

Statist. 0.
997
66:4

21

STATISZTIKAI KÖZLEMÉNYEK

SZERKESZTI: DR. ILLYEFALVI L. LAJOS

A SZÉKESFŐVÁROS KÖZIGAZGATÁSA AZ 1932. ÉVBEN

66. KÖTET

4. SZÁM

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS STATISZTIKAI HIVATALA

Ára 5 pengő

STATISZTIKAI KÖZLEMÉNYEK

SZERKESZTI: DR. ILLYEFALVI L. LAJOS

A SZÉKESFŐVÁROS KÖZIGAZGATÁSA AZ 1932. ÉVBEN

STATISZTIKAI KÖZLEMÉNYEK

STATISZTIKAI KÖZLEMÉNYEK

A
SZÉKESFŐVÁROSI
KÖZIGAZGATÁSA
AZ 1933. ÉVBEN

M. T. AKAD. KÖNYVTÁRA
Könyvtári példány
1934. 3069

TARTALOM

Általános igazgatás.

1. Törvényhatósági élet.

Törvényhatósági élet	3
Személyi változások a törvényhatóságban	6
Kitüntetések	6
Halálozások	7
Személyi változások a tisztikarban	8

2. Szervezeti ügyek.

Szervezeti ügyek általában	8
Szabályrendeletek	10
A székesfőváros törvényhatósági bizottságának ügyrendje	10
A székesfőváros közigazgatásának egyszerűsítése	32
Kerületi választmányok	56
A központi választmány újjaalakítása és az arra vonatkozó fontosabb rendelkezések	69
A székesfőváros közigazgatásának egyszerűsítése	73
Üzemi osztály létesítése	74
Az ügyiratkezelés egyszerűsítése	76
Több polgármesteri ügyosztály és a városházi gondnok ügykörének módosítása	76
A gyorsírói naplók sokszorosítása	78
A szakbizottságok ülésein gyorsírók igénybevétele	79
Megrendelések aláírása az alpolgármesterek távolléte esetén	80

3. Személyzeti ügyek.

A közigazgatási és közkórházi alkalmazottak státusának megállapítása, az álláshalmazások megszüntetése és a szerződéses alkalmazások felülvizsgálata	80
Az élelmezési és kiszállási díjak szabályozása	81
A székesfőváros közigazgatási és közkórházi tényleges és nyugdíjas személyzete illetményeinek, valamint a volt alkalmazottak özvegyei és árvái ellátási díjainak újabb csökkentése	82
A családi pótlék újabb megállapítása	91
Az üzemi alkalmazottak illetményeinek csökkentése	91
Az üzemi alkalmazottak illetményeinek újabb csökkentése	93
Az alkalmazottak lakáspénzének engedményezése körül követett eljárás szabályozása	99
A szolgálatképesség megállapítása körüli eljárás	100
Idegennyelvű tanfolyamok	100
Tisztviselői gyors- és géprőtanfolyam	101

4. Vállás- és kegyúri ügyek.

Kegyúri ügyek	101
A székesfőváros kegyurasága alá tartozó latin- és görög-szertartású katolikus plébánosok nyugdíjszerű ellátása	102
A székesfőváros kegyurasága alá tartozó három helyilelkész-ségnek plébánlává, két nagy egyházközségnek pedig kegyúri helyilelkészséggé való átszervezése	110

5. A kerületi előljáróságok működése.

Oldal

A kerületi előljáróságok működése általában	111
A kerületi előljárók értekezlete	112
A kerületi előljáróságok háztartása	112
A kerületi választmányok	112
Egyesületi ügyek	113
Gyermekvédelem	113
Iparügyek	113
Közjótékonyosság	113
Rokkantügyek	113
Kihágási bíráskodás	114
Községi bíráskodás	114

Községi háztartás és városgazdaság.

1. Községi háztartás.

Háztartási helyzet	117
A költségvetési hitelek felhasználásának pénzügyi ellenőrzése	118
A főváros résztvesz az Ipari Munkaszervező Intézet alapításában	119
Az állam és a főváros között fennálló pénzügyi természetű függőkérdések rendezése	120
Az okirati illetékek rendkívüli pótlékolása	123
A törvényhatóság felterjesztése az adóemelések ügyében	123
A forgalmi adóztatás terén a székesfőváros háztartását hátrányosan érintő kormányintézkedések	124
A közadók után fizetendő késedelmi kamat leszállítása ..	126
Budapest környékének kívánságai a fővárossal szemben ..	127
A Székesfővárosi Váserpénztár Rt. megszüntetése és felszámolása	132
A gyümölcsöző pénzkészletek elhelyezésére alkalmas pénzügyintézetek kijelölése	139
Az utcarendezésekkel és telekszabályozásokkal kapcsolatos kisajátítások vételárának a következő évek költségvetési hitelére történő újabb engedélyezése	141
A közséntégla (brikett) városi vámjának rendezése	141
A községi jövedéki kihágási büntetéspénzek elszámolása ..	142
A számlák kifizetésének újabb szabályozása	146
A főváros nem közadó jellegű és szerződésen sem alapuló követeléseinek késedelmes befizetése esetében kamat felszámítása	148

2. Adók.

Közterhek	148
Adóigazgatás	149
Adókezelés	150
Adóbevételek	151

3. Egyéb községi jövedelmek.

A hordójelzési díjak felemelése	154
A dunai rakodópartoknak 1932. évi hasznosítása	155
A járdafoglalási díjak megállapítása az 1932. évre	158

4. A főváros kölcsönél.

Oldal

Beruházókölcsönök	158
Az 1930. évi függőkölcsön meghosszabbítása	161
Tízmillió pengős inségmunka engedélyezése	161
Forgótőkehitel	162

5. A főváros költségvetése és zárszámadása.

A községi háztartás 1932. évi költségvetése és zárszámadása	162
Hitelfenntartások	173
Az 1932. évi pénzmérleg	173
Önálló vagyonkezelési intézmények	174
A fővárosi intézmények pénzforgalma az 1932. évben	178
Közkórházi alap	179
A főváros vagyona	180
Pénztárvizsgálatok	181
Székesfővárosi számszék	181

6. Városgazdaság.

A székesfővárosi hivatalok, intézetek, intézmények és üzemek fűtőanyagellátása	181
Gépkocsik központi műszaki ellenőrzése	183
A székesfőváros által bérlet távbeszélőállomásokról folytatott magánbeszélgetések megtiltása	184
A Központi Városháza udvarain való átjárás szabályozása	185
Erdő- és mezőgazdaság	186

Városépítés és közmunkák.

1. Városrendezés, szabályozás és tűzrendészet.

Városrendezés	191
Telekpolitikai ügyek	193
Telekszabályozási ügyek	194
Teleknyilvántartási ügyek	195
Építésügyi Szabályzat	195
Magánépítés	195
Út- és csatornaépítési ügyosztály	196
Az árúhitelezési alapon végrehajtandó út- és csatorna-építések	199
Utak építése és karbantartása	201
A gyalogutak tisztántartása körül felmerült vitás kérdések rendezése	203
Az új városfelmérés alpmunkálatai	203
Anyagvizsgáló intézet	204
Tűzrendészeti központi tevékenység	204
Tűzoltóság	205

2. A főváros közművel.

Vízművek	206
Budapest Székesfőváros Gázművei	212
Gáztermelés	219
Gázfogyasztás és értékesítés	221
Melléktermékek	224
Benzolkitermelés	229
Fővárosi intézmények, intézetek, üzemek és alkalmazottak tüzelőanyagellátása	232
Csőhálózat	233
Közvilágítás	236
Városi irodák	238
Központi műhely	243
A laboratórium működése	244
Személyzeti ügyek	245
Üzleti felesleg és szolgáltatás a fővárosnak	247
Elektromos Művek	247
Ipari áramfogyasztás	253
Az elektromos árammérőberendezések karbantartásáért havi kezelési díj megállapítása	255
Közvilágítás	258
A Magyar Dunántúli Villamossági Rt. bánhidai telepére vonatkozó tárgyalások	260
A kelenföldi telep bővítése	260
Kábelfektetések	263
Az Elektromos Művek kiállítása és irodája	264
Építkezés	264

Közegészségügy.

1. A főváros közegészségügyi intézményei.

Oldal

Közkórházak	267
A székesfővárosi közkórházi osztályok elnevezésének módosítása	268
A Maglódi-úti Horthy Miklós szeretetotthonnak közkórházi célokra való igénybevétele	276
ASzent István-kórház fertőző sebészeti osztályának egyetemi tanítási célokra való folytatólagos átengedése	281
A kórházi különosztók ügyének rendezése	284
A Szent István-közkórház II. szülő- és nőbetegosztályához segédorvosi állás szervezése	287
A közkórházi másodorvosi kar szabadságidejének újabb szabályozása	288
Külföldi gyógyhelyek látogatásához szükséges hatósági orvosi bizonyítványok kiállítása	288
A közegészséggel kapcsolatos ügyek soronkívüli elintézése	288
A tisztí főorvos meghallgatása közegészségügyi kérdésekben	289
A járványos fültőmírgyöbesegek kötelező bejelentésének megszüntetése	290

2. A közegészségügyi igazgatás egyéb szervei.

Tüdőbeteggondozó intézetek	290
Közegészségügyi és Bakteriológiai Intézet	291
Fertőtlenítő Intézet	293
Községi Temetkezési Intézet	297

3. A székesfőváros gyógyfürdői.

Budapest Székesfőváros Gyógyfürdői és Gyógyforrásai...	297
--	-----

Közgazdaság.

A közgazdaság általában	303
Ipari közgazdaság	304
Kartellkérdés	304
Szénkérdés	305
Kisiparosok helyzete	305
A kéményseprő-munkakerületek szaporítása	305
A temetkezési vállalatok, valamint a koporsót és halotti kegyeleti cikket árusító vállalatok üzletkörének meghatározása	307
Az utcai árusítás	308
Az ipartestületek felügyelete	308
Ipar- (kereskedő-) társulatok	310
Ipari kihágások	310
Mezőgazdasági igazgatás	311
Közraktárak	311
A Teleki-téri zsidóruvásártelep	312
Budapesti Nemzetközi Vásár	312
Dunapartok	313
Hordójelző hivatal	314
Kisipari Hitelintézet	314
Községi Takarékpénztár	316
Idegenforgalmi Hivatal	319

Közlekedés.

A főváros tulajdonában levő közlekedési vállalatok egyesítése	333
Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság ...	336
A pálya karbantartása. A hálózat fejlesztése és kiegészítése	342
Felsővezeték. A kábelhálózat felújítása	343
Magasépítés	343
Áramellátás	343
Járműfenntartás	345
Forgalom és vontatás	345
Tarifa	346
Balesetek	347
Hirdetésügy	347
Az alkalmazottak létszáma	347
Nyugdíjügy	347
Jóletti intézkedések	348

	Oldal
A Székesfővárosi Autobuszüzem átvétele	348
Üzleti eredmények	349
A Svábhegyi Fogaskerekű Villamos Vasút üzleti eredményei	352
Ferenc József Földalatti Villamos Vasút Rt.	352
A Budapest—Újpest—Rákospalotai Villamos Közúti Vasút Rt.	352
A Budapest—Szentlőrinci Helyiérdekű Villamos Vasúti Rt.	353
A BSzKRT üzemviteli formájának megváltoztatása	354
A belvárosi villamosközlekedés megszüntetése	360
A Nagykörúton autobuszjáratok engedélyezése	365
A gépjárművel közterületen üzött berkocsi- (autotaxi-) ipar gyakorlása	367
A gépjerejű berkocsik viteldíjszabásának megváltoztatása	380

Közművelődés.

1. A főváros iskolaügye általában.

Iskolaépítési program. Iskolaépítések. Iskolaátcsoportosítások	391
Iskolaépületek száma	393
A közoktatási tényleges és nyugdíjas alkalmazottak eredményeinek, valamint a volt alkalmazottak özvegyei és árva ellátási díjainak újabb csökkentése	394
Beírási és tandíjak	398
Budapest székesfőváros közönségének kezelésében levő közoktatási célokat szolgáló alapítványok	400
Hitoktatási segélyek	407
Tankönyvek	407
Az iskolaköteleseket nyilvántartó hivatal	407
Testnevelés	410
Fiúcskészet	411
Leánycskészet	412
Diákszállók	413

2. A főváros iskolaügye iskolanemek szerint.

Kisdóvodák	413
Elemi iskolák	413
Erdei iskolák	415
A kislétszámú osztályok	415
Gyógypedagógiai intézmények	415
Továbbképző (ismétlő) népiskolák	416
Iparostanonciskolák	416
Kereskedőtanonciskolák	416
Polgári iskolák	416
Reáliskolák és leányközépiskolák	417
Felső kereskedelmi iskolák	417
Kereskedelmi szaktanfolyamok	417
Női gazdasági és háztartási iskola	417
Községi kertészkepző iskola	418
Felső mezőgazdasági iskola	418
Nőpariskolák	418
Énekoktatás	419
A zeneoktatás	419
Filmoktatás	419
Pedagógiai Szeminárium	420
Fővárosi Pedagógiai Könyvtár	421

3. Iskolai gyermekvédelem.

Elemi iskolai napközi otthon	421
Óvodai napközi otthon	422
Tanoncotthonok	422
Iskolai tankönyv- és tanszerakció	422
Iskolaorvosi intézmény	424
Gyógytornaoktatás	425
Iskolai nővéri intézmény	425
Gyermekekotthonok	426
Csukamajolajakció	427

4. A közoktatásügy szolgálatában álló intézmények.

Községi tanszerbeszerző, tanszernyilvántartó és tanszerjavító intézet	427
Iskolai bútorjavítóműhely	428

5. A székesfőváros leventeintézménye.

	Oldal
Bajnoki leventeversenyek	429
A fővárosi leventék evezőversenye	431
Kegyeleti staféta	431
Az 1932. évi székesfővárosi leventeversenyek bajnokai	431
Az országos leventeversenyeken elért eredmények	431
A VI. országos levente céllövőverseny	432
Nyári táborozás	432
Sporttelepek, üdülők	435
Ismeretterjesztő előadások, ünnepélyek	436

6. Iskolán kívüli Népművelési Bizottság.

Az 1932/33. tanév kiemelkedőbb eseményei	437
A Bizottság ügyvitele	444
Változások a Bizottság tagjai sorában	444
A Bizottság 1932. évi zárószámadata	445
Az 1933. évi költségvetési előirányzat	445
Ismeretterjesztő előadások	446
Tudományos filmelőadások	447
Tanulmányi kirándulások	448
Alapfokú és alapismeretterjesztő tanfolyamok	448
Népművelési és közműveltségi tanfolyamok	451
Nőnevelési tanfolyamok	456
Közérdekű tanfolyamok	457
A tanfolyamok összesítése	457
Népművelési telepek	458
Szabadegyetem	458
Népművelési hangversenyek	461
Irodalmi esték	462
Műsoros délutánok, műsoros esték	464
Műkedvelői előadások	464
Alkalmi ünnepségek	464
Népkönyvtárak	464

7. Tudományos intézetek.

Statisztikai Hivatal	464
Fővárosi Múzeum	466
Levélár	468
Fővárosi Könyvtár	470

Közelelmezés.

A közelelmezés általában	475
Lisztforgalmi adó	478
A tejkartell	478
A tejüzemek és a forgalomba kerülő tej vizsgálata	480
Tejárak	484
Budapest élelmiszer-nagyvásártétele	486
Az őstermelők piaci árusításának rendezése	489
Intézkedések a mezőgazdaság védelmére	489
Szarvasmarhaközvágóhíd és vásár	490
Sertésközvágóhíd és vásár	494
Vásárigazgatás. Nyílt élelmiszerpiacok. Délgyümölcsaukción	498

Szociális ügyek.

A városzéli telepítés kérdése	503
Egyes kislakások bérházakban a lakberek leszállítása	504
Újabb szükséglakások építése	505
A szabad rendelkezés alatt álló lakások bérlőinek szociális védelme	506
Lakbérsegélyezések	506
A szükséglakások jogviszonyainak szabályozása	507
A szükséglakások forgalma a székesfőváros szükséglakások telepein	508

	Oldal
Háziipari foglalkoztatás	508
Budapesti munkások alkalmazása a székesfővárosi köz- munkáknál	509
V. kerületi Népház	510
Dunai életmentés	510

Közjótékonyág.

A közjótékonyág általában	513
Anyá-, csecsemő- és kisdédvédelem	520
Ügynevezett szociális védelem	522
Vándor csecsemőkelengye	522
A központi tejkonyha működése	522
Budapest székesfőváros tejesztó tevékenysége	523

	Oldal
Székesfővárosi bölcsődék és napközi otthonok	526
Gyermekvédelem	527
Vitéz nagybányai Horthy Miklósné gyermekotthon Bicskén	531
Felnőttek támogatása	533
A természetbeni segélyezések költségei	547

Gyámügyi közigazgatás.

Az árvaszék ügyforgalma és ügykezelése	551
A racionalizálás ügye	552
Általános jellegű és elvi jelentőségű rendeletek, határozatok	565
A gyámi pénzek kezelése	582
A gyermekvédelmi osztály működése	584

ÁLTALÁNOS IGAZGATÁS

1. Törvényhatósági élet.

Törvényhatósági élet. A székesfőváros törvényhatóságának tevékenységét a gazdasági világválság második esztendejében is a gazdasági bajok enyhítése és orvoslása kötötte le. Az előző esztendő még gazdag és reményteljes auspiciumok között kezdődött, mígnem az év közepén végigsöpört az egész glóbuszon az a gazdasági krízis, amely nem kímélte meg Magyarországot sem. A súlyos helyzet dacára a székesfőváros teljes gazdasági intaktságában került ki a válság első esztendejéből és a másodikban is eredményesen, szilárd elszántsággal szegült ellen a mindinkább elharapódzó pusztító lángoknak. Ennek bizonyosságára nem lehet eklatánsabb példát felhozni, mint az 1932. évi zárszámadást, mely megmutatja, milyen messzemenő és előrelátó gondosság érvényesült a főváros pénzügyeinek vitele terén. A súlyos gazdasági helyzet dacára az előző évhez képest változás csak annyiban állott be az 1932. év folyamán, hogy a gazdasági helyzet észrevehetően rosszabbodott. Ennek folyományaképpen súlyos feladatok nehezedtek a fővárosra azoknak a szociális teendőknak a megnövekedése folytán, amelyek az elszegényedés ismert kísérőjelenségei.

Ilyen körülmények között csak előrelátó politikával és a takarékoság elvének szigorú alkalmazásával lehetett nagy erőfeszítések árán a háztartási egyensúlyt megóvni.

A törvényhatóság több alkalommal rendkívüli üléseken is foglalkozott azokkal a fontosabb gazdasági természetű kérdésekkel, amelyek a főváros polgárságát a legközvetlenebbül érintették.

A súlyos adóterhek, amelyek a gazdasági életre nyomasztólag hatottak, arra készítették a közgyűlést, hogy feliratban forduljon a kormányhoz és abban aggályait fejezze ki az adóemelésekkel szemben, amelyeket a közönség teherviselése szempontjából elviselhetetlennek, az államháztartás helyzetének tervezett rendezése szempontjából pedig célra nem vezetőknek minősített. Kérte a törvényhatóság ezeknek a rendeleteknek sürgős visszavonását és az ország pénzügyi gazdálkodásának új alapokra fektetését, az adóterhek kivetésében és az adók beszédésében pedig a legmesszebbmenő kíméletnek az alkalmazását a jóhiszemű adófizetőkkel szemben. Sürgős intézkedéseket tartott szükségesnek a közszolgáltatások után fizetendő késedelmi kamatok, valamint a behajtási eljárásokkal kapcsolatos költségek mérséklése céljából. Sürgette továbbá oly adótechnikai eljárás érvényesülését, amelynek segélyével az eddig elvont vagy elrejtett adóalapok, különösen a társulati és szindikátusi jövedelmek a valóságnak megfelelően, — jogi és adóügyi reformok útján — kideríttessenek és a progresszivitás elve alapján megadóztassanak.

A főváros tejellátásának kérdése rendkívüli közgyűlésen foglalkoztatta a törvényhatóságot, amelyen elhatározta, hogy feliratban kéri a kormányt arra, hogy a tejnek árminimálása csak a termelői viszonylatban alkalmaztassék. Felhatalmazta továbbá a közgyűlés a polgármestert, hogy ezt a kérdést kísérje állandóan éber figyelemmel és amennyiben a helyzet alakulása olyan messzemenő intézkedéseket követelne, amelyek a hatáskörét meghaladják, úgy haladék nélkül tegyen előterjesztést olyan értelemben, hogy a lakosságnak jó és olcsó tejjel való ellátása biztosítva legyen.

A munkanélküliségen és a gazdasági válságon — a költségvetésben előirányzott közmunkákon kívül — inségmunkáknak a lebonyolításával törekedett a főváros enyhíteni. Az előző években már rendszeresített szellemi szükségmunka keretében a főváros több hónapon át mintegy 1500 szellemi foglalkozású, munka nélkül lévő és Budapesten lakó családfenntartót hivatali munka végzése ellenében segélyezett és részükre családi állapotukhoz képest havi 60, illetve többgyermekes családapák részére 80 pengő segélyt utalt ki.

A trianoni békeszerződés, amely az országot területének kétharmadrészétől és gazdasági erőforrásainak nagy részétől megfosztotta és az országot mai súlyos gazdasági helyzetébe juttatta, arra indította a főváros törvényhatóságát, hogy háláját és köszönetét fejezze ki magyar barátjának, *Astor lordnak*, az angol királyi külügyi társaság elnökének, a revízió kérdésében kifejtett állásfoglalásáért.

Rendkívüli ülésen foglalkozott a közgyűlés az országgyűlési választójog módosításának kérdésével és feliratban fordult a kormányhoz az általános, egyenlő és titkos választói jog törvénybeiktatása, az aránylagos képviselőbiztosítása, a választókerületek arányosítása és az ajánlási rendszer visszasszámításának kiküszöbölése céljából.

A hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvák érdekében a közgyűlés feliratot intézett a kormányhoz, amelyben törvényhozási úton kérte sorsuknak méltó módon való rendezését. Rámutatott arra, hogy ennek a rendezésnek nem csupán az ellátási járadékösszegek újabb megállapítására, hanem különleges munkaalkalmak teremtetésére, állami koncesszióknak a hadigondozottak részére való fenntartására, továbbá általában mindazon kedvezményeknek a nyújtására ki kell terjeszkednie, amelyek lehetővé teszik, hogy munkaerejükkel, képességükkel és önfeláldozásukkal továbbra is kivehessék részüket a nemzeti újjáépítés nagy munkájából.

A városrendezési ügyosztály a közmunkatanácsal egyetértően nagyjából elkészítette a Boráros-téri és az óbudai hidak hídfőinek környékét szabályozó műszaki munkálatokat, az út- és csatornaépítéseknel pedig a megszorított költségvetés ellenére is hatezer munkást foglalkoztatott a főváros. Hitelezési alapon az év második felében hatmillió pengő értékű munkát adtak ki és kilenc útépités be is fejeződött, a többi munka pedig folyamatban van. Az iskolaépítés sem szünetelt teljesen: megtörtént a Szent László-úti iskola kibővítése, a Telepy-utcai iskola restaurálása s épülőben van az iskola a Szőnyi-úton és a rákosi Paskál-malom környékén és ezzel a főváros elemi iskoláinak száma eléri a százhuszat.

A legnagyobb alkotása az idén a fővárosnak az új élelmiszernagyvásártelep, amely hivatott lebonyolítani a fővárosba érkező évi több mint kétmillió métermázsas élelmiszerforgalmat. Az 1932. évi folyamán nyílt meg a Maglódi-úti Horthy Miklós-kórház, a székesfőváros legmodernebb egészségügyi intézménye. Nagy köz-

egészségügyi teljesítmény volt a székesfőváros tüdőbeteggondozó hálózatának kiegészítése is. Az 1932. évben tovább folyt a kelenföldi elektromos áramfejlesztőtelep kibővítése és most már a komoly megvalósulás stádiumába kezd lépni a benzolgyár létesítése is. A Vízműveknél két nagyszabású munkát volt folyamatban. Az egyik az elavult műszaki berendezés rekonstrukciója, a másik az üzembiztonság fokozását és a vízszolgáltatás növelését célzó munka.

Épített a főváros egy nagyobb szükséglakásos épületet és elkészült a Lehel-téri templom is.

A szociális biztonságot szolgáló tevékenység során a régi nagy arányokban kiépített karitatív munkát teljes erővel folytatta a főváros, úgyhogy az étkeztetési, felruházó és más akciókat azzal jellemezhetjük, hogy Budapesten mindenki, aki arra rászorult, megfelelő támogatásban részesült. A közeljövő számára teljesen előkészítetten áll az az akció, amely a Magánalkalmazottak Biztosító Intézetétől kapott egymillió kölcsönből városszéli telepítés formájában szükséglakásokat óhajt létesíteni.

Különös gondja volt a fővárosnak a nyomorgó intelligencia és az elhelyezkedni nem tudó diplomás fiatalság. Sajnos átfogó segítséget erre nyújtani nem lehetett, csak mint hatásos enyhítőszereket említjük meg a szellemi szükségmunkát és az újonnan szervezett száz fizetéses gyakornoki állást. A gondoskodásnak ebbe a körébe tartozik az álláshalmazás ellen folytatott küzdelem is, amelynek eddigi eredménye hetven állás felszabadulása.

A főváros adminisztrációjának mindezekben a munkákban igen nagy része van. Ugyanakkor azonban önmagát is gyógyítani készül ez az adminisztráció. *Gallina Frigyes* dr. tanácsnok szakavatott vezetésével serényen folyt a racionalizálás és annak egyrésze már a megvalósulás stádiumába jutott. Életbelépett a segédhivatalok és az ügykezelési rendszer reformja és megkezdte működését a Tudakozó Iroda. A legközelebbi feladatok közé tartozik a normál-státus előkészítése és a státusrendezés végrehajtása az egész vonalon.

Külön kell megemlékezni a főváros egyik legnagyobb problémájának, a közlekedés egységesítésének mai helyzetéről. Ezen a téren igen nagy lépés volt 1932-ben a Budapesti Helyi Érdekű Vasutak részvénytöbbségének megszerzése, továbbá az Autobuszüzem és a Budai Hegypálya üzemvitelének a BSzKRT kezelésébe való átadása.

Kulturális téren a főváros nem szűnt meg a művészeket támogatni, a mult értékeinek megmentésére áldozni. A legfontosabb kultúresemények közé tartozik azonban a Székesfővárosi Szabadegyetem létesítése, valamint a Székesfővárosi Iparrajziskola nagyszabású átszervezése és néhány új múzeum megnyitása. A Maglódi-úton százhatvan 3—6 éves gyermek befogadására alkalmas otthon létesült. Életbelépett a helyi elemi iskolai tanterv és a Mester-utcában megnyitotta a főváros az úgynevezett »Irányító polgári iskolá«-t.

Általában elmondható, hogy az 1932. esztendő Budapest számára csak anyagiakban volt szegény, erkölcsi eredményekben annál gazdagabb, mert emelkedett lélekkel küzdött meg a legsúlyosabb időkkel és legmostohább körülményekkel.

Az év folyamán kegyelettel emlékezett meg a közgyűlés *József Károly Lajos királyi hercegről, József nádor* fiáról, születésének 100 éves évfordulója alkalmából. Buzgó magyarságával beleírta nevét a főváros és az egész magyar nemzet szívébe.

Az évforduló alkalmából a törvényhatóság küldöttség útján tisztelgett *József királyi herceg* Ő fenségénél és együttérzésének adott kifejezést. Az elhunyt királyi herceg sírjára pedig koszorút helyezett.

Washington György születésének két évszázados fordulója alkalmából a közgyűlés üdvözölte *Washington* városát és kifejezte azt a nagy tiszteletet, amelyet a magyar nemzet a nagy amerikai szabadsághős iránt érez.

A törvényhatósági tanács október 7-én dr. *Kozma* Jenő törvényhatósági tanácsstag indítványára *vitész Gömbös* Gyula miniszterelnök elnöklete alatt megalkult kormányt üdvözölte és felajánlotta készségét a kormány programjának támogatására.

A közgyűlés az országgyűlés felsőházába küldendő 7 rendes tagsági helyre dr. *Bódy* Tivadar, dr. *Gaár* Vilmos, *Joanovich* Pál, dr. *Szöke* Gyula, dr. *Lázár* Ferenc, *Szigethy* János és dr. *Láng* Lajos törvényhatósági bizottsági tagokat, a hét póttagsági helyre pedig dr. *Verebély* Jenő, *vitész Barcy-Barczen* Gábor, dr. *Harrer* Ferenc, dr. *Botzenhardt* János, dr. *Csepreghy-Horváth* János, *Becsey* Antal és *Bánó* Dezső törvényhatósági bizottsági tagokat választotta meg.

Az év folyamán újjáalakította a törvényhatóság az igazolóválasztmányt, a közigazgatási bizottságot, a kijelölő választmányt és betöltötte az üzemigazgatóságoknál és a Fővárosi Közmunkák Tanácsában időközben megüresedett tagsági helyeket.

Személyi változások a törvényhatóságban. A Kormányzó Úr Ő főméltósága október 29-én dr. *Ripka* Ferenc főpolgármestert ezen állásától saját kérésére felmentette és egyúttal részére odaadó és buzgó szolgálataiért újbóli elismerését fejezte ki.

A megüresedett főpolgármesteri állásra a közgyűlés november 8-án dr. *Huszar* Aladár, Győr, Moson és Pozsony közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék, valamint Győr szabad kir. város főispánját választotta meg.

Az elmúlt év folyamán *Draskóczy* László és *Nagy* István törvényhatósági bizottsági tagságukról lemondottak, *Padányi* Andor kir. tanfelügyelőt, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye tanfelügyelői hivatalának vezetésével bízták meg és így bizottsági tagsága megszűnt. Visszavonulása folytán megszűnt dr. *Tauffer* Vilmos törvényhatósági bizottsági tagsága is.

Örökös bizottsági taggá megválasztották *Lampel* Vilmost.

Rendes tagokul behívtak *vitész András* József, dr. *Csapó* Ferenc, *Ferenczy* Tibor, a budapesti államrendőrség új főkapitánya, dr. *Gyurkovich* Henrik, *Halmay* Zoltán, dr. *Hedry* Aladár kir. közjegyző, a közjegyzői kamara képviselőjében, dr. báró *Korányi* Sándor az Országos Közegészségügyi Tanács elnökségének képviselőjében, *Lévai* János, *Nagy* László, *Nagy* Zsigmond miniszteri tanácsosi címmel felruházott kir. tanfelügyelő, a budapesti kir. tanfelügyelőség vezetésével történt megbízatása folytán, *Pintér* János, *Simonyi* Simon, *Schlemmer* Oszkár és *Tóth* Gábor.

Kitüntetések. A törvényhatóság tagjai közül többeket ért magas kitüntetés az év folyamán.

Az olasz király dr. *Sipőcz* Jenő polgármestert az olasz koronarend nagy tisztí keresztjével és a csillaggal, *Liber* Endre alpolgármestert az olasz koronarend parancsnoki keresztjével tüntette ki.

A Kormányzó Úr Ő főméltósága dr. *Illyefalvi* I. Lajosnak, a fővárosi statisztikai hivatal igazgatójának, a Nemzetközi Statisztikai Intézet rendes tagjának, a magyar statisztika és a statisztikai tudomány továbbfejlesztése terén szerzett érdemei elismeréseül a magyar kir. kormányfőtanácsosi címet adományozta.

Halálozások. Kegyelettel emlékezett meg a főváros törvényhatósága *Mária Dorottya* kir. hercegnő, József kir. herceg tábornagy nővére, Lajos orleansi herceg özvegyének elhunytáról. Az a ragaszkodás és szeretet, amely a fenséges családot Budapesthez köti, a székesfővárosban is őszinte részvétet ébresztett és ennek kifejezést adott a közgyűlés ő fenségéhez intézett táviratában.

Rendkívüli közgyűlésen hódolt a törvényhatóság gróf *Apponyi* Albert emlékének halála alkalmából. A fővárosnak nagyérdemű díszpolgára és törvényhatósági bizottsági tagja volt, aki önzetlen, hazafias közérdekű működésével soha el nem múló érdemeket szerzett hazánk történetében. Közéleti működésének 50. és mintaszerű életének 75. évében választotta meg őt a székesfőváros törvényhatósága országos ünnepség keretében Budapest díszpolgárává és róla nevezte el Budapest Belvárosának legszebb terét, ahol 1925-ben emléktáblát helyezett el, hogy »az utókor számára élete tisztaságát, önzetlenségét a haza szolgálatában, catoí jellemét és ciceroi ékesszólását hirdesse«.

A közgyűlés mély részvétellel emlékezett meg arról a veszteségről, amely a magyar közéletet, különösen a magyar kultúrát gróf *Klebsberg* Kunó ny. vallás- és közoktatásügyi miniszter elhunytával érte.

Méltó módon vette ki részét a törvényhatóság a politikai élet gyászából *Lukács* László volt miniszterelnöknek és pénzügyminiszternek, *Ambrus* Zoltánnak a nagy írónak, szellemi életünk kiváló tagjának, továbbá *Gaál* Gaszton országgyűlési képviselőnek, a nemzetgyűlés volt elnökének, a magyar mezőgazdasági élet egyik legelőkelőbb reprezentánsának elhunytá alkalmából.

Nagy veszteség érte a fővárost és a budapesti görög kat. egyházközséget első lelkészének, *Melles* Emilnek elhunytával. Buzgó papi működésében nagy hazafias szolgálatokat is tett és ezzel nemcsak híveinek, hanem az egész magyarságnak háláját érdemelte ki.

Együttérzésének adott kifejezést a főváros *Bárdos* Remig főapát, a Szent Benedek-rend kiváló tagjának elhunytá alkalmából.

A magyar sors tragédiája érte utól *Endresz* Györgyöt, amikor Rómába történt repülése alkalmából közvetlenül a cél előtt mártírhálált halt kísérőjével, *Bittay* Gyulával együtt. Mélységes kegyelettel emlékezett meg róluk a közgyűlés.

Sok veszteség érte a törvényhatóságot több tagjának, részben volt tagjának, így *Andrássy* Béla, *Battenberg* Lajos h. államtitkár, *P. Bende* Szaniszló volt bizottsági tag, *Benedek* Dezső műépítész, *Biró* Dezső, *Bozóky* Ádám, *Buday* Dezső, a törvényhatósági bizottság örökös tagja, *Deutsch* Mór, a budapesti sütőipartestület elnöke, *Faludy* Gábor, dr. *Grauer* Vilmos volt bizottsági tag, dr. *Halász* Frigyes volt bizottsági tag, *Hayde* Gyula volt pénzügyigazgató, dr. *Janits* Imre m. kir. kormányfőtanácsos, a közjegyzői kamara elnöke, dr. *Gschwindt* Ernő gyárigazgató, *Komjádi* Béla, *Kommer* Ferenc, *Krakauer* Ferenc, dr. *Légrády* Imre volt bizottsági tag, a Pesti Hírlap főszerkesztője, *Mettelka* Frigyes ny. államvasúti főfelügyelő, *Pándy* Horváth Zsigmond, *Perczel* Béla m. kir. kormányfőtanácsos, dr. *Platthy* György,

Rudnay Béla volt budapesti főkapitány, *Sajó János*, dr. *Schreier Jakab*, dr. *Szmrecsányi György*, *Vanczák János*, dr. *Wilheim Adolf*, *Wolffner József* volt bizottsági tag, Magyarország egyik legnagyobb könyvkiadócégének tagja, dr. *Zelliger Vilmos* pápai prelátus, krisztinavárosi apátplébános, dr. *Zsolnay Imre* ny. h. államtitkár, volt fővárosi adófelügyelő elhúnytával.

A főváros tisztviselői karában is nagy veszteséget okozott a halál. Dr. *Ágoston Géza* m. kir. kormányfőtanácsos, a székesfővárosi árvaszék elnöke, dr. *Borszéky Károly* m. kir. egészségügyi főtanácsos, egyetemi rendkívüli tanár, a székesfővárosi központi igazgatója, dr. *Gallina Frigyes* tanácsnok, a polgármesteri I. (elnöki) ügyosztály vezetője és a főváros közigazgatásának racionalizálási biztosa, *Deutsch Lajos*, az Elektromos Művek vezérigazgatója, *Dittrich József* tűzoltóparancsnok, a tűzoltófőparancsnok helyettese, *Lamotte Ernő* hirdetővállalati igazgató, *Kun Gyula* ny. tanácsnok, *Rupp László* ny. kerületi elöljáró, dr. *Pözel István* ny. árvaszéki elnökhelyettes elhúnytak. A főváros az elhunyt főtisztviselőket érdemeik elismeréséül saját halottjainak tekintette, részükre dízsírhelyet adományozott és emléküket kegyelettel örököltette meg a közgyűlés jegyzőkönyvében.

Személyi változások a tisztikarban. A törvényhatósági tanács dr. *Buzáth János* és dr. *Berczel Jenő* alpolgármestereket, *Édes Endre*, dr. *Lobmayer Jenő* és dr. *Purebl Győző* tanácsnokokat a közszolgálat terén szerzett érdemeik teljes elismerése mellett nyugdíjazta.

Az időközben megüresedett állások betöltése során a közgyűlés dr. *Csorna Kálmánt* árvaszéki elnökké, *Király Kálmánt* műszaki tanácsnökká, *Schara Bélát* jogi képesítésű tanácsnökká, dr. *Wester Gusztávot* árvaszéki elnökhelyettesé választotta meg. A főpolgármester a megüresedett központi igazgatói állásra dr. *Ritoók Zsigmond* főorvost nevezte ki.

2. Szervezeti ügyek.

Szervezeti ügyek általában. A székesfőváros törvényhatósági bizottsága még 1923-ban kimondotta, hogy a kihágási bíráskodás gyorsítása céljából az élelmiszerhamisítások ügyeit elsőfokon egy kerületi elöljáróságnál összpontosítva kell tárgyalni. A kormánynak jóváhagyása alapján a polgármester intézkedésére ezen kihágási ügyekben elsőfokon a többi kerületi elöljáró illetékességének kizárásával folyó évi március hó 1-étől kezdődőleg a IV. kerületi elöljáró jár el. Ettől az időponttól kezdve mindazok a közélélezési jellegű kihágási ügyek, amelyek az 1876. évi XIV. t.-c. és az 1879. évi XL. t.-c. rendelkezései alá tartoznak, továbbá a mezőgazdasági termények, termékek és cikkek hamisítását tilalmazó 1895. évi XLVI. t.-c., úgyszintén a hús-vizsgálatra vonatkozó 1888. évi VII. t.-c. alapján elbírálandó kihágási ügyek elsőfokon egy kerületi elöljáróságnál tárgyalatnak.

A közterületfoglalási ügyek azelőtt a létesítendő felépítmények rendeltetésének megfelelően a polgármesteri III., V., VIII., XIV. és XV. ügyosztályok ügykörébe tartoztak. Figyelemmel arra, hogy a közterületfoglalás ténye a közforgalom lebonyolítására rendelt területeken forgalmi akadályok indokolt megengedése és így elsősorban a közlekedési szempontokat kell ezen ügyek intézésénél szem előtt tartani,

ennélfogva mindennemű közterületfoglalás-engedély kiadását a közlekedési ügyosztály intézi azzal, hogy az engedélyek tárgyalása folyamán a létesítendő felépítmények rendeltetésének megfelelően az illetékes szakügyosztály véleményét is meg kell hallgatni.

A székesfőváros volt tanácsának, úgyszintén a közigazgatási bizottság plénumának elsőfokú és fellebbviteli hatóságú jogkörének megszűntével a vallás- és közoktatásügyi miniszter szabályozta az izraelita hitközségi ügyek intézését. Az új rendelkezés értelmében, minthogy a volt tanács joghatóságát általánosságban a polgármester vette át, ehhez képest az izraelita anyakönyvek vezetése ügyében a közigazgatási bizottság helyett elsőfokon a polgármester intézkedik. Ugyancsak a törvényhatóság első tisztviselője hoz határozatot az anyakönyvvezető rabbik választása tárgyában, amely határozatot azonban hivatalból fel kell terjeszteni a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez. Az izraelita hitközségi életben felmerülő egyéb olyan vitás ügyekben, amelyek közigazgatási eljárás alá tartoznak, elsőfokon a polgármester, másodfokon a vallás- és közoktatásügyi miniszter határoz. Az anyakönyvvezető rabbik fegyelmi ügyeiben azonban a közigazgatási bizottságnak a fennálló szabályokban megállapított hatásköre változatlanul fennmarad, vagyis ezekben az ügyekben elsőfokon a közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya, másodfokon pedig a vallás- és közoktatásügyi miniszter jár el.

Úgy a vagyonleltár, mint a tűzkárbiztosítás nyilvántartásának fontossága szempontjából különös jelentőséggel bír az, hogy a főváros tulajdonában levő ingatlanok tekintetében beálló minden változásról pontos nyilvántartás vezetessék. Ehhez képest intézkedés történt aziránt, hogy az illetékes polgármesteri III. és XIII. ügyosztályok minden vagyonleltári változást, így ingatlanvételt, eladást, telekfelosztást, egyesítést, új épületek építését, régi épületek lebontását stb., azonnal vegyenek nyilvántartásba. A hivatalok, intézmények és üzemek vezetői pedig utasítást kaptak arra, hogy a kezelésükben álló épületekben történt minden változást a polgármesteri XIII. ügyosztálynak haladéktalanul jelentsenek be.

Az 1932. évi költségvetésben az összes kiadásokat, így a többek között a Fővárosi Közlöny céljára az előbbi években előirányzott kiadásokat is a váratlanul bekövetkezett gazdasági válság folytán csökkenteni kellett. Ennek megfelelően a főváros hivatalos lapja a törvényhatósági bizottság, a törvényhatósági tanács és a bizottságok üléseiről csak kivonatos tudósítást közöl. Ennek a közlésnek azonban magában kell foglalni minden fontosabb intézkedést, a tárgysorozatot kivonatosan, továbbá a tárgyalás során felszólalók nevét és a határozatokat. Figyelemmel azonban arra, hogy egyes hivataloknak, intézeteknek és üzemeknek hivatalból szükségük van a felszólalások teljes szövegére, ennélfogva a Fővárosi Közlöny szerkesztősége az üléseken felvett gyorsírói naplókat sokszorosítja és a nagyobb hivataloknak, intézeteknek és üzemeknek megküldi. Ezenkívül a törvényhatósági bizottság tagjai részére a közgyűlési naplók megtekintése és használata biztosítva van olymódon, hogy ezek a naplók bekötve, a törvényhatósági bizottság közgyűlési termében, a törvényhatósági tanács tárgyalótermében, a közigazgatási bizottság üléstermében, a Fővárosi Közlöny szerkesztőségében és a polgármesteri központi segédhivatalban rendelkezésre álljanak.

A közigazgatás rendezéséről szóló 1929. évi XXX. t.-c.-nek a kihágási ügyek intézését magában foglaló rendelkezéseit a belügyminiszter úr 1930. február 1-ével léptette életbe. Ezek szerint a rendelkezések szerint Budapesten az államrendőrség

hatáskörébe tartozó kihágási ügyek kivételével minden kihágási ügyben elsőfokon a kerületi előjáróságokat vezető tanácsnokok vagy helyettük a törvényhatósági bizottság által megbízott tisztviselők járnak el. Minthogy az előjáróságok vezetői, illetőleg helyetteseik a kihágási ügyek nagy tömegét egyébirányú hivatali elfoglaltságuk mellett ellátni nem képesek, ennél fogva a közgyűlés a kerületi előjáróságokhoz beosztott fogalmazói karhoz tartozó végleges tisztviselők közül azokat, akik kihágási ügyekben kellő jártassággal bírnak, elsőfokon eljáró rendőri büntetőbíró helyettesekül bízta meg.

Szabályrendeletek. A főváros közigazgatásának rendezéséről szóló 1930. évi XVIII. t.-c. rendelkezése folytán a szabályrendeletek revíziója céljából szükségessé vált és már korábban folyamatba tett munkálatok tovább folynak és ennek eredményeképpen a kormányhatóság részéről tett észrevételeknek megfelelően módosította a közgyűlés a törvényhatósági bizottság közgyűlésének ügyrendje, a törvényhatósági tanács ügyrendje, a kerületi választmányok szervezete, hatásköre és ügyrendje tárgyában alkotott szabályrendeleteket, úgyszintén megalkotta a kerületi városbírókról szóló szabályrendeletet. Elkészült a közigazgatási tisztviselők és alkalmazottak nyugdíjszabályrendelete is. Folyamatban van a központi igazgatás szervezetéről szóló szabályrendelet módosítása, amely a közel jövőben kerül a törvényhatóság illetékes szervei elé.

A székesfőváros törvényhatósági bizottságának ügyrendje. A székesfőváros közigazgatásáról alkotott 1930. évi XVIII. t.-c.-e többek között szabályozza a közgyűlésnek a hatáskörét és nagy általánosságban megállapítja annak ügyrendjét. A részleteknek a kidolgozását azonban a törvény a törvényhatóságra bízta.

A közgyűlés a polgármester és a törvényhatósági tanács előterjesztése alapján szeptember hó 28-án a törvényhatósági bizottság ügyrendjét tárgyalta s a következőben állapította meg:

ELSŐ FEJEZET.

A közgyűlésről.

1. §.

A törvényhatósági bizottság közgyűlései.

(1) A törvényhatósági bizottság a jogszabályokban — különösen az 1930: XVIII. t.-c. (T.)-ben — reá ruházott jogokat és kötelességeket a közgyűlésen gyakorolja. (T. 28. §.)

(2) A közgyűlés alakuló, rendes és rendkívüli.

2. §.

Az alakuló közgyűlés.

(1) Az alakuló közgyűlés összehívásának a törvényhatósági bizottságban választás alapján helyet foglaló tagok (T. 11. §. (1) bekezdés a) pont) megválasztásától számított 30 napon belül meg kell történnie.

(2) Ha a törvényhatósági bizottságnak bármely okból harminckettőnél kevesebb örökös tagja (T. 11. §. (1) bekezdés c) pont) van, az alakuló közgyűlést egymásután közvetlenül következő két hétköznapra kell egybehívni.

(3) Az alakuló közgyűlésre meg kell hívni:

a) a törvényhatósági bizottságban választás alapján helyet foglaló 150 tagot (T. 11. §. (1) bekezdés a) pont),

b) a székesfőváros területére illetékes vitézi törzsszék törzskapitányának kiküldöttét (T. 18. §. (8) bekezdés),

c) a törvényhatósági bizottság örökös tagjait (T. 23. §.),

d) azokat, akik a törvényhatósági bizottságnak hivatali állásuknál fogva és szakszerűség képviselője címén tagjai (T. 24. §. — T. 100. §. (2) bekezdés).

(4) Az alakuló közgyűlés megnyitása után az elnök bejelenti a polgármester által kijelölt jegyző (13. §.), a törvényhatósági bizottságban és a kerületi választmányokban választás alapján helyet foglaló rendes és póttagok (T. 17. §.), a törvényhatósági bizottságban hivatali állásuknál fogva és szakszerűség képviselője címén helyet foglaló tagok (T. 24. §.), valamint a székesfőváros területére illetékes vitézi törzsszék törzskapitányának a vitézi rend tagjai közül kijelölt kiküldöttje (T. 18. §. (8) bekezdés) nevét.

(5) Ennek megtörténte után a törvényhatósági bizottság szavazatszedő küldöttségét (64. §.) kell megválasztani.

(6) A szavazatszedő küldöttség megválasztását az érdekképviselői tagok (T. 18. §.) és a kijelölt választmányban (T. 60. §. (1) bekezdés) választás alapján helyet foglaló tagok (T. 60. §. (2) bekezdés) választása követi.

(7) A (6) bekezdésben említett választások eredményének kihirdetése után az elnök bejelenti azon törvényhatósági bizottsági tagok (T. 60. §. (2) bekezdés) neveit, akiket a főpolgármester a kijelölt választmányba a maga részéről meghívott.

(8) Ezután az elnök a (2) bekezdésben említett esetben az alakuló közgyűlést másnapra halasztja, ellenkező esetben pedig azt megalakultnak jelenti ki.

(9) Ha az elnök az alakuló közgyűlést a (8) bekezdésben említett okból másnapra halasztotta, ezen a napon az üresedésben levő örökös tagsági helyeket kell választás (T. 23. §. (3) bekezdés) útján pótolni.

(10) A (9) bekezdés esetében a közgyűlés megalakulásának kijelentése a választás eredményének kihirdetése után történik.

3. §.

A rendes közgyűlés

(1) A törvényhatósági bizottság rendes közgyűlést június hó 15. napjától szeptember hó 15. napjáig terjedő idő kivételével rendszerint minden hónap első szerdáján tart.

(2) Ha ez a nap a Gergely-naptár szerinti ünnepre vagy nemzeti ünnepre esik, a rendes közgyűlés napja ezt a napot követő szerdai nap.

4. §.

A rendkívüli közgyűlés.

(1) Az elnök (8. §.) rendkívüli közgyűlést bármikor összehívhat (T. 30. §. (4) bekezdés).

(2) Az elnök köteles a rendkívüli közgyűlést összehívni, ha az összehívást

a) a törvény rendelkezése teszi szükségessé,

b) a törvényhatósági bizottság közgyűlése határozza el,

c) a polgármester, akadályoztatása vagy állásának üresedésben léte esetében pedig a helyettese kívánja,

d) a törvényhatósági bizottságnak legalább 40 tagja a tárgy megjelölése mellett írásban kéri (T. 30. §. (5) bekezdés).

(3) A (2) bekezdés d) pontja esetében a rendkívüli közgyűlés összehívására vonatkozó kérelmet az összehívást kérő törvényhatósági bizottsági tagoknak a hely, év, hó és nap feltüntetésével sajátkezűleg alá kell írni.

(4) A rendkívüli közgyűlés összehívására vonatkozó kérelmet az 1907 : LX. t.-c. 8. §-ában említett eset kivételével az elnöknek kell előterjeszteni.

(5) Ha azonos tárgyban több kérelmet terjesztettek elő, az elnök a rendkívüli közgyűlést a korábban előterjesztett kérelem alapján hívja össze.

(6) A közgyűlést a (2) bekezdés *a)* és *b)* pontjaiban említett esetekben a törvény vagy a törvényhatósági bizottság közgyűlése által megállapított határidőn belül, ilyen rendelkezés hiányában, valamint a (2) bekezdés *c)* és *d)* pontjaiban említett esetekben legkésőbb a vonatkozó kívánság, illetve kérelem előterjesztésétől számított nyolcadik napra össze kell hívni (T. 30. §. (6) bekezdés).

(7) A (2) bekezdés *d)* pontja alapján rendkívüli közgyűlés összehívásának június hó 15. napjától szeptember hó 15. napjáig helye nincsen (T. 30. §. (10) bekezdés).

(8) Ha a (6) bekezdésben megjelölt határidőn belül a törvényhatósági bizottság rendes közgyűlést tart, az elnök a (2) bekezdés *d)* pontjában megjelölt eset kivételével a rendkívüli közgyűlés tárgyát a rendes közgyűlés napirendjére is kitűzheti.

(9) A (2) bekezdés *d)* pontja alapján összehívott rendkívüli közgyűlés csak azzal a tárggyal foglalkozhatik, amelynek tárgyalása céljából összehívását kérték (T. 30. §. (9) bekezdés).

(10) Ha valamely tárgyban csak egy összehívási kérelmet terjesztettek elő, ezen kérelem alapján összehívott rendkívüli közgyűlésen az összehívást kérők egyike az összehívási kérelmet megokolhatja (T. 30. §. (9) bekezdés).

(11) A megokolás 30 percnél rendszerint tovább nem tarthat (T. 36. §. (4) bekezdés).

(12) A megokolás időtartamát az összehívási kérelmet megokoló kérelmére a közgyűlés vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával egy ízben, legfeljebb 30 perccel meghosszabbíthatja (T. 36. §. (4) bekezdés).

(13) Az összehívási kérelem megokolása után egy törvényhatósági bizottsági tag ellenkező felfogását kifejtheti (T. 30. §. (9) bekezdés).

(14) A (13) bekezdés alapján történő felszólalás rendszerint 30 percnél tovább nem tarthat (T. 36. §. (4) bekezdés).

(15) A (14) bekezdés alapján történő felszólalás időtartamát a felszólaló kérelmére a közgyűlés vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával egy ízben, legfeljebb 30 perccel meghosszabbíthatja (T. 36. §. (4) bekezdés).

(16) A (10) és (13) bekezdésekben említett felszólalások után a közgyűlés egyszerű szavazással hozott határozattal dönt a felett, hogy az összehívási kérelem tárgyát kívánja-e tárgyalni (T. 30. §. (9) bekezdés).

(17) Ha a közgyűlés az összehívási kérelem tárgyát tárgyalni kívánja, annak tárgyalását azonnal meg kell kezdeni, ellenkező esetben pedig a rendkívüli közgyűlést azonnal be kell rekeszteni (T. 30. §. (9) bekezdés).

(18) Ha valamely tárgyban több összehívási kérelmet terjesztettek elő és ha az elnök a rendkívüli közgyűlést tárgyzasonosság (5. bekezdés) miatt a korábban előterjesztett kérelem alapján hívta össze, az elnök a rendkívüli közgyűléshez annak megnyitása után kérdést intéz aziránt, hogy a tárgyzasonosságot (5. bekezdés) fennforgónak találja-e?

(19) A rendkívüli közgyűlés a tárgyzasonosság kérdésében hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással határoz.

(20) Ha a rendkívüli közgyűlés a tárgyzasonosságot megállapította, csak a korábban előterjesztett kérelmet (5. bekezdés) kell a (10)–(17) bekezdések rendelkezései értelmében tárgyalni.

(21) Ha a közgyűlés akként döntött, hogy az összehívási kérelem tárgyát tárgyalni nem kívánja, ebben a tárgyban az illető rendkívüli közgyűlés napjától számított hat hónapon belül újabb rendkívüli közgyűlés összehívását kérni nem lehet (T. 30. §. (9) bekezdés).

5. §.

A közgyűlés összehívásának módja.

(1) A közgyűlést a törvényhatósági bizottság tagjainak nevére címzett és a tárgysorozatot (12. §.) is magában foglaló meghívóval kell összehívni (T. 30. §. (7) bekezdés).

(2) A meghívónak a tárgysorozaton felül az egyes tárgyak előadóinak nevét is tartalmaznia kell.

(3) A rendes közgyűlésre szóló meghívót a közgyűlés napját megelőzően legalább 8 nappal, a rendkívüli közgyűlésre szóló meghívót pedig a közgyűlés napját megelőzően legalább 24 órával kell kézbesíteni (T. 30. §. (8) bekezdés).

6. §.

A közgyűlés időtartama.

A közgyűlés rendszerint addig tart, amíg a tárgysorozat (12. §.) tárgyalása befejezést nem nyert.

7. §.

A közgyűlés nyilvánossága.

(1) A közgyűlés nyilvános (T. 39. §. (1) bekezdés).

(2) A közgyűlés helyiségének tanácskozás céljára rendelt részében a közgyűlés tartama alatt csak a törvényhatósági bizottság tagjai és azok tartózkodhatnak, akiknek ott hivatalos tennivalójuk van (T. 39. §. (1) bekezdés).

(3) A közgyűlés helyiségének nem tanácskozás céljára rendelt részében is a közgyűlés tartama alatt a (2) bekezdésben említettek felül csak elnöki engedéllyel lehet tartózkodni.

(4) Azt, aki a közgyűlés helyiségében a közgyűlés tartama alatt jogosulatlanul tartózkodik, az elnök távozásra felhívja, szükség esetében pedig rendőri karhatalommal eltávolítja (T. 39. §. (1) bekezdés).

(5) Az elnök a közgyűlés helyiségében a hallgatók és a sajtó részére elkülönített helyet jelöl ki (T. 39. §. (2) bekezdés).

(6) A sajtó részére elkülönített helyen csak sajtóigazolvánnyal ellátott személy tartózkodhatik.

(7) A hallgatók tetszést vagy nem tetszést nem nyilváníthatnak.

(8) Ha a hallgatók vagy azok közül egyesek a tanácskozás csendjét vagy rendjét zavarják és ha az elnök egyszeri intése sikerre nem vezet, az elnök az illető hallgatót, ha pedig annak személye meg nem állapítható, a hallgatóságot — szükség esetén karhatalommal — eltávolítja (T. 39. §. (3) bekezdés).

MÁSODIK FEJEZET.

Az elnök és jogköre.

8. §.

Az elnök.

(1) A közgyűlés elnöke a főpolgármester. Ha ő akadályozva van, vagy ha állása nincs betöltve, a polgármester. Ha a főpolgármester és a polgármester akadályozva van, vagy ha állásuk nincs betöltve, szolgálati sorrendben az alpolgármesterek elnököznek (T. 29. §.).

(2) Ha az (1) bekezdésben említett személyek közül akadályoztatás miatt egyik sem elnökölhet, a már összehívott közgyűlésen az akadályoztatás tartama alatt a közgyűlés legidősebb tagjának elnökle mellett a törvényhatósági bizottság jelenlevő nem tisztségviselő tagjai közül ellentmondás hiányában közfelkiáltással, egyébként pedig hozzászólás nélkül titkos szavazással egyszerű szótöbbséggel választott elnök elnököl.

(3) Ha a közgyűlésen nem a főpolgármester elnököl és ha az elnök a tárgy érdeme mellett vagy ellene akar felszólalni, a felszólalás tartama alatt nem elnökölhet.

9. §.

Az elnök jogköre.

(1) Az elnök

a) összehívja, megnyitja, felfüggeszti, legfeljebb 5 napra elhalasztja és berekeszti a közgyűlést,

b) nyilvántartja a közgyűlés tagjainak részvételét,

c) öröködi a felett, hogy a tanácskozásban és a határozathozatalban érdekelt törvényhatósági bizottsági tag (18. §.) részt ne vegyen.

d) vezeti a tanácskozást, a jogszabályoknak megfelelően megadja, megtagadja vagy megvonja a szót, engedélyezi vagy megtagadja a napirend előtt (19. §.) a személyes kérdésben (20. §.) vagy az ügyrendhez (21. §.) való felszólalást,

e) a jogszabályoknak megfelelően biztosítja a közgyűlés csendjét, rendjét, komolyságát és méltóságát,

f) berekeszti a vitát, szükség esetén elrendeli a szavazást és felteszi a kérdést szavazásra, megállapítja a szavazás eredményét és kimondja a határozatot (T. 35. §.).

(2) Az elnök — a felszólaló beszédének megszakításával is — bármikor szólhat és a jogszabályokban megállapított megtorlásokat bármikor alkalmazhatja (T. 35. §.).

(3) Az elnök bejelentései, figyelmeztetése, rendreutásítása vagy a szót megvonó intézkedés ellen felszólalni, azt visszautasítani vagy vita tárgyává tenni nem lehet.

10. §.

Az elnök szavazati joga.

(1) Az elnök — bármely címen legyen is tagja a közgyűlésnek — szavazati jogát abban az ügyben, amelynek tárgyalása során elnökölt, nem gyakorolhatja (T. 36. §. (19) bekezdés).

(2) Az (1) bekezdés rendelkezése az elnök döntési jogát (61. §.) nem érinti.

11. §.

A közgyűlésen való kötelező részvétel. — Távolmaradási engedély.

(1) A törvényhatósági bizottság tagjai a közgyűléseken résztvenni kötelesek (T. 34. §. (1) bekezdés).

(2) A távollevőket az elnök ellenőrzése mellett a jegyző (13. §.) tartja nyilván.

(3) Az elnök a távolmaradási engedély ((4.) és (6.) bekezdés) nélkül távollevő törvényhatósági bizottsági tagok neveit az igazoló választmány (T. 12. §.) elnökével 48 órán belül közli.

(4) Az elnök a törvényhatósági bizottság tagjának elfogadható okból három egymás után következő közgyűlésre vonatkozó távolmaradási engedélyt adhat. Az elnök a távolmaradási engedély megadását a legközelebbi közgyűlésen bejelenteni köteles.

(5) Ha az elnök az engedélyt megtagadta és ha az illető törvényhatósági bizottsági tag a távolmaradási engedély iránti kérelmét ennek dacára fenntartotta, az elnök a kérelmet a közgyűlés elé terjeszti, amely a kérelem tárgyában vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(6) Három egymás után következő ülésnapon túlmenő engedélyt csak a közgyűlés, az illető törvényhatósági bizottsági tag kérelmére és az elnök indítványára vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal adhat.

(7) A távolmaradási engedélyt kapott törvényhatósági bizottsági tagokat az elnök ellenőrzése mellett a jegyző (13. §.) külön nyilvántartja.

(8) Ha a törvényhatósági bizottság bármely tagja a közgyűlésről távolmaradási engedély nélkül elmarad, elmaradását igazolni köteles (T. 34. §. (1) bekezdés).

(9) A távolmaradási engedély nélkül való elmaradást a mulasztás napjától számított 15 nap alatt lehet az igazoló választmány előtt igazolni (T. 34. §. (2) bekezdés).

(10) Az igazoló választmány által az igazolás kérdésében hozott határozat ellen annak kézbesítésétől számított 15 nap alatt a m. kir. közigazgatási bírósághoz panasznak van helye (T. 34. §. (2) bekezdés).

(11) Az igazoló választmány az igazolásnak a (9) bekezdésben említett határidőn belül való meg vagy meg nem történtét és az igazolás megtörténte esetében az e tárgyban hozott jogerős határozatot az elnökkel közli.

(12) Az a választott törvényhatósági bizottsági tag, aki hat egymás után következő közgyűlésről igazolatlanul elmarad, törvényhatósági bizottsági tagságát elveszti és a törvényhatósági bizottság legközelebbi megújítása alkalmával annak tagjává nem választható (T. 34. (1) bekezdés.).

(13) Ha a törvényhatósági bizottság választott tagja bizottsági tagságát a (12) bekezdésben említett okból jogerősen elvesztette, a soron levő törvényhatósági bizottsági póttagot az igazoló választmány elnöke hívja be (T. 27. §. (11) bekezdés).

12. §.

A tárgysorozat.

(1) A törvényhatósági bizottság közgyűlésének tárgysorozatát az elnök állapítja meg (T. 31. §. (1) bekezdés).

(2) A főpolgármester egyes ügyeknek a tárgysorozatba való felvételét akkor is elrendelheti, ha nem ő elnököl (T. 31. §. (1) bekezdés).

(3) Azokat a közgyűlés hatáskörébe tartozó ügyeket,

a) amelyeknek a közgyűlésen való tárgyalását a közgyűlés vagy a törvényhatósági tanács határozta el,

b) amelyeknek a közgyűlésen való tárgyalását a polgármester vagy akadályoztatása vagy állásának üresedésben léte esetében az őt helyettesítő alpolgármester kívánja, a legközelebbi rendes közgyűlés tárgysorozatába, ha pedig a törvényhatósági tanács olyan ügynek sürgős tárgyalását kívánja, amelyet a törvény nem utal rendes közgyűlés elé, a legközelebbi közgyűlés tárgysorozatába fel kell venni.

(4) A rendes közgyűlés tárgysorozatát legalább 8 nappal, a rendkívüli közgyűlés tárgysorozatát pedig legalább 24 órával a közgyűlés napját megelőzően a Központi városháza, valamint a kerületi elöljárók hirdetőtábláin ki kell függeszteni (T. 31. §. (3) bekezdés).

(5) A kifüggesztés megtörténte után az elnök a tárgysorozatot csak rendkívüli sürgős esetben egészítheti ki.

(6) Ha az elnök az (5) bekezdésben említett jogával él, köteles a tárgysorozat kiegészítéséről szóló értesítést az illető közgyűlés kezdete előtt legalább 24 órával a törvényhatósági bizottság tagjai részére kézbesíteni (T. 31. §. (3) bekezdés).

HARMADIK FEJEZET.

A jegyző. — A jegyzőkönyv.

13. §.

A jegyző.

(1) A közgyűlés jegyzőjét a törvényhatóság tisztviselői közül a polgármester jelöli ki (T. 40. §. (2) bekezdés).

(2) A jegyző feladata különösen :

a) gondoskodás a tanácskozás menetének gyorsírók (14. §. (3) bekezdés) által való jegyzéséről,

b) a jegyzőkönyv (14. §.) írásba foglalása,

c) a beérkezett iratok felolvasása,

d) a javaslat (indítvány) mellett vagy ellene felszólalni kívánók jelentkezésének jegyzékbe vétele,

e) az egyszerű (59. §.) és a névszerinti (60. §.) szavazásnál a szavazatok összeszámlálása.

(3) Ha a felszólalni kívánó a jelentkezés alkalmával a jegyzővel nem közli azt, hogy a javaslat (indítvány) mellett vagy ellene kíván felszólalni, jelentkezése a felszólalni kívánók jegyzékébe fel nem vehető.

14. §.

A jegyzőkönyv.

(1) A közgyűlésről jegyzőkönyvet kell vezetni (T. 40. §. (1) bekezdés).

(2) A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell :

a) annak a megjelölését, hogy a közgyűlés alakuló, rendes vagy rendkívüli-e (1. §. (2) bekezdés), továbbá a közgyűlés helyét és időpontját,

b) a megjelentek neveit,

c) a közgyűlés megnyitásának idejét,

d) az esetleges elnöki bejelentéseket,

e) a tárgyalta ügyek megjelölését, ezekben az ügyekben előterjesztett javaslat (indítvány) mellett és ellen felszólalók nevét és ezen ügyekben hozott határozatokat,

f) a választások eredményét,

g) a határozathozatal módját, névszerinti szavazás esetén pedig azt, hogy kik szavaztak a határozat mellett és kik szavaztak a határozat ellen,

h) a közgyűlés során előfordult fontosabb mozzanatokat,

i) a közgyűlés bezárásának (berekesztésének) idejét.

(3) A jegyzőkönyvet a polgármester által rendelkezésre bocsátott gyorsíróknak a tanácskozásokról felvett és rendes írásba áttett gyorsírói feljegyzései alapján kell elkészíteni.

(4) A jegyzőkönyvet annak hitelesítése (15. §.) után a törvényhatósági bizottság tagjaival egyszerű másolatban közölni kell.

(5) Ha a miniszterelnök vagy bármelyik miniszter kívánja, a hitelesített jegyzőkönyv hiteles másolatát hozzá azonnal fel kell terjeszteni. (T. 40. §. (4) bekezdés).

15. §.

A jegyzőkönyv hitelesítése és aláírása.

(1) Ha a közgyűlés egy napon át tart, a jegyzőkönyvet a közgyűlés által minden közgyűlési napon a közgyűlés megnyitása után az elnök javaslatára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal kiküldött és a közgyűlésen való állandó jelenlétre kötelezett négy törvényhatósági bizottsági tag nyolc nap alatt hitelesíti (T. 40. §. (1) bekezdés).

(2) Ha a kiküldött törvényhatósági bizottsági tagok többsége a jegyzőkönyvet hitelesíthetőnek nem találta, annak végleges szövegét a gyorsírói feljegyzések (14. §. (3) bekezdés) alapján kell a hitelesítőknek az elnök által összehívott ülésében szótöbbséggel hozott határozattal megállapítani. Szavazategyenlőség esetében az elnök dönt.

(3) Ha a közgyűlés több napon át tart, az előző közgyűlési nap jegyzőkönyvét az utolsó napra vonatkozó jegyzőkönyv kivételével a következő közgyűlésen kell hitelesíteni (T. 40. §. (1) kezdés.)

(4) A (3) bekezdésben említett esetben az (1) bekezdés értelmében kiküldött négy törvényhatósági bizottsági tag az előző közgyűlési nap jegyzőkönyvét a következő közgyűlés megkezdéséig átvizsgálja és a közgyűlésnek a hitelesítés tárgyában javaslatot tesz.

(5) A (4) bekezdésben említett javaslatot az esetleges módosító indítványokkal együtt a hitelesítésre hivatott közgyűlés megkezdéséig kell az elnöknel írásban benyújtani.

(6) Ha módosító indítványt a kiküldött négy törvényhatósági bizottsági tag egyike sem tett, a közgyűlés a javaslatnak az elnök által történt ismertetése után a hitelesítés kérdésében vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(7) Ha a kiküldött törvényhatósági bizottsági tagok módosító indítványt tettek, az elnök a jegyzőkönyv kifogásolt részét és a módosító indítványt a jegyző útján röviden ismerteti.

(8) A kiküldött és módosító indítványt tett törvényhatósági bizottsági tagok indítványukat legfeljebb öt percig tartó és meg nem hosszabbítható felszólalásban megokolhatják.

(9) A közgyűlés a (8) bekezdésben említett megokolás után vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal dönt a felett, hogy a jegyzőkönyvet eredeti szövegezésben, vagy pedig a módosító indítványok figyelembevételével hitelesíti.

(10) Ha a közgyűlés a jegyzőkönyvet eredeti szövegezésében nem hitelesítette, a módosító indítványokat külön-külön kell határozathozatal alá bocsátani. A határozathozatal hozzászólás nélkül egyszerű szavazással történik.

(11) A több napon át tartó közgyűlés utolsó napjára vonatkozó jegyzőkönyv hitelesítése az (1) és (2) bekezdésekben említett módon történik.

(12) A jegyzőkönyvet az elnök, a jegyző és a kiküldött négy törvényhatósági bizottsági tag írja alá.

NEGYEDIK FEJEZET.

A költségvetésen kívüli ügyek tárgyalása.

16. §.

A tárgyalható ügyek.

A közgyűlésen csak a tárgysorozatba felvett ügyeket és az ezekkel kapcsolatosan a tárgyalás során előterjesztett indítványokat lehet tárgyalni (T. 31. §. (4) bekezdés.)

17. §.

A tanácskozásban résztvevők.

A tanácskozásban a törvényhatósági bizottság tagjain kívül az előadók is résztvehetnek (T. 36. §. (1) bekezdés).

18. §.

Az érdekelttség.

(1) Az a törvényhatósági bizottsági tag, aki a tárgyalás alatt álló ügy valamelyikében — akár közvetlenül, akár pedig hozzátartozói (1886. évi XXI. t.-c. 78. §.) útján közvetve, mint magánszemély is — anyagilag érdekelt, az illető ügy tárgyalásában és az illető ügyre vonatkozó határozathozatalban részt nem vehet (T. 37. §. (1) bekezdés).

(2) Az érdekelttség kérdését az elnök vagy bármely törvényhatósági bizottsági tag az ügy eldöntését célzó szavazás elrendeléséig felvetheti (T. 37. §. (2) bekezdés).

(3) A közgyűlés az érdekelttség kérdésében — az elnök vagy törvényhatósági bizottság bármely tagja indítványára — az érdekeltnek állított törvényhatósági bizottsági tag és a tisztí főügyész (helyettese) meghallgatása után hozzászólás nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal dönt (T. 37. §. (2) bekezdés).

(4) Ha a közgyűlés az érdekeltséget megállapította, az érdekelt törvényhatósági bizottsági tag az üléstermet az illető ügy tárgyalása és a vonatkozó határozathozatal idejére elhagyni köteles.

(5) A közgyűlésnek az érdekelttség kérdésében való döntése csak az illető ügyben hozott határozat érdeme ellen előterjesztett jogorvoslatban támadható meg (T. 37. §. (2) bekezdés).

19. §.

Felszólalás napirend előtt.

(1) Napirend előtt felszólalásra az elnök adhat engedélyt. Ha az elnök a felszólalást nem engedélyezi, a felszólalást az egy napon át tartó közgyűlés a napirend (tárgysorozat) tárgyalásának befejezése, a több napon át tartó közgyűlés pedig a napirend tárgyalásánál megszakítás után vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával megengedheti (T. 36. §. (12) bekezdés).

(2) Az (1) bekezdésben említett felszólalás időtartama 10 perc. Ezt az időtartamot a közgyűlés az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával legfeljebb 10 perccel meghosszabbíthatja.

20. §.

Felszólalás személyes kérdésben.

(1) Személyes kérdésben való felszólalásra az elnök adhat engedélyt.

(2) Akinak az elnök az engedélyt nem adta meg, az egy napon át tartó közgyűlésen a napirenden (tárgysorozaton) levő ügyek tárgyalásának befejezése, a több napon át tartó közgyűlésen pedig a napirend tárgyalásának megszakítása után ezen a címen felszólalhat (T. 36. §. (12) bekezdés).

(3) Az (1) és (2) bekezdésben említett felszólalás időtartama 15 perc. Ezt az időtartamot a közgyűlés az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával 15 perccel meghosszabbíthatja.

21. §.

Felszólalás az ügyrendhez.

(1) Az ügyrendhez való felszólalásra az elnök adhat engedélyt (T. 36. §. (12) bekezdés).

(2) Az, akinek az elnök az engedélyt nem adta meg, az egy napon át tartó közgyűlésen a napirenden (tárgysorozaton) levő ügyek tárgyalásának befejezése, a több napon át tartó közgyűlésen pedig a napirend tárgyalásának megszakítása után ezen a címen felszólalhat (T. 36. §. (12) bekezdés).

(3) A felszólalás 5 percnél tovább nem tarthat.

(4) A felszólalás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet.

22. §.

A felszólalások sorrendje.

(1) Az előadó után, ha szólásra a javaslat (önálló indítvány) mellett és ellene is jelentkeztek, a javaslat (önálló indítvány) ellen feliratkozott első jelentkezőt kell felhívni.

(2) Az (1) bekezdés esetében az első felszólaló után a további felszólalókat jelentkezésük sorrendjében váltakozva kell szólásra hívni a szerint, hogy a javaslat (önálló indítvány) mellett vagy ellene kívánnak szólni (T. 36. §. (3) bekezdés).

23. §.

Eltérés a tárgytól.

A tárgytól eltérni csak a közgyűlésnek az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával lehet (T. 36. §. (12) bekezdés).

24. §.

A felszólaló zavarása.

(1) A felszólalót beszédében félbeszakítani vagy közbeszólásokkal zavarni nem szabad.

(2) Az (1) bekezdés rendelkezése az elnököt megillető jogokat (9. §. (2) bekezdés) nem érinti.

25. §.

A hozzászólások száma. — A zárszó.

(1) Ugyanahhoz a tárgyhoz minden törvényhatósági bizottsági tag rendszerint csak egyszer szólhat (T. 36. §. (2) bekezdés).

(2) Többszöri hozzászólásra a közgyűlés az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal engedélyt adhat (T. 36. §. (2) bekezdés).

(3) A tárgyalás alatt lévő tárgyhoz indítványt tett törvényhatósági bizottsági tag a többi felszólalók után zárszó jogán még egyszer szólhat (T. 36. §. (2) bekezdés).

(4) A polgármester, az alpolgármesterek, a tisztí főügyész (helyettese), a tisztí főorvos (helyettese), az előadók és felhívásra a szakképviselők (T. 36. §. (8) bekezdés) bármikor és akár-hányszor — vita berekesztése után is — felszólalhatnak (T. 36. §. (2) bekezdés).

26. §.

A hozzászólás időtartama.

(1) A hozzászólás időtartama 30 percnél hosszabb rendszerint nem lehet (T. 36. §. (4) bekezdés).

(2) A hozzászólás időtartamát (1) bekezdés) a felszólaló kérelmére a közgyűlés vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával egy ízben legfeljebb 30 perccel meghosszabbíthatja (T. 36. §. (4) bekezdés).

(3) A polgármester, az alpolgármesterek, a tisztí főügyész (helyettese), a tisztí főorvos (helyettese), az előadók és szakképviselők (T. 36. §. (8) bekezdés) hozzászólása az (1) és (2) bekezdésekben meghatározott időnél továbbra is tarthat (T. 36. §. (2) bekezdés).

(4) A felszólalót megillető zárszó jogán való hozzászólás 10 percnél tovább nem tarthat, amely időtartam meghosszabításának helye nincs.

27. §.

A hozzászólás időtartamának korlátozása.

(1) Ha a vita két órán túl terjedt és ha a tárgyhoz már legalább négy törvényhatósági bizottsági tag szolt, a közgyűlés az elnök vagy bármelyik törvényhatósági bizottsági tag indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal az egyes hozzászólások időtartamát korlátozhatja (T. 36. §. (5) bekezdés).

(2) Az (1) bekezdésben említett időtartamba a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese), az előadók és a szakképviselők (T. 36. §. (8) bekezdés) beszédideje be nem számítható (T. 36. §. (7) bekezdés).

(3) A korlátozott időtartam 10 percnél rövidebb nem lehet és azt a közgyűlés indokolt esetekben — a felszólaló kérelmére és az elnök indítványára — vita nélkül egyszerű szavazással a korlátozásként megszabott időtartam kétszereséig meghosszabbíthatja (T. 36. §. (5) bekezdés).

(4) A polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese), az előadók és szakképviselők (T. 36. §. (8) bekezdés) beszédidejére a (3) bekezdés rendelkezései alkalmazást nem nyernek (T. 36. §. (7) bekezdés).

(5) Ha a hozzászólás időtartamának korlátozása után a tanácskozás még két órán át tartott, a közgyűlés az elnök vagy bármely törvényhatósági bizottsági tag indítványára vita nélkül egyszerű szavazással elhatározhatja, hogy a szóbanforgó kérdésben a tárgyalást berekeszti (T. 36. §. (6) bekezdés).

(6) Az (5) bekezdésben említett időtartamba a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese), az előadók és a szakképviselők (T. 36. §. (8) bekezdés) beszédideje be nem számítható (T. 36. §. (7) bekezdés).

(7) A tárgyalásnak az (5) bekezdés értelmében való berekesztése a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese), az előadók és a szakképviselők (T. 36. §. (8) bekezdés) szólási jogát nem érinti (T. 36. §. (2) bekezdés).

28. §.

A vita berekesztése.

Ha a felszólalók beszédüket befejezték és ha az illető tárgy tárgyalására az ügyrend szerint rendelkezésre álló idő még nem telt el, az elnök megkérdezi, kíván-e még valaki szólani s ha felhívásra senki sem jelentkezik, a vitát berekeszti.

29. §.

Szabályrendeletek és szabályzatok tárgyalási módja.

(1) A szabályrendeletek és a szabályzatok tárgyalása általános vitával kezdődik.

(2) Az általános vitában a hozzászólások tekintetében a 22., 25., 26., és 27. §-ok rendelkezései az irányadók.

(3) Az általános vita bezárása után a közgyűlés dönt abban a kérdésben, hogy a javaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfohadja-e.

(4) Ha a közgyűlés a javaslatot részletes tárgyalás alapjául elfogadta, azt részletenkint (szakaszonként), pontonként kell tárgyalni.

(5) A közgyűlés az elnök indítványára két törvényhatósági bizottsági tagnak legfeljebb 5—5 percig tartó és meg nem hosszabbítható felszólalása után egyszerű szavazással hozott határozattal elrendelheti több — egymással kapcsolatban álló — szakasznak (pontnak) együttes vagy egyes szakaszok (pontok) részletenkinti tárgyalását.

(6) Az egyes szakaszok (pontok) módosítását célzó — nem az előadó által előterjesztett — indítványt az illető szakasz tárgyalásának megkezdése előtt az elnöknek írásban kell előterjeszteni.

(7) A szakaszokhoz (pontokhoz) egy-egy törvényhatósági bizottsági tag csak egy ízben szólhat hozzá és felszólalása 5 percnél tovább nem tarthat.

(8) A közgyűlés a (7) bekezdésben említett időtartamot a felszólaló kérelmére vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal 5 perccel meghosszabbíthatja.

(9) Ha a tárgyalás alatt álló szakaszhoz (ponthoz) a polgármesteren, az alpolgármestereken, a tiszti főügyészen (helyettesén), a tiszti főorvoson (helyettesén), az előadón és a szakképviselőknél (T. 36. §. (8) bekezdés) kívül legalább négy törvényhatósági bizottsági tag már hozzászólott, a vita bezárását az elnök vagy bármely törvényhatósági bizottsági tag szóval indítványozhatja.

(10) A közgyűlés az indítvány (9) bekezdés) felett vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(11) Ha a közgyűlés az indítványt elfogadta, az elnök a vitát — tekintet nélkül arra, hogy van-e még szólásra jelentkező — bezárja.

(12) A vitának a (11) bekezdés értelmében való berekesztése a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese), az előadók és a szakképviselők (T. 36. §. (8) bekezdés) szólási jogát nem érinti.

(13) A szakasz (pont) részletes tárgyalásának befejezése után a közgyűlés annak elfogadása tárgyában dönt.

(14) Az előadó a határozathozatal előtt kérheti az egyes szakaszokra vonatkozó döntésnek a javaslat egyéb részeire vonatkozó tárgyalás befejezéséig való felfüggesztését. A közgyűlés az előadó kérelme felett vita nélkül egyszerű szavazással határoz.

ÖTÖDIK FEJEZET.

A költségvetés tárgyalása.

30. §.

A költségvetés tárgyalásának módja.

A költségvetés tárgyalásánál a 6—18., 20—28. §-ok rendelkezései a 31—35. §-okban foglalt eltérésekkel az irányadók.

31. §.

A költségvetés tárgyalásának megkezdése.

A költségvetés tárgyalását a költségvetésnek a törvényhatósági bizottsági tagjai részére való kézbesítésétől számított 8 nap eltelte előtt megkezdeni nem lehet.

32. §.

A költségvetést tárgyaló közgyűlés tárgysorozata.

A költségvetés tárgyalására összehívott közgyűlésen csak a költségvetést szabad tárgyalni T. 36. §. (9) bekezdés).

33. §.

A költségvetés tárgyalásának időtartama. A tárgyalási idő.

(1) A költségvetés vitája 8 ülésnapnál tovább nem tarthat (T. 36. §. (9) bekezdés).

(2) Egy ülésnapon csupán egy ülés tartható.

(3) A közgyűlés a költségvetés tárgyalására ülésnaponként legalább hat órát fordít (T. 36. §. (9) bekezdés).

34. §.

Az általános vita.

(1) A költségvetés tárgyalása általános vitával kezdődik (T. 36. §. (9) bekezdés).

(2) Az általános vita legfeljebb három ülésnapon át tarthat (T. 36. §. (9) bekezdés).

(3) Az általános vita során az egyes felszólalások időtartama rendszerint nem lehet egy óránál hosszabb (T. 36. §. (9) bekezdés).

(4) A közgyűlés a (3) bekezdésben említett időtartamot a felszólaló kérelmére és az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal felőrával meghosszabbíthatja (T. 36. §. (9) bekezdés).

(5) Az általános vita harmadik ülésnapján a tárgyalásra szánt idő (33. §.) utolsó órájában — tekintet nélkül a már jelentkezett és a még jelentkező felszólalókra — az elnök köteles az általános vitát bezárni (T. 36. §. (9) bekezdés).

(6) Az általános vita bezárása után a közgyűlés a költségvetésnek részleges tárgyalás alapjául elfogadása kérdésében további hozzászólás nélkül határoz (T. 36. §. (9) bekezdés).

(7) A (3)—(6) bekezdések rendelkezései a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese) és az előadók szólási jogát nem érinti (T. 36. §. (9) bekezdés).

35. §.

A részletes vita.

(1) A közgyűlés a költségvetést a részletes vita során fejezetenkint tárgyalja.

(2) A részletes vita során az egyes felszólalások időtartama legfeljebb 15 perc (T. 36. §. (9) bekezdés).

(3) Ezt az időtartamot a közgyűlés a felszólaló kérelmére és az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal 15 perccel meghosszabbíthatja (T. 36. §. (9) bekezdés).

(4) A költségvetés fejezeteinek tárgyalása során a felszólalások időtartamának korlátozása tekintetében a 27. §. rendelkezései irányadók (T. 36. §. (9) bekezdés).

(5) A részletes vita során indítványt csak a költségvetés egyes fejezeteinek címeihez lehet előterjeszteni és pedig csak írásban.

(6) A részletes vita utolsó ülésnapjának tárgyalásra szánt egész idejét az üzemek költségvetésének megvitatására kell fordítani (T. 36. §. (9) bekezdés).

(7) A közgyűlés az üzemek költségvetését rendszerint üzemenkint tárgyalja.

(8) A közgyűlés az elnök indítványára két törvényhatósági bizottsági tagnak legfeljebb 5—5percre tartó és meg nem hosszabbítható felszólalása után egyszerű szavazással hozott határozattal elrendelheti több rokontermészetű intézmény, közmű és üzem költségvetésének együttes tárgyalását.

(9) A részletes vitának nem az üzemekre vonatkozó részét a költségvetés tárgyalására rendelt időnek (33. §.) utolsóelőtti napján, a részletes vitának az üzemekre vonatkozó részét pedig ugyanazon időnek utolsó napján a tárgyalásra szánt idő utolsó órájában — tekintet nélkül a már jelentkezett és a még jelentkező felszólalókra — be kell zárni és a még meg nem vitatott részletek elfogadása kérdésében további hozzászólás nélkül kell határozni (T. 36. §. (9) bekezdés).

(10) A vitának a (9) bekezdés rendelkezései értelmében való berekesztése a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese) és az előadók szólási jogát nem érinti.

(11) Ha a költségvetés fejezeteinek egyes címeihez a polgármester vagy az alpolgármesterek vagy az előadó is tett indítványt, ezt az indítványt kell először szavazás alá bocsátani.

(12) A (11) bekezdésben említett indítványok feletti határozathozatal után az elnök az elfogadott indítványokkal ellentétben nem álló többi indítványt külön-külön vagy a közgyűlés részéről az elnök indítványára hozzászólás nélkül egyszerű szavazással hozott határozat alapján együttesen teheti fel szavazásra.

HATODIK FEJEZET.

Az önálló indítványok.

36. §.

Az önálló indítvány bejelentése és nyilvántartása.

(1) A tárgysorozatba felvett ügyekkel össze nem függő — önálló — indítványt az elnöknek kell a rendes közgyűlés napját legalább három nappal megelőzőleg írásban ((3) bekezdés) bejelenteni és azt a főpolgármester, a főpolgármesteri állás üresedésben léte esetében pedig a polgármester hivatalában letenni (T. 31. §. (5) bekezdés).

(2) A bejelentésnek tartalmaznia kell az önálló indítványt előterjeszteni kívánó nevét, az önálló indítvány szabatos szövegét és azt, hogy az önálló indítványt előterjeszteni kívánó indítványát sürgősnek tartja-e.

(3) Az önálló indítványt előterjeszteni kívánó köteles a bejelentést sajátkezűleg aláírni.

(4) A főpolgármester a nála letett ((1) bekezdés) önálló indítványokról a polgármestert haldéktalanul értesíti (T. 31. §. (5) bekezdés).

37. §.

Az önálló indítvány visszautasítása.

(1) Az elnök a 36. §. rendelkezéseinek meg nem felelő vagy sértő kifejezéseket tartalmazó önálló indítványt visszautasíthatja.

(2) A visszautasítást a legközelebbi közgyűlésen be kell jelenteni.

(3) A bejelentéshez hozzászólni vagy azt határozathozatal tárgyává tenni nem lehet.

38. §.

Az önálló indítványnak a tárgysorozatba való felvétele.

(1) Az elnök az önálló indítványt javaslattétel végett a törvényhatósági tanács elé utalja és azt a javaslat (39. §.) beérkezése után a legközelebbi rendes közgyűlés tárgysorozatába felveszi (T. 31. §. (2) bekezdés).

(2) Ha az önálló indítványt előterjesztő önálló indítványát a benyújtást követő rendes közgyűlés előtt legalább 3 nappal jelentette be és ha az önálló indítvány sürgős napirendre tűzését kérte, az elnök erről a rendes közgyűlésnek jelentést tesz, egyben annak a közgyűlés jegyzője által való felolvastatása után felteszi a kérdést, hogy a közgyűlés az önálló indítványt sürgősnek találja-e?

(3) A határozat előtt az önálló indítványt előterjesztő felszólalhat (T. 36. §. (10) bekezdés).

(4) A felszólalás 15 percnél tovább nem tarthat (T. 36. §. (10) bekezdés).

(5) A (4) bekezdésben említett időtartam az önálló indítványt tevő kérelmére és az elnök indítványára vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal egy ízben legfeljebb 15 perccel meghosszabbítható (T. 36. §. (10) bekezdés).

(6) A kérdéshez az indítványtevőn kívül két törvényhatósági bizottsági tag hozzászólhat (T. 36. §. (10) bekezdés).

(7) A hozzászólás 5—5 percnél tovább nem tarthat. A felszólalás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet. (T. 36. §. (10) bekezdés).

(8) A közgyűlés a kérdés felett egyszerű szavazással dönt.

(9) Ha a közgyűlés a 79. §. (3) bekezdése által meghatározott többséggel hozott határozattal az önálló indítványt sürgősnek találja, azt az elnök az illető közgyűlés tárgysorozatába felveszi.

(10) Ha a közgyűlés az önálló indítványt sürgősnek nem találta, az elnök az (1) bekezdés szerint jár el.

39. §.

A törvényhatósági tanácsnak az önálló indítványokra vonatkozó javaslata.

A törvényhatósági tanács az elnök által javaslattétel végett kiadott önálló indítványokra vonatkozólag javaslatot tesz (T. 36. §. (10) bekezdés, T. 47. §. a) pont).

40. §.

A törvényhatósági tanácsnak kiadott önálló indítvány tárgyalása.

(1) Ha az önálló indítványt a törvényhatósági tanácsnak kiadták és ha a törvényhatósági tanácsnak az önálló indítványra vonatkozó javaslata beérkezett, azt az elnök a legközelebbi rendes közgyűlés tárgysorozatába felveszi.

(2) Ha a törvényhatósági tanács az önálló indítvány elvetését vagy tárgyalásának elhalasztását javasolta, javaslata felett a közgyűlés hozzászólás nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(3) Ha a közgyűlés a törvényhatósági tanács elvetést vagy halasztást célzó javaslatát elfogadta, az önálló indítvány tárgyalása elmarad.

(4) Ha a közgyűlés a törvényhatósági tanács elvetést vagy halasztást célzó javaslatát nem fogadta el, az önálló indítvány érdemi tárgyalását ezen a közgyűlésen meg kell kezdeni.

41. §.

Az önálló indítvány megismétlése.

(1) Az önálló indítvány előterjesztésétől számított 3 hónapon belül azonos tárgyú önálló indítványt előterjeszteni nem lehet.

(2) Az azonosságot a közgyűlés az elnök indítványára hozzászólás nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal állapítja meg.

HETEDIK FEJEZET.

Az interpellációk.

42. §.

Az interpelláció.

Interpellációt csak a polgármesterhez lehet intézni.

43. §.

Az interpelláció előterjesztésének módja.

Az interpelláció — választás szerint — szóval vagy írásban terjeszthető elő.

44. §.

Az interpelláció bejelentése és nyilvántartása.

(1) Az interpellációt az elnöknek kell írásban (3) bekezdés) bejelenteni (T. 31. §. (6) bekezdés).

(2) A bejelentésnek tartalmaznia kell :

a) az interpelláló nevét,

b) az interpelláció tárgyát,

c) annak feltüntetését, hogy az interpellációt szóval is elő kívánják-e adni?

(3) Az interpelláló köteles a bejelentéssel egyidejűleg az interpelláció szövegét sajátkezű aláírásával ellátva, két példányban az elnöknek átadni.

(4) A főpolgármester a bejelentett interpellációt, egy példányának átvétele mellett, a polgármesterrel haladéktalanul közli (T. 31. §. (6) bekezdés).

45. §.

Az interpellációnak a tárgysorozatba való felvétele.

(1) Az elnök az interpellációt a közgyűlés tárgysorozatába az esetleges önálló indítványokat (36. §.) követőleg felveszi.

(2) A szóval előadni kívánt interpellációkat az írásban előadni kívánt interpellációkat megelőzően kell a tárgysorozatba felvenni.

(3) Ha az (1) bekezdésben említett interpellációt annak benyújtását követő rendes közgyűlés előtt legalább 24 órával megelőzőleg jelentették be, azt ezen közgyűlés, ellenkező esetben pedig ezt a közgyűlést közvetlenül követő rendes közgyűlés tárgysorozatába kell felvenni.

46. §.

Az interpelláció visszautasítása.

(1) Az elnök a 44. §. rendelkezéseinek meg nem felelő vagy sértő kifejezéseket tartalmazó interpellációt visszautasíthatja.

(2) A visszautasítást a legközelebbi közgyűlésen be kell jelenteni.

(3) A bejelentéshez hozzászólni vagy azt határozathozatal tárgyává tenni nem lehet.

47. §.

A szóval előadni nem kívánt — írásbeli — interpelláció előterjesztése.

(1) A szóval előadni nem kívánt — írásbeli — interpelláció előterjesztése az interpellációnak a tárgysorozat illető pontjánál a jegyző útján való felolvasásával történik.

(2) Az elnök az (1) bekezdésben említett interpellációt a polgármesternek, ha az személyesen vagy megbízott útján azonnal szóval válaszolni nem kíván, kiadja.

48. §.

A szóval előadni kívánt interpelláció előterjesztése.

(1) A szóval előadni kívánt interpelláció szövegét az elnök a tárgysorozat illető pontjánál felolvastatja.

(2) Ha az interpelláló az interpelláció felolvasásakor nem jelentkezik, az interpellációt törölni kell.

(3) Az interpelláció előadása rendszerint nem tarthat tovább 15 percnél.

(4) A közgyűlés a (3) bekezdésben említett időtartamot az interpelláló kérelmére és az elnök indítványára hozzászólás nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal legfeljebb 10 perccel meghosszabbíthatja (T. 36. §. (11) bekezdés).

49. §.

Az interpellációra adott válasz módja.

A polgármester (megbízottja) a szóval előterjesztett interpellációra szóval, egyébként szóval vagy írásban válaszol.

50. §.

Az interpellációra adott válasz határideje.

(1) Ha a polgármester vagy megbízottja az interpellációra annak előterjesztésekor nem válaszolt, a választ a legközelebbi rendes közgyűlésen meg kell adni.

(2) Az (1) bekezdésben említett határidőt a közgyűlés a polgármester kérelmére hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal meghosszabbíthatja.

51. §.

Az interpellációra adott válasz.

(1) Ha a polgármester az interpellációra írásban válaszol, a választ az elnöknek adja át.

(2) Ha a polgármester az interpellációra szóval válaszol, ezt az elnökkel közli.

(3) Az elnök a válasz előterjesztését a legközelebbi rendes közgyűlés tárgysorozatának végére felveszi.

(4) Az interpellációkra adott válaszok előterjesztését a tárgysorozatba a netáni interpellációkat megelőzően kell felvenni.

(5) Az interpellációra írásban adott válasz előterjesztése a válasznak a tárgysorozat illető pontjánál a jegyző útján való felolvasásával történik.

(6) Az interpellációra szóval adott választ a tárgysorozat illető pontjánál kell előadni.

(7) Az interpelláló a válasz felolvasása ((5) bekezdés), illetve a válasz előadása ((6) bekezdés) után arra válaszolhat.

(8) Az interpelláló válasza ((7) bekezdés) tíz percnél tovább nem tarthat. A válaszidő tartamának meghosszabbítását kérni nem lehet.

(9) A polgármester az interpelláló válaszára ((7) bekezdés) nyilatkozhat.

(10) Az interpelláló válasza ((7. bekezdés) és a polgármester nyilatkozata ((9) bekezdés) után a közgyűlés hozzászólás nélkül egyszerű szavazással határoz a felett, hogy a választ tudomásul veszi-e?

(11) Ha a közgyűlés a választ nem vette tudomásul, az interpellációt a törvényhatósági tanácsnak tárgyalásra való előkészítés céljából ki kell adni és az előkészítés megtörténtét követő legközelebbi rendes közgyűlés tárgysorozatába fel kell venni.

NYOLCADIK FEJEZET.

A határozathozatal.

52. §.

A határozathozatal időpontja.

A vita bezárását a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese), az előadók és a szakképviselők (T. 36. §. (8) bekezdés) esetleges felszólalása (T. 36. §. (2) bekezdés) után a határozathozatal követi.

53. §.

A szavazás.

- (1) A határozatot rendszerint szavazással kell megállapítani (T. 36. §. (14) bekezdés).
- (2) Az elnök a szavazással való határozást minden esetben elrendelheti (T. 36. §. (14) bekezdés).
- (3) A szavazást el kell rendelni, ha azt jogszabály teszi szükségessé, vagy ha azt legalább tíz jelenlevő törvényhatósági bizottsági tag kívánja (T. 36. §. (14) bekezdés).

54. §.

A tárggyal kapcsolatos indítványoknak a szavazás előtt való felolvasása.

A kérdés feltevése (55. §.) előtt bármelyik törvényhatósági bizottsági tag kérelmére a tárggyal kapcsolatos indítványokat ismertetni kell.

55. §.

A kérdés feltevése.

- (1) A kérdést úgy kell feltenni, hogy arra igennel vagy nemmel lehessen szavazni.
- (2) Ha a döntésre kerülő kérdés, cikk vagy javaslat (indítvány) több részből áll, a közgyűlés az elnök indítványára vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal annak részekre osztását és részenként való eldöntését határozhatja el.
- (3) Elsősorban a törvényhatósági tanács javaslatát, ha pedig ilyen javaslat nincs, a polgármester (alpolgármesterek, előadók) javaslatát (indítványát) kell döntés alá bocsátani.
- (4) Egyebekben a döntés alá kerülő javaslatok (indítványok) szavazás alá bocsátásának sorrendjét az elnök állapítja meg.

56. §.

Hozzászólás a kérdés feltevéséhez.

- (1) A kérdés feltevéséhez legfeljebb két törvényhatósági bizottsági tag szólhat hozzá (T. 36. §. (17) bekezdés).
- (2) A hozzászólás 5—5 percnél tovább nem tarthat (T. 36. §. (17) bekezdés).

57. §.

A szavazás megzavarása.

A szavazás közben beszédet tartani vagy a szavazatot indokolni nem szabad.

58. §.

A szavazás módja.

- (1) A szavazás nyílt vagy titkos.
- (2) A nyílt szavazás egyszerű vagy névszerinti.

59. §.

Az egyszerű szavazás.

- (1) A közgyűlés rendszerint egyszerű szavazással határoz.
- (2) Az egyszerű szavazás felállással vagy ülve maradással történik (T. 36. §. (15) bekezdés).
- (3) Ha az elnök megállapítása szerint az eredmény kétséges, az elnök ellenpróbát rendel el.
- (4) Ellenpróba esetén a jegyző a javaslat (indítvány) mellett és ellene szavazókat egyenként összeszámolálja.
- (5) A javaslat ellen szavazók összeszámolása a javaslat mellett szavazók számának az elnök által való bejelentése után történik.

60. §.

A névszerinti szavazás.

- (1) Névszerint kell szavazni,
 - a) ha a határozat
 - aa) az új adók megállapítására, a meglévő adók felemelésére vagy mérséklésére (T. 36. §. (15) bekezdés),
 - bb) 500.000 pengő értéket meghaladó vagyonszerzésre, elidegenítésre vagy megterhelésre (T. 36. §. (15) bekezdés),
 - cc) 500.000 pengő értéket meghaladó terhes szerződés vagy egység kötésére (T. 36. §. (15) bekezdés),
 - dd) 500.000 pengő értéket meghaladó kötelezettség vagy szavatosság vállalására (T. 36. §. (15) bekezdés),
 - ee) a m. kir. minisztériumnak a törvényhatósági bizottság feloszlását kimondó rendelete ellen érvényesíthető panasz tekintetében való állásfoglalásra (T. 99. §. (4) bekezdés) vonatkozik,
 - b) ha azt jogszabály elrendeli,
 - c) ha azt legalább 40 jelenlevő törvényhatósági bizottsági tag írásban kéri (T. 36. §. (15) bekezdés).
 - (2) Olyan esetben, amikor jogszabály egyszerű szavazást rendel, névszerinti szavazást sem kérni, sem elrendelni nem lehet.
 - (3) A névszerinti szavazás a törvényhatósági bizottság tagjainak névszerinti felhívása mellett történik.
 - (4) Szavazásra elsősorban a törvényhatósági bizottságnak nem hivatali állásuknál fogva tagjait, másodsorban pedig annak hivatali állásuknál fogva tagjait kell betűrendben felhívni.
 - (5) A felhívott igennel vagy nemmel köteles szavazni.
 - (6) Az (5) bekezdés rendelkezésének meg nem felelő szavazat figyelembe nem vehető.

61. §.

Az egyszerű vagy a névszerinti szavazásnál a szavazatok egyenlő megoszlása.

Ha az egyszerű és a névszerinti szavazásnál a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az elnök dönt (T. 36. §. (18) bekezdés).

62. §.

A titkos szavazás.

A szavazás személyi — választási, fegyelmi stb. — ügyekben titkos (T. 36. §. (16) bekezdés).

63. §.

A titkos szavazás helye.

- (1) A titkos szavazás a törvényhatósági bizottság szavazatszedő küldöttsége (64. §.) előtt történik.
- (2) A szavazatszedő küldöttség az elnök által kijelölt — a közgyűlésnek tanácskozási céljára rendelt helyiségétől különálló — helyiségben működik.
- (3) A (2) bekezdésben említett helyiségbe a szavazó törvényhatósági bizottsági tagokon, a tiszti főügyészen (helyettesén) és a kirendelt tisztviselőkön kívül senki be nem léphet.

64. §.

A szavazatszedő küldöttség.

- (1) A törvényhatósági bizottság szavazatszedő küldöttsége a közgyűlés által egy évi időtartamra választott elnökből, elnökhelyettesből és 9 tagból áll.
- (2) A szavazatszedő küldöttség határozóképes, ha az elnökön, ennek akadályoztatása vagy az elnöki tisztség üresedésben léte esetében az elnökhelyettesen kívül négy tag van jelen.
- (3) Az elnökhelyettes, ha nem elnököl, tagként jön figyelembe.
- (4) A szavazatszedő küldöttség egyszerű szavazással határoz.
- (5) Az elnök nem szavaz.
- (6) Ha a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az elnök dönt.
- (7) A szavazatszedő küldöttség jegyzője a polgármester által kirendelt törvényhatósági tisztviselő.

65. §.

A titkos szavazás időtartama.

- (1) A titkos szavazás időtartamát az elnök állapítja meg.
- (2) A titkos szavazás időtartamát annak megkezdésétől számított másfél óránál rövidebb időtartamban megállapítani nem lehet.
- (3) Az elnök a titkos szavazás időtartamát a titkos szavazás elrendelésével egyidejűleg a közgyűléssel közli.
- (4) Az elnök a közgyűlést a titkos szavazás időtartamára felfüggesztheti.

66. §.

A titkos szavazás módja.

- (1) A titkos szavazás borítékba ((2) bekezdés) helyezett szavazólapokkal ((2) bekezdés) vagy golyókkal ((3) bekezdés) történik.
- (2) A szavazólapokat és a borítékokat egyenlő nagyságú, egyenlő színű, vastagságú és minőségű — át nem tetsző — papírból hivatalból kell elkészíteni és ugyanazon a helyen a polgármester hivatalos pecsétjével ellátni.
- (3) A golyóknak fehér- és feketeszínűeknek kell lenniük.
- (4) Egymásután következő szavazáson ugyanazok a golyók nem használhatók.

67. §.

Titkos szavazás szavazólapokkal.

- (1) A szavazatszedő küldöttségnek helyiségében legalább négy — elrekeszthető és a szavazólap előkészítésére, valamint a boríték beragasztására szolgáló — fülkének kell lennie.
- (2) A fülkében a szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tagon kívül senki sem tartózkodhatik, abba senki be nem léphet és abba senki be nem tekinthet.
- (3) A szavazatszedő küldöttség asztalának minden oldalról könnyen hozzáférhetőnek kell lennie.
- (4) Az asztalon egy — a szavazólapokat tartalmazó borítékok bedobására alkalmas nyílással ellátott és zárható — urnát kell elhelyezni.
- (5) A szavazatszedő küldöttség a titkos szavazás megkezdése előtt meggyőződik arról, hogy az urna üres, ennek megtörténte után pedig a szavazatszedő küldöttség elnöke a szavazatszedő küldöttség tagjainak jelenlétében az urnát bezárja.
- (6) A titkos szavazás akként történik, hogy a szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tag a szavazatszedő küldöttség asztalához lép, ott a szavazatszedő küldöttség elnökétől egy szavazólapot (66. §. (2) bekezdés) és egy borítékot (66. §. (2) bekezdés), valamint egy írót vesz át, azután az elrekesztett üres fülké (1. bekezdés) egyikébe lép, ott a szavazólapot az átvett írónnal szavazásra előkészíti, azt a borítékba teszi, a borítékot beragasztja, visszamegy a szavazatszedő küldöttség asztalához és a beragasztott borítékban levő szavazólapot az írónnal együtt a szavazatszedő küldöttség elnökének átadja, aki az átvett borítékot az urnába helyezi.

(7) A szavazólapnak és a borítéknak a szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tag részére való átadását és a szavazás megtörténtét a törvényhatósági bizottsági tagok névsorában az illető törvényhatósági bizottsági tag nevével meg kell jegyezni.

68. §.

Titkos szavazás golyókkal.

(1) A szavazatszedő küldöttség helyiségében a szavazatszedő küldöttség asztalától távol álló, azonban általa állandóan figyelemmel kísérhető helyen golyók befogadására alkalmas — kellő számú — urnának kell lennie.

(2) Az urnák közelében a szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tagon kívül senki sem tartózkodhatik.

(3) A golyókkal való titkos szavazás akként történik, hogy a szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tag a szavazatszedő küldöttségnek a 67. §. (3) bekezdésében említett módon elhelyezett asztalához lép, ott a szavazatszedő küldöttség elnökétől kellő számú és színű golyót átvész, azokkal az urnákhoz megy s ott azokat szavazatához képest az urnákba ejti olyként, hogy a golyók színeit senki se láthassa.

69. §.

Titkos szavazás tisztviselői állások betöltése felett.

(1) A tisztviselői állások betöltése tárgyában tartott titkos szavazás a (4) bekezdés esetét kivéve, szavazólapokkal történik.

(2) A szavazólapokon (66. §. (2) bekezdés) a kijelölő választmány (T. 60. §.) jelölésének eredményét fel kell tüntetni.

(3) Ha a szavazólapon (66. §. (2) bekezdés) törlés nincsen, a szavazat az első helyen jelöltekre adottnak tekintendő.

(4) Ha a betöltendő tisztviselői állásra érvényesen csak egy személy pályázott, vagy ha az illető közgyűlésen csak egy tisztviselői állás kerül betöltésre, a szavazás golyókkal történik.

(5) A fehér golyók annak a pályázónak a javára esnek, akinek a nevét az az urna viseli, amelybe a fehér golyót dobták.

70. §.

Titkos szavazás fegyelmi vizsgálat elrendelése felett.

(1) Fegyelmi vizsgálat elrendelése tárgyában a titkos szavazás golyókkal történik.

(2) A fehér golyókat a fegyelmi vizsgálat elrendelésére, a fekete golyókat pedig a fegyelmi vizsgálat el nem rendelésére irányuló szavazatoknak kell tekinteni.

71. §.

Titkos szavazás közszolgálatban való visszatartás felett.

A közszolgálatban való visszatartás feletti titkos szavazásra a 70. §. rendelkezéseit kell alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy a fehér golyókat a visszatartás mellett, a fekete golyókat pedig a visszatartás ellen irányuló szavazatoknak kell tekinteni.

72. §.

Titkos szavazás a törvényhatósági tanácsban választás alapján helyet foglaló tagok választásánál.

A törvényhatósági tanácsban választás alapján helyet foglaló tagok választásánál megajtendő titkos szavazásra a Budapest székesfőváros törvényhatósági tanácsában választás alapján helyet foglaló tagok választásáról szóló szabályrendelet rendelkezései irányadók.

73.§.

Titkos szavazás a törvényhatósági bizottság örökös tagjainak választásánál.

(1) A törvényhatósági bizottság örökös tagjainak választása titkosan szavazólappal vagy közfelkiáltással történik (T. 23. §. (3) bekezdés).

(2) Titkosan szavazólappal való szavazásnak akkor van helye, ha azt az elnök elrendeli, vagy ha a szavazás elrendelését legalább 40 jelenlevő törvényhatósági bizottsági tag a választás módjának az elnök részéről a közgyűlésen való bejelentésig írásban kéri (T. 23. §. (3) bekezdés).

(3) A törvényhatósági bizottság örökös tagjaivá választani csak azokat lehet, akiket a kijelölő választmány (T. 60. §. (2) bekezdés) javaslatba hoz (T. 23. §. (3) bekezdés).

(4) A kijelölő választmány a törvényhatósági bizottság örökös tagjául csak annyi személyt hozhat javaslatba, amennyi törvényhatósági bizottsági örökös tagot kell választani.

(5) A szavazólapon a javaslatba hozott személyekre csak igennel vagy nemmel lehet szavazni.

74. §.

Titkos szavazás egyéb esetekben.

A 69—73. §-okban nem említett esetekben a titkos szavazás szavazólappal történik.

75. §.

A titkos szavazás eredményének megállapítása.

(1) A titkos szavazás eredményét a szavazatszedő küldöttség állapítja meg.

(2) A szavazatszedő küldöttség elnöke a titkos szavazásra megszabott idő elteltével a titkos szavazást befejezettnak nyilvánítja, a szavazólapokat, illetve a golyókat az urnából a szavazatszedő küldöttségnek legalább négy tagja jelenlétében kiveszi és a szavazatokat ezek jelenlétében összeszámolja.

(3) A szavazás eredményének megállapításánál nem vehető figyelembe — érvénytelen — a szavazat:

- a) ha nem hivatalból előállított szavazólapot vagy borítékot vagy golyót használtak,
- b) ha a szavazólapon vagy a borítékon vagy a golyón ismertető jel van,
- c) ha a szavazólap a neveken kívül feltételt vagy más korlátozást tartalmaz,
- d) ha a szavazólapot egész terjedelmében áthúzták vagy másként megsemmisítették,
- e) ha nem állapítható meg, hogy a szavazó kire akart szavazni.

(4) Az egyes szavazatok érvényessége felett a szavazatszedő küldöttség határoz (64. §. (2) és (4)—(6) bekezdés).

(5) Azokat a szavazólapokat, illetve golyókat, amelyeket a szavazatszedő küldöttség érvénytelennek nyilvánított, külön kell választani, egyszersmind a jegyzőkönyvben röviden meg kell említeni azt az okot, amely miatt azt érvénytelennek találták.

(6) A szavazatok összeszámlálásának eredményét legalább két szavazatszedő küldöttségi tagnak kell jegyeznie.

(7) A szavazólapokat és a borítékokat, illetve a golyókat — az érvényes szavazólapokat és borítékokat, illetve golyókat az érvénytelenektől elkülönítve — be kell csomagolni és hivatalos pecséttel le kell pecsételni.

76. §.

A szavazatszedő küldöttség jegyzőkönyve.

(1) A törvényhatósági bizottság szavazatszedő küldöttsége a titkos szavazásról jegyzőkönyvet készít.

(2) A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell:

- a) a titkos szavazás helyét és napját,
- b) a titkos szavazás kezdetét és végét,
- c) a 75. §. 3) bekezdésében említett körülményeket,

d) a titkos szavazás során hozott határozatokat, a határozatokra vonatkozó szavazatok megoszlását, a fontosabb mozzanatokat és a szavazatszedő küldöttség elnökének esetleges intézkedéseit,

e) a titkos szavazás és a 78. §. (3) és (5) bekezdéseiben meghatározott esetekben a sorshúzás eredményét.

(3) A szavazatszedő küldöttség tagjai által ezen küldöttség működése során nyilvánított észrevétel (külön vélemény) fontosabb mozzanatnak ((2. bekezdés d) pont) nem tekintendő, azonban a jegyzőkönyvben megemlítenő és az észrevételt tevő részéről írásban is előterjeszthető.

(4) A jegyzőkönyvet a szavazatszedő küldöttség elnöke, a jegyzőkönyv írásba foglalásának befejeztekor jelenlevő tagjai és jegyzője írják alá.

(5) A szavazók neveit tartalmazó jegyzéket a jegyzőkönyvhöz hozzá kell fűzni és a fűző-zsinór végét hivatalos pecséttel kell ellátni.

77. §.

A titkos szavazás eredményének jelentése.

(1) A szavazatszedő küldöttség elnöke (elnökhelyettese) a titkos szavazás megtörténtéről a közgyűlés elnökének jelentést tesz, egyben a szavazásról felvett jegyzőkönyvet, a szavazók neveit tartalmazó jegyzéket, a szavazólapokat és a borítékokat, illetve a golyókat és a hivatalos pecsétet (75. §. (7) bekezdés) átadja.

(2) Az elnök (8. §.) a jegyzőkönyvet (76. §.) a jegyző útján felolvastatja.

78. §.

A titkos szavazásnál a szavazatok egyenlő megoszlása.

(1) A titkos szavazásnál, ha a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az elnök (8. §.) nem dönthet (T. 36. §. (18) bekezdés).

(2) Az (1) bekezdés esetében — az (5) bekezdés esetét ide nem értve — újabb titkos szavazást kell elrendelni és azt a legközelebbi közgyűlés napirendjére egyidejűleg ki kell tűzni (T. 36. §. (18) bekezdés).

(3) Ha a szavazatok az újabb titkos szavazásnál is egyenlően oszlanak meg, a határozatot sorshúzás útján kell megállapítani (T. 36. §. (18) bekezdés).

(4) A sorshúzást a szavazatszedő küldöttség ejti meg.

(5) Ha a törvényhatósági bizottságban érdekképviselőt címén helyet foglaló tagok választásánál a szavazatok egyenlően oszlanak meg, a szavazás eredményét új szavazás elrendelése nélkül sorshúzással kell megállapítani (T. 18. §. (2) bekezdés).

(6) A sorshúzás tekintetében a (4) bekezdés rendelkezései irányadók.

79. §.

A határozat kihirdetése.

(1) A jegyzőkönyv felolvasása (77. §. (2) bekezdés) után az elnök (8. §.) megállapítja, hogy a határozat mellett szavazott-e annyi törvényhatósági bizottsági tag, ahány szavazat a határozathoz szükséges.

(2) A határozathoz, ha jogszabály kifejezetten másképp nem rendelkezik, rendszerint egyszerű szótöbbség szükséges (T. 13. §. (13) bekezdés).

(3) Az önálló indítvány sürgős napirendre tűzését kimondó határozathoz a törvényhatósági bizottság összes tagjainak általános többsége (T. 36. §. (10) bekezdés), az örökös tagok és a polgármester megválasztását kimondó határozathoz pedig a beadott szavazatok általános többsége szükséges (T. 23. §. (3) bekezdés, T. 60. §. (6) bekezdés).

(4) A titkos szavazással hozott határozat kihirdetése után az elnök (8. §.) a jegyzőkönyvet, a jegyzéket, a szavazólapokat és a borítékokat, illetve a golyókat és a hivatalos pecsétet (75. §. (7) bekezdés) a választás jogerőre emelkedése időpontjaitól való megőrzés céljából a jegyzőnek (13. §.) adja át.

(5) A (4) bekezdésben említett szavazólapokat és borítékokat a választás jogerőre emelkedése után az elnök (8. §.) jelenlétében haladéktól nélkül meg kell semmisíteni.

KILENCEDIK FEJEZET.

A széksértés és rendzavarás.

80. §.

A széksértés.

(1) A törvényhatósági bizottságnak az a tagja, aki az állam vagy a társadalom rendje ellen izgató, a nemzeti érzést vagy a vallási meggyőződést sértő kifejezést használ, aki a tanácskozási méltósága ellen vét vagy a törvényhatósági bizottság egyes pártjait vagy tagjait vagy a tanácskozáson kívül álló személyeket sértő kifejezésekkel illeti vagy bármilyen módon sért és a sértést az elnök figyelmeztetése után azonnal vissza nem vonja, valamint az a törvényhatósági bizottsági tag, aki a tanácskozást zavaró vagy annak komolyságához nem méltó magatartást tanúsít és azt megintés, majd rendreutasítás után folytatja, széksértést követ el (T. 38. §. (1) bekezdés).

(2) A széksértés esetében az elnök — esetleg a felszólaló beszédének megszakításával — a tiszti főügyészt (helyettesét) a széksértés elkövetése kérdésében indítványtételre hívja fel. A tiszti főügyész (helyettese) a széksértés elkövetése kérdésében elnöki felhívásra köteles indítványt tenni. Az indítvány felett a közgyűlés hozzászólás nélkül egyszerű szavazással, szótöbbséggel végérvényesen határoz (T. 38. §. (2) bekezdés).

(3) A széksértés elkövetésének megállapítása után az elnök, ha a széksértést a felszólaló követte el, a szót tőle megvonja, ezenfelül, valamint akkor, ha a széksértést nem a felszólaló követte el, az elnök a tiszti főügyészt (helyettesét) felhívja arra, hogy a megállapított széksértés miatt kiszabandó pénzbírság mértékére tegyen indítványt. A tiszti főügyész (helyettese) a kiszabandó pénzbírság mértékére elnöki felhívásra indítványt tenni köteles. Az indítványhoz legfeljebb két törvényhatósági bizottsági tag 10—10 percig hozzászólhat és módosító indítványt tehet. A hozzászólás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet. Az indítvány és az esetleges módosító indítvány felett a közgyűlés egyszerű szavazással, szótöbbséggel végérvényesen határoz (T. 38. §. (2) bekezdés).

(4) A széksértés büntetése 500 aranypengőig terjedhető pénzbírság. A pénzbírságot az illető közgyűlés tartama alatt a jegyző kezeihez, egyébként pedig Budapest székesfőváros központi pénztárába kell fizetni. Ha a pénzbírságot a legközelebbi közgyűlésig ki nem fizetik, azt az elnök felkérésére a polgármester közadók módjára hajtja be. A pénzbírságot a törvényhatósági szegényalap javára kell fordítani. A pénzbírság kirovása nem állja útját annak, hogy az elkövetett cselekményt bünvádi úton is megtorolják (T. 38. §. (3) bekezdés).

(5) A széksértésben elmarasztalt törvényhatósági bizottsági tag tagsági jogait mindaddig nem gyakorolhatja, amíg a reá kirótt pénzbírságot ki nem fizette (T. 38. §. (4) bekezdés).

(6) Ha a széksértésben elmarasztalt — választott — törvényhatósági bizottsági tag a törvényhatósági bizottságnak egymás után következő hat közgyűléséről az (5) bekezdésben említett okból marad el, az elnök ezt a körülményt az igazoló választmány (11. §. (12) bekezdés) elnökével haladéktalanul közli.

81. §.

A rendzavarás.

(1) Az elnök a törvényhatósági bizottságnak azt a tagját, aki a tanácskozás rendjét ismételt rendreutasítás vagy bírságolás (80. §.) után is tovább zavarja, az aznap közgyűlésről kizárhatja és ha azonnal el nem távozik, őt rendőri karhatalommal eltávolíthatja (T. 38. §. (5) bekezdés).

(2) Ha a törvényhatósági bizottság valamely tagjának a közgyűlés tanácskozásra rendelt helyiségéből való eltávolítása vált szükségessé, az elnök a közgyűlést erre az időre felfüggeszti és a hallgatóságot eltávolítja.

(3) Ha a rendzavarás nagyon súlyos, vagy ha azt durva sértegetéssel követték el, vagy ha a rendzavarást az elnök által ismételtlen kizárt törvényhatósági bizottsági tag követte el, az elnök a megtorlás elhatározását a közgyűlés elé terjesztheti (T. 38. §. (6) bekezdés).

(4) Ha az elnök a (3) bekezdés alapján a megtorlás tárgyában a közgyűlésnek előterjesztést tett, a közgyűlés az illető törvényhatósági bizottsági tagot egymást követő legfeljebb hat közgyűlésről kizárhatja. A kizárás tárgyában a közgyűlés hozzászólás nélkül egyszerű szavazással végérvényesen határoz (T. 38. §. (7) bekezdés).

(5) Ha a közgyűlés a kizárást elhatározta, az elnök felhívja a tiszti főügyészt (helyettesét) arra, hogy a kizárás időtartama tekintetében tegyen indítványt. A tiszti főügyész (helyettese) a kizárás időtartamára elnöki felhívásra indítványt tenni köteles. Az indítványhoz legfeljebb két törvényhatósági bizottsági tag 10—10 percig hozzászólhat és módosító indítványt tehet. A hozzászólás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet. Az indítvány és a módosító indítvány felett a közgyűlés egyszerű szavazással, szótöbbséggel végérvényesen határoz (T. 38. §. (7) bekezdés).

(6) A (4) és (5) bekezdés alapján kizárt törvényhatósági bizottsági tag a kizárás tartama alatt törvényhatósági bizottsági tagsági és ezen alapuló többi jogait egyáltalában nem gyakorolhatja (T. 38. §. (7) bekezdés).

(7) Ha a közgyűlés valamely törvényhatósági bizottsági tagot a közgyűlésről (4) bekezdés értelmében kizárt, a kizárás elhatározásával egyidejűleg az ügyet az elnök útján az igazoló választmány elé utalja annak megvizsgálása végett, hogy az illető törvényhatósági bizottsági tag magatartása következtében nem vált-e a törvényhatósági bizottsági tagságra méltatlanná? (T. 38. §. (8) bekezdés.)

(8) Az igazoló választmány (T. 12. §.) előterjesztése és a közgyűlésnek az előterjesztése felett hozott határozata tekintetében a T. 38. §. (8) és (9) bekezdéseinek rendelkezései irányadók.

TIZEDIK FEJEZET.

Vegyes rendelkezések.

82. §.

A közgyűlés által hozott határozatok és azok kiadmányai.

(1) A közgyűlés által hozott határozatokat az elnök írja alá (T. 40. §. (3) bekezdés).

(2) Az elnök az (1) bekezdésben említett jogát átruházhatja azokra, akik az elnöklésre a 8. §. értelmében jogosultak (T. 40. §. (3) bekezdés).

(3) Az (1) bekezdésben említett határozatoknak a felek részére szóló kiadmányait a »Kiadmány hitelül« szavak hozzáadásával a jegyző írja alá.

(4) A kiadmányokat (3. bekezdés) a törvényhatóság pecsétjével kell ellátni.

83. §.

Életbelépés.

(1) Ez a szabályrendelet a kihirdetést (T. 44. §. (4) bekezdés) követő tizenötödik napon lép életbe.

(2) Ennek a szabályrendeletnek életbelépése napján a közgyűlés jelenlegi ügyrendjének még hatályban levő részei hatályukat veszítik.

A székesfőváros törvényhatósági tanácsának ügyrendje. A közgyűlés a polgármester és a törvényhatósági tanács előterjesztése alapján a törvényhatósági tanács ügyrendjét a következő szövegezésben állapította meg:

ELSŐ FEJEZET.

Az ülésekről.

1. §.

A törvényhatósági tanács ülései.

A törvényhatósági tanács az 1930 : XVIII. törvénycikkben (T.) részére megállapított jogokat és kötelességeket ülésen gyakorolja.

2. §.

Az ülések fajai.

Az ülés alakuló, rendes és rendkívüli.

3. §.

Az alakuló ülés.

- (1) A törvényhatósági tanács alakuló ülésének időpontját az elnök (10. §.) állapítja meg.
- (2) Az alakuló ülést az elnök megnyitja, közli a polgármester által kijelölt jegyző (15. §.) nevét, ennek megtörténte után pedig a törvényhatósági tanácsot megalakultnak jelenti ki.

4. §.

A rendes ülés.

- A törvényhatósági tanács üléseit a szükségesnek megfelelő időközökben tartja (T. 46. §. (1) bekezdés).

5. §.

A rendkívüli ülés.

- (1) Az elnök (10. §.) rendkívüli ülést bármikor összehívhat.
- (2) Az elnök köteles a rendkívüli ülést összehívni, ha az összehívást
 - a) a törvény rendelkezése teszi szükségessé,
 - b) a törvényhatósági bizottság közgyűlése, vagy a törvényhatósági tanács határozta el,
 - c) a polgármester, akadályoztatása vagy az állás üresedésben léte esetében pedig a helyettese kívánja,
 - d) a törvényhatósági tanács nem tisztviselő tagjai közül legalább 6 tag írásban kéri.
- (3) A (2) bekezdés d) pontja esetében a rendkívüli ülés összehívására vonatkozó kérelemben a tárgyat meg kell jelölni és azt az összehívást kérő tanácstagoknak a hely, év, hó és nap feltüntése mellett sajátkezűleg alá kell írniok.
- (4) A rendkívüli ülés összehívására vonatkozó kérelmet az elnöknél kell előterjeszteni.
- (5) Ha azonos tárgyban több kérelmet terjesztettek elő, az elnök a rendkívüli ülést a korábban előterjesztett kérelem alapján hívja össze.
- (6) Az ülést a (2) bekezdés a) és b) pontjaiban említett esetekben a törvény vagy a törvényhatósági bizottság közgyűlése vagy a törvényhatósági tanács által megállapított határidőn belül, a (2) bekezdés c) és d) pontjaiban említett esetekben pedig legkésőbb a vonatkozó kívánat, illetve kérelem közlésétől számított nyolcadik napra össze kell hívni.
- (7) A (2) bekezdés d) pontja alapján rendkívüli ülés összehívásának június hó 15. napjától szeptember hó 15. napjáig helye nincsen.
- (8) Ha a (6) bekezdésben megjelölt határidőn belül a törvényhatósági tanács rendes ülést tart, az elnök a rendkívüli ülés tárgyat a (2) bekezdés d) pontjában megjelölt eset kivételével a rendes ülés napirendjére is kitűzheti.
- (9) A (2) bekezdés d) pontja alapján összehívott rendkívüli ülés csak azzal a tárggyal foglalkozhatik, amelynek tárgyalása céljából az összehívást kérték.
- (10) Ha valamely tárgyban csak egy összehívási kérelmet terjesztettek elő, ezen kérelem alapján összehívott rendkívüli ülésen az összehívást kérők egyike az összehívási kérelmet megokolhatja.
- (11) A megokolás 30 percnél tovább nem tarthat. A megokolás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet.
- (12) Az összehívási kérelem megokolása után egy tanácstag ellenkező felfogását kifejtheti.
- (13) A (12) bekezdés alapján történő felszólalás 30 percnél tovább nem tarthat. A felszólalás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet.
- (14) A (10) és (12) bekezdésekben említett felszólalások után a törvényhatósági tanács egyszerű szavazással hozott határozattal dönt a felett, hogy az összehívási kérelem tárgyát kívánja-e tárgyalni.
- (15) Ha a törvényhatósági tanács az összehívási kérelem tárgyát tárgyalni kívánja, annak tárgyalását azonnal meg kell kezdeni, ellenkező esetben pedig a rendkívüli ülést azonnal be kell rekeszteni.
- (16) Ha valamely tárgyban több összehívási kérelmet terjesztettek elő és ha az elnök a rendkívüli ülést tárgyzasonosság ((5) bekezdés) miatt a korábban előterjesztett kérelem alapján hívta össze, az elnök a rendkívüli ülés megnyitása után a törvényhatósági tanácshoz kérdést intéz aziránt, hogy a tárgyzasonosságot ((5) bekezdés) fennforgónak találja-e?

(17) A törvényhatósági tanács a tárgyzasonosság kérdésében hozzászólás nélkül egyszerű szavazással határoz.

(18) Ha a törvényhatósági tanács a tárgyzasonosságot megállapította, csak a korábban előterjesztett kérelmet ((5) bekezdés) kell a (10)—(15) bekezdések rendelkezései értelmében tárgyalni.

(19) Ha a törvényhatósági tanács a tárgyzasonosságot nem állapította meg, az elnök a rendkívüli ülés összehívásának alapját nem képezett kérelmeket ennek a rendkívüli ülésnek napirendjébe azonnal felveszi és egyidejűleg az összehívási kérelmek tárgyalásának sorrendjét megállapítja.

(20) Ha a törvényhatósági tanács akként döntött, hogy az összehívási kérelem tárgyát tárgyalni nem kívánja, ebben a tárgyban az illető rendkívüli ülés napjától számított 3 hónapon belül újabb rendkívüli ülés összehívását kérni nem lehet.

6. §.

Az ülés összehívásának módja.

(1) Az ülés összehívása, ha a tárgysorozat (14. §.) nyilvános ülésen tárgyalandó ügyeket (T. 46. §. (3) bekezdés) is tartalmaz, meghívóval és csak a nyilvános ülésen tárgyalandó ügyeket magában foglaló meghívónak a Központi városháza hirdető tábláján való kifüggesztése útján, ha pedig a tárgysorozat csak zárt ülésben tárgyalandó ügyeket (T. 46. §. (3) bekezdés) tartalmaz, meghívóval történik.

(2) A meghívónak a tárgysorozaton felül az egyes tárgyakat előadók neveit is tartalmaznia kell.

(3) A meghívót a törvényhatósági tanács tagjain kívül a törvényhatósági tanács ülésein tanácskozási joggal bíró tisztviselők (T. 45. §. (5) bekezdés) részére is kézbesíteni kell.

(4) A meghívóhoz a tárgysorozat (14. §.) megfelelő rövid ismertetését mellékelni kell.

(5) A rendes ülésre szóló meghívót az ülés megkezdése előtt lehetőleg 48 órával, de legalább 24 órával, a rendkívüli ülésre szóló meghívót pedig az ülés megkezdése előtt legalább 6 órával megelőzően kell kézbesíteni.

(6) Ha az összehívás kifüggesztés ((1) bekezdés) útján is történik, a kifüggesztés időpontja tekintetében az (5) bekezdés rendelkezései irányadók.

7. §.

Az ülés időtartama.

Az ülés rendszerint addig tart, amíg a tárgysorozat (14. §.) tárgyalása befejezést nem nyert.

8. §.

Nyilvános és nem nyilvános (zárt) ülés.

(1) A törvényhatósági tanács nyilvános ülésben tárgyalja

a) az 500.000 pengő értéket meg nem haladó vagyonszerzést, elidegenítést vagy megterhelést,

b) az 500.000 pengő értéket meg nem haladó terhes szerződés vagy egység kötését,

c) az 500.000 pengő értéket meg nem haladó kötelezettség vagy szavatosság vállalását.

(2) Az (1) bekezdésben nem említett ügyeket a törvényhatósági tanács nem nyilvános (zárt) ülésben tárgyalja (T. 46. §. (3) bekezdés — T. 47. §. i) pont).

9. §.

A nyilvános ülés hallgatósága.

(1) Ha a törvényhatósági tanácsülés nyilvános, az elnök a hallgatóság megfelelő elhelyezéséről gondoskodik.

(2) A sajtó részére a többi hallgatóktól lehetőleg elkülönített helyet kell kijelölni.

(3) Az (1) bekezdésben említett esetben a törvényhatósági tanács üléstermébe csak sajtóigazolvánnyal vagy a jegyző (15. §.) által kiadott beléptijeggyel lehet belépni.

(4) A hallgatók tetszést vagy nem tetszést nem nyilváníthatnak.

(5) Ha a hallgatók vagy azok közül egyesek a tanácskozás rendjét vagy csendjét zavarják és ha az elnök egyszeri intése sikerre nem vezet, az elnök az illető hallgatót, ha pedig annak személye meg nem állapítható, a hallgatóságot eltávolíthatja.

(6) Az elnök a rendnek a hallgatókkal szemben való fenntartása érdekében a karhatalmat is igénybe veheti.

MÁSODIK FEJEZET.

Az elnök jogköre.

10. §.

Az elnök.

(1) A törvényhatósági tanács elnöke a főpolgármester. Ha ő akadályozva van, vagy ha állása nincs betöltve, a polgármester. Ha a főpolgármester és a polgármester akadályozva van, vagy ha állásuk nincs betöltve, szolgálati sorrendben az alpolgármesterek elnökölnek. (T. 29. §. — T. §. 45. (1) bekezdés.)

(2) Ha az (1) bekezdésben említett személyek közül akadályoztatás miatt egyik sem elnökölhet, a törvényhatósági tanácsnak már összehívott ülésén a törvényhatósági tanács legidősebb tagjának elnöklete mellett a törvényhatósági tanács jelenlevő tagjai közül ellentmondás hiányában közfelkiáltással, egyébként pedig hozzászólás nélkül, titkos szavazással, egyszerű szótöbbséggel megválasztott elnök elnököl.

(3) Ha a törvényhatósági tanács ülésén nem a főpolgármester elnököl és ha az elnök a tárgy érdeméhez akar felszólalni, a felszólalás tartama alatt nem elnökölhet.

(4) Ha a törvényhatósági tanács ülésén a (2) bekezdésben említett tanácsstag elnököl és ha a tárgy érdeméhez akar felszólalni, a (2) bekezdés rendelkezése szerint új elnököt kell választani.

11. §.

Az elnök jogköre.

(1) Az elnök :

- a) összehívja, megnyitja, felfüggesztheti, legfeljebb 8 napra elhalaszthatja és berekeszti az ülést,
- b) nyilvántartja a törvényhatósági tanács tagjainak részvételét,
- c) őrködik a felett, hogy a tanácskozásban és a határozathozatalban érdekelt tanácsstag

(21. §.) részt ne vegyen,

d) vezeti a tanácskozást, a jogszabályoknak megfelelően megadja, megtagadja vagy megvonja a szót, engedélyezi vagy megtagadja a napirend előtt (22. §.), a személyes kérdésben (23. §.) vagy az ügyrendhez (24. §.) való felszólalást,

e) a jogszabályoknak megfelelően biztosítja az ülés csendjét, rendjét, komolyságát és méltóságát,

f) berekeszti a vitát, szükség esetén elrendeli a szavazást és felteszi a kérdést szavazásra, megállapítja a szavazás eredményét és kimondja a határozatot,

g) a nem nyilvános ülésen tárgyalat ügyekről a saját részére ismertetést ad.

(2) Az elnök — a felszólaló beszédének megszakításával is — bármikor szólhat és a jogszabályokban megállapított megtorlásokat bármikor alkalmazhatja.

(3) Az elnök bejelentései, figyelmeztetése, rendreutasítása vagy a szót megvonó intézkedése ellen felszólalni, azt visszautasítani vagy vita tárgyává tenni nem lehet.

12. §.

Az elnök szavazati joga.

(1) Az elnök — bármely címen legyen is tagja a törvényhatósági tanácsnak — szavazati jogát abban az ügyben, amelynek tárgyalása során elnökölt, nem gyakorolhatja.

(2) Az (1) bekezdés rendelkezése az elnök döntési jogát (73. §.) nem érinti.

13. §.

Az ülésen való kötelező részvétel. Távolmaradási engedély.

(1) A törvényhatósági tanács választott vagy kinevezett tagjai a törvényhatósági tanács ülésein résztvenni kötelesek.

(2) A távollevőket az elnök ellenőrzése mellett a jegyző (15. §.) tartja nyilván.

(3) Az elnök a távolmaradási engedély ((4) és (6) bekezdés) nélkül távollevő tanácsstagok neveit az igazolóválasztmány (T. 12. §.) elnökével 48 órán belül közli.

(4) Az elnök a törvényhatósági tanács tagjának elfogadható okból három egymás után következő ülésre vonatkozó távolmaradási engedélyt adhat.

(5) Ha az elnök az engedélyt megtagadta és ha az illető tanácsstag a távolmaradási engedély iránt való kérelmét ennek ellenére fenntartotta, az elnök a kérelmet a törvényhatósági tanács elé terjeszti, amely a kérelem tárgyában vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(6) Három egymás után következő ülésnapon túlmenő engedélyt csak a törvényhatósági tanács az illető tanácsstag kérelmére vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal adhat.

(7) A távolmaradási engedélyt kapott tanácsstagokat az elnök ellenőrzése mellett a jegyző (15. §.) külön nyilvántartja.

(8) A tanácskozó- (19. §.) vagy a határozóképtelenség (66. §.) megállapítása esetén külön kell megemlíteni azon törvényhatósági tanácsstagok neveit, akik engedély alapján vannak távol.

(9) Ha a törvényhatósági tanács választott vagy kinevezett tagja az ülésről távolmaradási engedély nélkül elmarad, elmaradását igazolni köteles.

(10) A távolmaradási engedély nélkül való elmaradást a mulasztás napjától számított 15 nap alatt lehet az igazolóválasztmány előtt igazolni. (T. 34. §. (2) bekezdés — T. 46. §. (5) bekezdés.)

(11) Az igazolóválasztmány által az igazolás kérdésében hozott határozat ellen annak kézbesítésétől számított 15 nap alatt a m. kir. közigazgatási bírósághoz panasznak van helye. (T. 34. §. (2) bekezdés — T. 46. §. (5) bekezdés.)

(12) Az igazolóválasztmány az igazolásnak a (10) bekezdésben említett határidőn belül való meg vagy meg nem történtét és az igazolás megtörténte esetében az e tárgyban hozott jogerős határozatot az elnökkel közli.

(13) A törvényhatósági tanácsnak az a választott vagy kinevezett tagja, aki egymásután következő három ülésről igazolatlanul (elfogadható ok nélkül) elmarad, ezt a tagságát elveszti. (T. 46. §. (5) bekezdés.)

(14) Ha a törvényhatósági tanácstagságot a (13) bekezdés alapján a törvényhatósági tanácsnak választott tagja vesztette el, az elnök a soron levő törvényhatósági tanácsi póttagot haladéék nélkül behívja.

(15) Ha a törvényhatósági tanácstagságot a (13) bekezdés alapján a törvényhatósági tanácsnak kinevezett tagja vesztette el, a főpolgármester a tanácstagságát elvesztett kinevezett tanácsstag helyébe haladéék nélkül új tanácstagot nevez ki.

14. §.

A tárgysorozat.

(1) A törvényhatósági tanács üléseinek tárgysorozatát az elnök állapítja meg.

(2) A főpolgármester egyes ügyeknek a tárgysorozatba való felvételét akkor is elrendelheti, ha nem ő elnököl.

(3) Azokat az ügyeket,

a) amelyeket a törvényhatósági bizottság közgyűlése tárgyalás végett a törvényhatósági tanács elé utasított,

b) amelyeknek tárgyalását a törvényhatósági tanács határozta el,

c) amelyeknek tárgyalását a polgármester vagy akadályoztatása esetében az őt helyettesítő alpolgármester kívánja,

a törvényhatósági tanács legközelebbi ülésének tárgysorozatába fel kell venni.

(4) A tárgysorozatot úgy kell összeállítani, hogy a nyilvános ülésen tárgyalandó ügyek a nem nyilvános (zárt) ülésen tárgyalandó ügyeket mellőzzék.

HARMADIK FEJEZET.

A jegyző. — A jegyzőkönyv.

15. §.

A jegyző.

(1) A törvényhatósági tanács jegyzőjét a törvényhatóság tisztviselői közül a polgármester jelöli ki. (T. 45. §. (6) bekezdés.)

(2) A jegyző feladata különösen

- a) a törvényhatósági tanácshoz érkező iratoknak ezen ügyrend keretében való átvétele és iktatása, valamint azoknak az elnökhöz való juttatása,
- b) gondoskodás a tanácskozás menetének gyorsírók (16. §. (4) bekezdés) által való jegyzéséről,
- c) a jegyzőkönyv (16. §.) írásba foglalása,
- d) a beérkezett iratok felolvasása,
- e) a felszólalni kívánók jelentkezésének jegyzékbe vétele,
- f) az egyszerű (74. §.) és a névszerinti (72. §.) szavazásnál a szavazatok összeszámlálása.

16. §.

A jegyzőkönyv.

(1) A törvényhatósági tanács üléseiről jegyzőkönyvet kell vezetni.

(2) A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell

- a) annak megjelölését, hogy a tanácsülés alakuló, rendes vagy rendkívüli, továbbá a tanácsülés helyét és időpontját,
- b) a megjelentek neveit,
- c) a tanácsülés megnyitásának idejét,
- d) az esetleges elnöki bejelentéseket,
- e) a tárgyalta ügyek megjelölését, a felszólalók nevét, a felszólalások lényegét és a hozott határozatokat,
- f) a választások eredményét,
- g) a határozathozatal módját, névszerinti szavazás esetén pedig azt, hogy kik szavaztak a határozat mellett és kik szavaztak a határozat ellen,
- h) azoknak a tanácstagoknak a nevét, akik — bár az ülésen megjelentek — az egyes határozatok hozatalában részt nem vettek,
- i) az ülés során előfordult fontosabb mozzanatokat,
- j) a tanácsülés bezárásának (berekesztésének) idejét.

(3) A jegyzőkönyvet legkésőbb a törvényhatósági tanács legközelebbi rendes ülését megelőző napig írásba kell foglalni.

(4) A jegyzőkönyvet a polgármester által rendelkezésre bocsátott gyorsíróknak a tanácskozásról felvett és rendes írásba áttett gyorsírói feljegyzései alapján kell elkészíteni.

(5) A jegyzőkönyvet annak hitelesítése (17. §.) után a polgármesterrel, az alpolgármesterekkel és a tiszti főügyessel hivatalos teljes, a jegyzőkönyvbe foglalt határozatok által érintett tanácsnokokkal pedig hivatalos kivonatos másolatban közölni kell.

(6) A jegyzőkönyvek másolatai a hivatalos órák alatt a jegyzőnél (15. §.) a törvényhatósági tanács tagjai által megtekinthetők és lemásolhatók.

17. §.

A jegyzőkönyv hitelesítése.

(1) A törvényhatósági tanács az ülés megnyitása után az elnök javaslatára a jegyzőkönyv hitelesítésére két tanácstagot küld ki.

(2) A jegyzőkönyv hitelesítésére kiküldött tanácstagok az ülés jegyzőkönyvének helyességét ellenőrzik és ha azt helyesnek találják, az elnökkel és a jegyzővel együtt aláírják.

(3) Abban az esetben, ha a jegyzőkönyv hitelesítésére kiküldött tanácsstagok a jegyzőkönyv szövegének helyességére nézve megegyezni nem tudnak, a jegyzőkönyv hitelesítése tárgyában a törvényhatósági tanács a legközelebbi ülésen határoz.

(4) A (3) bekezdésben említett esetben az elnök a hitelesítendő jegyzőkönyv vitás részeit a jegyzővel felolvastatja. Ehhez legfeljebb két szónok 5—5 percig hozzászólhat.

(5) A felszólalás után a törvényhatósági tanács az esetleges módosítások felett egyszerű szavazással dönt.

(6) A törvényhatósági tanács az ülés megnyitása után az elnök indítványára elhatározhatja, hogy az illető ülés jegyzőkönyvét még azon az ülésen hitelesíti. Ebben az esetben a jegyzőkönyv-hitelesítők kiküldése elmarad és a jegyzőkönyv hitelesítése tekintetében a (4) és (5) bekezdések rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.

NEGYEDIK FEJEZET.

A költségvetésen kívüli ügyek tárgyalása.

18. §.

A tárgyalható ügyek.

Az ülésen csak a tárgysorozatba felvett ügyeket és az ezekkel kapcsolatosan a tárgyalás során előterjesztett indítványokat lehet tárgyalni.

19. §.

A tanácskozásképeség.

(1) A tanácskozáshoz legalább nyolc választott vagy kinevezett tag jelenléte szükséges. (T. 46. §. (3) bekezdés.)

(2) Tanácskozásképtelenség megállapítását felszólalás közben kérni nem lehet.

(3) Tanácskozásképtelenség esetén az elnök a távollevők neveinek bejelentése után az ülést legfeljebb fél órára felfüggeszti.

(4) Az elnök a felfüggesztés időtartamának eltelte után az ülést újból megnyitja és ha ez ekkor is tanácskozásképtelen, azt bezárja.

20. §.

A tanácskozásban résztvevők.

(1) A tanácskozásban a törvényhatósági tanács tagjain kívül résztvehet a tiszti főügyész általában, az előadók azokban az ügyekben, amelyeket előadnak, a meghívott szaktisztviselők a hozzájuk tartozó szakkérdésekben, a számszéki igazgató (T. 51. §. (3) bekezdés) pedig a költségvetés és a zárszámadás tárgyalásánál. (T. 45. §. (5) bekezdés.)

(2) A törvényhatósági tanács üléseire külső szakértők is meghívhatók.

21. §.

Az érdekeltség.

(1) Az a törvényhatósági tanácsstag, aki a tárgyalás alatt álló ügy valamelyikében — akár közvetlenül, akár pedig hozzátartozói (1886. évi XXI. t.-c. 78. §.) útján közvetve, mint magán-személy is — anyagilag érdekelve van, az illető ügy tárgyalásában és az illető ügyre vonatkozó határozathozatalban részt nem vehet. (T. 37. §. (1) bekezdés; T. 71. §. (2) bekezdés.)

(2) Az érdekeltség kérdését az elnök vagy bármely törvényhatósági tanácsstag az illető ügy tárgyalásánál a határozathozatalig felvetheti. (T. 37. §. (2) bekezdés.)

(3) A törvényhatósági tanács az érdekeltség kérdésében — az elnök vagy a törvényhatósági tanács bármely tagja indítványára — az érdekeltnak állított tanácsstag és a tiszti főügyész (helyettese) meghallgatása után hozzászólás nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal dönt. (T. 37. §. (2) bekezdés.)

(4) Ha a törvényhatósági tanács az érdekeltséget megállapította, az érdekelt tanácstag az üléstermet az illető ügy tárgyalása és a vonatkozó határozathozatal idejére elhagyni köteles.

(5) A törvényhatósági tanácsnak az érdekeltség kérdésében való döntése csak az illető ügyben hozott határozat érdeme ellen előterjesztett jogorvoslatban támadható meg. (T. 37. §. (2) bekezdés.)

22. §.

Felszólalás napirend előtt.

(1) Napirend előtt felszólalásra az elnök adhat engedélyt. Ha az elnök a felszólalást nem engedélyezi, a törvényhatósági tanács a felszólalást az egy napon át tartó ülésen a napirend (tárgysorozat) tárgyalásának befejezése után, a több napon át tartó ülésen pedig az aznapi ülés végén, közvetlenül annak berekesztése előtt vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával megengedheti. (T. 36. §. (12) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(2) Az (1) bekezdésben említett felszólalás időtartama tíz perc. Ezt az időtartamot a törvényhatósági tanács az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával legfeljebb tíz perccel meghosszabbíthatja.

23. §.

Felszólalás személyes kérdésben.

(1) Személyes kérdésben való felszólalásra az elnök adhat engedélyt.

(2) Az, akinek az elnök az engedélyt nem adta meg, az egy napon át tartó ülésen a napirend (tárgysorozat) tárgyalásának befejezése után, a több napon át tartó ülésen pedig az aznapi ülés végén, közvetlenül annak berekesztése előtt ezen a címen felszólalhat. (T. 36. §. (12) — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(3) Az (1) és a (2) bekezdésekben említett felszólalás időtartama öt perc. Ezt az időtartamot a törvényhatósági tanács az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával öt perccel meghosszabbíthatja.

24. §.

Felszólalás az ügyrendhez.

(1) Az ügyrendhez való felszólalásra az elnök adhat engedélyt. (T. 36. §. (12) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(2) Az, akinek az elnök az engedélyt nem adta meg, az egy napon át tartó ülésen a napirend (tárgysorozat) tárgyalásának befejezése után, a több napon át tartó ülésen pedig az aznapi ülés végén, közvetlenül annak berekesztése előtt ezen a címen felszólalhat. (T. 36. §. (12) — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(3) A felszólalás öt percnél tovább nem tarthat.

(4) A felszólalás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet.

25. §.

A felszólalások sorrendje.

(1) Az előadó után a felszólalókat jelentkezésük sorrendjében kell szólásra felhívni.

26. §.

A beszéd olvasása.

A beszédet egész terjedelmében olvasni nem szabad.

27. §.

Eltérés a tárgytól.

A tárgytól eltérni csak a törvényhatósági tanácsnak az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával lehet. (T. 36. §. (12) bekezdés. — T. 46. §. (4) bekezdés)

28. §.

A felszólaló zavarása.

- (1) A felszólalót beszédében félbeszakítani vagy közbeszólásokkal zavarni nem szabad.
 (2) Az (1) bekezdés rendelkezése az elnököt megillető jogokat (11. §. (2) bekezdés) nem érinti.

29. §.

A hozzászólások száma. — A zárszó.

(1) Ugyanahhoz a tárgyhöz minden törvényhatósági tanácstag rendszerint csak egyszer szólhat.

(2) Többszöri hozzászólásra a törvényhatósági tanács vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal engedélyt adhat.

(3) A tárgyalás alatt levő tárgyhöz indítványt tett törvényhatósági tanácstag a többi felszólalók után zárszó jogán még egyszer szólhat.

(4) A polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese) és az ügy előadója bármikor és akárhányszor — a vita berekesztése után is — felszólalhatnak.

30. §.

A hozzászólás időtartama.

(1) A hozzászólás időtartama 15 percnél hosszabb rendszerint nem lehet. (T. 36. §. (4) bekezdés. — T. 46. §. (4) bekezdés).

(2) A hozzászólás időtartamát (1) bekezdés) a felszólaló kérelmére a törvényhatósági tanács vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával egy ízben legfeljebb 15 perccel meghosszabbíthatja. (T. 36. §. (4) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés).

(3) A polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese) és az ügy előadójának hozzászólása az (1) és (2) bekezdésekben meghatározott időnél tovább is tarthat. (T. 36. §. (2) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés).

(4) A felszólalót megillető zárszó (29. §. (3) bekezdés) jogán való hozzászólás 10 percnél tovább nem tarthat (T. 36. §. (2) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés), amely időtartam meghosszabbításának helye nincs.

31. §.

A hozzászólás időtartamának korlátozása.

(1) Ha a vita három órán túl terjedt, a törvényhatósági tanács az elnök vagy bármelyik tanácstag indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal az egyes hozzászólások időtartamát korlátozhatja. (T. 36. §. (5) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés).

(2) Az (1) bekezdésben említett időtartamba a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese) és az előadók beszédideje be nem számítható.

(3) A korlátozott időtartam 10 percnél rövidebb nem lehet és azt a törvényhatósági tanács indokolt esetekben — a felszólaló kérelmére és az elnök indítványára — vita nélkül egyszerű szavazással a korlátozásképen megszabott időtartam kétszereséig meghosszabbíthatja. (T. 36. §. (5) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés).

(4) A polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese) és az előadók beszédideje a (3) bekezdés rendelkezései alkalmazást nem nyernek. (T. 36. §. (7) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés).

32. §.

Szabályrendeletek és szabályzatok tárgyalási módja.

(1) A szabályrendeletek és szabályzatok tárgyalása általános vitával kezdődik.

(2) Az általános vitában a hozzászólások tekintetében a 29., 30. és 31. §-ok rendelkezései az irányadók.

(3) Az általános vita bezárása után az elnök indítványára a törvényhatósági tanács egyszerű szavazással hozott határozattal határoz abban a kérdésben, hogy a javaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadja-e?

(4) Ha a törvényhatósági tanács a javaslatot részletes tárgyalás alapjául elfogadta, azt részleteként (szakaszonként) kell tárgyalni.

(5) A törvényhatósági tanács két tanácstagnak legfeljebb 5—5 percig tartó és meg nem hosszabbítható felszólalása után egyszerű szavazással hozott határozattal elrendelheti több — egymással kapcsolatban álló — szakasznak együttes vagy egyes szakaszok részletenkénti tárgyalását.

(6) Az egyes szakaszok módosítását célzó indítványt az illető szakasz tárgyalása során az elnöknek írásban is be kell nyújtani.

(7) A szakaszokhoz egy-egy tanácstag csak egy ízben szólhat hozzá és felszólalása tíz percnél tovább nem tarthat, amely időtartam meg nem hosszabbítható.

(8) A szakasz részletes tárgyalásának befejezése után a törvényhatósági tanács annak elfogadása tárgyában egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(9) Az előadó a határozathozatal előtt bármikor, a felszólaló pedig felszólalásában kérheti az egyes szakaszokra vonatkozó döntésnek a javaslat egyéb részeire vonatkozó tárgyalás befejezéséig való felfüggesztését. A törvényhatósági tanács a kérelem felett vita nélkül egyszerű szavazással határoz.

33. §.

Pénz- vagy vagyonkezeléssel vagy számadásokkal kapcsolatos és egyéb ügyeknek kiküldöttek útján való megvizsgálása.

(1) Ha a törvényhatósági tanácsnak pénz- vagy vagyonkezeléssel vagy számadásokkal kapcsolatos vagy olyan ügyben kell határoznia, amelyben annak előzetes megvizsgálása nélkül megnyugvással dönteni nem lehet, az ügyet érdemleges határozat meghozatala előtt — kiküldöttei útján — megvizsgálhatja. (T. 81. §. (2) bekezdés).

(2) A törvényhatósági tanács a kiküldöttek útján való vizsgálat szükségessége tárgyában — az elnök vagy bármely tanácstag indítványára — legfeljebb két tanácstag 5—5 percig tartó és meg nem hosszabbítható felszólalása után egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(3) Ha a törvényhatósági tanács a vizsgálat elrendelése mellett döntött, a kiküldöttek száma és személye tekintetében az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással határoz.

(4) Bármely tanácstagnak a (3) bekezdésben említett szavazás elrendelése előtt előterjesztett kívánságára a törvényhatósági tanács a kiküldöttek személye tekintetében titkos szavazással dönt.

5) A vizsgálat elrendelése tárgyában hozott határozatnak magában kell foglalnia:

a) a vizsgálat tárgyát és terjedelmét,

b) a kiküldöttek nevét és,

c) a jelentéstétel időpontját.

(6) Ha a törvényhatósági tanács a vizsgálatot az üzemeknek (1) bekezdésében említett ügyeiben rendelte el, az e tárgyban hozott határozat kiadmányát a vizsgálat megkezdése előtt az illető üzem igazgatóságának kézbesíteni kell.

(7) Az üzem igazgatósága köteles a kiküldötteket munkájukban a kiküldő határozat keretei között támogatni.

(8) Ha az üzem igazgatósága és a kiküldöttek között a kiküldő határozat keretei tekintetében vita támad, a törvényhatósági tanács dönt.

(9) A (8) bekezdésben említett határozatot az üzem igazgatóságának haladék nélkül kézbesíteni kell.

(10) A kiküldöttek a vizsgálat során észleltekről közlést csak a törvényhatósági tanácsnak tehetnek.

34. §.

A vita berekesztése.

Ha a felszólalók beszédüket befejezték és ha az illető tárgy tárgyalására az ügyrend szerint rendelkezésre álló idő még nem telt el, az elnök megkérdezi, kíván-e még valaki szólani s ha felhívására senki sem jelentkezik, a vitát berekeszti.

ÖTÖDIK FEJEZET.

A költségvetés tárgyalása.

35. §.

A költségvetés tárgyalásának módja.

A költségvetés tárgyalásánál a 7., 18—21., 23—31. és 34. §-ok rendelkezései a 36—45. §-okban foglalt eltérésekkel irányadók.

36. §.

A költségvetés tárgyalásának megkezdése.

A költségvetés tárgyalását a költségvetésnek a törvényhatósági tanács tagjai részére való kézbesítésétől számított 5 nap eltelte előtt megkezdeni nem lehet.

37. §.

A költségvetést tárgyaló ülés tárgysorozata.

A költségvetés tárgyalására összehívott ülésen csak a költségvetést szabad tárgyalni. (T. 36. §. (9) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

38. §.

A költségvetés tárgyalásának időtartama. — A tárgyalási idő.

(1) A költségvetés vitája 12 ülésnapnál tovább nem tarthat.

(2) A költségvetés tárgyalására szánt ülésnapok közül az utolsó két ülésnap tárgyalásra szánt egész idejét az üzemek költségvetésének megvitatására kell fordítani. (T. 36. §. (9) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(3) A törvényhatósági tanács a költségvetés tárgyalására ülésnaponként legalább 4 órát fordít. (T. 36. §. (9) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

39. §.

A költségvetés tárgyalásának menete.

(1) A törvényhatósági tanács a költségvetést rendszerint általános vita mellőzésével, fejezetenként és címenként tárgyalja.

(2) A törvényhatósági tanács indítványra legfeljebb két tanácstagnak 5—5 perccig tartó és meg nem hosszabbítható felszólalása után egyszerű szavazattal hozott határozattal elrendelheti több rokontermészetű intézmény, közmű és üzem költségvetésének együttes tárgyalását.

(3) A költségvetés egyes fejezeteinek tárgyalásánál a felszólalók az egész fejezetet tehetik bírálat tárgyává.

40. §.

A hozzászólás időtartama.

(1) A költségvetés egyes fejezeteinél való felszólalás időtartama rendszerint nem lehet hosszabb 15 percnél. (T. 36. §. (9) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(2) Az (1) bekezdésben említett időtartamot a törvényhatósági tanács indítványra vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal legfeljebb tíz perccel meghosszabbíthatja. (T. 36. §. (9) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(3) A költségvetés fejezeteinek egyes címeinél való felszólalás időtartama 5 perc.

(4) A (3) bekezdésben említett időtartam meghosszabbítását kérni nem lehet.

41.

A hozzászólás időtartamának korlátozása.

(1) Ha az egyes fejezetek vitája három órán túl terjed, a törvényhatósági tanács az elnök vagy bármelyik tanácstag indítványára az egyes hozzászólások időtartamát korlátozhatja. (T. 36. §. (5) és (9) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(2) Az (1) bekezdésben említett időtartamba a polgármester, az alpolgármesterek, a tisztii főügyész (helyettese), az előadó és a számszéki igazgató (T. 51. §. (3) bekezdés) beszédideje nem számítható. (T. 36. §. (2) és (9) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(3) A korlátozott időtartam 10 percnél rövidebb nem lehet és azt a törvényhatósági tanács indokolt esetekben — a szónok kérelmére és az elnök indítványára — hozzászólás nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal a korlátozásképen megszüntetett időtartam kétszereséig meghosszabbíthatja. (T. 36. §. (5) és (9) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(4) A polgármester, az alpolgármesterek, a tisztii főügyész (helyettese), az előadók és a számszéki igazgató (T. 51. §. (3) bekezdés) beszédidejére a (3) bekezdés rendelkezései alkalmazást nem nyernek. (T. 36. §. (7) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

42. §.

Indítványok.

(1) Indítványt csak a költségvetés egyes fejezeteinek címeihez lehet tenni.

(2) Az indítványt az illető költségvetési címét magában foglaló költségvetési fejezet tárgyalása során lehet előterjesztetni és pedig csak írásban.

43. §.

Az indítványok megokolása.

Az indítványokat a benyújtó tanácstag az illető költségvetési fejezethez való felszólalás keretében is megokolhatja.

44. §.

A határozathozatal ideje.

(1) A költségvetésnek nem az üzemekre vonatkozó része feletti vitát a kilencedik ülésnap, a költségvetésnek az üzemekre vonatkozó része feletti vitát pedig a tizenkettedik ülésnap vitára szánt idejének utolsó órájában — tekintet nélkül a már szólásra jelentkezett, de még fel nem szólalt, valamint a még jelentkezni és felszólalni kívánó tanácstagokra — be kell rekesztetni és a költségvetésnek még nem vitatott része felett további hozzászólás nélkül kell határozni. (T. 36. §. (9) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(2) A vitának az (1) bekezdés értelmében való berekesztése a polgármester, az alpolgármesterek, a tisztii főügyész (helyettese), a számszéki igazgató és az előadók szólási jogát nem érinti. (T. 36. §. (2) és (9) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

45. §.

A határozathozatal módja.

(1) A törvényhatósági tanács a költségvetés tárgyalása során mindig egyszerű szavazással határoz.

(2) A költségvetés feletti határozathozatal a költségvetés címei szerint történik.

(3) Ha a költségvetés fejezeteinek egyes címeihez a polgármester vagy valamelyik alpolgármester vagy az előadó is tett indítványt, ezt az indítványt kell először szavazás alá bocsátani.

(4) A (3) bekezdésben említett indítványok feletti határozathozatal után az elnök az elfogadott indítványokkal ellentétben nem álló többi indítványt külön-külön vagy a törvényhatósági tanács részéről indítvány folytán hozzászólás nélkül egyszerű szavazással hozott határozat alapján együttesen teheti fel szavazásra.

HATODIK FEJEZET.

Az önálló indítványok.

46. §.

Önálló indítványok bejelentése és nyilvántartása.

(1) A tárgysorozatba felvett ügyekkel össze nem függő — önálló — indítványt a jegyzőnél kell bejelenteni.

(2) A bejelentésnek tartalmaznia kell az önálló indítványt előterjeszteni kívánó nevét és az önálló indítvány tárgyát.

(3) Az önálló indítványt előterjeszteni kívánó köteles a bejelentéssel egyidejűleg az önálló indítvány szövegét sajátkezű aláírásával ellátva a jegyzőnek átadni.

(4) A jegyző a bejelentett önálló indítványokról nyilvántartást vezet és azokról a főpolgármesternek és a polgármesternek haladéék nélkül jelentést tesz.

47. §.

Az önálló indítvány visszautasítása.

(1) Az elnök a 46. §. rendelkezéseinek meg nem felelő vagy sértő kifejezéseket tartalmazó önálló indítványokat visszautasíthatja.

(2) A visszautasítást a törvényhatósági tanács legközelebbi ülésén be kell jelenteni.

(3) A bejelentéshez hozzászólni vagy azt határozathozatal tárgyává tenni nem lehet.

48. §.

Az önálló indítványnak a tárgysorozatba való felvétele.

(1) Az elnök az önálló indítványt a polgármesternek — kívánságára — javaslattétel végett kiadja és azt a javaslat (50. §.) beérkezése után a legközelebbi rendes ülés tárgysorozatába felveszi.

(2) Ha a polgármester az önálló indítvány kiadását nem kívánja és ha azt a törvényhatósági tanács legközelebbi ülését legalább 48 órával megelőzőleg jelentették be, azt ezen ülés tárgysorozatába, ellenkező esetben pedig ezt az ülést közvetlenül követő ülés tárgysorozatába kell felvenni.

(3) Ha az önálló indítványt előterjesztő önálló indítványát a törvényhatósági tanács legközelebbi ülését legalább 24 órával megelőzőleg — legkésőbb a meghívó kézbesítésének megkezdéséig — bejelentette, az elnök erről a törvényhatósági tanácsnak jelentést tesz és felteszi a kérdést, hogy a törvényhatósági tanács az indítványt azonnal tárgyalni kívánja-e.

(4) A határozat előtt az önálló indítványt előterjesztő felszólalhat. (T. 36. §. (10) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(5) A felszólalás 10 percnél tovább nem tarthat. (T. 36. §. (10) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.) A felszólalás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet.

(6) Ha az önálló indítványt előterjesztő felszólalt, a kérdéshez két tanácstag hozzászólhat. (T. 36. §. (10) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(7) A hozzászólás 5—5 percnél tovább nem tarthat. (T. 36. §. (10) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.) A hozzászólás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet.

(8) A törvényhatósági tanács a kérdés felett egyszerű szavazással dönt.

(9) Ha a törvényhatósági tanács az önálló indítványt a 89. §. (3) bekezdése által meghatározott többséggel hozott határozattal sürgősnek találja, azt az elnök a 49. §. (1) bekezdésének esetét kivéve az illető ülés tárgysorozatába felveszi. (T. 36. §. (10) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(10) Ha a törvényhatósági tanács az önálló indítványt azonnal tárgyalni nem kívánja, az elnök az (1) és (2) bekezdések szerint jár el.

49. §.

Anyagi teherrel járó vagy szervezetet érintő indítvány.

(1) Budapest székesfőváros közönségére nézve anyagi teherrel járó vagy annak szervezetét érintő — azonnal tárgyalandónak talált — önálló indítványt a polgármesternek — kívánságához képest — nyilatkozattétel céljából ki kell adni.

(2) A polgármester a törvényhatósági tanács legközelebbi üléséig ezen önálló indítványra nyilatkozni köteles.

50. §.

A polgármesternek az önálló indítványokra vonatkozó javaslata.

(1) A polgármester az elnök vagy a törvényhatósági tanács által javaslattétel végett kiadott önálló indítványokra javaslatot tesz.

(2) A javaslatot, a 49. §. (2) bekezdésének esetét kivéve, legrövidebb idő alatt elő kell terjeszteni.

51. §.

A polgármesternek kiadott önálló indítvány tárgyalása.

(1) Ha az önálló indítványt a polgármesternek kiadták és ha a polgármesternek az önálló indítványra vonatkozó javaslata beérkezett, azt az elnök a törvényhatósági tanács legközelebbi ülése tárgysorozatába felveszi.

(2) Ha a polgármester az önálló indítvány elvetését vagy tárgyalásának elhalasztását javasolta, javaslata felett a törvényhatósági tanács hozzászólás nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(3) Ha a törvényhatósági tanács a polgármester elvetést vagy halasztást célzó javaslatát elfogadta, a napirendre felvett önálló indítvány tárgyalása elmarad.

(4) Ha a törvényhatósági tanács a polgármester elvetést vagy halasztást célzó javaslatát nem fogadta el, az önálló indítvány érdemi tárgyalását meg kell kezdeni.

52. §.

Az önálló indítvány megismétlése.

(1) Az önálló indítvány előterjesztésétől számított három hónapon belül azonos tárgyú önálló indítványt előterjeszteni nem lehet.

(2) Az azonosságot a törvényhatósági tanács az elnök indítványára hozzászólás nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal állapítja meg.

HETEDIK FEJEZET.

Az interpellációk.

53. §.

Az interpelláció.

Interpellációt csak a polgármesterhez lehet intézni.

54. §.

Az interpelláció előterjesztésének módja.

Az interpelláció szóval vagy írásban terjeszthető elé.

55. §.

Az interpelláció bejelentése és nyilvántartása.

(1) Az interpellációt a jegyzőnél kell bejelenteni.

(2) A bejelentésnek tartalmaznia kell

a) az interpelláló nevét,

b) az interpelláció tárgyát,

c) annak feltüntetését, hogy az interpellációt szóval vagy írásban kívánják-e előadni.

(3) Az interpelláló köteles a bejelentéssel egyidejűleg az interpelláció szövegét sajátkezű aláírásával ellátva két példányban a jegyzőnek átadni.

(4) A jegyző a bejelentett interpellációkról nyilvántartást vezet és azokról a főpolgármesternek és a polgármesternek haladéok nélkül jelentést tesz.

56. §.

Az interpellációnak a tárgysorozatba való felvétele.

(1) Az elnök az interpellációt a törvényhatósági tanács tárgysorozatába az esetleges önálló indítványokat követően (46. §.) felveszi.

(2) A szóval előadni kívánt interpellációkat az írásban előadni kívánt interpellációkat megelőzően kell a tárgysorozatba felvenni.

(3) Ha az interpellációt a törvényhatósági tanács legközelebbi ülése előtt legalább 24 órával megelőzőleg jelentették be, azt ezen ülés tárgysorozatába, ellenkező esetben pedig ezt az ülést közvetlenül követő rendes ülés tárgysorozatába kell felvenni.

(4) Ha a törvényhatósági tanács ülésére szóló meghívó (6. §.) kézbesítését már megkezdték, a meghívó kézbesítése után, de az illető ülés megkezdése előtt legalább 24 órával bejelentett interpellációt az elnök az illető ülés napirendje tárgyalásának megkezdése előtt veszi fel a tárgysorozatba.

57. §.

Az interpelláció visszautasítása.

(1) Az elnök az 55. §. rendelkezéseinek meg nem felelő vagy sértő kifejezéseket tartalmazó interpellációt visszautasíthatja.

(2) A visszautasítást a törvényhatósági tanács legközelebbi ülésén be kell jelenteni.

(3) A bejelentéshez hozzászólni vagy azt határozathozatal tárgyává tenni nem lehet.

58. §.

A szóval előadni nem kívánt — írásbeli — interpelláció előterjesztése.

(1) A szóval előadni nem kívánt — írásbeli — interpelláció előterjesztése az interpellációnak a tárgysorozat illető pontjánál a jegyző útján való felolvasásával történik.

(2) Az (1) bekezdésben említett interpellációt az elnök a polgármesternek, ha az személyesen vagy megbízott útján azonnal válaszolni nem kíván, kiadja.

59. §.

A szóval előadni kívánt interpelláció előterjesztése.

(1) A szóval előadni kívánt interpelláció szövegét az elnök a tárgysorozat illető pontjánál felolvastatja.

(2) Ha az interpelláló az interpelláció felolvasásakor nem jelentkezik, az interpellációt törölni kell.

(3) Az interpelláció előadása rendszerint nem tarthat tovább 15 percnél. (T. 36. §. (11) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(4) A törvényhatósági tanács a (3) bekezdésben említett időtartamot az interpelláló kérelmére és az elnök indítványára hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal legfeljebb 10 perccel meghosszabbíthatja. (T. 36. §. (11) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

60. §.

Az interpellációra adott válasz módja.

A polgármester (megbízottja) a szóval előterjesztett interpellációra szóval, egyébként szóval vagy írásban válaszol.

61. §.

Az interpellációra adott válasz határideje.

(1) Ha a polgármester vagy megbízottja az interpellációra annak előterjesztésekor nem válaszolt, a választ legrövidebb idő alatt meg kell adni.

62. §.

Az interpellációra adott válasz.

- (1) Ha a polgármester az interpellációra írásban válaszol, a választ az elnöknek adja át.
- (2) Ha a polgármester az interpellációra szóval válaszol, ezt az elnökkel közli.
- (3) Az elnök a válasz előterjesztését a törvényhatósági tanács legközelebbi ülése tárgysorozatába felveszi.
- (4) Az interpellációkra adott válaszok előterjesztését a tárgysorozatba a netáni interpellációkat megelőzően kell felvenni.
- (5) Az interpellációra írásban adott válasz előterjesztése a válasznak a tárgysorozat illető pontjánál a jegyző útján való felolvasásával történik.
- (6) Az interpellációra szóval adott választ a tárgysorozat illető pontjánál kell előadni.
- (7) Az interpelláló a válasz felolvasása ((5) bekezdés), illetve a válasz előadása ((6) bekezdés) után arra válaszolhat.
- (8) Az interpelláló válasza ((7) bekezdés) 5 percnél tovább nem tarthat. A válasz időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet.
- (9) A polgármester az interpelláló válaszára ((7) bekezdés) nyilatkozhat.
- (10) Az interpelláló válasza ((7) bekezdés) és a polgármester nyilatkozata ((9) bekezdés) után a törvényhatósági tanács hozzászólás nélkül egyszerű szavazással határoz a felett, hogy a választ tudomásul veszi-e?
- (11) Ha a törvényhatósági tanács a választ nem vette tudomásul, az elnök az interpelláció tárgyát a törvényhatósági tanács legközelebbi ülése tárgysorozatába felveszi.

NYOLCADIK FEJEZET.

A határozathozatal.

63. §.

A határozathozatal időpontja.

A vita bezárását a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese) és az előadók esetleges felszólalása után a határozathozatal követi.

64. §.

A határozóképeség.

- (1) Érvényes határozat hozatalához legalább 8 választott vagy kinevezett tag jelenléte szükséges. (T. 46. §. (3) bekezdés.)
- (2) Határozóképtelenség esetében a 19. §. (3) és (4) bekezdéseinek rendelkezéseit kell alkalmazni.

65. §.

A szavazás.

- (1) A határozatot rendszerint szavazással kell megállapítani. (T. 36. §. (14) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)
- (2) Az elnök a szavazással való határozást minden esetben elrendelheti.
- (3) A szavazást el kell rendelni, ha azt jogszabály teszi szükségessé, vagy ha azt legalább két jelenlevő tanácstag kívánja. (T. 36. §. (14) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

66. §.

A tárggyal kapcsolatos indítványoknak a szavazás előtt való felolvasása.

- (1) A kérdés feltevése (67. §.) előtt bármely tanácstag kérelmére a tárggyal kapcsolatos indítványokat ismertetni kell.
- (2) A kérelem felett a törvényhatósági tanács az elnök indítványára hozzászólás nélkül egyszerű szavazással határoz.

67. §.

A kérdés feltevése.

- (1) A kérdést úgy kell feltenni, hogy arra igennel vagy nemmel lehessen szavazni.
- (2) Ha a döntésre kerülő kérdés, cikk vagy javaslat (indítvány) több részből áll, a törvényhatósági tanács indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal annak részekre osztását és részenként való eldöntését határozhatja el.
- (3) Elsősorban a polgármester (alpolgármesterek, előadók) által előterjesztett javaslatot (indítványt) kell döntés alá bocsátani.
- (4) Egyebekben a döntés alá kerülő javaslatok (indítványok) szavazás alá bocsátásának sorrendjét az elnök állapítja meg.

68. §.

Hozzászólás a kérdés feltevéséhez.

- (1) A kérdés feltevéséhez legfeljebb két tanácsstag szólhat hozzá. (T. 36. §. (17) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)
- (2) A hozzászólás 5—5 percnél tovább nem tarthat. (T. 36. §. (17) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

69. §.

A szavazás megzavarása.

A szavazás közben beszédet tartani vagy a szavazatot indokolni nem szabad.

70. §.

A szavazás módja.

- (1) A szavazás nyílt vagy titkos.
- (2) A nyílt szavazás egyszerű vagy névszerinti.

71. §.

Az egyszerű szavazás.

- (1) A törvényhatósági tanács rendszerint egyszerű szavazással határoz.
- (2) Az egyszerű szavazás kézfeltevessel történik. (T. 36. §. (15) — T. 46. §. (4) bekezdés.)
- (3) Ha az eredmény kétséges, ellenpróbát kell tartani.
- (4) Ellenpróba esetén a jegyző a javaslat (indítvány) mellett és ellen szavazókat egyenként összeszámlálja.
- (5) A javaslat ellen szavazók összeszámlálása a javaslat mellett szavazók számának az elnök által való bejelentése után történik.

72. §.

A névszerinti szavazás.

- (1) Névszerint kell szavazni,
 - a) ha a határozat
 - aa) új adók megállapítására, a meglevő adók felemelésére vagy mérséklésére,
 - bb) 500.000 pengő értéket meg nem haladó vagyonszerzésre, elidegenítésre vagy megterhelésre,
 - cc) 500.000 pengő értéket meg nem haladó terhes szerződés vagy egyesség kötésére,
 - dd) 500.000 pengő értéket meg nem haladó kötelezettség vagy szavatosság vállalására vonatkozik,
 - b) ha azt jogszabály rendeli,
 - c) ha azt legalább három jelenlevő tanácsstag írásban kéri. (T. 36. §. (15) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés — T. 47. §. i) pont.)

(2) Olyan esetben, amikor jogszabály egyszerű szavazást rendel, névszerinti szavazást sem kérni, sem elrendelni nem lehet.

(3) A névszerinti szavazás a törvényhatósági tanács tagjainak névszerinti felhívása mellett történik.

(4) Szavazásra elsősorban a választott és kinevezett tanácstagokat, másodsorban pedig a törvényhatósági tanács tisztviselő tagjait kell betűrendben felhívni.

(5) A felhívott tanácstag igennel vagy nemmel köteles szavazni.

(6) Az (5) bekezdés rendelkezéseinek meg nem felelő szavazat figyelembe nem vehető.

73. §.

Az egyszerű vagy a névszerinti szavazásnál a szavazatok egyenlő megoszlása.

(1) Az egyszerű és a névszerinti szavazásnál, ha a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az elnök köteles dönteni. (T. 36. §. (18) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(2) Az (1) bekezdés rendelkezése nem nyer alkalmazást akkor, ha a jogszabály szerint érvényes határozathoz egyszerű szótöbbség nem elegendő.

74. §.

A titkos szavazás.

A szavazás személyi (választási, fegyelmi) ügyekben titkos. (T. 36. §. (16) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

75. §.

A titkos szavazás helye.

(1) A titkos szavazás a törvényhatósági tanács szavazatszedő küldöttsége (76. §.) előtt történik.

(2) A törvényhatósági tanács szavazatszedő küldöttsége az elnök által kijelölt — a törvényhatósági tanácsnak tanácskozás céljára rendelt helyiségétől különálló — helyiségben működik.

(3) A (2) bekezdésben említett helyiségben a titkos szavazás tartama alatt a szavazó törvényhatósági tanácstagokon, a tiszti főügyészen (helyettesén) és a kirendelt tisztviselőkön kívül senki nem tartózkodhatik.

76. §.

A szavazatszedő küldöttség.

(1) A törvényhatósági tanács szavazatszedő küldöttsége legkésőbb a titkos szavazás elrendelésével egyidejűleg egyszerű szavazással hozott határozattal kiküldött elnökből és két tagból áll.

(2) A szavazatszedő küldöttség csak akkor határozóképes, ha úgy az elnök, mint annak mindkét tagja jelen van.

(3) A szavazatszedő küldöttség egyszerű szavazással határoz.

(4) Az elnök nem szavaz.

(5) Ha a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az elnök dönt.

(6) A szavazatszedő küldöttség jegyzője a polgármester által kirendelt törvényhatósági tisztviselő.

77. §.

A titkos szavazás időtartama.

(1) A titkos szavazás időtartamát az elnök állapítja meg.

(2) A titkos szavazás időtartamát tisztviselői állások betöltésénél, valamint a fegyelmi eljárás elrendelése és a szolgálatban való visszatartás kérdésében való határozathozatal esetén a szavazás megkezdésétől számított fél óránál rövidebb időtartamban megállapítani nem lehet.

(3) Az elnök a titkos szavazás időtartamát a titkos szavazás elrendelésével egyidejűleg a törvényhatósági tanáccsal közli.

(4) Az elnök az ülést a titkos szavazás időtartamára felfüggesztheti.

78. §.

A titkos szavazás módja.

(1) A titkos szavazás borítékba (2. bekezdés) helyezett szavazólapokkal (2. bekezdés) vagy golyókkal (3. bekezdés) történik.

(2) A szavazólapokat és a borítékokat egyenlő nagyságú, egyenlő színű, vastagságú és minőségű — át nem tetsző — papírból hivatalból kell elkészíteni és a polgármester hivatalos pecsétjével ellátni.

(3) A golyóknak fehér- és feketeszínűeknek kell lenniök.

(4) A golyókon megkülönböztetésre alkalmas jel nem lehet.

79. §.

Titkos szavazás szavazólapokkal.

(1) A szavazatszedő küldöttség helyiségében (75. §.) a szavazólap előkészítésére, valamint a boríték beragasztására külön helyiségnek kell rendelkezésre állani.

(2) A külön helyiségben a szavazni kívánó törvényhatósági tanácstagon kívül senki sem tartózkodhatik, abba senki be nem léphet és abba senki be nem tekinthet.

(3) A szavazatszedő küldöttség asztalának minden oldalról könnyen hozzáférhetőnek kell lennie.

(4) Az asztalon egy — a szavazólapokat tartalmazó borítékok bedobására alkalmas nyílással ellátott és zárható — urnát kell elhelyezni.

(5) A szavazatszedő küldöttség a titkos szavazás megkezdése előtt meggyőződik arról, hogy az urna üres, ennek megtörténte után pedig a szavazatszedő küldöttség elnöke a szavazatszedő küldöttség összes tagjainak jelenlétében az urnát bezárja.

(6) A titkos szavazás akként történik, hogy a szavazni kívánó törvényhatósági tanácstag a szavazatszedő küldöttség asztalához lép, ott a szavazatszedő küldöttség elnökétől egy szavazólapot (78. §. (2) bekezdés) és egy borítékot (78. §. (2) bekezdés), valamint egy írónt átvész, azután az e célra kijelölt helyiségbe lép, ott a szavazólapot a szavazatszedő küldöttség elnökétől átvett írónnal szavazásra előkészíti, azt a borítékba teszi, a borítékot beragasztja, visszamegy a szavazatszedő küldöttség asztalához és a beragasztott borítékban levő szavazólapot az írónnal együtt a szavazatszedő küldöttség elnökének átadja, aki az átvett borítékot az urnába helyezi.

(7) A szavazólapnak és a borítéknak a szavazni kívánó törvényhatósági tanácstag részére való átadását és a szavazás megtörténtét a törvényhatósági tanács tagjainak névsorában az illető törvényhatósági tanácstag nevével meg kell jegyezni.

80. §.

Titkos szavazás golyókkal.

(1) A szavazatszedő küldöttség helyiségében (75. §.) a szavazatszedő küldöttség asztalától távol álló, azonban általa állandóan figyelemmel kísérhető helyen golyók befogadására alkalmas — kellő számú — urnának kell lenni.

(2) Az urnák közelében a szavazni kívánó törvényhatósági tanácstagon kívül senki sem tartózkodhatik.

(3) A golyókkal való titkos szavazás akként történik, hogy a szavazni kívánó törvényhatósági tanácstag a szavazatszedő küldöttségnek a 79. §. (3) bekezdésében említett módon elhelyezett asztalához lép, ott a szavazatszedő küldöttség elnökétől kellő számú és színű golyót átvész, azokkal az urnához megy s ott azokat szavazatához képest az urnákba ejti olyként, hogy a golyók színeit senki se láthassa.

81. §.

Titkos szavazás tisztviselői állások betöltése felett.

(1) A tisztviselői állások betöltése tárgyában tartott titkos szavazás a (4) bekezdés esetét kivéve szavazólapokkal történik.

(2) A szavazólapokon (78. §. (2) bekezdés) a kijelölő választmány (T. 60. §.) jelölésének eredményét fel kell tüntetni.

(3) Ha a szavazólapon (78. §. (2) bekezdés) törlés nincsen, a szavazat az első helyen jelöltekre adottnak tekintendő.

(4) Ha a betöltendő tisztviselői állásra érvényesen csak egy személy pályázott, vagy ha az illető tanácsülésen csak egy tisztviselői állás kerül betöltésre, a szavazás golyókkal történik.

(5) A fehér golyók annak a pályázónak a javára esnek, akinek a nevét az az urna viseli, amelybe a fehér golyót dobták.

(6) A titkos szavazás eredményének megállapítása szempontjából kizárólag az urnában levő fehér golyók jönnek figyelembe.

82. §.

Titkos szavazás fegyelmi vizsgálat elrendelése felett.

(1) Fegyelmi vizsgálat elrendelése tárgyában a titkos szavazás golyókkal történik.

(2) A fehér golyókat a fegyelmi vizsgálat elrendelése, a fekete golyókat pedig a fegyelmi vizsgálat el nem rendelésére irányuló szavazatoknak kell tekinteni.

(3) A titkos szavazás eredményének megállapítása szempontjából kizárólag az urnában levő fekete golyók jönnek figyelembe.

83. §.

Titkos szavazás közszolgálatban való visszatartás felett.

A közszolgálatban való visszatartás feletti titkos szavazásra a 82. §. rendelkezéseit kell alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy a fehér golyókat a visszatartás mellett, a fekete golyókat pedig a visszatartás ellen irányuló szavazatoknak kell tekinteni.

84. §.

Titkos szavazás egyéb esetekben.

A 81—83. §-okban nem említett esetekben a titkos szavazás szavazólapokkal történik.

85. §.

A titkos szavazás eredményének megállapítása.

(1) A titkos szavazás eredményét a szavazatszedő küldöttség állapítja meg.

(2) A szavazatszedő küldöttség elnöke a titkos szavazásra megszabott idő elteltével a titkos szavazást befejezettnek nyilvánítja, a szavazólapokat, illetve a golyókat az urnából a szavazatszedő küldöttség mind a két tagjának jelenlétében kiveszi és a szavazatokat ezek jelenlétében összeszámolja.

(3) A szavazás eredményének megállapításánál nem vehető figyelembe — érvénytelen — a szavazat:

a) ha nem hivatalból előállított szavazólapot vagy borítékot vagy golyót használtak,

b) ha a szavazólapon vagy a borítékon vagy a golyón megkülönböztetésre alkalmas ismertetőjel van,

c) ha a szavazólap a neveken kívül feltételt vagy más kolrátozást tartalmaz,

d) ha a szavazólapot egész területében áthúzták vagy másként megsemmisítették,

e) ha nem állapítható meg, hogy a szavazó kire akart szavazni.

(4) Az egyes szavazatok érvényessége felett a szavazatszedő küldöttség határoz (76. §. (2)—(5) bekezdés.)

(5) Azokat a szavazólapokat, illetve golyókat, amelyeket a szavazatszedő küldöttség érvénytelennek nyilvánított, külön kell választani, egyszersmind a jegyzőkönyvben röviden meg kell említeni azt az okot, amely miatt azt érvénytelennek találták.

(6) A szavazólapokat és borítékokat, illetve golyókat — az érvényes szavazólapokat és borítékokat, illetve golyókat az érvénytelenektől elkülönítve — be kell csomagolni és hivatalos pecséttel kell le pecsételni.

86. §.

A szavazatszedő küldöttség jegyzőkönyve.

(1) A törvényhatósági tanács szavazatszedő küldöttsége a titkos szavazásról jegyzőkönyvet készít.

(2) A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell

a) a titkos szavazás helyét és napját,

b) a titkos szavazás kezdetét és végét,

c) a 85. §. (3) és (5) bekezdéseiben említett körülményeket,

d) a titkos szavazás során hozott határozatokat, a határozatokra vonatkozó szavazatok megoszlását, a fontosabb mozzanatokat és a szavazatszedő küldöttség elnökének esetleges intézkedéseit.

e) a titkos szavazás és a 88. §. (3) bekezdésében meghatározott esetben a sorshúzás eredményét.

(3) A küldöttség tagjai által ezen küldöttség működése során esetleg nyilvánított észrevétel (különvélemény) fontosabb mozzanatnak ((2) bekezdés d) pont) nem tekintendő.

(4) A jegyzőkönyvet a szavazatszedő küldöttség elnöke, tagjai és jegyzője írják alá.

(5) A szavazók neveit tartalmazó jegyzéket a jegyzőkönyvhöz hozzá kell fűzni és a fűzőzsinór végét hivatalos pecséttel kell ellátni.

87. §.

A titkos szavazás eredményének jelentése.

(1) A szavazatszedő küldöttség elnöke a titkos szavazás megtörténtéről a törvényhatósági tanács elnökének jelentést tesz, egyben a szavazásról felvett jegyzőkönyvet, a szavazók neveit tartalmazó jegyzéket, a szavazólapokat és a borítékokat, illetve a golyókat és a hivatalos pecsétet (85. §. (6) bekezdés) átadja.

(2) Az elnök (10. §.) a jegyzőkönyvet (89. §.) a jegyző útján felolvastatja.

88. §.

A titkos szavazásnál a szavazatok egyenlő megoszlása.

(1) A titkos szavazásnál, ha a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az elnök (10. §.) nem dönthet. (T. 36. §. (18) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(2) Az (1) bekezdés esetében újabb titkos szavazást kell elrendelni és azt a legközelebbi tanácsülés napirendjére egyidejűleg ki kell tűzni. (T. 36. §. (18) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(3) Ha a szavazatok az újabb titkos szavazásnál is egyenlően oszlanak meg, a határozatot sorshúzás útján kell megállapítani. (T. 36. §. (18) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(4) A sorshúzást a szavazatszedő küldöttség tartja meg.

89. §.

A határozat kihirdetése.

(1) A jegyzőkönyv felolvasása (87. §. (2) bekezdés) után az elnök (10. §.) megállapítja, hogy a határozat mellett szavazott-e annyi tanácsstag, ahány szavazat a határozathoz szükséges.

(2) A határozathoz, ha jogszabály kifejezetten másképp nem rendelkezik, rendszerint egyszerű szótöbbség kell. (T. 36. §. (13) bekezdés — 46. §. (4) bekezdés.)

(3) Az önálló indítvány sürgős napirendre tűzését kimondó határozathoz a törvényhatósági tanács összes tagjainak általános többsége szükséges. (T. 36. §. (10) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(4) A titkos szavazással hozott határozat kihirdetése után az elnök (10. §.) a jegyzőkönyvet, a jegyzéket, a szavazólapokat és a borítékokat, illetve a golyókat és a hivatalos pecsétet (85. §. (6) bekezdés) a választás jogerőre emelkedése időpontjáig való megőrzés céljából a jegyzőnek (15. §.) adja át.

(5) A (4) bekezdésben említett szavazólapokat és borítékokat a választás jogerőre emelkedése után az elnök (10. §.) jelenlétében haladék nélkül meg kell semmisíteni.

KILENCEDIK FEJEZET.

A széksértés és rendzavarás.

90. §.

A széksértés.

(1) A törvényhatósági tanácsnak az a tagja, aki az állam vagy a társadalom rendje ellen izgató, a nemzeti érzést vagy a vallási meggyőződést sértő kifejezést használ, aki a tanácskozás méltósága ellen vét, vagy a törvényhatósági bizottság egyes pártjait vagy tagjait vagy a tanácskozáson kívül álló személyeket sértő kifejezésekkel illet vagy bármilyen módon sért és a sértést az elnök figyelmeztetése után azonnal vissza nem vonja, valamint az a tanácsstag, aki a tanácskozást zavaró vagy annak komolyságához nem méltó magatartást tanusít és azt megintés vagy rendreutasítás után folytatja, széksértést követ el. (T. 38. §. (1) és (10) bekezdés.)

(2) A széksértés esetében az elnök — esetleg a felszólaló beszédének megszakításával — a tiszti főügyészt (helyettesét) a széksértés elkövetése kérdésében indítványtételre hívja fel. A tiszti főügyész (helyettese) a széksértés elkövetése kérdésében elnöki felhívásra köteles indítványt tenni. Az indítvány felett az ülés hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással, szótöbbséggel végérvényesen határoz. (T. 38. §. (2) és (10) bekezdés.)

(3) A széksértés elkövetésének megállapítása után az elnök, ha a széksértést a felszólaló követte el, a szót tőle megvonja, ezenfelül, valamint akkor, ha a széksértést nem a felszólaló követte el, az elnök a tiszti főügyészt (helyettesét) felhívja arra, hogy a megállapított széksértés miatt kiszabandó pénzbírság mértékére tegyen indítványt. A tiszti főügyész (helyettese) a kiszabandó pénzbírság mértékére indítványt tenni köteles. Az indítványhoz legfeljebb két tanácsstag 5—5 percig hozzászólhat és módosító indítványt tehet. A hozzászólás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet. Az indítvány és az esetleges módosító indítvány felett a törvényhatósági tanács egyszerű szavazással, szótöbbséggel végérvényesen határoz. (T. 38. §. (2) és (10) bekezdés.)

(4) A széksértés büntetése 500 aranypengőig terjedhető pénzbírság. A pénzbírságot az illető tanácsülés tartama alatt a törvényhatósági tanács jegyzője kezeihez, egyébként pedig Budapest székesfőváros központi pénztárába kell fizetni. Ha a pénzbírságot a legközelebbi ülésig ki nem fizetik, azt az elnök felkérésére a polgármester kö zadók módjára hajtja be. A pénzbírságot a törvényhatósági szegényalap javára kell fordítani. A pénzbírság kirovása nem állja útját annak, hogy az elkövetett cselekményt bünvádi úton is megtorolják. (T. 38. §. (3) és (10) bekezdés.)

(5) A széksértésben elmarasztalt tanácsstag tagsági jogait mindaddig nem gyakorolhatja, amíg a reá kirótt pénzbírságot ki nem fizette. (T. 38. §. (4) és (10) bekezdés.)

91. §.

A rendzavarás.

(1) Az elnök a törvényhatósági tanácsnak azt a tagját, aki a tanácskozás rendjét ismételt rendreutasítás vagy bírságolás (90. §.) után is tovább zavarja, az aznapi ülésről kizárhatja és ha azonnal el nem távozik, őt rendőri karhatalommal eltávolíthatja. (T. 38. §-ának (5) és (10) bekezdés.)

(2) Ha az ülés nyilvános és ha a törvényhatósági tanács valamelyik tagjának az ülésteremből való eltávolítása vált szükségessé, az elnök az ülést erre az időre felfüggeszti és a hallgatóságot eltávolítja.

(3) Ha a rendzavarás nagyon súlyos, vagy ha azt durva sértegetéssel követték el, vagy ha a rendzavarást az elnök által ismételtlen kizárt tanácsstag követte el, az elnök a megtorlás elhatározását a törvényhatósági tanács elé terjesztheti. (T. 38. §-ának (6) és (10) bekezdése.)

(4) Ha az elnök a (3) bekezdés alapján a megtorlás tárgyában a törvényhatósági tanácsnak előterjesztést tett, a törvényhatósági tanács az illető tanácstagot egymást követő legfeljebb három ülésről kizárhatja. A kizárás tárgyában a törvényhatósági tanács hozzászólás nélkül egyszerű szavazással végérvényesen határoz.

(5) Ha a törvényhatósági tanács a kizárást elhatározta, az elnök felhívja a tiszti főügyészt (helyettesét) arra, hogy a kizárás időtartama tekintetében tegyen indítványt. A tiszti főügyész (helyettese) a kizárás időtartamára elnöki felhívásra indítványt tenni köteles. Az indítványhoz legfeljebb két tanácstag 5—5 percig hozzászólhat és módosító indítványt tehet. A hozzászólás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet. Az indítvány és a módosító indítvány felett a törvényhatósági tanács egyszerű szavazással, szótöbbséggel végérvényesen határoz. (T. 38. §. (7) és (10) bekezdés.)

(6) A (4) és (5) bekezdés alapján kizárt tanácstag a kizárás tartama alatt tanácstagsági és ezen alapuló többi jogait egyáltalában nem gyakorolhatja. (T. 38. §. (7) és (10) bekezdés.)

(7) Ha a törvényhatósági tanács valamely tanácstagot a törvényhatósági tanácsból a (4) bekezdés értelmében kizárt, a kizárás elhatározásával egyidejűleg az ügyet az elnök útján az igazoló választmány elé utalja annak megvizsgálása végett, hogy az illető tanácstag magatartása következtében nem vált-e a törvényhatósági bizottsági tagságra méltatlanná? (T. 38. §. (8) és (10) bekezdés.)

(8) Az igazoló választmány (T. 12. §.) előterjesztése és a törvényhatósági bizottság közgyűlésének az előterjesztés felett hozott határozata tekintetében a T. 38. §-a és (8) (9) bekezdéseinek rendelkezései irányadók. (T. 38. §. (10) bekezdés.)

TIZEDIK FEJEZET.

A fellebbezési albizottságok.

92. §.

A fellebbezési albizottságok megalakítása.

(1) A törvényhatósági tanács a hozzá fellebbezett ügyek elbírálása naptári évenként megújítandó albizottságokat alakíthat. (T. 45. §. (7) bekezdés.)

(2) A törvényhatósági tanács fellebbezési albizottságai az elnökkel együtt 3 tagból álló ülésben határoznak. (T. 45. §. (7) bekezdés.)

(3) Az ülés nem nyilvános (zárt).

93. §.

Az elnök.

A törvényhatósági tanács fellebbezési albizottságának ülésein az elnököl, aki a 10. §. szerint a törvényhatósági tanácsülésen való elnöklésre jogosult. (T. 45. §. (7) bekezdés.)

94. §.

A tiszti főügyész tanácskozási joga.

A törvényhatósági tanács fellebbezési albizottságaiban a tiszti főügyésznek (helyettesének) tanácskozási joga van.

95. §.

Az előadó.

A törvényhatósági tanács fellebbezési albizottságainak előadója a polgármester által esetenként vagy úgynként kijelölt törvényhatósági tisztviselő.

96. §.

A jegyzőkönyvvezető.

(1) A törvényhatósági tanács fellebbezési albizottságának jegyzője a polgármester által esetenként kijelölt törvényhatósági tisztviselő.

(2) A jegyzőül az előadót (95. §.) is ki lehet jelölni.

97. §.

A jegyzőköny.

- (1) A törvényhatósági tanács fellebbezési albizottságai üléseiről jegyzőkönyvet kell felvenni.
- (2) A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell
 - a) fellebbezési albizottság üléseinek helyét és idejét,
 - b) a megjelentek 92. §. (2) bekezdés — 97—99. §.) nevét,
 - c) a tárgyaló ügyek megjelölését,
 - d) a határozatok rendelkező részét.
- (3) A jegyzőkönyvet az elnök és a jegyzőkönyvvezető írják alá.

98. §.

Tanácskozó- és határozóképeség.

A törvényhatósági tanács fellebbezési albizottsága csak akkor tanácskozó- és határozóképes, ha az elnökön kívül mindkét tag jelen van.

99. §.

Határozathozatal.

- (1) A törvényhatósági tanács fellebbezési albizottságának határozatai alaki, eljárásjogi szempontból a törvényhatósági tanács döntéseivel egy tekintet alá esnek.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Vegyes rendelkezések.

100. §.

A határozatok végrehajtása.

- (1) A törvényhatósági tanácsnak a törvényhatósági bizottság közgyűlése részére javaslatot tartalmazó határozatait — ideértve a költségvetés és zárószámadás tárgyában hozott határozatokat is — a törvényhatósági bizottság közgyűlése elé a polgármester terjeszti. (T. 32. §. (2) bekezdés — T. 76. §. (2) bekezdés — T. 78. §. (3) bekezdés.)

- (2) A törvényhatósági tanács határozatait a polgármester hajtja végre. (T. 48. §. (2) bekezdés b) pont.)

101. §.

A törvényhatósági tanács és a törvényhatósági tanács fellebbezési albizottsága által hozott határozatok és azok kiadmányai.

- (1) A törvényhatósági tanács és a törvényhatósági tanács fellebbezési albizottsága által hozott határozatokat a jegyzőn (15. és 96. §§.) kívül elnöki minőségben az írja alá, aki a határozat hozatala alkalmával elnökölt.

- (2) Az (1) bekezdésben említett határozatoknak a felek részére szóló kiadmányait a »Kiadmány hitelűk» szavak hozzáadásával a jegyző (15. és 96. §§.) írja alá.

- (3) A kiadmányokat ((2) bekezdés) a törvényhatóság pecsétjével kell ellátni.

102. §.

Életbelépés.

Ez a szabályrendelet a kihirdetést (T. 44. §. (3) bekezdés) követő tizenötödik napon lép életbe.

Kerületi választmányok. Július hó 5-én tartott közgyűlésében tárgyalta a törvényhatósági bizottság a székesfőváros kerületi választmányairól szóló szabályrendeletet, melyet a polgármester és a törvényhatósági tanács előterjesztése alapján, a következő szövegezésben állapított meg :

ELSŐ RÉSZ.

A kerületi választmányok szervezete.

1. §.

A kerületi választmányok száma.

Budapest székesfőváros minden közigazgatási kerületében kerületi választmányt kell alakítani.

2. §.

A kerületi választmány összetétele.

(1) A kerületi választmány választott és állandó tagokból áll.

(2) A kerületi választmány állandó tagjai :

a) a törvényesen bevett vallásfelekezeteknek az illető kerületben lakó és ott működő vezető lelkészei és

b) az illető kerületben levő községi iskoláknak legfeljebb tíz igazgatója.

3. §.

A kerületi választmány választott tagjai.

(1) A kerületi választmány választott rendes és póttagjainak választása az összes választók köréből az arányos képviseleti rendszer szerint titkosan hivatalból előállított szavazólapokkal történik.

(2) Az (1) bekezdésben említett választást a törvényhatósági bizottsági tagok választásával egyidejűleg és a törvényhatósági bizottsági tagok választására vonatkozó rendelkezések szerint kell megejteni.

(3) A kerületi választmány választott rendes és póttagjainak választhatósága és ezek választása tekintetében a T-nek a törvényhatósági bizottsági tagok választhatóságára és azok választására vonatkozó rendelkezései irányadók.

4. §.

A kerületi választmány választott rendes és póttagjainak száma.

(1) A kerületi választmány választott rendes tagjainak száma közigazgatási kerületenkint 16.

(2) A kerületi választmány választott póttagjai a rendes kerületi választmányi tagsági megbízást nyert lajstromokon a kerületi választmány rendes tagjainak megválasztott jelöltek után sorrendben következő összes többi jelöltek.

(3) A megüresedett kerületi választmányi választott rendes tagsági helyre az illető lajstromon sorrendben első kerületi választmányi választott póttag lép.

(4) A kerületi választmányi választott póttagokat az igazolóválasztmány elnöke hívja be.

(5) A behívás megtörténtét a törvényhatósági bizottság elnöke a törvényhatósági bizottság legközelebbi közgyűlésén, a kerületi választmány elnöke pedig a kerületi választmány legközelebbi ülésén bejelenti.

5. §.

A kerületi választmány választott tagjai megbízatásának időtartama.

(1) A kerületi választmány választott tagjai megbízatásának időtartama hat év.

(2) Ha a rendes kerületi választmányi tagsági megbízást nyert valamelyik lajstrom összes rendes és póttagjainak megbízatása bármely okból megszűnik, új választásnak helye nincs.

(3) A (2) bekezdésben említett körülmény a kerületi választmány további működésének jogalapját nem érinti.

6. §.

A kerületi választmányban helyet foglaló vezető lelkészek.

(1) A kerületi választmányban helyet foglaló vezető lelkészeket névszerint a törvényhatósági tanács jelöli meg.

(2) Vezető lelkészek azok, akiknek vezető lelkészi minőségét egyházi hatóságuk igazolja.

(3) Ha az egyházi hatóság az illető lelkész vezető lelkészi minőségét igazolja, a törvényhatósági tanács az illető vezető lelkésznek a kerületi választmány állandó tagjaként való megjelölését meg nem tagadhatja.

(4) A törvényhatósági tanácsnak a megjelölés tárgyában hozott határozata ellen a határozat meghozatalától számított 15 napon belül benyújtandó felülvizsgálati kérelemnek (1929. évi XXX. t.-c. 50. §.) van helye.

(5) A felülvizsgálati kérelem felett a m. kir. belügyminiszter végérvényesen dönt.

7. §.

A kerületi választmányban helyet foglaló községi iskolai igazgatók.

(1) A kerületi választmányban helyet foglaló községi iskolai igazgatók száma tíz.

(2) Ha az illető kerületben 10 községi iskolai igazgató nincsen, ez a körülmény a kerületi választmány működésének jogalapját nem érinti.

(3) A kerületi választmányban helyet foglaló községi iskolai vezető igazgatókat névszerint a törvényhatósági tanács jelöli meg.

(4) A megjelölésnél — tekintet nélkül a községi iskola alacsonyabb vagy magasabb fokára és arra, hogy azt Budapest székesfőváros közönsége törvényes kötelezettség alapján vagy törvényes kötelezettség nélkül tartja fenn — kizárólag a szolgálati sorrend az irányadó.

(5) A községi iskolák igazgatói a szolgálati sorrendben vezető igazgatói minőségben eltöltött szolgálati idejük alapján foglalnak helyet.

(6) Az (5) bekezdés szempontjából azt a szolgálati időt, amelyet a községi iskola igazgatója vezető igazgatói megbízatását közvetlenül megelőzően Budapest székesfőváros közönsége szolgálatában helyettes vezető igazgatóként töltött el, figyelembe kell venni.

(7) Az (5) bekezdés szempontjából a más iskolafenntartónál vezető igazgatói minőségben eltöltött szolgálati idő figyelembe nem vehető.

(8) Ha az (5) és (6) bekezdések rendelkezéseinek alkalmazása azt eredményezné, hogy a szolgálati sorrendben ugyanarra a helyre több községi iskolai igazgató jogosult és ha ezek száma a szolgálati sorrendben őket megelőző községi iskolai igazgatók számával együtt a tízet meghaladja, a szolgálati sorrendben ugyanarra a helyre jogosult községi iskolai igazgatók között a megjelölést (3 bekezdés) sorshúzás útján kell megejteni.

(9) A törvényhatósági tanácsnak a megjelölés (3 bekezdés) tárgyában hozott határozata ellen a határozat meghozatalától számított 15 napon belül benyújtandó felülvizsgálati kérelemnek van helye.

(10) A felülvizsgálati kérelem felett a m. kir. belügyminiszter végérvényesen dönt.

MÁSODIK RÉSZ.

A kerületi választmány feladata és hatásköre.

8. §.

A kerületi választmány feladata.

A kerületi választmány feladata általánosságban a kerületi választmányokat megillető önkormányzati jognak a kerületi igazgatást érintő kérdésekben való gyakorlása.

A kerületi választmány hatásköre.

9. §.

(1) A kerületi választmány közreműködik

a) a jótékonyág útján történő gyűjtéseknél,

b) a segítyezésre vagy gondozásra szorulóakra vonatkozó környezettanulmányok felvételénél és

- c) a jogszabály által jövőben közreműködés végett hatáskörébe utalt ügyekben.
- (2) A kerületi választmány figyelemmel kíséri
 - a) a kerületi népkonyhákat és melegedőszobákat
 - b) a lelenceknek, valamint a gyermekmenhelyek és magánosok által tartás céljából gondozásba adott gyermekeknek neveltetését,
 - c) a kerületi köztisztasági, közbiztonsági, közlekedési és közvilágítási viszonyait,
 - d) a kerületben levő közjótékonyági intézményeket és épületeket,
 - e) a közsegélyben részesülő kerületi szegények anyagi és erkölcsi viszonyait, valamint
 - f) a jogszabály által jövőben figyelemmel kísérés végett hatáskörébe utalt ügyeket.
- (3) A kerületi választmány javaslatot tesz
 - a) a kerület költségvetési tervezete,
 - b) az utcák, utak és terek létesítése és megszüntetése,
 - c) az utcák, utak és terek burkolása és fenntartása,
 - d) az utcák, utak és terek öntözése és portalanítása,
 - e) az utcák, utak és terek befásítása és a meglevő ültetvények védelme,
 - f) a kerületben foganatosítandó közmunkák és középítkezések (csatornázások, kövezések, útépítések) és azok sorrendje,
 - g) a kerület szegényeinek rögtöni és állandó havi segélyezése,
 - h) az alapítványi és a szegényházi helyek betöltése,
 - i) a gyermekeknek árvaházban, községi szeretetházban, gyermekmenhelyen, siketnémák vagy hülyék intézetében való elhelyezése,
 - j) az elhagyott gyermekek részére gyám vagy gondnok kirendelése,
 - k) a közsegélyben részesülő kerületi szegények anyagi és erkölcsi viszonyainak javítása,
 - l) az (1) és a (2) bekezdésben említett ügyek és
 - m) a jogszabály által jövőben javaslattétel végett hatáskörébe utalt ügyek tekintetében.

HARMADIK RÉSZ.

A kerületi választmány működése.

ELSŐ FEJEZET.

Az ülésekről.

10. §.

A kerületi választmány ülései.

- (1) A kerületi választmány a jogszabályokban reá ruházott jogokat és köteleességeket ülésen gyakorolja.
- (2) Az ülés alakuló és rendes.

11. §.

Az alakuló ülés.

- (1) Az alakuló ülést a kerületi előljáró hívja össze.
- (2) Az alakuló ülés összehívásának a kerületi választmányban választás alapján helyet foglaló tagok megválasztása után az állandó tagoknak (2. §.) a törvényhatósági tanács részéről történt megjelölésétől számított 30 napon belül meg kell történni.
- (3) Az alakuló ülésre meg kell hívni
 - a) a kerületi választmány választott rendes tagjait,
 - b) a törvényhatósági tanács által megjelölt vezető lelkészeket és községi iskolai igazgatókat.
- (4) Az alakuló ülésen a kerületi előljáró elnököl.
- (5) A kerületi előljárót elnöklése tartamára a 17. §-ban említett jogok illetik meg.
- (6) Az alakuló ülés megnyitása után a kerületi előljáró bejelenti az általa kijelölt jegyző (20. §.), a kerületi választmány választott rendes és póttagjai, valamint a törvényhatósági tanács által megjelölt állandó tagok neveit.

(7) A (6) bekezdésben említett bejelentés után a kerületi választmány a kerületi előljáró indítványára megbízatásának időtartamára elnököt választ.

(8) A választás titkos szavazással történik.

(9) A kerületi választmány elnökének megválasztása után a kerületi előljáró az elnöklést a megválasztott elnöknek átadja.

(10) Az elnöklésnek a kerületi választmány elnöke által való átvétele után a kerületi választmány elnökhelyettesét kell a kerületi választmány megbízatásának tartamára megválasztani.

(11) A választás tekintetében a (8) bekezdés rendelkezéseit kell alkalmazni.

(12) Az elnökhelyettes megválasztása után az elnök a kerületi választmányt megalakultnak jelenti ki, ennek megtörténte után pedig az alakuló ülést bezárja.

(13) A kerületi választmány által az elnök és az elnökhelyettes választása tárgyában hozott határozat ellen felszólalásnak van helye.

(14) A felszólalást csak az 57—62. §-ok rendelkezéseibe ütköző magatartásra lehet alapítani.

(15) Felszólalással csak az illető kerületi választmány tagja élhet.

(16) A felszólalást a (13) bekezdésben említett határozat kihirdetését követő 15 napon belül a törvényhatósági tanács elnökénél kell írásban benyújtani.

(17) A felszólalás felett a törvényhatósági tanács dönt.

(18) A törvényhatósági tanács fellebbezési albizottsága a felszólalást vagy elutasítja vagy annak alapján a megtámadott határozatot megsemmisíti és új választást rendel el.

(19) A törvényhatósági tanács fellebbezési albizottságának döntése ellen további jogorvoslatnak helye nincsen.

12. §.

A rendes ülés.

A kerületi választmány rendes ülést legalább havonta egyszer tart.

13. §.

Az ülés összehívásának módja.

(1) Az ülés összehívása a tárgysorozatot is magában foglaló meghívóval és annak a kerületi előljáróság hirdető tábláján való kifüggesztése útján történik.

(2) A meghívót az ülés megkezdését legalább 3 nappal megelőzőleg kell kézbesíteni és kifüggeszteni.

14. §.

Az ülés időtartama.

Az ülés rendszerint addig tart, amíg a tárgysorozat (19. §.) tárgyalása befejezést nem nyert.

15. §.

Az ülés nyilvánossága.

A kerületi választmány nem nyilvános (zárt) ülésben tárgyal és határoz.

MÁSODIK FEJEZET.

Az elnök és jogköre.

16. §.

Az elnök.

(1) A kerületi választmány ülésén az elnök (11. §. (7) bekezdés), akadályoztatása vagy az elnöki tiszt üresedésben léte esetében az elnökhelyettes (11. §. (10) bekezdés) elnököl.

(2) Ha az (1) bekezdésben említett személyek közül akadályoztatás miatt egyik sem elnökölhet, a kerületi választmánynak már összehívott ülésén a megjelent kerületi választmányi tagok közül a korban legidősebb elnököl.

17. §.

Az elnök jogköre és rendfenntartási joga.

(1) Az elnök

a) összehívja, megnyitja, felfüggeszti, legfeljebb nyolc napra elhalasztja és berekeszti az ülést,

b) öröködik a felett, hogy a tanácskozásban és a határozathozatalban érdekelt (26. §.) részt ne vegyen,

c) vezeti a tanácskozást, a jogszabályoknak megfelelően megadja, megtagadja vagy megvonja a szót, engedélyezi vagy megtagadja a napirend előtt (27. §.), a személyes kérdésben (28. §.), vagy az ügyrendhez (29. §.) való felszólalást,

d) a jogszabályoknak megfelelően biztosítja az ülés csendjét, rendjét, komolyságát és méltóságát,

e) berekeszti a vitát, szükség esetén elrendeli a szavazást és felteszi a kérdést szavazásra, megállapítja a szavazás eredményét és kimondja a határozatot.

(2) Az elnök — esetleg a felszólaló beszédének megszakításával — bármikor felszólalhat és a jogszabályokban megállapított megkorlátozásokat — a felszólaló beszédének megszakításával is — bármikor alkalmazhatja.

(3) Az elnök figyelmeztetése, rendreutasítása vagy a szót megvonó intézkedés ellen felszólalni, azt visszautasítani vagy vita tárgyává tenni nem lehet.

(4) Az elnök a kerületi választmánynak azt a tagját,

a) aki az állam vagy a társadalom rendje ellen izgató, a nemzeti érzést vagy a vallási meggyőződést sértő kifejezést használ,

b) aki a tanácskozás méltósága ellen vét,

c) aki a kerületi választmány egyes pártjait vagy tagjait vagy a kerületi választmányon kívül álló személyeket sértő kifejezéssel illet vagy bármilyen módon sért,

d) aki a tanácskozást zavaró vagy annak komolyságához nem méltó magatartást tanúsít, rendreutasítja vagy a kerületi választmány illető üléséről kizárja.

(5) Ha a kizárt kerületi választmányi tag a kerületi választmány illető üléséről azonnal el nem távozik, az elnök őt rendőri karhatalommal eltávolítja.

(6) A (4) bekezdésben említett megkorlátozások alkalmazása nem állja útját annak, hogy az elkövetett cselekményt bünvádi úton is megtorolják.

18. §.

Az elnök szavazati joga.

(1) Az elnök szavazati jogát abban az ügyben, amelynek tárgyalása során elnökölt, nem gyakorolhatja.

(2) Az (1) bekezdés rendelkezése az elnök döntési jogát (56. §.) nem érinti.

19. §.

A tárgysorozat.

(1) A kerületi választmány üléseinek tárgysorozatát a kerületi előljáró javaslata alapján az elnök állapítja meg.

(2) Azokat az ügyeket,

a) amelyeknek tárgyalását a kerületi választmány határozta el,

b) amelyeknek tárgyalását a polgármester vagy akadályoztatása vagy állásának üresedésben léte esetében az őt helyettesítő alpolgármester vagy a kerületi előljáró kívánja, a kerületi választmány legközelebbi ülésének tárgysorozatába fel kell venni.

HARMADIK FEJEZET.

A jegyző. — A jegyzőkönyv.

20. §.

A jegyző.

- (1) A kerületi választmány jegyzőjét az alája rendelt tisztviselők közül a kerületi előjáró jelöli ki.
- (2) A jegyző feladata különösen
- a) a kerületi választmányhoz érkező iratoknak átvétele és iktatása, valamint azoknak az elnökhöz való juttatása,
 - b) a jegyzőkönyv (21. §.) írásba foglalása,
 - c) a beérkezett iratok felolvasása,
 - d) a javaslat (indítvány) mellett vagy ellene felszólalni kívánók jelentkezésének jegyzékbe vétele,
 - e) a szavazatok összesámlálása.

21. §.

A jegyzőkönyv.

- (1) A kerületi választmány üléseiről jegyzőkönyvet kell vezetni.
- (2) A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell:
- a) az ülés fajtát (10. §.), helyét és időpontját,
 - b) a megjelentek neveit,
 - c) az ülés megnyitásának idejét,
 - d) az esetleges elnöki bejelentéseket,
 - e) a tárgyalt ügyek megjelölését, ezekben az ügyekben előterjesztett javaslat mellett és ellen felszólalók nevét, a felszólalások lényegét és a hozott határozatokat,
 - f) a választások eredményét,
 - g) az ülés során előfordult fontosabb mozzanatokat,
 - h) az ülés bezárásának idejét.
- (3) A jegyzőkönyvet haladék nélkül, legkésőbb azonban a kerületi választmány legközelebbi ülését megelőző napig írásba kell foglalni.
- (4) A jegyzőkönyvet annak hitelesítése (22. §.) után a kerületi előjáróval hivatalos teljes másolatban közölni kell.
- (5) Ha a polgármester kívánja, a hitelesített jegyzőkönyv hiteles másolatát hozzá azonnal be kell terjeszteni.

22. §.

A jegyzőkönyv hitelesítése.

- (1) A kerületi választmány az ülés megnyitása után az elnök javaslatára a jegyzőkönyv hitelesítésére két kerületi választmányi tagot küld ki.
- (2) A jegyzőkönyv hitelesítésére kiküldött kerületi választmányi tagok kötelesek az ülésen annak berekesztéséig jelen lenni.
- (3) A jegyzőkönyv hitelesítésére kiküldött kerületi választmányi tagok az ülés jegyzőkönyvének helyességét annak elkészülte után azonnal ellenőrzik és ha azt helyesnek találják, az elnökkel és a jegyzővel együtt aláírják.
- (4) Abban az esetben, ha a jegyzőkönyv hitelesítésére kiküldött kerületi választmányi tagok a jegyzőkönyv szövegének helyességére nézve megegyezni nem tudnak, a jegyzőkönyvet a kerületi választmány a legközelebbi ülésen hitelesíti.
- (5) A (4) bekezdésben említett esetben az elnök a hitelesítendő jegyzőkönyv vitás részéit a jegyzővel felolvastatja. Ehhez legfeljebb két szónok 5—5 percig hozzászólhat. A hozzászólás időtartama meg nem hosszabbítható.
- (6) A felszólalás után a kerületi választmány az esetleges módosítások felett egyszerű szavazással dönt.

(7) A kerületi választmány az ülés megnyitása után az elnök javaslatára elhatározhatja, hogy az illető ülés jegyzőkönyvét még azon az ülésen hitelesíti. Ebben az esetben a jegyzőkönyv-hitelesítők kiküldése elmarad és a jegyzőkönyv hitelesítése tekintetében az (5) és (6) bekezdések rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.

NEGYPEDIK FEJEZET.

Az ügyek tárgyalása.

23. §.

A tárgyalható ügyek.

Az ülésen csak a tárgysorozatba felvett ügyeket és az ezekkel kapcsolatosan a tárgyalás során előterjesztett indítványokat lehet tárgyalni.

24. §.

A tanácskozási képesség.

(1) A tanácskozáshoz legalább négy tag jelenléte szükséges.

25. §.

A tanácskozásban résztvevők.

A tanácskozásban a kerületi választmány tagjain kívül résztvehet a kerületi előljáró (helyetese) általában, az előadók pedig azokban az ügyekben, amelyeket előadnak.

26. §.

Az érdekeltség.

(1) Az a kerületi választmányi tag, aki a tárgyalás alatt álló ügy valamelyikében — akár közvetlenül, akár pedig hozzátartozói útján közvetve, mint magánszemély is — anyagilag érdekelve van, az illető ügy tárgyalásában és az illető ügyre vonatkozó határozathozatalban részt nem vehet.

(2) Az érdekeltség kérdését az elnök vagy bármely kerületi választmányi tag felvetheti.

(3) A kerületi választmány az érdekeltség kérdésében — az elnök vagy a kerületi választmány bármely tagja indítványára — az érdekeltnak állított kerületi választmányi tag meghallgatása után hozzászólás nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(4) Ha a kerületi választmány az érdekeltséget megállapította, az érdekelt kerületi választmányi tag az üléstermet a tárgyalás és határozathozatal idejére elhagyja.

(5) A kerületi választmánynak az érdekeltség kérdésében való döntése jogorvoslattal meg nem támadható.

27. §.

A napirendelőtti felszólalás.

(1) A napirendelőtti felszólalásra az elnök adhat engedélyt. Ha az elnök a felszólalást nem engedélyezi, a felszólalást a kerületi választmány a tárgysorozat tárgyalásának befejezése után vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával megengedheti.

(2) Az (1) bekezdésben említett felszólalás időtartama tíz perc. Ezt az időtartamot a kerületi választmány az elnök javaslatára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával legfeljebb 10 perccel meghosszabbíthatja.

28. §.

Felszólalás személyes kérdésben.

(1) Személyes kérdésben való felszólalásra az elnök adhat engedélyt.

(2) Akinek az elnök az engedélyt nem adta meg, a tárgysorozaton levő ügyek tárgyalásának befejezése után ezen a címen felszólalhat.

(3) Az (1) és a (2) bekezdésekben említett felszólalás időtartama öt perc. Ezt az időtartamot a kerületi választmány az elnök javaslatára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával öt perccel meghosszabbíthatja.

29. §.

Felszólalás az ügyrendhez.

- (1) Az ügyrendhez való felszólalásra az elnök adhat engedélyt.
- (2) Az, akinek az elnök az engedélyt nem adta meg, a tárgysorozaton levő ügyek tárgyalásának befejezése után ezen a címen felszólalhat.
- (3) A felszólalás öt percnél tovább nem tarthat.
- (4) A felszólalás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet.

30. §.

A felszólalások sorrendje.

(1) Az előadó után, ha szövegre a javaslat (önálló indítvány) mellett és ellene is jelentkeztek, a javaslat (önálló indítvány) ellen feliratkozott első kerületi választmányi tagot kell felhívni.

31. §.

A beszéd olvasása.

A beszédet olvasni nem szabad.

32. §.

Eltérés a tárgytól.

A tárgytól eltérni csak a kerületi választmánynak az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával lehet.

33. §.

A felszólaló zavarása.

- (1) A felszólalót beszédében félbeszakítani vagy közbeszólásokkal zavarni nem szabad.
- (2) Az (1) bekezdés rendelkezése az elnököt megillető jogokat (17. §. (2) bekezdés) nem érinti.

34. §.

A hozzászólások száma. — A zárszó.

(1) Ugyanahhoz a tárgyhöz minden kerületi választmányi tag rendszerint csak egyszer szólhat.

(2) Többszöri hozzászólásra a kerületi választmány az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal engedélyt adhat.

(3) A tárgyalás alatt levő tárgyhöz indítványt tett kerületi választmányi tag a többi felszólalók után zárszó jogán még egyszer felszólalhat.

(4) A kerületi előjáró (helyettese) és az előadók bármikor és akárhányszor — a vita berekesztése után is — felszólalhatnak.

35. §.

A hozzászólás időtartama.

(1) A zárszón kívüli hozzászólás időtartama 15 percnél hosszabb rendszerint nem lehet.

(2) A zárszón kívüli hozzászólás időtartamát ((1 bekezdés) a felszólaló kérelmére a kerületi választmány vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával egy ízben legfeljebb 15 perccel meghosszabbíthatja.

(3) A kerületi előjáró (helyettese) és az előadók hozzászólása az (1) és (2) bekezdésekben meghatározott időnél tovább is tarthat.

(4) A zárszó (34. §. (3) bekezdés) jogán való hozzászólás 10 percnél tovább nem tarthat.

(5) A zárszó jogán való hozzászólás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet.

36. §.

A hozzászólás időtartamának korlátozása.

(1) Ha a vita két órán túl terjedt és ha a tárgyhoz már legalább négy kerületi választmányi tag szolt, a kerületi választmány az elnök vagy bármelyik kerületi választmányi tag indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal az egyes hozzászólások időtartamát korlátozhatja.

(2) Az (1) bekezdésben említett időtartamba a kerületi előljáró (helyettese) és az előadók beszédideje be nem számítható.

(3) A korlátozott időtartam 10 percnél rövidebb nem lehet és azt a kerületi választmány indokolt esetekben — a felszólaló kérelmére és az elnök indítványára — vita nélkül egyszerű szavazással a korlátozásképen megszabott időtartam kétszereséig meghosszabbíthatja.

(4) A kerületi előljáró (helyettese) és az előadók beszédidejére a (3) bekezdés rendelkezései alkalmazást nem nyernek.

37. §.

A helyszín ismeretét igénylő ügyek tárgyalása.

(1) Ha a kerületi választmánynak olyan ügyekben kell határoznia, amelyekben a helyszín megtekintése nélkül megnyugvással dönteni nem lehet, a határozathozatal előtt a helyszínt kiküldöttek útján megtekintheti.

(2) A kerületi választmány a helyszín kiküldöttek útján való megtekintésének szükségessége tárgyában — az elnök vagy bármely kerületi választmányi tag indítványára — legfeljebb két kerületi választmányi tag 5—5 percig tartó és meg nem hosszabbítható felszólalása után egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(3) Ha a kerületi választmány a helyszín megtekintésének elrendelése mellett döntött, a kiküldöttek száma és személye tekintetében az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással határoz.

(4) A kiküldöttek a helyszínen észleltekről közlést csak a kerületi választmánynak tehetnek.

38. §.

A vita berekesztése.

Ha a felszólalók beszédüket bevégezték, az elnök megkérdezi, kíván-e még valaki szólni, s ha felhívására senki sem jelentkezik, a vitát berekeszti.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Az önálló indítványok.

39. §.

Az önálló indítvány bejelentése és nyilvántartása.

(1) A tárgysorozatban felvett ügyekkel össze nem függő — önálló — indítványt a jegyzőnél kell bejelenteni.

(2) A bejelentésnek tartalmaznia kell az önálló indítványt előterjeszteni kívánó nevét és az önálló indítvány tárgyát.

(3) Az önálló indítványt előterjeszteni kívánó köteles a bejelentéssel egyidejűleg az önálló indítvány szövegét sajátkezű aláírásával ellátva a jegyzőnek átadni.

(4) A jegyző a bejelentett önálló indítványokról nyilvántartást vezet és azokról az elnöknek haladéék nélkül jelentést tesz.

40. §.

Az önálló indítvány visszautasítása.

(1) Az elnök a 39. §. rendelkezéseinek meg nem felelő vagy sértő kifejezéseket tartalmazó vagy a kerületi választmány hatáskörébe nem tartozó ügyre vonatkozó önálló indítványokat visszautasíthatja.

(2) A visszautasítást a kerületi választmány legközelebbi ülésén be kell jelenteni.

(3) A bejelentéshez hozzászólni vagy azt határozathozatal tárgyává tenni nem lehet.

41. §.

Az önálló indítványnak a tárgysorozatba való felvétele.

(1) Az elnök az önálló indítványt a kerületi előljárónak — kívánságára — nyilatkozattétel végett kiadja és azt a javaslat (42. §.) beérkezte után a legközelebbi ülés tárgysorozatába felveszi.

(2) Ha a kerületi előljáró az önálló indítvány kiadását nem kívánja és ha azt a kerületi választmány legközelebbi ülését legalább 24 órával megelőzőleg jelentették be, azt ezen ülés, ellenkező esetben pedig ezt az ülést közvetlenül követő ülés tárgysorozatába kell felvenni.

42. §.

A kerületi előljárónak az önálló indítványokra vonatkozó nyilatkozata.

(1) A kerületi előljáró az elnök vagy a kerületi választmány által nyilatkozattétel végett kiadott önálló indítványokra nyilatkozik.

(2) A nyilatkozatot legrövidebb idő alatt — legkésőbb a kiadástól számított négy héten belül — meg kell tenni.

(3) A (2) bekezdésben említett határidőt a kerületi választmány a kerületi előljáró kérelmére hozzászólás nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal meghosszabbíthatja.

43. §.

A kerületi előljárónak kiadott önálló indítvány tárgyalása.

Ha az önálló indítványt a kerületi előljárónak kiadták és ha a kerületi előljárónak az önálló indítványra vonatkozó nyilatkozata beérkezett, azt az elnök a kerületi választmány legközelebbi ülésének tárgysorozatába veszi fel.

44. §.

Az önálló indítvány megismétlése.

(1) Az önálló indítvány előterjesztésétől számított három hónapon belül ugyanazt az önálló indítványt előterjeszteni nem lehet.

HATODIK FEJEZET.

A határozathozatal.

45. §.

A határozathozatal időpontja.

A vita bezárását a kerületi előljáró és az előadók esetleges felszólalása után a határozathozatal követi.

46. §.

A határozóképeség.

(1) Érvényes határozat hozatalához legalább 8 kerületi választmányi tag jelenléte szükséges.

(2) Határozóképtelenség esetében az elnök az ülést legfeljebb félórára felfüggeszti.

(3) Az elnök a felfüggesztés időtartamának eltelte után az ülést újból megnyitja és ha az akkor sem határozatképes, azt bezárja.

47. §.

A szavazás.

(1) A határozatot rendszerint szavazással kell megállapítani.

(2) Az elnök a szavazással való határozást minden esetben elrendelheti.

(3) A szavazást el kell rendelni, ha azt legalább két jelenlevő kerületi választmányi tag kívánja.

48. §.

A tárgyval kapcsolatos indítványoknak a szavazás előtt való felolvasása.

(1) A kérdés feltevése (49. §.) előtt bármelyik kerületi választmányi tag kérheti a tárgyval kapcsolatos indítványok felolvasását.

(2) A kérelem felett a kerületi választmány az elnök indítványára hozzászólás nélkül egyszerű szavazással határoz.

49. §.

A kérdés feltevése.

(1) A kérdést úgy kell feltenni, hogy arra igennel vagy nemmel lehessen szavazni.

(2) Ha a döntésre kerülő kérdés vagy javaslat (indítvány) több részből áll, a kerületi választmány az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal annak részekre osztását és annak részenkénti eldöntését határozhatja el.

(3) A döntés alá kerülő javaslatok (indítványok) szavazás alá bocsátásának sorrendjét az elnök állapítja meg.

50. §.

Hozzászólás a kérdés feltevéséhez.

(1) A kérdés feltevéséhez legfeljebb két kerületi választmányi tag hozzászólhat.

(2) A hozzászólás 5—5 percnél tovább nem tarthat.

(3) A (2) bekezdésben említett hozzászólás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet.

51. §.

A szavazás megzavarása.

A szavazás közben beszédet tartani vagy a szavazatot indokolni nem szabad.

52. §.

A szavazás módja.

A szavazás egyszerű vagy névszerinti vagy titkos.

53. §.

Az egyszerű szavazás.

A kerületi választmány rendszerint egyszerű szavazással határoz.

54. §.

Az egyszerű szavazás módja.

(1) Az egyszerű szavazás kézfeltevással történik.

(2) Ha az eredmény kétséges, az elnök ellenpróbát rendel el.

(3) Ellenpróba esetében — amennyiben szükséges — a jegyző a javaslat (indítvány) mellett és ellene szavazókat egyenként összeszámolja.

55. §.

A névszerinti szavazás.

(1) Névszerint kell szavazni, ha azt legalább hat jelenlevő kerületi választmányi tag írásban kéri.

(2) Olyan ügyekben, amikor ez a szabályrendelet egyszerű szavazást rendel, névszerinti szavazást sem kérni, sem elrendelni nem lehet.

(3) A névszerinti szavazás a kerületi választmány tagjainak betűrendben való névszerinti felhívása mellett történik.

(4) A felhívott kerületi választmányi tag igennel vagy nemmel köteles szavazni.

(5) A (4) bekezdés rendelkezéseinek meg nem felelő szavazat figyelembe nem vehető.

56. §.

Az egyszerű vagy a névszerinti szavazásnál a szavazatok egyenlő megoszlása.

Ha az egyszerű és a névszerinti szavazásnál a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az elnök köteles dönteni.

57. §.

A titkos szavazás.

A szavazás az elnök (16. §.) és az elnökhelyettes (16. §.) választásánál titkos.

58. §.

A titkos szavazás helye.

A titkos szavazás a kerületi választmány ülésében történik.

59. §.

A titkos szavazás időtartama.

A titkos szavazás időtartamát az elnökségre jogosult állapítja meg.

60. §.

A titkos szavazás módja.

(1) A titkos szavazás borítékba ((2) bekezdés) helyezett szavazólapokkal ((2) bekezdés) történik.

(2) A szavazólapokat és a borítékokat egyenlő nagyságú, egyenlő színű, vastagságú és minőségű — át nem tetsző — papírból hivatalból kell elkészíteni és ugyanazon a helyen a kerületi előljáró hivatalos pecsétjével ellátni.

(3) A kerületi választmány ülésezésére szolgáló helyiségben egy a szavazólap előkészítésére, valamint a boríték beragasztására szolgáló külön helyiségnek kell lennie.

(4) A külön helyiségben a szavazni kívánó kerületi választmányi tagon kívül senki sem tartózkodhatik, abba senki be nem léphet és abba senki be nem tekinthet.

(5) Az elnöki asztalon egy — a szavazólapokat tartalmazó borítékok bedobására alkalmas — urnát kell elhelyezni.

(6) Az elnöklésre jogosult (11. §. (4) bekezdés — 16. §.) a titkos szavazás megkezdése előtt, a megjelent kerületi választmányi tagok jelenlétében meggyőződik arról, hogy az urna üres.

(7) A titkos szavazás akként történik, hogy a szavazni kívánó kerületi választmányi tag az elnöklésre jogosult asztalához lép, ott tőle egy szavazólapot ((2) bekezdés) és egy borítékot ((2) bekezdés), valamint egy írónt átvész, azután az elrekesztett üres fülkébe ((3) bekezdés) lép, ott a szavazólapot elkészíti, azt a borítékba teszi, a borítékot beragasztja, visszamegy az elnöki asztalhoz és a beragasztott borítékban levő szavazólapot az írónnal együtt az elnöklésre jogosultnak átadja, aki az átvett borítékot az asztalra helyezi.

(8) A szavazólapnak és a borítéknak a szavazni kívánó kerületi választmányi tag részére való átadását és a szavazás megtörténtét a kerületi választmány tagjainak névsorában az illető kerületi választmányi tag nevénél meg kell jegyezni.

61. §.

A titkos szavazás eredményének megállapítása.

- (1) A titkos szavazás eredményét az elnöklésre jogosult állapítja meg.
- (2) Az elnöklésre jogosult a titkos szavazásra megszabott idő elteltével a titkos szavazást befejezettnek nyilvánítja, a szavazólapokat az urnából a kerületi választmány megjelent tagjainak jelenlétében kiveszi és a szavazatokat ezek jelenlétében összeszámolja.
- (3) A szavazás eredményének megállapításánál nem vehető figyelembe — érvénytelen — a szavazat:
 - a) ha a szavazólapon vagy a borítékon ismertetőjel van,
 - b) ha a szavazólap a neveken kívül feltételt vagy más korlátozást tartalmaz,
 - c) ha nem állapítható meg, hogy a szavazó kire akart szavazni.
- (4) Az egyes szavazatok érvényessége felett az elnöklésre jogosult határoz.
- (5) Azokat a szavazólapokat, amelyeket az elnöklésre jogosult érvénytelennek nyilvánított, külön kell választani, egyszersmind a jegyzőkönyvben röviden meg kell említeni azt az okot, amely miatt azt érvénytelennek találta.
- (6) A szavazólapokat és a borítékokat, — az érvényes szavazólapokat és borítékokat és érvénytelenektől elkülönítve — be kell csomagolni és a kerületi előjáró pecsétjével le kell pecsételni.
- (7) A jegyzéket (60. §. (8) bekezdés) a jegyzőkönyvhöz hozzá kell fűzni és a fűzőzsinór végét a (6) bekezdésben említett pecséttel kell ellátni.

62. §.

A titkos szavazásnál a szavazatok egyenlő megoszlása.

- (1) Ha a titkos szavazásnál a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az elnöklésre jogosult nem dönthet, hanem a határozatot sorshúzással kell megállapítani.
- (2) A sorshúzást az elnöklésre jogosult ejti meg.

63. §.

A határozat kihirdetése.

- (1) A határozat kihirdetése előtt az elnök megállapítja, hogy a határozat mellett annyi kerületi választmányi tag szavazott-e, ahány szavazat a határozathoz szükséges.
- (2) A határozathoz, ha jogszabály kifejezetten másképp nem rendelkezik, egyszerű szótöbbség szükséges.
- (3) A titkos szavazással hozott határozat kihirdetése után az elnök a szavazólapokat és a borítékokat a választás jogerőre emelkedése időpontjáig való megőrzés céljából a jegyzőnek átadja.
- (4) A szavazólapokat és a borítékokat a választás jogerőre emelkedése után a kerületi előjáró (helyettese) jelenlétében haladéktól meg kell semmisíteni.

NEGYEDIK RÉSZ.

Vegyés rendelkezések.

64. §.

A kerületi választmány határozatainak végrehajtása.

- (1) Az elnök a kerületi választmány határozatait a kerületi előjáróval a döntésnél való figyelembevétel céljából közli.
- (2) Ha a kerületi választmány határozata nem a kerületi előjáró hatáskörébe tartozó ügyre vonatkozik, a kerületi előjáró a kerületi választmány határozatát a polgármesternek késedelem nélkül bemutatja.
- (3) A személyes felelősséget (T. 49. §. (4) bekezdés — T. 55. §. (2) bekezdés) a kerületi választmány határozatára alapított döntés nem érinti.

65. §.

A kerületi választmány határozatai ellen használható jogorvoslat.

A kerületi választmány határozatai ellen a 11. §-ban foglalt esetek kivételével jogorvoslatnak helye nincsen.

66. §.

A szabályrendelet végrehajtása.

Ezt a szabályrendeletet a polgármester hajtja végre.

67. §.

Életbelépés.

Ez a szabályrendelet a kihirdetést követőleg azon a napon lép életbe, amely napon a m. kir. belügyminiszter a T. 3. §-ának (5) bekezdésében meghatározott közigazgatási kerületi beosztás érvénybelépését a T. 3. §-ának (6) bekezdése alapján rendelettel megállapította.

A központi választmány újjáalakítása és az arra vonatkozó fontosabb rendelkezések. Az országgyűlési képviselők választásáról szóló 1925 : XXVI. t.-c. 18. §-ának (3) bekezdése értelmében az 1929. évben megválasztott központi választmányt az említett § (1) bekezdésében foglalt rendelkezések alapján az 1932. év október havában újra meg kellett alakítani.

A központi választmány újjáalakítására vonatkozóan az idézett t.-c. 16., 17. és 18. §-ai és a 266.272/1926.—II. számú belügyminiszteri körrendelet intézkedik.

A törvény és körrendelet megfelelő alkalmazásával az újjáalakítás (választás) módja a következő :

1. *Általános rendelkezés.* A központi választmány tagjainak megválasztása, a legutóbb (az 1931. évben) tartott Budapest székesfővárosi országgyűlési képviselőválasztások módjával megegyezően, *titkos szavazással, szavazólapok útján, lajstromosan és az arányos képviselői rendszer szerint* történik.

2. *Ajánlás. Egy-egy lajstrom ajánlásához 30 (harminc) törvényhatósági bizottsági tag sajátkezű aláírása szükséges.*

A központi választmány tagjává bárki megválasztható, aki a Budapest székesfővárosi országgyűlési képviselőválasztók 1932. évre érvényes névjegyzékébe fel van véve, vagy pedig, aki a székesfőváros törvényhatósági bizottságnak tagja.

Minden törvényhatósági bizottsági tag *csak egy lajstrom* ajánlásában vehet részt.

3. *Ajánlási ívek és szavazólapok.* Az ajánlási ívek és szavazólapok alakja és szövege — megfelelő átalakítás mellett — ugyanolyan, mint a legutóbbi budapesti országgyűlési képviselőválasztásoknál használt ajánlási ívek és szavazólapok alakja és szövege.

Minden ajánlásban *annyi jelöltet kell ajánlani, ahány központi választmányi tagot választani kell, tehát 24-et (huszonnégyet)*. Ha az ajánlás akár *kevesebb*, akár *több* jelölt nevét tartalmazza, az ajánlás érvénytelen.

A központi választmányba minden választókerületből *lehetőleg 2 (kettő) tagot* kell választani, ennél fogva az egyes ajánlásokban, az ajánlott jelöltek nevének sorrendi megállapításánál erre lehetőleg figyelemmel kell lenni.

Az ajánlási íveket az ajánlottak lakhelye szerint illetékes *bármely* kerületi elöljáró hitelesíti.

Az ajánláshoz csatolni kell az ajánlottaknak a székesfőváros polgármestere által hitelesített olyan értelmű nyilatkozatát, melyben kijelentik a jelölés elfogadására irányuló készségüket.

4. Az ajánlás és benyújtása. a) Az ajánlást a választás napját megelőző harmadik napon délelőtt 9—12 óra között kell benyújtani.

b) Az ajánlás átvételére a törvényhatóság első tisztviselőjéből és két törvényhatósági bizottsági tagból álló bizottság hivatott, melynek székhelye a polgármesteri hivatal. A bizottságnak a tagjait a polgármester hívja meg.

c) Az ajánlás átvételére hivatott bizottság az ajánlást csak akkor utasíthatja vissza, ha az ajánlottak száma több vagy kevesebb, mint ahány központi választmányi tagot választani kell (például 22-öt vagy 25-öt ajánlanak), vagy ha az ajánló törvényhatósági bizottsági tagok száma a megkívánt számot (harmincat) nem éri el.

d) A bizottság a hiányzó ajánlók pótlására legfeljebb ugyanaznap délután 2 (kettő) óráig terjedő halasztást adhat.

e) Ha csak egy lajstromon történt érvényes ajánlás, a törvényhatósági bizottság az ajánlott tagokat a központi választmány megválasztott tagjainak jelenti ki.

5. Sorshúzás. Ha több lajstromon történt érvényes ajánlás és ha az ajánlásokat a bizottság rendben találta és elfogadta, akkor azt, hogy a lajstromok a szavazólapon milyen sorrendben következzenek egymásután, a bizottság az ajánlás benyújtására kitűzött határidő leteltével, mindjárt déli 12 óra után, ha pedig valamely ajánlással kapcsolatban pótlásra volt szükség, akkor ugyanaznap legkésőbb délután 2 (kettő) órakor nyilvános sorshúzással dönti el.

A sorshúzásra az elnök egy érdektelen egyént jelöl ki.

A sorshúzásról jegyzőkönyvet kell készíteni, amelyet a jelenlevő hivatalos személyek aláírnak.

A sorshúzás megtörténte után a bizottság a lajstromokat a szavazólapokra a megállapított formában és sorrendben kinyomatja.

A szavazólapokon az ajánlott jelöltek neveit mindegyik lajstromban abban a sorrendben kell feltüntetni, amint az ajánlók megállapították.

6. Szavazás. Ha több lajstromon történt ajánlás, szavazásnak van helye. A szavazás módjára a törvény 75. és következő szakaszaiban foglalt rendelkezések irányadók, a szavazás módja tehát megegyezik a legutóbbi budapesti országgyűlési képviselőválasztások alkalmával történt szavazás módjával.

E szerint :

a) a szavazás az egyes lajstromokra történik ;

b) a szavazásra csak hivatalos szavazólapot szabad használni ;

c) a szavazólapot a keresztjel (+) elhelyezése után a szavazatszedőküldöttség elnökétől (helyettesétől) kapott borítékba kell tenni és a borítékot le kell ragasztani ;

d) a szavazólapokat és a hozzájuk tartozó borítékokat — azoknak jobb sarkán — a szavazatszedőküldöttség elnöke (helyettese) aláírásával és ezenkívül az aabécé betűrend egy-egy akár nagy-, akár kisbetűjével, de nem az abécé sorrendjében köteles előzetesen ellátni ;

A küldöttség azonos a közgyűlés rendes szavazatszedőküldöttségével ;

e) az aláírást és a betűjelzést ugyanazon színű írónnal kell írni ;

f) a szavazatszedőküldöttség jegyzőkönyvéhez mellékelni kell a szavazatszedőküldöttség elnökének (helyettesének) aláírásával — de betűjelzés nélkül — ellátott egy üres szavazólapot ;

g) az asztalnak, amelynél a szavazatszedőküldöttség helyet foglal, minden oldalról könnyen hozzáférhetőnek kell lennie. Az asztalra fedett és zárt urnát kell állítani, amely a szavazólapok bedobására alkalmas nyílással van ellátva. Az urnának pecséttel olyan módon lezárhatónak kell lennie, hogy a pecsét felnyitása nélkül az urnából szavazólapot eltávolítani ne lehessen ;

h) a szavazatszedőküldöttség köteles a szavazás megkezdése előtt meggyőződést szerezni arról, hogy az urna üres. Azután az urnát pecséttel le kell zárni ;

i) a szavazatszedőküldöttség elnöke (helyettese) a szavazás megkezdése előtt a helyiség ajtajára kifüggesztett hivatalos szavazólap útján kihirdeti, hogy a lajstromok minő sorrendben következnek a szavazólapon ;

k) a szavazatszedőküldöttség köteles meggyőződni arról, hogy a szavazólapok és a hozzájuk tartozó borítékok el vannak-e látva az elnök (helyettes) aláírásával és betűjelzésével ;

l) a szavazólapokat és azok befogadására szolgáló borítékokat az urna mellett vagy közvetlenül az urna mellé állított asztalon kell elhelyezni ;

m) a végből, hogy a szavazó észrevétlenül helyezhesse szavazólapját a borítékba, a szavazóhelyiségben erre a célra több elrekesztett fiülkét kell berendezni ;

n) a fiülkében asztalt kell elhelyezni ;

o) a szavazat leadása céljából a szavazó az elnöktől (helyettestől) egy szavazólapot, egy borítékot és egy írónt vesz át. Azután az elrekesztett fiülkébe megy, ahol azt a lajstromot, amelyre szavazni akar, a szavazólapon a lajstrom felett levő üres négyszögbe tett *kereszt* (+) megjelöli, a szavazólapot a borítékba helyezi és a borítékot lezárja, azt átadja az elnöknek, aki felbontatlanul és úgy, hogy a küldöttség minden tagja szemmel kísérhesse, azonnal az urnába helyezi ;

p) az elrekesztett fiülkében azalatt, amíg a szavazó ott van, kívül senki sem tartózkodhatik, sem oda be nem léphet vagy be nem tekinthet ;

r) azt a szavazólapot, amelyet a szavazó ismertetőjellel ellátott borítékban, vagy nem hivatalos birítékban vagy boríték nélkül akar leadni, az elnök nem fogadhatja el ;

s) szavazni csakis a közgyűlés által megállapított szavazási időtartamon belül lehet ;

t) a szavazási eljárás befejezése után a szavazatszedőküldöttség egyik tagja minden borítékot egyenkint felbont, kiveszi belőle a szavazólapot és a szavazatszedőküldöttség elnökének átadja, aki arról a kereszttel megjelölt lajstromot hangosan felolvassa és a szavazólapot felmutatja. A szavazólapot a küldöttség tagjai is megtekinthetik. A szavazatok feljegyzésére minden lajstrom számára külön jegyzéket (Szavazatok számjegyzékét) kell nyitni és ebbe be kell vezetni minden ráesett szavazatot, úgyhogy az első ráesett szavazatot 1, a másodikat 2, a harmadikat 3 számmal kell jelölni és így tovább ;

u) a szavazók által a lajstromon tett változtatást figyelmen kívül kell hagyni. Lajstromkapcsolásnak nincs helye.

Érvénytelen és a szavazás eredményének megállapításánál nem vehető számba a szavazat :

1. ha a szavazólapot ismertetőjellel ellátott borítékban vagy nem a hivatalos borítékban adták be ;
2. ha a szavazáshoz nem a hivatalos szavazólapot használták ;
3. ha a szavazólap az elnöki jelzéseken kívül más ismertetőjellel van ellátva ;
4. ha a szavazólapon egyik lajstrom sincs keresztjellel (+) megjelölve, vagy ha több lajstrom van keresztjellel megjelölve ;
5. ha a szavazólapon a keresztjel olyan helyre van téve, amelynek alapján nem állapítható meg, hogy a választó melyik lajstromra kíván szavazni ;
6. ha a szavazólap feltételt vagy más korlátozást tartalmaz ;
7. ha ugyanegy borítékban különböző lajstromra szóló több szavazólap található ;
8. ha a szavazólap és boríték vagy valamelyikük nincs elnöki aláírással és betűjelzéssel ellátva vagy a szavazólapra és a hozzátartozó borítékra vezetett elnöki (h. elnöki) aláírás és betűjelzés nem egyező ;

v) a lajstromokat a reájuk esett *szavazatok arányában*, az egyes jelölteket pedig a lajstromokban feltüntetett *sorrend szerint* illeti meg a központi választmányi tagság.

7. *A választás eredményének megállapítása.* A választás eredményét a törvényhatósági bizottság közgyűlése, az 1925 : XXVI. t.-c. 98. §-ában foglalt szabályok szerint, a szavazatszedőküldöttség által végzett következő számítási művelet alapján állapítja meg ;

Mindenekelőtt meg kell állapítani az *arányossági számot*, vagyis a leadott érvényes szavazatok számának a megválasztandó központi választmányi tagok számával történő elosztása után előálló hányadost. A hányadosban szereplő törteteket, ha azok $\frac{1}{2}$ -nél kisebbek, figyelmen kívül kell hagyni, ha $\frac{1}{2}$ -nél nagyobbak, egy egésznek kell számítani.

Minden lajstromra elsősorban annyi központi választmányi tagsági hely jut, ahányszor az arányossági szám a lajstromra esett érvényes szavazatok számában foglaltatik. Ennél az elosztásnál a maradékok figyelmen kívül hagyandók.

Ha az így nyert központi választmányi tagsági megbízások összege kisebb a megválasztandó központi választmányi tagok számánál, másodszorban a még betöltésre váró megbízások közül az elsőt az a lajstrom kapja, amelynek osztási maradéka a legnagyobb ; a másodikat a következő legnagyobb maradékkal rendelkező lajstrom és így tovább mindaddig, amíg az összes központi választmányi tagsági helyek betöltenek.

Ha valamely központi választmányi tagsági hely *egyenlő jogon* több lajstromot illetne meg, azt ezek közül elsősorban az a lajstrom kapja, *amelyre még nem esett megbízás*. Ha több ilyen lajstrom volna, közöttük *sorshúzás* dönt. Ugyancsak sors-húzás dönt mindazokban az egyéb esetekben is, amikor valamely központi választmányi tagsági hely *egyenlő jogon* több lajstromot illetne meg.

A sorshúzást a szavazatszedőküldöttség elnöke (helyettese) végzi.

A kiszámítást a következő gyakorlati példa mutatja : A törvényhatósági bizottság közgyűlésén leadtak összesen 210 érvényes szavazatot. Ebből az A) lajstromra esett 46, a B) lajstromra 101 s a C) lajstromra 63 szavazat. A törvényhatósági bizottság 24 központi választmányi tagot választ.

Mindenekelőtt meg kell állapítani az *arányossági* számot, vagyis a leadott érvényes szavazatok számát el kell osztani a betöltendő központi választmányi tagsági helyek számával, ebben az esetben 24-gyel; tehát

$$46 + 101 + 63 = 210 : 24 = 8.7$$

A hányadosban szereplő $\frac{1}{2}$ -nél nagyobb törtet egy egésznek kell venni, az *arányossági szám tehát: 9.*

Minden lajstromra elsősorban annyi központi választmányi tagsági megbízás jut, a hányszor az arányossági szám (9) a lajstromra esett szavazatok számában foglaltatik.

Az A) lajstromra tehát jut $46 : 9 = 5$ (öt) központi választmányi tagsági megbízás és marad 1.

A B) lajstromra jut $101 : 9 = 11$ (tizenegy) központi választmányi tagsági megbízás és marad 2.

A C) lajstromra jut $63 : 9 = 7$ (hét) központi választmányi tagsági megbízás, maradék nincs.

Ilymódon kiosztásra került eddig $5 + 11 + 7 = 23$ központi választmányi tagsági hely, minthogy azonban a törvényhatósági bizottságnak összesen 24 központi választmányi tagot kell választania, tehát még 1 helyet kell betölteni.

Ezt, mint a legnagyobb maradékkal rendelkező lajstrom (az A) lajstrom osztási maradéka 1, a B) lajstrom osztási maradéka 2), a B) lajstrom kapja.

Ilyenformán mind a 24 központi választmányi tagsági hely kiosztatván, a végeredmény a következő lesz: az A) lajstrom kap 5 központi választmányi tagsági megbízást, a B) lajstrom kap $11 + 1 = 12$ központi választmányi tagsági megbízást, a C) lajstrom kap 7 központi választmányi tagsági megbízást, összesen 24.

Ehhez képest az A) lajstromon feltüntetett jelöltek közül 5, a B) lajstromon feltüntetett jelöltek közül 12, végül a C) lajstromon feltüntetett jelöltek közül 7 jelölt jut be a központi választmányba, a lajstromokban feltüntetett sorrend szerint.

A törvényhatósági bizottság központi választmányi póttagokat nem választ.

Annak helyébe, aki központi választmányi taggá választását nem fogadta el, lemondott, tagságát elvesztette vagy meghalt, *a legközelebbi közgyűlésen* az ismeretett rendelkezőeknek megfelelően kell új tagot választani.

A székesfőváros közigazgatásának egyszerűsítése. A főváros költségvetéseinek tárgyalása alkalmával a háztartás vitele felett gyakorolt bírálatokban, úgyszintén a közvélemény megnyilatkozásaiban mind sűrűbben jut kifejezésre a közigazgatás javítására és olcsóbbá tételére irányuló jogosult kívánság.

Különösen napjainkban a világszerte mutatkozó gazdasági válság nyomasztó hatása alatt mindjobban nyomul előtérbe az a törekvés, hogy a gazdasági életben és annak erőforrásaiból fenntartott közigazgatásban a régi, ma már elavult vagy tökéletlen rendszerek helyett oly reformok vitessenek keresztül, amelyek új, az eddiginél egyszerűbb és gazdaságosabb eljárásokhoz és megoldásokhoz vezetnek.

De rendkívül fontossággal bír a közigazgatás egyszerűsítése hazánkban és az állam után legnagyobb közületben, a fővárosban, mert a megcsonkított ország és annak fővárosa kénytelenek a közigazgatásra fordított kiadásait a lakosság csökkenő teherbíróképességének arányában apasztani olymódon, hogy a szociális szempontok indokolt megóvása mellett közigazgatásuk szervezete és annak működése észszerűbb, fenntartása pedig olcsóbb legyen.

A kormány átértékelve ennek a kérdésnek az államháztartásra kiható nagy horderejét, a közigazgatás egyszerűsítését előkészítő munkálatok megszervezésére kormánybiztost nevezett ki, akit munkájában úgy az állami, mint az önkormányzati hatóságok kijelölt helyi előadói támogatnak.

Nemcsak annál a kölcsönhatásnál fogva, mely úgy az állam és a főváros háztartása, valamint igazgatásuk között fennáll, hanem főleg a fővárosnak az országban elfoglalt domináló helyzete, igazgatásának különleges szervezete és nagy arányai szükségszerűen arra kötelezik az ország első törvényhatóságát, hogy ebben a nagyfontosságú munkában ne csak támogatólag, hanem kezdeményezőleg is résztvegyen.

Ennélfogva az új fővárosi törvény életbeléptetése óta szerzett tapasztalatok alapján is a székesfőváros közigazgatásának egész területén oly szervezeti változtatásokat óhajt a polgármester keresztülvinni, amelyek a közigazgatásban rendszeresebb menetet, egyszerűbb, közvetlenebb formákat és az élettel több és szervesebb kapcsolatot teremtenek. A megoldás vezérelve csak az lehet, hogy az igazgatás minden vonatkozásában a lehetőség szerint szabaduljon a bürokrácia hátrányaitól, mindenütt alkalmazkodjék az élet követelményeihez, egyszóval maga legyen az élet.

Áttekinthetőséget és több célszerűséget és főleg gyorsaságot kell belevinni az igazgatás minden ágába és ezért a rendelkezésre álló erőket úgy kell csoportosítani és felhasználni, hogy a közigazgatás az átfogó nagy célok megvalósításán felül minél teljesebben és minél jobban legyen képes a polgárság megszámlálhatatlan szükségleteit kielégíteni.

Mivel az erre irányuló munkálatok csak úgy válhatnak eredményessé és célra-vezetővé, ha azokat szakszerű és egységes vezetés irányítja, a feladatok megoldásának előkészítési munkálataival és a vonatkozó javaslatok előterjesztésével az elnöki ügyosztály vezetőjét, dr. Gallina Frigyes tanácsnokot bízta meg a polgármester, akit a belügyminiszter már korábban a közigazgatás racionalizálására helyi előadóul kijelölt.

Megbízataása kiterjed a főváros igazgatási szervezetét megállapító és az azzal kapcsolatos jogszabályoknak, a szervezetnek és az igazgatási szervek működésének beható vizsgálatára, valamint a szerzett tapasztalatok alapján a célbavett egyszerűsítés és gazdaságosság érdekében bevezetendő változtatások és új eljárások tervezetének, ideértve a fennálló törvényes rendelkezések és jogszabályok megváltoztatását vagy új törvények, illetve jogszabályok alkotását célzó javaslatok kidolgozására is. Feladatának betöltése céljából jogában áll az összes közigazgatási hivatalok, intézmények és a közigazgatásilag kezelt üzemek működését személyesen vagy esetleg megbízottja útján tanulmányozni, a szükséges adatokat beszerezni és felvilágosítást kérni. Működésének megkönnyítése érdekében a főváros tisztviselői karából szakértőknek közreműködését is igénybeveheti.

Üzemi osztály létesítése. A székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930. évi XVIII. t.-c.-nek az üzemekre vonatkozó rendelkezései törvényes kötelezettséggé teszik, hogy mindazok a kérdések, amelyek a székesfőváros üzemeit illetően még rendezetlenek s nélkülözik az egységes szabályozást, egységes elgondolás szerint egységes alapon rendezést nyerjenek s mindazok az ügyek, amelyek az összes üzemeket vagy azoknak egyes csoportjait érintik, egységesen intéztessenek.

A helyes gazdálkodás megvalósításához is szükséges, hogy a székesfőváros községi háztartásának vagyonától elkülönített és széttagolt önálló üzemi vagyon-

részek az egyes üzemek különös rendeltetésének a figyelembevételével ugyan, de minden vonatkozásban egyöntetűen, a törvényhatóság egységesen elgondolt üzem-politikájának teljes érvényesítésével kezeltessenek s az öncélúság helyett minden tevékenységükkel beleilleszkedjenek abba a keretbe, amelyet az önkormányzat pénzügyi érdekei és a közönség érdekeinek eredményes szolgálata megszabnak.

Annál inkább helyénvaló az üzemi gazdálkodásban az egységes akarat egyértelmű érvényesítését biztosító szabályozások megalkotása, azok végrehajtásának állandó figyelemmel kísérése s annál inkább kell érvényesíteni a gazdaságos gazdálkodás általános követelményeit, minél inkább növekszik az üzemek kezelésében lévő vagyon, minél inkább fokozódik ennek a vagyonnak a jelentősége a községi háztartásban, minél inkább gyarapodnak fontosságban azok az érdekek, amelyek az üzemi vagyon minél jobb, kommerciálisabb kihasználásához fűződnek.

A községi háztartásnak a gazdasági helyzet leromlásával súlyosbodó pénzügyi viszonyai között rendkívül fontos ezeknek a szempontoknak és céloknak minél hatékonyabb érvényre juttatása, amit általános szabályozások, azoknak egyöntetűen történő végrehajtása s az állandó ellenőrzés biztosítanak.

Ezért a vízvezetéki és világítási ügyosztály keretében az egész üzemi gazdálkodás hatályos szabályozásának előkészítésére, végrehajtására, általában mindazokra az ügyekre, amelyek az összes üzemeket vagy az üzemek egyes csoportjait illetően szabályozást, rendezést igényelnek, külön osztály létesült. Ennek az osztálynak ügykörébe tartoznak nemcsak a szabályozásoknak a kodifikálása, azok végrehajtásának a megszervezése, hanem annak a vizsgálata és ellenőrzése is, hogy ezek a szabályozások az egyes üzemek vitelének a keretében miként nyernek végrehajtást. Különösen idetartoznak:

- az üzemi szabályzat, a szolgálati és illetményszabályzat előkészítése, előterjesztése;

- az üzemi nyugdíjszabályzatok életbeléptetésének előkészítése;

- az 1928:XL. törvénycikken alapuló öregségi és rokkantsági ellátás megszervezése;

- az összes üzemekre, az egyes üzemcsoportokra vagy egyes üzemekre vonatkozó általános érvényű szabályozások;

- az üzemi gazdálkodásnak racionális alapokon való megszervezése;

- üzemek létesítésére, megszüntetésére, összevonására vonatkozó ügyek, az üzemekkel kapcsolatos tranzakciók ügyei;

- az üzemekre vonatkozó szabályrendeletek, általános szabályozások végrehajtása, illetve a végrehajtás ellenőrzése;

- az üzemek pénzügyi gazdálkodásának állandó ellenőrzése és az ezzel kapcsolatos előterjesztések és javaslatok.

Nem tartoznak ennek az ügyosztálynak a hatáskörébe azok a feladatkörök, amelyeknek az ellátására az egyes üzemek tulajdonképpen létesültek és amelyek mint közlelmezési, fürdőügyi, anyagbeszerzési, közszolgáltatási stb. kérdések, a maguk részletes megvalósításában az illetékes polgármesteri ügyosztálynak az ügykörébe tartoznak.

Ennek az osztálynak, mint a vízvezetéki és világítási ügyosztály üzemi osztályának közvetlen felügyeletével és irányításával *Borvendég* Ferenc alpolgármester, vezetésével pedig dr. *Morvay* Endre tanácsi főjegyző bízott meg.

Az ügyiratkezelés egyszerűsítése. A székesfőváros közigazgatásának egyszerűsítésére vonatkozó javaslatok kidolgozásával megbízott dr. Gallina Frigyes tanácsnoknak az ügyiratkezelés egyszerűsítéséről szóló javaslatát a polgármester alkalmasnak tartotta arra, hogy azt a gyakorlati életbe átvigye és ezért a javaslatokban foglaltakat elvben elfogadta.

A javaslat a székesfővárosonál meglévő és a több évtizedes multtal bíró ügyiratkezelési rendszert teljesen új alapokra helyezi, ezért az új ügyiratkezelési rendszert egész terjedelmében 1933. évi január hó 1-én nem léptette a polgármester életbe, azonban megtette mindazokat az intézkedéseket, amelyek az ügyiratkezelés teljes módosításának későbbi határidőben való életbeléptetését előkészítik.

A javaslat értelmében felállította a segédhivatalok központi igazgatóságának keretét és annak vezetésével Fent Nándor segédhivatali főigazgatót bízta meg.

A segédhivatalok központi igazgatóságának feladata elsősorban az új ügyiratkezelési rendszer életbeléptetéséhez szükséges előmunkálatok elvégzése, vagyis a kiadandó rendeletek és szolgálati utasítások megszövegezéséhez szükséges adatgyűjtés, továbbá a kezelőszemélyzetnek kioktatása oly módon, hogy az új ügyiratkezelési rendszer az igazgatóság által javasolt időpontban minden előkészület pontos megtétele után és a székesfővárosi közigazgatás zavartalanságának biztosítása mellett életbeléptethető legyen.

Az így felállított segédhivatalok központi igazgatósága tartozik ellátni a nagyközönség tájékoztatására szolgáló *tudakozóiroda* teendőit és pedig már 1933. évi január hó 1-től kezdődően. A tudakozóiroda a mai polgármesteri központi segédhivatal elkülönített és feltűnően megjelölt helyiségeiben nyer elhelyezést.

Több polgármesteri ügyosztály és a városi gondnok ügykörének módosítása. A polgármester a polgármesteri ügyosztályok ügykörének megállapítására vonatkozó 33.362/1931—I. számú rendeletét módosította és az 1930. évi XVIII. t.-c. 49. §-ában biztosított jogánál fogva a polgármesteri III., V., VII., VIII., IX., XI., XIV. és XV. ügyosztály ügykörében az alábbi módosításokat rendelte el:

1. *Közterületfoglalási ügyek:* A polgármesteri ügyköröket szabályozó 33.362/1931—I. számú polgármesteri rendelet értelmében a közterületfoglalási ügyek a létesítendő felépítmények rendeltetésének megfelelően a polgármesteri III., V., VIII., XIV. és XV. ügyosztályok ügykörébe tartoznak.

Tekintettel arra, hogy a közterületfoglalás ténye tulajdonképpen nem más, mint a közforgalom lebonyolítására rendelt területeken forgalmi akadályok indokolt megengedése, a közterületfoglalási kérelmek elintézésénél a közlekedési szempontok minden tekintetben figyelembe veendőek, s így mindennemű közterületfoglalási engedély kiadása a polgármesteri V. (közlekedési) ügyosztály ügykörébe utaltatott azzal, hogy az engedélyek tárgyalása folyamán a létesítendő felépítmény rendeltetésének megfelelően, az illetékes szakügyosztály véleményét minden esetben meg kell hallgatni.

2. *A X. ker., Szentmihályi-út 11. sz. ingatlan ügyeinek intézése:* Az eredetileg iskolai célokra megvásárolt X. ker., Szentmihályi-út 11. sz. ingatlan a 165.901/1930—VII. sz. polgármesteri rendelet alapján eddig a Székesfővárosi Iskolánkívüli Népművelési Bizottság tanfolyamainak céljaira szolgált. Minthogy a jelzett ingatlant a közoktatási ügyosztály iskola céljaira egyelőre nem veszi igénybe, viszont a Népművelési Bizottság tanfolyamainak céljaira egyelőre nem veszi igénybe, viszont a Népművelési Bizottság tanfolyamainak céljaira szolgált.

művelési Bizottság tanfolyamai számára való igénybevétellel kapcsolatban az épület restaurálásra és karbantartásra szorul, a szóbanlevő ingatlan kezelésének ügyei a polgármesteri VII. ügyosztály ügyköréből, a Népművelési Bizottság ügyeit intéző polgármesteri XIV. ügyosztály hatáskörébe utaltattak át.

3. *A városházi gondnok ügykörének megállapítása*: A központi városházi gondnoki hivatal önállóságának megszüntetése és ügykörének a gazdasági hivatal ügyköréhez való csatolása ügyében kelt 73.913/1931—XI., 90.711/1931—XI., valamint a 93.731/1931—XI. sz. határozatok módosultak és a városházi gondnok ügyköre a következőképpen állapított meg:

a) Ellátja a központi kezelés alatt álló épületekben (Központi városháza, Újvárosháza, Régi képviselőház), valamint a bérelt helyiségekben elhelyezett központi hivatalokban mindazokat a kisebb épületkarbantartási (kőműves, vízvezetéki, villanszerelési, szobafestő és mázó, lakatos) és butorjavítási munkákat, amelyek a rendelkezésre álló háziiparos személyzettel elvégeztethetők. A városgazdasági ügyosztály engedélye és megbízása alapján ezekben az épületekben és helyiségekben végrehajtja azokat az átalakítási, javítási és tatarozási munkákat, melyek az épületek szerkezetében változtatásokat nem igényelnek.

b) A rendelkezésre álló altiszti és takarítószemélyzettel ellátja a Központi városházán, Újvárosházán, a Régi képviselőházban, a kerületi elüljáróságokon és anyakönyvi hivatalokban, a tűzörségi őrszobákban, valamint a fővárosi és egyes nem fővárosi bérházakban elhelyezett közigazgatási és adóhivatalok nagytakarítását.

c) A Központi városházán elhelyezett valamennyi hivatali helyiségben, a Régi képviselőházban, továbbá az Újvárosházán levő közgyűlési teremben, a főpolgármesteri hivatalban és az ezzel kapcsolatos helyiségekben gondoskodik a világítótestek és kellékek beszerzéséről és azok pótlásáról.

d) Gondoskodik a városgazdasági ügyosztály engedélyezése alapján beszerzett és a központi kezelés alatt álló épületekben, valamint a bérelt helyiségekben elhelyezett központi hivatalok fűtésére szolgáló tüzelőanyagok megfelelő elosztásáról.

e) Gondoskodik a rendelkezésre álló altiszti, takarítói és kapus, valamint a háziiparos személyzet szolgálati és munkarendjének, a polgármesteri XI. (városgazdasági) ügyosztály hozzájárulása mellett való megállapításáról és azok ellenőrzéséről.

f) Gondoskodik a központi kezelésben levő hivatalok törülközőszükségleteiről és a törülközők tisztántartásáról (mosatásáról).

g) Ellátja a Központi városháza épületében bérbeadott üzleti helyiségek házgondnoki teendőit.

h) Gondoskodik a házassági és egyéb hatósági hirdetések kifüggesztéséről.

i) Az Újvárosháza közgyűlési termében tartandó törvényhatósági közgyűlések alkalmával a közgyűlési teremben szolgálatot teljesít, egyben gondoskodik a megfelelő műszaki ügyeletes szolgálat ellátásáról. Gondoskodik továbbá a közgyűlési teremnek és mellékhelyiségeinek a legkifogástalanabb tisztántartásáról. Közgyűlések alkalmával ellátja a közgyűlési termet a központi anyagszertárból beszerzendő irodaszerekkel, a közgyűlések napjáról és idejéről a rendőrséget, a közgyűlési büfé vezetőségét a megfelelő időben értesíti és gondoskodik a közgyűlési hirdetéseknek az Újvárosháza és a Központi városháza épületében való kifüggesztéséről. Intézi a közgyűlési terem karzatjegyeinek kiosztását.

j) Vezeti a központi kezelésben levő épületek, illetve hivatalok közhelyein (folyosók, lépcsőházak, mellékhelyiségek), valamint a Központi városházán levő polgármesteri hivatal, alpolgármesteri hivatalok, tanácsterem, rendőrőrszoba, sajtóiroda, az Újvárosházán levő főpolgármesteri hivatal, közgyűlési terem és az ezzel kapcsolatos helyiségekben levő berendezési és felszerelési tárgyak leltárát és gondoskodik ezen felszerelések és berendezések karbantartásáról.

k) Ünnepek alkalmával a városgazdasági ügyosztálytól nyert külön megbízás alapján esetenként gondoskodik az épület- és várospdíszítási munkálatok elvégzéséről, ebből a célból a szükséges zászlókkal és egyéb díszítési tárgyakkal felszerelt raktárt tart.

l) Az összes közigazgatási hivatalok részére szükséges új irodai bútorokat beszerzi, raktározza és a városgazdasági ügyosztály utasítása szerint az egyes hivatalok részére szétosztja.

m) A városházi gondnok a fentebb körülírt ügykörében tevékenységét a városgazdasági ügyosztály vezetőjének utasítása és irányítása mellett végzi, az ügykör ellátásával járó költségeket pedig mindenkor a városgazdasági ügyosztály bocsátja rendelkezésre.

n) Az ügykörrel kapcsolatos számadási és leltárkönyvek pontos és körültekintő vezetéseért és a raktárkészletekért saját személyében felelős.

4. *A közterületeken elhelyezett dísz- és szökőkutak kezelésének a polgármesteri II. ügyosztály hatáskörébe való utalása.* A polgármesteri XIV., valamint a II. ügyosztály előterjesztésére a XIV. ügyosztály kezelésében levő díszkutak a kezelés és karbantartás egyöntetű ellátása érdekében a polgármesteri II. ügyosztály hatáskörébe utaltattak át.

A polgármesteri XIV. ügyosztály viszont köteles a jövőben felállítandó szökő- és díszkutak létesítése előtt azok víztechnikai és műszaki berendezésére vonatkozólag a polgármesteri II. ügyosztály szakvéleményét kikérni.

A polgármesteri II. ügyosztály a szökő- és díszkutakon eszközlendő bármely változtatás vagy restaurálás esetén, tekintettel azok művészi értékére, a polgármesteri XIV. ügyosztályt minden esetben előzetesen értesíteni tartozik, nehogy a műalkotások kárt szenvedjenek.

A gyorsírói naplók sokszorosítása. A polgármester 2458/1932—I. számú rendeletével elrendelte, hogy az 1932. évi költségvetésben az összes kiadásokat, így a Fővárosi Közlöny céljára az előbbi években előirányzott kiadási hitelösszegeket is csökkenteni kell. Ezen csökkentett hitelösszeg keretében a Fővárosi Közlöny szerkesztését fennakadás nélkül elvégezni csak oly módon lehetett, ha a Fővárosi Közlöny terjedelme az 1932. évre előirányzott hitelösszegeknek megfelelően csökken.

Ez okból ezentúl a Fővárosi Közlöny, a törvényhatósági bizottság rendes és rendkívüli közgyűléseit csak kivonatossan közli. A kivonatos közlésnek magában kell foglalnia a közgyűlés elnöklésében előforduló minden fontosabb intézkedést és bejelentést, a tárgysorozatot kivonatossan, továbbá a tárgyalás során felszólalók nevét és a határozatokat; az interpellációkat és indítványokat pedig szósz szerint, azonban az indokolás nélkül.

Tekintettel azonban arra, hogy az egyes hivataloknak, intézeteknek és üzemeknek szükségük van a közgyűlésen elhangzott felszólalások teljes szövegére, a székesfőváros

törvényhatósági bizottságának közgyűlésein felvett gyorsírói naplókat sokszorosítani és azt a következő hivataloknak, intézeteknek, intézményeknek és üzemeknek meg kell küldeni:

Főpolgármesteri hivatal 2 példány, polgármesteri hivatal 2 példány, alpolgármester urak 1—1 példány, polgármesteri I—XV. ügyosztályok 1—1 példány, tisztügyi szék 1 példány, árvaszék 1 példány, tiszt főorvosi hivatal 1 példány, számszék 1 példány, főszámvevői hivatal 1 példány, levéltár 2 példány, polgármesteri központi segédhivatal 1 példány, székesfővárosi statisztikai hivatal 1 példány, fővárosi nyilvános könyvtár 1 példány, Fővárosi Közlöny szerkesztősége 2 példány, Fővárosi Közlöny kiadóhivatala 2 példány, Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. 1 példány, Autobuszüzem 1 példány, Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár 1 példány, Gázművek igazgatósága 1 példány, Elektromos Művek igazgatósága 1 példány és Vízművek igazgatósága 1 példány.

Amennyiben a törvényhatósági bizottság közgyűléseinek bármelyikén valamely más, a fenti felsorolásban nem szereplő hivatal, intézet, intézmény vagy üzem ügyében is felszólalás hangzik el, a Fővárosi Közlöny köteles a gyorsírói napló sokszorosított példányát az érdekelt hivatalnak, intézetnek, intézménynek vagy üzemnek is megküldeni.

A törvényhatósági bizottság tagjai részére közgyűlési naplók megtekintését és használatát oly módon tette a polgármester lehetővé, hogy utasította a Fővárosi Közlöny szerkesztőségét, hogy a közgyűlési naplókat bekötve és 2—2 példányban helyezze el a törvényhatósági bizottság közgyűlési termében, a törvényhatósági tanács tárgyalótermében, a közigazgatási bizottság üléstermében, valamint gondoskodjék arról, hogy az a Fővárosi Közlöny szerkesztőségében, kiadóhivatalában és a központi segédhivatalban a törvényhatósági bizottság tagjainak állandóan rendelkezésére álljon.

A székesfőváros közigazgatási bizottságának ülésein felvett gyorsírói naplókat a Fővárosi Közlöny szintén a fentiekben ismertetett módon csak kivonatban közli, azonban a felszólalásokat rövid kivonatban szintén közre adja; a gyorsírói naplókat azonban sokszorosítva ugyancsak a rendelet fenti intézkedéseinek megfelelően küldi szét. Ezenkívül a Fővárosi Közlöny szerkesztősége külön tárgymutatót készít a törvényhatósági bizottság közgyűlésein és a közigazgatási bizottság ülésein felvett gyorsírói naplókról, amelyet sokszorosítva megküld azoknak a hivataloknak, intézeteknek, intézményeknek és üzemeknek, amelyek a gyorsírói naplókat is állandóan megkapják.

A szakbizottságok ülésein gyorsírók igénybevétele. Az 1932. évi költségvetésben az összes kiadásokat, így a Fővárosi Közlöny céljára az előbbi években előirányzott kiadási hitelösszegeket is csökkenteni kellett. Ezen csökkentett hitelösszeg keretében a Fővárosi Közlöny szerkesztését, valamint a gyorsírói munkákat fennakadás nélkül elvégezni csak oly módon lehetett, ha egyrészt a Fővárosi Közlöny terjedelme, másrészt a gyorsírói munkák az 1932. évre előirányzott hitelösszegeknek megfelelően csökkennek.

Ennélfogva a polgármester elrendelte, hogy a polgármesteri ügyosztályok mellé rendelt állandó szakbizottságok és más bizottságok üléseire — kivéve a törvényhatósági bizottság közgyűlését, valamint a törvényhatósági tanács üléseit — hivatásos gyorsírók a Fővárosi Közlöny részéről ne küldessenek ki és a bizottságok üléseiről a költséges gyorsírói naplók ne készíttessenek. Az egyes bizottságok üléseiről azonban az illetékes

ügyosztályok maguk, saját hatáskörükben készítsenek jegyzőkönyvet és ennél a munkánál használják fel az ügyosztályban gyorsírní tudó alkalmazottakat. A jegyzőkönyvnek magában kell foglalnia a bizottság pontos megnevezését, ülésének helyét és idejét, az ülés tárgysorozatát pontokba szedve és minden egyes pontnál megjelölve a hozzászólók nevét és végül a bizottság határozatát. Minden egyes bizottság összehívására szétküldött meghívó egy példánya megküldendő a Fővárosi Közlöny szerkesztőségének, ahol pontos nyilvántartást vezetnek az összes bizottsági ülésekről. Legkésőbb az ülés napja után következő 3. napon a fentebb ismertetett jegyzőkönyv hiteles másolatát kötelesek az ügyosztályok ugyancsak a Fővárosi Közlöny szerkesztőségének megküldeni, hogy azt a Fővárosi Közlöny legközelebbi számában kivonatossan közölje.

Amennyiben előfordul az, hogy valamely bizottság rendkívül fontos kérdést tárgyal és az illetékes ügyosztály feltétlenül szükségesnek tartja gyorsírói napló készítését: a hivatalos gyorsírók igénybe vehetők, azonban fedezetet a felmerülő költségekre minden esetben az illetékes ügyosztály saját költségvetése terhére köteles rendelkezésre bocsátani.

Megrendelések aláírása az alpolgármesterek távolléte esetén. A költségvetési hitelek felhasználásának és a 402/1927. kgy. szám alatt kelt közgyűlési határozattal megállapított munkaprogram megállapításának pénzügyi ellenőrzéséről szóló 203.063/1931—VI. és 37.989/1932—VI. számú rendeleteknek a hitelek felhasználására vonatkozó korlátozó rendelkezéseinek keretén belül, mindkét alpolgármester távolléte idejére, a nélkülözhetetlenül szükséges és legfeljebb 10.000 pengő erejéig terjedő megrendelések aláírásával az illetékes utalványozási joggal bíró ügyosztályvezetőket bízta meg a polgármester 127.358/I. számú rendeletében.

3. Személyzeti ügyek.

A közigazgatási és közkórházi alkalmazottak státuszának megállapítása, az álláshalmazások megszüntetése és a szerződéses alkalmazások felülvizsgálata. A törvényhatósági tanács a székesfőváros közigazgatási és tanszemélyzet létszámrendezésének előkészítésére kiküldött dr. Bódy Tivadar, dr. Csilléry András, dr. Láng Lajos, dr. Lázár Ferenc és dr. Usetty Béla törvényhatósági tanácstagoknak, valamint a polgármesternek javaslatára megállapította, hogy sem az állami alkalmazottak létszámának 10%-os csökkentését elrendelő 1930. évi XLVII. t.-c., sem annak végrehajtása tárgyában kiadott belügyminiszeri rendeletek a főváros alkalmazottaira nem vonatkoznak. Szükségesnek tartotta egyúttal a törvényhatósági tanács, hogy esetleges létszámrendezés előtt a szervezeti szabályrendeletek a legsürgősebben módosíttassanak.

Ehhez képest felhívta a tanács a polgármestert, hogy úgy a meglévő szabályrendeletek módosítására, valamint esetleges új szabályrendeletek alkotására vonatkozó javaslatait mielőbb terjessze elő.

Minthogy ezeknek a szabályrendeleteknek életbeléptetése hosszabb időt vesz igénybe, kimondotta a törvényhatósági tanács, hogy addig is, amíg az igazgatási szervezetet és annak személyi szükségletét véglegesen megállapítják, az időközben megüresedő állások betöltését függőben kell tartani. Ez alól a rendelkezés alól a

feltétlen szükségességnek a fennforgása esetén kivétel tehető az oktatói és kórházi orvosi személyzetet illetőleg azzal, hogy az üresedésben lévő állás lehetőleg a helyettesként már működött pályázók közül ideiglenes alkalmazás útján töltsék be.

Kimondotta a törvényhatósági tanács, hogy a jövőben sem fővárosi nyugdíjast, sem más közhatalóságtól nyugellátásban részesülő tisztviselőt vagy alkalmazottat a fővárosnál alkalmazni nem lehet. Ez alól csak kivételesen, egyes rendkívüli méltánylást érdemlő esetekben a törvényhatósági tanács a belügyminiszter jóváhagyása mellett tehet kivételt.

A jelenleg alkalmazásban lévő nyugdíjasokra vonatkozólag kimondotta a törvényhatósági tanács, hogy ezeknek az alkalmazását revízió alá kell venni abból a szempontból, hogy szükség van-e a további szolgálatukra és amennyiben további megtartásukat köztekintetek indokolják, abban az esetben javadalmazásukat olyképen kell megállapítani, hogy az alapul veendő nyugdíj összege az altiszteknél vagy ezekkel egyenlő megítélés alá eső alkalmazottaknál legfeljebb havi 200 pengő, középfokú tisztviselőknél havi 400 pengő, főiskolai képesítésű vagy vezető állásban lévő fő-tisztviselőknél havi 600 pengő lehet, amely összegen felül a tényleges alkalmazásuk után élvezett mindennemű javadalmazás fejében a most megállapított maximális nyugdíjuknak legfeljebb 50 százalékát kaphatják, vagyis ezek szerint összilletményük, ideértve az ellátási díjat (nyug- vagy kegydíjat) és a tényleges szolgálattal egybekötött javadalmazást (fizetést, lakáspénzt, természetbeni járandóságot stb.) altiszteknél a havi 300 pengőt, középfokú tisztviselőknél a havi 600 pengőt, főiskolai képesítésű vagy vezető állásban lévő tisztviselőknél a havi 900 pengőt nem haladhatja meg. Változatlanul meghagyhatók azoknak az alkalmazásban álló nyugdíjasoknak a járandóságai, akiknek nyugdíja és a tényleges szolgálatukból folyó illetménye együttvéve nem több, mint az az összeg, amelyet tényleges szolgálatuk esetén állásaikban rendszeres illetményként élveztek.

Kimondotta a törvényhatósági tanács, hogy ezt csak ideiglenes rendezésnek tekinti és hogy a státuszrendezés után ezzel a kérdéssel újból foglalkozni kíván.

Ezzel az ideiglenes rendezéssel ellentétben álló alkalmazásokat 1932. január végéig meg kellett szüntetni.

Az élelmezési és kiszállási díjak szabályozása. A polgármester 8562/1932—I. számú rendeletében a felszámítható óra- és élelmezési díjak megállapítása ügyében kiadott 91.201/1931—I. számú rendelet I. pontját és a 154.070/1931—I. számú rendelet XVII. pontját a következőképen módosította, illetve egészítette ki:

A hivatali helyiségben teljesített rendes hivatali időn kívüli szolgálat esetén: a IV., V., VI. és VII. fizetési osztályokba sorozott tisztviselők részére, valamint fizetési osztályra való tekintet nélkül főiskolai képesítéshez kötött végleges állásban levő tisztviselők részére napi öt aranypengő,

a többi tisztviselők részére napi három aranypengő és

az altisztek részére napi 1-50 aranypengő élelmezési díj számítható fel az esetben, ha az illető alkalmazottak a rendes hivatali időn kívül naponta legalább 4 óra hosszat egyfolytában hivatalfőnöki rendeletre és előzetes engedély mellett teljesítenek hivatalos szolgálatot.

A hivatalfőnökök által elrendelt hivatalos időn kívüli szolgálatot a polgármesteri I. (elnöki) ügyosztályban — a rendkívüli szolgálat kezdő és befejező napjának, valamint

a napi bejárás időpontjának lehető pontos megjelölésével — rövid úton előre be kell jelenteni az ellenőrzés megkönnyítése céljából.

Élelmezési díj csakis az előre bejelentett hivatalos időn kívüli szolgálat után számítható fel.

A székesfőváros által végzett építkezésekhez építésvezetői vagy építési ellenőri minőségben kirendelt alkalmazottak részére napi díj, illetve élelmezési, közlekedési és egyéb eljárási költségek megtérítése címén, mint ezeket magában foglaló kiszállási díj — abban az esetben, ha a szóbanforgó alkalmazottak említett megbízatásukból kifolyóan az építkezés színhelyén teljesítenek délutáni szolgálatot — személyenként és naponként:

a IV., V., és VI. fizetési osztályokba sorozott alkalmazottak részére napi 10 aranypengő,

a VII. és VIII. fizetési osztályokba sorozott alkalmazottak részére napi 8 aranypengő,

a IX., X. és XI. fizetési osztályokba sorozott alkalmazottak részére napi 6 aranypengő,

az ideiglenes hivatalnokok részére napi 4 aranypengő számítható fel.

Az ilyen címen felmerült költségek minden esetben csak azon építési költségeket terhelhetik, amely építkezéshez az illető mérnök építésvezetői vagy építési ellenőri minőségben kirendeltetett és csak olyan összeg erejéig, amely a szóbanforgó építkezésnél adminisztrációs, illetőleg ellenőrzési költségekre előirányoztatott.

Építkezésenként azonban legfeljebb két mérnök rendelhető ki ellenőrzés céljából havonta legfeljebb 20 esetben. Amennyiben több mérnök kirendelése volna szükséges, úgy ehhez esetről-esetre a csoportvezető alpolgármester előzetes hozzájárulását kell kikérni.

Az ilyképen felszámítható külön díjak a 101.215/1931—I. számú rendeletben lefektetett elvek és korlátok figyelembevételével mellett havonként utólagosan, az illetékes ügyosztályvezető igazolása, a polgármesteri I. ügyosztály láttamozása és nyilván tartásbavétele után rövid úton polgármesteri utalványozás alapján kerülnek kifizetésre.

A székesfőváros közigazgatási és közkórházi tényleges és nyugdíjas személyzete illetményeinek, valamint a volt alkalmazottak özvegyei és árvái ellátási díjainak újabb csökkentése. A m. kir. minisztérium az 1932. évi 3000. M. E. számú rendeletével az 1931. évi XXVI. t.-c. 4. §-ának 1. és 2. bekezdéseiben és az 5. §-ában foglalt utasítás, illetőleg felhatalmazás alapján, az állam és az önkormányzatok személyi kiadásainak csökkentése tárgyában kiadott 1931. évi 5000. M. E. számú és az 1931. évi 7000. M. E. számú rendeletek hatályát 1933. évi június hó végéig meghosszabbította, továbbá úgy a tényleges, mint a nyugdíjas állami tisztviselőknek fizetését, valamint a volt alkalmazottak özvegyei és árvái ellátási díjait további csökkentés alá vonta, amelyet az 1932. évi 3000. M. E. számú kormányrendelet 19. §-a értelmében megfelelően alkalmazni kellett az összes törvényhatóságok, tehát Budapest székesfőváros törvényhatóságának alkalmazottaira is.

Ennek folyamánként a székesfővárosi közigazgatási és közkórházi személyzet illetményeinek csökkentése tárgyában kiadott 149.502/1931—I. és 5000/1932—I. számú rendelet 1933. évi június hó végéig hatályban maradt.

Ettől kezdve 1933. évi június hó végéig terjedő időre a székesfőváros közigazgatási és közkórházi tényleges és nyugdíjas személyzetének illetményei, valamint a volt alkalmazottak özvegyeinek és árváinak ellátási díjai az alábbiak szerint csökkentett összegben számfejtettek :

1. A székesfőváros közigazgatási és közkórházi tényleges személyzetének 1931. évi szeptember hó 1-je előtt járt illetményeit 1932. évi július hó 1-től 1933. évi június hó végéig terjedő időre,

az I., II. és III. fizetési osztályokba tartozó végleges tisztviselőknél az eddigi 20%-on felül további 5%-kal,

azoknál a III. fizetési osztályba sorozott főtisztviselőknél, akiknek nyugdíjba beszámítható személyi pótlékuk nincs, valamint a IV. fizetési osztályba tartozó végleges tisztviselőknél az eddigi 15%-on felül további 4%-kal,

az V. és VI. fizetési osztály 2. fokozatáig bezárólag az eddigi 15%-on felül további 3%-kal, a VI. fizetési osztály 3. fokozatában, valamint a VII. fizetési osztályban az eddigi 13%-on felül további 3%-kal, a VIII. és IX. fizetési osztályokba tartozó végleges tisztviselőknél az eddigi 12%-on felül további 3%-kal,

a X. és XI. fizetési osztályba sorozott végleges tisztviselőknél, valamint az összes egyéb alkalmazottaknál, amennyiben fizetésük a havi 120 pengőt meghaladta, az eddigi 10%-on felül további 2%-kal kell csökkenteni.

Azok a fizetések, amelyeknek a legutóbbi két csökkentés alapján csökkentett összege havi 120 pengőt nem haladt meg, nem estek további csökkentés alá.

A javadalmi örség legénységi állományú tagjainak fizetése nem esett csökkentés alá.

2. A költségvetés bármely rovata terhére engedélyezett és a 254/1931. kgy. számú határozattal 1931. évi szeptember hó 1-től, majd az 5000/1932—I. számú rendelettel 1932. évi február hó 1-től csökkenés alá vont pótléknak, pótdíjnak, tiszteletdíjnak, jelenléti díjnak, ülésdíjnak stb. és általában minden egyéb rendszeres állandó mellékilletménynek 1931. évi szeptember hó 1-je előtt járt összegét 1932. évi július hó 1-től 1933. évi június hó végéig terjedő időre ugyanazzal a további százalékkal kellett lecsökkenteni, mint ahány százalékkal csökkent a fizetés.

3. A hadipótlék, utazási átalány és napidíj átalány nem esett csökkentés alá.

4. A fenti 1. és 2. pontokban meghatározott százalékokkal csökkentett illetmények havi összegeinek megállapításánál a nem teljes 50 fillért kitevő részösszeg figyelmen kívül hagyandó volt.

5. Ez az illetménycsökkentés kiterjedt a közigazgatás szolgálatában álló szerződéses, valamint a megbízatás alapján működő alkalmazottakra is, amennyiben az ezidőszerint járó fizetésük a havi 120 pengőt meghaladta.

6. Az I—V. fizetési osztályokba és a VI. fizetési osztály 2. fokozatáig bezárólag besorozott végleges tisztviselők az 1932. évi július hó 1-től kezdve közlekedési segélyben nem részesülnek.

A VI. fizetési osztály 3. fokozatába és a VII—IX. fizetési osztályokba sorozott végleges tisztviselők és az összes egyéb alkalmazottak az eddigi havi 13 pengő 60 fillér helyett az 1932. évi július hó 1-től kezdve havi 10 pengő közlekedési segélyben részesülnek.

A közlekedési segély az arra való igény bekövetkezését követő hónap 1-től kezdve jár.

7. Az 1932. évi július hó 1-jétől esedékes előlépéseket, amelyek szerint a közigazgatási és közkórházi tényleges szolgálatban álló tisztviselők, hivatalnokok és egyéb (altiszti létszámhoz tartozó) alkalmazottak, valamint a főváros kegyurasága alá tartozó lelkészek, az általuk eltöltött várakozási idő alapján magasabb fizetésbe (fizetési fokozatba), havidíjfokozatba, fizetési osztályba, személyi pótlék, pótdíj vagy korpótdíj élvezetébe stb. léptethetők elő, egyelőre további intézkedésig függőben kellett tartani.

Alkalmazni kellett ezt a rendelkezést azokban az esetekben is, amikor valamely fizetési osztály keretén belül az előléptetés a magasabb fizetésbe nem az eltöltött várakozási idő alapján, hanem a magasabb fizetéssel rendszeresített állások számában bekövetkezett üresedés folytán eszközöltetett.

8. A nyugdíjas közigazgatási és közkórházi tisztviselőknél és alkalmazottaknál, valamint az ezek özvegyeinél, árváinál az 1931. évi szeptember hó 1-je előtti összegekben járt ellátási díjakat az 1932. évi július hó 1-től kezdve — a 149.502/1931—I. és az 5000/1932—I. számú rendelet szerint meghatározott csökkentéseken felül — a következő további százalékokkal kellett csökkenteni és pedig :

a) az 1925. évi július hó 1-je előtti időben járt nyugdíjba beszámítható javadalmazás alapulvétele mellett megállapított ellátási díjakat további 2%-kal ;

b) az 1925. évi július hó 1-je és az 1927. évi október hó 31-e közötti időben érvényben volt javadalmazás alapulvétele mellett megállapított ellátási díjakat további 3%-kal ;

c) az 1927. évi október hó 31-ét követő időben érvényben volt beszámítható javadalmazás alapján megállapított ellátási díjakat további 4%-kal.

A fentidézett számú rendeletek alapján meghatározott és a legutolsó csökkenés azonban együttvéve 30%-nál nagyobb nem lehet.

9. Amennyiben az 1925. évi június hó 30-át követő időben járt nyugdíjba beszámítható javadalmazás alapulvétele mellett megállapított ellátási díjnak a fentiek szerint csökkentett összege kevesebb annak az ellátási díjnak az összegénél, amely az ellátásban részesülőt az 1932. évi július hó 1-től kezdve a fentiek szerint csökkentett ellátás fejében megilletné abban az esetben, ha ellátási díját az 1925. évi július hó 1-je előtt járt nyugdíjba beszámítható javadalmazás alapulvétele mellett állapították volna meg, részére ezt a magasabb összegű ellátási díjat kell folyósítani.

10. Amennyiben az 1927. évi október hó 31-et követő időben járt nyugdíjba beszámítható javadalmazás alapulvétele mellett megállapított ellátási díjnak a fentiek szerint csökkentett összege kevesebb lenne annak az ellátási díjnak az összegénél, amely az ellátásban részesülőt az 1932. évi július hó 1-étől kezdve a fentiek szerint csökkentett ellátás fejében megilletné, abban az esetben, ha ellátási díjat az 1925. évi július hó 1-je és az 1927. évi október hó 31-e közötti időben járt nyugdíjba beszámítható javadalmazás alapulvétele mellett állapították volna meg, részére ezt a magasabb összegű ellátási díjat kell folyósítani.

11. Az 5000/1932—I. számú rendelet 11. és 12. pontjaiban foglalt rendelkezések hatályon kívül helyeztettek. Ehhez képest tehát az ellátási díjaknak azt a részösszegét is, amely a személyi pótlékra esik, az ellátási díjakra megszabott csökkentés alá kellett venni.

12. Az előbbi pontban foglaltakhoz képest az 5000/1932—I. számú rendelet hatályon kívül helyezett intézkedései folytán előállott túllevonást az érdekeltek

részére a legközelebb esedékes ellátási díjak folyósításával egyidejűleg vissza kell téríteni.

13. Azok az ellátási díjak, amelyeknek a 149.502/1931—I. és az 5000/1932—I. számú rendeletek szerint meghatározott százalékokkal csökkentett összege a havi 80 pengőt nem haladja meg, mentesek a további csökkentés alól, ezeket az ellátási díjakat tehát az 1932. évi július hó 1-től kezdődőleg, továbbra is a fentidézett számú rendelet szerint csökkentett összegekben kell kifizetni. Abban az esetben, ha az ellátási díjnak az említett rendeletek szerint meghatározott százalékokkal csökkentett összege a havi 80 pengőt meghaladja s a legutolsó intézkedéssel meghatározott további százalékokkal csökkentett összege azonban havi 80 pengőnél kevesebb lenne, ellátási díj fejében havi 80 pengő jár. Az atyátlan árváknak nevelési járuléka abban az esetben esik további csökkentés alá, ha az özvegyi nyugdíjnak a 149.502/1931—I. és az 5000/1932—I. számú rendeletek szerint csökkentett összege havi 80 pengőt meghalad.

14. Ezeket a rendelkezéseket alkalmazni kellett a tisztviselőkkel egy tekintet alá eső azoknál a nyugdíjas alkalmazottaknál, valamint ezek igényjogosult hozzátartozóinál is, akiknek ellátásuk alapjául szolgáló javadalmazását annakidején a rendszerezített fizetési osztályokkal egybekötött javadalmazástól eltérően (szerződéssel vagy megbízás alapján stb.) állapították meg.

15. Azok a nyugdíjasok, özvegyek és árvák, akiknek ellátási díjait eredetileg az 1925. évi július hó 1-je előtti időben járt nyugdíjba beszámítható javadalmazás alapulvétele mellett állapították meg, akiknek ellátási díjait azonban később — a 65. életév elérése folytán, vagy pedig rendkívüli segéllyel — az 1925. évi július hó 1-je és az 1927. évi október hó 31-e közötti időben járt nyugdíjba beszámítható javadalmazás alapulvétele mellett újból megállapították, illetőleg kiegészítették, egy tekintet alá esnek azokkal a nyugdíjasokkal, özvegyekkel és árvákkal, akiknek ellátási díjait már eredetileg is az 1925. évi július hó 1-je és az 1927. évi október hó 31-e közötti időben járt nyugdíjba beszámítható javadalmazás alapulvétele mellett állapították meg.

16. Az ellátási díjak havi összegeinek az előző pontokban említett csökkentésénél a tört filléreket teljesen figyelmen kívül kellett hagyni.

17. A tisztviselőknél és alkalmazottaknál, valamint ezek özvegyeinél, árváinál azokat az ellátási díjakat, amelyeket 1932. évi június hó 30-a után fognak megállapítani, továbbra is az 1931. évi szeptember hó 1-je előtt érvényben volt szabályok szerint, tehát a csökkentések figyelmen kívül hagyásával kell megállapítani és az ekként megállapított összegeket kell megfelelően csökkenteni.

18. Az összes közigazgatási és közkórházi tényleges szolgálatban álló (szerződéses, valamint megbízatás alapján működő) és nyugdíjas tisztviselőknek és hivatalnokoknak, valamint egyéb (altiszti létszámhoz tartozó) alkalmazottaknak, továbbá ezek özvegyeinek és árváinak az 1932. évi február hó 1-je előtt járt lakáspénzét az 1932. évi augusztus hó 1-től kezdve — az 5000/1932—I. számú rendeletben meghatározott 5%-on felül, további 3%-kal kellett csökkenteni.

A javadalmi őrség legénységi állományú tagjainak lakáspénze nem esett további csökkentés alá.

19. Ha a fővárostól (a főváros intézményétől, üzemétől, részvénytársasági formában működő intézetétől) vagy a nyugellátás szempontjából a fővárossal viszonosságban álló hatóságtól, hivataltól, intézettől, intézménytől stb. lakáspénzben

részesülő alkalmazottnak vagy nyugdíjasnak vele közös háztartásban élő és tényleges szolgálatban álló vagy nyugdíjas házastársa is részesül a fővárostól vagy a nyugellátás szempontjából a fővárossal viszonyosságban álló hatóságtól, hivataltól, intézettől, intézménytől stb. lakáspénzben, az 1932. évi augusztus hó 1-től kezdve a részükre járó lakáspénzek közül csak a magasabb összegű lakáspénzt lehet teljes összegében kifizetni, míg a kisebb összegű lakáspénznek csak 50%-a jár. Ha a házastársak mindegyikének egyenlő összegű lakáspénzre van igénye, a férj részére a teljes összegű lakáspénz, a feleség részére pedig lakáspénzének 50%-a jár.

20. Ha az előbbi bekezdés hatálya alá eső házastársak egyike az állása után őt megillető lakáspénz helyett természetben kap lakást, akkor a lakáspénzben részesülő házastársnak a lakáspénzét kell az 1932. évi augusztus hó 1-étől kezdve a kisebb összegű lakáspénzre igényjogosult házastársat megillető lakáspénznek az 50%-ával csökkenteni.

21. A 19. és 20. pontokban említett esetekben a közös háztartásban élő házastársak a jövőben kötelesek késedelem nélkül bejelenteni, hogy mely hatóságtól, hivataltól, intézettől, intézménytől stb. milyen címen és milyen összegű lakáspénzben (lakbérnyugdíjban) részesülnek, illetőleg, hogy közülük ki részesül természetbeni lakásban.

22. Az a tényleges közigazgatási és közkórházi tisztviselő, hivatalnok vagy egyéb (altiszti létszámhoz tartozó) alkalmazott, aki természetbeni lakásban vagy szolgálati beosztásából kifolyólag hivatalos épületben, kórházban stb. elhelyezésben részesül, lakáspénzre, lakáspénzpótléokra vagy lakáspénz-különbözetre semmilyen körülmények között sem tarthat igényt.

23. A tényleges és nyugdíjas közigazgatási és közkórházi tisztviselők, hivatalnokok és egyéb (szerződéses vagy megbízási alapján működő tisztviselők, altiszti létszámhoz tartozó) alkalmazottak családi pótlékát — az ezidőszert megállapított összegek helyett — az 1932. évi július hó 1-étől kezdve a 903/1918. kgy. számú szabályrendelet 2. §-ában meghatározott négy csoportnak megfelelően az alábbiak szerint állapította meg a polgármester :

Az első csoportban minden egyes igényjogosult gyermek után havi 12 pengő, a közös háztartásban élő feleség után havi 6 pengő ;

a második csoportban minden egyes igényjogosult gyermek után havi 11 pengő, a közös háztartásban élő feleség után havi 5 pengő 50 fillér ;

a harmadik csoportban minden egyes igényjogosult gyermek után havi 10 pengő, a közös háztartásban élő feleség után havi 5 pengő ;

a negyedik csoportban minden egyes igényjogosult gyermek után havi 9 pengő, a közös háztartásban élő feleség után havi 4 pengő 50 fillér.

A 903/1918. kgy. számú szabályrendelet 9. §-a, illetve a 410/1926. kgy. számú határozat 12. pontja alapján egyéb családtagok után engedélyezhető családi pótlék, az 1932. évi július hó 1-től kezdve a fentiek szerint a gyermekekre nézve megállapított összeggel jár.

Ha a 23. pont 1. bekezdésében felsorolt alkalmazottnak (nyugdíjasnak) a vele közös háztartásban élő felesége fővárosi (fővárosi üzemnél, intézménynél, részvénytársasági formában működő intézetnél) vagy a nyugellátás szempontjából a fővárossal viszonyosságban álló hatóságnál, hivatalnál, intézetnél vagy intézménynél stb. tényleges

szolgálatban áll vagy azoktól ellátásban részesül, az alkalmazott részére a felesége után, az 1932. évi július hó 1-től kezdve családi pótlék nem jár.

A jövőben az ilyen esetben a férj köteles a központi számvétségnek késedelem nélkül bejelenteni, hogy felesége az előbbi bekezdésben meghatározott szolgálatban áll vagy ellátást élvez.

Az előző bekezdésekben foglalt rendelkezések nem nyernek alkalmazást a javadalmi őrség legénységi állományú tagjainál.

24. Az illetményeket és az ellátási díjakat terhelő levonások összegét a most csökkentett illetmények, illetőleg ellátási díjak után kell megállapítani.

A tényleges közigazgatási és kórházi személyzetnek illetményei, illetve ellátási díjai 1932. évi július hó 1-től 1933. évi június hó végéig terjedő időre:

Végleges tisztviselők.

I. fizetési osztály 1. fok.	1.650—P	VI. fizetési osztály 2. fok.	382—P
2. «	1.452—«	3. «	369·50 «
II. « « 1. «	1.254—«	VII. « « 1. «	347·50 «
2. «	1.056—«	2. «	332·50 «
III. « « 1. «	792—«	3. «	317·50 «
2. «	855—«	VIII. « « 1. «	291·50 «
	660—«	2. «	280·50 «
	712·50 «	3. «	269—«
3. «	594—«	IX. « « 1. «	263·50 «
	641·50 «	2. «	252—«
IV. « « 1. «	570—«	3. «	240·50 «
2. «	541·50 «	X. « « 1. «	234·50 «
3. «	513·50 «	2. «	224·50 «
V. « « 1. «	490—«	3. «	210—«
2. «	461·50 «	XI. « « 1. «	194—«
3. «	432·50 «	2. «	186·50 «
VI. « « 1. «	404—«	3. «	177·50 «

Ideiglenes hivatalnokok.

I. fizetési osztály	220—P	VI. fizetési osztály	167—P
II. « «	202—«	VII. « «	158—«
III. « «	193·50 «	VIII. « «	149·50 «
IV. « «	184·50 «	IX. « «	140·50 «
V. « «	176—«	X. « «	132—«

Havidíjas hivatalnokok.

19. évtől	184·50 P	7—9. évig	149·50 P
16—18. évig	176—«	4—6. «	140·50 «
13—15. «	167—«	2—3. «	132—«
10—12. «	158—«	1. évben	123—«

Végleges altisztek, szülésznők.

1. fizetési fokozat	158—P	8. fizetési fokozat	127·50 P
2. « «	154—«	9. « «	123—«
3. « «	149·50 «	10. « «	120—«
4. « «	145—«	11. « «	117—«
5. « «	140·50 «	12. « «	112·50 «
6. « «	136—«	Szülésznők	140·50 «
7. « «	132—«		

Ideiglenes altisztek.

19. évtől	132— P	7—9. évig	117— P
16—18. évig	127·50 «	4—6. «	112·50 «
13—15. «	123— «	2—3. «	108— «
10—12. «	120— «	1. évben	103·50 «

Végleges tűzoltók, újonctűzoltók, javadalmi örök.

1. fizetési fokozat	193·50 P	8. fizetési fokozat	132— P
2. «	184·50 «	9. «	123— «
3. «	176— «	10. «	117— «
4. «	167— «	11. «	108— «
5. «	158— «	Újonctűzoltók	103·50 «
6. «	149·50 «	Javadalmi örök	115— «
7. «	140·50 «		

A nyugdíjas közigazgatási és közkórházi személyzet illetményei, illetve ellátási díjai 1932. évi július hó 1-től 1933. évi június hó végéig terjedő időre:

Tiszti személyzet.

A)

I. fizetési osztály 1. fok.	1.252·15 P	VII. fizetési osztály 1. fok.	278·25 P
2. «	1.147·80 «	2. «	264·34 «
I/a «	1. « 973·89 «	3. «	250·43 «
2. «	890·41 «	VIII. «	1. « 222·60 «
II. «	1. « 834·76 «	2. «	208·69 «
2. «	751·29 «	3. «	194·77 «
III. «	1. « 528·68 «	IX. «	1. « 187·82 «
2. «	473·03 «	2. «	180·86 «
IV. «	1. « 417·38 «	3. «	173·91 «
2. «	403·47 «	X. «	1. « 159·99 «
V. «	1. « 389·55 «	2. «	153·04 «
2. «	361·73 «	3. «	139·12 «
VI. «	1. « 326·95 «	XI. «	1. « 132·17 «
2. «	306·08 «	2. «	125·21 «
		3. «	119·64 «

B)

I. fizetési osztály 1. fok.	1.440— P	VII. fizetési osztály 1. fok.	289·52 P
2. «	1.267·20 «	2. «	277·20 «
II. «	1. « 1.094·40 «	3. «	264·88 «
2. «	921·60 «	VIII. «	1. « 246·48 «
III. «	1. « 691·20 «	2. «	237— «
2. «	576— «	3. «	227·52 «
3. «	518·40 «	IX. «	1. « 223·56 «
IV. «	1. « 480— «	2. «	213·84 «
2. «	456— «	3. «	204·12 «
3. «	432— «	X. «	1. « 192·56 «
V. «	1. « 408— «	2. «	182·60 «
2. «	384— «	3. «	172·64 «
3. «	360— «	XI. «	1. « 163·20 «
VI. «	1. « 344·96 «	2. «	156·40 «
2. «	326·48 «	3. «	149·60 «
3. «	308— «		

C)

I. fizetési osztály	1. fok.		1.540— P	VII. fizetési osztály	1. «		289-80 P
	2. «		1.355-20 «		2. «		277-20 «
II. «	1. «		1.170-40 «		3. «		264-88 «
	2. «		985-60 «	VIII. «	1. «		246-48 «
III. «	1. «		739-20 «		2. «		237— «
	2. «		616— «		3. «		227-52 «
	3. «		554-40 «	IX. «	1. «		223-56 «
IV. «	1. «		492-80 «		2. «		213-84 «
	2. «		468-30 «		3. «		204-12 «
	3. «		443-80 «	X. «	1. «		197-58 «
V. «	1. «		418-60 «		2. «		187-22 «
	2. «		394-10 «		3. «		176-86 «
	3. «		369-60 «	XI. «	1. «		167-96 «
VI. «	1. «		345-10 «		2. «		161-12 «
	2. «		326-48 «		3. «		153-52 «
	3. «		308— «				

Az 1932. június hóban élvezett nyugdíj, illetve özvegyi díj, amennyiben a havi 80 pengőt nem haladja meg, valamint a nevelési díj, amennyiben a 16 pengőt, teljes árváknál havi 80 pengőt nem haladja meg, 1932. július 1-étől az újabb csökkentés alól mentes.

Ha az ellátási díj az újabb csökkentés folytán (nyugdíjasoknál, özvegyeknél) havi 80 pengőnél, a nevelési díj 16, illetve 80 pengőnél kevesebb lenne, úgy az havi 80 pengőre, 16, illetve 80 pengőre csökkentendő.

Ideiglenes hivatalnokok.

	A)	B)	C)		A)	B)	C)
	1932. július 1-től csökkentett összeg	1932. július 1-től csökkentett összeg	1932. július 1-től csökkentett összeg		1932. július 1-től csökkentett összeg	1932. július 1-től csökkentett összeg	1932. július 1-től csökkentett összeg
	p e n g ő				p e n g ő		
I. fiz. osztály	132-17	194-88	202-50	VI. fiz. osztály	111-30	146-16	153-90
II. «	127-99	180-96	186-30	VII. «	107-12	139-20	145-80
III. «	123-82	170-52	178-20	VIII. «	102-95	132-24	137-70
IV. «	119-65	160-08	170-10	IX. «	97-38	125-28	129-60
V. «	115-47	153-12	162—	X. «	90-43	118-32	121-50

Havidíjas hivatalnokok.

19. évtől	122-43	160-08	170-10	7—9 évtől	97-38	132-24	137-70
16—18 évtől	114-08	153-12	162—	4—6 «	93-21	125-28	129-60
13—15 «	105-74	146-16	153-90	2—3 «	89-03	118-32	121-50
10—12 «	101-56	139-20	145-80	1. évben	84-87	111-36	113-40

Végleges altisztek, szülésznők.

1. fizetési fok	114-08	139-20	145-80	8. fizetési fok	94-62	114-84	117-45
2. «	111-30	135-72	141-75	9. «	91-82	111-36	113-40
3. «	108-52	132-24	137-70	10. «	89-03	107-88	109-35
4. «	105-74	128-76	133-65	11. «	86-25	104-40	105-30
5. «	102-95	125-28	129-60	12. «	83-47	100-92	101-25
6. «	100-17	121-80	125-55	Szülésznők	105-74	125-28	129-60
7. «	97-38	118-32	121-50				

Tűzoltók.

	A) 1932. július 1-től csökkentett összeg	B) 1932. július 1-től csökkentett összeg	C) 1932. július 1-től csökkentett összeg		A) 1932. július 1-től csökkentett összeg	B) 1932. július 1-től csökkentett összeg	C) 1932. július 1-től csökkentett összeg
	p e n g ö				p e n g ö		
1. fizetési fok ...	153-04	167-04	178-20	8. fizetési fok ...	104-34	118-32	121-50
2. « « ...	146-08	160-08	170-10	9. « « ...	97-38	111-36	113-40
3. « « ...	139-12	153-12	162—	10. « « ...	90-43	104-40	105-30
4. « « ...	132-17	146-16	153-90	11. « « ...	83-47	97-44	97-20
5. « « ...	125-21	139-20	145-80	Ujonc tűzoltók ...	77-79	90-48	93-15
6. « « ...	118-25	132-24	137-70	Javadalmi örök ..	—	90-48	93-15
7. « « ...	111-30	125-28	129-60				

Ideiglenes altisztek.

19. évtől	91-82	114-84	121-50	7—9 évtől	80-69	100-92	105-30
16—18 évtől	89-03	111-36	117-45	4—6 «	80—	97-44	101-25
13—15 «	86-25	107-88	113-40	2—3 «	80—	93-96	97-20
10—12 «	83-47	104-40	109-35	1. évben	77-79	90-48	93-15

A tényleges és nyugdíjas közigazgatási és közkórházi személyzet lakáspénze 1932. évi augusztus hó 1-től kezdve (3000/1932. M. E. rendelet):

	Aktív 2 családi pótlékkal és nyugdíjas	Aktív 3 családi pótlékkal	Nyugdíjas 15 szolg. éven alul és özvegyek		Aktív 2 családi pótlékkal és nyugdíjas	Aktív 3 családi pótlékkal	Nyugdíjas 15 szolg. éven alul és özvegyek
Végleges tisztviselők	I—II. 658-95	760-38	395-37	Havidíjas hivataln.	101-20	101-20	—
	III. 608-12	658-95	364-78	Szülesznők	131-79	152-03	78-89
	IV. 557-52	608-12	334-42	Tűzoltók	1—6	172-27	202-63
	V. 481-39	532-22	288-88		7—9	152-03	182-39
	VI. 430-79	481-39	258-52		10—11	141-91	162-15
	VII. 354-66	405-49	212-75	Altisztek	1—4	131-79	152-03
	VIII—IX. 278-76	329-36	167-21		5—8	111-32	126-73
	X. 202-63	253-46	121-44		9—12	91-08	101-20
	XI. 177-33	227-93	106-26	Ideiglenes altiszt..	50-60	50-60	—
	I—V. 152-03	202-63	91-08	Javadalmi örök ..	52-25	52-25	—
	VI—X. 131-79	152-03	78-89				

Egy teljesen árva után az özvegyi lakáspénz 50%-a, két vagy több teljes árva után az özvegyi lakáspénz 100%-a. Régi nyugdíjasoknál az I. és az I/a az I—II-be, a II. a III-ba és III—IV. a IV. fizetési osztályba sorozandó. Külföldön tartzkodó nyugellátást élvezők 1932. évi február hó 1-től a mindenkori lakáspénz 60%-át kapják.

Ha a fővárostól vagy a fővárossal nyugellátás szempontjából viszonyosságban álló hatóságtól lakáspénzben részesülő alkalmazottnak vagy nyugdíjasnak a vele közös háztartásban élő és tényleges szolgálatban álló vagy nyugdíjas házastársa is részesül a fővárostól vagy a fővárossal viszonyosságban álló hatóságtól lakáspénzben, 1932. évi augusztus hó 1-től a részükre járó lakáspénzek közül a magasabb lakáspénzt teljes összegében, a kisebbet 50%-kal csökkentve kell kifizetni. Ha ezen esetben a házastársak egyikének természetbeni lakása van, a készpénzben járó lakáspénzből 1932. évi augusztus hó 1-től a kisebb összegű lakáspénzre igény jogosult házastársat megillető lakáspénznek 50%-át kell levonni.

A családi pótlék újabb megállapítása. A m. kir. minisztérium 1932. évi 3000. M. E. számú rendelete alapján a 83.000/1932—I. számú polgármesteri rendelettel 1932. évi július hó 1-től kezdődően a székesfőváros közigazgatási és kórházi tényleges és nyugdíjas személyzetének családi pótléka újabb szabályozás alá került.

A fentemlített rendelet 23. pontja szerint, ha a felsorolt alkalmazottnak (nyugdíjasnak) a vele közös háztartásban élő felesége fővárosi (fővárosi üzemnél, intézménynél, részvénytársasági formában működő intézetnél) vagy a nyugellátás szempontjából a fővárossal viszonyosságban álló hatóságnál, hivatalnál, intézetnél vagy intézménynél stb. tényleges szolgálatban áll vagy azoktól ellátásban részesül, az alkalmazott részére a felesége után az 1932. évi július hó 1-től kezdve családi pótlék nem jár.

Ezen rendelkezés nem vonatkozik a javadalmi örség legénységi állományú tagjaira.

Az üzemi alkalmazottak illetményeinek csökkentése. A m. kir. minisztérium a gazdasági és a hitelélet rendjének, továbbá az államháztartás egyensúlyának biztosításáról alkotott 1931. évi XXVI. törvénycikk 4. §-ának (1) és (2) bekezdéseiben és az 5. §-ában foglalt utasítás, illetőleg felhatalmazás alapján az állam és az önkormányzatok személyi kiadásainak további csökkentését rendelte el.

A rendelet 5. §-ának (3) bekezdése, úgyszintén a 13. §. (1) bekezdésének d) pontja értelmében, úgy a tényleges szolgálatban állókra, mint az ellátási díjakban részesülőkre vonatkozó rendelkezéseket megfelelően alkalmazni kell a törvényhatóságok, megyei városok és községek által kezelt, fenntartott vagy anyagi érdekeltségükbe tartozó üzemeknek, vállalatoknak, intézeteknek, közintézményeknek, közműveknek, gazdaságoknak stb. úgy tényleges szolgálatban álló, mint ellátásban részesülő alkalmazottaira, továbbá az alkalmazottnak ellátásban részesülő hozzátartozóira is, tekintet nélkül arra, hogy az említett üzemek stb. részvénytársasági vagy bármilyen más alakban működnek vagy magánosokkal közös tulajdont alkotnak.

A rendelet intézkedései az 1932. évi január hó 1. napjától kezdődően lépnek hatályba.

Hogy a rendelet végrehajtása az egyes üzemeknél stb.-nél megfelelően előkészíthető legyen s az utólagos levonások az illetmények számfejtését, elszámolását minél kevésbé nehezítsék meg, a törvényhatósági bizottság közgyűlésének hozzájárulásától, utólagos jóváhagyásától feltételezetten az üzemi (vállalati, intézeti stb.) alkalmazottak illetményeinek, illetőleg ellátási díjainak újabb csökkentése ügyében 5322/1932—XII. számú rendeletével a polgármester a következőkben intézkedett.

1. Az újabb illetménycsökkentés vonatkozik mindazokra az alkalmazottakra, akik a székesfőváros által kezelt, fenntartott vagy a székesfőváros anyagi érdekeltségébe tartozó üzemeknél, vállalatoknál, intézeteknél, közintézményeknél, közművek-nél, gazdaságoknál stb.-nél szolgálatban vannak, szolgálati viszonyuk az úgynevezett különadó felemelése tárgyában a 4740/1931. M. E. szám alatt kiadott kormányrendelet [1. §. (1)] hatálya alá esik és alkalmaztatásuk után fizetésben részesülnek.

Az illetményeket az 1932. évi január hó 1. napjától kezdődő hatállyal kell csökkenteni.

A csökkentésnél mindazokat a fizetéseket, illetményeket kell alapul venni, amelyek az 1931. évi szeptember hó 1. napja előtt általában érvényben voltak, mielőtt az illetmények csökkentése hatályba lépett.

Fizetésnek számít mindaz, amelyet a 168.078/1931—XII. szám alatt kelt rendelet értelmében fizetésnek kell tekinteni.

A kormányrendelet 1. §-ának (4) bekezdése az újabb csökkentés alól mentesíti az (1)—(3) bekezdéseiben felsoroltakon kívül az összes egyéb állami alkalmazottakat, így az állami rendszerű X. és XI. fizetési osztályba sorozott tisztviselőket, úgyszintén a gyakornokokat is, ezeken kívül teljesen mentesíti az állami rendszerű kezelők és kezelőnők, műszaki altisztek, szakaltisztek, I. és II. osztályú altisztek, pénzügyőrségi altisztek, díjnokok és szakdíjnokok, kisegítő szolgák, az államvasúti segédtsztek, altisztek, gyakornokok, havi- és napidíjasok és a »B« táblázatú (segédtszti) és »C« táblázatú teendőkben foglalkoztatott államvasúti, a m. kir. állami vas-, acél- és gépgyári segédtsztek, altisztek és ideiglenes alkalmazottak (havidíjasok és havibéresek) csoportjait.

A m. kir. kormány tehát a tisztviselőknél nem akarta az újabb csökkentés alá vonni a havi 200 pengőt el nem érő fizetéseket, a többi csoportot pedig azért vette ki az újabb csökkentés hatálya alól, mert ezeknek legtöbbszörében a fizetés nem éri el a havi 200 pengőt, csak az állami rendszerű műszaki altisztek kapnak ilyen minőségben eltöltött szolgálatuk 34. évétől havi 200 pengő, 37. évétől havi 218 pengő, az államvasúti és a gépgyári segédtsztek pedig hosszabb szolgálat után havi 204 pengőtől egészen 280 pengőig terjedő fizetést.

2. Ezeknek a szempontoknak megfelelő alkalmazásával tehát az 1. pont alatt felsorolt alkalmazottak közül mindazok, akik szolgálati viszonyukból folyóan nyugellátási szabályzat vagy ilyen ellátást biztosító szerződés hatálya alá nem tartoznak, ezeken kívül az akár ideiglenes, akár végleges minőségben alkalmazott altisztek, ha havi fizetésük a 280 pengőt meg nem haladja, mentesülnek az újabb csökkentés hatálya alól.

3. Ugyanígy mentesülnek, ha a fizetésük havi 280 pengő vagy ezen alul van, — bár nyugellátást biztosító szabályozás hatálya alatt lévő szolgálati viszonyban vannak,

a) a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság »A« táblázatbeli I. csoportba tartozó irodai alkalmazottai és a II. csoporthoz tartozó címzetes tisztviselők, valamint a »B« táblázatbeli csoportokhoz tartozó alkalmazottak;

b) a Budapest Székesfőváros Elektromos Művei és a Budapest Székesfőváros Gözművei szolgálatában lévő havidíjasok.

A csökkentés mértéke a következő: abban az esetben,

a) ha a csökkentés alapjául szolgáló fizetés — havi átlagban számítva — az 1240 pengőt eléri vagy meghaladja, az újabb csökkentés mértéke a már keresztülvitt 15%-os csökkentésen felül újabb 5%,

b) ha a fizetés átlagos összege havi 450 pengő vagy ennél magasabb, de a havi 1240 pengőt nem éri el, a csökkentés mértéke a már keresztülvitt 12%-os csökkentésen felül további 3%,

c) ha a fizetés havi átlagos összege 330 pengő vagy ennél nagyobb, de a havi 450 pengőt nem éri el, a csökkentés mértéke a már keresztülvitt 10%-os csökkentésen felül további 3%,

d) ha a fizetés havi átlagos összege 200 pengő vagy ennél — a 2. és 3. pontok alatt megjelölteknél havi 280 pengőnél — magasabb összeg, de a havi 330 pengőt nem éri el, a csökkentés mértéke a már keresztülvitt 10%-os csökkentésen felül további 2 százalék.

A családi pótlék, a hadipótlék, közlekedési segély, utazási átalány, napidíj-átalány nem esnek csökkentés alá.

Ezeken kívül engedélyezett mindenféle állandó, rendszeres és a 168.078/1931—XII. szám alatt kelt rendelet I. résznek (5) és (6) bekezdéseiben részletezett mellékilletményeket ugyanolyan százalékkal kell újból csökkenteni, mint amilyen százalékkal kell csökkenteni azt a fizetést, amellyel a mellékilletmény egybe van kötve.

Azoknak a vezető állásban levő tisztviselőknek az illetményeit, akikre vonatkozóan a fizetés és az egyéb díjazások csökkentett összegeit a 168.078/1931—XII. szám alatt kelt rendelet különös részének (6) bekezdése állapít meg, a következő összegekre kell csökkenteni :

- a) a havi 1785 pengőre (évi összegben 21.240 pengőre) csökkentett fizetést havi 1680 pengőre (évi összegben 20.160 pengőre) ;
- b) a havi 1360 pengőre (évi összegben 16.320 pengőre) csökkentett fizetést havi 1280 pengőre (évi összegben 15.360 pengőre) ;
- c) a havi 1056 pengőre (évi összegben 12.672 pengőre) csökkentett fizetést havi 1020 pengőre (évi összegben 12.240 pengőre) ;
- d) a havi 1350 pengőre (évi összegben 16.200 pengőre) csökkentett egyéb díjazást (mellékilletményt) havi 1260 pengőre (évi összegben 15.120 pengőre) ;
- e) a havi 825 pengőre (évi összegben 9900 pengőre) csökkentett egyéb díjazást (mellékilletményt) havi 770 pengőre (évi összegben 9240 pengőre) ;
- f) a havi 525 pengőre, (évi összegben 6300 pengőre) csökkentett egyéb díjazást (mellékilletményt) havi 504 pengőre, (évi összegben 6048 pengőre).

A 168.078/1931—XII. szám alatt kelt rendelet II. részében a (7), (8) és (9) bekezdésekben foglaltakat az illetmények újabb csökkentése után is változatlanul érvényesíteni kell.

Az illetményeket terhelő levonások, (kereseti adó, külön adó, rokkantellátási adó stb.) összegét a csökkentett illetmények után kell megállapítani.

Az újabb csökkentésnek az 1932. évi január hónapra eső összegét térítményként elő kell írni. A térítmény törlesztésének elszámolására a 168.078/1931—XII. szám alatt kelt rendelet I. részének (12) pontjában foglaltak az irányadók azzal, hogy a fennmaradó összeget az 1932. évi február hó 1. napjáról kezdődően 5 (öt) havi részletben kell levonni és elszámolni.

A lakáspénzeket az 1932. évi február hó 1. napjától kezdődően 5%-kal kell csökkenteni.

Az illetmények havi összegének, a lakáspénz (lakbér) negyedévi összegeinek a csökkentésénél, úgyszintén a térítmény részleteinek a megállapításánál a tört filléreket teljesen figyelmen kívül kell hagyni.

Az üzemi alkalmazottak illetményeinek újabb csökkentése. A m. kir. minisztérium az 1932. évi 3000. szám alatt kiadott rendeletével, a gazdasági és hitelélet rendjének, továbbá az államháztartás egyensúlyának biztosításáról alkotott 1931 : XXVI. törvénycikk 4. §-ának (1) és (2) bekezdéseiben és 5. §-ában foglalt utasítás, illetőleg felhatalmazás alapján az állam és az önkormányzatok személyi kiadásainak csökkentése ügyében kiadott rendeletek hatályát az 1933. évi június hó végéig meghosszabbította és az állami és az önkormányzati alkalmazottak illetményeinek, valamint az ellátási díjaknak újabb csökkentését rendelte el.

Ezt a rendeletet megfelelően alkalmazni kell a törvényhatóságok által kezelt, fentartott vagy anyagi érdekeltségükbe tartozó üzemek, vállalatok, intézetek, közintézetek, közművek, gazdaságok stb. tényleges szolgálatban álló vagy ellátásban részesülő alkalmazottaira, — ideértve a szerződéses alkalmazottakat is, — valamint az alkalmazottak után ellátásban részesülő hozzátartozóikra is, tekintet nélkül arra, hogy az üzemek stb. részvénytársasági vagy bármilyen más alakban működnek, vagy hogy magánosokkal közös tulajdont alkotnak.

A kormányrendelet ezen rendelkezésének a végrehajtásaként a polgármester 103.891/1932. számú rendeletével következőleg intézkedett :

A tényleges szolgálatban levő üzemi stb. alkalmazottakra vonatkozó rendelkezések.
Az alkalmazottak fizetését (havidíját, havibérét) az 1932. évi július hó 1. napjától kezdődő hatállyal újból csökkenteni kell.

Fizetés (havidíj, havibér) alatt kell érteni minden illetményt, amelynek fizetés (havidíj, havibér) jellege van, azzal azonos természetű ; fizetésnek számít az a személyi, működési pótlék, amelyet a nyugellátás megállapításánál is alapul kell venni, továbbá az átmeneti pótlék, a tiszteletdíj (a következőkben mindez összefoglalóan : fizetés).

A csökkentés mértékének a megállapításánál azok a fizetések szolgálnak alapul, amelyek az 1931. évi szeptember hó 1. napja előtt közvetlenül érvényben voltak.

A csökkentés újabb mértéke abban az esetben, ha a fizetés havi átlagos összege :

a) 880 pengő vagy ennél nagyobb	5% ;
b) 650 pengő vagy ennél nagyobb, de a 880 pengőt el nem éri	4% ;
c) 280 pengő vagy ennél nagyobb, de a 650 pengőt el nem éri	3% ;
d) 120 pengőnél nagyobb, de a 280 pengőt el nem éri	2% ;

Ennek megfelelően az eddigi csökkentések beszámításával a csökkentés teljes mértéke, ha a fizetés havi átlagos összege :

a) 1240 pengő vagy ennél nagyobb	25% ;
b) 880 pengő vagy ennél nagyobb, de 1240 pengőt el nem ér	20% ;
c) 650 pengő vagy ennél nagyobb, de 880 pengőt el nem ér	19% ;
d) 450 pengő vagy ennél nagyobb, de 650 pengőt el nem ér	18% ;
e) 330 pengő vagy ennél nagyobb, de 450 pengőt el nem ér	16% ;
f) 280 pengő vagy ennél nagyobb, de 330 pengőt el nem ér	15% ;
g) 200 pengő vagy ennél nagyobb, de 280 pengőt el nem ér	14% ;
h) 120 pengőnél nagyobb, de 200 pengőt el nem ér	12% ;

i) Akiknek átlagos havi fizetésük 200 pengő vagy ennél nagyobb, de 280 pengőnél nem több és akiknek illetményük az 1931. évi 7000. M. E. szám alatt kiadott kormányrendelet értelmében nem csökkent, azoknál az eddigi csökkentések beszámításával a csökkentés teljes mértéke

j) minden egyéb esetben	10% ;

Nem esik további csökkentés alá az a fizetés, amelynek átlagos havi összege a már keresztülvitt csökkentések következtében a 120 pengőt nem haladja meg. A jelen rendelet alapján hatályba lépő csökkentés következtében a jelenleg 120 pengőnél nagyobb fizetés havi 120 pengőnél kevesebb nem lehet ; a csökkentés tehát csak eddig a határig terjedhet.

Az előzőekben felsorolt illetményeken kívül az alkalmazott részére engedélyezett minden egyéb rendszeres mellékilletményt ugyanolyan százalékban kell csökkenteni, mint amilyen százalékkal a fizetés csökken.

Azoknál a vezető állásban levő alkalmazottaknál, akiknek az illetményeit a törvényhatósági tanács az 1931. évi május hó 28. napján 347/1931. szám alatt kelt határozatával állapította meg, a fizetéseket és az egyéb díjazásokat (mellékilletményeket) a következően kell csökkenteni: a 7000/1931 M. E. szám alatt kiadott kormányrendelet értelmében:

a) a havi 1680 pengőre (évi összegben 20.160 pengőre) csökkentett fizetést havi 1575 pengőre (évi összegben 18.900 pengőre);

b) a havi 1280 pengőre (évi összegben 15.360 pengőre) csökkentett fizetést havi 1200 pengőre (évi összegben 14.400 pengőre);

c) a havi 1020 pengőre (évi összegben 12.240 pengőre) csökkentett fizetést havi 960 pengőre (évi összegben 11.520 pengőre);

aa) a havi 1260 pengőre (évi összegben 15.120 pengőre) csökkentett egyéb díjazást havi 1170 pengőre (évi összegben 14.040 pengőre);

bb) a havi 770 pengőre (évi összegben 9240 pengőre) csökkentett egyéb díjazást havi 715 pengőre (évi összegben 8580 pengőre);

cc) a havi 504 pengőre (évi összegben 6048 pengőre) csökkentett egyéb díjazást havi 469 pengőre (évi összegben 5628 pengőre);

d) a 347/1931. sz. alatt kelt törvényhatósági tanácsi határozat IV. pontjában az adóterhek viselését illetően foglaltakat a szerződéses alkalmazottakkal szemben is érvényesíteni, illetve járandóságait még ezekkel az összegekkel is csökkenteni kell;

e) aki a székesfővárosnál teljesített korábbi alkalmaztatásából folyóan ellátásban részesül, annak a járandóságaiba az ellátási díjakat is be kell számítani, illetőleg járandóságait még az ellátási díjak összegével is csökkenteni kell;

f) a 347/1931. szám alatt kelt törvényhatósági tanácsi határozatban az I. pont utolsó bekezdésében a magasabb összegű lakáspénzeket illetően foglaltakat az egyéb díjazásokkal szemben ugyancsak alkalmazni kell.

Az üzemi stb. alkalmazottak szolgálati viszonyukból folyóan egyes üzemeknél stb.-nél a közigazgatási alkalmazottakhoz hasonlóan közlekedési segélyben részesülnek. Azok az alkalmazottak,

a) akiknél a fizetés-csökkentés mértékének a megállapításánál alapulvett fizetés havi 400 pengő vagy ennél magasabb, az 1932. évi július hó 1. napjától kezdődően közlekedési segélyben nem részesülnek;

b) azok az alkalmazottak, akiknél a fizetés-csökkentés mértékének megállapításánál alapulvett fizetés havi 400 pengőnél kevesebb és akik eddig, úgy mint a közigazgatási alkalmazottak, havi 13-60 pengő közlekedési segélyt kaptak, e helyett az 1932. évi július hó 1. napjától kezdődően havi 10 pengő közlekedési segélyben részesülnek;

c) abban az esetben, ha az alkalmazottak a közigazgatási alkalmazottak részére engedélyezett közlekedési segélytől eltérően más összegben vagy más elnevezéssel megállapított, de tényleg a közlekedési segélyt helyettesítő bármilyen elnevezésű segélyben, pótlékban stb.-ben részesülnek, ezt az összeget az 1932. évi július hó 1. napjától ugyanilyen értelemben megszüntetni, illetve ugyanilyen mértékben csökkenteni kell;

d) azoknál az üzemeknél stb.-nél, ahol a közlekedési segély vagy ezt helyettesítő bármilyen elnevezéssel juttatott rendszeres díjazás már eddig is érvényben volt, ez a segély stb. az arra való igény keletkezését követő hó 1. napjától kezdve jár. Ha azonban az igény valamely hó első napján nyílik meg, a közlekedési segélyt, illetve az ennek megfelelő díjazást már arra a hónapra is ki kell utalványozni.

Ha a csökkentés következtében az alkalmazott részére kevesebb fizetés járna, mint az olyan alkalmazott részére, aki az 1931. évi szeptember hó 1. napja előtt nála kisebb fizetésben részesült, a fizetéscsökkentésnél kiigazításnak van helye. Az ilyen alkalmazott csökkentett fizetését a másik alkalmazott csökkentett fizetése fölé a legközelebbi kerek 10 pengőig kell kiigazítani.

A hadipótlék, utazási átalány, napidíj-átalány és a természetben adott járandóság nem esnek csökkentés alá.

A csökkentés alá eső illetmények, valamint a jelen rendelet értelmében további csökkentés alá nem eső illetmények havi összegének megállapításánál a nem teljes 50 fillért kitevő részösszeget figyelmen kívül kell hagyni.

Az 1932. évi július hó 1. napjától az 1933. évi június hó végéig terjedő időre hatálytalanok mindazok a rendelkezések, amelyek szerint

a) az alkalmazottak az általuk eltöltött várakozási idő alapján magasabb fizetésbe (fizetési osztályba, fokozatba, rangosztályba, személyi pótlék, pótdíj, vagy korpótdíj stb. élvezetébe) léptethetők elő ;

b) ugyancsak hatálytalanok az a) pontban meghatározott s az 1932. évi július hó 1. napjával kezdődő és az 1933. évi június hó 30. napjával végződő év valamely időpontjától számított előléptetések ügyében már eddig kiadott rendelkezések ;

c) az a) és b) pontban foglalt rendelkezések alkalmazást nyernek azokban az esetekben is, amikor valamely fizetési osztály vagy rangosztály keretén belül az előléptetés a magasabb fizetésbe nem az eltöltött várakozási idő alapján, hanem a magasabb fizetéssel rendszeresített állások számában bekövetkezett üresedés folytán történhetik ;

d) az 1933. évi június hó 30. napját követő időben esedékes előléptetések szempontjából az 1932. évi július hó 1. napjától az 1933. évi június hó végéig eltelt időt a várakozási idő megállapításánál teljesen figyelmen kívül kell hagyni.

Az ellátási díjakban részesülőkre vonatkozó rendelkezések. A rendelet hatálya alá tartozó üzemek stb.-k közül ezidőszere csak a Budapest Székesfőváros Elektromos Műveinek, Budapest Székesfőváros Gázműveinek, a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaságnak, a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Részvénytársaságnak és a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Részvénytársaságnak van nyugdíj-, illetve nyugbérintézményük. A Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaságot kivéve azonban a nyugellátásokra vonatkozó szabályozások az ellátásokat lényegesen kisebb mértékek szerint állapítják meg, mint amelyek a közigazgatási szolgálatra érvényesek s ezért az üzemi stb. nyugdíjas, nyugbéres (ellátásra jogosult hozzátartozójuk) a tényleges szolgálat idején élvezett illetményeknek lényegesen kisebb hányadát kapja, mint teljesen azonos esetben a közigazgatási alkalmazott (illetve hozzátartozója). Így a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Részvénytársaságnál az ellátási díjban részesülők lakáspénzt nem kapnak, a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Részvénytársaságnál a vállalati nyugdíjpénztár szolgáltatása nem haladhatja meg a tényleges szolgálatban élvezett fizetés

és lakáspénz 70%-át, az Elektromos Műveknél és a Gázműveknél a nyugdíj évi 8000 pengőnél nagyobb nem lehet és a lakbért a tényleges szolgálatban élvezett illetménynek csak 10%-a pótolja.

Ezért a kormányrendelet megfelelő alkalmazásával az Elektromos Műveknél, a Gázműveknél, a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Részvénytársaságnál és a Budapest Székesfővárosi Várapénztár Részvénytársaságnál az ellátási díjakat (nyugdíjat, nyugbért, özvegyi nyugdíjat, özvegyi díjat, nevelési díjat, nevelési járadékot, árvapénzt, kegydíjat, kegynevelési járulékot, életjáradékot stb.-t) a már eddig megszabott mértéken felül csak a fizetésekre előírt csökkentés arányában kell leszállítani.

A csökkentések mértékének a megállapításánál azok az ellátási díjak szolgálnak alapul, amelyek az 1931. évi szeptember hó 1. napja előtt érvényes szabályozások alapján adódnak.

Ennek megfelelően az 1932. évi július hó 1. napjától kezdődően az Elektromos Műveknél és a Gázműveknél az ellátási díjak csökkentésének teljes mértéke a következő:

Ha az ellátási díj havi összege

a) 1240 pengő vagy ezt meghaladja	25% ;
b) 880 pengő vagy ennél nagyobb, de az 1240 pengőt el nem éri	20% ;
c) 650 pengő vagy ennél nagyobb, de a 880 pengőt el nem éri	19% ;
d) 450 pengő vagy ennél nagyobb, de a 650 pengőt el nem éri	18% ;
e) 330 pengő vagy ennél nagyobb, de a 450 pengőt el nem éri	16% ;
f) 280 pengő vagy ennél nagyobb, de a 330 pengőt el nem éri	15% ;
g) 200 pengő vagy ennél nagyobb, de a 280 pengőt el nem éri	14% ;
h) 120 pengőnél nagyobb, de a 200 pengőt el nem éri	12% ;
i) 120 pengő vagy ennél kisebb	10%.

A Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Részvénytársaságnál és a Budapest Székesfővárosi Várapénztár Részvénytársaságnál az 1932. évi július hó 1. napjától kezdődően az ellátási díjak csökkentésének teljes mértéke a következő:

Ha az ellátási díj havi összege

a) 1240 pengő vagy ennél nagyobb	25% ;
b) 880 pengő vagy ennél nagyobb, de az 1240 pengőt el nem éri	20% ;
c) 650 pengő vagy ennél nagyobb, de a 880 pengőt el nem éri	19% ;
d) 450 pengő vagy ennél nagyobb de a 650 pengőt el nem éri	18% ;
e) 330 pengő vagy ennél nagyobb, de a 450 pengőt el nem éri	16% ;
f) 330 pengőnél kevesebb	15%.

A Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaságnál az ellátási díjak csökkentésének teljes mértéke az 1932. évi július hó 1. napjától kezdődően a következő:

1. Azokban az esetekben, amelyekben az ellátási díjakat az »A« táblázatbeli III., IV., vagy V. csoportba tartozó fizetési osztályokkal egybekötött és az ellátási díj megszabásánál számításba vehető javadalmazás alapján állapították meg, ha az ellátási díj megállapításánál számításba vett javadalmazás havi összege:

a) 330 pengő vagy ennél nagyobb volt, a csökkentés teljes mértéke	30% ;
b) 255 pengő vagy ennél nagyobb volt, de a 330 pengőt el nem érte	29% ;
c) 200 pengő vagy ennél nagyobb volt, de a 255 pengőt el nem érte	28% ;
d) 170 pengő vagy ennél nagyobb volt, de a 200 pengőt el nem érte	26% ;
e) ha 170 pengőnél kisebb volt	24%.

2. Azokban az esetekben, amelyekben az ellátási díjakat nem az előbbi pontban meghatározott illetmények alapján állapították meg, az ellátási díjak csökkentésének teljes mértéke 19%.

3. Az ellátási díjaknak azt a részét, amely az ellátási díj megállapításánál alapulvett személyi, működési, korpótléokra vagy átmeneti pótléokra esik, ugyanazzal a százalékkal kell csökkenteni, amellyel a tényleges szolgálatban álló alkalmazottaknak nyugdíjba beszámítható mellékilletményei csökkennek.

Ha az ellátási díj jelenlegi összege a havi 80 pengőt nem haladja meg, mentes az 1932. évi július hó 1. napjával hatályba lépő további csökkentés alól. Ha az ellátási díj jelenlegi összege a havi 80 pengőt meghaladja, de a most előírt további csökkentés által a havi 80 pengőnél kevesebb lenne, ellátási díjként 80 pengő jár.

Az ellátási díjak havi összegeinek csökkentésénél a tört filléreket teljesen figyelmen kívül kell hagyni.

Azokat az ellátási díjakat, amelyeket a jövőben, vagyis az 1932. évi június hó 30. napja után állapítanak meg, továbbra is azok szerint a szabályok szerint kell megállapítani, amelyek az 1931. évi szeptember hó 1. napja előtt érvényben voltak és az ekként — tehát a csökkentések figyelmen kívül hagyásával — megállapított összegeket kell ebben a rendeletben foglaltaknak megfelelően csökkenteni.

A lakáspénzre vonatkozó rendelkezések. A lakáspénzeket az 1932. évi augusztus hó 1. napjától kezdődően további 3%-kal kell csökkenteni, vagyis az 1932. évi február hó 1. napja előtt járt lakáspénzeknél a csökkentés teljes mértéke az 1932. évi augusztus hó 1-től kezdődően 8%.

Ugyanilyen mértékben kell csökkenteni a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaságnál ellátási díjban részesülőeknek a lakáspénzét is. Ha azonban ez a lakáspénz a tényleges szolgálatban élvezett lakáspénzhez való viszonylatban nagyobb mértékben csökkent, mint azonos esetekben a közigazgatási szolgálatban az itt érvényes szabályok szerint a nyugellátásra megállapított lakáspénz a tényleges alkalmazásban élvezett lakáspénzhez való viszonylatban csökkent volna, ezt a különbözetet a lakáspénznek 8%-os csökkentésébe be kell számítani.

Ha a székesfővárostól vagy az általa kezelt, fenntartott vagy a székesfőváros anyagi érdekeltségébe tartozó üzemtől, vállalatától, intézettől, közintézettől, közműtől, gazdaságtól stb.-től lakáspénzben részesülő alkalmazottnak vagy nyugdíjasnak vele közös háztartásban élő és tényleges szolgálatban lévő vagy nyugdíjas házastársa is részesül a székesfővárostól vagy a székesfőváros által kezelt, fenntartott vagy a székesfőváros anyagi érdekeltségébe tartozó üzemtől stb.-től lakáspénzben, az 1932. évi augusztus hó 1-től kezdődően a részükre járó lakáspénzek közül csak a magasabb összegű lakáspénzt szabad teljes összegében kifizetni, míg a kisebb összegű lakáspénznek csak az 50%-a jár. Ha a házastársak mindegyikének egyenlő összegű lakáspénzre van igénye, a férj részére a teljes összegű lakáspénz, a feleség részére pedig lakáspénzének 50%-a jár.

Ha az előző bekezdés hatálya alá eső házastársak egyike természetben kap lakást, akkor a lakáspénzben részesülő házastársnak a lakáspénzét kell az 1932. évi augusztus hó 1. napjától kezdődően a kisebb összegű lakáspénzre igényjogosult házastársat illető lakáspénznek 50%-ával csökkenteni.

Az előző bekezdésekben említett esetekben a közös háztartásban élő házastársak kötelesek legkésőbb az 1932. évi június hó végéig, a jövőben pedig késedelem

nélkül bejelenteni, hogy a székesfővárostól, vagy általa kezelt, fenntartott, vagy a székesfőváros anyagi érdekeltségéhez tartozó üzemtől stb.-től a másik házastárs milyen címen és milyen összegű lakáspénzben (lakbér-nyugdíjban) részesül. Ugyanez a bejelentési kötelezettség áll fenn a természetbeni lakásokra vonatkozóan is.

A családi pótlékra vonatkozó rendelkezések. Azoknál az üzemeknél stb.-nél, ahol az alkalmazottak a közigazgatási alkalmazottakhoz hasonlóan családi pótlékban részesülnek, a családi pótlék mértékét az 1932. évi július hó 1. napjától kezdődően a következően állapította meg a polgármester :

a) a családi pótlék szempontjából megállapított első csoportban a családi pótlék minden egyes igényjogosult gyermek után havi 12 pengő, a közös háztartásban élő feleség után havi 6 pengő ;

b) a második csoportban a családi pótlék minden egyes igényjogosult gyermek után havi 11 pengő, a közös háztartásban élő feleség után havi 5.50 pengő ;

c) a harmadik csoportban a családi pótlék minden egyes igényjogosult gyermek után havi 10 pengő, a közös háztartásban élő feleség után havi 5 pengő ;

d) a negyedik csoportban a családi pótlék minden egyes igényjogosult gyermek után havi 9 pengő, a közös háztartásban élő feleség után havi 4.50 pengő ;

e) az egyéb családtagok után engedélyezhető családi pótlék az 1932. évi július hó 1-től kezdődően az előbbieket szerint a gyermekekre nézve megállapított összegben jár.

Ha a családi pótlékban részesülő alkalmazottnak a vele közös háztartásban élő felesége ugyancsak a székesfővárosnál, az általa kezelt, fenntartott vagy a székesfőváros anyagi érdekeltségébe tartozó üzemnél stb.-nél tényleges szolgálatban van, vagy ezek bármelyikétől ellátási díjban részesül, az alkalmazott részére a felesége után az 1932. évi július hó 1. napjától kezdődően családi pótlék nem jár. Ilyen esetekben a férj köteles az illetményeit számfejtő szervnél késedelem nélkül bejelenteni, hogy felesége az előbbieken meghatározott szolgálatban áll vagy ellátási díjat élvez.

Vegyes rendelkezések. Az illetményeket és az ellátási díjakat terhelő levonások (kereseti adó, különadó, rokkantellátási adó, nyugdíjjárulék, betegsegélyezési járulék stb.) összegét a csökkentett illetmények, illetve ellátási díjak után kell megállapítani.

Az illetmények, az ellátási díjak csökkentésénél a magánszolgálati vagy munkabérvizonyból és tantiémekből származó jövedelmek különadójának felemelése tárgyában kiadott 1931. évi 4740. M. E. számú rendelet alapján fizetendő különadónak a felét, valamint az egyenesadókra és illetékekre vonatkozó törvényes rendelkezések kiegészítéséről és módosításáról szóló 1932. évi 2030. M. E. számú rendelet alapján a jövedelemadó után fizetendő rendkívüli pótlékot úgy kell tekinteni, mintha ezeknek erejéig a jelen rendeleten alapuló csökkentést már végrehajtották volna.

Az alkalmazottak lakáspénzének engedményezése körül követett eljárás szabályozása. A m. kir. minisztérium a közalkalmazottak lakáspénzének engedményezése körüli eljárást az 1908. évi XLI. t.-c. 30 §-ában nyert felhatalmazás alapján kiadott 4700/1930. számú rendeletével szabályozta.

E szerint a lekötött lakáspénz engedményezése esetén a főváros tényleges szolgálatában álló adós közigazgatási (kórházi) és tanügyi tisztviselőknek és egyéb alkalmazottnak a fizetési kötelezettséget vállaló és a lakáspénz engedményezését tárgyzó nyilatkozatát a hivatalfőnök előtt a felveendő jegyzőkönyvbe is lehet foglalni. Nyugalomba helyezett közigazgatási (kórházi) tisztviselő vagy alkalmazott ezt a nyilatko-

zatot a polgármesteri I. (elnöki) ügyosztály vezetője, akadályoztatása esetén helyettese vagy az ellátási díjait számfejtő számvevősegi I. osztály vezetője, a nyugdíjas közoktatási alkalmazott a polgármesteri VII. (közoktatási) ügyosztály vezetője vagy helyettese vagy a központi számvevőség VII. osztályának vezetője előtt is megteheti. Az ilyen jegyzőkönyv okirat.

Az eredeti jegyzőkönyvet és hivatalból elkészített két hiteles másolatát a hivatalfőnök (nyugalomba helyezett alkalmazottnál a számfejtő hivatal vagy az arra illetékes polgármesteri I., illetve VII. ügyosztály) az alkalmazottnak kiadja. Ennek a jegyzőkönyvnek a mintáját a hivatkozott minisztériumi rendeletnek a melléklete tartalmazza.

A központi számvevőség az Országos Lakásépítő Hitelszövetkezettel kötendő kölcsönügyletre vonatkozó egyesség létrejötté céljából a hozzáforduló fővárosi alkalmazottnak kérelmére igazolást ad arról, hogy a lakáspénzét foglalás vagy engedményezés nem terheli és egyúttal előjegyzí a lakáspénz visszatartását ; az egyesség megkötése után a hozzá beérkezett engedményokirat és a hitelezőnek a kölcsönügylet létrejöttéről szóló értesítése alapján a követelést — ha a követelés behajtásának nincsen törvényes akadálya — feljegyzí, a feljegyzés megtörténtét az engedményokirat eredeti és mindkét másolati példányára rávezeti és az utalványtervezettel együtt jelentés kíséretében, a közigazgatási személyzetet illetően a polgármesteri I. (elnöki), a közoktatási alkalmazottakra vonatkozóan a polgármesteri VII. (közoktatási) ügyosztályban bemutatja. Az illetékes polgármesteri ügyosztály a számvevőség javaslata alapján a rendeletet és utalványt soronkívül előkészíti és az ügyosztályvezető tanácsnok azt a polgármester megbízásához képest kiadmányozza. Az Országos Lakásépítési Hitelszövetkezet által folyósítandó kölcsönöknél a lakáspénz engedményezésének tudomásvételéhez a székesfővárosi tiszti ügyészség jogi véleményét nem kell megszerezni, egyéb kölcsönöknél azonban a polgármester ezt kötelezően elrendelte.

A szolgálatképesség megállapítása körüli eljárás. A székesfővárosi alkalmazottak szolgálatképességének megvizsgálását, illetőleg megállapítását célzó orvosi vizsgálatok és az ezzel kapcsolatos egyéb teendőket megállapító 157.912/1928—I. számú rendeletet az időközben szerzett tapasztalatok alapján a polgármester a következőkben módosította :

1. Mindazon esetekben, mikor a szolgálatképtelenséget jelentett alkalmazott az orvosi vizsgálat előtt kezdi meg szolgálatát, ezen körülményt a vizsgálat iránt megkeresett kerületi orvossal, illetve az odatartozó esetben a tiszti főorvosi hivatallal haladéktalanul távbeszélő útján tudatni kell.

2. Azon esetekben, midőn a fekvő betegnek jelzett alkalmazottat a kiszálló kerületi orvos lakásán nem találja, vagy amennyiben az alkalmazott járóbetegnek bizonyul, ezen körülményt a kerületi orvos az alkalmazott hivatalfőnökének, a felelősségrevonás megindítása végett, jelenteni tartozik.

3. A kerületi orvosok indokolt esetben az általuk eddig részletekben véleményezhető hatheti szolgálatmentesség engedélyezését súlyos betegségek esetén egészben, már az első vizsgálat alkalmával javasolhatják.

Idegennyelvű tanfolyamok. A közigazgatási tiszti alkalmazottak részére rendszeresített idegennyelvű tanfolyamok az 1932. évben is működtek és pedig az angol nyelvből 3, a francia nyelvből 2, a német és olasz nyelvekből pedig 1—1 párhuzamos tanfolyam a kezdők és a haladók részére.

Tisztviselői gyors- és gépirótanfolyam. Mivel a székesfőváros közigazgatási szolgálatában levő, a fennálló rendelkezések értelmében a gyors- és gépirói képesítés megszerzésére kötelezett ideiglenes hivatalnokok közt még számosan voltak olyanok, akik az irodai gyors- és gépirói vizsgálat letételét nem igazolták, ezért — a megelőző években rendezett tanfolyamokhoz hasonlóan — a költségvetésben erre a célra előirányzott hitelösszeg keretei között a tanfolyamokat újból megindította a polgármester.

4. Vallás- és kegyúri ügyek.

Kegyúri ügyek. A törvényhatósági tanács a különböző hitfelekezetek rendkívüli segélyezése céljából 90.000 pengőt, illetőleg a 10%-os zárolt összeg levonásával 81.000 pengőt juttatott a hitfelekezeteknek főleg építkezési és tatarozási költségekhez való hozzájárulás címén segély fejében.

A törvényhatósági tanács a főváros kegyurasága alá tartozó belvárosi római katolikus plébániának végleges elhelyezése céljából megvette a Piarista-utca 4. számú házat oly feltételek mellett, hogy 11 éven át 14.000 pengőt törleszt a főváros a Községi Takarékpénztárnak, amely az ingatlannak a vételárát, 125.000 pengőt rendelkezésre bocsátotta. Ezen vétel útján a főváros 11 évi törlesztés után értékes új ingatlan birtokába jut a nélkül, hogy a plébánia elhelyezésére szolgáló helyiségek eddigi bérösszegénél számottevőbb összeget kellene törlesztésül fizetnie.

Lebontatta a főváros a belvárosi főplébániatemplomot körülvevő üres üzlet-helyiségeket s ennek a munkának a keresztülvitele során a templom értékes gótikus részei kerültek felszínre, amelynek művészi hatását biztosítani fogják.

A súlyosan megrongált állapotban levő budavári koronázó főtemplom javítási munkálatainak tervei elkészültek és a törvényhatósági tanács a feltétlen szükségesség szem előtt tartásával csak a torony kijavítására 250.000 pengőt szavazott meg. Szükségesnek tartotta azonban, hogy egyidejűleg felterjesztésben forduljon a kormányhoz, hogy a templom országos műemlék jellegére való tekintettel a restaurálási költségekhez járuljon hozzá.

A budapest-lipótváros-lőportárdűlői római katolikus plébánia elhelyezése céljából a törvényhatósági tanács Wörner J. és Társa gépgyár részvénytársaságnak a Lehel-téri új templom közelében levő igazgatósági és irodaépületét 1933. január 1-étől kezdve öt évre kibérelte azzal a feltétellel, hogy a gyár az épületet a plébánia céljainak megfelelően, saját költségén, átalakíttatja.

A budai Kapisztrán Szent Jánosról nevezett Szent Ferenc-rend kérelmére a Pasaréti-út és Csébi-utca találkozásánál levő fővárosi ingatlant a törvényhatósági tanács a rendnek templomépítkezés céljaira átengedte.

A budapest-krisztinavárosi római katolikus plébániatemplom orgonáját a főváros 10.000 pengő költséggel helyreállíttatta.

Ezen kívül a főváros a kegyurasága alá tartozó templomok és plébánia-épületek legszükségesebb karbantartási és javítási munkálatait mintegy 22.000 pengő költséggel elvégeztette.

A városmajori római katolikus egyházközség a szűknek bizonyult kápolna mellett új, nagy befogadóképességű modern templomot épített a saját erejéből. A 120.000 pengőt kitevő építési költségből 96.000 pengőt az egyházközség kifizetett, a még fennmaradt összeget a fővárostól, mint kegyúrtól, segély címén kéri.

A kegyúri bizottság a megüresedett budapesti görög szertartású katolikus plébániajavadalomra dr. *Krajnyák* Gábor szentszéki tanácsost, gör. kat. segédlelkészt, az újonnan szervezett három róm. kat. plébániajavadalomra pedig *Sármány* Ferenc, *Schusztér* Antal és dr. *Török* Zoltán segédlelkészeket választotta meg.

A székesfőváros kegyurasága alá tartozó latin- és görögszertartású katolikus plébánosok nyugdíjszerű ellátása. A székesfőváros kegyurasága alá tartozó latin- és görögszertartású katolikus plébánosok nyugalásuk rendezését kérték a fővárostól. Kérelmüket azzal indokolták, hogy jóllehet tényleges szolgálatuk alatt a fővárostól, mint kegyúrtól, javadalomban részesülnek, öregségük vagy szolgálatképtelenségük esetén a fővárostól semmiféle ellátást nem kapnak, csupán az egyházi hatóságok által létesített papi nyugdíjalapból élveznek bizonyos igen alacsony összegű nyugdíjat. Ennek az alapnak a vagyona ugyanis a háború és az azt követő gazdasági és pénzügyi összeomlás idején nagyrésztben megsemmisült, illetve elértéktelenedett, úgyhogy most a legminimálisabbra redukált életnívót sem tudja a beteg és elaggott lelkipásztorok számára biztosítani. Ennek gyakorlati következménye azután az, hogy a lelkészek öreg napjaikban minden fáradtság és betegség ellenére szolgálatot kénytelenek teljesíteni, hogy megélhetésük biztosítva legyen.

A kegyúri lelkészség életének és munkásságának legnagyobb részét a fővárosban tölti el és működésükhöz kiválóan fontos erkölcsi értékek fűződnek, így a fővárosnak, mint kegyúrnak sem lehet közömbös az, hogy a becsületes szolgálatban megöregedett és elfáradt vagy betegség folytán szolgálatképtelenné vált lelkész megélhetése megfelelő módon biztosítva van-e a megérdemelt nyugalomban és nem szorul-e embertársainak támogatására, mint amire, sajnos, példánk vannak.

A nyugdíj kérdésének megoldását más körülmények is indokolták. A székesfővárosi községi iskolákban szolgálatot teljesítő hitoktatóknak és hittanároknak a világi oktatószemélyzet nyugdíjjogosultságával egyenlő nyugdíjigényük van, így ezek a lelkészek öreg napjaikra biztosítva vannak. A kegyúri személyzet nagyrésze szintén éveket töltött el mint hitoktató vagy hittanár a főváros szolgálatában s csak később léptek át kegyúri lelkészi munkára, ami által nyugdíjjogosultságukat elvesztették. Annak ellenére, hogy a kegyúri lelkészi személyzet is bizonyos óraszámban köteles a hitoktatás ellátására, a hivatásszerű hitoktató személyzettel szemben a nyugdíjjogosultságot ezidőszerint nem szeresheti meg.

A régi, nagykiterjedésű plébániák jövedelmei a régebbi időkben módot adtak arra, hogy a lelkészek öreg napjaik biztosításáról életbiztosítás vagy egyéb formában gondoskodni voltak képesek. A plébániák megosztása és a jelenlegi súlyos gazdasági viszonyok azonban a stólaris jövedelmeket is annyira lecsökkentették, hogy ma a kegyúri lelkészi személyzet megélhetése biztosításának alapját csaknem kizárólag a fővárostól élvezett javadalom képezi.

Ezek a körülmények arra indították a fővárost, hogy a kegyúri lelkészi személyzet nyugdíjszerű ellátásának kérdésével foglalkozzék.

A kérdés tárgyalása során kiderült, hogy a kegyúri lelkészi személyzetből a segédlelkészek és helyi lelkészek az egyházi főhatóság által, a főváros, mint kegyúr meghallgatása nélkül áthelyezhetők, de nemcsak a kegyuraság keretein belül, hanem azonkívül is, így a személyzet ezen részénél tehát a szolgálati viszony bármely pillanatban megszakadhat, amiért is a nyugdíjszerű ellátás ezeknél a kategóriáknál teljesen lehetetlen. A kinevezett plébánosok ellenben végleges szolgálati viszonyban vannak, át nem helyezhetők, ennél fogva a plébánosok nyugdíjszerű ellátásának ebből a szempontból akadálya nincsen. Ez utóbbi körülmény indokolja azt, hogy kizárólag a főváros kegyurasága alá tartozó 26 plébános nyugdíjszerű ellátása vétetett tárgyalás alá.

Figyelemmel arra, hogy a plébánosok nyugellátására vonatkozóan bemutatott szabályrendelet elfogadása, a számvevőség által végzett számítások eredményei szerint, a fővárosra évekig anyagi megterhelést nem jelent, az évek múlva beálló kötelezettség pedig a főváros háztartására számottevő terhet nem ró, másrészt tekintetbe véve azt, hogy úgy etikai, mint szociális szempontok indokolták ennek a kérdésnek megnyugtató elintézését, a közgyűlés a szabályrendelettervezetet a következő szövegezésben fogadta el:

1. §.

Az ellátási jogosultság.

(1) Budapest székesfőváros kegyuraságához tartozó római katolikus (latin és görög szerzetesrendű) plébánosok a jelen szabályrendeletben megszabott feltételek mellett saját személyükre az alábbiakban meghatározott nyugdíjszerű ellátásra jogosultak.

(2) Nem jogosultak nyugdíjszerű ellátásra azok a szerzetesrendbe tartozó felszentelt papok, akik a székesfőváros kegyurasága alá tartozó, de valamely szerzetesrend gondozására bízott plébánia lelkészi teendőit látják el.

2. §.

Az ellátási igényből kizáró okok.

- (1) A székesfőváros kegyuraságához tartozó plébánosnak nincs nyugdíjszerű ellátásra igénye, ha
- a) magyar állampolgárságát elvesztette,
 - b) jogerős bírói ítélettel hivatalvesztésre ítélték vagy az egyházi hatóság állásától elmozdította vagy fegyelmi úton javadalmától megfosztotta,
 - c) állásáról lemondott vagy azt az egyházi hatóság engedelmével elhagyta,
 - d) az esztergomi főegyházmegye kötelékéből önként kilépett vagy abból kizárták,
 - e) az egyházi hatóság bármilyen rendelkezése vagy engedélye folytán a székesfőváros kegyuraságához tartozó plébánián plébánosként működni megszűnik,
 - f) nyugdíját megváltotta,
 - g) állami, székesfővárosi vagy ez utóbbival nyugdíj szempontjából viszonyosságban levő hatóság vagy nyugdíjintézet stb. kötelékébe tartozó állásban tényleges szolgálatban áll és az alkalmaztatása ellátási igénnyel van egybekötve vagy ilyen állás után nyugdíjat élvez.

3. §.

Az ellátás megállapításának alapja.

- (1) Az ellátási összeg kiszabásánál alapul szolgál:
- a) a beszámítható szolgálati idő,
 - b) a beszámítható javadalmazás.

4. §.

A beszámítható szolgálati idő.

(1) A plébánosok ellátásának megállapítása szempontjából beszámítható szolgálati idő az az időtartam, amelyet a plébános a székesfőváros kegyuraságához tartozó plébánián, illetőleg plébániákon plébánosi minőségben megszakítás nélkül vagy a székesfőváros kegyuraságához tartozó valamelyik plébánián vagy a székesfővárosnál egyéb helyen a (4) bekezdésben megjelölt minőségben, habár megszakítással is, eltöltött.

(2) A szolgálat kezdő időpontjául a plébánosi szolgálat szempontjából azt a napot kell tekinteni, amelytől kezdve a plébános kinevezése után a plébánosi javadalmazást folyósították.

(3) A beszámítható szolgálati idő befejező időpontjául azt az időpontot kell tekinteni, amellyel a székesfőváros, mint kegyúr, az egyházi hatóság részéről történt felmentés után a javadalmas illetményét beszüntette.

(4) A plébánosi minőségben eltöltött szolgálati időt akár közvetlenül, akár megszakítással megelőzően a székesfőváros kegyuraságához tartozó plébánián segédlelkési (kápláni), valamint a székesfővárosnál hitoktatói, hittanári és kórházi lelkési minőségben eltöltött azt a szolgálati időt, amely alatt az érdekelt a székesfővárostól az előbb említett minőségben illetményt élvezett, a nyugdíjjárulék utánfizetése mellett az ellátás alapjául szintén be kell számítani.

5. §.

A szolgálati idő megállapítása és kedvezményes számítása.

(1) A teljes szolgálati idő 40 év.

(2) A megállapításnál az egész éveken felül maradó és hat hónapot meghaladó idő egész évnek számít, a hathónapi vagy annál kisebb idő figyelmen kívül marad.

6. §.

A hadiévek hozzászámítása.

(1) Az 1914—1918. évi háborúban (világháborúban) résztvevett olyan plébános szolgálati idejéhez, aki az állandó ellátásra való igényt már megszerezte, annyszor egy hadiévet kell kérelmére hozzászámítani, ahány naptári évben legalább három hónapon át katonai szolgálatot teljesített, vagy — tekintet nélkül katonai szolgálatának időtartamára — ahány naptári évben harcban vett részt vagy az ellenség előtt megsebesült vagy hadiviszontagságok — ideértve a járványos betegségek esetét is — következtében szolgálatra képtelenné vált.

(2) Ha az (1) bekezdésben említett plébános hadifogságba esett, az 1922. év végéig hadifogságban töltött évei közül mindazok, amelyekben legalább három hónapot hadifogságban töltött, kérelmére szintén hadiéveknek számítandók, ha egyébként a hadifogságba jutás és a hadifogságban tanúsított magatartás igazolást nyer.

(3) A hadiévet vagy hadi éveket nem lehet kedvezményesen számítani és a hozzászámításnak csak abban az esetben van helye, ha a plébánosnak beszámítható szolgálati ideje 9 évet és 6 hónapot meghalad.

7. §.

A beszámítható javadalmazás.

(1) Az ellátás megállapításának alapjául szolgáló javadalmazás az a fizetés, amelyet a plébánosok illetményeit megállapító közgyűlési határozatok alapján tényleges működése ideje alatt utoljára élvezett.

(2) A plébánosi fizetésen kívül más címen (káplántartás, hadipótlék stb.) élvezett járandóság az ellátás megállapításánál figyelembe nem vehető.

8. §.

Ellátási igény.

Ellátásra van igénye annak a plébánosnak :

- a) aki elaggulás, betegség, testi vagy szellemi erőinek megfogyatkozása folytán tartósan munkaképtelenné, illetőleg baleset folytán a papi szolgálatra egyszersmindenkorra alkalmatlanná vált,
- b) aki 65. életévét betöltötte,
- c) aki betöltötte azt a szolgálati időt, amely részére az ellátás megállapításánál beszámítható járandóságának teljes összegével felérő nyugdíjat biztosít.

9. §.

A nyugdíjra való igény és a nyugdíj összegének megállapítása.

(1) Azoknak a plébánosoknak, akiknek a beszámítható szolgálati idejük befejező időpontjában legalább 10 évi beszámítható szolgálati idejük van, életfogytig tartó nyugdíjra van igényük.

(2) A nyugdíjat havi összegekben kell megállapítani.

(3) A nyugdíjat a 10. beszámítható szolgálati évig a beszámítható javadalmazás 40%-ával, a 10. beszámítható szolgálati éven túl a 40. szolgálati évig bezárólag minden év után a beszámítható javadalmazásnak további 2%-ával kell megállapítani.

(4) Azoknak a plébánosoknak a nyugdíját, akiket 15 évnél kevesebb beszámítható szolgálati idővel helyeztek nyugalomba és 60. életévüket még nem töltötték be, az előbbi bekezdés értelmében nyugdíj címén egyébként járó összegnek a 60%-ával kell megállapítani.

(5) Az olyan 15 évnél kevesebb beszámítható szolgálati idővel nyugalombahelyezett és 60. életévét be nem töltött plébános nyugdíját, akinek közhatósági bizonyítvánnyal beigazoltan semmiféle keresete vagy jövedelme nincs és akinek teljes munka- és keresetképtelenségét a székesfőváros tiszti főorvosa (tiszti főorvos helyettese) megállapította, az ezen megállapítás napját követő hónap első napjától kezdve a (3) bekezdés értelmében a beszámítható szolgálati idejének megfelelő %-kal kell megállapítani.

(6) A (4) bekezdésben foglalt korlátozó rendelkezés a 60. életév betöltését követő hónap első napjától kezdve nem nyer alkalmazást. A nyugdíjat tehát a 60. életév betöltését követő hó első napjától kezdve a (3) bekezdés értelmében a beszámítható szolgálati időnek megfelelő %-kal kell megállapítani.

10. §.

A lakáspénz.

(1) A nyugdíjazott plébánosokat lakáspénz is megilleti és annak összege egyenlő azzal a lakáspénzzel, amelyet a közgyűlés a plébánosok részére mindenkor megállapít.

(2) Azokat a plébánosokat, akik 15 évnél kevesebb beszámítható szolgálati idővel kerülnek nyugalomba, csak az (1) bekezdésben megjelölt lakáspénz 60%-a illeti meg és az a körülmény, hogy a 15 évnél kevesebb beszámítható szolgálati idővel nyugalomba helyezett plébános nyugdíját a 9. §. (5) és (6) bekezdésben foglaltak értelmében az ugyanezen §. (4) bekezdésében foglalt korlátozás alól mentesítették, nem jogosítja őket a fenti (1) bekezdésben említett lakáspénz élvezetére.

11. §.

A nyugellátás megszüntetése.

(1) A már folyósított nyugdíjat és lakáspénzt be kell szüntetni, ha a nyugdíjazott plébános :

- a) meghal,
- b) elveszti magyar állampolgárságát,
- c) előzetes engedély nélkül idegen hatalom szolgálatába lép,
- d) jogerős bírói ítélettel hivatalvesztésre ítélték,
- e) szabadságvesztésbüntetésre ítélték, hivatalvesztés kimondása nélkül,
- f) nyugdíjazása után derül ki és az egyházi hatóság megállapítja, hogy még tényleges működése ideje alatt olyan cselekményt követett el, amely alapul szolgálhatott volna arra, hogy őt az egyházi hatóság állásától elmozdítsa vagy fegyelmi úton javadalmától megfosssa, illetőleg az esztergomi főegyházmege kötelékéből kizárja,

- g) nyugdíjazása után derül ki, hogy részére a nyugdíjazás időpontjában már fennállott valamely körülmény folytán nyugellátás nem lett volna megállapítható,
 h) előzetes engedély nélkül tartósan Magyarország határain kívül tartózkodik,
 i) újból egyházi vagy bármilyen közhatóságnál (közintézménynél) állandó tényleges fizetési szolgálatba lép,
 j) bejelenti, hogy nyugellátásának élvezetéről időlegesen lemond,
 k) nyugdíját összességben megváltja,
 l) bármely oknál fogva megszűnik a papirend tagja lenni.

(2) Az előbbi bekezdés a), d), f), g), k) és l) pontjaiban felsorolt esetekben a nyugellátást végleg be kell szüntetni. Az f) pontban említett esetben azonban a nyugellátást nem lehet beszüntetni akkor, ha a cselekmény elkövetése óta már három évnél hosszabb idő telt el.

(3) Az (1) bekezdés b), c), e), h), i) és j) pontjaiban felsorolt esetekben a nyugellátást csak időlegesen kell beszüntetni. A b), c) és h) pontokban említett esetekben az ellátást újból folyósítani lehet azon hónapot követő hó első napjától, amely hónapban megszűnt az az ok, amely miatt a nyugellátást beszüntették; a multa nézve azonban az ellátást utólag sem lehet folyósítani. Az e) pont esetében a nyugellátást a szabadságvesztésbüntetés tartamára kell beszüntetni. A j) pontban említett esetben a nyugellátást újból folyósítani kell azt a hónapot követő hó első napjától kezdve, amely hónapban az érdekelt bejelenti, hogy az időlegesen beszüntetett nyugellátásnak újból való folyósítását kívánja. Az i) pontban említett esetben a nyugdíjat az ebben a pontban említett szolgálat megszűnését követő hó első napjától az érdekelt kérelmére újból folyósítani kell. Ha azonban az ilyen nyugdíjazott plébános a közhatóságnál eltöltött szolgálata alapján nyugellátásban részesül, a plébánosi nyugellátásnak beszüntetése véglegessé válik és ez a nyugellátása újból már nem folyósítható.

12. §.

A végkielégítésre való igény és a végkielégítés összegének megállapítása.

(1) Az a plébános, akinek a beszámítható szolgálati ideje befejező időpontjában még nincs nyugdíjra igényt adó 10 évi beszámítható szolgálati ideje, végkielégítésre tarthat igényt, ha reá nézve az ellátás feltételül a 8. §-ban megszabott körülmények beállottak.

(2) Az a plébános, aki a 9. §. értelmében nyugdíjra bír igénnyel, végkielégítésre nem tarthat számot.

(3) A végkielégítés összegét a tényleges működés ideje alatt utoljára élvezett beszámítható javadalmazás és a lakáspénz alapulvétele mellett és pedig öt beszámítható évig bezárólag ennek a beszámítható javadalmazásnak és a lakáspénznek egyévi összegével (vagyis a fizetés havi összegének 12-szeresével és a negyedévi lakáspénz négyszeresével), 5 évnél több, de 10 évnél kevesebb beszámítható szolgálati idő esetén pedig a beszámítható javadalmazás és a lakáspénz kétévi összegével (vagyis a fizetés havi összegének huszonnégyszeresével és a negyedévi lakáspénz nyolcszorosával) kell megállapítani.

(4) Az a plébános, akinek a beszámítható szolgálati ideje az 5 évet el nem éri, végkielégítésre csak abban az esetben tarthat igényt, ha teljesen munka- és keresetképtelen. Ezt a teljes munka- és keresetképtelenséget még a tényleges működés megszűnése előtt kizárólag a székesfőváros tisztí főorvosa (tisztí főorvos helyettese) igazolhatja. Ebből a szempontból teljesen munka- és keresetképtelennek csak azt lehet tekinteni, akit a székesfőváros tisztí főorvosa (tisztí főorvos helyettese) mindennemű munkára, illetőleg keresetre mindenkorra képtelennek minősít. Az ilyen plébános végkielégítését az utoljára élvezett beszámítható javadalmazása és a lakáspénz teljes összegének alapulvétele mellett kell megállapítani.

(5) Annak a plébánosnak a végkielégítését, akinek a beszámítható szolgálati ideje 5 évnél több, de 10 évnél kevesebb:

a) abban az esetben, ha a munka- és keresetképtelenség megállapítást nyer, a beszámítható javadalmazás és a lakáspénz teljes összegének alapulvétele mellett,

b) minden más esetben a beszámítható javadalmazás és a lakáspénz 60%-ának alapulvétele mellett kell megállapítani.

(6) Az előbbi bekezdés a) pontjában említett munka- és keresetképtelenség megállapítására vonatkozólag is a jelen szakasz (4) bekezdésének rendelkezései az irányadók.

13. §.

A nyugdíj megváltása.

(1) A polgármester a nyugdíjazott plébános kérelmére az egyházi hatóság beleegyezésével megengedheti a nyugdíjnak egy összegben való megváltását abban az esetben, ha:

a) a nyugdíjazott plébános a nyugdíjának megváltására irányuló kérelmében minden további ellátási igényéről lemond és

b) ha a székesfőváros tiszti főorvosa (tisztí főorvos helyettese) a megváltást kérő korához és egészségi állapotához mért valószínű élettartamát igazolja.

(2) A nyugdíj megváltását a polgármester csak figyelmet érdemlő esetekben engedélyezheti és a megváltási összeget esetről-esetre határozza meg. A megváltási összeg a nyugdíjnak, illetőleg a nyugdíj és a lakáspénz összegének legfeljebb annyiszorosa lehet, ahány évig a megváltást kérő a székesfőváros tiszti főorvosának (tisztí főorvos helyettesének) véleménye szerint még éléhet, de semmiesetre sem haladhatja meg a nyugdíj megállapításánál alapul szolgált beszámítható javadal-mazás és a nyugdíjas minőségben élvezett lakáspénz évi összegének kétszeresét (2 évi összegét).

(3) A megváltott nyugdíjat még akkor sem lehet újból folyósítani, ha a volt nyugdíjas plébános hajlandó lenne a megváltási összeget visszatéríteni.

(4) A polgármesternek a nyugdíj megváltása kérdésében hozott határozata ellen jogorvos-latnak helye nincs.

14. §.

Eljárási szabályok, hatóságok, jogorvoslatok.

(1) A plébánosok ellátási ügyeiben az eljárás

a) előzetes

b) és ellátási megállapítási eljárásra oszlik.

(2) Az előzetes eljárás vagy hivatalból vagy az érdekelt plébánosnak az egyházi hatóság részéről előzetesen jóváhagyott kérelmére indul meg.

(3) Minden olyan esetben, amikor a 8. §. értelmében ellátásnak van helye, az érdekelt plébános kérelmére, — hacsak az ellátási igényből kizáró okok fenn nem forognak, — az előzetes eljárást feltétlenül meg kell indítani.

(4) Az előzetes eljárás megindítása iránt előterjesztett kérelmet, ha a tartós munkaképtelenség, illetőleg a papi szolgálatra egyszersmindenkorra való alkalmatlanság a tisztí főorvosi (tisztí főorvos-helyettesi) vizsgálattal megállapítást nyert, visszavonni nem lehet.

(5) Hivatalból lehet megindítani az előzetes eljárást a 8. §. a) és b) pontjában megjelölt esetekben, valamint a c) pontban megjelölt esetben akkor, ha a plébános 60. életévét betöltötte és legalább 40 évi valóságos beszámítható szolgálati ideje van. A 8. §. a) pontjában megjelölt esetben az eljárást hivatalból csak a főegyházmegyei hatóság erre vonatkozó megkeresése alapján lehet megindítani.

(6) Az előzetes eljárást a polgármester indítja meg annak megállapításával, hogy a 8. §. (1) bekezdésének a) — c) pontjaiban az ellátási igényre vonatkozólag megszabott feltételek valamelyike az érdekelt plébánosra nézve beállott. A 8. §. (1) bekezdésének a) pontjában említett tartós munka-képtelenséget, illetőleg baleset folytán a papi szolgálatra egyszersmindenkorra alkalmatlanná válást kizárólag a székesfővárosi tisztí főorvosának (tisztí főorvos helyettesének) vizsgálata alapján lehet megállapítani.

(7) A polgármester a megállapítás eredményét az érdekelt plébánossal közli, aki erre a kéz-besítést követő naptól számított 15 napon belül észrevételt tehet. Ezen határidőn túl beadott észrevétel figyelembe nem vehető.

(8) A polgármester az (5) és (6) bekezdésben említett megállapítás eredményét és az érdekelt plébánosnak esetleges észrevételeit a főegyházmegyei hatósággal közli, amely az ellátási feltételek valamelyikének beállása esetén a plébánost állásától felmentheti. Ha a főegyházmegyei hatóság a plébánost állásától felmentette, a felmentésre vonatkozó határozatában azt is közölni tartozik, hogy a nyugalomba helyezendő, illetőleg végkielégítésben részesítendő plébánosra vonatkozólag az ellátási igényből kizáró okok valamelyike fennáll-e. A plébánosi állástól történt felmentéssel az előzetes eljárás befejezést nyert. Az előzetes eljárás során a polgármester vagy a főegyházmegyei hatóság által tett intézkedések ellen jogorvoslatnak helye nincs.

(9) Ha a főegyházmegyei hatóság a plébánost plébánosi állásától az előzetes eljárás során felmentette, a polgármester az ellátás megállapításához szükséges adatokat a számvevősséggel hivatalból összeállíttatja és az érdekelttel közli, akinek jogában áll azokra nézve észrevételeit a kézbesítést követő naptól számított 15 nap alatt megtenni és ugyanakkor köteles születési bizonyítványát, valamint a netalán hivatalosan fel nem jegyzett adatokat okmányokkal igazolva pótolni, mert ellenkező esetben az ellátás csupán a hivatalból összeállított adatok alapján állapítandó meg.

(10) A plébánosok nyugdíjának és végkielégítésének megállapítása, valamint a nyugdíjazott plébánosok ellátásának megszüntetése kérdésében elsőfokon a polgármester, másod- és végső fokon pedig a m. kir. közigazgatási bíróság határoz.

15. §.

A nyugdíjjárulék.

(1) A székesfőváros kegyuraságához tartozó plébánián ezen szabályrendelet életbelépésekor működő, valamint az ezután kinevezendő plébánosok állandó nyugdíjjárulékot tartoznak fizetni. Az állandó nyugdíjjárulék mértéke a beszámítható járandóság 6%-a.

(2) Az állandó nyugdíjjárulékot a beszámítható járandóságokból havonként kell levonni.

(3) A plébánosok tényleges működésük ideje alatt még akkor is kötelesek állandó nyugdíjjárulékot fizetni, ha betöltötték azt a szolgálati időt, amely részükre a nyugdíjazásnál beszámítható járandóságok teljes összegével felérő nyugdíjat biztosít, vagy ha a 70. életévüket betöltötték.

(4) A levont nyugdíjjárulékot sem a plébánosnak, sem hozzátartozóinak visszafizetni, sem más nyugdíjintézetnek átengedni nem lehet. Ez a tilalom nem zárja ki a tévesen befizetett, illetőleg levont járulékok visszatérítését.

(5) A 4. §. (4) bekezdése alapján beszámítandó szolgálati idő után járó nyugdíjjárulék fejében a plébánosok a beszámításra kerülő segédlelkéshi (kápláni), hitoktatói, hittanári és kórházi lelkéshi szolgálattal a beszámítás időpontjában járó javadalmazás után, ha életkoruk a beszámítandó szolgálati idő kezdetén 30 éven alul volt, a javadalmazás 3%-ában, ha életkoruk 30—35 év között volt, a javadalmazás 4%-ában, ha életkoruk 35—40 év között volt, a javadalmazás 5%-ában, ha életkoruk 40 éven felül volt, a javadalmazás 6%-ában megszabott nyugdíjjárulék havi összegének annyszorosát tartoznak fizetni, ahány havi beszámítható ilyen szolgálati idejük van. Ennél a számításnál a hónap tört részeit figyelmen kívül kell hagyni.

(6) Az (5) bekezdés alapján megállapított összeg fizetésére a polgármester az összeg nagyságához képest 48 hónapig terjedhető részletfizetést engedélyezhet. A megállapított részleteket a tényleg működő plébánosok fizetéséből és a nyugalomba helyezett plébánosok nyugdíjából a központi pénztár vonja le. A polgármesternek a részletek számát megállapító határozata ellen jogorvoslatnak helye nincs. Végkielégítés vagy nyugdíjmegváltás megállapítása esetén az ilyen hátralékos nyugdíjjárulékot — tekintet nélkül a részletfizetés engedélyezésére — egyösszegben kell levonni.

16. §.

Az ellátási díjak utalványozásának és kifizetésének módja.

(1) Nyugdíj a nyugalomba helyezett plébánost az előzetes eljárás befejezését követő hónap első napjától kezdve, a lakáspénz pedig az előzetes eljárás befejezését követő lakbérnegyed első napjától kezdve illeti.

(2) Lakáspénz arra az időre, amely idő alatt a nyugalomba helyezett plébános a tényleges működése alatt természetben birt lakását tényleg birtokban tartja, nem jár.

(3) A nyugalomba helyezett plébános az általa természetben birt lakást az előzetes eljárás befejezését követő lakbérnegyed első napján köteles visszabocsátani.

(4) Az egyszersmindenkorra szóló ellátásokat egyösszegben, a nyugdíjat előleges havi részletekben, a lakáspénzt pedig előzetes negyedévi részletekben a polgármester utalványozza.

(5) Az ellátási díjak kifizetésének, valamint ezek felvételének, továbbá a kérelmek előterjesztésének és a szükséges igazolásoknak a módját a polgármester szabályutastásban állapítja meg.

(6) A nyugdíjat élvezőknek a polgármester engedélyt adhat arra, hogy ellátási díjaik valamely pénzintézetnél nyitott folyószámlára folyósíttassanak. Ennek feltételeit és módozatait a polgármester az előbb említett szabályutastásban állapítja meg. Az engedély megtagadását indokolni nem kell és a polgármesternek az ebben a tárgyban hozott határozata ellen jogorvoslatnak helye nincs.

17. §.

Az igényjogosultságban beálló változások bejelentése.

(1) Az ellátásra igényjogosult plébános köteles esetről-esetre minden olyan változást, amely az ellátási díjnak megszüntetését vagy leszállítását vonja maga után, a változást előidéző körülmény beálltakor az ellátási díjakat számfejtő számvevőségi osztályhoz haladéktalanul írásban bejelenteni.

(2) Aki ezt a bejelentést elmulasztja és az ellátási díjnak őt már meg nem illető részét elveszi, ezért anyagi és büntetőjogi felelősséggel tartozik.

18. §.

Állandó ellátásnak külföldön való élvezése.

Az állandó ellátás élvezése Magyarország határain belül helyhez kötve nincs. Állandó ellátásnak Magyarország határain kívül való élvezéséhez azonban a polgármester külön engedélye szükséges, amely legfeljebb három évre szólhat. Az engedély megtagadását indokolni nem kell és a megtagadó határozat ellen jogorvoslatnak helye nincs.

19. §.

Huzamosabb idő óta fel nem vett ellátás.

(1) A több, mint három év óta fel nem vett állandó ellátást be kell szüntetni.

(2) Az állandó ellátást az igényjogosultnak kellően indokolt kérelmére a polgármester a kérelem előterjesztését követő hónap első napjától kezdve újból folyósíthatja, a fel nem vett ellátási összegek azonban ki nem utalhatók.

(3) Ha a polgármester egyszersmindenkorra szóló ellátást állapított meg és ha az érdekelt plébános ezt az utalványozó határozat kézhezvételétől számított egy év alatt fel nem veszi, az ellátásra való igényét végleg elveszti.

20. §.

Tévesen számított ellátás összegének helyesbítése.

(1) Ha az ellátást kisebb összegben állapították meg, mint amennyi az illetőnek a szabályrendelet alapján járna, az érdekelt kérelmére az ellátás összegét helyesbiteni kell és a különbözetet az elmúlt időre is meg kell téríteni. Az erre irányuló kérvényt azonban az ellátás esedékessé válása után három év alatt be kell adni. Ha az ilyen kérvényt három év eltelte után adják be, a különbözet csak három évre visszamenőleg utalható ki.

(2) Ha az ellátás azért nyert kisebb összegben megállapítást, mert az érdekelt az ellátás megállapításához szükséges adatokat okmányokkal kellőképpen nem igazolta, a magasabb összegű ellátást, illetőleg a különbözetet csak a kellő igazolást nyújtó okmányokkal felszerelt kérvény benyújtását követő hónap első napjától lehet folyósítani.

(3) Ha az ellátást tévesen nagyobb összegekben állapították meg annál, amennyi a szabályrendelet alapján járna, a téves megállapítást szintén helyesbiteni kell. A visszamenőleg egy évet meg nem haladó időre jogalap nélkül megállapított és kifizetett ellátási díjakat teljes egészükben térítmenyként elő kell írni és be kell szedni. A visszamenőleg egy évet meghaladó időre jogalap nélkül kifizetett ellátási díjakat csak abban az esetben lehet térítmenyként előírni és beszedni, ha nem nyer beigazolást, hogy azok jóhiszeműen vétettek fel.

(4) A térítmenyként való előírás módját és az ebben a kérdésben követendő eljárást a polgármester szabályozásában állapítja meg.

21. §.

A határozatok végrehajtása és a jogorvoslatok előterjesztése.

(1) Ezen szabályrendelet alapján hozott határozatokat a polgármester hajtja végre.

(2) Ezen szabályrendelet alapján hozott határozatok az ellenük benyújtott jogorvoslatokra való tekintet nélkül jogerőre emelkedésük előtt is végrehajthatók.

22. §.

Az ellátási díjak csökkentésére vonatkozó rendelkezések alkalmazása.

Ameddig a tisztviselők és egyéb alkalmazottak ellátási díjainak és lakáspénzeinek csökkentésére vonatkozólag 1931. évi szeptember hó 1.-től kezdve érvényes rendelkezések életben vannak, ezeket a rendelkezéseket az ezen szabályrendelet alapján megállapított ellátási díjakra és lakáspénzekre is megfelelően alkalmaznia kell.

23. §.

A szabályrendelet életbelépése és hatálya.

(1) Ezen szabályrendelet életbelépésének napját a jóváhagyást követő kihirdetés alkalmával a polgármester jelöli meg.

A székesfőváros kegyurasága alá tartozó három helyilelkésztségnek plébániává, két egyházközségnek pedig kegyúri helyilelkészséggé való átszervezése. Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése 1922-ben 1882/1922. kgy. sz. határozatával a régi, nagykiterjedésű római katolikus plébániák megosztásával Budapest területét 31 plébániára osztotta fel. Egyben a területi és lélekszámviszonyoknak megfelelően négy, majd újabb három, összesen hét helyilelkésztséget létesített.

Az elmúlt tíz esztendő alatt a Szent Család (VI., Szondy-utca 67.), a Külső Váci-úti (Tripolizs és Babér-utca) és a Törökőri (Kerepesi-út és Százados-utca sarkán) római katolikus kegyúri helyilelkésztségek területén végleges és nagy befogadóképességű templom épült, e mellett az itt működő lelkésztségek és egyházközségek vallási, karitatív és társadalmi tevékenysége annyira megerősödött, hogy minden tekintetben megérettnek arra, hogy önállóvá és függetlenné váljanak.

Dr. Serédi Jusztinián bíboros hercegprímás, esztergomi érsek úr Ő főmagassága már több leiratban felhívta a fővárosnak, mint kegyúrnak a figyelmét e három helyilelkésztségre, egyben ismételten annak a véleményének adott kifejezést, hogy elérkezettnek látná az időt arra, hogy ez a három helyilelkésztség plébániává szerveztessék át.

Az elmúlt tíz esztendő alatt különösen a budai új települések következtében a Lágymányos (Fehérvári-út) és a Kelenföld (Kelenföldi pályaudvarral szemben) környékén az egyházi főhatóság két új egyházközséget szervezett meg, melyek most már évek óta szép eredménnyel működnek. Minthogy ezen új egyházközségek tagjai inkább a szerény jövedelmű tisztviselő- és munkáscsaládokból kerülnek ki, így ezen egyházközségek jövedelmei is szűk keretek között mozognak, úgyhogy működésük nyugodt menetének biztosítása érdekében eddig a főváros támogatására szorultak. Így nem jelentene különösebb megterhelést a fővárosra nézve, ha ezen két egyházközséget a főváros, mint helyilelkésztségeket, kegyurasága alá vonná és ezzel ismét hosszabb időre rendezni tudná az egyház és a hívek ismételt és állandóan szorgalmazott kérelmét.

A szóbanlevő három plébánia és két helyilelkésztség létesítésének költségeire vonatkozólag megemlíthetjük, hogy a szóbanlevő mindkét arányú átszervezés végeredményben 16.911 pengő többkiadást jelent.

A többkiadás legnagyobb része az új helyilelkésztségek felállítására esik, ha pedig figyelembe vesszük azt, hogy a főváros által ezen egyházközségeknek nyújtott segítség évenként nem sokkal kisebb összegre rúg, mint a szervezés költségei, vég-

eredményben ez a szervezés sem jelent lényeges megterhelést, mert a rendkívüli segítségék természetesen megszűnnek.

A plébániává szervezendő helyilelkészéseknél végleges templom már van, a kegyuraság alá vonandó helyilelkészések területén pedig hosszabb időre kielégítő kápolna áll rendelkezésre, így ebben a tekintetben a fővárosra újabb teher nem hárul.

Mindezek alapján a törvényhatósági bizottság elhatározta, hogy a székesfőváros kegyurasága alá tartozó Szent Család, Külső Váci-úti és Törökőri helyilelkészéseket plébániává szervezi át, a Külső Kelenföldi »Szent Gellért«- és a Lágymányosi »Szent Adalbert«-egyházközségeket pedig helyilelkészési minőségben a székesfőváros kegyurasága alá vonja.

5. A kerületi előljáróságok működése.

A kerületi előljáróságok működése általában. Mint a megelőző években, úgy az 1932. esztendőben is a kerületi előljáróságok a hatáskörükbe tartozó ügyeket az 1893. évi XXXIII. t.-c. és a kerületi előljárósági szolgálati utasítás, valamint az azóta érvénybe lépett törvények és rendeletek szellemében és rendelkezései szerint intézték.

A kerületi előljáróságok által elintézendő ügyeknek a száma, különösen egyes ügykörökben állandó emelkedést mutat s az előljárósági személyzet ezt a szaporodó munkát az előljáróságok működésére felügyelő hatóságok megelégedésére végzi, aminek legszebb bizonyítéka az, hogy az előljáróságok működése ellen az esztendő folyamán sem kisebb, sem nagyobb panasz nem fordult elő.

A munkaszaporulat különösen a hatósági vagyoni (szegénységi) bizonyítványok kiadásánál és az iparmegszüntetések tudomásulvételénél volt a legérezhetőbb. A szegénységi bizonyítványt kérelmezők száma az általános gazdasági helyzet romlása következtében folytonosan emelkedik. Az iparmegszüntetések száma szintén az általános gazdasági helyzet romlásával áll összeköttetésben. Sokan váltanak ki különböző iparágak folytatására iparigazolványt vagy iparendélyt s miután nem látják eredményét iparuk megindításának, rövid idő múlva visszaadják jogukat s az ipar gyakorlását megszüntetik. Sok régi cég sem képes a viszonyokkal megbirkózni s megszünteti iparát és visszaadja jogát.

A kerületi előljáróságok működése egyébként a normális keretek között mozgott.

Mint az elmúlt években, úgy az 1932. év elején is a kerületi adminisztráció nagy segítségére volt az évenkénti szellemi szükségmunkaakcióra felvett kisegítő munkaezők beállítása, akik a hátralékot feldolgozták, úgyhogy az egyes munkakörökben, de különösen a kezelési hivatali munkákban hátralék a következő évre nem maradt. Elvégezték a mutatókönyvek, a számsorok anyagát, az iparajstromok esetleges hátralékát is s a következő évre semmiféle nyilvántartás befejezetlenül nem maradt.

A közegészségügy terén az 1932. évben járvány fellépése nem tett szükségessé különös intézkedéseket. A kerületi tiszti orvosok zavartalanul látták el az általános közegészségügyi szolgálatot.

Az állategészségügy terén megnyugtató volt a helyzet. Ragadós állatbetegség nem lépett fel s a kerületenként s nem a főváros egész területére elrendelt idő-

szakonkinti ebzárlat az ebveszettség terjedésének is gátat vetett. Az ebzárlatok állandó elrendelésére nem volt szükség, ami a megelőző védőoltások hatásosságát bizonyítja.

A kerületi műszaki szolgálatban az építkezés tempójának állandósulása a műszaki munkát egyenletesebbé tette s a kerületekhez beosztott mérnökök a különböző műszaki ágakban munkájuk nyugodt elintézésére a szükséges idővel rendelkeztek.

A kerületi előljárásságok ügyvitelének ellenőrzését, az állami anyakönyvi hivatalok vizsgálatával együtt az 1932. évben *Szente* Miklós tanácsnok, III. kerületi előljáró végezte, a kerületi előljárásságok adószámviteli osztályait, pénztárait és számvevőségeit pedig szakszempontból az ellenőrzésre és vizsgálatra hivatott szervek ellenőrizték.

A kerületi előljárók értekezlete. A kerületi előljárók 1932-ben 16 értekezleten foglalkoztak az előljárásságok ügykezelésének egyöntetű elintézési módozataival.

Az értekezleteket az 1932. év folyamán *Szente* Miklós tanácsnok, III. kerületi előljáró vezette. A kerületi előljárásságokat vezető tanácsnokok személyében az 1932. évben változás nem állott be.

Az értekezlet az elmúlt évek munkájához hasonlóan, az 1932. évben is legfőbb feladatának ismerte az ügymenet egyöntetűségének a tíz kerületben való biztosítását. Munkájának kiemelkedőbb pontjai voltak a közhasználatú gépjármű-vállalatokról alkotandó szabályrendelettervezetre, a köztisztasági szabályrendelet módosításáról készült szabályrendelettervezetre vonatkozó észrevételek megbeszélése, a rendőri büntetőbírói eljárás során kiszabott elzárásbüntetések végrehajtása, a tanoncszerződések kötésénél, felbontásánál és a tanoncszabadításoknál szedendő bélyegilletékek összeállítása, a kórházi ápoláshoz szükséges hatósági orvosi bizonyítványok kiszolgáltatása, elhanyagolt épületek jókarba helyezésének elrendelése. Többbizben tettek gyermekmenhelyi, gyermekgondozási ügyben a felsőbb hatóságokhoz előterjesztést, valamint száznál jóval több azoknak az apróbb ügyeknek a száma, amelyek az előljárói értekezletek elé kerültek s amelyekben a kerületi előljárók előterjesztést tettek, átiratot, levelet intéztek vagy utasításokat adtak ki vagy megállapodásokat létesítettek.

Az értekezleti jegyzőkönyvek 143 pontban sorolták fel az értekezlet munkáját s jegyzőkönyveikben közlik mindazoknak a kormány- és polgármesteri rendeleteknek számát és rövid tartalmát, amelyek a kerületi előljárásságokat érdeklik, úgyhogy az értekezleti jegyzőkönyvek nélkülözhetetlen segítői a kerületi előljárássági előadóknek.

A kerületi előljárásságok háztartása. A kerületi előljárásságok költségvetése az 1932. évben az előző évi keretek között mozgott. A költségvetés tételei kezelési nehézségeket nem okoztak. Annál többet a kerületi számvevőségeknek a kihágási büntetéspénzek kezelése, mert a súlyos gazdasági viszonyok következtében a kihágásért elítéltek pénzbüntetéseit túlnagy százalékban részletekben fizetik meg s az egyes ügyek a részletek számfejtése következtében sűrűn kerülnek a számvevőség elé, ami nagy mértékben nehezíti és lassítja munkájukat.

A kerületi választmányok. Az új fővárosi törvény rendelkezései alapján megalakuló kerületi választmányok nem kezdték meg működésüket, úgyhogy azokat a teendőket, amelyeket a közjótékonyság és közsegélyezés terén a törvény rájuk ró: még 1932-ben is a kerületi előljáró látta el.

Egyesületi ügyek. A kerületekben levő egyesületek alapszabályszerű működésének ellenőrzését a kerületi előjáróságok az 1932. évben is rendszeresen látták el.

Az egyesületek működése ellen lényegesebb kifogás nem merült fel és szigorúbb intézkedésekre nem volt szükség. Egyik-másik kerületben miniszteri intézkedés következtében kisebb vizsgálatot végre kellett hajtani, de egyesület működésének felfüggesztésére vagy egyesület felosztatására nem került sor.

Gyermekvédelem. A kerületi előjáróságok gyermekvédelmi intézkedései az előző évek szellemében mozogtak. A kerületi előjárók értekezlete a gyermekek menhelyi gondozásba vételét megelőző vizsgálatnak az Országos Stefánia Egyesület által való ellátása tárgyában, a kiskorúak illetőségi községének megállapítása tekintetében, továbbá a menhelyi gondozási díjak visszatérítésének kérdésében és a menhelyi beutalások szigorúsítása tárgyában tett előterjesztéseket.

A gyermekmenhelyi gondozást kérő szülőknek a felvétel ellen panaszuk nem volt, komolyabb, súlyosabb természetű észrevétel sehol nem fordult elő.

Iparügyek. Az 1932. esztendőben is nagy mértékben éreztették hatásukat a nehéz gazdasági viszonyok, amelyek az iparendelékek sűrű visszaadására készítették az engedélyeseket.

Hasonló a helyzet a telepengedélyezési ügyeknél. Míg ezelőtt hat-nyolc esztendővel minduntalan alakult egy-egy gyártelep, amelyik nagyobbszabású iparüzést akart folytatni, ma telepengedélyezésre ritkán kerül sor s akkor is az esetek több mint 90%-ában leginkább csak faraktározó, faaprítótelepek létesülnek, amelyek a munkaalkalmakat nem szaporítják s ipari vérkeringést nem idéznek elő.

Közjótékonyság. Az esztendők óta tartó gazdasági pangás, a megélhetési nehézségek fokozódása, a munkaalkalmak csökkenése a kerületi előjáróságok közjótékonyági munkáját is évről-évre nehezebb feladat elé állítja. Különösen a téli hónapok támasztanak a hatóság elé állandó nehézségeket. Nyáron az emberek alkalmi munkával mérsékelt összegű keresetre szert tesznek, télen azonban még ez a kereset is megszűnik, a családoknak élelemre, fűtésre pénzük nincs, úgyhogy kénytelenek a hatóság támogatását igénybe venni. A kerületi előjáróságok a kerületi költségvetés szűk keretei között pénzbeli és természetbeni segélyezéssel, ingyenebédjegyekkel, élelmiszer-csomagokkal, kiegészítve költségvetésüket a magánosoktól itt-ott adományozott összegekkel, igyekeznek a lehetőség szerint segíteni azokon, akik arra rá vannak szorulva. Természetesen ez teljes mértékben nem történhetik meg s a téli hónapokban gyakran előfordul, hogy a szegények tömegeit a kerületi előjáróságokon csak rendőri segítséggel lehet rendben tartani s nagyobb zavar előidézésétől visszatartani.

A kerületi előjáróságok a rászoruló viszonyainak kivizsgálását helyszíni vizsgálat útján végzik s ebben segítségükre vannak a szellemi szükségmunkások, akik személyesen győződnek meg a rászoruló kérelmezők viszonyairól, a család helyzetéről.

Rokkantügyek. Az előjáróságok, különösen a nagyobb létszámú kerületek egy-egy tisztviselőjét teljesen lefoglalja a rokkantügyek intézése. A hadirokkantak, hadiözvegyek és árvák, általában a hadigondozottak ügyei állandóan foglalkoztatnak egy előadót, mert a nehéz megélhetési viszonyok miatt azok is igyekeznek rokkant-segélyben részesülni, akik eddig egyéb jövedelmük miatt azt nem kérték.

Kihágási bíraskodás. A kerületi elöljáróságoknak egyik legkiterjedtebb, legtöbb munkát adó ügyköre a kihágási bíraskodás. Mióta a kormány elrendelte, hogy az iparigazóvány nélkül önállóan dolgozó iparossegédek, tehát a kontárosok által elkövetett kihágási ügyeket a feljelentés beérkeztétől számított nyolc nap alatt le kell tárgyalni s az ügyekben ítéletet hozni, az egyes kerületi elöljáróságok majdnem mindegyik referense foglalkozik kihágási ügyekkel, hogy a felmerülő teendőket ellássák. Ezeken a kihágásokon felül az egyéb természetű kihágási feljelentések is nagy számmal érkeznek az egyes kerületekhez s igen súlyos munkatöbbletet okoznak.

Községi bíraskodás. A rendes élet keretei közé való visszatéréssel a kerületi városbíróságok munkája is lecsökkent az elmúlt esztendőekben. Újabban ez a bíraskodás ismét emelkedő tendenciát mutat, amit a városbírószági illetékességi értékhatár felemelése idéz elő, valamint az a körülmény, hogy a gazdasági viszonyok romlása miatt követelésének kielégítése tekintetében senki sem várhat s késedelem esetén azonnal peres útra tereli az ügyet.

KÖZSÉGI HÁZTARTÁS ÉS VÁROSGAZDASÁG

1. Községi háztartás.

Háztartási helyzet. Az 1932. évi gazdasági viszonyokat, köztudomás szerint, erős depresszió jellemezte. Ennek hatása érezhető volt a főváros háztartásában is. A főváros legfontosabb bevételei: a községi közszolgáltatások a jövedelemhez, keresethez, forgalomhoz vagy a fogyasztáshoz igazodnak; ennél fogva mihelyt ezeknél visszaesés mutatkozik, a fővárosi közszolgáltatások bevételei is automatikusan visszaesnek.

A községi közszolgáltatások bevételei alapján ítélve meg az 1932. évi háztartási helyzetet, a viszonyok az 1931. évhez képest rosszabbodtak. Az 1931. évben még 102·1 millió pengő bevétele volt a fővárosnak a közszolgáltatásokból, ami 1932-ben 87 millió pengőre esett vissza. Minden adó bevétele csökkent, de különösen a községi pótdadó, a kereseti adó, a forgalmi adó és a fogyasztási adók bevétele lett kevesebb.

A gazdasági viszonyok hatása alatt a főváros többi bevétele, így az üzemek hozzájárulása a községi háztartáshoz is kevesebb volt, mint 1931-ben. Ennek a visszaesésnek is a nagymértékben megcsappant forgalom volt az oka.

A viszonyok kedvezőtlen alakulását mutatja még a hátralékok felszaporodása. Az 1932-ben előírt 181 millió pengő bevételből csak 163·5 millió pengő folyt be véglegesen, a többi a hátralékot szaporította. Az előírási eredmény ugyanis, összehasonlítva a költségvetéssel, kedvezőnek látszik. A költségvetésben — az évközben engedélyezett hitelekkel együtt — 184·7 millió pengő volt a bevételi előirányzat, a zárószámadásban pedig 181 millió pengő az előírt bevétel. Az előírás tehát alig maradt mögötte az előirányzatnak. Ez azt mutatja, hogy a költségvetés 98%-ban reális volt, az előírást tekintve. Csak a bevételek nem folytak be az előírt mértékben. A fizetőképesség megcsappant, a hátralékok megnövekedtek. Ez talán a legjellemzőbb tünete az 1932. évi viszonyoknak.

Ezek a körülmények a legmesszebbmenő takarékoság alkalmazását tették szükségessé. A gazdálkodást a gazdasági viszonyokhoz kellett alkalmazni. Az volt az irányadó szempont, hogy a kiadásokat csak a rendelkezésre álló bevételek erejéig szabad engedélyezni. A kiadások engedélyezésénél azért a legszigorúbb elbírálást kellett alkalmazni és csak a legszükségesebb kiadásokat lehetett engedélyezni. Az ellenőrzést, annak hatályossága érdekében, a polgármester a pénzügyi osztályban központosította, amely ügyosztály javaslata és a csoportvezető alpolgármester

előzetes engedélye alapján lehetett csak megrendeléseket kiadni. Ezenkívül a kiadások költségvetési előirányzata 1932-ben is 10%-os zárolás alá esett, amely zárolt összeg biztosítékul szolgált arra az esetre, ha a bevételek nem folynak be az előirányzott mértékben. Szükség is volt erre az intézkedésre, mert 21·2 millió pengővel kevesebb bevétel folyt be ténylegesen, mint amennyit a költségvetés előirányzott.

E megszorító intézkedésekkel sikerült a kiadásokat a csökkenő bevételekhez visszaszorítani. Hozzásegített ehhez még a kormány rendelete, melynek alapján az alkalmazottak illetményeit évközben leszállították.

A kiadások általában az egész vonalon mindenütt alatta maradtak a költségvetési előirányzatnak. Különösen a közoktatásügyi és a kórházi kiadásoknál sikerült jelentős megtakarítást elérni. Ez utóbbi megtakarításban jórésze volt annak is, hogy az élelmiszerek ára csökkent 1932-ben. Kevesebb volt még a kiadás az útépítésnél, mert a közmunkaprogramban foglalt új utak jórészt inségmunkakölcsön keretében, áruhitelezéssel lehetett megépíteni. A tényleges kiadás így 22 millió pengővel alatta maradt a költségvetési előirányzatnak.

A bevételek visszaesése ellenére is sikerült ilyen módon a főváros háztartását 1932-ben egyensúlyban tartani. A főváros a költségvetési bevételekből fedezte a kiadásokat. A zárószámadások szerint 784.841 pengővel több volt a tényleges bevétel, mint a kiadás a községi háztartásban. Ez az eredmény azt mutatja, hogy a főváros megtalálta a módját annak, miként lehet a háztartás egyensúlyát a deficittel fenyegető válságos viszonyok között is fennakadás nélkül biztosítani.

A költségvetési hitelek felhasználásának pénzügyi ellenőrzése. A polgármester már az 1931. július 10-én kelt 109.529/1931—VI. számú rendeletében utasította az ügyosztályokat, hogy az engedélyezett hitelkeretek igénybevételénél a legnagyobb takarékossgal járjanak el s egyben irányadó rendelkezésként kimondotta, hogy külön engedély nélkül a költségvetés kiadási előirányzatának csak 90%-át szabad igénybevenni. A július hó 20. napján 119.240/1931—I. szám alatt kelt rendelettel pedig a költségvetést terhelő közmunkák terjedelmét is korlátozta.

Mindezekre az intézkedésekre azért volt szükség, mert a gazdasági és pénzügyi viszonyok megromlásával a főváros bevételei is egyre kedvezőtlenebbül alakultak. Ezek a kedvezőtlen körülmények az 1931. év végén is fennállottak, ennél fogva a polgármester a 204.063/1931—VI. sz. rendeletében az 1932. évi költségvetési hitelek felhasználása, valamint a 402/1927. kgy. szám alatt kelt közgyűlési határozattal megállapított munkaprogram végrehajtása ügyében újabb korlátozásokat léptetett életbe. E szerint azokat a kiadási tételeket, amelyeket külön megjelölt bevételi forrásból kell fedezni, csak a tényleg befolyó összegnek erejéig volt szabad fölhasználni s csak akkor, amikor a fedezeti alapul szolgáló bevételek befolytak.

Az 1932. évi költségvetésben előirányzott kiadási hiteleknek 10 százalékat zárolni kellett. Ez az összeg biztosítékul szolgált a bevételeknek esetleg bekövetkező csökkenésével szemben. Az előirányzott kiadási tételek fölhasználását azért már a költségvetési év megkezdésekor ennek megfelelően kellett beosztani.

A csoportvezető alpolgármester hozzájárulását kellett kérni a pénzügyi ügyosztály útján minden megrendeléshez, melynek értéke a 2000 pengőt meghaladja. Az alpolgármester hozzájárulása előtt más osztályokkal, hatóságokkal, hivatalokkal vagy magánszemélyekkel, vállalkozókkal akár a hitel felhasználására, akár a munkát

megrendelésére vagy kivitelére nézve tárgyalásokat folytatni, versenytárgyalást tartani, ajánlatokat bekérni nem volt szabad.

Ez a rendelkezés volt az irányadó az 1927. évi 402. kgy. szám alatt kelt közgyűlési határozattal megállapított munkaprogramm keretében végrehajtásra kerülő beruházó munkálatoknál is.

A kifizetések egységesítése céljából elrendelte a polgármester, hogy a számlákat és kereseti kimutatásokat a központi számvevősegnél kell beadni. A számvevőség tartozott a számlákat és keresetkimutatásokat még aznap az illetékes polgármesteri ügyosztálynak felülvizsgálás végett továbbítani s egyúttal gondoskodni arról, hogy azok kellő időben kifizetésre kerüljenek. A kifizetés időpontja a keresetkimutatásoknál a beadástól számított 8. nap, a számláknál a 30. nap. A számvevőség a beadott számlákról és keresetkimutatásokról a feleknek elismervényt ad, amelyen a fizetés napját is fel kell tüntetni.

Ugyanekkor a polgármester az önálló vagyonkezelésű intézmények pénzügyi ellenőrzése iránt is intézkedett (204.064/1931—XII. sz. rendelet). A rendelet értelmében az üzemek vezetésében azt kellett föltétlenül szem előtt tartani, hogy az előirányzott üzleti eredmény (felesleg) elérése okvetlenül biztosíttassék. A kiadásokra előirányzott összegeket csak oly mértékben volt szabad felhasználni, amilyen mértékben az üzleti felesleg biztosítása mellett az elért bevételek vagy azoknak okvetlenül elérhető alakulása azt lehetővé teszik. Az előirányzaton túl a kiadások csak akkor voltak folyósíthatók, ha a bevételeknek az előirányzattal szemben való kedvezőbb kifejlődése azt megengedte, de ilyenkor is csak addig a határig, amíg az az üzem, vállalat rendeltetésszerű működése keretében mozgó rendes üzemvitel fenntartása érdekében okvetlenül szükséges.

Hogy az üzemeknek, vállalatoknak ilyen értelemben való gazdálkodása állandó figyelemmel legyen kísérhető, elrendelte a polgármester, hogy az összes önálló vagyonkezelésű intézmények — ideértve a részvénytársaságokat is — az 1932. évi január hónaptól kezdődően kiadásaiknak és bevételeiknek havonkénti alakulásáról legkésőbb a következő hónap 15. napjáig nyereség- és veszteségkimutatást (eredménykimutatást) terjesszenek elő, a kiadásoknak és bevételeknek lehetőségig olyan felsorolása, részletezése, megjelölése szerint, amint azokat az évi költségelőirányzat föltünteti. Az eredménykimutatásokhoz kellett mellékelni a kiadások és bevételek részletes kimutatását tartalmazó összeállításokat is. Ugyanakkor tartoztak bemutatni az előző üzletév megfelelő időszakáról szóló eredménykimutatást is, hogy az összehasonlítás alapján az üzletmenet alakulása észlelhető legyen.

Negyedévenként, legkésőbb a negyedévet követő hónap 15. napjáig a negyedévi nyersmérlegeket is kellett szolgáltatni.

Ha az üzem (vállalat) vezetőjének a megítélése szerint a kiadásokban és bevételekben olyan eltolódások mutatkoznak, amelyek alapján az üzleti eredményeknek az előirányzott eredménnyel szemben kedvezőtlenebb alakulása várható, erről azonnal kimerítő jelentést kellett tenni.

A főváros résztvesz az Ipari Munkaszervező Intézet alapításában. A gazdasági élet rendjének helyreállításával kapcsolatos intézkedések keretében a m. kir. kormány ipari munkaalkalmak hitelnyújtás útján való teremtetésére és az ipar rendkívüli hitelszükségeiteinek kielégítésére »Ipari Munkaszervező Intézet« névvel szövetkezetet

alapított. A szövetkezet alaptőkéje 15 millió pengő; ezt az összeget az ipari érdekelt-ségek jegyzik 500 pengős üzletrészek alakjában. Az alapítási tervezet szerint a jegy-zett üzletrész 10%-a fizetendő be készpénzben az alapításkor.

A szövetkezet létrehozására vállalkozó tényezők azt a kérést terjesztették elő, hogy a szövetkezet alapításában a székesfőváros is vegyen részt és az alaptőkéből 2 $\frac{1}{4}$ millió pengő összegnek megfelelő üzletrészt jegyezzen. Ennek ellenében kilátásba helyezték, hogy a főváros a szövetkezet útján legalább hatmillió pengő készpénz-hitelhez jut, amelyből meg lehetne kezdeni az ezidőszert leg több munkaalkamat nyújtó kérdésnek a megoldását: a Tabán rendezését. Mód nyílnék továbbá ennek keretében sürgősen szükséges oly üzemi munkálatok végrehajtására, amelyeknél megvan a lehetősége annak, hogy a befektetett tőke rövid időn belül megtérülhet. Ilyenek a Beszkartnál az autobus- és elektromotorok kicserélése, amelyek mindegyi-kénél 3—5 év alatt meg fog térülni a beruházott tőke.

Általános vélemény, hogy ez a tervbevett intézkedés, ha nem is fogja megoldani a gazdasági élet jelenlegi zavarait és nehézségeit, mégis jelentős mértékben hozzá fog járulni munkaalkalmak teremtéséhez és ezáltal a gazdasági élet és a lakosság súlyos életviszonyainak enyhítéséhez. Ezért a közgyűlés elhatározta, hogy a főváros részt-vesz az intézet alapításában és felhatalmazást adott a polgármesternek arra, hogy a székesfőváros közönsége nevében 2 $\frac{1}{4}$ millió pengő névértékű üzletrészt jegyezhesse n arra szabályszerű befizetéseket teljesíthessen.

Az állam és a főváros között fennálló pénzügyi természetű függőkérdések ren-dezése. E pénzügyi természetű függőkérdéseket a pénzügyi osztály még az elmúlt évben összegyűjtötte és az erre a célra kiküldött bizottság elé terjesztette. Akkor az a kívánság merült fel, hogy érdemleges döntés előtt az egyes kérdéseket a reszort-minisztériumok előadóival tisztázza a főváros.

Ennek nyomán hosszas tárgyalások indultak meg, amelyek során kiderült, hogy az egész kérdés együttes és egységes alapon történő elintézésére alig van kilátás. A volt népjóléti és munkaügyi tárca tartozásai ügyében azonban sikerült alkalmas megoldást találni, azért a pénzügyi osztály javaslatára a bizottság ezt a részkérdést az együttes kérdésből kihasítva, külön tárgyalás alá vette.

A fővárosnak a volt népjóléti és munkaügyi minisztériummal szemben 1932. évi december hó 31-én fennállott követelései a következők voltak:

A tápiósülyi internáltak táborába kiküldött és elhalt fertőtlenítők hozzátartozóinak ellátásáért 1930—1931. évre	2.992·21
Az Országos Lakásépítési Miniszteri Biztosság által elfoglalt I., Árok-u. 631., 632. és 702. régi hrsz. telek béréért (104.882/1930., 68.294. és 68.319/III. t. sz. a.)	4.222·70
A menekültek elhelyezésére használt II., Szegényház-u., III., Lajos-u., VII., Hernád-u. és VIII., Baross-u. iskolaépületek helyreállítási költségeiért a vegyes bizottság megállapítása szerint	368.162·15
A hontalanná nyilvánított szeretetotthoni ápoltak után 1928. évi október hó 1.-től 1931. évi október hó 31-ig felmerült tartásdíjért (92.174/1931—IX. t. sz. a.) és az újabban hontalanná nyilvánított szeretetotthoni ápoltak után felvételüktől 1931. évi március hó 31-ig felmerült tartásdíjért (92.174/1931—IX. t. sz. a.)	940.516·92
Költségtérítésért az 1898: XXI. t.-c. a. a fertőtlenítő intézet részére..	208.940·33

Államsegélyért a tuberkulózis és a nemibetegségek elleni védekezés céljára a 126.489/1926—I. N. M. M. leirat alapján 1929. évi július hó 1-től 1931. évi június hó 30-ig	40.000.—
Az internált hadifoglyok fertőtlenítéseért (85.251/1930—X. r. sz. a.) ...	4.712.—
A 116.000/1912. B. M. sz. rendelet alapján történő szódavízvizsgálatok után felmerült díjakért	1.573.—
A hadiárvak után 1932. évi szeptember hó 1-től december hó 31-ig felmerült tartásdíj	7.281·20
A Horthy Miklós szeretetotthon építési költségeihez való hozzájárulásért (570/1930. kgy., 174.332/1930—VII/a N. M. M. sz.)	30.000.—
A szegényjogon rendelt gyógyszerek költségeinek térítéseért 1931. évi december hó 31-ig	216.150·39
Összesen	1,824.550·90

E tartozások rendezésére a minisztérium az alábbiakban ismertetett javaslatot tette.

A követelések egyes tételeit a minisztérium, álláspontjának megfelelően, osztályozta.

1. A hontalanná nyilvánított szeretetotthoni ápoltak után felmerült tartásdíjért, az internált hadifoglyok fertőtlenítéseért, a szódavízvizsgálatok után felmerült díjakért és a szegényjogon rendelt gyógyszerek költségeinek térítéseért követelt összegeket helyeseknek ismerte el.

2. A menekültek elhelyezésére használt iskolaépületek helyreállítási költségei és a fertőtlenítő intézet részére igényelt költségtérítés címén támasztott követeléseket összességükben nem ismerte el helyeseknek, mert előbbinél a helyreállítási költségekben benfoglaltatik a katonaság által okozott károk helyreállítási költsége is, utóbbinál pedig azért nem, mert az a minisztérium által nem engedélyezett sok más költséget is tartalmaz, de a tárgyalások egyszerűsítése és megkönnyítése érdekében ezeket is teljes összegben kívánja számításba venni.

3. Egyáltalán nem ismerheti el a tápiósülyi internáltak táborába kiküldött és elhalt fertőtlenítők hozzátartozóinak ellátásáért az 1930/1931. évekre különbözet címén igényelt 2992 pengőt, mert az adott esetben az 1876 : XIV. t.-c. 87. §-ában szabályozott ellátáson túlmenő anyagi támogatásról van szó, amire törvényes igény nincs. Nem ismerte el a tuberkulózis és nemibetegségek elleni védekezés céljaira igényelt államsegélyt, mert a segélynyújtás kizárólag egy bene, azt a kincstár bármikor megszüntetheti, így e címen követelésnek helye nincs. Nem ismerte el a Horthy Miklós szeretetotthon építési költségeihez való hozzájárulás címén még esedékes 30.000 pengőt, mert a főváros nem építette meg a szeretetotthont.

Kijelentette még a minisztérium, hogy úgy mint eddig, a jövőben is megtéríti a hadiárvak után felmerülő tartásdíjat és a tápiósülyi internáltak táborába küldött és elhalt fertőtlenítők hozzátartozóinak ellátását az eddig is teljesített mértékben.

Hozzájárult ahhoz, hogy a még esetleg hontalanná nyilvánítandó szeretetotthoni ápoltak tartásdíja címén 100.000 pengő vétessék számításba a minisztérium terhére.

Az Országos Lakásépítési Miniszteri Biztosság által elfoglalt telkek bérügye több telekbérleti üggyel együtt külön lesz rendezve.

A főváros követelései tehát a minisztérium álláspontja szerint így alakulnak :

	A minisztérium a követeléseket		
	összesen helyeseknek ismerte el	összesen nem ismerte el helyeseknek	egyáltalában nem ismerte el
A tápiósülyi internáltak táborába kiküldött és elhalt fertőtlenítők hozzátartozóinak ellátásáért az 1930—1931. évre	—	—	2.992·21
A menekültek elhelyezésére használt II., Szegényház-u., III., Lajos-u., VII., Hernád-u. és VIII., Baross-u. iskolaépületek helyreállítási költségeiért a vegyes bizottság megállapítása szerint	—	368.162·15	—
A hontalanná nyilvánított szeretetotthoni ápoltak után 1928. évi október hó 1-től 1931. évi október hó 31-ig felmerült tartásdíjért (92.174/1931—IX. sz.) és az újabban hontalanná nyilvánított szeretetotthoni ápoltak után felvételüktől 1931. évi március hó 31-ig felmerült tartásdíjért (92.174/1931—IX. t. sz. a.)	940.516·92	—	—
Költségtérítésért az 1898. évi XXI. t.-c. a. a fertőtlenítő intézet részére	—	208.940·33	—
Államsegélyért a tuberkulózis és nemibetegségek elleni védekezés céljára a 126.489/1926—I. N. M. M. leirat alapján 1929. évi július hó 1-től 1931. évi június hó 30-ig	—	—	40.000·—
Az internált hadifoglyok fertőtlenítéseért (85.251/1930—X. t. sz.)	4.712·—	—	—
A 116.000/1912. B. M. számú rendelet alapján történő szódavízvizsgálatok után felmerült díjakért	1.573·—	—	—
A Horthy Miklós szeretetotthon építési költségeihez való hozzájárulásért (570/1930. kgy., 174.332/1930—VII/a. N. M. M. sz.)	—	—	30.000·—
A szegényjogon rendelt gyógyszerek költségeinek térítéseért 1931. évi december hó 31-ig ..	216.150·39	—	—
Az esetleg még hontalanná nyilvánítandó szeretetotthoni ápoltak tartásdíjáért	100.000·—	—	—
Összesen	1,262.952·31	577.102·48	72.992·21

Ezzel szemben a népjóléti tárcának is vannak követelései, mégpedig a 187.913/1932. N. M. M. és 185.125/1932. B. M. számok alatt az inségakcióra azzal a feltétellel kiutalt 600.000 pengő, hogy ezt a fővárosnak a kincstárral szemben támasztott követeléseire kell előlegképen elszámolni és a Horthy Miklós szeretetotthon építési költségeihez való hozzájárulás címén már kiutalt 450.000 pengő, mivel ezt az összeget a főváros nem a miniszter által engedélyezett célra használta fel. A minisztérium követeléseinek beszámítása után fennmaradó és fent felsorolt követelések, valamint az esetleg még hontalanná nyilvánítandó szeretetotthoni ápoltak tartásdíja kiegyenlítésére a minisztérium azt javasolta, hogy a főváros vegye át minden korlátozástól mentesen a bicskei és az I. ker., Hidegkúti-út 107. sz. alatti ingatlanokat 900.000 pengő értékben.

A bicskei és az I. ker., Hidegkúti-út 107. sz. alatti ingatlanokon székesfővárosi leánynevelőintézetek vannak elhelyezve, az ingatlanok azonban az államkincstár

tulajdonában vannak. Tekintettel arra, hogy az államháztartás súlyos helyzetében alig lehet számítani arra, hogy a kincstár az évek óta felgyülemlett tartozásait rövid időn belül kiegyenlíthesse, a pénzügyi osztály azt javasolta, hogy az ajánlatot a főváros a tárgyalás alapjául fogadja el. Az ajánlat előnye, hogy a főváros követeléseinek egy részét realizálhatja oly módon, hogy értékes ingatlanok birtokába jut és mentesül az ingatlanokra 1929. április 17-én kötött használati szerződésben vállalt kötelezettségeitől, ami viszont lehetővé teszi, hogy az ingatlanok fenntartási költségeit csökkentse vagy azokat esetleg más célra használja fel.

A bizottság a pénzügyi osztály javaslatához hozzájárult.

Az okirati illetékek rendkívüli pótlékolása. A m. kir. minisztérium az 1931. évi XXVI. t.-c. 4. §-ában nyert felhatalmazás alapján kibocsátott 2030/1932. M. E. számú rendeletében a százalékos okirati illetékek után rendkívüli pótlék szedését rendelte el. A m. kir. minisztériumnak rendelkezése értelmében a százalékos okirati illetékek után 1932. évi május hó 1-étől kezdődő hatállyal 20%-os rendkívüli pótlékot kell leróni.

A 20% illetékpótlékot rendszerint azokban az esetekben kell leróni, amelyekben a kincstárnak az illetékhez való joga 1932. évi április hó 30-a után keletkezett. A korábban keletkezett esetekben csak akkor kell pótlékot leróni, ha :

1. a bélyeggel lerovandó illeték lerovásának elmulasztásáról a hivatalos leletet 1932. évi április hó 30-a után készítették, vagy pedig, ha

2. az illetékkiszabás végett való bejelentést késedelmesen a kitűzött határidő elteltével, 1932. évi április hó 30-a után tették meg s a bejelentési kötelezettség magukat az illeték fizetésére köteles feleket terhelte.

A m. kir. minisztérium eme rendelkezése alapján tehát az 1931. évi október hó 10. napján 161.179/1931—VI. szám alatt, egyes illetékek újabb megállapítása tárgyában kiadott polgármesteri rendeletnek a százalékos okirati illetékekre vonatkozó egyes részei változást szenvednek, mégpedig az »Okirati illetékek« c. I. fejezet »A meghatalmazások« c. 2. szakaszának b) bekezdésében megállapított 3%-os, »Az engedmények« c. 9. szakaszban megállapított 0.5%-os és végül »Ingó-adásvételi és áruszállítási szerződések, önálló munkavállalási szerződések« c. 16. szakaszban megállapított 3%-os szerződési illeték és 0.5%-os nyugtabélyegilleték után 20%-os rendkívüli pótlékot kell leróni.

A jövőben tehát az előbb felsorolt 3%-os okirati illetékek helyett 3.6%-os és a 0.5%-os helyett 0.6%-os okirati illetéket kell leróni.

A törvényhatóság felterjesztése az adóemelések ügyében. A székesfőváros törvényhatósága rendkívüli közgyűlésen foglalkozott az 1933. év elején életbeléptetett újabb adókkal és ezzel kapcsolatban a következő határozati javaslatot fogadta el :

»A közgyűlés a legújabb adóemeléseket a közönség teherbírása szempontjából elviselhetetleneknek, az államháztartás helyzetének tervezett rendezése szempontjából pedig teljesen alkalmatlanoknak és céltévesztetteknek tartja, ezért az adófelemlési rendeletek ellen tiltakozását fejezi ki és felír a kormányhoz e rendeletek sürgős visszavonása céljából, továbbá, hogy az ország pénzügyi gazdálkodását a kormány fektesse új alapokra.

Ezért szükségesnek tartja, hogy addig is, amíg a világválság enyhülésének eredményei majd fokozatosan mutatkoznak, sürgősen oly kormányzati intéz-

kedések létesüljenek, amelyek alkalmasak arra, hogy a mezőgazdaság, ipar és kereskedelem helyzete bel- és külforgalmi szempontból feljavíttassék, különösen kívánja, hogy a városi lakosság elhanyagolt gazdasági helyzete beható vizsgálat tárgyává tétessék, hogy a vállalkozási kedv feljavíttassék és az ipari és kereskedelmi méretek lényegesen kiterjesztessenek.

Addig pedig, amíg ennek a rendszeres munkának eredményei mutatkozni fognak, az adóterhek kivetésében és az adók beszedésében, különösen pedig a végrehajtások és az árverések tekintetében a legmesszebbmenő kímélet alkalmaztassék minden jóhiszemű adófizetővel szemben, akit egyes-egyedül súlyos gazdasági helyzete akadályoz abban, hogy az állammal szemben kötelezettségének híven és lelkiismeretesen eleget tudjon tenni.

Súlyos megterhelésnek tartja a közgyűlés a közszolgáltatások után fizetendő késedelmi kamatok mai mértékét, valamint a behajtási eljárásokkal kapcsolatos költségeket is, azért ezek mérséklése céljából szintén felir a kormányhoz.

Az adóemelések ellen hozandó határozat hasonló állásfoglalás végett küldessék meg a többi társtörvényhatóságoknak.

A forgalmi adóztatás terén a székesfőváros háztartását hátrányosan érintő kormányintézkedések. A forgalmi adóztatás terén az utóbbi években kiadott kormányrendeletek, valamint a gazdasági helyzet általános leromlása a székesfőváros háztartására rendkívül hátrányos helyzetet teremtett.

A kormány az általános forgalmi adó kulcsát 1931. évi szeptember hó 14-től kezdve 2%-ról 3%-ra emelte fel. Ez a rendelkezés azonban, jóllehet a főváros az általános forgalmi adóhozamból részesedést kap, a fővárosra semmiféle előnnyel nem járt, mert részesedési hányada nem változott. Ugyanis a 2%-os kulcs mellett a főváros részesedése a hozam $\frac{1}{4}$ része volt, a kulcs említett emelésekor azonban kimondotta a kormány, hogy az emelkedést jelentő 1% már nem alkotja részesedés tárgyát, hanem az ezután számított $\frac{1}{4}$ részt külön központi alapba gyűjti és onnan támogatást fog nyújtani egyes városoknak és községeknek. Ebbe a külön központi alapba a főváros 1,042.211-13 pengőt utalt át a nélkül, hogy ebből a külön központi alaphoz bárminemű támogatásban is részesült volna.

Tekintettel arra, hogy a fővárosnak a forgalmi adókból biztosított részesedése összességében egyre súlyosabb mértékben csökken olyannyira, hogy a költségvetés egyensúlyának felborulásától kell tartani és tekintettel továbbá arra, hogy a m. kir. kormány által rendszeresített külön központi alaphoz való támogatás nyújtása a fővárosra nem látszik kielégítőnek, a főváros fölterjesztéssel fordult a m. kir. pénzügyminiszterhez a székesfőváros részesedésének felemelése érdekében.

A fölterjesztésben rámutatott a főváros arra, hogy az általános forgalmi adóból járó részesedése az 1927. évben átlag havi 1,200.000 P, az 1928. évben átlag havi 1,160.000 P, az 1929. évben átlag havi 1,120.000 P, az 1930. évben átlag havi 1,020.000 P, az 1931. évben átlag havi 840.000 P, 1932. év február havában pedig már csak 599.740 P volt. Még nagyobb arányú az esés a fényűzési forgalmi adónál, ahol az 1929. évi átlagos havi 53.000 P részesedéssel szemben most már csak havi 13.000 P szerepel.

A székesfőváros tanácsa már 1929. szeptember 19. napján a 131.246/1929—VI. felterjesztésében is aggodalmát fejezte ki a forgalmi adóztatás terén a székesfőváros háztartását az 1925. évi XXIII. t.-c. 9. §-ában és az 1927. évi V. t.-c. 36. §-ában

foglalt felhatalmazások alapján kiadott pénzügyi rendelkezések folytán súlyosan érintő változásokra vonatkozóan és olyirányú intézkedést kért a pénzügyminisztertől, hogy a székesfőváros megfelelő kárpótláshoz jusson. Hivatkozott akkor a tanács azokra a rendelkezésekre, melyek az árukat teljesen (forgalmi adómentességek 1927. június 1-től a kenyér- és őrlményekre, 1928. január 1-től az egyéb legfontosabb élelmicikkekre, 1928. szeptember 12-től a gabona- és takarmányfélékre stb.), vagy pedig a forgalom több fázisában (adóváltságok 1927. évi július 1-től a tüzelőanyagokra, 1928. január 1-től a cukorra, 1928. július 1-től a gyufára, 1929. augusztus 5-től a cukrászipari és cukorkaipari termékekre) kivonták az adóztatás alól, hivatkozott továbbá az átalányozásra vonatkozó — szintén a bevételt csökkentő — rendelkezésekre.

A tanács nem vonta akkor sem kétségbe az említett rendelkezések gazdasági és szociális jelentőségét, azonban rá kellett mutatnia az említett felterjesztésben arra, hogy amikor 1921. évben az 1921. évi XXXIX. t.-c. 3. fejezete az általános forgalmi adót az adórendszerbe beiktatta, a székesfőváros ezzel a forgalmi adóból való részesedése folytán egy hosszú ideig állandósultnak tetsző jövedelemforráshoz jutott, mely költségvetésének számottevő és az évek folyamán nélkülözhetetlenné vált tényezőjévé lett. Így is rendezkedett be a székesfőváros nagy előrelátással és befektetéssel ennek az új adónak az eddigi kezelési rendszerektől teljesen eltérő módon való kezelésére.

A forgalmi adózás terén történt újabb intézkedések a székesfőváros bevételét ismét csökkentették, így a többek között a segéd nélkül dolgozó kézművesiparosok bevételeinek 1930. évi július hó 1-étől kezdődő mentességére, a gyarmatárak és fűszerek után 1929. évi november hó 1-től, az üveg- és agyagipari termékekre pedig 1931. január hó 1-től létesített adóváltságra. Tervbevették legutóbb a textilfázis bevezetését, ami a székesfőváros bevételét mintegy évi 5 millió pengővel fogja apasztani.

A textilfázis ugyan eddig nem lépett életbe, azonban életbeléptek többek között a bőrök és bőripari termékekre vonatkozó rendelkezések, melyek — mint már az előbb hivatkozott rendelkezések is — elsősorban a székesfővárost érintették hátrányosan, mert a forgalomnak a székesfővárost gyakran nem érintő fázisában (behozatalkor vagy gyártás helyén) adóztatják meg az árut.

A székesfőváros pénzügyeit illetően nem hozott javulást a m. kir. minisztériumnak az 1931. év szeptember hó 14-én életbelépett 1931. évi 4800. M. E. sz. rendelete sem, mely az általános forgalmi adó (adóváltság) kulcsát 2%-ról 3%-ra emelte fel. A székesfőváros részesedése az idézett rendelet 10. §-a értelmében változatlanul az alap $\frac{1}{2}\%$ -a maradt.

Az idézett rendelet 10. §-a kimondja ugyan, hogy »a pénzügyminiszter a 3%-os adókulcs mellett befolyó általános forgalmi adónak egynegyed részét a községeknek (városoknak) olyan módon engedheti át, hogy az átengedhető összeg egyharmadrészenek a községek (városok) között történő szétosztása — később megállapítandó módozatok mellett — központi számláról történik.« A székesfőváros erre a központi számlára 1931. november havától kezdődően több mint egymillió pengőt át is utalt, azonban abból részesedéshez nem jutott, holott a pénzügyi kormányt az általános forgalmi adó kulcsának felemelésekor az a cél vezette, hogy az általános forgalmi adó hozamának csökkenése ily módon ellensúlyoztassék.

Ez azonban csak az államkincstárra vonatkozóan történt meg, de a székesfővárost illetően a hátrányos helyzet csak fokozódott, holott talán a székesfőváros igényelhetne ebből a központi alaphól a legindokoltabban részesedést, mert a székes-

főváros közönségének és hatásainak évtizedes áldozatos tevékenysége fejlesztette azt az ipart és kereskedelmet, amely a forgalmi adó biztos alapját alkotja még a nehéz időkben is.

Azzal, hogy a m. kir. kormány az adó kulcsát felemelte, a részesedési alapot azonban változatlanul hagyta, tulajdonképpen még csökkentette a részesedést, mert adólélektani szempontból sokszor megfigyelt és tapasztalt jelenség, hogy minden kulcs emelése az adóalap egy részének eltűnésével jár, ahogy viszont az adókulcs mérséklése az adómorál megizmosodását szokta előidézni.

A székesfőváros háztartását illetően rendkívül komoly helyzet állott elő a forgalmi adózás terén kiadott rendelkezések folytán, úgyhogy 2-8—3 millió pengő hiányra kellett számítani. Azért a főváros annak engedélyezését kérte, hogy a befolyt teljes adónak — eltérően az 1931. évi 4.800. M. E. sz. rendelet 10. §-ában foglalt rendelkezéstől — egynegyedrészt tarthassa vissza. Ezt a kérést azonban a pénzügyi kormány nem találta teljesíthetőnek.

A közadók után fizetendő késedelmi kamat leszállítása. A törvényhatósági tanács 1932. szeptember 6-án tartott ülésében indítvány hangzott el a köztartozások után fizetendő 12%-os késedelmi kamat leszállítása ügyében.

A késedelmesen fizetett közadók, illetékek stb. után fizetendő kamatok mértékét a közadók kezeléséről szóló 1927. évi 600. P. M. számú hivatalos összeállítás abban az esetben, ha a tartozás kiegyenlítése az esedékesség napjától számított 3 hónapon belül történik, évi 6%-ban, egyéb esetekben pedig évi 12%-ban állapítja meg. Némi enyhítést hozott az 1929. évi 100.000. számú pénzügyminiszteri rendelet, amely meghatározott közadókra és meghatározott feltételek fennforgása esetében, 3 hónapon túl terjedő időre is, 6%-os késedelmi kamat számítását engedélyezi és amely rendelet szerint továbbá még diszkrecionális hatáskörben is lehet meghatározott adókra és illetékekre 6%-os késedelmi kamatot engedélyezni. A diszkrecionális hatáskör azonban a törvényhatóságokra nem terjed ki, azok ezzel a jogkörrel nem élhetnek, úgyhogy az a helyzet, hogy a késedelmi kamatláb, eltekintve az előbb említett kevés kivételtől, általában véve intézményesen 12%-ban van meghatározva.

A késedelmi kamatoknak ez a mértéke erősen korlátozó khatással van az egész gazdasági életre, azért a törvényhatósági tanács elérkezettnek látta az időt arra, hogy ez a kérdés az összes körülmények és szempontok figyelembevételével újból a legbehatóbb megfontolás alá vétéssék.

A törvényhatósági tanácsnak az volt a megállapítása, hogy a főváros adózó polgárai a magas késedelmi kamatok viselésére és fizetésére már képtelenek és hogy az adózó polgárok nem azért fizetnek késedelmesen, mert nem akarnak fizetni, vagy pedig mert az adó céljára szolgáló összegeket talán 12%-nál magasabb hitelviszonyok mellett tudják gyümölcsoztetni, hanem azért, mert nem áll rendelkezésükre a megfelelő adóösszeg. Ez lévén a helyzet, súlyosan esik latba a magas kamat. Mikor az adózó ugyanis a kivetett adójának megfelelő összeget összegyűjtve, az adóját befizeti, sajnos, azt kell tapasztalnia, hogy a befizetett összeg jelentékeny része késedelmi kamatokra esik. Ennek tulajdonítható azután, hogy az adózók legnagyobbbrésze állandóan adóhátralékban van és a hátralék egyre növekedik.

A Magyar Nemzeti Bank a bankkamatlábat leszállította és világviszonylatban is kedvezőbb kamatviszonyok alakulása tapasztalható, azért a törvényhatósági tanács

elfogadva az indítványt, fölterjesztéssel fordult a pénzügyminiszterhez, amelyben azt kérte, hogy a késedelmesen fizetett közadók után számítandó kamatlábat a változott gazdasági és hitelviszonyoknak megfelelően és azokhoz mértén leszállítani szíveskedjék.

Budapest környékének kívánságai a fővárossal szemben. Budapest környékének lakossága évek óta sérelmeket hangoztat a fővárossal szemben. A panaszok a közvéleményben visszhangra találtak, azért Pest vármegye kezdeményezésére 1933. május 16-án értekezlet, úgynevezett kerekasztal-konferencia gyűlt egybe a fölmerült kívánságok megbeszélésére.

Az értekezlet, amelyen a pestkörnyéki városok kiküldöttei és a főváros képviselői is megjelentek, dr. *Huszá*r Aladár főpolgármester elnöklésével sorra vette a panaszokat. A pénzügyi természetű kívánságok a városi vám, a fogyasztási adó, a kereseti adó és a közlekedési adó körül mozogtak.

A városi vám. A városi vámmal kapcsolatban az volt a kifogás, hogy a főváros vámvonalával elzárja magát az ország többi részétől, így mintegy védővámmal veszi körül magát. Ez a szabad forgalomnak nagy akadályát jelenti és olybá tűnik, mintha a főváros külön test volna az országban. Az volt tehát a kívánság, hogy a pestkörnyéki lakosok vámmentesen vagy legalább is alacsonyabb vám mellett hozhassák be áruikat Budapestre.

Elvi alapon nézve a kérdést, nem ideális állapot, hogy az ország határain belül is korlátok állanak a szabadforgalom útjában. Csakhogy a fővárosnak ez 6—7 millió pengő jövedelmet jelent, amit nemcsak a mai súlyos pénzügyi helyzetben, hanem normális körülmények között sem tudna nélkülözni.

De ettől eltekintve, a fővárosban a városi vámok gazdasági szempontból is indokolhatók. Kétségtelen ugyanis, hogy az árucikkek, legyenek azok akár mezőgazdaságiak, akár ipariak, mind természetesen a fővárosba özönlenek, mert itt virágzó piacra találnak. Ez a piac nagy hasznára van a mezőgazdaságnak, iparnak és kereskedelemnek, mert itt van legtöbbször a legnagyobb lehetősége az áruk biztosabb és jobb értékesítésének.

Már pedig ezt az állapotot és lehetőséget a székesfőváros közönsége teremtette meg óriási áldozatokkal. Ebből a nézőszögből tekintve a kérdést, megtaláljuk a magyarázatát és indokoltságát annak, hogy a székesfőváros a piacain jobb és gazdaságosabb elhelyezést kereső árukat városi vámmal adózás alá vonja, csak azért, hogy városfejlesztő és fenntartó feladatait még erőteljesebben teljesíthesse.

Eme általános elvi kifogáson kívül konkrét panaszok is voltak. Ezek kellő megvilágítása céljából azonban előbb a városi vám rendszerét kell röviden ismertetni.

A városi vámokat a székesfőváros törvényhatósága legutóbb a 127/1899. kgy. sz. szabállyal rendezte. E szabályzat értelmében a városi vámok kétféle díjszabás alá esnek. Külön díjtételek alá tartoznak a vasúton és a hajón behozott és külön díjtételek alá a más úton beérkező áruk. Az előbbieket a vámdíjjegyzék I. Részében q-kint vannak megállapítva, az utóbbiak a vámdíjjegyzék II. Részében 10 q-ás súlycsoportonként vannak szabályozva.

A vámdíjszabályzat e kétféleségének magyarázata abban rejlik, hogy annak idején, amikor a főváros közgyűlése ezt a kérdést szabályozta, a közutakon működő vámhivatalok nem voltak megfelelően felszerelhetők és különösen hídmérlegek hiányában elháríthatatlan akadályokba ütközött volna azoknál is q-kint a vámszedés.

Gondoskodni kellett tehát ezeken a helyeken, hogy a vámszedés könnyen keresztülvihető legyen és ez úgy nyert megoldást, hogy a szállítmányok nagyobb súlymennyiségek alapulvételével bíráltattak el. Ennek figyelembevételével a vámdíjszabályzat II. Részében a vámdíjtételek úgy vannak megállapítva, hogy a szállítmányok 1 q-ig, 1 q-án felül 10 q-ig, 10 q-án felül 20 q-ig, 20 q-án felül 30 q-ig és 30 q-án túl bármily súlyig, öt díjosztályba soroztatnak. Ez a díjmegállapítás azt jelenti, hogy a 2 q-ás szállítmány ugyanazt a vámösszeget fizeti, mint a 10 q-nyi, a 11 q ugyanazt, mint a 20 q-nyi és így tovább, végül a 31 q ugyanazt, mint a 40—50 q-nyi szállítmány.

Konkrét panasz volt, hogy a városi vámok ezidőszereint magasabbak, mint a háború előtt voltak.

Ez így van, a nélkül azonban, hogy a fővárosnak a városi vámokból származó bevétele lényegesen változott volna, sőt megállapítható, hogy a legutóbbi évek eredménye alatta marad a háború előtt elért bevételeknek. A háború után bekövetkezett bizonytalan pénzügyi helyzetben a városi vámokat a pénz romlásának megfelelően rövid időközökben állandóan újból és újból kellett megállapítani. Hozzájárult ehhez továbbá az a körülmény, hogy a különböző érdekeltségek állandóan ostromolták a fővárost azért, hogy a főváros területére beérkezett, de innen ismét idegen határba elszállított áruk után a városi vámot térítse vissza. Ezen a téren a főváros nagy engedményeket tett, úgyhogy ennek ellensúlyozása céljából 1924-ben, amikor a pénz már stabilizálódott, a városi vámokat úgy állapította meg, hogy az abból származó bevétele arányban álljon a háború előtt elért bevétellel.

Figyelembe kellett még venni itt azt a körülményt is, hogy a szállítás lehetőségei mindinkább áttérlelődnének az automobilocokra, már pedig, miután ezekkel lényegesen olcsóbb vámtarifa mellett lehet az árukat a főváros területére behozni, az a veszély fenyeget, hogy a főváros bevétele már ennél az oknál fogva is lényegesen csökkenni fog. A főváros közutain beérkező árucikkek után tudniillik, miként már az előzőekben jeleztük, súlykategóriák szerint kell a városi vámot fizetni. A 40, 50 stb. q-nyi szállítmányok ugyanannyi vámot fizetnek, mint a 30 q-nyiak és mivel automobilfuvarozás esetében 80—90, sőt 100 q-ig terjedő szállítmányok is előfordulnak, nyilvánvaló, hogy az automobilocok fejlődésével az említett kedvező vámolási lehetőség mindinkább előtérbe nyomul. A tapasztalat igazolja, hogy az automobilizmus az ebben rejlő lehetőséget a végső határokig ki is használja.

Ezt a visszas helyzetet a főváros 1932-ben meg akarta változtatni és már kész előterjesztése volt a polgármesternek; tárgyalásra azonban az érdekeltségek ellenállása folytán nem kerülhetett a sor.

Ugyanebben az előterjesztésben tervezte kiküszöbölni a főváros azt az állandóan hangoztatott panaszt is, hogy például a 10 q-nál alacsonyabb súlyú, tehát esetleg 2 vagy 3 q súlyú szállítmány ugyanolyan összegű vámot fizet, mint a 10 q-nyi, a 20 q-nál alacsonyabb súlyú, tehát esetleg 11, vagy 12 stb. q súlyú ugyanannyit, mint a 20 q-nyi és így tovább. A javaslat ugyanis úgy szólt, hogy a főváros közútjain kocsikon beérkező árucikkek is q-kint fizessék meg a városi vámot, úgy mint a vasúton vagy hajón beérkezettek. Azonban ez a javaslat sem jutott el a tárgyalásig.

Az említett kérdésekkel és általában az egész vámkérdés revíziójával a pénzügyi osztály mindamellett tovább foglalkozik. Az ügyosztály egyébként Pest vármegye hivatalos tényezőinek bevonásával eddig is számos esetben közvetlen tárgyalásokat folytatott az érdekeltségekkel, amelyek során abban történt megállapodás,

hogy a városi vámokról szóló szabályrendelet revíziója alkalmával a főváros a lehetőséghez képest figyelembe fogja venni az érdekeltek kívánságait.

A revízió keretében módot lehet majd nyújtani arra, hogy a kérdéses anyag az érdekeltségek bevonásával minden részletében letárgyaltassék. Erre azonban a mai gazdasági helyzet egyelőre nem volna megfelelő, jóllehet a revíziós anyagot felölelő szabályrendelet-tervezet már elkészült.

Máris nyilvánvaló, hogy ha sikerülni fog a vasúton és hajón behozott áruk vámját a kocsin behozottak vámjával egységesíteni és ezáltal a vámostatást megközelítően igazságossá tenni, akkor a panaszolt aránytalanságokat ki lehet majd küszöbölni. Az egységesített vámtarifa mellett pedig valószínűen könnyebb lesz a díjtételeket is leszállítani. Ebből a szempontból a vámkirendeltségek 1933. január 1-től kezdődően statisztikát kötelesek vezetni a beérkezett árukról és ezek a statisztikai adatok fontos anyagot fognak majd nyújtani a vámdíjszabályzat helyes irányú revíziójára és arányosítására.

Az értekezleten ezeken kívül még speciális helyi sérelmek is jelentkeztek. Szóval tették, hogy különösen a pestkörnyéki iparostársadalmat érinti súlyosan a városi vám. Így az egykor virágzó újpesti és kispesti bútortársaságok s azért nem szabad azt még vámmal is sújtani.

Ez a panasz már régebbi keletű. De ennek a kérdésnek az elbírálásánál nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a fővárosi iparosok vámköteleken jutnak a szükséges nyersanyagokhoz és így a főváros velük szemben nem támaszthat versenyt azzal, hogy a pestkörnyékiek ipari cikkeit vámmentesen engedje be a főváros területére.

Szó volt ennek keretében a tranzitó bevezetéséről is, nevezetesen arról, hogy a főváros oly ipari cikkek után, amelyek Budapest területére szállítva, itt nem kerülnek eladásra, visszaszállításuk után térítse vissza a befizetett vámot. Ezt a kívánságot sem lehet azonban teljesíteni, mert a tranzitó rendszerének bevezetése az eredménnyel arányban nem álló bonyolult adminisztrációt igényelne és mert az áruk azonosságának, mint ilyen esetekben egyik legfontosabb tényközlésnek a megállapítása, elháríthatatlan akadályokba ütközik.

Kifogásolták még, hogy a költözködési holmik szintén vámfizetés kötelezettsége alá esnek és pedig aránylag magas díjtétel alkalmazása mellett. Ezen sem lehet azonban egykönnyen segíteni, mert az egyetemes vámostatási kötelezettség következtében minden szállítmány városi vám alá esik és a dolog természeténél fogva nagyon nehéz volna itt kivételt tenni. Szó lehet azonban arról, hogy a revízió során a költözködési holmik olcsóbb díjtétel alá essenek.

Külön sérelmük volt még a budaörsieknek, hogy városi vámot kötelesek fizetni, ha a főváros területén fekvő földjeikre kocsin bejönnek.

A már több ízben említett egyetemes vámostatási okokból a vámszedést még ezekben az esetekben sem lehet mellőzni. Különösebb panaszra azonban ilyen esetben sem állhat fönn elfogadható ok, mert a városi vámot ezek a gazdák a különleges helyzetüknél fogva a legminimálisabb mértékben megállapított átalányban fizetik. Évenként 2 pengő egy-egy kocsin után az átalány, amivel a főváros csupán vámszedési jogának elismerését kívánja kifejezésre juttatni.

A *fogyasztási adó*. Ez a kérdés az értekezleten került első ízben szóba Pest környékével kapcsolatban. A kifogások csak általánosságban tették szóvá a fogyasztási adó kivetésének módszerét a nélkül, hogy a felszólalók kívánságait konkretizál-

ták volna. Konkrét panasz azonban alig lehet ezen a téren. A fogyasztási adókat, valamint kezelésüket szabályrendelet szabályozza, amely szigorúan összevág az állami jövedéki eljárással. A kezelés teljesen e szabályrendelet rendelkezései és szelleme szerint történik és a közös érdekű fogyasztási adóügyek eddig még mindig a legteljesebb összhangban nyertek lebonyolítást a pestkörnyéki közösségekkel.

A kereseti adó. Ez a kérdés is az értekezleten került első ízben szóba. Több felszólaló ütközőpontot látott a kereseti adóban a városok és a községek között, amennyiben a városok elvonják a kereseti adóbevételt a községektől.

A fennálló törvényes rendelkezések értelmében minden alkalmazott köteles kereseti adót fizetni. A kereseti adót a munkaadó szedi be azzal, hogy levonja az alkalmazott illetményéből és az így levonásba hozott adót az illetékes községi vagy városi pénztárba köteles beszolgáltatni és pedig a törvény szerint annak a községnek (városnak) pénztárába, amelynek területén az alkalmazott munkahelye van. Ha azonban valamely munkaadónál 50-nél több egy és ugyanabban az idegen községben (városban) lakó olyan alkalmazott van, akik a lakóhelyülről szolgáló idegen községbe (városba) naponként visszatérnek, akkor az a község (város), amely az alkalmazottak állandó lakóhelyülről szolgál, az alkalmazottak kereseti adójának átutalását kérheti a maga javára, amit a pénzügyigazgatóság ilyen esetben elrendelni tartozik. A pestkörnyéki városok és községek éltek is ezzel a törvényadta kérelmezési joggal és a pénzügyigazgatóság a kereseti adó átutalását ezekben az esetekben elrendelte, mire a főváros az átutalást végre is hajtja.

A pestkörnyéki városok és községek kívánsága most oda irányult, hogy a törvényes rendelkezések megváltoztatásával nemcsak az 50-nél több alkalmazott esetében, hanem minden esetben szolgáltatassék át a beszedett kereseti adó az alkalmazottak lakóhelye szerint illetékes városoknak vagy községeknek. Ez azonban súlyos helyzet elé állítaná a fővárost, mert nemcsak jelentékeny bevételeket vonna el, hanem óriási és kivihetetlen adminisztrációs munkát is jelentene a fővárosi adóhivataloknak.

A közlekedési adó. A Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. közúti forgalma után közlekedési adót szed. Minthogy pedig a BSzKRT közúti forgalma Újpest, Rákospalota, Kispest, Pesterzsébet stb. városok és községek területére is kiterjed, az értekezleten az a kívánság hangzott el, hogy a forgalomnak az említett városok területeire eső része után a közlekedési adót nekik adja át a székesfőváros.

Ennek a kérdésnek megvilágítása céljából a közlekedési adóról szóló szabályrendeletnek a BSzKRT-ra vonatkozó részét kell előbb ismertetni.

A szabályrendelet értelmében a BSzKRT-nak a székesfőváros területén közlekedő kocsijain utazó utasok a viteldíjon felül 10%-os közlekedési adót kötelesek fizetni. Ezt a BSzKRT tartozik beszedni és az adót a jegy árába kell betudni.

A gyakorlatban ez a rendelkezés úgy nyer végrehajtást, hogy a BSzKRT a székesfőváros területén lebonyolított forgalma után elért bevételéből, — amelyben már a 10%-os közlekedési adó is bennfoglaltatik — az $\frac{1}{11}$ -ed részt köteles közlekedési adó címén a székesfővárosnak havonként beszolgáltatni. Eleinte a BSzKRT havonta mutatta ki, hogy bevételéből mennyi esik a szigorúan vett fővárosi területen és mennyi a fővároson kívül idegen határban lebonyolított közlekedésre. Ennek megfelelően különböző jegyeket is helyezett forgalomba és ezek számbavételével történt meg mindig havonként a leszámolás.

Az elszámolásnak ez a módja azonban nehézkes és körülményes adminisztrációt igényel, azért a BSzKRT később engedélyt kapott arra, hogy a közlekedési adót a kétféle természetű közlekedésének arányszáma szerint fizethesse. Vagyis részletesen kiszámított adatok alapján évenként pontosan megállapítást nyer az, hogy a BSzKRT-nak idegen határban lebonyolított közlekedése milyen arányban áll a szigorúan vett fővárosi területre eső közlekedésével és ezen az alapon egyszerű művelettel válik lehetővé a tisztán Budapest területére eső közlekedés után fizetendő közlekedési adó kiszámítása.

Az idegen határban lebonyolított BSzKRT közlekedés arányszáma ezidőszerint 5%, vagyis összközlekedéséből 95% esik a főváros területére és 5% Pest környékére. A havi elszámolásnál tehát a BSzKRT jogosult összes bevételéből 5%-ot levonásba hozni és a fennmaradó 95%-nak az $\frac{1}{11}$ -ed részét tartozik közlekedési adó címén beszedni.

Ebből az eljárásból világosan kitűnik, hogy a főváros a szigorúan vett területén kívül lebonyolított BSzKRT-féle közúti közlekedésből közlekedési adóban nem részesül. Vagyis a főváros területén kívül közlekedési adót nem szed, mert erre joga nincsen. Ennélfogva a fővárosnak nincsen olyan közlekedési adóbevétele, aminek átengedése a pestkörnyéki városok, községek igényt tarthatnának.

Más vonatkozásban felvethető azonban a kérdés a pestkörnyéki községek szempontjából. Miután a főváros területén kívül lebonyolított közlekedés nem esik közlekedési adó alá, a fővároson kívül lebonyolított közlekedés tarifája elméletben magasabb, mint a főváros területén a közlekedés. És pedig drágább 10%-kal, vagyis annnyival, mint amennyit a közlekedési adó képvisel. De ez a kérdés nyilván nem a főváros, hanem a BSzKRT kérdése. A kérdés rendezése vagy azt jelentené, hogy a Pestkörnyék területére esett közlekedés tarifáját 10%-kal le kell szállítani, vagy pedig azt, hogy az érdekelt pestkörnyéki városok és községek is vezessék be a közlekedési adót, aminek folytán a BSzKRT bevételének ezidőszerint közlekedési adómentes 5%-a is az érdekelt pestkörnyéki városok és községek javára közlekedési adó alá esnék.

Bármelyik megoldás is azonban csak a BSzKRT tarifájának gyökeres megváltoztatásával volna lehetséges. A közlekedési adóról szóló szabályrendelet ugyanis világosan kimondja, hogy a közlekedési adót a közúti járműveket igénybevevő utasok kötelesek fizetni, az adót a BSzKRT szedi be és annak a jegy árában kell bennfoglaltatnia. Kétségtelen tehát, hogy a közlekedési adó lényeges kihatással van a viteldíj mértékére. Ezen az alapon nyugszik a BSzKRT viteldíja is, amely részben a főváros közlekedési adójának figyelembevételével állapított meg, részben pedig annak figyelembevételével, hogy a BSzKRT-nak a fővároson kívül eső területén a közlekedés nem esik közlekedési adó kötelezettsége alá. Ebből logikusan következik, hogy a közlekedési adóban beálló minden változás természetesen maga után vonja a viteldíj megváltoztatását is. Ugyanez áll akkor is, ha a pestkörnyéki városok és községek a közlekedési adó bevezetését mellőzve, a viteldíj 10%-os leszállítását követelnék, mert ezt a bevételi veszteséget is csak a viteldíj másirányú emelésével lehetne kiegyenlíteni.

A pestkörnyéki városok bármilyen ezirányú kívánságának teljesítése tehát végeredményben valamely irányban viteldíjemelést jelentene. Ezzel szemben most az a helyzet, hogy a BSzKRT viteldíja a főváros területén és azon kívül is egységes

és azonos. Már pedig kétségtelen, hogy Pest környékének lakossága a jóval hosszabb utazásai révén sokkal nagyobb előnyöket élvez ugyanazon viteldíj mellett, mint Budapest lakossága.

Az értekezlet, a kitűzött programjához képest, nem bocsátkozott a kérdések részletes tárgyalásába, mert csak az volt a célja, hogy a panaszokat az érdekeltek kölcsönösen megismerjék. Azért az értekezlet úgy határozott, hogy a fölvetett kérdések részletes tárgyalását az értekezletnél szűkebbkörű bizottságra bízta. Pest vármegye törvényhatósága már ki is küldött nyolctagú bizottságot ebből a célból, amelyhez hasonlóan a székesfőváros is nyolctagú bizottságot fog kiküldeni. Ez a két bizottság azután együttesen fogja részleteiben letárgyalni a fölmerült problémákat.

A Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. megszüntetése és felszámolása. Az 1932. évi költségvetés tárgyalása alkalmával a törvényhatósági tanács és a közgyűlés is elfogadta dr. *Glücksthal* Samu törvényhatósági bizottsági tag következő indítványát :

» A polgármester urat felkéri a tanács arra, méltóztassék lehetőleg sürgősen előterjesztést tenni a Vásárpénztár felszámolása, a Vásárpénztár három üzletágának : a hízlalás, a bizományi és a vásárcsarnoki üzlet sürgős beszüntetése, a monopolisztikus üzemnek a Községi Takarékpénztárhoz való átutalása és a haszonbérlet mielőbbi likvidálása ügyében.«

Ugyancsak az 1932. évi költségvetés tárgyalása folyamán a közgyűlés a polgármester elé utalta előkészítés és javaslatként céljából dr. *Cselényi* Pál törvényhatósági bizottsági tag következő indítványát :

»Felkéri a közgyűlés a polgármester urat, terjesszen a tanács és a tanács útján a közgyűlés elé olyértelmű javaslatot, amely kimondja, hogy

1. a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár monopóliumát a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt-ra ruházza át ;

2. a Vásárpénztárt felszámoltatja és a felszámolást a Községi Takarékpénztárra bízta.«

Eme előzmények után időszerűvé vált a Vásárpénztár Rt. felszámolása.

A budapesti marha- és sertésvásárok fejlesztése céljából a főváros 1897-ben létesítette a vásárpénztári intézményt és pedig 2 bankintézet által alapított részvénytársaság formájában. Tíz év múlva a főváros ugyanezen vásárpénztári intézmény további fenntartása céljából külön részvénytársaságot alapított, melynek alaptőkéjéből a főváros magának 80%-ot tartott fenn, 20%-ot pedig az érdekelt húsiparosságnak, állattenyésztő gazdaközönségnek és állatkereskedelmi érdekeltségnek engedett át. Ily módon a vásárpénztári intézmény működésében a főváros a maga intencióinak és a közérdekeknek érvényesülését intézményesen biztosította. Ezidőszert a Vásárpénztár részvénytőkéje 4,000.000 pengő, amelyből 386.749 darab à 10 pengő névértékű részvény van a főváros tulajdonában, tehát az összes részvények 96·8%-a.

A Vásárpénztári intézménynek lényege és hivatása az eredeti elgondolás szerint az volt, hogy ez az intézmény gondoskodjék elsősorban a budapesti marha- és sertésvásárokat állandóan egyenletes és bőségesen kielégítő állatfelhajtásról, nyújtson az állathízaló gazdaközönségnek előlegeket, a budapesti húsiparosságnak pedig kölcsönöket és ellássa az állatvásárokon az állatok gondozásával és hajtásával járó összes szakszolgálatokat.

A Vásárpénztár működését a fővárossal kötött szerződés és az alapszabályok szerint folytatta s különösen az inflációs idő alatt működési körét mindinkább kiterjesztette. Ez volt az oka annak, hogy az inflációs látszatkonjunktúra elmúltával és a stabilizált pénz bevezetésével egyidejűleg, amidőn az infláció által nagyranőtt üzletkörök egyszerre összeomlottak, ezeknek a tényeknek visszahatását a Vásárpénztár is erősen megérezte. Ennek következtében a Vásárpénztárt ért veszteségek végül nagy összegeket tettek ki. Ezeknek a veszteségeknek, úgyszintén a Vásárpénztár vagyoni helyzetének rendezése ügyében a közgyűlés 169/1931. kgy. szám alatt határozott.

A közgyűlés e határozatában felhívta a polgármestert, hogy a Vásárpénztár korábbi üzletvitelére nézve még folyamatban levő polgármesteri vizsgálatot az eddigi bizottság útján, nevezetesen a tisztí főügyész, a főszámvevő és a számszéki igazgató bevonásával fejezze be s annak eredményét a felelősség kérdésének legszigorúbb elbírálatása végett a törvényhatósági tanács elé terjessze, úgyszintén a Vásárpénztár jövő működésére nézve a polgármester a fenti vizsgálat eredményével egyidejűen terjesszen elő olyirányú javaslatot, mely biztosítékot nyújt arra nézve, hogy a Vásárpénztár mindenkor szigorúan a monopolisztikus üzletköre keretében működjék és ekként egyaránt szolgálja úgy a főváros közélélmzési, mint annak anyagi érdekeit.

Az említett közgyűlési határozatot a m. kir. belügyminiszter a 81.588/1931—IV. szám alatt kelt leiratával jóváhagyta s a jóváhagyási leiratban a belügyminiszter a következőket mondotta :

»A vállalat helyzetének tisztázása és a közvélemény megnyugtatása végett szükségesnek tartom a korábbi üzletvitelre vonatkozólag folyamatba tett vizsgálat mielőbbi befejezését és a jövőre nézve alapszabályszerűleg is annak megfelelő módon való biztosítását, hogy a Vásárpénztár Rt. üzletkörében rendeltetésétől eltérő kockázatos vállalkozásba ne bocsátkozhassék, alapszabályszerű üzletköre keretében való működés és feladatainak teljesítése mellett újabb veszteségek bekövetkezésétől megóvassék.«

A közgyűlés már az említett határozatban állást foglalt a mellett, hogy a Vásárpénztár csakis a monopolisztikus üzletköre keretében működjék s ezt az állásfoglalást a kormányhatóság is magáévá tette, sőt a közgyűlés, amidőn az 1932. évi költségvetés megállapítása tárgyában kelt 300/1931. kgy. számú határozatban *Glücksthal* Samu és *Cselényi* Pál bizottsági tagoknak hasonló irányú, de a Vásárpénztár felszámolását is magában foglaló indítványait elfogadta, illetve tárgyalás végett a polgármesternek kiadta, a Vásárpénztár felszámolása mellett is állást foglalt.

A közgyűlés és a kormányhatóság álláspontja tehát egyaránt abban foglalható össze, hogy a Vásárpénztárt fel kell számolni s hogy a vásárpénztári üzlet tovább csakis a monopolisztikus üzletág viteléből állhat, elhagyva mindazokat az üzletágakat, amelyeket a Vásárpénztár ezidőszert a fővárossal kötött szerződés, illetve az alapszabályai alapján folytat.

Ezek alapján a polgármester javaslatot tett a Vásárpénztár megszüntetése iránt. Ennek oka egyrészt az volt, hogy a közgyűlés állásfoglalása is úgy szólt, hogy a Vásárpénztár felszámoltassék, ami végeredményében megszüntetéssel egyet jelent. Szükséges volt a Vásárpénztár megszüntetése abból a célból is, mert a székesfővárosnak a Vásárpénztárral kötött szerződése a mai viszonyoknak egyáltalában nem

felel meg, de nem felel meg a közgyűlés legutóbbi akaratnyilvánításának sem, mert a szerződés szerint a Vásárpénztár sok olyan üzletág művelésére van jogosítva, illetve kötelezve, amely üzletágakat a közgyűlés többszöri állásfoglalása értelmében azonnal meg kell szüntetni. A szerződés 1982. év végéig van meghosszabbítva s annak felmondására más mód a fővárosnak nem igen áll rendelkezésére, mintha a Vásárpénztár Rt-ot a főváros megszünteti és felszámoltatja. A szerződés felbontásáról ugyanis a szerződés 51. pontjában van szó s ez a pont a következőképpen szól:

»Ha pedig a Vásárpénztár Rt. működése egészen vagy valamelyik üzletágban 3 napig szünetel, ha más oly súlyos szerződésszegést követ el, amely veszélyezteti a vásárpénztári intézmény célját és rendeltetését, ha a Vásárpénztár Rt. megszünteti a fizetéseit vagy csődbe jut vagy ellene bírói végrehajtásokat vezetnek, ha a főváros előzetes engedélye nélkül másra ruházza át a szerződést, avagy ha vállalatát egészben vagy részben alvállalatba adja, vagy ha az 5. pontnak és a 9. pont 1. és 2. alpontjainak rendelkezéseit meg nem tartaná, továbbá ha a sertésvásárpénztári intézményt a főváros felhívásától számított egy félév alatt életbe nem lépteti, végül ha a főváros előzetes hozzájárulása nélkül a cégében változást tesz, akkor a főváros minden bírói eljárás nélkül egyoldalúlag azonnal felbonthatja a szerződést a nélkül, hogy ezért a Vásárpénztár Rt. bármilyen címen kártérítést igényelhetne.«

A főváros tehát, amint a felsorolt szerződéssfelbontó okok mutatják, a leggyorsabban abban az esetben kaphatna szabad kezet arra, hogy a Vásárpénztár ezidőszerinti üzletágai közül csupán a monopolisztikus üzletágot folytassa, ha a szerződés hatálya megszűnnék, mert az a sok szerződéssfelbontó ok, amely a szerződés említett részében fel van sorolva, annyira bonyolult eljárást és megállapodásokat igényel, hogy azok igénybevételével még azok fennforgása esetében is nagy nehézségekkel jár a szerződés felbontása s rendkívül hosszú időt vesz igénybe, amíg a szerződés felbontása jogerőssé válik s az intencióknak megfelelően — alkotmányos formák között — csak hosszú idő után lehetne biztosítani azt, hogy a Vásárpénztár csakis oly keretek között fog működni, amelyet a fentebbidézett közgyűlési határozatok, illetve a kormányhatóság kijelöltek.

Amidőn a közgyűlés a Vásárpénztár felszámolása tárgyában tett indítványokat elfogadta, elfogadta az indítványokban foglalt azt a javaslatot is, hogy a felszámolást a Községi Takarékpénztárral kell elvégeztetni. A felszámolásnak ebben a formában való végrehajtása szempontjából két alternatíva jöhetett számításba.

Az egyik alternatíva szerint a székesfővárosnak ez a két vállalata fúzió útján volna egyesíthető, amely pillanatnyilag talán a legegyszerűbbnek és legkönnyebben keresztülvihetőnek látszik. A Vásárpénztár azonban az utóbbi évek folyamán igen sok támadásnak volt kitéve, ezért a fúzió gondolata nem látszott alkalmas megoldásnak, mert hiszen a székesfőváros közönségének és a Községi Takarékpénztárnak egyaránt érdeke, hogy a takarékpénztár jó hírre és bonitása még attól az esetleges vagy látszólagos hátránytól is megóvassék, amit ezeknek a támadásoknak fúzió esetén netalán a részvénytársaság ellen irányítható tendenciája okozhatna. Ugyancsak a Községi Takarékpénztár bonitásának megvédése érdekében kívánatos, hogy egy fúzióból származó mindennemű kockázattól a takarékpénztár megóvassék, annyiival is inkább, mert a nehéz gazdasági viszonyok között a székesfővárosnak sem áll módjában, hogy a Vásárpénztár netaláni veszteségeiből származó újabb terheket elviselje.

A másik alternatíva, amely járhatóbb útnak látszott, az volt, hogy a főváros a Vásárpénztár felszámoltatásával a Községi Takarékpénztárt bízta meg. Ennek az elgondolásnak keresztülvitele céljából a főváros tulajdonában levő vásárpénztári részvények tulajdonjogát a Községi Takarékpénztárnak kellene átengedni. Lényegileg tehát egy adásvételi jogügyletről volna szó, amely lehetővé tenné a Községi Takarékpénztár részére azt, hogy a főváros utasításai szerint a felszámolást lebonyolítsa. Minthogy pedig a főváros tulajdonában lévő részvények a főváros vagyonleltárában bentfoglaltatnak, azok tulajdonjogának, vagyis eladásának esetére a Községi Takarékpénztártól megfelelő vételárat kellene kikötni. Természetesen a Községi Takarékpénztár ezt a vételárat azonnal nem fizetheti meg a fővárosnak s magának a vételárnak megállapítása is egyelőre nehézségekbe ütköznék, mert a felszámolandó részvénytársaság vagyoni státusa egy adásvételi jogügylet szempontjából megállapítottan nem tekinthető. Ezért tehát a főváros és a Községi Takarékpénztár szempontjából a leghelyesebb, ha a vételár összegszerű megállapítása csak a Vásárpénztár végső mérlegének megállapítása alkalmával történik olyképen, hogy a vételár az az összeg lesz, amely a Vásárpénztár felszámolása után tiszta vagyonként megmarad. A felszámolás alkalmával ugyanis intézkedni kell a megmaradt vagyonnak a részvényesek között való felosztása iránt s így a megmaradt tiszta vagyonnak a fentebb említett részvénytársaságra eső részét kapná a főváros ellenértékképen a tulajdonában volt részvények után.

A polgármester ez utóbbi alternatívát javasolta, azzal a kiegészítéssel, hogy a Községi Takarékpénztár intézményének továbbfejlesztése érdekében, a megszüntetendő Vásárpénztárnak a felszámolás alkalmából mutatkozó és a székesfővárost, mint a részvények tulajdonosát megillető vételár a Községi Takarékpénztár további alaptőkefelemelésére fordíttassék. A Községi Takarékpénztárt ugyanis a főváros az 1928. évben alapította 3,000.000 pengő alaptőkével és az 1929. év folyamán az alaptőkét 10,800.000 pengőre emelte fel. A főváros tulajdonában van a Községi Takarékpénztár részvényeinek 99%-a és ez az intézmény a legutóbbi mérleg tanúságai szerint olyan nagyarányú fejlődésen ment át az elmúlt idő alatt és ezenkívül a fővárosnak értékes bankári szolgáltatokat teljesített, hogy ennek következtében is a főváros érdekében álló volna az intézmény továbbfejlesztése különös tekintettel még arra, hogy az elmúlt esztendő alatt a Községi Takarékpénztár a nagyközönség bizalmát is megnyerte, ami az üzletmenet fejlődésében és a betétek összegének emelkedésében is kifejezésre jutott.

A Községi Takarékpénztár alaptőkefelemelése egyébként szintén egy előző közgyűlési határozaton alapszik. A közgyűlés ugyanis a Községi Takarékpénztár alaptőkefelemelése ügyében hozott 786/1929. kgy. számú határozat 1. pontjában kimondotta, hogy a Községi Takarékpénztár alaptőkéjének három év lefolyása alatt 20,000.000 pengőre való felemelését kívánatosnak tartja. Az alaptőke további felemelése csupán azért maradt el, mert az alaptőkefelemeléshez szükséges összeg nem állott rendelkezésre. Minthogy azonban a Vásárpénztár felszámolásának befejeztével az alaptőke felemeléshez bizonyos összeg esetleg rendelkezésre fog állni, az alaptőkefelemelés ez összeg erejéig végrehajtható. Ez ellen egyébként a vagyonkezelés szempontjából sem lehet észrevételt tenni, mert az eddig részvényekben levő vagyon továbbra is részvényekben lesz s így állagváltozást ez az intézkedés nem jelent. Nem lehet észrevételt tenni a befektetett tőke gyümölcsöztetése szempont-

jából sem, mert a Községi Takarékpénztár által fizetendő osztalékban s azon szolgáltatásokban, amelyeket a Községi Takarékpénztár a főváros bankári teendőinek ellátásával teljesít, a rendelkezésre adott tőke legelőnyösebb és legmegfelelőbb gyümölcsöztetése biztosítva van.

A Vásárpénztár felszámolásának lebonyolítását illetően az alapszabályok 45., 46. és 47. szakaszai rendelkeznek. A 45. szakaszban foglalt rendelkezések szerint a társaság feloszlására nézve a kereskedelmi törvény rendelkezései irányadók. A 46. §. szerint, ha a társaság közgyűlési határozat következtében oszlik fel, akkor a közgyűlés megállapítja a felszámolás módját s a felszámolás foganatosításával megbízza vagy az igazgatóságot vagy annak egyes tagjait vagy esetleg egyes részvényeseket is. A felszámolásra nézve a kereskedelmi törvény rendelkezései irányadók s ha a felszámolókat a közgyűlés megválasztotta, akkor az igazgatóság minden működése azonnal megszűnik.

Az alapszabályok értelmében tehát a Vásárpénztár részvénytársasági közgyűlésének kell kimondania a felszámolást s ugyancsak a részvénytársasági közgyűlésnek kell megállapítania a felszámolás menetét s egyúttal ki kell rendelnie a felszámolókat. A felszámolók kirendelésére nézve figyelemmel arra, hogy a Vásárpénztár felszámolását a törvényhatósági bizottság közgyűlésének határozata alapján és utasításai szerint a Községi Takarékpénztárnak kell végrehajtania, a felszámolók között a Községi Takarékpénztár kiküldötteinek többségben kell lenniök. Minthogy pedig a felszámolás tartama alatt a részvénytársaság a főváros adminisztrációjával is kapcsolatban áll, különösen abból a szempontból, hogy a Községi Takarékpénztár tulajdonába átengedendő többségi részvények vételára, illetve ellenértéke csak a felszámolás végén fog mutatkozni, a felszámolás tartama alatt a felszámolók között a főváros közigazgatásának képviselői is helyet kell, hogy foglaljanak. A polgármester javaslata szerint azért azon szolgálati ág képviselőinek kell a felszámolók között helyet foglalniok, amely szolgálati ág hasonló kérdésekben részint intézkedik, részint mint ellenőrző vagy véleményező szerv működik. A főváros közigazgatásának e szervei a következők: a főváros pénzügyi ügyosztálya, amely a főváros pénzügyi műveleteit bonyolítja le, a főváros tiszti ügyészsége, amely mint jogi szakértő működik hasonló ügyekben és a főváros számvevősége, amely a vagyonkezelés ellenőrzését gyakorolja. Ennek folytán a felszámolók között helyet kell foglalniok a pénzügyi ügyosztály, a tiszti főügyész és a főszámvevő képviselőinek. A felszámolóknak a személy szerinti kijelölése a polgármester hatáskörébe tartozik.

A Községi Takarékpénztár részéről a felszámolók sorába további 4 tagot kellene kiküldeni, akik közül 2 a Községi Takarékpénztár főtisztviselője, 2 pedig a Vásárpénztár jelenlegi vezetőségéből jelölendő ki. A személyszerinti kijelölés a Takarékpénztár igazgatóságát illetné.

A közgyűlés a Vásárpénztár vagyoni helyzetének rendezése ügyében hozott 169/1931. kgy. sz. határozatával felhívta a polgármestert, hogy a Vásárpénztár korábbi üzletvitelére nézve még folyamatban levő polgármesteri vizsgálatot mielőbb fejezze be és annak eredményét a felelősség kérdésének legszigorúbb elbírálhatása végett a törvényhatósági tanács elé terjessze.

A közgyűlés ezen határozata alapján a polgármester 168.480/1930—I. szám alatt kiadott rendelettel vizsgálatot rendelt el, amelynek eredményét a közgyűlési határozat értelmében a törvényhatósági tanács elé kellene terjeszteni. Minthogy

azonban a Vásárpénztárnak felszámolása esetén a felszámolás lebonyolítását a közgyűlés határozza el s az egész lebonyolítást a Községi Takarékpénztár végezné el, a vizsgálat anyagának érvényesítése pedig csakis a felszámolás alkalmával történhetnék, az idézett polgármesteri rendelettel elrendelt vizsgálat következtében esetleg megállapított tények alapján a felszámolók járnának el a közgyűlési határozat értelmében.

A székesfőváros és a Vásárpénztár között létrejött szerződés 51. §-a felsorolja azokat az eseteket, amidőn a szerződést a főváros azonnali hatállyal felbonthatja. A felszámolás során ugyanis felmerülhetnek olyan körülmények, amelyek a felszámolókat arra fogják késztetni, hogy a Vásárpénztár szerződésének azonnali megszüntetését kérjék. Az azonnali felbontás azonban csak a fővárost illeti meg s így lényegében a felszámolók a polgármesternek tartoznak jelentést tenni a tényállásról s úgy a polgármester a főváros nevében illetékes a felbontást a vállalattal közölni. Ennek folytán szükségesnek látszott, hogy a polgármester felhatalmazást kapjon a közgyűléstől arra, hogyha ez az eset fennáll vagy a Vásárpénztár a szerződés felbontását kéri, a polgármester fel legyen hatalmazva arra, hogy a szerződés felbontásához, illetve megszüntetéséhez a székesfőváros közönsége nevében hozzájáruljon. A törvényhatósági bizottság közgyűlésének álláspontja szerint ebben az esetben csak olyan újabb szerződést lehet kötni, amely kizárólag a monopolisztikus üzletág folytatására jogosítja a másik szerződő felet. Minthogy pedig a közgyűlés állásfoglalása szerint az új szerződést a Községi Takarékpénztárral kell megkötni, a vásárpénztári monopolisztikus üzletág folytonosságát biztosítandó, a polgármesternek felhatalmazással kell bírnia arra, hogy a régi szerződést felbonthassa s az új szerződést megköthesse.

Mindezeket figyelembevéve a közgyűlés 1932. júniusában a következő határozatot hozta:

1. A közgyűlés elhatározza egyrészt azt, hogy a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt.-ot megszünteti, másrészt pedig azt, hogy a megszüntetés keresztülvitelét az alábbi módzatok mellett a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. budapesti bejegyzett cégre bizza:

1. Budapest székesfőváros közönsége a tulajdonát képező — a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. által kibocsátott — 386.749 darab bemutatóra szóló, egyenkint 10 pengő névértékű részvény tulajdonjogát a 6. pontban említett és az ugyanott meghatározott időpontban esedékessé váló ellenértékért a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. budapesti bejegyzett cégre átruházza.

2. Az 1. pontban említett jogügylet létrejötte után a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. mint a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt., részvénytöbbségének tulajdonosa, köteles gondoskodni arról, hogy az utóbb nevezett részvénytársaság közgyűlését ezen részvénytársaság feloszlása kérdésében való állásfoglalás céljából összehívják.

3. A 2. pontban említett közgyűlésen a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. az 1. pontban említettek folytán őt megillető részvényesi jogokat akként köteles gyakorolni,

a) hogy a 2. pontban említett közgyűlés a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. feloszlását és annak felszámolás útján való keresztülvitelét elhatározza;

b) hogy a 2. pontban említett közgyűlés felszámolókul a polgármesteri VI. (pénzügyi) ügyosztály vezetőjének javaslatára ezen ügyosztály tagjai közül, a tiszti főügyész javaslatára a tiszti ügyészség tagjai közül és a főszámvevő javaslatára a számvevőség tagjai közül a polgármester által kijelölendő egy-egy személyt, a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. igazgatósága által ezen részvénytársaság főtisztviselői közül kijelölendő két személyt és ugyanaz által a Budapest Székesfővárosi Váserpénztár Rt., jelenlegi vezetősége sorából két személyt válassza meg.

4. Abban az esetben, ha a 3. pontban említett felszámolók megválasztása után :

a) a polgármesteri VI. (pénzügyi) ügyosztály, a tiszti ügyészség és a számvevőség tagjai közé tartozó felszámolók bármelyikének hivatali beosztása megváltozik vagy tényleges állományú közszolgálati jogviszonya elhalálozás vagy nyugalombavonulás miatt megszűnik vagy felszámolói tisztéről lemondana ;

b) a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. főtisztviselőinek az előbb említett részvénytársasággal szemben fennálló szolgálati jogviszonya elhalálozás miatt vagy egyéb okból megszűnik vagy felszámolói tisztéről lemondana ;

c) az a) pont és b) pont alatt nem említett felszámolók bármelyike felszámolói tisztéről lemondana vagy elhaláloznék ;

helyébe a felszámoló részvénytársaság legközelebbi közgyűlésén a 3. pontban említett módok mellett új felszámolót kell választani.

5. A felszámolás során :

a) a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt-ot, mint a Budapest Székesfővárosi Váserpénztár Rt. részvényesét, a kereskedelmi törvényről szóló 1875 : XXXVII. t.-c. 189. §-a alapján az utóbb nevezett részvénytársaságnál 1929. évi július hó 1. napjáig igazgatósági tagságot betöltött személyekkel és az előbb említett törvénycikk 196. §-a alapján az utóbb nevezett részvénytársaságnál az előbb említett időpontig felügyelőbizottsági tagsági tisztet betöltött személyekkel szemben megillető, — a felszámolás során alaposnak és érvényesíthetőnek bizonyuló — kártérítési igényeket ;

b) a Budapest Székesfővárosi Váserpénztár Rt-ot alkalmazottaival szemben a szolgálati jogviszonyból folyó köteleességek nem vagy nem kellő teljesítése miatt megillető — a felszámolás során alaposnak és érvényesíthetőnek bizonyuló — kártérítési igényeket érvényesíteni kell.

Az előző bekezdésben említett kártérítési igények érvényesíthetése során a polgármester által 1930. évi október hó 29. napján 168.480/1930—I. szám alatt kiadott rendelettel elrendelt vizsgálat anyagát figyelembe kell venni.

6. Az I. pontban említett ellenérték a Budapest Székesfővárosi Váserpénztár Rt. felszámolásának eredményeként jelentkező tiszta vagyonnak az I. pontban említett részvényekre a kereskedelmi törvényről szóló 1875 : XXXVII. t.-c. 204. §-a értelmében eső része.

Az előző bekezdésben említett ellenérték a Budapest Székesfővárosi Váserpénztár Rt. felszámolás alatti cégnek a cégjegyzékből való törlése időpontjában esedékes.

II. A közgyűlés felhatalmazza a polgármestert, hogy abban az esetben, ha a Budapest Székesfővárosi Váserpénztár Rt. felszámolása során arról szerezne tudomást, hogy az előbb nevezett részvénytársaság a közte és Budapest Székesfőváros Községe között a Váserpénztári intézmény létesítése és fenntartása tárgyában 1908. évi

február hó 15. napján létrejött — az 1926. évi március hó 31. napján kelt szerződés-meghosszabbító záradékkal kiegészített — szerződés 51. pontjának második bekezdésébe ütköző magatartást tanúsított, az előbb említett szerződést Budapest Székesfőváros Községe részéről azonnali hatállyal felbonthassa.

III. A közgyűlés felhatalmazza a polgármestert, hogy abban az esetben, ha a Budapest Székesfővárosi Váserpénztár Rt. ezen közgyűlési határozat II. részében említett szerződés megszüntetését kéri, az előbb említett szerződés megszüntetéséhez Budapest Székesfőváros Községe nevében hozzájáruljon.

IV. A közgyűlés felhatalmazza a polgármestert, hogy abban az esetben, ha a Budapest Székesfővárosi Váserpénztár Rt. ezen közgyűlési határozat II. részében említett szerződést a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. bej. cégre kívánja átruházni, ehhez Budapest Székesfőváros Községe nevében hozzájárulhasson.

V. A közgyűlés felhatalmazza a polgármestert, hogy akkor, ha ezen közgyűlési határozat II. részében említett szerződés ezen közgyűlési határozat II. vagy III. részében említett okokból megszűnne, e helyett a megszűnéstől a közgyűlés állásfoglalásáig terjedő időre a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Részvénytársasággal ideiglenes jelleggel új szerződést létesíthessen.

VI. A közgyűlés elhatározza, hogy ezen közgyűlési határozat I. részének 3. pontjában említett felszámolás eredményeként jelentkező összeget a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. tőkeemelésének céljaira kell fordítani.

Ezzel kapcsolatban a közgyűlés felhatalmazza a polgármestert, hogy az előző bekezdésben említett tőkeemelésnek feltételeit megállapíthassa.

VII. A közgyűlés felhatalmazza a polgármestert, hogy ezen közgyűlési határozat végrehajtásaként vagy azzal kapcsolatosan szükségessé váló intézkedéseket a saját hatáskörében megtehesse.

VIII. A közgyűlés elhatározza, hogy ezt a határozatot jóváhagyás végett a m. kir. belügyminiszterhez fel kell terjeszteni.

E közgyűlési határozat alapján, amihez a kormányhatóság is hozzájárult, a Váserpénztár Rt. felszámolása folyamatban van.

A gyümölcsöző pénzkészletek elhelyezésére alkalmas pénzügyintézetek kijelölése. Budapest székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930: XVIII. t.-c. 71. §-ának (2) bekezdése értelmében a székesfőváros pénzkészleteit csakis a Pénzügyintézeti Központ tagjai sorába tartozó pénzügyintézeteknél lehet elhelyezni. Azt, hogy az egyes kúriákba tartozó pénzügyintézeteknél korlátlanul vagy alap- és tartaléktőkéihez viszonyítva mily összeg erejéig lehet pénzkészletet elhelyezni, a belügyminiszter a pénzügyminiszterrel egyetértőleg rendelettel szabályozza.

A törvényben nyert felhatalmazás alapján a belügyminiszter a pénzügyminiszterrel egyetértőleg elrendelte, hogy a székesfőváros háztartásának és a kezelése alatt álló számadási egységeknek (gyámpénztár, alapok, alapítványok, önálló vagyongazdálkodási intézetek, közintézmények és üzemek) pénzkészletei a Pénzügyintézeti Központ első kúriájába tartozó pénzügyintézeteknél — ahova a törvény idézett szakasza szerint a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt.-ot is mindig besoroltnak kell tekinteni — korlátozás nélkül, a második kúriába tartozó pénzügyintézeteknél az illető pénzügyintézet legutolsó mérlegében kimutatott alaptőkéje és a saját tulajdonát

alkotó valódi tartalékok együttes összegének megfelelő összeg erejéig, a harmadik kúriába tartozó pénzüintézeteknél pedig az illető pénzüintézet legutolsó mérlegében kimutatott alaptőkéje és a saját tulajdonában levő tartalékok együttes összegének felével egyenlő összeg erejéig helyezhetők el.

E korlátok között a törvényhatósági tanács a törvény 71. §-ának (2) bekezdése értelmében évenként, a költségvetési év végén, névszerinti szavazással jelöli ki azokat a pénzüintézeteket, amelyeknél a székesfőváros pénzkészletei elhelyezhetők, egyúttal megállapítja, hogy az egyes pénzüintézeteknél mily összegek erejéig lehet a pénzkészleteket elhelyezni.

A törvényhatósági tanács a törvény és a miniszteri rendelet eme rendelkezései alapján a székesfőváros és a rendelkezése alatt álló számadási egységek (gyámpénztár, alapok, alapítványok, önálló vagyonkezelésű intézetek, közintézmények és üzemek) pénzkészletének az 1933. év folyamán történő elhelyezésére alkalmas pénzüintézetekül az alább felsorolt pénzüintézeteket jelölte ki.

A Pénzüintézeti Központ első kúriájába tartozó pénzüintézetek:

Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt.,
 Angol-Magyar Bank Rt.,
 Belvárosi Takarékpénztár Rt.,
 Hazai Bank Rt.,
 Kisbirtokosok Országos Földhitelintézete,
 Magyar Általános Hitelbank,
 Magyar Általános Takarékpénztár Rt.,
 Magyar Földhitelintézet,
 Magyar Leszámitoló- és Pénzváltóbank,
 Magyar-Olasz Bank Rt.,
 Magyar Országos Központi Takarékpénztár,
 az 1896. évi XXIII. t.-c. alapján alakult Országos Központi Hitelszövetkezet,
 Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület,
 Pesti Magyar Kereskedelmi Bank,
 Wiener Bank-Verein Magyarországi Fióktelepe.

A Pénzüintézeti Központ második kúriájába tartozó pénzüintézetek:

»Hermes« Magyar Általános Váltóüzlet Rt.,
 az 1924. évi XVIII. t.-c. alapján szervezett Iparosok Országos Központi Szövetkezte,
 Magyar Általános Ingatlanbank,
 Magyar-Cseh Iparbank Rt.,
 Magyar Jelzálog Hitelbank.

A Pénzüintézeti Központ harmadik kúriájába tartozó pénzüintézetek:

Budapesti Kisipari Hitelintézet Rt.,
 Budai Általános Takarékpénztár Rt.,
 Fabank Rt.,
 Kereskedők és Iparosok Hitelintézete Rt.,
 Kőbányai Takarékpénztár Rt.,
 Központi Leszámitoló Bank Rt.,
 Magyar Mezőgazdasági Hitelintézet Rt.,
 Magyar Tisztviselők Takarékpénztára Rt.,
 »Mercur« Váltóüzleti Rt.,
 Nemzeti Takarékpénztár és Bank Rt.,
 Tőrekvés Takarékpénztár Rt.

A m. kir. minisztériumnak a 4260/1929. M. E. számú rendelete, illetve annak kiegészítése tárgyában kelt 8173/1930—II/A számú pénzügyminiszteri rendelet értelmében a kijelölt pénzintézetek takarékbetéti könyvei és kezességi levelei óvadékképesek és alkalmasak arra, hogy az állami, törvényhatósági és községi pénzek, közhatósági kezelés alatt álló pénzek, hitbizományi és letéti pénzek, továbbá a gyámoltak és gondnokoltak pénzei náluk elhelyeztessenek.

Az utcarendezésekkel és telekszabályozásokkal kapcsolatos kisajátítások vételárának a következő évek költségvetési hitelére történő újabb engedélyezése. Kisajátítási célokra az 1932. évi költségvetés 393.611 pengőt irányzott elő, ez az előirányzat azonban a nagyszámban végrehajtott telekszabályozásokkal már kimerült. Ennek következtében az év végéig már nem lehetett volna újabb szabályozásokat végrehajtani, pedig a telekszabályozás a legtöbb esetben parcellázással vagy építkezéssel kapcsolatos s így a szabályozáshoz fontos közgazdasági érdekek fűződnek.

Az előző évben is ugyanez volt a helyzet és akkor a törvényhatósági tanács a 460/1931. sz. határozatában hozzájárult ahhoz, hogy azokban az esetekben, amikor a telektulajdonos ebbe beleegyezik, a kisajátítási egyességek olyan módon köthetők meg, hogy a fővárost terhelő kisajátítási vételár nem a kisajátításkor, hanem azt követően legkésőbb két év múlva lesz kamatmentesen esedékes. Ez a felhatalmazás akkor 500.000 pengő hitelnek ilyen célú felhasználására szólt.

Hasonló lévén 1932-ben a helyzet, azért a törvényhatósági tanács újabb 500.000 pengő hitel felhasználását engedélyezte a következő feltételek mellett:

1. A törvényhatósági tanács hozzájárult ahhoz, hogy utcarendezésekkel és telekszabályozásokkal kapcsolatban összesen legfeljebb 500.000 pengő erejéig kisajátítási egyességek olyan módon köttessenek, hogy a fővárost terhelő kisajátítási vételár kamatmentesen, a következő években, de legkésőbb az 1935. év végéig lesz esedékes.

2. Ilyen esedékességgel az egyesség csak a következő kisajátítási esetekben köthető meg:

- a) ha a szabályozás a telek felosztásával kapcsolatban történik (parcellázás),
- b) ha a szabályozás építkezés engedélyezésével kapcsolatban szükséges,
- c) ha a telek kisajátítása út (közterület) megnyitása céljából halaszthatatlanul szükséges,
- d) ha a szabályozási tervben felvett útterület kisajátítása, figyelemmel a telektulajdonos körülményeire, méltányosságból indokolt. Ez utóbbi esetben a kisajátítási vételár azonban nem lehet több, mint 30.000 pengő.

A kőszéntégla (brikett) városi vámjának rendezése. A kőszéntégla (brikett) a városi vámról szóló szabályrendelet értelmében tekintet nélkül arra, hogy milyen kőszénanyagból készül, egyöntetűen a vámdíjjegyzék I. Rész 6. tétele alá van besorozva és e díjtétel alapján q-kint 8·0 fillérnyi városi vám alá esik.

A kőszéntéglának (brikett) ez a besorozása teljesen független attól, hogy milyen minőségű szénből készül, díjtétele tehát q-kint változatlanul 8·0 fillér, akár fekete, akár barnaszénből, akár pedig barnakokszból készült. Ennek a kérdésnek nem volt eddig jelentősége, mert a kőszéntéglából (brikett) kevés került forgalomba. Újabban azonban előtérbe nyomult ez a kérdés azáltal, hogy a külföldi szén behozatalát a m. kir. kormány nemzetgazdasági okokból kénytelen volt jelentékenyen korlátozni.

Az ország és ennek keretében a főváros szénszükségletének ellátása ennél-fogva kizárólag a hazai bányákra hárul. A hazai bányák túlnyomórészt barnaszénen termelnek, amelyek szénanyaga pedig tudvalevően nem állékony s ezért szállításra és tömegfogyasztásra kevésbé alkalmas. A barnaszén e tulajdonságánál fogva a hazai bányák mind áttértek a tömegfogyasztást megelőzőbben kielégítő brikett gyártására, annál is inkább, mert a hazai bányák darabos széntermelése annyira korlátokhoz kötött, hogy abból az ország téli szükségletét kielégíteni nem lehet.

Minthogy tehát a hazai barnaszén túlnyomórészt brikett formájában kerül fogyasztásra, az érdekelt bányavállalatok azzal a kéressel fordultak a fővároshoz, hogy a brikett is a barnaszénre vonatkozólag megállapított vámdíjtétel alá soroztassék. Utóbbi a vámdíjjegyzék I. Részének 4. díjtétele alá tartozik és e szerint a barnaszén után q-kint 3·8 fillér városi vámot kell fizetni.

Szóba került a brikett vámja az állandóan napirenden tartott szénkérdés tárgyalásai alkalmával is, melyek során a magas városi vámot, mint a szénárak leszállításának egyik akadályát állították oda. A vám mérséklését a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium is támogatta, mert elősegíteni kívánta vele a m. kir. kormánynak azt a törekvését, hogy a súlyos helyzetben lévő fővárosi lakosság lehetőleg minél olcsóbban tudjon hozzájutni téli szénszükségletéhez.

Mindezeknél fogva a közgyűlés, a polgármester előterjesztésére és a törvényhatósági tanács javaslatára, a városi vámokról szóló 127/1899. kgy. sz. közgyűlési határozat kiegészítő részét alkotó díjjegyzékben az I. Rész 6. tétele alatt felvett kőszéntéglát (brikett) »kőszéntégla (brikett, tojásbrikett)« elnevezés alatt az ugyanennek a résznek a 4. tétele alá, továbbá a díjjegyzék II. Rész II. díjtétele alól ugyanennek a résznek az I. díjtétele alá sorozta.

Tekintettel azokra a nagyfontosságú érdekekre, melyek a kőszéntégla (brikett, tojásbrikett) és a barnaszénből vagy lignitből készült koksx vámdíjtételeinek rendezéséhez fűződnek, kimondta egyúttal a közgyűlés, hogy határozatát, a kormányhatóság utólagos jóváhagyása reményében és attól feltételezetten, már 1932. évi november hó 1-ével életbelépteti és végrehajtására a polgármestert egyidejűleg felhatalmazta.

A községi jövedéki kihágási büntetéspénzek elszámolása. A pénzügyminisztérium az 1932. évi május hó 25-én kelt 49.836/1931—VI. számú rendeletével a Budapest székesfőváros területén szedhető városi bor- és húsfogyasztási adókihágási ügyekkel kapcsolatban befizetett pénzbüntetések kezelésének és elszámolásának eddigi módját megszüntette és elrendelte, hogy a jövőben a szóbanforgó jövedéki kihágási ügyek is minden tekintetben a jövedéki büntetőjog anyagi szabályainak megalkotása és a jövedéki büntető eljárás szabályozása tárgyában kiadott 1928. évi 18.400 számú pénzügyminiszteri rendeletben foglaltak szigorú szem előtt tartásával történjék.

Miután azonban a bor- és húsfogyasztási adó, illetve sör- és szeszfogyasztási adópótlék ellen elkövetett jövedéki kihágások eseteiben a tényleírások felvétele alkalmával a tettesek által felajánlott pénzbüntetések befizetésére nézve a J. R. 119. §-ához tartozó utasítás 1—10. pontjainak rendelkezései nem tarthatók be, mivel a kihágásoknak, illetőleg a tényleírások felvételének ideje leggyakrabban a postahivatalok hivatalos óráin kívül eső időre esnek, ennél fogva olyan értelemben történt intézkedés, hogy az amúgy is pénzkezeléssel foglalkozó városi fogyasztási adókirendeltségek a pénzbüntetéseket a felektől átvehessék és az átvételt a feleknek azonnal

kiszolgáltatandó pénztári elismervénnyel nyugtathassák. A fogyasztási adókirendeltségek kötelesek az átvett pénzbüntetést legkésőbb az átvételt követő napon tételenként külön-külön kiállítandó befizetési lapon a székesfővárosi m. kir. pénzügyigazgatóság jövedéki bírságok letéti számlájára a postahivatalnál befizetni.

Kötelesek továbbá a fogyasztási adókirendeltségek a befizetéshez használt csekklap »Elismervény« részét a tényleírás első lapjára felragasztani és a csekklap fején : »Az összeg rendeltetése« és »tétel vagy ügyszám« feljegyzéseire rendelt rovatban feltüntetni : a tettes nevét és lakhelyét, a beküldött összeg rendeltetésének rövid, de pontos meghatározását (pl. borfogy. jöv. kih.-ból befolyó pénzbünt.), a tényleírás felvételének napját és helyét és végül a kirendeltség jövedéki kihágási jegyzékének (kihágási iktató) tételszámát. A felek kívánságára pedig kötelesek a kirendeltségek az »Elismervény« másolatát is a hivatalos közeg nevének és minőségének megjelölésével egyidejűleg kiszolgáltatni. A befizetési lapnak (csekklap) helytelen vagy hiányos kitöltése esetén az esetleg felmerülő következményekért a felelősség minden tekintetben a befizetési lapot kiállító közeget terheli. Az új eljárás 1932. évi július 1-én lépett életbe.

E rendelet végrehajtása iránt a polgármester a 107.413/1932—VI. sz. határozatában a következőkép intézkedett :

Városi fogyasztási adó és adópótlékok ellen irányuló jövedéki kihágási ügyekben a 18.400/1928. P. M. számú rendelet 107. §-ának (1) és (2) bekezdése értelmében a kiszabható pénzbüntetésnek a 173.704 1928—VI. számú határozatban megszabott mértékben (4, illetve 8-szoros összegben) való biztosítására vonatkozó azok a korábbi rendelkezések, amelyek az alábbi rendelkezésekkel ellentétben állanak, 1932. június 30. napjának 24. órájával hatályukat veszítik.

Az említett időponttól kezdve a kiszabható pénzbüntetés biztosítékaul átvett összegeket a fogyasztási adókirendeltségek, illetve a náluk befolyt biztosítéki összegeket — ideértve az ideiglenesen őrizetbe vett tárgyak elárvereztetéséből befolyt összegből az adó és költségek fedezése után fennmaradó összegeket is — a fogyasztási adókirendeltségek, illetve kerületi adópénztárak a felektől átvéve és a használatban lévő bírságbarcával nyugtatva, kötelesek lehetőleg már az átvétel napján, ha pedig ez a kir. postahivatalok hivatalos óráinak szünetelése miatt nem lehetséges, a legközelebbi ilyen hivatalos órák alatt, de legkésőbb az átvételtől számított 24 órán belül, minden egyes tényleírásról külön befizetési lapot kiállítva a 64.574. számú (Székesfővárosi m. kir. pénzügyigazgatóság letéti számla Budapest) csekkszámára fegyelmi és anyagi felelősség terhe alatt befizetni.

A fogyasztási adókirendeltségek az ott, illetve a kerületi adópénztárak a náluk befizetett biztosítéki összegekről szóló befizetőlapoknak a tényleírás felvételével egyidejűleg történő pontos kiállítására a legnagyobb gondot kötelesek fordítani.

Valamennyi adatot (a tettes nevét és pontos lakhelyét, a beküldött összeg rendeltetésének rövid meghatározását), továbbá a tényleírás felvételének naptárszerinti időpontját, a kirendeltségnek írásban feltüntetett számát és elhelyezését és végül a kirendeltség által vezetett kihágási iktató sorszámát, törve az évszámmal, az »Elismervény«-nek az átiratban megjelölt rovataiban fel kell jegyezni.

A fél kívánságára a bírságnyugtabarcán kívül a befizetőlap »Elismervény« szelvényéről részére másolatot is ki kell szolgáltatni.

Az eredeti »Elismervény« ragasztószer használatával, gondos eljárással a tényleírás első lapjához illesztendő, úgy azonban, hogy ezzel a tényleírás valamennyi adatának olvashatósága meg ne akadályoztassék.

Nyomatékosan felhívom a fogyasztási adókezelő személyzet figyelmét a befizetőlap kiállításával járó fegyelmi és anyagi felelősségére. A befizetési lapnak helytelen vagy hiányos kitöltése esetén az esetleg felmerülő következményekért a felelősség minden tekintetben a befizetési lapot kiállító közeget terheli.

A jövedéki kihágási ügyekben felvett tényleírásoknak a kirendeltségeknél vezetett kihágási iktatóba, illetve a kerületi adószámviteli osztályoknál vezetett jövedéki kihágások jegyzékében való bevezetése a jelenleg is érvényben lévő szabályok szerint a 111.165/1927—VI. és az 53.812/1929—VI. számú tanácsi határozatokban foglaltaknak megfelelően történik, azzal a hozzáadással, hogy »a terhelt neve és lakhelye«, illetve »a jövedéki kihágás elkövetésével vádolt egyén neve, lakhelye« című rovatokban a terhelt személyazonosságának megállapításához feltétlenül szükséges egyéb adatokat, így születési évét és helyét, továbbá szüleinek nevét is megfelelő módon fel kell tüntetni.

A kirendeltségek által vezetett kihágási iktató »Jegyzet«, illetve az adószámviteli osztályoknál vezetett jövedéki kihágások jegyzékében, ez utóbbinak 12. számú rovatában a kihágási ügy végleges elintézésére vonatkozó pénzügyigazgatósági és polgármesteri ügyszámot a központi adószámviteli hivatal útján, a későbbiek szerint nyerendő értesítés alapján kell bevezetni.

A jövedéki kihágások jegyzékének 13. és 14. rovatait a megváltozott elszámolási rend természetes következményeképpen vezetni nem kell.

Amennyiben a kihágással kapcsolatban egyes tárgyak ideiglenesen őrizetbe vétettek, ezt a körülményt úgy a kihágási iktatóban, mint a jövedéki kihágások jegyzékében a »Jegyzet« rovat alatt fel kell tüntetni.

A fogyasztási adókirendeltségek a kihágási iktatókönyvek sorszámozását az 1932. évi június 30. napjának 24. órájával lezárni kötelesek, amely időponttól kezdve a sorszámozás ismét 1-es számmal kezdendő, valamint újra kezdendő a sorszámozás minden új naptári évben.

Fegyelmi és anyagi felelősség, nemkülönben a 18.400/1928. P. M. számú rendelet 128. §-ában körülírt következmények terhe alatt figyelmeztetem a székesfővárosi fogyasztási adókezelő személyzet és javadalmi őrség tagjait arra is, hogy a tényleírások felvételénél kivétel nélkül minden esetben, tehát akkor is, ha a terhelt ismeretlen, hatósági tanut, illetve tanukat kell alkalmazniok.

Pontos mihez tartás céljából itt közlöm a 18.400/1928. P. M. számú rendeletnek a hatósági tanuk kötelező alkalmazására vonatkozó és a 101. §-ban foglalt rendelkezését :

»A vizsgálóbiztos úgy a terheltnek, mint a tanunak és szakértőnek kihallgatását hatósági tanu, ilyennek hiányában két érdektelen és teljeskorú tanu jelenlétében köteles fogantatosítani.

A jövedéki vizsgálat teljesítésénél a kihallgatásokhoz hatósági tanu gyanánt csakis valamely állami, megyei, községi vagy rendőri hatóságnál alkalmazott közeg hívható meg. Csak ha az eljárás késleltetése nélkül helyben ily közeg nem lenne meghívható, ebben az esetben kérhető fel a községi előjáróság egy tagja vagy ennek hiányában két érdektelen, teljeskorú tanu. Mindenesetre figyelemmel kell lenni arra,

hogy a jelen rendelkezés értelmében meghívandó egyének a vizsgálatnál használt nyelvet értsék és írni és olvasni vagy legalább is olvasni tudjanak.«

Ebben a vonatkozásban külön és ismételten is figyelmeztetem a fogyasztási adókezelő személyzet és javadalmi őrség tagjait arra, hogy a terheltek személyi adatainak megállapításánál a legszigorúbban alkalmazkodjanak a fennálló rendelkezésekhez. Utalok e részben a 18.400/1928. P. M. számú rendelet 24. és 88. §-aira, valamint a 344/1932. kp. számú körrendeletben foglaltakra.

Meghagyom a fogyasztási adókezelő személyzetnek és a javadalmi őrség tagjainak, hogy — mint tettenérők — a tényleírások felvételénél, azok első oldalán neveik mellett pontos lakáscímüket is világosan, olvasható kézírással tüntessék fel.

Mindezek alapján utasítom a központi adószámviteli hivatalt, hogy a szükséges postatakarékpénztári befizetőlapokat a székesfővárosi m. kir. pénzügyigazgatóságtól oly időben szerezzé be, hogy a fenti rendelkezéseknek a folyó évi július hónap 1-ével történő életbeléptetése minden akadály nélkül megtörténhessék. Ezeknek a készleteknek a kiegészítéséről is a központi adószámviteli hivatal lesz köteles gondoskodni.

Továbbá utasítom a központi adószámviteli hivatalt, valamint az egyes kerületi adószámviteli osztályokat, hogy a kirendeltségeknél a kihágási pénzbüntetések biztosítására befizetett összegek szabályszerű kezelését a legszigorúbban ellenőrizték és a netán tapasztalt mulasztásokat vagy visszaéléseket hozzám haladéktalanul jelentsék, hogy módomban legyen a megtorlás iránt szükséges intézkedéseket megtenni.

A kihágási pénzbüntetések, illetve azok biztosítékainak eddigi kezelésében a folyó évi július hó 1-ével életbelépő új rendszerre való tekintettel megállapítom, hogy a kerületi elöljáróságok az ettől az időponttól kezdve felvett tényleírásokkal kapcsolatban közvetlenül a székesfővárosi m. kir. pénzügyigazgatóság részére postatakarékpénztári úton beszolgáltatandó pénzbüntetések összegének elszámolása alól mentesülnek s azok elszámolását a jelzett időponttól a székesfővárosi m. kir. pénzügyigazgatóság teljesíti.

A kir. pénzügyigazgatóság tehát a tettenérők részére az őket megillető, szabályszerű jutalékot, az eddigi eljárástól eltérően, közvetlenül fogja kiutaltványozni.

Megkeresem egyidejűleg a székesfővárosi m. kir. pénzügyigazgatóságot aziránt, hogy a befolyó pénzbüntetésekből, illetőleg pénzbírságokból a 18.400/1928. P. M. számú rendelet 120. és 129. §-a értelmében a székesfővárost — mint helyhatóságot — megillető összegeket a 9.000 számú csekkszámlára (»Budapest székesfőváros közp. pénztára, Budapest«) annak feltüntetése mellett utalja át, hogy az összeg jövedéki kihágási pénzbüntetésből a székesfővárost megillető részesedés címén küldetik és erről engem, a kihágási ügyiratok egyidejű visszaküldésével értesítsen.

Egyidejűleg utasítom a központi pénztárt, hogy a székesfővárosi m. kir. pénzügyigazgatóság által a szóbanforgó címen átutalt összegeket számfejtés útján a szegényügyi bevételek javára szabályszerűen számolja el.

A központi adószámviteli hivatalt a kir. pénzügyigazgatóság által tárgyalt fogyasztási adó jövedéki kihágási ügyek jogerős befejezéséről a vonatkozó iratok kiadásával láttatkozás útján fogom értesíteni és ez köteles lesz az ügynek a kir. pénzügyigazgatósági és polgármesteri ügyszámát saját kihágási nyilvántartójában feljegyezni és feljegyzés végett az illetékes kerületi adószámviteli osztállyal, valamint fogyasztási adókirendeltséggel is közölni.

A számlák kifizetésének újabb szabályozása. A polgármester 204.063/1931—VI. számú rendelete szerint a keresetkimutatásokat 8 nap alatt, a számlákat pedig 30 nap alatt kell a bemutatástól számítva kifizetni. Ezt a rendeletet kiegészítette a 37.989/1932—VI. számú polgármesteri rendelet, amely a számlák kifizetését részletesen szabályozta.

A szállítók, vállalkozók sérelmezték, hogy nem a munka vállalásakor, hanem csak a számla benyújtásakor közölték velük azt, hogy a főváros a keresetet, számlát csak a benyújtástól számított 8., illetve 30. napon fogja fizetni. E sérelem kiküszöbölése érdekében a polgármester felhívta az ügyosztályokat, hogy már a megrendelőlevélben vagy a vállalatbaadásról szóló polgármesteri határozatba mindenkor vegyék be, hogy a főváros a számlákat a központi számvevősegnél való benyújtástól számított 30. napon, a kereseteket pedig 8. napon fogja kifizetni.

Megtörtént, hogy a vállalkozók, szállítók számlákat, keresetkimutatásokat nyújtottak be, holott az árut még nem szállították le avagy a keresetbe hozott munkát még nem végezték el és ennél fogva avagy azért, mert a szállítás, munka felülvizsgálata hosszabb időt vesz igénybe, követelésüket a benyújtástól számított 8, illetve 30 nap alatt természetesen nem kaphatták meg. Az ebből származó kellemetlenségek elkerülése végett a polgármester utasította az ügyosztályokat, hogyha a számla vagy keresetkimutatás a benyújtáskor megállapított határnapon az említett vagy akár más ok miatt nem fizethető ki, erről értesítsék a számla vagy keresetkimutatás benyújtóját is.

Az 500 pengőn aluli számlákra, keresetkimutatásokra, valamint az 1931. december 31-ig bezárólag eszközölt megrendelésekből kifolyólag beérkező számlákra vagy keresetkimutatásokra a 8, illetve 30 napos kifizetési határidő egyáltalában nem vonatkozik, ezek az említett határidő előtt is kifizethetők.

A számlák és keresetkimutatások utalványozásának egyszerűsítése iránt a székesfőváros tanácsának megszűnésével kapcsolatos intézkedések módosítása és kiegészítése ügyében 1930. évi július hó 17-én kiadott 109.023/I. számú rendelet, illetőleg az előbb idézett rendelet egyes rendelkezéseinek végrehajtása tárgyában 1930. évi július hó 25-én kiadott 119.083/VI. számú rendelet részbeni módosításával a polgármester a következőképpen intézkedett :

a) Ha a megrendelést vagy azt a polgármesteri rendeletet, melynek alapján a megrendelés vagy vállalatbaadás történt, magam vagy az alpolgármester urak valamelyike írta alá, az ennek alapján kiadandó részmegrendeléseket az utalványozásra jogosított tanácsnok, illetve ügyosztályvezető urak írhatják alá.

b) Felhatalmazom az utalványozásra jogosított tanácsnok, illetve ügyosztályvezető urakat, hogy a vezetésük alatt álló ügyosztályban felülvizsgált számlákat és keresetkimutatásokat az összegre való tekintet nélkül utalványozzák s az utalványozási záradékot még a számvevőségi érvényesítés előtt aláírják. Az ilyen számlákat, keresetkimutatásokat a számvevőség csak akkor érvényesítheti, ha az érvényesítendő összeg azonos a polgármesteri ügyosztály által megállapított összeggel vagy annál kisebb, különben a számvevőség tartozik az iratokat az illető polgármesteri ügyosztálynak újabb utalványozás céljából visszamutatni.

A számlák és keresetkimutatások kifizetésének napját a rendeletben foglaltak figyelembevételével általában a számvevőség állapítja meg. A tözsdei szokások szerint kötött ügyleteknél a kifizetés napjának megállapítása az e tekintetben fenn-

álló üzleti szokások szerint is történhetik. Ezt a körülményt azonban a megrendelő a megrendelőlevélen tartozik igazolni a fizetési határidő feltüntetésével. A székesfőváros üzemeinek számláin a kifizetés napját nem kell feltüntetni, hanem ezeket megfelelő felülvizsgálat, érvényesítés, előírás és számfejtés után a központi pénztárhoz kell továbbítani. Vitás esetben a kifizetés napját a pénzügyi ügyosztály határozza meg.

Bár a vállalkozók, szállítók keresetkimutatásait a központi számvevősnél tartoznak beadni, de továbbítás végett esetleg annál az intézménynél is beadhatják, amelynek a munkát végezték, a szállítást teljesítették. Ebben az esetben azonban az illető intézmény köteles a vállalkozóval, szállítóval közölni, hogy számláját csak továbbítás végett veszi át s az csak a központi számvevőséghez történt beérkezéstől számított 30. napon fog kifizettetni. Az ilyen számlát átvevő intézmény tartozik a számlát a szükséges igazolással ellátottan 24 óra alatt a központi számvevőséghez eljuttatni.

A számlák és keresetkimutatások a polgármesteri ügyosztályoktól késedelmesen érkeztek vissza a központi számvevőséghez. Ezért a számlák továbbítására vonatkozólag a 30., illetve 8. napon belől eső határidőket is kellett megállapítani. Ezek a határidők a következők:

a) A központi számvevőség kezelőosztálya úgy a keresetkimutatásokat, mint számlákat tartozik még a beérkezés napján az érdekelt polgármesteri ügyosztályoknak átvételi könyv mellett kézbesíteni. Amennyiben a keresetkimutatások, számlák, hozzá nagyobb mennyiségben érkeznek, a számvevőség kezelőosztálya tartozik azokat naponta több ízben is továbbítani az érdekelt ügyosztályokhoz. Kivételt képeznek azok a számlák és keresetkimutatások, amelyek a hivatalos óra vége felé érkeznek, úgyhogy azokat aznap továbbítani már nem lehet. Ezen számlák és keresetkimutatások továbbítása a rákövetkező napon történik.

b) A polgármesteri ügyosztályok gondoskodni tartoznak arról, hogy a keresetkimutatások 4 napon belül, a számlák pedig 15 napon belül elintézetten visszakérüljenek a központi számvevőséghez. Ha az elintézésnek olyan akadálya van, amely miatt a kifizetés a számvevőség által a számlára jegyzett határnapon nem történhetik meg, ezt a polgármesteri ügyosztályok haladéktalanul közölni tartoznak úgy a számla benyújtójával, mint pedig telefonon a számvevőség kezelőosztályával.

c) A számvevőség ügyosztályai a fentiek szerint még rendelkezésre álló határidő alatt olyképen tartoznak elintézni a számlákat és keresetkimutatásokat, hogy azok legalább egy nappal a kifizetési határidő előtt a pénztárhoz jussanak.

d) Úgy a számvevőség, mint a polgármesteri ügyosztályok és intézmények tartoznak a számlákra és keresetkimutatásokra nézve külön nyilvántartást vezetni, külön kézbesítőkönyvet felfektetni, amelyekből azok holléte mindenkor könnyen és pontosan megállapítható legyen.

Számlákat, keresetkimutatásokat az általános közigazgatási iktatóba beiktatni nem szabad s azokat egyedül a számvevőség kezelőosztálya van jogosítva elfogadni. Ezért, ha valaki számlát vagy keresetkimutatást az iktatóhivatalban, a polgármesteri ügyosztályokban vagy az illetékes előadónál akar beadni, azt nem szabad elfogadni, hanem a felet a központi számvevőség kezelőosztályához kell utasítani. A kerületi előjárásnál eszközölt megrendelésekre és számlákra is ugyanezt az eljárást kell alkalmazni.

A főváros nem közzadó jellegű és szerződésen sem alapuló követeléseinek késedelmes befizetése esetében kamat felszámítása. Egyre gyakoribbak voltak azok az esetek, hogy a fővárossal fizetési kötelezettségben álló felek kötelezettségeiknek kellő időben nem tettek eleget.

A közzadók módjára behajtandó követelések késedelmes befizetése esetén a jogszabályok késedelmi kamat behajtását írják elő, a szerződésen alapuló követelésekből folyó késedelmes fizetések esetén a szerződés gondoskodik a kamat felszámításáról: vannak azonban a fővárosnak olyan követelései is, amelyek sem közzadók módjára be nem hajthatók, sem szerződésből nem keletkeztek (pl. építési anyag lerakásánál közterület helyreállítási díj, útburkolat helyreállítási költség, amennyiben a felszólító határozatban megjelölt időponton túl fizetik, kávéházi, vendéglői, járdafoglalási díj stb.).

Ezeknél a követeléseknél a fővárost a késedelmes befizetések miatt anyagi károsodás éri, mert ilyen esetekre eddig a kamatfizetési kötelezettség kérdése szabályozva nem volt. A főváros további károsodásának megakadályozása, valamint az egyöntetű eljárás biztosítása végett a főváros nem közzadó jellegű és szerződésen sem alapuló 10 aranypengőnél nagyobb összegű követeléseinek késedelmes befizetése esetében azért a polgármester a 86.597/1933—VI. sz. rendeletében kamat felszámítását rendelte el, melynek méretét a következőkép szabályozta:

A főváros nem közzadó jellegű és szerződésen sem alapuló 10 aranypengőnél nagyobb összegű követeléseinek (pl. építési anyaglerakásnál közterület helyreállítási díj, útburkolat helyreállítási költség, amennyiben a felszólító határozatban megjelölt időponton túl fizetik, vendéglői, kávéházi, járdafoglalási díj stb.) a fizetésre történt felszólításnak a kötelezett fél tudomására jutása, illetve, amennyiben kézbesítés történt, a kézbesítés napjától számított 8 napon (a kamatfizetés szempontjából ez az esedékesség napja) túl történő késedelmes befizetése esetében — egyéb megállapodás hiányában — a mindenkor törvényes kamatot — jelenleg évi 5% — kell felszámítani.

A kamatokat az esedékesség beállta után a következő hó 1. napjától kell havi összegben (nem napi kamat) számítani, oly módon azonban, hogy a teljesen el nem telt hónapot figyelmen kívül kell hagyni.

Ez a rendelet 1933. évi július hó 1-én lépett hatályba és alkalmazandó mindazokra a követelésekre, amelyek esedékessége e határnap után következik be.

2. Adók.

Közterhek. A községi közszolgáltatások nem változtak 1932-ben, de több változás történt az állami adózásban. Az államháztartás nehéz helyzete ugyanis a kormányt rendkívüli közszolgáltatások behozatalára kényszerítette.

Ilyen volt a *rendkívüli pótlék*. A háztulajdonosok és a jövedelemadó fizetők terhére kivetett szükségadók az 1932. év június hó 30-ával megszűntek. Helyükbe az 1932. évi XXVI. t.-c. 4. §-ában nyert felhatalmazás alapján kiadott 2030/1932. M. E. sz. kormányrendelet az 1932/33. költségvetési évre az úgynevezett rendkívüli pótlékot léptette életbe. E szerint a 2 szobánál nagyobb adóköteles házak után a házadó-

kivetésnek alapjául szolgáló bérjövedelem 2.5%-át, a társulati adó után 25%, a jövedelemadó után 30%, a vagyonadó után pedig 100% rendkívüli pótlékot kell fizetni.

Ugyanez a rendelet az ingatlanok eladásából származó nyereséget is megadóztatta olyan módon, hogy az ilyen nyereség után külön jövedelemadót kell fizetni, abban az esetben, ha az ingatlant a vevő a vételétől számított 5 év alatt adja el és a nyereség 2000 pengőt meghalad.

Az 1932. évi 3540. M. E. sz. rendelet a szolgálati és munkabérvizonyból, továbbá a tantiémekből származó jövedelmek után fizetendő különadót 1933. év június hó 30-ig érvényben tartotta.

Az 1932. évi költségvetést megállapító 300/1931. kgy. sz. határozatok értelmében 1932-ben az 1931. évi társulati adó után 15%-os ínségadót kellett kivetni. A később megjelent 1932. évi 185.400. B. M. sz. rendelet értelmében viszont egyszeri ínségjárulékot kellett szedni, mégpedig az 1932. évi jövedelemadó után 20%-ot, az 1932. évi társulati adó után 20%-ot és az 1932. évi kereseti adónál alapulvett kereset után pedig 2%-ot. Ez az ínségjárulék három részletben: 1932. december 15-én, 1933. január 15-én és február 15-én volt esedékes. A társulati adó után kivetett ínségjárulékba az előzően kivetett 15%-os ínségadót a főváros később beszámította.

Az 1932. évtől kezdve az 57.999/1932. P. M. sz. rendelet értelmében a községi betegápolási pótdadó helyett nyilvános betegápolási és gyermekgondozási adót kellett kivetni. E pótdónak községi adójellege ezzel megszűnt. A községi adó alól mentes házak után a betegápolási pótdadót 1932. július 1-től kezdődően ki kellett vetni.

Az általános forgalmi adózás terén ismét újabb rendelkezések léptek életbe, melyek a forgalmi adóváltságot kiterjesztették. Az 1932. évi 63.000. P. M. rendelet 1932. év június hó 1-től kezdődően életbeléptette a textilipari nyersanyagok és a textilfeldolgozó ipari termékek után, az 1932. évi 64.000 P. M. sz. rendelet pedig ugyanezen időponttól kezdődően az egyes kaucsukipari nyersanyagok és fémipari termékek után fizetendő forgalmi adóváltságot.

Ezek a rendelkezések a székesfővárosnak a részesedésből eredő bevételét természetesen rendkívül csökkentették. E téren még további visszaesés várható, mert már az 1932. év végén megindultak a vas és az épületfa forgalmi fázisadójának előkészítési munkálatai.

A fogyasztási adózás terén szintén csökkentette a székesfőváros bevételét a 2100/1932. P. M. sz. rendelet, mely a borfogyasztási adót 50%-kal mérsékelte. Ugyanez a rendelet mentesítette a hadsereg részére szállított bort, mustot és szőlőcefrét a fogyasztási adó alól.

Adóigazgatás. Az adóigazgatás terén az 1932. év folyamán lényegesebb változások nem történtek. Változásként meg kell említeni, hogy a 23. számú fogyasztási adókirendeltség a központi vásárcsarnokból az élelmiszer nagyvásárra került (179.508/1932—VI. sz. rend.), amit a nagyvásár kihelyezése tett szükségessé.

Az 1932. évben tovább folyt az adókezelés egyszerűsítése és racionalizálása. E mellett a főváros ismételten foglalkozott a köztelherviselés kérdésével. A székesfőváros törvényhatóságának közgyűlésén az 1932. évben is több indítvány hangzott el, mely a súlyos gazdasági viszonyok között könnyítéseket kívánt az adózás terén. Így Várkonyi Kálmán az általános kereseti adóalanyoknak az ínségjárulék alól való mentessége, továbbá a jövedelemadó után kivetett ínségjárulék progressziója, Piazza

György a transzferálási eljárások felfüggesztése, *Farkas* Zoltán a késedelmi kamat és a végrehajtási díj csökkentése, *Simonyi* Simon a végrehajtók helyett adóbeszedők alkalmazása, továbbá a kisiparosoknak a foglalat alól való mentesítése, *Cselényi* Pál az általános adóösszeírás titkossága érdekében tettek indítványokat, *Huszár* Pál pedig azt indítványozta, hogy az adószolgáltatásban alkalmazott úgynevezett kisegítő munkaerők ideiglenes hivatalnokokká szerveztessenek át.

A pénzügyi osztály behatóan foglalkozott ezekkel az indítványokkal. Ahol szükséges volt, felterjesztést intézett a pénzügyi kormányhoz vagy előszóval interveniált a könnyítések érdekében és általában mindent elkövetett, hogy az adózó polgárság súlyos kötelezettségeinek teljesítését megkönnyítse.

Adókezelés. Az 1932. évi 11.267 polgármesteri rendelet a m. kir. pénzügyminiszteriumtól nyert felhatalmazás alapján olyképen intézkedett, hogy az együttesen kezelt adóhátralékokról szóló negyedévi figyelmeztetőket 1932. év január hó 1-től kezdődőleg *posta útján kézbesítsék*. E célból postatakarékpénztári befizetési lappal kombinált figyelmeztető nyomtatvány készült. Ez a rendelkezés nagyon megkönnyítette a kézbesítésekkel túlterhelt hivatalok munkáját. A postai kézbesítés az év folyamán az úgynevezett »idegen követelésekre« vonatkozó intéseket illetően is alkalmazást nyert.

De a kézbesítési nehézségeknél jóval nagyobb gondot okozott a rendkívül felszaporodott végrehajtások lebonyolítása. Az adószámviteli osztályoknak az év folyamán mintegy félmillió zálogolást kellett foganatosítaniuk. A nehéz gazdasági viszonyok közt a behajtás is mind nehezebbé vált. A felszaporodott munka lebonyolítására kisegítő végrehajtó csoportokat kellett alakítani és az osztályok még így is alig tudtak a követelményeknek eleget tenni.

Meg kellett szervezni a *piaci árusok adóhátralékának* racionálisabb behajtását is. Az előző évben a VI/C, VII/A és IX/A adókerületekben megindított pénzbeszedési eljárást az 1932. évben az adóigazgatás a VI/C, a VII/A és a IX/A adókerületekben is megszervezte, hogy ezek a kisebb egzisztenciájú adózók adójukat heti részletekben is fizethessék. Az év folyamán 2160 adózó 44.000 tételben 115.000 pengőt fizetett be heti részletekben. A rendszer továbbfejlesztése folyamatban van.

A nehéz gazdasági helyzetben a pénzügyi kormány az adófizetés megkönnyítése érdekében az 1932. év folyamán különböző intézkedéseket tett. Így *kamatkedvezményeket, kamattérítést, bevallási amnesztiát stb.* adott az adózóknak. Az 1932. évi 4770. M. E. sz. kormányrendelet értelmében azok az adózók, akik hátralékaikat és a folyó előírásnak háromnegyed részét 1932. október hó végéig kifizették, tartozásukat kamatmentesen fizethették, azonkívül visszamenően kamatbeszámításban is részesültek. Ugyanez a rendelet kamatmentes részletfizetéseket engedélyezett. Továbbá az 1932. évi 9090. M. E. sz. kormányrendelet értelmében az a természetes személy, aki a folyó adójának egy vagy több negyedévi részletét annak esedékessége előtt előre befizeti, a befizetett összeg után 6%-os kamattérítésben részesül. Kamattérítés jár annak is, aki adótartozását november hó 15-ig teljesen kiegyenlíti. A kamattérítés mérve a folyó előírás 2%-a. Az 1932. évi 146.000 P. M. sz. rendelet a jövedelmi adó után a rendkívüli pótlék mérséklését engedi meg azoknak, akiknek jövedelme legalább 10%-kal csökkent. A 14.231/1932. P. M. sz. rendelet a mulasztás következményei alól mentesítette azt az adózót, aki addig be nem vallott vagy helytelenül bevallott jövedelmét vagy vagyonát utólag szabályszerűen bevallja.

A bevétel biztosítását célozta a pénzügyi kormányzat az a rendelkezése, melynek értelmében a hátralékos köztartozásokat a hátralékosnak az államkincstárral vagy a helyhatósággal szemben fennálló követeléséből, foglalás nélkül is, levonásba kell hozni. Ennek a — K. K. H. Ö. 53. §-ában foglaltakon alapuló — rendelkezésnek a végrehajtása a vállalkozók, iparosok, szállítók körében bizonyos visszatetszést keltett, a pénzügyi kormányzat azonban annak gyakorlásához ragaszkodott.

A behajtási teendőkön kívül nagyon megszorodtak a *laküresedésekkel* kapcsolatos munkálatok is. Az 1932. év folyamán közel 6000 helyiséggel több vált üressé, mint az előző évben. A hivatal munkáját ez annál inkább gyarapította, mert az 1932. évi 60.100 P. M. sz. rendelet a laküresedési törlési eljárást olyképen változtatta meg, hogy az addigi évi törlés helyett mindig csak a lakbérnegyed végéig szabad az adót törölni, azonkívül negyedenként két laküresedési szemlét kell tartani. Az adóigazgatás kénytelen volt a szemlék lebonyolításába, az állami pénzügyigazgatástól kért felhatalmazás alapján, a kerületi forgalmi adóellenőröket bevenni.

A kezelést illetően még a következő változásokat kell megemlíteni:

Az 1932. évi 2070. M. E. sz. kormányrendelet a *gabonajegy* intézményét 1932. július 1-ére felfüggesztette, azonban az 1932. évi 3500 M. E. sz. kormányrendelet azt bizonyos változtatásokkal újból életbeléptette. Az örleményszállítmányokat a vámoknál a forgalmi adó kirendeltségek ellenőrizték. Ugyane rendelet az elsőrangú élelmiszerek kedvezményét kiterjesztette a makarónira, a vágott téstára és a tarhonyára. A lisztforgalmi adóváltáság kezelésére a szfv. m. kir. pénzügyigazgatóságnál külön malomosztály létesült.

A székesfővárosba a vidékről érkező hússzállítmányok utáni fogyasztási adó beszedésével a 196.683/1932—VI. sz. polgm. rendelet a Vásárpénztárt bízta meg.

Az 1932. évi 9660. M. E. sz. kormányrendelet a hadirokkantakat, hadiözvegyeket és a Károly-csapatkereszteseket adómérséklésben részesítette.

A kerületi adószámviteli osztályok az 1932. évben mezőgazdasági kamarai illetéket nem vetettek ki, azt a székesfőváros, a Duna-Tiszaközi Mezőgazdasági Kamarának az 1932. évi 33.831. P. M. sz. rendeletben nyert engedély alapján, egy-összegben megtérítette.

Az 1932. évi 128.515. P. M. sz. rendelet a *segéd nélkül dolgozó kézműves iparosok* bevételeinek az *általános forgalmi adó* alól való mentességét kiterjesztette az olyan kézműves iparosokra is, akik forgalmi adóváltáság alá eső áruk előállításával foglalkoznak. Ezt a kedvezményt tovább kiterjesztette az 1932. évi 159.270 P. M. sz. rendelet azokra a kézműves iparosokra, akik egy hadirokkantségéket alkalmaznak.

Adóbevételek. Az 1932. évi adóbevételek az 1931. évekkel szemben a következő eltérést mutatják:

1. Állami adókból, kereskedelmi és iparkamarai illetékben, valamint mezőgazdasági kamarai illetékben a bevétel:

az 1932. évben tőkében	78,336.280 P	
kamatban.....	1,443.591 «	79,779.871 P
az 1931. évben		91,313.693 «
az 1932. évben kevesebb		11,533.822 P-vel
az adóalap csökkenése következtében.		

2. Községi pótdóban a bevétel:

az 1932. évben tőkében	20,793.788 P	
kamatban.....	<u>386.875 «</u>	21,180.663 P
az 1931. évben		<u>25,846.496 «</u>
az 1932. évben kevesebb		4,665.833 P-vel,

mert az adóalap kisebb volt.

3. Általános (%-os) kereseti adóban a bevétel:

az 1932. évben tőkében	5,522.770 P	
kamatban.....	<u>103.683 «</u>	5,626.453 P
az 1931. évben		<u>6,935.405 «</u>
az 1932. évben kevesebb		1,308.952 P-vel,

mert az adóalap csökkent.

4. Házbérkrajcárban befolyt:

az 1932. évben tőkében	9,070.643 P	
kamatban.....	<u>170.371 «</u>	9,241.014 P
az 1931. évben		<u>9,405.570 «</u>
az 1932. évben kevesebb		164.556 P-vel,

az adóalap csökkenése folytán.

5. Szemétfuvarozási illetékben befolyt:

az 1932. évben tőkében	4,528.639 P	
kamatban	<u>86.843 «</u>	4,615.482 P
az 1931. évben		<u>4,639.218 «</u>
az 1932. évben kevesebb		23.736 P-vel.

6. Ínségjárulékban befolyt:

az 1932. évben tőkében	1,817.768 P	
kamatban.....	<u>29.679 «</u>	1,847.447 P
az 1931. évben		<u>3,132.721 «</u>
az 1932. évben kevesebb		1,285.274 P-vel,

mert a f. évben már csak a társulati adó fizetésére kötelezettek terhére volt az ínségjárulék kivethető.

7. Útdóban befolyt:

az 1932. évben tőkében	841.832 P	
kamatban.....	<u>15.534 «</u>	857.366 P
az 1931. évben		<u>1,029.303 «</u>
az 1932. évben kevesebb		171.937 P-vel,

mert az útdó alapját képező általános kereseti, ház- és társulati adók kivétési eredménye kisebb volt.

8. Egyházi adóban a bevétel:

az 1932. évben tőkében	552.484 P	
kamatban.....	<u>5.211 «</u>	557.695 P
az 1931. évben		<u>619.023 «</u>
az 1932. évben kevesebb		61.328 P-vel,

az adóalap csökkenése következtében.

9. Országos gazdasági munkás- és cselédsegélypénztárt illető munkaadói hozzájárulási díjban a bevétel:

az 1932. évben tőkében	784 P
az 1931. „ „	565 „
az 1932. évben több	219 P-vel,

mert több gazdasági cselédet jelentettek be.

10. Italmérési illetékben a bevétel:

az 1932. évben tőkében	573.023 P	
kamatban.....	10.994 „	584.017 P
az 1931. évben		1,042.821 „
az 1932. évben kevesebb		458.804 P-vel,

az italmérők számának csökkenése folytán.

11. Az alkalmazottak kereseti adójában a bevétel:

az 1932. évben tőkében és bírságban....	8,989.532 P	
késedelemért járó adópótlékban	51.655 „	9,041.187 P
az 1931. évben		11,838.769 „
az 1932. évben kevesebb		2,797.582 P-vel,

a fizetéscsökkentések és a munkanélküliség emelkedése folytán.

12. Az alkalmazottak kereseti adója után járó rokkantellátási adóban a bevétel:

az 1932. évben tőkében	383.138 P	
késedelemért járó adópótlékban	2.285 „	385.423 P
az 1931. évben		486.861 „
az 1932. évben kevesebb		101.438 P-vel,

az adóalapok csökkenése következtében.

13. Különadóban (a szolgálati illetmények után) a bevétel:

az 1932. évben tőkében	12,509.206 P	
késedelemért járó adópótlékban	49.211 „	12,558.417 P
az 1931. évben		9,321.519 „
az 1932. évben több		3,236.898 P-vel,

mert a magánalkalmazottak különadóját kétszeresre emelte fel a 4740/1931. M. E. sz. kormányrendelet.

14. Fogyasztási adóban a bevétel:

az 1932. évben tőkében	12,855.178 P
az 1931. „ „	13,823.913 „
az 1932. évben kevesebb	968.735 P-vel,

mert a fogyasztási adóköteles cikkek behozatala csökkent, másrészt a feltételes adómentesség kedvezményével bíró cégeknek tartozásaik kiegyenlítésére a főváros kénytelen volt a rossz gazdasági viszonyok miatt részletfizetést engedélyezni.

15. A városi vámban a bevétel:

az 1932. évben	4,977.635 P
az 1931. évben	6,430.716 „
az 1932. évben kevesebb	1,453.081 P-vel,

mert az áruforgalom csökkent, másrészt, mert a főváros részére beszedett városi vámokat szeptember 1-től kezdődően a MÁV nem szolgáltatta be.

16. Adóbehajtási illetékben a bevétel:

az 1932. évben	301.447 P
az 1931. évben	317.065 «
az 1932. évben kevesebb.....	15.618 P-vel.

17. Szükségadóban (a háztulajdonosok és a jövedelemadó alanyai terhére) a bevétel:

az 1932. évben tőkében	29,213.966 P	
kamatban.....	45.428 «	29,259.394 P
az 1931. évben		14,790.783 «
az 1932. évben több		14,468.611 P-vel,

mert a szükségadó szedése (mely az 1931/32. évi állami költségvetési évre szóló egyszer és mindenkorai közszolgáltatás volt) csak 1931. év novemberében kezdődött és így annak nagyobb része az 1932. évben folyt be.

18. Rendkívüli pótlékban a bevétel:

az 1932. évben tőkében	7,926.524 P.
------------------------------	--------------

Új közszolgáltatás a 2030/1932. M. E. sz. kormányrendelet alapján.

A költségvetéssel összehasonlítva, a községi adóbevételek általában megfeleltek a költségvetési előirányzatnak, csupán a forgalmiadóból való részesedés csökkent nagymértékben, amiben a kibebbedő forgalom mellett nagy része volt a fázisrendszer már ismertetett újabb kiterjesztésének.

3. Egyéb községi jövedelmek.

A hordójelzési díjak felemelése. A mértékekről, ezek használatáról és ellenőrzéséről szóló 1907. évi V. t.-c. 24. §-a szerint a közforgalomban lévő és bort, sört és szeszes italokat tartalmazó hordók jelzését a hordójelző hivatalok végzik, amelyeknek felállításáról és fenntartásáról a törvényhatóságok kötelesek gondoskodni.

A székesfővárosi hordójelző hivatal pénzügyi gazdálkodásában körülbelül az 1927. év óta állandóan hiány mutatkozik annak ellenére, hogy a hivatalnak a dologi és személyi kiadásait a lehetőségig leszállították. Ehhez hasonlóan majdnem minden város, így Baja, Debrecen, Győr, Hódmezővásárhely, Kecskemét, Miskolc, Pécs, Sopron, Szeged és Székesfehérvár hordójelző hivatalának költségvetése is állandóan hiánnyal, mégpedig aránylag magas hiánnyal zárul.

A kereskedelemügyi miniszter az 1926. évi 55.863/XIV. számú rendeletével a hordójelzési díjakat a következőképen állapította meg:

A) Közönséges hordók:

50 liter ürtartalomig darabonként	21 f
51—150 « « «	34 «
Ezenfelül minden 10 literért	3 «

B) Söröshordók:

12.5 l, 25 l és 50 literes hordókért darabonként	21 f
100 literes hordókért darabonként	34 «
200 « « «	48 «
300 « « «	68 «

A hordójelzéssel kapcsolatos raktári díjakat a 68.477/1926. XIV. K. M. sz. leirattal jóváhagyott 1576/1925. kgy. sz. közgyűlési határozat olyképen állapította meg, hogy a székesfővárosi hordójelző hivataltól a megállapított határidő után 24 óra alatt el nem szállított hordók után raktári díj címén naponként akkora összeget kell fizetni, mint amekkorát a jelzési díjak összege kitett.

A hiány megszüntetése érdekében a polgármester javaslatára kimondotta a törvényhatósági tanács, hogy a hordójelzési díjak felemelését szükségesnek tartja és egyúttal felkérte a kereskedelemügyi minisztert, hogy a hordójelzési díjakat emelje fel a következőképen :

A) *Közönséges hordók :*

50 liter ürtartalomig darabonként	40 f
51—150 „ „ „	60 „
Ezenfelül minden 10 literért.....	6 „

B) *Söröshordók :*

12.5 l, 25 l és 50 literes hordókért darabonként	40 f
100 literes hordókért darabonként	60 „
200 „ „ „	90 „
300 „ „ „	120 „

A dunai rakodópartoknak 1932. évi hasznosítása. A székesfőváros a tulajdonában lévő dunai rakodópartokat rendszerint egy-egy naptári év tartamára szokta bérbe adni az érvényben lévő általános partbérleti feltételek mellett és az évenként megállapított bérösszegek ellenében.

A partbérletek a bérleti díj megállapítási módja szerint három csoportba oszthatók. Az első s egyszersmind a legnagyobb csoportba tartoznak azok a bérletek, amelyeknél a bérlők az igénybevett partszakasz hosszának minden folyómétere után meghatározott egységárat fizetnek. Az egységárok a partrészleteknek ki vagy ki nem épített volta, úgyszintén előnyösebb vagy kevésbé előnyös fekvése szerint 1—95 pengő között váltakoznak. Ezek az egységárok az 1932. évben nem változnak, kivéve, hogy a budai Dunapartnak a Fátyol-utcától (Döbrentei-tértől) a Szent Gellért-térig terjedő szakaszára megállapított 34 pengős egységárat egészen a Bertalan-utcaig, vagyis a kiépített rakpart végéig kell kiterjeszteni. A Szent Gellért-tértől a Bertalan-utcaig terjedő szakasz ugyanis, melynek bére a múlt évben folyóméterenként 27 pengő volt, ugyanúgy van kiépítve, ép olyan széles s a fekvése és megközelíthetőség szempontjából is épen olyan értékes, mint az Erzsébet-híd és Szent Gellért-tér között lévő szakasz.

Állandóan panaszolták, hogy az Erzsébet-híd és a Szent Gellért-tér között lévő homok- és kavicsrakodók nem illenek ebbe a környezetbe, mert a kotróhajók füstje s a szél által tovahordott élesszemű homok és por kellemetlenné, sőt sokszor elviselhetetlenné teszi a tartózkodást a közönség számára, amely a Rudas-fürdő előtti parkban és a Szent Gellért-rakparton, a jövőre fürdővárosnak ezen a gyógy-sétányán keres üdülést. E panaszok megszüntetése érdekében mindazokat a bérlőket, akik eddig az Erzsébet-híd és a Szent Gellért-tér közti partszakasz egyes részeit homok és kavics kirakodására használták, a nem messze levő műegyetem előtti

rakpartra helyezték át, ahol a Winter r.-t. megszüntette szénrakodóját és így megfelelő hely áll rendelkezésre. A Szent Gellért-rakpart a jövőben részint egyes uszodák elhelyezésére, részint mint szabadkikötő olyan áruk kirakására fog szolgálni, amelyek nem okoznak a panaszoltakhoz hasonló kellemetlenséget.

A második csoportba azok a partbérletek tartoznak, amelyeknél a bérlők az általános szabályoktól eltérően nem a folyóméterenkint járó egységáruk alapján kiszámított rendes béreket, hanem azoknál alacsonyabb összegű bérátalányt fizetnek. Ilyen átalánydíjkedvezményben egy-két kisebb hajózási vállalat szokott részesülni, amely a kérdéses rakpartokat a vállalat természeténél fogva az évnek csak igen kis részén át, kizárólag a nyári hónapokban használhatja s így sokkal kevésbé rongálja, mint azok a vállalatok, amelyek a partokat az egész hajózási időnyben igénybe veszik. Ebbe a csoportba a folyó évben egyedül a Magyar Mótorhajózási részvénytársaság tartozik, amely motorcsónakjaival úgy rendszeres, mint alkalmi járatokat tart fenn.

Végül a partbérletek harmadik csoportjába tartoznak azok, amelyeknél vagy a bérösszeg nagyságát vagy a bérlet időtartamát, esetleg mindkettőt vagy az általános partbérleti feltételeken túlmenő további feltételeket külön szerződések állapítják meg. Ilyenek:

a) a Kompolthy Jób szállítmányozási cég részére a rendes egységáron, de az 1947. év végéig átengedett 17. fsz. partszakasz;

b) a dr. Bogdanovits Milosné részére uszoda céljaira az 1935. év végéig évi 6000 pengő bér ellenében átengedett 36. fsz. partszakasz;

c) a Fleischmann Antal Dunakotrési Vállalat részére az 1946. évi december hó végéig a rendes egységáron átengedett 103. fsz. partszakasz;

d) a Magyar Magas- és Mélyépítési Rt. részére a rendes egységáron, de az 1939. év végéig átengedett 137. fsz. partszakasz és végül

e) a Magyar Leszámitoló- és Pénzváltóbank részére a közraktárak és az Elevátor előtt fekvő és az 1942. július hó 1-ig átengedett 59. fsz. partszakasz, melynek bérére nézve a bankkal kötött szerződés irányadó.

A dunai rakodópartok egy részét a székesfőváros nem hasznosítja bérlet útján, hanem különböző hatóságok és közintézmények (államrendőrség, folyamőrség, törvényhatósági testnevelési bizottság stb.), úgyszintén a vízisporttal foglalkozó sportegyesületek használatára ingyenesen engedi át és csupán a tulajdonjog (úri jog) elismerése címén kíván tőlük évi 10, illetve 20 aranypengő díjat. Egyrészt közszempontokra, másrészt a vízisport fejlőd séhez fűződő közegészségügyi és közgazdasági érdekekre való tekintettel az ingyenes használat szintén fenntartandó, azonban a 670/1930. kgy. számú közgyűlési határozatban megállapított azzal a megszorítással, hogy az olyan sportegyesületek, amelyek az 1930. évi január hó 1-je előtt partszakaszt nem használtak, ingyenes használatra csak 50 folyóméter hosszúságú partrészt kaphatnak, míg az 50 folyóméteren felül igénybevett part után ezek is a rendes partbéreket tartoznak fizetni. Itt kell még megemlíteni, hogy az államkincstárral fennálló szerződés szerint a magyar államvasutak a dunai teherpályaudvar által elfoglalt földterület mentén elvonuló 61. fsz. rakpartszakasz bérének beszedése iránti jog elismerése fejében évi 500 aranyforintot (1160 P) fizetnek a székesfővárosnak.

A hajójáratok támogatásaképpen ingyenesen szokta átengedni a főváros a 10., 67., 118. fsz. partszakaszokat is a MFTR részére az Óbuda-Hungária-úti hajóállomások, illetve a Római fürdői hajóállomás céljaira.

A bérlet útján hasznosítható, valamint az ingyenes használatra átengedett partszakaszokon kívül fennmaradó partrészletek részint a vízjogi törvény (1885. évi XXIII. t.-c.) rendelkezései által előírt szabadkikötők és veszteglőhelyek céljaira, részint a fővárosnak saját használatára (kötér, kavicsrakodó, vásárcsarnoki kikötő, uszoda, mentőállomás) szolgálnak vagy pedig kikötésre nem alkalmas területek (árkok, patakok, csatornák beömlései).

A rakodópartok hasznosításával összefügg a partszakaszokon levő felépítményeknek a bérbeadása.

A Széchenyi-Lánchíd pesti hídfőjétől jobbra és balra elterülő zárt rakodóparton van 37 kisebb helyiséget magában foglaló két, egyemeletes köépület, valamint hat darab faváz, összesen 3844 négyzetméter kiterjedésű raktár. Ezeket a felépítményeket létesítésük (1853) óta állandóan az Első Dunagőzhajózási Társaság bérelte és pedig eredetileg 50, majd kétizben 10—10, 1923 óta pedig egy-egy év tartamára. A bérletet legutóbb a tanács 351/1931. sz. határozata hosszabbította meg, mely a bérösszeget 12.000 pengőben állapította meg, míg a bérlet egyéb feltételeit az 1395/1916. kgy. számú határozat szabályozza.

E feltételek szerint a társaság a bérösszegezen felül tartozik a zárt rakodóparton levő összes épületek és felszerelési tárgyak után a bérleti idő tartama alatt kivetett és kivetendő összes adókat, illetékegyenértékeket és bárminemű állami és községi közterheket is a sajátjából viselni. A társaságot terhelik továbbá a főváros tulajdonát képező felépítményeknek kifogástalan állapotban való tartása, az útburkolat fenntartásának költségei — kivéve a Rudolf-rakparton levő nyílt partterület, amely közlekedési útvonal — továbbá az összes épületeken és felszerelési tárgyakon a tűz és az oltás által okozott károk elleni biztosítás költségei. Végül a társaság tartozik a vásárcsarnok címére érkező élelmicikkeket és árukat közvetlenül a központi vásárcsarnok kikötőjébe kirakni.

Másik felépítmény a Vigadó-tér előtti alsó rakparton levő földszintes kis ház, amely két szobából, előszobából és mellékhelyiségekből áll, víz- és gázvezetékekkel van felszerelve és amelyet a főváros az 1912. évben 5000 korona költséggel építtetett. Ezt a házat, amely eredetileg a dunaparti felügyelőség elhelyezésére szolgált, 1925 óta a Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. bérlí ugyancsak egy-egy év tartamára. A bérletet legutóbb szintén az említett 351/1931. sz. törvényhatósági tanácsi határozat hosszabbította meg s a bérösszeget 600 pengőben állapította meg, míg a bérlet többi feltételeit a 204/1925. kgy. számú határozat szabályozza. E feltételek szerint a vállalat tartozik a házat saját költségén jókarban és használható állapotban tartani, a szükségessé váló javításokat saját költségén elvégeztetni, a tűz és oltás által okozott kár elleni biztosítás költségeit viselni, úgyszintén az összes adókat, illetékegyenértékeket és bárminemű állami és községi közterheket a sajátjából viselni.

A törvényhatósági tanács a dunai rakodópartok, valamint a rajtuk levő s a székesfőváros tulajdonát képező felépítményeknek hasznosítása iránt az előadottak szerint intézkedett.

A dunai rakodópartoknak és a rajtuk levő felépítményeknek bére, valamint az úrijog elismerése címén fizetendő díjak az 1932. évben ezek szerint 280.327 pengőt

tesznek ki, amely összeg mintegy 10.000 pengővel kevesebb, mint 1931-ben. A csökkenést — amely körülbelül 3-5%-ot tesz ki, — néhány kisebb partszakasz értékesítésének elmaradása okozza, mely partrészekről az eddigi bérlők részint a gazdasági helyzet általános rosszabbodására, részint a szénbehozatali tilalomra való tekintettel mondtak le. A partbérleti összegekhez, valamint az úrijog elismerési díjakhoz járulnak még a közraktáraktól a rakodópart használatáért külön szerződés alapján járó részesedés, továbbá a kikötési díjak és a szabadkikötők karóengedély- és rakodóhelydíjai, amely utóbbiakat külön közgyűlési határozat szabályozza.

A járdafoglalási díjak megállapítása az 1932. évre. A törvényhatósági tanács a székesfőváros gyalogjáróinak kávéházak, vendéglők, cukrászdák és egyéb üzletek által való elfoglalására és használatára az 1931. évre megállapított díjosztályokat, valamint az utcák csoportosítását és díjosztályokba való sorozását, az 1932. évre is fenntartotta azzal a változással, hogy a IV. kerületben a Petőfi-teret, a Ferenciek-terét, az Eskü-utat, az Eskü- és Apponyi-teret, a Petőfi- és Kossuth Lajos-utcát és a Ferenc József-rakpartot az Irányi-utcaig az I. díjosztályba (7 P), a Ferenc József-rakpartot az Irányi-utcatól a Fővámterig és minden egyéb útvonalat a II. díjosztályba (6 P), a VI. kerületben a Király-utcát a III. díjosztályba (5 P), a Teréz-körút és Vilmos császár-út között levő utcákat és a Váci-utat az V. díjosztályba (4-10 P) osztotta be.

Mínthogy a szabályrendelet szerint a járdafoglalási díjakat három évre kell megállapítani, eltérés pedig a szabályrendeletől csakis a háborús gazdasági viszonyoknak bizonytalansága miatt történt, a polgármester felhívta a ker. előljárókat, jelentsék be, hogy lehet-e most már a gazdasági helyzetet annyira állandósultnak minősíteni, hogy a járdafoglalási díjakat három évre lehessen megállapítani.

4. A főváros kölcsönei.

Beruházókölcsönök. A kölcsönpénzek álladéka az 1932. év végén 29,506.731·20 pengő volt. Ebből a pénztári készlet 2,542.126·18 pengő, a tőkeforgalmi kezelésben levő készlet 26,964.605·02 pengő.

A beruházókölcsönök álladékváltozása a következő:

A kölcsön megnevezése	Álladék az 1932. év elején		Bevétel az 1932. évben		Összesen		Kiadás az 1932. évben		Álladék az 1932. év végén	
	P	f	P	f	P	f	P	f	P	f
1927. évi 20 millió dolláros kölcsön	15,148.687	45	4.976	11	15,153.663	56	5,614.300	49	9,539.363	07
1930. évi függő-kölcsön	23,488.888	16	1,627.952	—	25,116.840	16	5,149.472	03	19,967.368	13
Összesen...	38,637.575	61	1,632.928	11	40,270.503	72	10,763.772	52	29,506.731	20

Az 1927. évi 20 millió dolláros kölcsön terhére az 1932. évben a fentebbi összeállítás szerint kiadott 5,614.300·49 pengőt a főváros egészben az 1927. évi 402. kgy. sz. alatt megállapított beruházási program folytatolagos megvalósítására fordította.

E program megvalósításaként

a) felépült eddig :

az	I. ker., Budaörsi-út és Csend-utca sarkán 5 pavillonban 134 lakás és 10 üzlethelyiség	2,281.264 P 21 f költséggel,		
az	I. « Lenke-út 89—95. sz. alatt 3 épületben 266 lakás és 10 üzlethelyiség.....	1,666.923 « 28 «	«	«
az	I. « Németvölgyi-úton 3 pavillonban 178 lakás, 9 műhely és 7 üzlethelyiség.....	2,151.777 « 01 «	«	«
a	III. « Raktár-, Humor- és Veder-utcában 5 épületben 283 lakás és 7 üzlethelyiség.....	1,791.527 « 39 «	«	«
a	III. « Bécsi-út 88—92. sz. alatt 5 épületben 469 lakás és 34 üzlethelyiség.....	5,569.942 « 86 «	«	«
az	V. « Váci-út és Mura-utca sarkán (Váci-út 170. sz.) 3 pavil- lonban 252 lakás és 20 üzlethelyiség	2,165.212 « — «	«	«
az	V. « Kárpát-utca 13—15. sz. alatt 3 épületben 187 lakás és 8 üzlethelyiség.....	1,188.368 « 95 «	«	«
a	VI. « Váci-út és Gyöngyösi-út sarkán 3 pavillonban 261 lakás	2,784.973 « 82 «	«	«
a	VI. « Váci-út és Faludi-utca sarkán (Váci-út 159—162. sz.) 2 épületben 200 lakás	1,242.948 « 46 «	«	«
a	VII. « Gyarmat-utca 45—47. sz. alatt 2 épületben 184 lakás és 10 üzlethelyiség.....	1,200.898 « 53 «	«	«
a	VII. « Újvidék- (Róna-) utca 5. sz. alatt 1 épületben 77 lakás	1,135.381 « 25 «	«	«
a	VIII. « Rozgonyi-utca 4—6. sz. alatt 1 épületben 78 lakás és 8 üzlethelyiség.....	613.701 « 24 «	«	«
a	VIII. « Kisfaludy-utca 40. sz. alatt 1 épületben 36 lakás	601.242 « 58 «	«	«
a	IX. « Mester-utca és Dandár-utca sarkán (Mester-utca 33—35.) 1 épületben 62 lakás és 6 üzlethelyiség	1,548.164 « 65 «	«	«
a	IX. « Mester-utca 37—39. sz. alatt 2 épületben 107 lakás és 9 üzlethelyiség.....	1,422.035 « 89 «	«	«
a	IX. « gróf Haller-utca 8—18. sz. alatt 4 épületben 321 lakás és 28 üzlethelyiség.....	2,262.956 « 41 «	«	«
a	X. « Simor-utca és Villám-utca sarkán (Simor-utca 43—45. sz.) 2 épületben 96 lakás és 6 üzlethelyiség	2,098.691 « 79 «	«	«
a	X. « Üllői-út és Zágrábi-út sarkán 2 épületben 101 lakás és 20 üzlethelyiség.....	1,266.403 « 01 «	«	«
a	X. « Maglódi-út 10. sz. alatt 2 épületben 122 lakás és 8 üzlethelyiség	824.636 « 34 «	«	«
a	X. « Kőlozsvári-út 39. sz. alatt 1 épületben 94 lakás és 6 üzlethelyiség	642.073 « 27 «	«	«
a	X. « Üllői-út 120—122. sz. alatt 4 épületben 232 lakás és 14 üzlethelyiség	1,488.882 « 64 «	«	«
a	X. « Kerepesi-út 118. sz. alatt 1 épületben 79 lakás.....	490.814 « 63 «	«	«
	végül 300 szükséglakás	1,134.922 « 34 «	«	«

b) Lakásépítkezés céljaira megszerzették a következő telkek :

az	I. ker., Németvölgyi-út 8260. új hrsz. a. 2109-6 □-öl	77.633-28 pengőért,	
az	I. « Fery Oszkár-utca, Németvölgyi-út és Böszörményi-út között 8258. új hrsz. a. 6778-7 □-öl.....	284.705-40	«
az	I. « Villányi- és Lenke-út között 4467., 4469., 4489., 4491. új hrsz. a. 30.437 □-öl	1,469.326-07	«
az	I. « Horthy Miklós- és Fehérvári-út sarkán 4443—7. új hrsz. a. 1277-50 □-öl.....	225.547-20	«

a	III.	«	Bécsi-út 14729. új hrsz. és 16179/1. új hrsz. a. 7962-60 □-öl	242.063-04 pengőért,
az	V.	«	Kárpát-, Zápolya- és Garam-utcák között 25504. új hrsz. a. 4397 □-öl	298.996— «
a	VI.	«	Váci-út 26075. új hrsz. a. 1588-40 □-öl	76.243-20 «
a	VII.	«	Róna-utca 2369. régi hrsz. a. 2533-60 □-öl	76.008— «
a	VII.	«	István-út és Hungária-körút sarkán 31667. új hrsz. a. 968 □-öl	100.672— «
a	VII.	«	Gyarmat- és Telep-utcák között 2363., 2364/2—8., 2365., 2368/43—6. régi hrsz. a. 2253-40 □-öl.....	81.122-40 «
a	VIII.	«	Kisfaludy-utca 36386. új hrsz. a. 464-98 □-öl.....	98.297— «
a	IX.	«	Gróf Haller-, Vaskapu- és Dandár-utca között fekvő 37926—37. új hrsz. a. 3369-57 □-öl	301.405-39 «
a	X.	«	Kerepesi-út és Vezér-utca sarkán 39252. új hrsz. a. 600 □-öl	14.400— «

c) Elvégzettettek, illetve folyamatban vannak a következő beruházások :

1. Közművek fejlesztése :

Elektromosművek gépészeti berendezésének kiegészítése	19,750.391-76 P
Vízművek rekonstrukciós munkái	10,831.128-03 «
Vízművek különböző beruházásai	1,034.869-75 «

2. Közlekedési beruházások :

Autobuszüzem fejlesztése	11,852.764-80 «
--------------------------------	-----------------

3. Fürdőügyi beruházások :

Széchenyi-gyógyfürdőben uszoda létesítése.....	4,383.485-76 «
Szent Gellért-gyógyfürdőben termálsuszoda építése	828.427-55 «
Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló kibővítése céljára megszerzett I. ker., Mátyóki-út 2. sz. ingatlan vételára	98.700— «

4. Közélelmezési beruházások :

Új élelmiszernagyvásártelep létesítése	7,410.261-34 «
Marha- és sertésvágóhíd és vásár beruházásai	5,128.963-27 «
Piacok rendezése	2,873.845-55 «

5. Különböző beruházások :

Központi szivattyútelep iszapkamrája és szűrőberendezésének átalakítása	280.800— «
Központi szivattyútelep III. és IV. sz. gépegységeinek kicserélése	146.000— «
A köztisztasági hivatal részére megszerzett II. ker., 13756. hrsz. ingatlan vételára ...	24.000— «
Az Erzsébet-szegényház II. sz. fiókintézetére emeletráépítés	136.000— «
Állandó kiállítási terület céljára megvásárolt I. ker., Budafoki-úti 4137—8. hrsz. Krámer-féle ingatlan vételára	253.380-20 «
Az állat- és növénykert területén munkáslakóház és több kisebb gazdasági épület létesítése.....	176.800— «
Laktanyaépületek tatarozása.....	385.467-25 «
A Múcsarnok épületének javítása	92.059-05 «

A beruházóprogram végösszegét a törvényhatósági bizottság közgyűlése az 1927. évi 402. kgy. számú határozattal 107,800.000 pengőben állapította meg. Ezt követőleg a közgyűlés az 1927. évi 943. kgy. számú határozattal az Autobuszüzem fejlesztési programjának kibővítésére pótlólag 8,400.000 pengőt, majd az 1928. évi 1502. kgy. számú határozattal az I. ker., Németvölgyi-úti bérházcsoport III. számú pavillonjának építési költségeire 530.182 pengőt, végül az 1929. évi 510. kgy. számú határozattal a Szent Gellért-gyógyfürdő termálsuszodájának építési költségeire 44.000 pengőt, tehát összesen 8,974.182 pengőt engedélyezett, miáltal a program végösszege 116,774.182 pengőre emelkedett.

E program végrehajtására fedezetül az 1927. évi 20 millió dolláros kölcsön szolgál, melynek befolyt ellenértéke 101,475.440·02 pengő volt. A beruházóprogram végrehajtásához ezenfelül szükséges összeget a háztartási készletek szolgáltatták.

Az 1930. évi függőkölcsönt a székesfőváros az Elektromos Művek, a Vízművek és a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt., illetve az 1927. évi beruházóprogram befejezése céljaira vette föl az 1089/1930. kgy. sz. alapján. A 6,800.000 dollárt és 250.000 font sterlinget kitevő függőkölcsön befolyt ellenértéke 45,689.037·50 pengő volt. Ennek terhére az év végéig 25,721.669·37 pengő kiadás merült fel, mely a programszerű kiadásokon kívül (21,990.871·37 pengő) magában foglalja a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. veszteségének fedezésére az 1931. évben átmenően kiadott 3,605.908 pengőt és a folyó évben a felszámolással kapcsolatos költségekre átmenően kiadott 124.890 pengőt is. Az előbbi összeg fedezetéről a 82.588/1931. sz. belügyminiszeri leirattal jóváhagyott 169/1931. kgy. sz. határozat 3. pontja szerint a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. függő ügyeinek végleges elintézése után történik gondoskodás.

Az 1930. évi függőkölcsön meghosszabbítása. A székesfőváros 1930. június havában 2 millió USA dolláros függőkölcsönt vett föl a Magyar Általános Hitelbanktól, a Magyar Leszámitoló- és Pénzváltóbanktól, a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesülettől és a Pesti Magyar Kereskedelmi Banktól az Elektromos Művek és a Vízművek legsürgősebb beruházásainak megvalósítása céljából. Ez a függőkölcsön voltaképpen előleg volt egy nagyobb összegű törlesztéses kölcsönhöz, amit azonban az időközben bekövetkezett világválság miatt már nem lehetett fölvenni.

A rövidlejáratú függőkölcsönt a lejáratkor ennél fogva mindig meg kellett hosszabbítani. A meghosszabbítás 1932-ben lényegében azonos feltételek mellett történt. Mind a négy pénzintézet ugyanazon kamatláb mellett prolongálta a kölcsönt 1932. márciusában, mindazonáltal azzal az eltéréssel, hogy a váltókat a főváros megfelelő külföldi pénznemben és aranyvalutában állította ki.

Az 1932. év június 30-án bekövetkezett lejáratkor a pénzintézetek a kölcsönt három hónapra azonos feltételek mellett hosszabbították meg. A szeptemberi lejáratkor pedig a főváros tárgyalásokat folytatott a pénzintézetekkel abban az irányban, hogy a kölcsön 7½%-os kamatát a pénzintézetek mérsékeljék. Indokolta ezt az a körülmény, hogy a kamatviszonyok a kölcsön fölvétele óta lényegesen megváltoztak és a kamatláb az egész világon olcsóbb lett.

A pénzintézetek megértéssel fogadták a főváros kívánságát és a kölcsönt 7%-os kamat mellett 1932. év végéig meghosszabbították.

Tízmillió pengős ínségmunka engedélyezése. Az egyre növekvő munkanélküliség enyhítése céljából a közgyűlés a 271/1932. kgy. számú határozatában kimondotta, hogy kívánatosnak tartja, hogy a főváros az 1932. évben 10 millió pengő erejéig szükségmunkákat végeztessen. Azért a közgyűlés, tekintettel a munka sürgősségére, fölhatalmazta a polgármestert, hogy a szükségmunkákat, az erre a célra kiküldött külön bizottság meghallgatása és hozzájárulása után, az említett összeg keretén belül megállapíthassa és megrendelhesse.

A szükségmunkák fedezetének előteremtése céljából a közgyűlés fölhatalmazta a polgármestert arra, hogy abban az esetben, ha fedezet másként rendelkezésre nem

állana, annak ár- vagy pénzhitel útján való előteremtéséről gondoskodhassék olykép, hogy eme hitel igénybevételére vonatkozó tárgyalásokat haladéktalanul megindíthassa és a kiküldött külön bizottság meghallgatása után — a közgyűlés és a kormányhatóság jóváhagyásának fenntartásával — megállapodást létesíthessen és hogy ezt a megállapodást aláírhasa.

Minthogy pedig költségvetési fedezet nem állott rendelkezésre, az ínségmunkákat csak áruhitelezés útján lehetett végrehajtani. Ez azt jelenti, hogy a vállalkozók, akik a munkák végrehajtását vállalták, a munka árát csak 2—3 évi részletben kapják meg.

Az ínségmunkák ilyen módon még 1932. év nyarán megindultak. Út- és csatornaépítések kerültek így végrehajtásra. A kialakult tervek szerint 9 millió pengőből utak és csatornák épülnek, 1 millió pengőből pedig városszéli telep épül, ahol ínségesek lakást és mintegy 300 négyszögöl földet kapnak konyhakerti művelés céljára. A városszéli telep a Magánalkalmazottak Biztosító Intézetétől fölvelt 1 millió pengő, 5%-os kölcsönből épül meg. Az 1 millió pengő kölcsönt 10 félév alatt egyenlő részletekben kell visszafizetni.

Forgótőkehitel. A székesfőváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése a 82.071/1931—IV. számú belügyminiszteri leirattal jóváhagyott 205/1931. kgy. sz. határozatával a községi háztartás forgótőkeszükségletének kielégítésére a felmerülő szükséglethez mért részletekben igénybevehető 20 millió pengős kölcsön felvételét engedélyezte. Eme engedély alapján a szükséghez mérten igénybevett kölcsönből a székesfőváros tartozása az 1932. év végén 8,000.000 pengőt tett ki.

5. A főváros költségvetése és zárószámadása.

A községi háztartás 1932. évi költségvetése és zárószámadása. A gazdasági válság közepette az 1932. évi költségvetés csak szűkre szabott költségvetés lehetett, amely a minimumra redukált szükségletek keretei között mozog. A kiadásokat a viszonyokhoz mérten a legmesszebbmenő takarékossgal kellett megállapítani.

Az 1932. évi költségvetés összeállítása nagyon körülményes viszonyok között történt. Már a tervezet készítésénél két periódust kell megkülönböztetni. Az egyik, amikor még aránylag elég normális viszonyok között történt a tervezet első összeállítása, a másik periodus a világválság eseményei után kezdődik, amikor a már jórészt összeállított költségelőirányzatot a változott viszonyokhoz képest át kellett alakítani. Ezt a költségelőirányzattervezetet, amit a polgármester előterjesztett, azután még a törvényhatósági tanács részéről kiküldött takarékosági bizottság vette felülvizsgálat alá és csak az ilyen módon végrehajtott jelentős változtatások után került a költségvetés a törvényhatósági tanács, majd ennek a módosító javaslataival a közgyűlés elé.

Már a költségvetési munkálatok megindításakor nyilvánvaló volt, hogy az 1932. évi költségelőirányzatban nehéz lesz a kiadásokat és a bevételeket egyensúlyba hozni. A nehézségek két irányban mutatkoztak. Egyfelől a bevételek visszaesést

mutattak, másfelől jelentős új kiadási tételekkel kellett számolni, amelyeknek költségvetési fedezetéről feltétlenül gondoskodni kellett. Több mint 9 millió pengőt tett ki az az összeg, amelyet mint új kiadási tételt kellett a költségelőirányzatba beállítani.

Azért a polgármester már áprilisban utasította a polgármesteri ügyosztályokat, hogy a kiadásokat a takarékoság szigorú szem előtt tartásával — miként a múlt évben — most is újabb 5%-kal csökkenteni kell. Ennek a rendelkezésnek az egyes ügyosztályok igyekeztek is eleget tenni, csak hogy a költségvetésnek mintegy $\frac{2}{3}$ része rögzített tételekből áll. E kiadásokat törvényes jogszabályok állapítják meg s ennél fogva csak e rendelkezések megváltoztatásával lehetett volna csökkenteni. Így a kiadások csökkentése nem érhetette el a költségvetés 5%-át, mert csak a redukálható kiadásokra terjedt ki.

Ilyen körülmények között a kiadások további csökkentése vált szükségessé. A kiadások nagyobb mérvű csökkentésénél azonban figyelemmel kellett lenni a főváros világvárosi, kulturális helyzetére és a főváros költségvetésének a közgazdasági életre való kihatására. A főváros világvárosi helyzete azt diktálta, hogy a meglévő kulturális, szociális és egészségügyi intézményeket a válságos gazdasági viszonyok között is fenn kell tartani. A főváros költségvetésének gazdasági kihatását tekintve pedig ügyelni kellett arra, nehogy a kiadások túlságos mértékű csökkentése a munkanélküliséget fokozza és a válságos viszonyok között küszködő ipar és kereskedelem a közmunkák és közszállítások megszorítása révén még súlyosabb viszonyok közé jusson. Ezeket a következményeket azért a hitelkeretek szűkítésénél nem volt szabad szem elől tévesztetni.

Ennek ellenére a szükségletek kielégítése nagy megszorítást szenvedett. Így a plébániatemplomok építésére, kisdudóvók és iskolák építésére, a Horthy Miklós-szeretothon építésének folytatására, szükséglakások építésére már nem jutott fedezet a költségvetésben. A templomok nagyobb tatarozására előirányzott hitelt, a felekezeti rendkívüli segélyeket, az utak építésére és karbantartására, a csatornák építésére, a köztisztasági szolgálatra, a sétányok és faültetvényekre, a hegyivizek és belsővizek ellen való védőmunkákra, a ferencvárosi kikötő építésére előirányzott hitelösszegeket pedig hasonló okból nagyobb mértékben csökkenteni kellett. Ezeken kívül a kiadások a takarékoság szigorú alkalmazásával az egész vonalon csökkentek.

A költségvetést a kiadások megfelelő mérséklésével egyensúlyba lehetett volna hozni, ha nem jönnek közbe a világgazdasági események. Az a súlyos pénzügyi és gazdasági válság azonban, ami az egész világ gazdasági életét megrázkódtatta, a főváros háztartásában is szükségképpen éreztette hatását. A gazdasági depresszió következményeit számításba véve, a bevételek előirányzatát lényegesen le kellett szállítani. Előrelátható volt, hogy az adóbevételek nagymértékben visszaesnek és a visszaeső forgalom mellett az üzemek is csak kevesebb felesleget fognak tudni a községi háztartásnak beszolgáltatni.

Az ilyen módon összeállított költségelőirányzat mérlege 21·2 millió pengő hiányt mutatott, ami az időközben végrehajtott illetményleszállítás folytán 16·2 millió pengőre csökkent. Ennek a hiánynak a fedezésére a polgármester az üzemi közszolgáltatások árának felemelését hozta javaslatba.

A törvényhatósági tanács azonban arra az álláspontra helyezkedett, hogy a bevételek visszaesése következtében mutatkozó hiányt további megtakarításokkal kell kiegyensúlyozni. E célból a költségelőirányzat tervezetének megvizsgálására 12 tagját küldötte ki. A kiküldött tanácstagok vizsgálatuk eredményéről részletes jelentést és javaslatot terjesztettek a törvényhatósági tanács elé.

E javaslatok abból indultak ki, hogy a következő évet átmeneti időszakként kell tekinteni, amely időre újabb kiadási tételek lehetősen ne állíttassanak be a költségvetésbe; a megtakarítás alkalmazásánál viszont tekintettel kell lenni a súlyos gazdasági és szociális viszonyokra és ennek következtében a tisztviselők és a munkások létszámát takarékosági okokból sem szabad apasztani.

A kiküldött tanácstagok javaslataira válaszolva, a polgármester is részletes jelentést terjesztett elő, amelyben a kiküldött tanácstagok javaslataihoz legnagyobb-részt hozzájárult. Ennek alapján a törvényhatósági tanács javaslata szerint a költségvetéstervezet hiánya a kiadások és a bevételek előirányzatainak részleges módosításával fedezetet nyert. A törvényhatósági tanács javaslata szerint a kiadások 8,214.527 pengővel csökkentek és 3,350.209 pengővel emelkedtek, a bevételek pedig 14,401.548 pengővel emelkedtek és 2,895.222 pengővel csökkentek.

A törvényhatósági tanács módosításaihoz a polgármester hozzájárult, de sajnálattal állapította meg, hogy a törvényhatósági tanács azt a módosító javaslatát, mely szerint az adóbevételek előirányzatát 3,460.000 pengővel még csökkenteni kellene, nem tette magáévá. Azért, bár a polgármester a javaslatának fenntartásához az adott viszonyok között nem ragaszkodott, mégis rámutatott arra, hogy a községi háztartás költségvetése csak akkor marad kiegyensúlyozott, ha az adóbevételeknél nagyobb eltolódás nem fog mutatkozni.

A közgyűlés ezekután a székesfőváros községi háztartásának költségvetését az 1932. évre

170,927.765 P rendes kiadással

10,391.934 « rendkívüli kiadással

összesen : 181,319.699 P kiadással

181,197.980 P rendes bevétellel

122.040 « rendkívüli bevétellel

összesen : 181,320.020 P bevétellel és ehhez képest 321 P

felesleggel állapította meg.

A közgyűlés ezenkívül a székesfővárosi alkalmazottak segítőalapjának költségvetését 2,975.274 pengő kiadással és ugyanannyi bevétellel tudomásul vette;

a községi háztartás keretében kezelt intézmények költségvetését 5,959.098 pengő kiadással és ugyanannyi bevétellel állapította meg;

az önálló vagyonkezelésű intézmények költségvetését az egyes intézményekre vonatkozó részletezések összefoglalásaként jelentkező 136,925.492 pengő kiadással és ugyanannyi bevétellel állapította meg;

a részvénytársaságok költségvetéseit pedig a vállalatokra vonatkozó részletezések végeredményeként 58,751.898 pengő kiadással és ugyanannyi bevétellel elfogadta.

A háztartási egyensúly biztosítása érdekében a közgyűlés az 1932. évre a községi pótdadó kulcsát változatlanul 50%-ban állapította meg és a községi pótdadó kivetése alapjául szolgáló állami adókat 49,520.000 pengővel vette számításba; továbbá a szabadfoglalkozást űzők általános kereseti adójának kulcsát is változatlanul 5%-ban, a személyfuvarozási illeték kulcsát változatlanul 1½%-ban állapította meg. Elhatározta még a közgyűlés, hogy a társulati adó után továbbra is változatlanul 8%-os inségadót szed.

Amint ezekből látható, a közgyűlés az adók kulcsát változatlanul állapította meg. Hasonlóképen változatlanok maradtak az üzemi közszolgáltatások árai is. A víz egységára köbméterenkint továbbra is 18 fillér, a gáz köbmétere változatlanul 20 fillér, az elektromos áram általános eladási ára hektowattóránként változatlanul 5·4 fillér. Elhatározta azonban a közgyűlés, hogy az elektromos árammérők után mérsékelt kezelési és karbantartási díjat szed.

A közgyűlés jóváhagyóan tudomásul vette a m. kir. népjóléti miniszter úrral kötött azt a megállapodást, amely szerint a kormány az 1932. évtől kezdődően 12 éven át évenként 7 millió pengő általányt enged át a székesfővárosnak a betegápolási és gyermekvédelmi pótdából a közkórházi ápolási költségek fedezésére, aminek ellenében a székesfőváros a betegápolási díj fizetésére a kormánnyal szemben további igényt nem támaszt. E megállapodás alapján a közgyűlés felkérte a népjóléti és munkaügyi minisztert, hogy a közkórházak közös kórtermjeiben ápoltak után napi 6·20 pengőben megállapított ápolási díjat a kormánnyal kötött megállapodás értelmében hagyja jóvá.

Az ilyenképen megállapított költségvetést felügyeleti jogkörében a belügy-miniszter is, az eddig megszokottnál részletesebb tárgyalás alá vette, majd javaslatával, valamint a pénzügyminiszter javaslatával együtt, az országos 33-as parlamenti bizottság részéről e célból kiküldött 6-os bizottság elé terjesztette. Az országos bizottság a főváros vezetőségének részvételével a költségvetést újból részletesen letárgyalta és a bizottság javaslatai alapján készült a költségvetés kormányhatósági jóváhagyása.

A költségvetés felülvizsgálata során a m. kir. belügyminiszter a 67.225/1932—IV. számú leiratával az előirányzott tételek közül egyeseket törölt, más tételek jóváhagyását függőben tartotta és egyes tételeknek a költségvetésbe való felvételét rendelte el. A székesfőváros törvényhatósági bizottsága a kívánt módosításokat elfogadta és azok figyelembevételével a módosított költségvetés

kiadásait 179,776.201 pengőben,

bevételeit 179,776.619 „

állapította meg. A közgyűlésnek ezt a határozatát a kormányhatóság a 72.387/1932—IV. számú leiratával jóváhagyta.

Mindezeknek figyelembevételével a kormányhatóság által jóváhagyott 1932. évi költségvetés, a költségvetési címek szerint részletezve, a következőképen alakul :

Megnevezés	K i a d á s				B e v é t e l		
	rendes		rendkívüli	összesen	rendes	rendkívüli	összesen
	személyi	dologi					
p e n g ő							
I. FEJEZET.							
Igazgatás.							
Közigazg. alkalmazottak .	14,728.654	197.232	—	14,925.886	716.835	—	716.835
Élelmezési, eljárási és különmunkadíjak	138.107	104.700	—	242.807	161.625	—	161.625
Közlekedési költségek . . .	61.631	244.236	—	305.867	—	—	—
Segélyek és jutalmak . . .	600.000	100.000	—	700.000	—	—	—
Nyugdíjasok	7,321.833	—	—	7,321.833	373.000	—	373.000
Kegyuraság	677.014	199.913	—	876.927	200	—	200
Felekezeti segélyek	—	356.500	—	356.500	—	—	—
Irodai szükségletek	81.434	1,930.026	—	2,011.460	63.312	—	63.312
Vegyesek	4.550	519.225	150.000	673.775	6.600	—	6.600
II. FEJEZET.							
Út- és csatornaépítés.							
Utak építése és karban- tartása	274.551	8,578.492	—	8,853.043	917.006	—	917.006
Közcatornák	87.072	3,379.480	470.000	3,936.552	650.000	—	650.000
Köztisztasági szolgálat . .	920.520	7,392.113	—	8,312.633	389.210	—	389.210
Sétányok és faültetvények	94.009	1,896.631	40.000	2,030.640	27.430	—	27.430
Anyagvizsgálóintézet . . .	50.523	93.236	30.000	173.759	62.000	—	62.000
Gellérthegyi kőporbánya .	6.159	17.994	—	24.153	24.500	—	24.500
Vegyesek	19.656	700.208	—	719.864	80.164	—	80.164
III. FEJEZET.							
Városépítés és tűzrendészet							
Városépítés	22.110	177.250	—	199.360	—	—	—
Rétek és szántóföldek . . .	—	43.360	—	43.360	206.000	—	206.000
Üres telkek	—	15.240	—	15.240	344.000	—	344.000
Ingatlanok szerzése és elidegenítése	4.000	57.000	1,043.611	1,104.611	245.111	120.000	365.111
Tűzoltóság és tűzrendészet	2,155.453	784.968	—	2,940.421	140.942	—	140.942
Vegyesek	—	19.660	—	19.660	344.317	—	344.317
IV. FEJEZET.							
Közjogi szolgáltatások.							
Katonai szolgáltatások . .	58.167	407.277	—	465.444	530.347	—	530.347
Vegyesek	25.356	3,203.200	—	3,228.556	363.200	—	363.200

Megnevezés	K i a d á s				B e v é t e l		
	rendes		rendkívüli	összesen	rendes	rendkívüli	összesen
	személyi	dologi					
p e n g ő							
V. FEJEZET.							
Közeledés.							
Közterületek használata ..	980	54.661	—	55.641	4,098.256	—	4,098.256
Vegyések	—	64.000	10.000	74.000	1.340	—	1.340
VI. FEJEZET.							
Pénzügy.							
Háztartási készlet	—	—	3,790.994	3,790.994	—	—	—
Községi közszolgáltatások	1,614.933	960.927	—	2,575.860	95,124.950	—	95,124.950
Közüadók és közadók mód- jára beszédendő köve- telések behajtása	—	329.000	—	329.000	500.000	—	500.000
Értékpapírok és folyó- számlák	—	3,821.403	1,824.629	5,646.032	582.737	—	582.737
Községi üzemek hozzá- járulása a községi ház- tartáshoz	—	3,787.295	—	3,787.295	28,285.176	—	28,285.176
Kölcsonök törlesztőszol- gálatá	—	19,888.102	—	19,888.102	—	—	—
Vegyések	—	90.700	2,000.000	2,090.700	40.000	—	40.000
VII. FEJEZET.							
Közüktatás.							
a) Törvényes kötelezettség alapján fenntartott isko- lák :							
Kisdedóvók	1,248.806	399.585	—	1,648.391	826	—	826
Elemi népiskolák	9,492.713	1,978.831	—	11,471.544	93.574	—	93.574
Polgári iskolák	5,166.995	1,059.733	—	6,226.728	328.519	—	328.519
Továbbképző népiskolák .	136.174	57.814	—	193.988	9.950	—	9.950
Iparostanonciskolák	1,376.588	61.548	—	1,438.136	17.000	—	17.000
Kereskedőtanonciskolák .	109.464	7.100	—	116.564	518	—	518
b) Törvényes kötelezettség nélkül fenntartott iskolák :							
Reáliskolák	388.636	114.148	—	502.784	107.882	—	107.882
Leányközépiskolák	580.691	88.226	—	668.917	273.165	—	273.165
Felső kereskedelmi iskolák	1,444.451	290.505	—	1,734.956	452.018	—	452.018
Kereskedelmi szaktan- folyamok	136.856	13.260	—	150.116	44.340	—	44.340

Megnevezés	K i a d á s				B e v é t e l		
	rendes		rendkívüli	összesen	rendes	rendkívüli	összesen
	személyi	dologi					
	p e n g ő						
Pedagógiai szeminárium .	94.700	98.527	—	193.227	1.000	—	1.000
Kertészeti és gazdasági iskolák és gazdasági gyakorlótelepek	131.301	162.891	—	294.192	118.764	—	118.764
Női pariskolák	230.427	20.830	—	251.257	21.362	—	21.362
Felsőbb zeneiskola és zene-tanfolyamok	398.239	21.983	—	420.222	114.153	—	114.153
Internátussal egybekötött gyógypedagógiai munkaiskolák	120.106	109.289	—	229.395	63.316	—	63.316
c) Egyéb közoktatási intézmények és szükségletek :							
Iskolaköteleseket, kereskedő- és iparostanoncokat nyilvántartó hivatal	244.799	6.688	—	251.487	—	—	—
Tanszerkészítőműhely és tanítási szerek leltározási osztálya	56.122	37.304	—	93.426	—	—	—
Iskolai gyermekvédelem .	2,030.663	333.160	—	2,363.823	29.360	—	29.360
Nyugdíjasok	4,937.904	—	—	4,937.904	258.000	—	258.000
Hitoktatási segélyek	1,300.282	—	—	1,300.282	10.500	—	10.500
Vegyesek	91.208	877.403	200.000	1,168.611	—	—	—

VIII. FEJEZET.

Közélelmezés.

Vegyészeti és élelmiszer-vizsgáló intézet	338.518	174.688	—	513.206	475.000	—	475.000
Marhaközvágóhid és vásár	389.468	716.894	—	1,106.362	1,540.238	—	1,540.238
Sertésközvágóhid és vásár	357.504	843.129	—	1,200.633	2,364.003	—	2,364.003
Vásárcsarnokok	579.335	1,477.766	40.000	2,097.101	3,206.800	—	3,206.800
Állategészségügyi telep . .	42.132	301.360	—	343.492	222.478	—	222.478
Helypénzek	118.377	63.926	—	182.303	524.000	—	524.000
Vásárdíjak	14.000	479.541	—	493.541	1,140.965	—	1,140.965
Évadvásárok helybére . .	—	132.130	—	132.130	200.000	—	200.000
Ferencvárosi kikötő	17.000	17.000	20.000	54.000	40.000	—	40.000
Vegyesek	—	7.000	—	7.000	16.600	—	16.600

IX. FEJEZET.

Közjótékonyág, és szociálpolitika.

Szeretotthonok	168.830	1,767.298	—	1,936.128	891.810	—	891.810
Közsegélyre szorultak el-látása	—	722.001	—	722.001	100	—	100
Ínségakciók	58.950	5,485.924	880.000	6,424.874	6,175.000	—	6,175.000
Hajléktalanok menhelye .	20.034	120.472	—	140.506	52.185	—	52.185
Árvaházak és szeretet-házak	122.279	545.819	—	668.098	131.963	—	131.963
Anyá-, csecsemő- és gyermekvédelem	305.600	1,195.024	—	1,500.624	127.100	—	127.100

Megnevezés	K i a d á s				B e v é t e l		
	rendes		rendkívüli	összesen	rendes	rendkívüli	összesen
	személyi	dologi					
p e n g ő							
Lakásügyi intézmények ..	265.922	1,867.889	—	2,133.811	5,996.804	—	5,996.804
Kisajátított házak	6.890	522.744	—	529.634	529.634	—	529.634
Népszálló	101.628	222.961	—	324.589	221.777	—	221.777
Népotthonok	15.109	102.562	—	117.671	—	—	—
Városházi étkező	11.229	395.253	—	406.482	406.482	—	406.482
Népfürdők	51.887	172.358	—	224.245	129.236	—	129.236
Vegyések	—	655.172	—	655.172	1.000	—	1.000
X. FEJEZET.							
Közegészségés köztisztaság.							
Közkórházak	4,515.748	9,527.326	—	14,043.074	14,049.043	—	14,049.043
Közegészségügyi és bak- teriológiai intézet	90.094	55.808	—	145.902	—	—	—
Fertőtlenítő intézetek ...	416.188	255.680	—	671.868	338.780	—	338.780
Egészségügyi gondozó intézetek	364.431	204.199	—	568.630	—	—	—
Köztemetők	371.676	1,147.125	—	1,518.801	1,820.000	—	1,820.000
Vegyések	—	188.567	—	188.567	—	—	—
XI. FEJEZET.							
Városgazdaság.							
Vigadók, kioszkok és kü- lönálló vendéglőhelyi- ségek	2.560	70.016	—	72.576	244.338	—	244.338
Idegenforgalmi hivatal ..	73.947	523.240	—	597.187	—	—	—
Erdőgazdaság	75.385	103.980	40.000	219.365	89.200	—	89.200
Mezőrendészet	94.742	61.200	—	155.942	1.000	—	1.000
Hivatali épületek és helyiségek	298.599	1,314.424	—	1,613.023	438.030	—	438.030
Állat- és növénykert	236.964	523.716	—	760.680	586.910	—	586.910
Vegyések	—	552.480	100.000	652.480	344.566	—	344.566
XIV. FEJEZET.							
Közművelődés.							
Iparrajziskola és textil- ipari foglalkoztató műhely	363.159	347.729	—	710.888	170.178	—	170.178
Iskolánkivüli népművelés.	19.068	633.000	—	652.068	—	—	—
Fővárosi nyilvános könyv- tár	434.490	333.473	—	767.963	51.550	—	51.550
Múzeumok	39.833	80.708	—	120.541	24.842	—	24.842
Színházak	1.482	246.495	—	247.977	—	—	—
Művészet	2.880	277.967	—	280.847	3.234	—	3.234
Vegyések	14.400	210.767	—	225.167	136.167	—	136.167
XV. FEJEZET.							
Közraktárak	2.560	—	—	2.560	9.600	—	9.600
Zsibárustelep és őszeres tűzdecsarnok	53.159	37.753	—	90.912	165.000	—	165.000
Árumintakiállítási csarnok	80	8.178	—	8.258	400	—	400
Dunapartok	40.303	5.601	—	45.904	340.111	—	340.111
Hordójelzőhivatal	46.976	19.657	—	66.633	34.250	—	34.250
Vegyések	—	56.160	2.700	58.860	191.700	2.040	193.740
Összesen....	69,207.253	99,927.014	10,641.934	179,776.201	179,654.579	122.040	179,776.619

Az így megállapított hitelek befolyásolták még az időközben hozott külön közgyűlési határozatokkal engedélyezett hitelek.

E változások figyelembevételével a hitelengedélyezés a következő:

Kiadási hitel	(179,776.201 + 4,915.666) =	184,691.867 P
Bevételi hitel	(179,776.619 + 4,915.666) =	184,692.285 «

Ezzel szemben a zárószámadás szerint az előírás a következő:

a kiadásokban	168,299.261·50 P
a bevételekben	180,942.581·57 «

Az engedélyezett hitelekkel szemben a zárószámadásban

a kiadás kedvezőbb az előírás szerint	16,392.605·50 pengővel
a bevétel kedvezőtlenebb az előírás szerint	3,749.703·43 «

A zárószámadás egyes fejezetei szerint a felmerült *kiadások* a következők:

A költségvetési fejezet		A költségvetésszerű előírás ezer pengőben		
száma	megnevezése	a zárószámadás szerint	a jóváhagyott költségvetési előírányzatnál	
			több	kevesebb
I	Igazgatás	26.292	—	1.124
II	Út- és csatornaépítés	18.216	—	2.548
III	Városépítés és tűzrendészet	4.661	—	491
IV	Közjogi szolgáltatások	3.573	—	121
V	Közlekedés	117	—	12
VI	Pénzügy	40.519	—	3.170
VII	Közüktatás	32.779	—	3.073
VIII	Közélelmezés	5.437	—	693
IX	Közjótékonyág és szociálpolitika	15.318	—	1.811
X	Közegészség	14.426	—	2.718
XI	Városgazdaság	3.987	—	328
XIV	Közművelődés	2.755	—	250
XV	Közügazdaság és ipar	219	—	54
	Összesen	168.299	—	16.393

A kiadási eredmény kedvezőbb alakulása ezúttal is — mint 1931-ben — a polgármester által életbeléptetett takarékosági rendszabályokra vezethető vissza.

A polgármester mindenekelőtt, tekintettel a rendkívüli gazdasági és pénzügyi helyzetre, az 1931. december 7-én kelt 204.063/1931—VI. számú rendeletével korlátozta a kiadási hitelek fölhasználását, amennyiben elrendelte, hogy az előírányzott kiadási tételek 10%-a a rendeletben fölsorolt kivételekkel zároltassék. Elrendelte továbbá, hogy azokat a kiadási tételeket, melyeket meghatározott bevételi forrásból kell fedezni, csak a bevétel erejéig és csak akkor szabad igénybevenni, amikor a megfelelő bevétel már befolyt. Egyidejűen a polgármester a községi háztartás költségvetésében előírányzott összes hitelek felhasználásának ellenőrzésével a polgármesteri VI. (pénzügyi) ügyosztályt bízta meg s kötelességévé tette különösen a kerületi előjárások és külső hivatalok hiteleinek, valamint a fogyasztási anyagokra felvett hitelösszegeknek szigorú ellenőrzését.

Ehhez járultak még az évközben tett takarékosági intézkedések, melyek egyes szükségletek olcsóbb kielégítését célozták. Ezek közül a legjelentősebbek a hivatali helyiségek fűtésének központi irányítása és ellenőrzése tárgyában kiadott 172.687/1931—XIII. és 212.293/1931—XIII. ü. o. sz. rendeletek, melyek a fűtés

irányítását, ideértve — az önálló üzemek kivételével — a fűtőanyag megrendelését is, úgyszintén a hivatalok, intézetek, intézmények és üzemek tüzelőanyagszükségletének ellenőrzését, a polgármesteri XIII. (magasépítési) ügyosztály hatáskörébe utalták, továbbá a hazai szénnek főként kazánok fűtésénél való használatáról szóló 117.611/1932—XIII. sz. rendelet.

Része volt még a kiadások kedvezőbb alakulásában az illetmények és ellátási díjak újabb (3.) csökkentésének is, melyet a 3.000/1932. M. E. sz. kormányrendelet értelmében a polgármester a közigazgatási személyzetre nézve 83.000/1932—I. sz. alatt, a közoktatási személyzetre nézve pedig 103.867/1932—VII. sz. alatt léptetett életbe.

A zárószámadás egyes fejezetei szerint az előírt *bevételek* a következők.

A költségvetési fejezet		A költségvetésszerű előírás ezer pengőben		
száma	megnevezése	a zárószámadás szerint	a jóváhagyott költségvetési előirányzatnál	
			több	kevesebb
I	Igazgatás	1.174	—	148
II	Út- és csatornaépítés	3.702	1.552	—
III	Városépítés és tűzrendészet	1.498	98	—
IV	Közjogi szolgáltatások	838	—	56
V	Közlekedés	3.566	—	534
VI	Pénzügy	126.080	—	1.970
VII	Közoktatás	1.717	—	290
VIII	Közélelmzés	8.603	—	1.127
IX	Közjótékonyosság és szociálpolitika	15.758	—	240
X	Közegészség	15.659	—	549
XI	Városgazdaság	1.341	—	363
XIV	Közművelődés	310	—	76
XV	Közgazdaság és ipar	696	—	47
	Összesen	180.942	1.650	5.400

A legnagyobb eltérés az adóbevételeknél mutatkozott. Ennek szemléltetésére szolgál a következő kimutatás:

A községi közszolgáltatás neve	A költségvetésszerű előírás ezer pengőben		
	a zárószámadás szerint	a jóváhagyott költségvetési előirányzatnál	
		több	kevesebb
Községi pótdadó	25.647	647	—
Kereseti adó	16.309	209	—
Házbérkrajcár	8.559	59	—
Szemétfuvarozási illeték	4.266	66	—
Városi ingatlanvagyonátruházási illeték	6.439	2.139	—
Részesedés a forgalmi adóból	7.794	—	2.406
Italmérési illeték	776	—	224
Községi fogyasztási adó	12.712	712	—
Városi vám	5.733	—	567
Közlekedési adó	4.738	—	307
Vigalmi adó	968	—	532
Tűzoltási járulék	401	—	49
Idegenforgalmi járulék	99	—	1
Ebadó	192	—	33
Községi hatósági díjak	333	128	—
Összesen	94.966	3.960	4.119

A főváros háztartási helyzete felől való általános tájékozódás megkönnyítése céljából közöljük a háború kitörését megelőző évtől kezdve a székesfőváros költségvetésszerű kezelésének zárószámadási eredményeit. Összehasonlítás végett az 1913—1926. évek eredményeit is pengőértékben tüntetjük fel.

A községi háztartás költségvetésszerű kezelésének 1913—1932. évi zárószámadási főeredményei :

Számadási év	Kiadási előírás és hitelfenntartás pengőben	Bevételi előírás pengőben	Felesleg pengőben	Hány pengőben
1913	104,439.864·05	100,181.052·69	—	4,258.811·36
1914	103,162.283·92	103,786.946·02	624.662·10	—
1915	98,793.263·45	93,992.773·72	—	4,800.489·73
1916	86,887.427·66	80,273.550·77	—	6,613.876·89
1917	76,614.479·35	66,108.158·12	—	10,506.321·23
1918	99,852.832·33	84,507.322·99	—	15,345.509·34
1919	44,670.493·28	32,723.382·57	—	11,947.110·71
1920	13,931.402·52	15,781.697·43	1,850.294·91	—
1921	14,634.994·70	19,466.022·67	4,831.027·97	—
1922	14,315.545·58	17,590.542·15	3,274.996·57	—
1923	27,975.945·72	30,092.730·46	2,116.784·74	—
1924	63,247.290·84	86,532.212·61	23,284.921·77	—
1925	113,417.972·60	122,565.806·74	9,147.834·14	—
1926	135,231.547·93	147,865.828·01	12,634.280·08	—
1927	158,316.398·91	161,130.003·28	2,813.604·37	—
1928	227,032.448·54	234,727.261·12*)	7,694.812·58	—
1929	215,102.213·93	218,673.065·21*)	3,570.851·28	—
1930	190,566.387·49	190,644.372·99	77.985·50	—
1931	173,392.548·46**)	175,648.254·69**)	2,255.706·23	—
1932	173,048.810·09**)	185,692.130·16**)	12,643.320·07	—

E kimutatásból megállapítható, hogy a községi háztartás 1920 óta állandóan felesleggel zárult.

Az előírási eredménytől eltérően a *tényleges lerovási eredmény* viszont a következőképen alakul :

Bevétel	163,473.106·79 P
Kiadás	162,688.265·39 «
Tehát a bevétel több	784.841·40 P-vel.

Ebből látható, hogy a tényleges bevétel jóval mögötte maradt az előírásnak. Ennek következtében a bevételi hátralékok 1932-ben 17,469.474 pengővel szaporodtak, ami a kedvezőtlen gazdasági viszonyok következménye. A legjelentősebb emelkedés a községi közszolgáltatásoknál (több mint 8 millió), a kórházi ápolási díjaknál, a BSzKRT területhasználati díjánál (közel 2 millió), a fővárosi bérházak lakbér-hátralékainál, a burkolási és csatornázási járulékoknál mutatkozik.

A bevételi hátralék így most már nagyon jelentős tétel a főváros háztartásában (56·2 millió pengő). A községi adóhátralékok végösszege immár 24·5 millió pengőt tesz ki, a burkolási és csatornázási járulékok hátraléka 4·6 millió, a kórházi ápolási díjak hátraléka 4·6 millió, a lakásbérhátralék 1·2 millió pengő stb.

*) Beleértve az előző évekről áthozott és felhasznált, de elő nem írt háztartási felesleget.

**) A községi háztartás keretében kezelt intézmények eredményével együtt.

A kiadások hátraléka is 6,154.088 pengővel emelkedett 1932-ben. A kiadások hátraléka összesen 17·5 millió pengő, amiből a legjelentősebb tétel az államrendőrségi költségekhez való hozzájárulás 5·2 millió pengő, a többi pedig jórészt elszámolási tétel (a közvilágítás ellenértéke, a községi üzemek hiányainak elszámolása stb.).

Hitelfenntartások. Az 1932. évre engedélyezett és már ismertetett hitelekén kívül a számadási évben rendelkezésre állott még az 1931. évről fenntartott hitel címén 1,947.704 pengő. E hitel terhére az 1932. évben előírásra került 1,582.402·73 pengő. Elejtés következtében megszűnt 365.301·27 pengő. Az 1932. évi eredmények megállapításánál már figyelembe vett, 1933. évre átvitt hitelfenntartások összege 1,039.310 pengő.

A fenntartott hitelek jelentékenyebb tételei a következők:

csatornázási beruházásokra 466.785 pengő,
telekszerzésekre 219.807 pengő,
a Rudasfürdő igazgatósági épületeinek és gépházának lebontására és új kazánház építésére 100.000 pengő,
közoktatási beruházásokra 82.298 pengő,
közélelmezési beruházásokra 81.100 pengő,
a főváros területe újabb felmérésének előmunkálataira 40.320 pengő,
erdőterület bővítésére 39.000 pengő.

Az 1932. évi pénzmérleg. A számadási év végén jelentkező pénztári maradványt és ennél fogva az esetleges pénztári hiányt is az 1930. évi XVIII. t.-c. 75. §-a értelmében mindenkor a következő év költségvetésében kell — mint fedezeti tételt, illetve mint kiadást — előirányozni. Az 1907. évi 550. kgy. sz. szabályutasítás szerint a pénzmérleg eredményének megállapításánál az év végén jelentkező cselekvő és szenvedő hátralékokat is figyelembe kell venni.

Ezeknek a rendelkezéseknek alapulvételével az 1931. évi pénzmérleg eredménye a következőképen alakult:

Cselekvő tételek:

1. Rendes és rendkívüli bevételek hátraléka	56,245.677·31 P
Levonva ennek az 1928—1932. évi kezdőhátralékok átlagát meghaladó részét	<u>12,523.319·90 «</u>
2. Az 1933. évi költségvetésben kiadási előirányzás útján fedezett 1931. évi zárószámadási hiány	<u>1,754.212— «</u>
Összesen	45,476.569·41 P

Szenvedő tételek:

1. A költségvetésszerű kezelés pénzhánya az 1932. év végén	5,446.727·59 P
Ehhez hozzáadva a tőkeforgalmi és az átfutó kezelésben kimutatott cselekvő hátralékok közül azokat, amelyeknek kiegyenlítése a községi háztartásra hárul:	
a) a pénzügyintézeteknél folyószámlára elhelyezett 1,983.596·78 P-ből kétes követelésnek minősített	483.441·25 Pt
b) a székesfővárosi iskoláknak hadikórházakká való átalakítására és helyreállítására előlegezett	45.757·43 «
c) a vásárcsarnokok terhére az átfutó kezelésben nyilvántartott	<u>121.852·37 «</u>
1. összesen	6,097.778·64 P

2. Rendes és rendkívüli kiadások hátraléka	17,504.959-95 P
3. Fenntartott hitelek	1,039.310— « 24,642.048-59 P
	Marad 20,834.520-82 P

Levonva ebből:

a) a közkórházi alap naplószerű túlkiadásának fedezésére adott előleget	20,678.819-18 Pt
b) a Városi Színháznál Sebestyén Géza volt bérlő terhére nyilvántartott veszteséget ...	24.356-83 «
c) az ipari munkaszervező intézet üzletreszére a 180/1933. t. tan. sz. alapján jegyzett, de még nem fedezett	2,250.000— « 22,953.176-01 P

Tehát az 1934. évi költségvetésben kiadási előirányzás útján megtérítendő hiány 2,118.655-19 P

Önálló vagyonkezelésű intézmények. Az önálló vagyonkezelésű intézmények 1932. évi gazdálkodásának eredményéről, szembeállítva a költségvetéssel, a következő kimutatás ad összefoglaló képet:

Megnevezés	A zárószámadás szerint		A költségvetésnél	
	felesleg	hiány	kedvezőbb	kedvezőtlenebb
Elektromos Művek	7,035.790-29	—	—	1,380.209-71
Gázművek	2,579.954-80	—	62.667-80	—
Vízművek	410.934-51	—	49.331-51	—
Autobuszüzem	—	1,315.881-69	—	1,315.881-69
Budai Hegypálya	—	26.860-65	—	16.860-65
Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló..	—	478.158-48	—	298.991-48
Rudas-gyógyfürdő	11.131-82	—	—	41.387-18
Széchenyi-gyógyfürdő	—	449.768-01	—	153.067-01
Ásványvízüzem	7.718-01	—	—	27.640-99
Községi Élelmiszerárúsitó Üzem ..	8.981-35	—	—	213.366-65
Községi Kenyérgyár	100.586-58	—	—	10.838-42
Községi Lóhúsüzem	3.864-76	—	—	103.787-24
Községi Műszerüzem	52.834-33	—	52.834-33	—
Községi Gyógyszerüzem	216.246-73	—	216.246-73	—
Kátrányozó- és Bitumenezőtelep ...	68.794-62	—	6.083-62	—
Tattersall és Lóvásártelep	—	8.611-48	—	8.611-48
Városi Színház	—	6.495-99	—	6.495-99
Hirdető Vállalat	17.996-30	—	—	144.003-70
Községi Temetkezési Intézet	92.763-68	—	—	46.236-32
Összesen	10,607.597-78	2,285.776-30	387.163-99	3,767.378-51

Az üzleti feleslegén kívül a községi háztartást illeti az intézményekbe beruházott vagyon tőketörlesztése és kamatja, valamint egyik-másik üzem természetben adott szolgáltatása is.

Az önálló vagyonkezelésű intézmények a beruházott kölcsöntőkeik törlesztése és kamatja, üzleti felesleg és természetbeni szolgáltatás címén 1932-ben összesen 25-95 millió pengőt juttattak a községi háztartásnak. Ebből az Autobuszüzem, a Budai Hegypálya, a Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló, a Széchenyi-gyógyfürdő, a Tattersall és lóvásártelep és a Városi Színház 2-28 millió pengő együttes veszteségét leszámítva, az üzemeknek hozzájárulása, a 27-12 millió pengős költségelőiránnyal szemben, tisztán 23-67 millió pengőt jelent a községi háztartás javára. (Az üzemek tiszta hozadéka az 1931. évben 22-5 millió pengő volt.)

A veszteséggel záró üzemek közül az Autobuszüzem és a Budai Hegypálya a BSzKRt. üzemkezelésébe kerültek, a fürdőket és az Ásványvízüzemet közös igazgatás alá helyezték, a Tattersall és lóvásártelep, valamint a Városi Színház felszámolás alatt állanak.

Az üzemi gazdálkodás kereteinek szűkítése érdekében — az 1927. évi 1149. kgy. számú határozat alapján — tett újabb intézkedések a következők:

A törvényhatósági bizottság 1932. évi 220. kgy. sz. a. a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár R.-T. megszüntetését határozta el; felszámolása folyamatban van.

A Tattersall telepének és a Városi Színház épületének bérbeadásával megszünt mint önálló vagyonkezelésű intézmény a Tattersall és lóvásártelep továbbá a Városi Színház; felszámolásuk folyamatban van.

A Budai Hegypálya 1932. évi január hó 1-ével, az Autobuszüzem 1932. évi július hó 1-ével a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaságnak adatott át üzemkezelésre, 1932. évi december hó 31-ével pedig a Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló, a Rudas-gyógyfürdő, a Széchenyi-gyógyfürdő és az Ásványvízüzem külön igazgatása szűnt meg. Ez a négy üzem 1933. évi január hó 1-től közös vezetés alá került.

Az egyes üzemek gazdálkodásának eredményeiről a következő adatok adnak számot.

Elektromos Művek. Az 1930. évi 1087. kgy. sz. határozat az 1930. évi függő-kölcsönből a további beruházások céljára 12 millió pengőt engedélyezett. Ebből az üzem az 1932. év végéig 11,897.215 pengőt vett igénybe.

Az 1930. évi 1282. kgy. számú határozat az Elektromos Művek fejlesztési programjából még hátralevő és 17 millió pengő költséggel előirányzott munkákra és szállításokra vállalkozói hitel igénybevételét engedélyezte. Az üzem 1932. év végéig 6,394.622-76 pengő vállalkozói hitelt vett igénybe és ezt a kelenföldi áramfejlesztő-telepének beruházásaira fordította.

Az Elektromos Művek számadását az 1912. év végéig a Gázművek számadása foglalta magában. 1913. évben a befektetések és a vagyonálladék a Gázművek számadásában maradtak, de az üzemeredmények számadása már különvált, úgyhogy az Elektromos Művek első számadásának az 1913. évi tekinthető; az 1914. évtől kezdve az üzem számadása egészen önállósult.

Az 1932. év a közvilágításra fordított 833.615-16 pengőn felül 12,620.977-71 pengő bruttó felesleggel zárult. Ebből az üzem 501.545-16 pengőt a törlesztett tőkék tartalékának, 3,319.725-84 pengőt pedig az értécsökkenési tartalékának javadalmazására fordított; leírt továbbá az üzemi kiadásai között 1,747.822-17 pengőt az új fogyasztók csatlakozási költségei címén az értécsökkenési tartaléka javára és 16.094-25 pengőt kiselejtezett berendezéseinek értéke címén. Az ezeken felül jelentkező 7,035.790-29 pengő feleslege a községi háztartás javára került előírásra.

Gázművek. Az 1932. év számadásait a Gázművek a közvilágításra és a díjtalan gázszolgáltatásra fordított 1,246.361-59 pengőn felül 6,153.069-43 pengő bruttó felesleggel zárta. Ebből értécsökkenési tartalékát 282.000 pengővel, nyugdíj- és nyugbértartalékát 500.000 pengővel, javadalmazta, 1932. évi beruházásainak értéke fejében 2,265.402-42 pengőt, kiselejtezett berendezéseinek értéke címén pedig 525.712-21 pengőt írt le. Az ezenfelül jelentkező 2,579.954-80 pengő felesleget a Gázművek a községi háztartás javára beszolgáltatta.

Vízművek. Az 1930. évi 1088. kgy. sz. határozat az 1930. évi függőkölsönből további beruházások céljára 18,000.000 pengőt engedélyezett, amiből az üzem az 1932. év végéig 10,093.656·37 pengőt vett igénybe.

Az üzem harmadik üzleti évét 2,312.649·31 pengő bruttó felesleggel zárta. Ebből az üzem nyugdíjtartalékát 195.460·82 pengővel emelte, az előirányzaton kívül az újítási tartalékát 413.042·94 pengővel, értékcsökkenési tartalékát pedig 360.052·21 pengővel javadalmazta és 933.158·83 pengő értékű új beruházásokat eszközölt, — ezeken felül 410.934·51 pengő üzleti felesleget mutat ki. Ez az összeg a községi háztartást illeti.

Autobuszüzem. Az Autobuszüzem bevezetésével kapcsolatban az 1916. évi 80 millió koronás kölcsön terhére 1,179.550·49 korona kiadás merült föl, melyet az üzem a községi háztartásnak az 1932. évben megtérített.

A törvényhatósági bizottság, midőn az 1922. évi 1722. kgy. sz. határozattal a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. megalakítását határozta el, egyben állást foglalt a főváros közlekedési üzeleinek egységes üzemkezelése mellett, a törvényhatósági tanács pedig 1932. évi 6. tvh. tsz. alatt hozott határozatával elhatározta a főváros közlekedési vállalatainak egyesítését. Ennek értelmében az 1932. évi 51.176/V. számú polgármesteri határozat 1932. évi július hó 1-ével az Autobuszüzemet a BSzKRT üzemkezelésébe adta át azzal, hogy azt további intézkedésig kezelje a főváros számlájára.

Az 1932. évi 96.505/VI. sz. polgármesteri határozat értelmében a községi háztartás az 1930. évi hiányból még megtérítetlen 427.250·07 pengő és az 1931. évi 1,518.106·18 pengő, összesen 1,945.356·25 pengő hiányból az üzem beruházott tőke- és kamattartozásának jóváírásával 359.073·21 pengőt megtérített, 1,586.283·04 pengő pedig ezután kerül megtérítésre.

Az üzem 1932. évi mérlege az értékcsökkenési tartaléknak 600.000 pengővel történt javadalmazása után 1,315.881·69 pengő hiánnyal zárult. A hiányt az 1930: XVIII. t.-c. 87. §-a értelmében a községi háztartás terhére kellett előírni.

Budai Hegypálya. Az 1931. évi 164.843/V. sz. polgármesteri határozat a Budai Hegypályát 1932. évi január hó 1-ével a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. kezelésébe adta át azzal, hogy azt az üzemkezelési szerződés megkötéséig a főváros számlájára kezelje.

Az 1930. évről még megtérítetlen 462·30 pengő és az 1931. évből eredő 27.909·54 pengő, összesen 28.371·84 pengő veszteséget a községi háztartás az 1932. évi 10.706/VI. számú polgármesteri határozattal kiutalt 10.000 pengő és az 1932. évi 109.462/VI. polgármesteri határozattal kiutalt 13.704·87 pengő kifizetésével, valamint a közlekedési adóhátraléokra elszámolt 1837·57 pengőnek és a házinyomda követelésére elszámolt 2829·40 pengőnek jóváírásával megtérítette.

A hegypálya mérlege 1932-ben 26.860·65 pengő kezelési hiánnyal zárult, ezt az 1930: XVIII. t.-c. 87. §-a értelmében a községi háztartás terhére kellett előírni.

A hegypálya sínpályáját és alsó állomási épületét az üzemkezelőség az év folyamán javította és tataroztatta és ennek a munkának 59.341·59 pengő költségeit az összeg megtérítéséig az értékcsökkenési tartalék terhére számolta el, ezzel a tartalék összege 81.338·41 pengőre csökkent.

Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló. Az 1932. évi 96.505/VI. sz. polgármesteri határozat értelmében a községi háztartás az üzem 1931. évi 381.040·77 pengő

veszteségét a beruházott tőke törlesztési és kamathátralékából, azonos összegnek jóváírásával megtérítette.

A fürdő 1932. évi mérlege az értékcsökkenési tartaléknak 4000 pengő, a felújítási tartaléknak 4000 pengő és a nyugdíjtartaléknak 12.000 pengő előirányzat szerinti javadalmazása után 478.158-48 pengő veszteséggel zárt. Ez a veszteség az előirányzott hiányt 298.991-48 pengővel haladja meg. A hiányt az 1930 : XVIII. t.-c. 87. §-a értelmében a községi háztartás terhére megtérítésként elő kellett írni.

Rudas-gyógyfürdő. A fürdő mérlege 1932-ben 11.131-82 pengő felesleggel zárult. Ez az összeg a községi háztartás javára kerül előírásra.

Széchenyi-gyógyfürdő. Az 1932. évi 96.505/VI. sz. polgármesteri határozat értelmében a községi háztartás az üzem 1931. évi 421.419-79 pengő veszteségét a beruházott tőke törlesztési és kamathátralékából, azonos összegnek jóváírásával megtérítette.

A fürdő huszadik üzletéve 449.768-01 pengő veszteséggel zárult. Ez az összeg az előirányzott hiányt 153.067-01 pengővel haladja meg. Ezt a veszteséget az 1930 : XVIII. t.-c. 87. §-a értelmében az üzem javára megtérítésként a községi háztartás terhére elő kellett írni.

Ásványvízüzem. Az üzem mérlege 1932-ben az értékcsökkenési tartalék 10.000 pengős javadalmazásán felül 7718-01 pengő felesleggel zárult.

Községi Élelmiszerárusító Üzem. Az üzem 1932. évi mérlege 8981-35 pengő felesleggel zárult; ez az összeg a községi háztartás javára került előírásra.

Községi Kenyérgyár. A gyár 1932. évi mérlege az értékcsökkenési tartaléknak 35.904-84 pengővel történt javadalmazása után 100.586-58 pengő felesleggel zárult; ez az összeg a községi háztartás javára került előírásra.

Községi Lóhúzüzem. Az üzem 1932. évi mérlege a kolbászgyártási épület átalakítására és bővítésére az 1931. évben tartalékolt 25.000 pengőnek az üzleti év javára történt felhasználása után 3864-76 pengő üzleti felesleggel zárult. Ez az összeg a községi háztartás javára került előírásra.

Községi Műszerüzem. Az üzem mérlege 1932-ben a berendezésre elszámolt 1269 pengőn, a nyugdíjtartaléknak 34.000 pengővel történt javadalmazásán és a nyugdíjtartalék tőkéjének használatáért felszámított 20.000 pengős kamattérítésen felül 52.834-33 pengő felesleggel zárult. Ez az összeg a községi háztartás javára esik.

Községi Gyógyszerüzem. Az üzem 1932. évi mérlege a berendezés kiegészítésére fordított 8281-85 pengőn, a nyugdíjtartaléknak 21.000 pengővel történt javadalmazásán és a nyugdíjtartalék tőkéjének használatáért felszámított 20.000 pengős kamattérítésen felül 216.246-73 pengő felesleggel zárult. Ez az összeg a községi háztartást illeti.

Kátrányozó- és Bitumenezőtelep. A telep 1932. évi mérlege az értékcsökkenés címén leírt 41.448-76 pengőn, a nyugdíjtartalék javadalmazására fordított 24.440-06 pengőn és a beruházó tartalékának 20.000 Pengővel történt javadalmazásán felül 68.794-62 pengő üzleti felesleget eredményezett. Ez az összeg a községi háztartást illeti.

Tattersall és Lóvásártelep. Az üzem felszámolása folyamatban van.

Városi Színház. A törvényhatósági tanács 1932. évi 94. tvh. tsz. alatt hozott határozatával a Városi Színház épületét, berendezését és felszerelését — 1932. évi

május hó 1-től 1938. évi május hó 31-ig Labriola Bernardo bécsi varietéigazgatónak adta bérbe.

A bérbeadás következtében a Városi Színház megszűnt önálló vagyonkezelésű intézmény lenni. Az üzem felszámolása folyamatban van.

Hirdető Vállalat. Az üzem mérlege az 1932. évi beszerzések értéke címén mérlegen belül elszámolt 1732.42 pengőn, a nyugdíjtaraléknak 10.000 pengő, az értékcsökkenési tartaléknak 7390 pengő és a jóléti alaptartaléknak 3000 pengős javadalmazásán felül 17.996.30 pengő üzleti felesleggel zárult. Ez az összeg a községi háztartást illeti.

Községi Temetkezési Intézet. Az intézet 1932-ben mérlegét az ingatlan értékének 3200 pengős leírásán és az értékcsökkenési alap 19.403.84 pengő javadalmazásán felül 92.763.68 pengő felesleggel zárta.

A fővárosi intézmények pénzforgalma az 1932. évben.

Bevétel	869,574.365-94 P
Kiadás	869,921.099-52 «
Összesen	1.739,495.465-46 P
Az 1931. évi pénzforgalom	1.790,619.889-60 «
összegével szemben a csökkenés	51,124.424-14 P,

mely az egyes pénztáraknál mutatkozó alábbi csökkenések és növekedések különbözetéből ered :

Csökkent a forgalom :

1. a központi pénztárnál és a kerületi pénztáraknál	5,698.631-29 pengővel
2. a kerületi pénztáraknál, mint adópénztáraknál	11,228.379-87 «
3. a Székesfővárosi Alkalmazottak Segítőalapjánál	158.353-34 «
4. az Elektromos Műveknél	5,486.160-26 «
5. a Vízműveknél	7,933.753-75 «
6. az Autobuszüzemnél	31.214-16 «
7. a Budai Hegypályánál	114.412-16 «
8. a Szent Gellért-gyógyfürdőnél és szállónál	588.608-57 «
9. a Széchenyi-gyógyfürdőnél	662.647-64 «
10. az Ásványvízüzemnél	27.587-83 «
11. a Községi Élelmiszerárúsító Üzemnél	19,542.065-92 «
12. a Községi Lóhúsüzemnél	2,294.893-96 «
13. a Községi Múszérüzemnél	1,819.107-41 «
14. a Kátrányozó- és Bitumenezőtelepnél	126.261-59 «
15. a Tattersall és Lóvásártelepnél	397.308-70 «
16. a Városi Színháznál	157.886-84 «
17. a Hirdető Vállalatnál	244.967-21 «
18. a Községi Temetkezési Intézetnél	186.631-59 «
19. az V. ker. Vigadó vigalmi helyiségeinél	217.778-35 «
20. a II. « « « «	54.803-21 «
	56,971.453-65 pengő.

Növekedett a forgalom :

1. a központi pénztárnál, mint gyámpénztárnál. 4,611.609-71 pengővel,	
2. a Gázműveknél	322.458-71 «
3. a Községi Kenyérgyárnál	912.961-09 «
	5,847.029-51 pengő
A tiszta csökkenés	51.124.424-14 pengő.

Közkórházi alap. Az önálló közkórházi alap megszüntetését a törvényhatósági bizottság közgyűlése az 1932. évi költségvetés megállapítása tárgyában 300/1931. kgy. sz. alatt hozott határozatával mondogta ki. Egyben elhatározta a közgyűlés, hogy a közkórházak kiadásait és bevételeit a jövőben a községi háztartásban irányozza elő. Ez ellen az előirányzás ellen a népjóléti és munkaügyi miniszter az 1932. évi április 29-én 83.885/1931—II. sz. alatt kelt leiratában nem tett észrevételt, de nem járult hozzá a közkórházi alap megszüntetéséhez, mert megállapítása szerint a közkórházi alap önálló vagyonnal és jövedelemmel rendelkezik s ezeknek a községi háztartásba való beolvastását nem tartja kívánatosnak.

Ennél a megállapításnál azonban figyelmen kívül maradt az, hogy a székesfőváros, illetve a közkórházi alap az ápolási díjakra nézve a m. kir. kormánnyal az 1931. évben 12 évre kötött megállapodás értelmében elesett mintegy 17 millió pengős ápolási díj követelésétől s hogy ennek következtében az alapnak az 1931. év végére kimutatott 14·8 millió pengős tiszta vagyona mintegy 2·2 milliós tiszta terhére alakult át. Nem áll fenn tehát az az ok, amely miatt a népjóléti és munkaügyi miniszter nem járult hozzá a közkórházi alap megszüntetéséhez.

A községi háztartás az előbb említett teher átvállalása mellett kénytelen gondoskodni az alap pénztári hiányának fedezéséről is, melyet eddig évről-évre a kölcsönpénzekből, vagy ha erre megfelelő készlet nem állott rendelkezésre, a készlet erejéig a folyópenzekből előlegezett.

Minthogy az így előlegezett jelentékeny összeget — a naplószerű túlkadás az 1932. év végén kerek számban 20·7 millió pengőt tett ki — a községi háztartás egy év alatt fedezni nem képes, már az 1933. évi költségvetésben gondoskodás történt abban az irányban, hogy a szükséges fedezet több évre felosztva irányoztassék elő. Ily módon a hiányból az 1933. évben kétmillió pengő térül meg. A hiány pontos összege csak a folyamatban levő tételes törlések befejezése és a kintlevő ápolási díjak behajtása után lesz majd megállapítható. Addig az alap kereteit — mint főlszámolási keretet — fenn kell tartani, annak ellenére, hogy az alap ingatlan- és ingóvagyona a 300/1931. kgy. sz. határozat értelmében a községi háztartásnak már 1932. január 1-ével átadatott.

A közkórházi alap vagyonrészeinek átadásánál természetesen kivételt kellett tenni az alapítványi tőkére nézve. Ezek — 76.002·16 pengő névértékben — még az 1931. év végén a rendes letétekhez utaltattak át és ott továbbra is elkülönítetten, rendeltetésüknek megfelelően kezeltetnek.

A kormánnyal kötött megállapodás, amelyre fentebb hivatkozás történt, szószerint a következő :

»1. A m. kir. népjóléti minisztérium 1932. évi január hó 1-től kezdve a kórházi ápolási költségek megtérítésére évenként 7 (hét) millió pengőt átenged az országos betegápolási adó bevételeiből a fővárosnak oly módon, hogy ezt az összeget a főváros a nála befolyó adóösszegeből egyenlő negyedévi részletekben igénybe veheti.

2. Budapest székesfőváros közönsége ennek ellenében betegápolási díj fizetésére a kormánnyal szemben további igényt nem támaszt.

3. Budapest székesfőváros közönsége a legnagyobb gondossággal maga állapítja meg az ápolási díjakat úgy a Társadalombiztosító Intézetekkel, mint a magánosokkal szemben és e megállapítást a kormányhatóság jóváhagyja.

A népjóléti miniszter úr ígéretet tesz arra, hogy az érdekelt szomszédos törvényhatóságokat Budapest székesfőváros kórházfenntartási költségeihez való hozzájárulásra köteleztetni fogja.

Ez az egyezmény 1932. évi január hó 1-től számított 12 (tizenkettő) esztendőre szól.

A főváros vagyona.

Vagyon összesen.....	1.301,965.592-51 P
Téher összesen	471,436.755-65 «
Tiszta vagyon az 1932. év végén	830,528.836-86 «
Összehasonlítva az 1931. évi tiszta vagyon összegével...	849,799.792-11 «
A tiszta vagyonapadás az 1932. évben	19,270.955-25 P

Ez a tiszta vagyonapadás a következőkben részletezett változások eredménye:

I. Változások a vagyonnál.

Növekedés.

1. Ingatlanok	15,667.180— P
(Ebből 7,618.450 pengő a felszámolás alatt álló közkórházi alap ingatlanvagyonának átvétele folytán állott elő, míg a fennmaradó összeg a kisajátítások és az új beruházások folytán beállott vagyonszorulatnak és a tabáni épületbontások, telekeladások következtében jelentkező vagyonapadásnak különbsége.)	
2. Bútorok és felszerelési tárgyak	8,972.886-33 «
(A növekedés részben az új beszerzésekre, főként azonban a közkórházi alap vagyonából átvett ingóvagyon ide áthozott értékére vezethető vissza.)	
3. Anyagok, készítmények, természetmennyek	563.660-32 «
(A növekedés oka részben a háziyomda, részben a közkórházi alap vagyonából ide áthozott vagyonértékre vezethető vissza.)	
4. Haszonvételi jogok	1,273.780—
(A tiszta bevételi előírás emelkedése folytán.)	
5. Bevételi hátralékok	10,671.904-94 «
6. Pénzkészlet	137.950-30 «

Növekedés a vagyonnál ... 37,287.361-89 P

Apadás.

1. Cselekvő tőkék	3,269.000-82 P
(Az értékpapírok állaga és árfolyamértéke változott s az elhelyezett pénzkészlet kisebb volt; az így jelentkező apadást az önálló vagyonkezelésű üzemekbe fektetett beruházási tőkék emelkedése csak részben ellensúlyozta.)	
2. Vasútiüzemi beruházások	15,166.349-64 «
Marad vagyonnövekedés...	
	18,852.011-43 P

II. Változások a tehernél.

Növekedés.

1. Adósság	1,575.554-57 P
(A clearingtartozás és a függőkölcsöntartozás emelkedett; az így jelentkező növekedést az év folyamán kifizetett tőketörlesztőrészek csak részben ellensúlyozták.)	
2. Kiadási hátralékok	8,214.739-32 «

3. Egyéb teher tételek	29,241.066-79 P
(Több a múlt évihez képest a bevételi hátralékok várható törlési összegével, továbbá mert a felszámolás alatt álló közkórházi alap pénzmérlegének hiányát a községi háztartás teher tételei közé kellett sorolni és mert a tulajdonba és birtokba vett ingatlanok kifizetetlen vételára szaporodott. Az így alakult többletet csak részben ellensúlyozza a kölcsönpénzeknek megtérítendő hátralék csökkenése.)	

Apadás.

1. Fenntartott hitelek	908.394— «
Marad teher növekedés	38,122.966-68 P

III. Változások a tiszta vagyonnál.

Vagyonnövekedés	18,852.011-43 P
Tehernövekedés	38,122.966-68 «
Az 1932. év végén jelentkező tiszta vagyonapadás.....	19,270.955-25 P

Az 1932. évi vagyonleltárban az 1931. év előtt megszerzett telkek és felépítmények változatlanul az 1930. évben felvett, illetőleg megbecsült értékkel, az 1931—1932. évek folyamán kisajátított ingatlanok a vételárakkal, az új felépítmények az építkezés leszámolási értékével, az ingóvagyon a számvevőség által felülvizsgált részletes leltárakban megállapított értékkel, az anyagok és termelvények beszerzési áraikkal, a budapesti tőzsdén jegyzett értékpapírok az 1932. évben utoljára jegyzett árfolyammal, a budapesti tőzsdén nem jegyzett értékpapírok — a 260/1933. M. E. sz. rendelet alapulvételével — az 1931. július 1 előtti utolsó árfolyamnak 30%-kal csökkentett összegével szerepelnek.

Pénztárvizsgálatok. A pénztárvizsgálatokról szóló 1928. évi 1522. kgy. sz. szabályrendelet 21. §-a alapján a főszámvevő az 1932. évben 99 rendes és 311 rovasoló jellegű, együtt 410 pénztárvizsgálatot tartott és a megtartott vizsgálatok eredményéhez képest egy eset sem fordult elő, hogy a fővárost károsodás érte volna avagy súlyosabb beszámítás alá eső szabálytalanság nyert volna megállapítást.

Székesfővárosi számszék. Az 1930. évi XVIII. t.-c. a székesfőváros vagyonának, gazdálkodásának és számvitelének ellenőrzését a törvénnyel életrehívott székesfővárosi számszékre ruházta.

A számszék a törvény rendelkezéséhez képest az 1932. év folyamán 115 hivatalban, üzemben és intézményben tartott általános vizsgálatot. Ezenkívül 21 önálló, vagyoniilag elkülönített üzemben és 4 részvénytársasági formában működő intézményben mérlegvizsgálatot folytatott le. Mindössze 250 intézménynél tartott helyszíni vizsgálatot.

6. Városgazdaság.

A székesfővárosi hivatalok, intézetek, intézmények és üzemek fűtőanyagellátása. A polgármesteri XIII. ügyosztály a 172.687/1931—XIII. számú határozatnak megfelelően a különböző fővárosi hivatali helyiségek fűtésének központi irányítását és ellenőrzését megkezdte s ebbeli tennivalóit 510 fővárosi hivatalban, intézetben, intézményben és üzemben gyakorolja.

A fűtési tennivalók megszervezésével kapcsolatban a követendő eljárás szempontjából a polgármester szükségesnek tartotta egyes irányelveknek a megállapítását s e tekintetben következőleg intézkedett:

Megbízta a polgármesteri XIII. ügyosztályt, hogy a községi háztartás keretébe tartozó, illetőleg annak keretében kezelt fővárosi hivatalok, intézetek, intézmények és üzemek hivatali helyiségeinek fűtéséhez szükséges tüzelőanyagszükségletek megrendelése, kiutalása és leszállítása iránt ezentúl esetről-esetre közvetlenül a saját hatáskörében intézkedjék. Az önálló vagyionkezelésű intézmények a hivatali helyiségek fűtéséhez szükséges tüzelőanyagokat maguk rendelik ugyan meg, azonban megrendeléseiket nyilvántartásba vétel és az ellenőrzés gyakorolhatása céljából láttamozás végett a polgármesteri XIII. ügyosztálynál előzetesen esetről-esetről bemutatni tartoznak.

A Székesfővárosi Gázművek igazgatósága a hivatalok stb. részéről a hivatali helyiségek fűtéséhez szükséges tüzelőanyagokra vonatkozó megrendeléseket csak az előző pont értelmében fogadhatja el.

Utasította a számvevőseget, hogy a községi háztartás keretébe tartozó, illetőleg annak keretében kezelt hivatalok stb. tüzelőanyagszükségletével kapcsolatban feltekertett hitelnyilvántartólapmásolatokat az 1932. költségvetési évtől kezdődően évről-évre a polgármesteri XIII. ügyosztály közvetlen kezelésébe adja át, még abban az esetben is, ha netalán a hitelnyilvántartólapokon szereplő hitelek nem volnának költségvetésileg a nevezett ügyosztály kezelésébe utalva.

Egyúttal felhívta a polgármester a hivatalok vezetőit, hogy

a) a vezetésük alatt álló hivatal helyiségei részére szükséges tüzelőanyag kiutalását esetről-esetre a polgármesteri XIII. ügyosztálytól igényeljék és pedig szóbelileg, távbeszélő útján vagy írásbelileg, az iktató elkerülésével és mindenkor idejében, de legkésőbb két héttel a szállítás kívánt időpontja előtt;

b) a kiutalt tüzelőszerszállítmányt minden esetben a Gázművek raktárától vagy a csúzdától egészen a rendeltetési helyig megbízható alkalmazottjukkal, lehetőleg altiszttel kísértessék s a kísérőket esetről-esetre oktassák ki, hogy úgy a lemérlegelés, mint a szállítás és a lerakás tartama alatt állandóan a szállítmány mellett maradván, szigorúan ügyeljenek arra, hogy a tüzelőanyagból semmi el ne kallódjék, illetéktelen helyre ne jusson, továbbá, hogy a tüzelőanyag lehordása felesleges porlódás elkerülése végett kizárólag zsákokban vagy kosarakban, nem pedig lelapátolva vagy lehányva történjék;

c) ahol hídmérleg áll rendelkezésre, a tüzelőanyag szállítása kísérő nélkül is történhetik, de ezeken a helyeken egyes szállítmány tiszta súlya a hídmérlegen való kétszeri lemérlegelés (megrakott kocsi, üres kocsi) útján állapítandó meg hitelesen;

d) a leszállított tüzelőanyagokról szóló szállítóleveleket összegyűjtve, minden héten hétfőn délelőtt az iktató elkerülésével közvetlenül a polgármesteri XIII. ügyosztályhoz elismervény ellenében, felelősség mellett, juttassák el;

e) amennyiben valamely tüzelőszerszállítmány elindításának időpontjára nézve előzetes értesítést nem kapnának s így a szállítás kísérő nélkül történne meg, úgy ezt a körülményt írásban a polgármesteri XIII. ügyosztállyal haladéktalanul közölgék;

f) gondoskodjanak arról, hogy minden egyes fűtött helyiségben megbízható hőmérő álljon rendelkezésre, hogy ilykép a helyiség hőfoka mindenkor megállapítható legyen.

Gépkocsik központi műszaki ellenőrzése. A mai viszonyok között nemcsak a szükséges takarékoság érvényesítése, hanem az okszerű gazdálkodás keresztülvitele érdekében is szükséges, hogy a székesfőváros hivatalai, intézetei, intézményei és üzemei gépkocsijainak a kihasználása, a gépkocsik üzemanyagfogyasztása, általában a gépkocsikkal kapcsolatos üzemvezetés a leggazdaságosabban történjék.

Ezen cél elérése érdekében elrendelte a polgármester a székesfőváros hivatalai, intézetei, intézményei és üzemei összes gépkocsijainak központi nyilvántartásba vételét.

Minthogy pedig az egyes gépkocsiüzemek gazdaságosságáról hű képet alkotni csupán a gépkocsikkal kapcsolatos kiadások egyöntetű, egységes vezetése útján lehet, ezért a könyvvezetés egyöntetűségének biztosítása céljából a 38.161/1932. számú rendelettel a következők rendeltettek el.

A gépkocsik üzemi és fenntartási kiadásairól és teljesítményéről az egyes gépkocsiüzemek pontos előjegyzést tartoznak vezetni.

Ezek az előjegyzések négy főcsoportra oszlanak :

1. a garázs költségei,
2. napi teljesítmények autóegyedenként és összesítve,
3. fenntartási kiadások autóegyedenként és összesítve,
4. üzemi kiadások autóegyedenként és összesítve.

A garázs költségei közé tartozik a garázs évi bére. Ha a garázs középületben van, minden ingadozó értékű számítás mellőzésével, az a bérösszeg, melyet azon a környéken magángarázsért fizetnek. Idetartoznak továbbá a garázs fenntartási költségei: fűtés, világítás, telefóndíj, a gépkocsik mosása, tisztogatása, gondozása és felügyelete; az esetleges garázmester és a segédszemélyzet illetményei, valamint a garázzsal összefüggő közterhek.

Igen fontos a napi teljesítmények pontos vezetése és naponként való ellenőrzése. Ez nyújtja az alapot a kiadások ellenőrzésére, a személyzet ellenőrzésére és rendre szoktatására. A megtett utak megállapítása könnyen lehetséges ott is, ahol nincs útmérő felszerelve, mert hiszen a megállapított úti vagy munkaprogramm és térkép segítségével ez mindenkor meghatározható.

Rendkívül fontos az üzemi és fenntartási kiadások helyes szétválasztása. Minden a gépkocsiba szorosan beépített szerkezeti rész újításának vagy javításának, szabályozásának költsége a fenntartási kiadások közé tartozik, kivéve a pneumatikok javítását és cserélését. A javítások két csoportra oszlanak. A nagy, általános javítás, amely 2—3 évenként válik szükségessé és az üzemi kisebb javítások. A nagyjavítások költségét ott, ahol csak 1—2 gépkocsi van üzemben, célszerű arra az időre elosztani, amely idő alatt a javítás szükségessé vált. Ha több gépkocsi van üzemben, ez a költség eloszlik. (Példa: a gépkocsi 50.000 kilométeres út után kerül nagyjavításba. A nagyjavítás 2500 pengőbe került, ennek egy kilométerre eső hányada 5 fillér. Egy esztendő alatt a gépkocsi megtett 20.000 kilométert, erre az esztendőre a nagyjavításból tehát 1000 pengő esik.) Az üzemi kisebb javítások költsége természetesen egészen azt az esztendőt terheli, amelyben a javításokat végezték.

Az üzemi költségeket a következők terhelik :

a) A gépkocsivezetők összes illetményei, az állandóak és az esetleges változó illetmények. Természetbeni lakás esetén az azon a környéken általában fizetett lakbér.

b) A szorosan vett üzemi anyagok: benzin (motalkó), kenőolaj, tisztogató anyagok és a gépkocsi világításával összefüggő kiadások, továbbá a pneumatikok cserélése és az 1. alatti garázköltségek.

c) A gépkocsik után fizetendő közterhek, úgymint adó, biztosítás, útvám, kövezetvám, tűzrendészeti esetleges díjak stb.

d) Amortizációs költségek (10%), amennyiben ilyenek a fennálló szabályoknak megfelelően egyáltalán elszámoltatnak.

Különösen fontos a naponkint elhasznált üzemi anyagoknak naponkint való pontos előjegyzése és ellenőrzése, mert ez a legbiztosabb eszköz a gépkocsivezetők szolgálatának és a gépkocsi állapotának ellenőrzésére.

Az összesítő kimutatást a következő tagolás szerint kell vezetni:

- a) A gépkocsi rendszáma,
- b) a gépkocsi beosztása, illetve a szolgálat, amelyre rendelve van,
- c) a gépkocsi gyártására és származására vonatkozó adatok. Különösen fontos a gyártási évszám és a gépkocsi beszerzési éve,
- d) a gépkocsi teherbírása tonnákban a teherautóknál, a hengerek számának megjelölésével vagy a férőhelyek megjelölésével a személykocsiknál,
- e) a mellékkocsi teherbírása teherautóknál,
- f) a gépkocsi vételára (ennek hiányában becsértéke),
- g) a gépkocsi tárolási helye,
- h) a befutott kilométerek száma helyben, vidéken és együttvéve,
- i) a gépkocsivezetők száma,
- j) a gépkocsivezetők illetményei,
- k) a garázsírozás költségei,
- l) fenntartási költségek,
- m) üzemanyagköltségek,
- n) pneumatikok cserélési költségei,
- o) mosási és tisztogatási költségek,
- p) felügyeleti költségek,
- r) kilométerenkinti benzinfogyasztás,
- s) kilométerenkinti üzemi költségek,
- t) kilométerenkinti fenntartási költségek.

A gépkocsik központi nyilvántartásba vételével, valamint az egyes gépkocsi-üzemek fentiek szerint elrendelt egyöntetű könyvvezetésének és nyilvántartásának ellenőrzésével a polgármesteri I. (elnöki) ügyosztály bízott meg.

A székesfőváros által bérelt távbeszélőállomásokról folytatott magánbeszélgetések megtiltása. A telefonbeszélgetések korlátozása tárgyában már több alkalommal, legutóbb a felesleges vagy nélkülözhető távbeszélőállomások bejelentésére vonatkozó és az 1931. évi szeptember hó 1-én kelt 140.124/1931—I. sz. rendeletben utasította a polgármester a tisztviselőket és egyéb alkalmazottakat, hogy telefonbeszélgetéseket csakis feltétlenül szükséges esetekben kezdjenek és a beszélgetéseknek lehetően rövid elintézésére törekedjenek; figyelmeztette továbbá az alkalmazottakat, hogy a távbeszélőn magánbeszélgetéseket folytatni egyáltalában nem szabad. Ennek dacára

az utóbbi időben az előfizetési díjak nagymértékben emelkedtek. Ez a körülmény azt mutatja, hogy az alkalmazottak ezeket a rendelkezéseket ismét kevésbé tartják szem előtt, dacára annak, hogy a súlyos gazdasági viszonyok és a főváros nehéz pénzügyi helyzete megkövetelik a minden irányban alkalmazandó legmesszebbmenő takarékoságot. Ezért a polgármester 69.247/1932. számú rendeletében ismételten figyelmeztette a tisztviselőket és egyéb alkalmazottakat, hogy a székesfőváros által fenntartott hivatalos célokra szolgáló távbeszélőállomásokon magánbeszélgetéseket folytatni egyáltalában, tehát kívülről jövő felhívás esetén is tilos s mindazon tisztviselők és egyéb alkalmazottak ellen, akik ezeket a rendelkezéseket a jövőben nem tartják meg, igen szigorúan fog eljárni és a mulasztókat már az első alkalommal rendbüntetéssel fogja sújtani.

Egyidejűleg felhívta a polgármester a hivatalvezetőket, hogy ezeknek a rendelkezéseknek megtartására szigorúan ügyeljenek, a polgármesteri I. (elnöki) ügyosztályt pedig utasította, hogy a rendeletnek a végrehajtását ellenőrizze és annak megszegése esetén azonnal tegyen jelentést.

A Központi Városháza udvarain való átjárás szabályozása. A központi városháza udvarain át való közlekedés, a kapuk nyitvatartásának és becsukásának ideje, valamint a kapuügyleti szolgálatnak miként való ellátása eddig közismerten olyképpen szabályoztatott, hogy az összes utcai bejáratok reggel 6 órától este 7 óráig nyitva maradtak, este 7 órától kezdődően azonban minden kapu lezárattott és a bejárás kizáróan a Városház-utcai II. számú kapun át engedtetett meg.

Az esti és éjjeli órákban a közönségnek az udvarokon való átjárása is szünetelt, meg volt engedve azonban, hogy a Gerlóczy-utcai tűzoltó kapun a kora reggeli és az esti órákban a vásárcsarnoki árusok, az élelmiszerszállító kocsik, a szolgálati gépkocsik és egyéb járművek, valamint a városházán foglalkozást űző egyének ki és bejárjanak.

A kapukon való közlekedésnek és az átjárásnak ily módon való szabályozása mellett természetesen a városházi gondnok állandó feladatát képezte, hogy a hivatalos idő alatt és azon túl is szolgálatot teljesítő ügyeletesek útján az épületnek a felügyeletéről és a vagyontárgyaknak a megőrzéséről gondoskodják, az estéli és éjjeli órákban pedig külön éjjeli ügyeletesek útján ezt a szolgálatot folytatólagosan és megszakítás nélkül láttassa el.

A több évtizedes gyakorlat azt mutatta, hogy a kapuknak a hivatali időn túl, a nappali időszak alatt való állandó nyitvatartása és különösen a városháza udvarán át megengedett szabad közlekedés mellett illetéktelen egyéneknek az épületbe való bejutása gondos felügyelet mellett sem akadályozható meg. A zeg-zugos folyosórészek és a nyitott mellékhelyiségek pedig alkalmas rejtékhelyül lévén kihasználhatók, több esetben előfordult, hogy a városházán vagyontárgyak veszttek el, a tettesek azonban kézre nem kerültek.

Minthogy a fent vázolt közlekedési rend mellett vagyonbiztonsági szempontból megnyugtató eredmény elérhető nem volt, a polgármester az óvóintézkedések szigorítását halaszthatatlannak tartotta és ehhez képest a városházán úgy a kapuügyleti szolgálatot, valamint a városháza épületén, illetve udvarain átjáró közlekedését a közönségnek, nemkülönben a hivatali időn túl a városházára igyekvő és onnan

távozó tisztviselőkre és egyéb foglalkozást űző egyénekre nézve a be és kijárásnak a rendjét újból szabályozta és a következőket rendelte el:

Hétköznapokon az összes városházi kapubejáratok reggel 6 órától délután 3 óráig nyitva tartandók, 3 órakor azonban a Kamermayer Károly-utcai, a Gerlóczy-utcai és a Károly király-úti kapu kivételével az összes kapuk, a lépcsőházi bejáratok és a keresztszárnyépület vaskapui csukva tartandók. A Városház-utcai törzsépület kapubejáratainál azonban úgy az udvarra, valamint a folyosókra nyíló üvegajtók nyitva hagyandók. A fedett vásárcsarnok megközelíthetése céljából nyitva marad továbbá hétköznapokon este 7 óráig, szombati napon azonban este 8 óráig a Károly király-úti főkapu is.

Este 7 órától kezdődően általában a bejárás csak a Városház-utcai II. számú főkapun van megengedve azzal, hogy a Gerlóczy-utcai oldalon levő tűzoltókapun reggel 4 órától 6 óráig és délután szintén 4 órától 6 óráig az élelmiszerszállító kocsik és a csarnoki árusok ki- és bejárhatnak. Ugyanezen a kapun közlekedhetnek továbbá a nappali és éjjeli idő bármely szakában a központi városházán elhelyezett gépkocsik is, továbbá sürgős és halaszthatatlan esetekben a III. udvarhoz tartozó hivatalokhoz, intézményekhez és üzemekhez beosztott tisztviselők is.

A törvényhatósági tanács és a bizottságok üléseinek napján a Városház-utcai részen szigorú kapuügyeleti szolgálat létesítése mellett a bejáratok az ülések végéig nyitva maradnak. Egyebekben a hétköznapokra vonatkozó rendelkezések az irányadók.

Vasár- és ünnepnapokon az összes kapuk délután 1 órakor csukandók be és ugyanebben az időben a Kamermayer Károly-utcai, a Gerlóczy-utcai és a Károly király-úti főkapu is lezárandó. Egyebekben a hétköznapokra vonatkozó egyéb rendelkezések ezekre a napokra nézve is irányadók.

A kapuügyeleti szolgálat ellátása során a városházára belépő egyénektől a szükséghez képest személyazonossági igazolványt kell kérni, a főtisztviselők használatában álló gépkocsiknak és a szolgálati autóknak vezetői részére pedig a polgármesteri XI. ügyosztályt vezető tanácsnokának és a városházi gondnoknak aláírásával ellátott igazolványt kell kiadni.

Erdő- és mezőgazdaság. A székesfőváros erdőbirtokának területe 1932. év végén 2210·3 hektárt tett ki; ebből 627·8 hektár Budakeszi község, 1582·5 hektár pedig Budapest határában feküdt. Az egész területből a dunajbórpárti részre 2000·2 hektár, a dunabálpárti részre pedig 210·1 hektár esett. Az erdők túlnyomó részben a községi határok mentén terültek el és pedig a budai oldalra eső hegyeken, dombokon, a pesti oldalra esők pedig sík területen.

Az erdőgazdálkodás az 1922. év óta érvényben levő rendszeres gazdasági terv alapján történt. Ehhez képest a favágások számlálás útján foganatosítottak és mintegy 43 hektárra terjedtek ki. A kihasznált törzseket esetről-esetre a helyszínen erdőmérnökök jelölték ki. A számlálás útján tényleg kihasznált fatömeg 2098·9 tömörköbmétert tett ki, melyből 69·8 tömörköbméter haszonfa, 1816·9 tömörköbméter tűzifa és 212·2 tömörköbméter rözse volt. A vegyes tűzifából 439 ürköbméter az erdő- és mezőöri személyzet tűzifajárandóságának kielégítésére szolgált, a fennmaradó rész pedig eladásra került.

A fiatalosok tisztítására, felszabadítására és a középkorú állományok rendszeres gyérítésére — a rendelkezésre álló hitelek által megengedett határokig — nagy gondot fordított a főváros. Ezek a munkálatok közel 170 hektár területre terjedtek ki. A kikerült faanyagok egy része mint vékony, értéktelen gally a területen maradt, a vastagabb gallyakat és rúdát pedig megvásárolták a közeli lakosok.

Mellékhasználat gyanánt bérlet útján az egész területre kiterjedőleg gyakoroltatott vadászat. Külön bértárgyat képezett a budai és külön a pesti oldal.

Az erdők között fekvő rétek egy része beerdősített, a többi része pedig a kiránduló közönség pihenő és szórakozó helyéül szolgált és így fűtermése értékesíthető nem volt. A pesti fásítási övben levő erdei tisztások pedig apró parcellákban Wekerle-telepi és kispesti lakosoknak oly kötelezettséggel voltak bérbeadva, hogy a bérlő a területet a hivatal által adott csemetékkel tartoznak beültetni és azokat gondozni.

A budakeszi vörösgyagbányából házi kezelés útján 76 köbméter adatott el. A kőbányák közül »Tündérhegyi«, »Makkos-Máriai«, »Ördögoromi«, »Kesseli« és »Szépvölgyi« állott művelés alatt. Ezekből került ki az erdei sétatutakhoz szükséges kőmúva és azonfelül a székesfőváros által fenntartott utakhoz szükséges fedőanyag tetemes része, sőt magánosoknak is mintegy 1140 fuvart kitevő mennyiség adatott el.

Rendes vágásterületekből, hézagos fiatalosokból és erdei tisztásokból beerdősítés alá került 62,2 hektár. Az erdősítéshez 117 kilogramm csertőlgymakkot, 5,5 kilogramm fekete fenyőmagot, 20 kilogramm amerikai diómagot és 188.475 darab fekete- és erdei fenyő-, hárs-, tölgy-, kőris-, juhar-, szil-, dió- és nyár-csemetét használtak fel.

A csemetekert és gyümölcsfaiskola céljára szolgáló területek 59.389 négyszögmétert foglaltak el. Ebből utakra és művelés alatt nem álló területekre 18.617 négyszögméter esett.

A gyümölcsfaiskolából 6816 darab nemesített oltványt adott el a főváros.

A Jánoshegyi-úton, Normafa-jánoshegyi vendéglő közötti szakaszon vízvezeték-hálózat készül, mely vezeték mentén a kiránduló közönség részére három közkút szereltetett fel. A jánoshegyi vendéglő is bekapcsoltatott a vízvezeték-hálózatba. A hűvösvölgyi »Nagyréten« is elkészült a vízvezeték, ahol a közönség részére egy közkutat állítottak fel és ezenkívül a gyermeknyaraltatásra szolgáló székesfővárosi épületbe is bevezették a vizet.

A jánoshegyi nagy síugrósáncot a főváros anyagi hozzájárulásával átépítették.

Az évek óta használaton kívül álló úgynevezett hárshegyi ródlipálya bérbeadva, az elmúlt télen ismét üzemben volt.

Erdői kihágások száma 1107 volt. Vadászati és madarászati kihágás 35 volt. Erdői tüzet 13 esetben jelentettek, azonban jelentékenyebb kárt egyik sem okozott. Az erdők különben 1918 óta tűzkár ellen biztosítva vannak.

Az erdei sétatutak tisztán és rendben tartottak. A fontosabb kiránduló helyeken, villamosvégállomásokon a székesfőváros tulajdonát képező erdőket és az erdei sétatutak színjelzéseit feltűntető tájékoztató térképek helyeztetek el.

Bár az 1932. év folyamán is az erdőgazdaságban minden használat a megengedett legnagyobb mértékig fogantatosított, a kezelési eredményeknél mégis hiány mutatkozik. A hiányt indokolja az a körülmény, hogy a székesfőváros erdő-

gazdálkodását több olyan kiadás terheli, amely más erdőgazdaságban nem fordul elő. Ilyenek például a sétatutak, padok, menedékházak, játszótérek fenntartási és tisztántartási költségei, a tűzveszély megelőzése szempontjából csaknem az egész éven keresztül alkalmazott és fizetett alkalmi örök bérei, a jánoshegyi kilátótorony, valamint a Széchenyi-hegy glóriette-építmény fenntartási költségei.

A székesfőváros a külterkek őrizetére az év folyamán állandóan 33 mezőőrt, 4 mezőrendőrfelügyelőt és ezeken kívül 8—16 kisegítő őrt alkalmazott. A mezőrendőri személyzet felett a felügyeletet és ellenőrzést az Erdő- és mezőgazdasági hivatal gyakorolta. Ugyancsak ez a hivatal továbbította az 1894. évi XII. t.-c. előírásai szerint a beérkezett jelentéseket az illetékes bírósághoz és képviselte a fővárost a tárgyalásokon.

A mezőrendőri személyzet az év folyamán 3170 kihágási esetről tett jelentést, melyek mind elintézését nyertek.

VÁROSÉPÍTÉS ÉS KÖZMUNKÁK

1. Városrendezés, szabályozás és tűzrendészet.

Városrendezés. A városrendezési ügykörben a legfőbb feladat volt az építési ügyeket, telekrendezési, felosztási, ipartelep engedélyezési, nagyvasúti, közúti vasúti és iparvasúti kérdéseket akként intézni, hogy azok összhangban legyenek a főváros már kialakult és még kialakításra váró szabályozási és beépítési terveivel.

A nagyszabású városrendezési tervek közül elkészült a Farkasrét, Farkasvölgy és Kőbánya-dűlők egy részének szabályozása. A Farkasréti-temető körül terület a főváros egyik legegészségesebb vidéke, amit igyekezett a főváros főforgalmi utakkal ellátni s ezzel a fejlődés keretébe bevonni. E terv alapján a farkasréti villamost tovább lehet vezetni fel egészen a svábhegyi fogaskerekű középső állomásáig.

Elkészült a Tabán szabályozási terve is. Ezt a szabályozási tervet azonban a törvényhatósági tanács nem fogadta el, hanem pályázat kiírását tartotta szükségesnek.

Az elmúlt évben feldolgozta az ügyosztály a műszaki természetű statisztikai adatokat s ezek alapján összeállította a szemléltető térképeket, melyek a városfejlesztési program megállapításához szükségesek. Így elkészültek az egyes vidékekre megállapított és a még jóvá nem hagyott szabályozások, továbbá a főváros úthálózatának a burkolási nemeket is feltüntető térképe, valamint a víz-, gáz-, elektromos-, közúti vasúti és autobuszhálózat térképei.

Kimerítő javaslat készült a szabadon álló övezetek területén az épületek elhelyezésének és magassági méreteinek megállapítása, továbbá a településeknek és építkezéseknek a főváros közművekkel el nem látott részein való szabályozása tekintetében.

Óbuda beltelkének szabályozási kérdésében az előkészítő- és tervezőmunkálatok már meglehetősen előrehaladtak, amikor a hid tervezői részéről felmerült az a gondolat, hogy a már megállapított hídtengelyt másként kell vezetni. Ebben a kérdésben a kereskedelemügyi minisztérium van hivatva dönten. Amint ezt a döntést megismeri a főváros, Óbuda belső szabályozási tervének elkészítését azonnal megkezdi.

A főváros jövő fejlődését irányító városrendezési tervek elkészítésénél, főleg a budai oldalon fokozottabb munkára lenne szükség, amihez azonban elengedhetetlenül szükséges a város újabb felmérésének minél gyorsabb befejezése, hogy a megfelelő jó és kellő magassági adatokkal ellátott térképek az új városrendezési tervek elkészítésénél rendelkezésre álljanak. A városrendezési tervek gyors elkészítésének és szakszerű revíziójának ugyanis nagy akadálya, főleg a budai hegyvidék számára szorgalmazott új összekötő forgalmi útvonalak megtervezésénél az a körülmény, hogy a hegyvidéken a tervezéshez elengedhetetlenül szükséges rétegvonalas magassági adatokat is tartalmazó térképek nem állnak rendelkezésre.

A városrendezési ügykörből még felemlítendők a következő nagyobb jelentőségű szabályozási tervek és beépítési módok megállapításának munkálatai :

Az I. ker., Gellérthegy-utca és Naphegy-utca közötti terület beépítési módjának megállapítása.

Az I. ker., Andor-utca, Tétényi-út, Major-utca és Ercsi-út által határolt terület szabályozásmódosításának és beépítési módjának megállapítása.

Az I. ker., Bornemissza-utca és Mohai-út között fekvő terület egy része szabályozásmódosításának és beépítési módjának megállapítása.

Az I. ker., Fehérvári-út, Nagyikinda-út, Albert-utca és Etele-utca által határolt terület beépítési módjának megállapítása.

Az I. ker., Fehérvári-út, Bártfai-út és Sopron-utca által határolt területek felosztásával kapcsolatos szabályozás módosítása és beépítési módjának megállapítása.

Az I. ker., György Aladár-utca szabályozásmódosításának megállapítása.

Az I. ker., Zugligeti-út mentén fekvő úgynevezett Rupp-féle telekkomplexum beépítési módjának megállapítása.

Az I. ker., Szent Imre herceg-útja, Daróczy-út és Lenke-út által határolt terület beépítési módjának megállapítása.

Az I. ker., Városkúti-út és Diósárok között fekvő Ada-utca és környéke szabályozásának megállapítása.

Az I. ker., Farkasvölgy egy része szabályozásának megállapítása.

Az I. ker., Diana-út alsó szakasza szabályozásának megállapítása, illetve módosítása.

Az I. ker., Farkasrét, Farkasvölgy és Kőbánya-dülők egy részének szabályozásmódosítása.

Az I. ker., Lenke-út, Laufenauer-utca és Ibrahim-utca közötti terület szabályozásmódosításának és beépítési módjának megállapítása.

Az I. ker., Naphegy-utca, Lisznyay-utca és Fém-utca közötti terület beépítési módjának megállapítása.

Az I. ker., Sashegyi-út, Korompai-utca, Miasszonyunk-útja és Sion-lépcső közötti terület szabályozásmódosítása.

Az I. ker., Alkotás-utca, Endresz György-tér, Kékgolyó-utca és Schwarcz Ferenc-utca által határolt terület szabályozásmódosításának, illetőleg beépítési módjának megállapítása.

A II. ker., Keleti Károly-utca, Kis Rókus-utca és Kitaibel Pál-utca által határolt terület beépítési módjának megállapítása.

A II. ker., Pasaréti-út külső szakasza szabályozásmódosításának megállapítása.

A II. ker., Gárdonyi Géza-utca egy szakasza szabályozásának megállapítása, illetve módosítása.

A II. ker., Rózsahegy, Buday László-utca és Zivatar-utca által határolt terület beépítési módjának megállapítása.

A III. ker., Szemlőhegy-utca mentén fekvő 15.012—15.014. új hrsz. telkeket érintő szabályozás módosításának megállapítása.

A III. ker., Remetehegy-dülő egy részének az Attila-park elejtésével kapcsolatos szabályozásmódosítása és építési övezet módosítása.

A III. ker., Törökvész-út és Cimbalom-utca közötti terület szabályozásmódosítása.

A III. ker., Józsefhegyi-út egy szakaszának szabályozásmódosítása.

A IV. ker., Erzsébet-híd pesti hídfőjének északi oldalán tervezett tér rendezése.

A IV. ker., Eskü-tér egy részének és az Erzsébet-híd pesti hídfője lejárójának a régi Piarista épület, valamint a Petőfi-tér 2. számú székesfővárosi épület lebontásával szabaddá váló területen elhelyezendő Erzsébet királyné-emlékművel kapcsolatos rendezése.

Az V. ker., Váci-út, Tutaj-utca, Bessenyei-utca és Visegrádi-utca által határolt terület szabályozásmódosításának és beépítési módjának megállapítása.

Az V. ker., Visegrádi-utca, Korall-utca, Csáky-utca és Sziget-utcák közötti terület szabályozásmódosításának és beépítési módjának megállapítása.

Az V. ker., Váci-út, Zápolya-utca és Visegrádi-utca, valamint az Ipoly-utca által határolt terület beépítési módjának megállapítása.

Az V. ker., Pozsonyi-út, Sziget-utca, Újpesti-rakpart és Csanády-utca által határolt terület szabályozásmódosításának megállapítása.

A VI. ker., Fóti-út, Klapka-utca, Tüzér-utca és Csángó-utca által határolt terület beépítési módjának megállapítása.

A VII. ker., Fogarassy-út, Mexikói-út, Tábornok-utca és Pillangó-utca által határolt terület beépítési módjának megállapítása.

A VII. ker., Hajtsár-út, Füredi-út, Szent Mihályi-út és Bonyhádi-út által határolt úgynevezett Horthy Miklós kertváros beépítési módjának megállapítása.

A VII. ker., Erzsébet királyné-út, Róna-utca, Hajtsár-út és Uzsoki-utca által határolt telektömb szabályozásmódosításának megállapítása.

A VII. ker., Thököly-út és Szugló-utca közötti terület egy részének szabályozásmódosítása és a Boráros-téri dunai híd budai hídfője környéke szabályozásának megállapítása.

A VII. ker., Erzsébet királyné-útja, Amerikai-út, Dorozsmai-út és Kolumbus-utca közötti terület, a Thököly-út és a Szugló-utca közötti egyik területrészt és a Semsey Andor-utca, Gizella-út, Cserey-utca és Nürnberg-utca által határolt terület szabályozásmódosításának, illetőleg beépítési módjának megállapítása.

A IX. ker., Tóth Kálmán-utcából kiágazó 15 méteres úttal kapcsolatos szabályozásmódosításnak megállapítása.

A X. ker., Harmat-utca, Noszlopy-utca, Mádi-utca és Lavotta-utca által határolt terület szabályozásmódosításának megállapítása.

A X. ker. Kerepesi-út, Kereszturi-út, Névtelen-utca és Sashalmi határút által határolt terület szabályozásmódosításának megállapítása.

A X. ker., Kolozsvári-utca, Füzér-utca, Endre-utca és Hölgy-utca által határolt terület beépítési módjának megállapítása.

A X. ker., Gergely-utca, Szláv-utca, Cserkész-utca és Alkér-utca által határolt terület beépítési módjának megállapítása.

Telekpolitikai ügyek. A fővárosnak a telekpolitikai ügykörben kifejtett tevékenységét rendkívüli mértékben gátolta az a körülmény, hogy erre a célra a költségvetés keretein belül megközelítőleg sem állott a szükséges összeg rendelkezésre. Ennélfogva csupán a telekpolitikai szempontból legfontosabb ügyeket sikerült elintézni.

Ezek között a következő jelentősebb ügyek szerepeltek :

Megvásárolta a székesfőváros az I. ker. Brassó-út mentén fekvő 2491. új hrsz. 347-10 négyszögöl kiterjedésű telket 11.000 aranypengőért, a VII. ker., Belső Kerék-

gyártó-utca mentén fekvő 31.543. és 31.544. új hrsz. összesen 585 négyszögről kiterjedésű telkeket 35.110 aranypengőért, továbbá a III. ker., Guggerhegyen fekvő 15.888. új hrsz. 811·80 négyszögről kiterjedésű telket.

Javaslatot tett az ügyosztály a III. ker., Csúcshegyen fekvő 20.681. és 20.682. új hrsz., összesen 883·20 négyszögről kiterjedésű erdőterületnek 2000 pengőért, az ugyanott fekvő 20.672. új hrsz. 432 négyszögről kiterjedésű területnek 1000 pengőért és a Viharhegyen fekvő 16.513. és 16.516. új hrsz., összesen 1100·40 négyszögről kiterjedésű ingatlaloknak összesen 8000 pengőért kisajátítási egyesség útján való megszerzése iránt. Javaslatba hozta még, hogy a székesfőváros a Székesfővárosi Elektromos Művek Kazinczy-utcai telepének kibővítésével kapcsolatos utca-szabályozás céljából a VII. ker., Wesselényi-utca mentén fekvő 34.259. új hrsz. 175·30 négyszögről kiterjedésű ingatlant kisajátítási, illetőleg kártalanítási eljárás útján szerezze meg és Kispeszt megyei város ajánlatára aziránt tett előterjesztést, hogy a Kispeszt megyei város határában fekvő és a székesfőváros közönsége tulajdonát képező szeméthegek Kispeszt megyei város részéről történő elhordása, valamint ezen szeméthegek területének elegyengetése, nemkülönben feltöltése ellenében a székesfőváros mintegy 16 kat. hold kiterjedésű területet Kispeszt megyei város tulajdonába engedjen át.

Javaslatot tett az ügyosztály az I. kerületben lévő úgynevezett Jeruzsálem-telepi szükséglakók elhelyezése céljára szolgáló szükséglakásos épület, illetve telep helyének kijelölésére, a II. ker., Pasréti-út és Csévi-utca sarkán fekvő 802 négyszögről kiterjedésű telken álló műterembérháznak a budai Szent Ferenc Rend által létesítendő római katolikus kápolna céljára való átengedése iránt, javasolta továbbá az ügyosztály, hogy a székesfőváros a Teleki-téri kubikusokat a X. ker., Külső Jászberényi-út mentén fekvő 7728/1. régi hrsz. telkének mintegy 864 négyszögről kiterjedésű részére telepítse ki, a Baross-téri református egyházközség szétszedhető és szállítható templomának ideiglenes elhelyezése céljából a VII. ker., Thököly-út és Aréna-út sarkán fekvő telkének mintegy 440 négyszögről kiterjedésű részét engedje át és az I. ker., Németvölgyi nyílt piac céljára a Csörsz-utca és a Németvölgyi-út sarkán fekvő telkének mintegy 1760 négyszögről kiterjedésű területét engedje át.

Az elmúlt év második felében folytatta le az ügyosztály a haszonbéres földek értékesítése céljából a szokásos évi nyilvános földárverést, amelynek során 371 magyar hold és 768 négyszögről kiterjedésű székesfővárosi terület 189 részletben került hasznosításra, magyar holdankint kereken 51 aranypengő bérösszeggel.

Telekszabályozási ügyek. Az építési tevékenységben tapasztalt irányzatnak megfelelően a telekszabályozási és osztási ügyforgalom is csökkent az év második felében. Az elintéztett telekrendezési ügyek száma körülbelül ezerre tehető és e révén mintegy 3300 új és önálló beépítésre alkalmas telekkönyvi jószágtest keletkezett.

Az ügyosztálynak ezen tevékenységi köréből a következő nagyobb telekrendezési ügyek érdemelnek említést:

Az I. ker., Normafa-út mentén 5000 négyszögről, az I. ker., Istenhegy-dülőben 20.000 négyszögről, az I. ker., Beregszászi-út mentén 5500 négyszögről, az I. ker., Költő-utca mentén 8000 négyszögről, az I. ker., Somogyi-út mentén 10.000 négyszögről, az I. ker., Etele-út mentén 6000 négyszögről, az I. ker., Orbánhegyi-út mentén 11.000 négyszögről, az I. ker., Diana-út mentén 8000 négyszögről, az I. ker., Szent Imre

herceg-útja mentén 12.000 négyszögöl és az I. ker., Andor-utca mentén 34.000 négyszögöl terület.

A II. ker., Gárdonyi Géza-utca mentén 3.500 négyszögöl, a Görgényi-utca mentén 3000 négyszögöl és a Kis Rókus-utca mentén 3000 négyszögöl kiterjedésű terület.

A III. ker., Homokos-dűlőben 2500 négyszögöl, a Lőpormalom- és Mocsaras-dűlőben 25.000 négyszögöl és a III. ker., Bécsi-út mentén 6000 négyszögöl terület.

A VI. ker., Váci-út mentén 37.000 négyszögöl, a VI. ker., Váci-út és Palotai-út mentén 40.000 négyszögöl és a VI. ker., Palotai-út mentén 17.000 négyszögöl terület.

A VII. ker., Thököly-út mentén 3600 négyszögöl terület.

A IX. ker., Soroksári-út mentén 4000 négyszögöl terület.

A X. ker., Harmat-utca mentén 4700 négyszögöl, valamint a X. ker., Hajtsár-út mentén 17.000 négyszögöl, a X. ker., Kereszturi-út mentén 11.200 négyszögöl és ugyancsak a X. ker., Kereszturi-út mentén 35.000 négyszögöl kiterjedésű terület.

Teleknyilvántartási ügyek. Az engedélyezett építkezések megkezdésének feltételéül előírt telekkitűzéseket 1224 esetben hajtotta végre az ügyosztály, egyéb kérelem folytán pedig 596 telek határvonalait, illetőleg sarokpontjait tűzte ki.

Úgy az építkezések következtében hivatalból megindított telekszabályozásokkal, valamint a parcellázások engedélyezésére irányuló kérelmek alapján eszközölt telekrendezésekkel kapcsolatos telekállagváltozások folytán az ügyosztály a múlt évben a tiszti ügyészség részére telekkönyvi keresztülvezetés céljából 1124 drb. térrajzmásolatot készített, kiszámított továbbá 235 új háromszögelési fixpontot és 124 utcasarok pontot, kicserélt 160 régebben elhelyezett fakarót, amelyeknek helyébe betonba ágyazott vasszekrényes vascsövek kerültek, gyakorlatilag keresztülvitt 107 új utca elnevezést, végül kifüggesztett 920 új utcanévtáblát és 253 házszám-táblát.

Építésügyi Szabályzat. A központi fűtésnél használt hazai fűtőanyagok érdekében több újabb rendelet jelent meg. Ezzel azt a célt kívánták szolgálni, hogy a jövőben csakis magyar szenek füstmentes és gazdaságos eltüzelésére alkalmas berendezésű kazánok engedélyeztessenek. Az állam és az autonóm testületek központi fűtőberendezésű kazánjaiban a tiszta kokszfűtést megtiltották. A kokszt magyar szénnel vagy széntermékekkel kell keverni, egyes kazántípusokban pedig tisztán magyar szenet kell égetni.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa a Magyar Mérnök- és Építészegylet készítette Vasbetón-szabályzatban foglaltak betartását a székesfőváros területén a vasbetónszerkezetek méretezésénél és kivitelénél kötelezőnek mondotta ki. Az Építésügyi Szabályzat függelékének erre vonatkozó részét a Fővárosi Közmunkák Tanácsa ehhez képest módosította.

Magánépítés. Az elmúlt évben a főváros a mostoha gazdasági viszonyok ellenére is öröndetes módon épült és fejlődött tovább és az építkezési tevékenység csak az év második felében mutatott lényegesebb hanyatlást.

Az ügyosztály a városrendezési és magánépítési szakbizottság meghallgatásával számos építési, építésmódosítási, toldalék-építkezési, kerítés-, felvonó-építési, átalakítási, mótorkazán-, közlőmű-, munkagép-, boltkapuzat-, kirakatszekrény-, felállítási stb. engedély iránti kérelmet intézett el. Az előterjesztett kérelmek közül 225 nagyobb létesítmény engedélyezését kellett elbírálni.

Az építési engedély iránti kérelmeket 2623 esetben vizsgálta felül az ügyosztály az építkezési telkek rendezettség szempontjából és körülbelül 8500 olyan ügyet vezetett keresztül a teleknyilvántartásban, amelyekkel kapcsolatban egyfelől az építkezésből kifolyóan, másfelől pedig a különálló szabályozásokkal egybekötött osztások következtében a telek állaga megváltozott. Az építkezési kérelmek egyik fontos kellékét képező hivatalos helyszínrajzokból mintegy 4150 drb. készült el.

Út- és csatornaépítési ügyosztály. Az *útépítési osztálynak* feladata és munkaköre kettős. Egyrészt a meglévő útburkolatokat kell a mai kor és közlekedés igényeinek, valamint a haladottabb városépítési felfogás követelményeinek megfelelően fenntartani és átépíteni. Másrészt a székesfővárosi új utak építését kell az újabb tudományos kutatások eredményei alapján előkészíteni és végrehajtani. A kettős ügkör intézése ismét kettős. Az új utak építését, továbbá a meglévők modernizálását és végül az útfenntartási munkálatoknak irányítását a polgármesteri II. ügyosztály végzi. Az útkarbantartásnak végrehajtását a kerületi előljáróságok intézik.

A székesfővárosi utak közül csak a nagyforgalmú utakat burkolták kővel vagy keramittal. E mellett a város belterületén az aszfalt, a külterületen pedig a makadam nyert alkalmazást. A kocsiburkolat területe 7,018.049 m². Ebből szilárd burkolat (kő, kerámia, aszfalt, beton, bitumenes téglák és fakockák) 4,205.590 m², a makadamburkolat pedig 2,812.459 m². Így tehát az összes burkolatoknak 60%-a végleges jellegű, 40%-a pedig makadam.

A világvárosoknak mai, modern közlekedése, a nagyvárosi lakosság fokozottabb igényeinek kielégítése, a por- és sárképződés csökkentésére irányuló törekvés szükségessé teszi oly útépítési és útkarbantartási programnak a megállapítását és szakszerű keresztülvitelét, amely ezeknek a követelményeknek eleget tesz. Indokolt ez a törekvés, hogy a kivezető főútvonalak és nagyforgalmú körutak végleges (szilárd) burkolattal láttassanak el. A szakszempontok mellett nem kevésbé fontos a pénzügyi szempont mérlegelése. Az útépítési program ezen elveket követve olyan építések végrehajtását kívánja elsősorban, amelyekkel a községi háztartás a nagy karbantartási költségek súlyos terhe alól mentesül. A választott burkolatnemeknél a pénzügyi követelmények mellett a hazai származású anyagoknak alkalmazása is felette fontos elv.

Gyalogútjait a főváros részben végleges jellegű: aszfalt-, kő-, bitumenes burkolattal (1,580.010 m²) látta el.

Aszfaltgyalogútburkolataink európai viszonylatban is kiválóak. A hazai iparnak feladata, hogy a külföldi származású petrolbitumenekeket kiszorítsa és a nyersolaj desztillációs eljárásával hasonló kiváló minőségű anyagokat állítson elő.

Az osztály az utak törzskönyvezésével is foglalkozik.

Az utak gondozásával szoros összefüggésben van a fővárosi kertészet tevékenysége, amelynek munkája a következőképpen tagozódik:

a) *Városliget.*

A VI. kerületben lévő 90 ha. nagyságú park jelentékeny idősebb faállománnyal, pázsitterekkel, szökőkutakkal és tóval.

b) *Üllői-úti Népliget.*

A X. kerületben 112 ha. terjedelmű terület, erdőszerű részlettel, fiatal parkfaállománnyal, modern parkozással és mutatványos teleppel.

c) *Sétányok.*

Ide a székesfőváros I—X. kerületében lévő összesen 120 kisebb-nagyobb park tartozik. Ezeknek összterülete 320 ha., közülük a legnagyobb az I., Városmajor 13-9 ha. területtel. A tulajdonképeni parkok közül elsősorban megemlítendők a Rottenbiller-kert, a Tisza Kálmán-téren, a Ferenc József-téren és az Erzsébet-téren lévő parkok, valamint a Pasaréti-út mellett fekvő Drasche-féle ingatlanon a megvalósulás stádiumában lévő új park.

d) *Utcai fasorok.*

A fasorokban az élőfák száma kerekén 110.000, melyek 500 utcában vannak elültetve.

e) *Központi kertészeti telep.*

A székesfőváros kertészeti központja (létesült 1888-ban) a VI., Vágány-utca 10. sz. alatt lévő 4-3 ha. területen nyert elhelyezést. 24 növényháza és 500 ablakos melegágya van. Rendeltetése a nyilvános sétányok, Városliget, Városháza stb. növény-szükségletének, főképen viráganyagának, továbbá a különféle díszítésekhez szolgáló növényzet termelése és ápolása. A telep látja el a sétányok és parkok lomb-, kompost- és korhadt trágyaföldszükségletét is.

f) *Népligeti és Bihari-úti faiskola.*

A Népligeti faiskola 5-1 ha. területen, a Bihari-úti faiskola 10-5 ha. területen a X., Népligetben nyert elhelyezést. Rendeltetése az utcák, sétaterek stb. részére szükséges fák, cserjék és élő növények szaporítása és nevelése. Főképen a homokos pesti oldal növény-szükségletét látja el.

g) *Jobbparti faiskola.*

A jobbparti faiskola az I., Városmajorhoz tartozó 2-6 ha. területen létesült. Rendeltetése a budai fasorok és sétányok részére szükséges fák és virágok előállítására. Kiváltképen a kertészet fenyő-, örökzöldnövény- és rózsaszükségletéről gondoskodik.

A fővárosi kertészetnek a meglévő ültetvények fenntartási munkálatain kívül az is a célkitűzése, hogy fővárosunkban a modern városfejlesztési, esztétikai és egészségügyi szempontoknak megfelelően minél több újabb parkot, fásítást létesíthessen. E mellett jó példával jár elől a város virágdíszítése céljából indított társadalmi mozgalomban. E célok elérését, sajnos, nagyon hátráltatja a jelenlegi gazdasági válság.

Elsőrangú szükséglete a kertészetnek új kertészeti telep létesítése a Zuglóban. E célra a folyó évre 40.000 pengő rendkívüli hitelösszeg vétetett fel a költségvetésbe. Az új telep létesítésére kényszerít a jelenlegi telep rossz elhelyezése. A vasút mellett fekvő, a füst károsan hat a növényzetre s ezért még a háború előtt át akarták helyezni. Utóbb ennek a tervnek reményében a telep területét is csökkentették, amennyiben az Izraelita Hitközség a terület egy részét megkapta kórház céljára.

A kertészet nagyarányú tevékenységét jellemzi, hogy a főváros költségvetésében rendes személyi kiadás címén 94.009 pengő, rendes dologi kiadás címén 1,896.631 pengő, rendkívüli dologi kiadás címén 40.000 pengő, összesen 2,030.640 pengő kiadási előirányzattal szerepel. A kertészet a nyári fődényben körülbelül 900 kertészeti nap-számosnak ad kenyeret.

Az osztály ügykörébe tartozik még a ligetek és parkokban lévő területfoglalások és árusok ügye, így a Nemzetközi Vásárral kapcsolatos területfoglalás, kocsiról való tejárusítás, trafik- és élelmiszerbódék, mérlegek, szobrok elhelyezése stb. Továbbá gyermekjátszóterek létesítése és fenntartása, műköltábas padok elhelyezése és karban-

tartása az egész város területén, a kertészeti épületek fenntartása és kisebb új építmények tervezése, valamint a parkok bekerítése, bitumenes utak építése.

Csatornázási osztály működési körébe tartozik:

1. A mellécsatornák tervezése, építése s ezzel kapcsolatban a csatornázási járulékok kivetése.

2. A magáncsatornák engedélyezése és nyilvántartása.

3. A közcatornák fenntartása.

4. A központi csatornaszivattyútelep üzeme.

5. Az árvízvédelemmel kapcsolatos szivattyúzási teendők ellátása.

A csatornafenntartási kirendeltség a közcatornahálózaton a múlt évben összesen 1611 helyen végzett javítást mintegy 220.000 pengő költséggel. A csatornafenntartási kirendeltség az összesen mintegy 635.000 méter hosszú csatornahálózat karbantartását központos irányítás mellett végzi.

A központi csatornaszivattyútelep a balparti városrész szennyvizeit továbbítja a Dunába. Az 1932. évben a Dunába szivattyúzott szennyvíz mennyisége 60 millió m³ volt. A telep gépi berendezésének teljes átalakítása az elmúlt év folyamán fejeződött be. A szennyvízszivattyúk hajtására elektromotorok szolgálnak összesen 1840 lóerővel. Tartalékul áramkimaradás esetére 1 drb 450 lóerős Dieselmotor szolgál. A telep szennyvíztisztító berendezése az 1932. évben összesen 11.000 m³ csatornaiszapot emelt ki.

A háború alatt és azt követő években a főváros közcatornaépítési tevékenysége jóformán teljesen szünetelt. A csatornahálózat tehát mintegy tíz évig nem fejlődött, aminek hátrányai az építkezések megindulásával azonnal jelentkeztek. A háború utáni években ugyanis főleg a családi házak építése lendült fel s miután erre a célra inkább az olcsóbb telkek voltak elsősorban alkalmasak, a főváros külső, csatornával még el nem látott területein egész új városrészek keletkeztek. Bár az építkezések lehetővé tételére maga a hatóság is megengedte a kisebb házaknak pócegdörrel való építését, mégis kétségtelen, hogy a szennyvizek elvezetésének közegészségügyi szempontból egyedül helyes módja: a csatornázás.

Az elmúlt évtizedben a főváros nagyarányú külterjes fejlődése során főleg Kelenföldön, Angyalföldön, Zuglóban és a Rákosi réteken keletkeztek ilyen csatornázatlan lakótelepek.

Mint hogy éppen ezeken a területeken a talajvíz nagyon magas, a parcellák kicsinyek és sok helyütt a vízvezetéki hálózat hiányában a vízellátást kutak biztosítják, az itt sűrűn létesített pócegdörök súlyos talajfertőzést okoznak.

Éppen ezért a fővárost az utóbbi évek csatornaépítési programjának kidolgozásakor az a szempont vezette, hogy elsősorban az említett városrészekben a rendes csatornázás fejlesztésével a közegészségügyileg hátrányos állapotokat mielőbb megszüntesse.

Az ügyosztály kidolgozta a kérdéses területek általános csatornázásának tervét, hogy ennek alapján (amilyen mértékben azt a pénzügyi viszonyok engedik) a csatornahálózatot egységes elgondolás alapján fokozatosan lehessen kifejleszteni.

A Rákosvölgyi, valamint a Budafoki-úti főgyűjtőcsatornák építése a közelmúltban annyira haladt, hogy a mellécsatornák építésének ezen a területen most már nincs akadály.

A pesti oldalon a Duna, a Hungária-körút, a Kerepesi-út és a határ által övezett területnek, a budai oldalon főleg Kelenföld és a hegyvidék egy részének csatornázását kell mielőbb végrehajtani.

Magas Dunavízállás idején a budai Dunaparton a szennyvizek átemelését gözlokomobilokkal hajtott centrifugál-szivattyúk végzik. Ezek a berendezések a budai Dunapartnak nem válnak díszére. Segíteni az állapotokon azonban csak úgy lehet, ha a budai Dunaparton a főgyűjtőcsatornát megépítik. Ez esetben ugyanis a gözlokomobiloknak felállítása feleslegessé válnék.

A főgyűjtők és közcsatornák tisztítása a főváros mintegy 610.000 fm hosszú csatornahálózatának tisztításából áll. A munkát 90 munkás végzi.

Jövőben a csatornatisztítás mostani, a munkásokra oly egészségtelen és veszélyes kézi tisztításának gépekkel való helyettesítését tervezte a főváros. Az ez irányban végzett kísérletek kedvező eredménnyel jártak.

Az áruhitelezési alapon végrehajtandó út- és csatornaépítések. Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottsága, folyó évi július hó 5-én tartott rendes közgyűlésében a szükségmunkák megindítása ügyében 271/1932. kgy. sz. a. a következő határozatot hozta:

»A közgyűlés — figyelemmel arra, hogy a Budapest székesfőváros területén végzendő szükségmunkák mielőbbi megindítása közérdek — kívánatosnak tartja, hogy Budapest székesfőváros 1932. évben legfeljebb 10,000.000 pengő erejéig szükségmunkát végeztessen.

Ezért a közgyűlés — tekintettel arra, hogy ezen szükségmunkák mielőbbi megindítását csak az ügymenet egyszerűsítése biztosítja — felhatalmazza a polgármestert, hogy a Budapest székesfőváros által végeztetendő szükségmunkák előkészítésére és megszervezésére 228/1932. kgy. számú határozattal kiküldött különbizottság meghallgatása után ezeket a szükségmunkákat a fentemlített összeg keretén belül megállapíthassa és ezeket megrendelhesse.

Egyben a közgyűlés ezen szükségmunkák fedezetének előteremtése céljából felhatalmazza a polgármestert, hogy abban az esetben, ha fedezet másként rendelkezésre nem állana, annak áru- vagy pénzhitel útján való előteremtéséről gondoskodhassék olyképp, hogy ezen hitel igénybevételeire vonatkozó tárgyalásokat haladéktalanul megindíthassa és a fentemlített külön bizottság meghallgatása után — a közgyűlés és a kormányhatóság jóváhagyásának fenntartásával — megállapodást létesíthessen és hogy ezt a megállapodást aláírthassa.

Egyidejűleg a közgyűlés felhatalmazza a polgármestert arra, hogy az előbb említett hitel igénybevételeivel kapcsolatosan netán szükségessé váló egyéb intézkedéseket saját hatáskörében a legjobb belátása szerint megtehesse.

A közgyűlés végül határozza el, hogy ezt a határozatot jóváhagyás végett a m. kir. belügyminiszterhez felterjeszti.

E határozatot a m. kir. belügyminiszter a pénzügyminiszter véleményének meghallgatása után f. évi augusztus hó 2-án kelt 70.445/1932. B. M. sz. alatt a következő leirattal hagyta jóvá:

»A magam részéről méltányolom azokat az indokokat, amelyek a székesfőváros közönségét a munkanélküliség levezetésére, illetőleg munkaalkalmak teremtésére

készítetik, erre irányuló törekvéseit elősegíteni kívánom s ezért a szükségmunkák mielőbbi határozata ellen elvileg észrevételt nem teszek.

Kikötöm azonban, hogy a munkaprogrammot úgy kell összeállítani, hogy általa lehetőleg a székesfőváros fontos és sürgős közszükséglete nyerjen kielégítést.

Az elrendelendő munkákról részletes költségvetést kell készíteni és a munkaprogrammot a költségvetésekkel együtt jóváhagyás végett hozzám a fedezet kijelölése mellett előzetesen be kell mutatni.

Kikötöm továbbá, hogy a munkálatok kiadásánál a Közszállítási Szabályrendelet rendelkezéseit szigorúan be kell tartani és hogy a szóban levő közmunkák kiadásánál, a munkanélküliek nagy számára való figyelemmel, a munkások szociális érdekeit a lehetőségig biztosítani kell.»

A 228/1932. kgy. sz. határozattal kiküldött különbizottság által megállapított út- és csatornaépítési program kidolgozásakor a következők vétettek figyelembe :

1. A költségvetésben szereplő út- és csatornaépítéseket a fővárosi bevételek nagymérvű csökkenése folytán végrehajtani nem lehetett. Elsősorban az elmaradt munkákat kell elvégeztetni.

2. A székesfővárosnak egyes területrészei, úgymint a Lagymányos, a Lipót-város külső része, a Zugló, stb. az utóbbi években oly nagy mértékben fejlődtek, hogy az utcák csatornázása ma már halaszthatatlan, hiszen a legtöbb utcában minden második vagy harmadik telken lakóház áll. Erre való tekintettel a csatornázási programmba az említett városrészek utcáinak csatornázása illesztetett be. A közcsonakokkal egyidejűleg természetesen a szükséges gyűjtőcsatornák is megépülnének.

3. A kivezető főutvonalak burkolata nagyrészt makadám. Ez a burkolat nyáron poros, télen sáros. E mellett pénzügyi szempontból is hátrányos, mert nagy fenntartási költséget igényel. Ezért ezeket az utvonalakat mielőbb végleges útburkolattal kell ellátni.

Figyelemmel arra, hogy a székesfőváros a munkálatokat hitelezési alapon kívánta végrehajtani, a munkák kiírásához a vonatkozó székesfővárosi általános, részletes, különleges és ajánlati feltételeket ennek megfelelően át kellett dolgozni.

E feltételek értelmében :

1. Az ajánlattevők legalább 100.000 pengős munkacsoportra tartoznak ajánlatot tenni, mégpedig úgy, hogy minden egyes munkanemre megadandó az egységár.

2. A munkahelyet a főváros a megbízás adásakor fogja kijelölni. Tájékoztatásul a különböző csatornanemekre előreláthatólag várható munkanemek a vonatkozó hirdetményben közzétettek azzal, hogy a tervek a munka megkezdése előtt rendelkezésre bocsáttatnak.

3. A munkákat befejezés után a vállalkozónak le kell számolnia, át kell a székesfővárosnak adnia és csak az átadás után kezdődik a főváros részletfizetési kötelezettsége és pedig úgy, hogy a költséget 36 havi egyenlő részletben kell törleszteni.

4. A mindenkori tőke után a leszámolás után következő hónap 1-től kezdődőleg a székesfőváros kamatot térít, a kamatláb 1%-kal magasabb, mint a Nemzeti Bank mindenkori váltóleszámlási kamatlába.

5. Az ajánlatok felett november hó végéig kell a fővárosnak döntenie.

Az útépitésekre, mivel kevesebb munkáról volt szó, azonos feltételek mellett részletes tervek és költségvetések alapján versenytárgyalás hirdettetett szintén.

A csatornaépítésekre 47, az útépítésekre 202 ajánlat érkezett be. Az ajánlatoknak átvizsgálása után kitűnt, hogy a 9 millió pengő összértékű munkából mintegy 3 millió pengő útépítési és 1 millió pengő csatornaépítési, összesen tehát 4 millió pengő adható vállalatba akként, hogy a főváros érdekei úgy pénzügyi, mint szakszerűség tekintetében meg vannak védve. A vállalkozók bonitása tekintetében szigorú állaspontra kellett helyezkedni azért, mert a főváros nem tehetette ki magát annak, hogy a vállalkozó a megkezdett munkát abbahagyja vagy a munkásoknak kiérdemelt munkadíját a hét végén nem tudja kifizetni. Az említett ajánlatok úgy pénzügyi megbízhatóság, mint egységáruk szempontjából megfelelőek voltak.

A hirdetett 5 millió értékű csatornaépítési munkák közül 4 millió pengő összegben oly magas egységárú ajánlatok érkeztek, hogy azok elfogadhatók nem voltak. Ehhez járult még, hogy az ajánlkozók egyrésze tisztán készpénzfizetés ellenében, mások pedig oly különleges kikötésekkel pályáztak, amelyek a főváros mai pénzügyi helyzetében nem voltak elfogadhatók.

A közgyűlés, a fentiek alapján, hozzájárult ahhoz, hogy a polgármester az igen nagy munkanélküliség enyhítésére, áruhitelzés igénybevételével végrehajtandó, 9 millió pengő összértékű út- és csatornaépítésekből, az eddig megtartott versenytárgyalások alapján kereken négymillió pengő (3 millió pengő út- és 1 millió pengő értékű csatornaépítési) munkára a vállalkozói megbízást kiadhassa és pedig a következő feltételek mellett:

A munkákat a befejezés után a vállalkozónak le kell számolnia, át kell a székesfővárosnak adnia és csak az átadás után kezdődik a főváros részéről a fizetési kötelezettség és pedig úgy, hogy a költséget 36 havi egyenlő részletben kell törlesztenie. A mindenkori tőke után a székesfőváros a leszámolás után következő hónap elsejétől kezdődőleg kamatot térít, a kamatláb 1%-kal magasabb, mint a Magyar Nemzeti Bank mindenkori váltóleszámlítási kamatlába. A vállalkozónak a nem szakmunkások közül legalább 70%-ot a székesfővárosi építési vezetőség által jegyzékbe foglaltak közül kell alkalmazni. A vállalkozó ajánlatában köteles kijelenteni azt, hogy a munkára vonatkozó s aláírásával ellátott ajánlatához csatolt általános, részletes és különleges feltételeket elfogadja.

Utak építése és karbantartása. A válságos gazdasági és pénzügyi viszonyok között nagyobb szabású program helyett csak a legfontosabb helyi közlekedési igények kielégítésére és az utak átlagának megvédésére kellett a fővárosnak szorítkoznia.

A kedvezőtlen pénzügyi helyzet folytán az új utak építésére előirányzott 3·3 millió pengő hitelösszegnek csak mintegy harmadrészét lehetett 1932-ben felhasználni. Ebből épültek az I., Kököröcsin-utca, a Gellért-hegy alján az I., Hegyalja-út (úgynevezett transzverzális-út), az I., Zólyomi-út és a II., Orló-utca. Ezek kátrányos makadámutak. Megépült még az I., Németsvölgyi-út (a Királyhágó-utca és a híd között) bazalt kiskövel, az I., Vak Bottyán-utca aszfalttal, a III., Szentendrei-út második szakasza bazaltfejkövel és végül az V., Felka-utca aszfalttal.

Az elmaradt munkákat azonban jórészt pótolni lehetett oly módon, hogy a szükséges utakat hitel igénybevételével építtette meg a főváros.

A közgyűlés a halaszthatatlanul szükséges útvonalak megépítése, valamint a nagy munkanélküliség enyhítése céljából út- és csatornaépítési munkákra, áru-

hitelezés igénybevételeivel, 9 millió pengőt engedélyezett (271/1932. kgy. sz. hat.). Ebből útépítési munkákra 4·5 millió pengő esett. Az 1932. év folyamán ennek terhére az alább felsorolt útépítések hajtottak végre:

Az I., Budafoki-út topeka, az I., Budaörsi-út betón, az I., Hidegkúti-út (a Zuhatag-úttól az 51/a számú házig), továbbá a Nagykovácsi-úttól a főváros határáig bazalt kiskő, az 51/a számú háztól a Nagykovácsi-útig betón), az I., Horthy Miklós-út (a Szent Gellért-tér és Horthy Miklós-körtér között) aszfalt gyalogút, az I., Németvölgyi-út (Mártonhegyi-út és Farkasréti temető főbejárata között) bazalt kiskő, az I., Szabolcska Mihály-utca keramit, a III., Szentendrei-út harmadik szakasza betón, az V., Korall-utca topeka, a VII., Elemér-utca topeka, a VII., Telep-utca keramit, a VIII., Eszterházy-utca topeka, a VIII., Kálvária-tér topeka, a VIII., Losonci-utca topeka, a VIII., Tömő-utca topeka, a IX., Gubacsi-út $\frac{3}{4}$ -es bazaltkocka, a IX., Kikötői-főút folytatólagos rendezése keramit, a IX., Kinizsi-utca topeka, a IX., Páva-utca (a Mester-utca—Tompá-utca és Tűzoltó-utca—Üllői-út között) keramit, a X., Cserkész-utca keramit és a X., Hungária-körút (Kőbányai-út és Simor-utca között) betónburkolását. E munkák előírányzata 3,180.000 pengő volt.

Az új utak építési programjában a következő útvonalak szerepelnek:

Az I., Eszék-utca keramittal, az I., Törökbálinti-út makadámmal, a II., Lorántffy Zsuzsanna lépcső makadámmal és lépcsővel, a III., Pacsirtamező-utca és a Nagyszombat-utca bazalt kiskővel, az V., Pannónia-utca keramittal, az V., Csáky-utca topekával, a VII., Aréna-út bazalt fejkővel, a VII., Laky Adolf-utca kátrányos makadámmal, a VIII., Eszterházy-utca (a Múzeum-utca és a Reviczky-utca között) aszfalttal, a IX., Vágóhid-utca bazalt kiskővel és a X., Külső Jászberényi-út (a MÁV-tól 800 fm hosszúságban) betónnal.

A háború alatt és az utána következő években a székesfőváros útvonalai leromlottak. A gazdasági élet fellendülésével azonban a főváros igyekezett a hiányokat ezen a téren is pótolni. Mutatja azt az útépítési hitelek alakulása.

	Útkarbantartás	Útépítés P e n g ő	Együtt
1927. évben	8,247.622	4,035.050	12,282.672
1928. «	9,007.001	7,023.190	16,030.191
1929. «	10,048.110	3,161.600	13,209.710
1930. «	6,991.341	5,662.185	12,653.526
1931. «	5,632.183	5,228.026	10,860.209
1932. «	4,895.142	3,957.901	8,853.043

Ehhez járulnak még 1932. és 1933. években a hitelezési alapon végzett munkák 4,500.000 pengő értékben.

A gazdasági szempontok fokozottabb érvényesítése és a rendelkezésre álló anyagi eszközök csökkenése az utak karbantartásánál nagyobb változtatást tett szükségessé. Kereken 7 millió négyzetmétert kitevő kocs út és a két és fél millió négyzetmétert kitevő gyalogútburkolatok viszonylagos nagy karbantartási költségei a végleges jellegű, szilárd burkolatra való átépítéssel csökkenthetők. Azért a karbantartási költségek viszonylagos csökkentésével igyekszik a főváros a szükséges átépítést fokozatosan végrehajtani. A karbantartási munkálatok egységes, gazdaságos és takarékos irányításával évente nagyobb mértékben lesz majd lehetséges a leromlott makadámburkolatokat végleges jellegű, szilárd burkolatokra kicserélni.

Ilyen módon a drága fenntartási költséget igénylő, rossz minőségű burkolatok helyett mindinkább a kisebb karbantartási költséget igénylő, végleges jellegű és jobb minőségű szilárd burkolatok lesznek többségben.

A gyalogutak tisztántartása körül felmerült vitás kérdések rendezése. A kiépített külterki és villanegyedekben levő utakon a gaz kiirtása ügyében hozott 166.382/1929—III. tan. sz. határozat végrehajtásával kapcsolatosan a köztisztasági szabályzat bizonyos rendelkezéseinek értelmezése és foganatosítása körül több vitás kérdés merült fel, amelynek egységes rendezése — az új köztisztasági szabályrendelet megalkotásáig, illetve életbeléptetéséig is — szükségesnek mutatkozott.

Ehhez képest az e kérdésekben követendő egyöntetű eljárás biztosítása céljából az út- és csatornaépítési ügyosztálynak a köztisztasági hivatal és a tisztí ügyészség vonatkozó javaslatai alapján tett előterjesztésére a következőket állapította meg, illetve rendelte el a polgármester 142.616/1931—II. számú rendeletében:

1. A gyalogutakon a gaz kiirtása annak a kötelessége, akit a gyalogút tisztántartási kötelezettsége terhel.

2. A gyalogjárórész tisztántartásáról és síkossága esetén annak behintéséről nemcsak a háztulajdonosok, hanem a be nem épített ingatlanok tulajdonosai is gondoskodni tartoznak. Ugyanezen elbírálás alá esik az olyan terjedék, amely az ingatlan és a gyalogjárórész között fekszik, még akkor is, ha a terjedék nem az ingatlan-tulajdonosé.

3. Gyalogjárórésznek (járdának) kell tekinteni minden olyan közterületsávot, mely az ingatlan előtt vonul el és gyalogközlekedésre szolgál, tekintet nélkül arra, hogy az miként van kiépítve és burkolva, vagy ha nincs is kiépítve és burkolva.

4. Ahol a gyalogjárórész szegélyezéssel van ellátva, a tisztántartási kötelezettség a szegélyezésig terjed; ahol a gyalogjárórész szegélyezéssel nincs ellátva, ott a tisztántartandó gyalogútsáv szélessége nem lehet több, mint az utca szélességének egy-ötöde, legfeljebb azonban 1 méter.

5. Szilárd burkolattal el nem látott (kavicsolt, murvázott, salakozott, stb.) gyalogutakat nem szabad sepréssel tisztántartani. Az ilyen gyalogutakon a felburjánhó gázt gyomláni vagy sarlózni kell. A tisztogatást pedig csak szedegetéssel, vagy gereblyézéssel szabad eszközölni.

6. A külterki gyalogutak mentén levő: burkolatlan folyókák, vízlevezető árkok, valamint a hegyutak kocsutjai mentén létesített 15 cm-nél mélyebb burkolt árkok tisztántartása az elsőfokú közigazgatási hatóság kötelessége.

Az új városfelmérés alampunkálatai. A törvényhatósági tanács 1932. októberében a székesfőváros területének új felmérését rendelte el. (865/1932. tvh. sz.) E határozat folytán *Oltay* Károly műegyetemi ny. rendes tanár, *Szilágyi* Béla pénzügyminisztériumi miniszteri tanácsos és *Kempelen* Ágoston ügyosztályvezető műszaki főtanácsos vezetése alatt ezidőszórint két önálló alampunkálát végrehajtása van folyamatban: az első- és másodrendű háromszögelési főhálózat elkészítése. A m. kir. pénzügyminiszter e célból hat állami mérnököt bocsátott a főváros rendelkezésére, a dunajobbparti városrészt elsőrendű szintezési főhálózatának elkészítését pedig *Guóth* Béla dr. okl. mérnök végzi szerződéses megállapodás alapján.

A munkaterv szerint az előbb felsorolt alampunkálatok közül 1932. évben az első- és másodrendű háromszögelési főhálózat elkészítése felerészben, a dunajobb-

parti városrész elsőrendű szintezési főhálózatának elkészítése pedig teljesen befejezést nyert. A következő évben befejeződik az első- és másodrendű háromszögelési főhálózat elkészítése és — mint további alapmunkát — a harmad- és negyedrendű háromszögelési mellékálózat, valamint a székesfőváros egész területére vonatkozó elsőrendű szintezési főhálózat elkészítése. Végül 1935-ben az alapmunkálatok teljes befejezésül a másodrendű szintezési mellékálózat elkészítése kerül sorra.

A felkért szakértők a munkatervvel kapcsolatban bemutatták az alapmunkálatok költségszámítását. E szerint az új városfelmérés alapmunkálatai összesen 422.940 pengő költségösszeget igényelnek. Ebből a költségösszegeből az első- és másodrendű háromszögelési főhálózat elkészítésére 130.020 pengő, az első szintezési főhálózat elkészítésére 58.960 pengő, a harmad- és negyedrendű háromszögelési mellékálózat elkészítésére 175.000 pengő és a másodrendű szintezési mellékálózat elkészítésére pedig ugyancsak 58.960 pengő esik.

A program szerint az új városfelmérési munkálatok alapmunkálatai tehát három év alatt, az 1933., 1934. és 1935. években fognak elkészülni 422.940 pengő költséggel.

Anyagvizsgáló intézet. A székesfőváros anyagvizsgáló intézete a természetes és mesterséges építőanyagok, szerkezetek, útburkolóanyagok, valamint textilművek szilárdsági és kémiai vizsgálatával foglalkozik.

Az utak építésénél felhasználandó anyagok fokozottabb vizsgálatát a mesterséges építőanyagoknak nagyobb mértékű alkalmazása tette szükségessé. Az útépítésben alkalmazott újabb építési rendszerek ellenőrzését is az anyagvizsgáló intézet bevonásával végezte a főváros.

Tűzrendészeti központi tevékenység. Az 1932. évben — mint az elmúlt években — Budapest székesfőváros tűzrendészeti ügyeinek központi irányítását a polgármesteri III. ügyosztály látta el.

Az ügyosztály a reá nehezedő nagy feladatának teljes tudatában, nagy súlyt helyezett a megelőző tűzrendészet szigorú kezelésére, és a véleményezés alá kerülő ügyek megfelelő elbírálására. Gondot fordított a tűzoltóság modern technikai felszerelésének állandó fejlesztésére és ezzel kapcsolatosan harciképességének fenntartására.

Megelőző tűzrendészeti tevékenysége során, az építési engedélyek megadásánál az elsőfokú tűzrendészeti hatóságok intézkedéseinek fellebbezése alá kerülő másodfokú elbírálásainál állandóan ügyelt az életbiztonság fontos szempontjára. Figyelemmel volt intézkedéseinek megtételénél az iparra és kereskedelemre nehezedő súlyos gazdasági viszonyokra és megfelelő méltányossággal igyekezett a tűzrendészet követelményeinek megfelelni, de minden egyes esetben mérlegelés tárgyává tette az élet- és vagyonbiztonság fontos körülményeit is.

Nagy súlyt helyezett a látogató közönség életbiztonsága érdekében a színházak, mulatók, egyáltalán nagyobb embertömegek befogadására szolgáló helyiségek tűzbiztonságára. A színházakat helyszíni szemlék kapcsán két ízben felülvizsgáltatta és szükséges intézkedéseit megtette. A hatósági intézkedéseket és rendelkezéseket a rendszeres tűzoltói kirendelések útján, az ügyosztály megbízottai által és a tűzoltó-főparancsnokság tisztikara útján állandóan ellenőriztette.

A Magyar Színpadi Szerzők Egyesülete, karöltve a Budapesti Színigazgatók Szövetségével és a Budapesti Színészek Szövetségével a színházak válságos helyzete miatt az állandó színházi őrsegek megszüntetése iránt terjesztett elő kérelmet. Az

impregnálási technika fejlettsége és a külföldön ezirányban szerzett kedvező tapasztalatok alapján a kérelemnek hely adatott s mindazok a színházak, amelyek a színpadon használt kellékek, díszletek stb. előírással történő impregnálását vállalták, az állandó háztűzörtség fenntartásának kötelezettsége alól mentesítették.

Az évről-évre mindjobban fejlődő és nagyobb arányokat öltő tavaszi »Nemzetközi Vásár« tűzbiztonságának fokozása érdekében a vásár tartamára egy állandó kiállítási őrség nyert felállítást. A vásár vezetősége által fenntartott őrségen egy 1200 percliter teljesítőképességű fecskendő megfelelő szerelőlegénységgel volt készletelti szolgálatban.

A belügyminisztérium által rendszeresített IV. országos tűzoltótisztképző tanfolyam megtartását a székesfőváros anyagi hozzájárulásával ez évben is lehetővé tette és ezen kívül helyiségeket, a kiképzéshez szükséges szereket, a tanfolyamhallgatók felszerelését és egyenruháját is rendelkezésre bocsátotta. Megengedte továbbá a tűzoltótisztikar tagjainak azt, hogy a tanfolyamon mint előadók és kiképzők részt vehessenek. A m. kir. belügyminiszter által személyesen megnyitott tanfolyam hallgatóinak elméleti és gyakorlati kiképzése hat hónapig tartott és húsz képzett tűzoltótisztet adott az országnak.

Az országra nehezedő súlyos gazdasági helyzet, mely a székesfőváros gazdasági és pénzügyi életében is éreztette hatását, a költségvetésnek 10%-kal való csökkentését vonta maga után. A költségvetési hitelkeret csökkentése természetesen a rendelkezésre álló hitelösszegek felhasználásában a legnagyobb takarékoskosságot igényelte. A takarékoskosság azonban csak oly mérvű volt, hogy a világviszonylatban is első helyen álló tűzoltóságunk színvonalát nem mélyítette. A felszerelés tökéletesítése érdekében egy a budai hegyvidék minden pontjának megközelítésére alkalmas három tengelyes terepjáró automobil és hozzá egy lemozdonyítható Mátray-féle motoros agregátfecskendő szereztetett be. Az egyes őrségek megfelelőbb berendezése és higiénikusabbá tétele érdekében a VII. őrség szertárkapui önműködően nyíló kapukkal, a laktanya helyiségek régi korhadtt hajópadlóit újakkal cseréltették ki, a legénység részére zuhanyfürdő szereltetett fel és az egész őrség központi fűtőberendezést nyert.

A főváros fejlődésével kapcsolatosan felállítandó új őrségek elhelyezésére vonatkozó tárgyalások nem szüneteltek. A lágmányosi és zuglói tűzörségek telkének e célra történő lekötése folyamatban van, az őrségek felépítése azonban csak a gazdasági fellendülés időszakára várható.

Az egész világ lázas háborús készülődése a jövő háborújának legrettenetesebb fegyvere, a repülőgépek légi támadása elleni védekezés szükségességét tette parancsoló köteleességgé. Budapest közlekedési és ipari gócpont volta ezt a védekezést fokozottabban követeli meg s azért légi és gáztámadások elleni passzív védekezés kérdése beható tanulmány tárgyát képezi. Mivel pedig a passzív védelem mentő szolgálata a tűzoltóság feladatát képezi, a tűzoltóság megfelelő felszerelése és ezirányú kiképzése máris folyamatban van.

Tűzoltóság. Budapest székesfőváros tűzoltóságának 12 főnyi tisztikara és 595 főnyi legénysége szeretettel és önfeláldozással állott nemes hivatásának magaslatán. Igyekezett modern technikai felkészültségével, gyors, beható és eredményes beavatkozással a tűzkárokat a legkisebb mértékre szorítani s baleseteknél, műszaki mentéseknél gyors segédkezet nyújtani.

A tűzoltófőparancsnokság 12 tagú tisztikara 2739 hatósági eljáráson mint szaktanácsadó, részben mint ellenőrző hatósági tényező vett részt. A színházakat állandóan ellenőrizte.

Külföldi nagyvárosok tűzoltóságait, tűzrendészetét, a színházi díszletek impregnálását beható tanulmány tárgyává tette. Szakkérdésekkel, szakirodalommal is foglalkozott és készséggel állott mindenkor a köznek tűzrendészeti kérdésekben rendelkezésre.

Különleges oltási technikájú szerkocsijaival és felszereléseivel világviszonylatban az elsők között foglalt helyet.

A tűzoltóság technikai irányú fejlődése szükségessé tette azt, hogy a legénység soraiból kiválasztandó altisztek megfelelő szaktudással bírjanak. Ez okból egy hat hónapos altiszti tanfolyam tartatott, melyen húsz tűzoltó vett részt. A tisztikar által megtartott elméleti és gyakorlati oktatás anyaga felölelte a modern tűzoltás és technika minden ágát.

A legénységgel végzett rendszeres testgyakorlatozás, tornajátékok és úszás a legénység egészségi állapotának javulását, testierőben és ügyességben való gyarapodását mutatja.

A tűzoltóság az 1932. évben 713 esetben vonult ki, melyből 213 kéménytűz volt, míg további 365 esetben a jelzés vaklármának bizonyult.

A legénység állandó gyakorlatozással és elméleti oktatással nyerte el a tűzeseteknél felmerülő oltási és egyéb teendőkhöz szükséges kiképzést. A főváros nagyobb ipartelepein 21 alkalommal helyszíni vizes támadási gyakorlatok tartattak meg azon célból, hogy egy esetleges vész esetén már bizonyos helyszíni ismeretekkel rendelkezve nehéz, sőt nem egy esetben veszélyes munkájukat a legnagyobb körültekintéssel végezhessék.

A legénység laktanyai munkabeosztásán kívül szabadnapján a színházi és egyéb felügyeleti őrség szolgálatát látta el.

2. A főváros közművei.

Vízművek. A vízszolgáltatás az 1932. év folyamán általában kielégítő volt. Az összes vízfogyasztás 65,142.548 m³ tett ki. A maximális napi fogyasztás július hó 8-án érte el tetőpontját 257.182 m³ fogyasztással. Ez a maximális fogyasztás 255.9 liter napi fejadagnak felel meg.

Az üzem műszaki berendezésében eszközölt nagyobb és fontosabb munkálatok:

A balparti vízellátási zónában, melyhez a jobbparti résznek a Gellért-hegytől Kelenföld felé eső része is tartozik, az alábbi változások történtek:

A káposztásmegyeri főtelep I. sz. gépházában az 1931. október 1-én lebontásra került Röck István gépgyára által készített »Imre« jelű hármas expanzióval dolgozó iker tandem Worthington fekvő gőszivattyú helyébe egy új aggregátum szereltetett. A régi »Imre« jelű gép naponként maximálisan 30.000 m³ vizet szállított, 65 méter összemelőmagasságra, 300 lóerő teljesítményű volt és 1896. óta állott üzemben.

Az új V. jelű gépcsoport, mely a múlt évben felállított VI. jelűvel teljesen azonos, napi 45.000 m³ vizet, 70 m összemelőmagasságra szállító kétlépcsős fekvő centrifugál szivattyú. Meghajtását vagy egy — fogaskerékmű közvetítésével —

Diesel-mótortól vagy a szivattyú tengelyével oldható kapcsolóval összekötött elektromótortól nyeri.

A Diesel-motor hathengeres, négyütemű, kompresszió nélküli, 600 lóerő teljesítményű. Az elektromotor 5000 voltos, 50 periódusú árammal dolgozó Scherbiuszabályozású, 700 lóerős, háromfázisú.

Ezen V. jelű gépcsoport április 30-án vétetett üzembe s minthogy a nagyfeszültségű áram csak augusztus 8-tól állt a telepen rendelkezésre, azért a szivattyú meghajtása addig kizárólag Diesel-motorral történt.

Minthogy a régi kazánházakba tervezett végleges transzformátorház még el nem készülhetett, egy ideiglenes transzformátorház felállítása vált szükségessé. Ennek építése és szerelése, a telep déli részén, március 16-án kezdődött meg és augusztus 8-án helyezettett üzembe. A transzformátorházban egy 2200 kilowattóra teljesítményű 30.000/5000 voltos transzformátor helyezettett el.

Az ideiglenes transzformátorház üzembehelyezése óta úgy a VI., mint az új V. jelű gépcsoportokat elektromotor tartja üzemben.

A kapcsolótáblák felszerelése, valamint a Scherbiuszabályozók beszabályozása után október 14-én az V., november 6-án pedig a VI. sz. gépcsoportok elektromotorjai is véglegesen üzembe helyezettek.

Az 1931. évben megkezdett kazánkémény bontása 1932. január végén befejeztetett. Ezután a IV. sz. olajtartány építése vette kezdetét s annak szerelése április 18-tól június 30-ig tartott. A IV. sz. olajtartány, az 1931-ben felszerelt két (I. és III. sz.) olajtartánnyal teljesen azonos méretű.

Október 10-én kezdődött meg a »János« nevű 12 atm. gőznyomású, hármas expanziójú, 300 lóerős, 30.000 m³ napi teljesítőképességű, 70 m összemelőmagasságra dolgozó álló Worthington-gőzszivattyú lebontása, mely 1893. óta volt üzemben. Október 31-én az előbbivel teljesen azonos rendszerű és teljesítményű 1895. óta üzemben levő »József« nevű gép lebontása került sorra.

Az I. sz. gépházban a régi gépek közül csupán a »Károly« nevű gépcsoport van még üzemben, mely a »József« és »János« nevű fentebb már részletesen ismertetett gépekkel teljesen azonos. A kazánok közül három (4., 5., 6. sz.) egyenkint 250 m² fűtőfelületű, 12 atm. gőznyomású Babco-Wilcox kazán áll még a régi kazánházban.

November 2-án a gépházon kívül kísérletképen ideiglenesen felállított, napi 1920 m³ teljesítményű Dabeg-féle víztisztító berendezés lebontása megkezdődött s a Ganz-gyár által átalakítás céljából elszállítatott.

A főtelep Duna felőli oldalán a gépházak mögött újonnan épülő víztisztító berendezés építkezése szeptember 26-án kezdődött meg.

A szűrőház elektromos áramszükséglete az ideiglenes transzformátorházban felállított transzformátor útján fedeztetik. Ezen transzformátor 150 kilovoltamper teljesítményű és 5000 voltot 380 voltra transzformál.

Az I. sz. gépháznak a Duna felé eső oldalán egy új toldalékgépház épült három gépcsoport befogadására. Ezeknek a gépeknek a feladata az lesz, hogy egyrészt a főtelep 11 aknakútjának, másrészt pedig a telep tartozékát képező I. és II. sz. csökútcsoporthoz a vizét a véglegesen felállítandó víztisztító berendezéshez, illetőleg azon keresztül a főtelep szivómedencéjéhez szállítsák.

A megyeri főteleppel szerves kapcsolatban levő I. átemelőtelepen az alábbi változások történtek:

Az 1931. évi szeptember 28-án lebontásra került »Bátor« nevű kettős expanzióval dolgozó compaund, Colmann vezérlésű lendkerekes, műkereszt útján álló szivattyúval kapcsolt 100 lóerős, 10 atm. üzemnyomású gőzgép helyébe két új gépcsoport szereltetett.

Az I. és II. sz. két új aggregátum mindegyike 11·5 m összemelőmagasságra dolgozó napi 30.000 m³ vizet szállító vertikális elrendezésű egylépcsős centrifugálszivattyú, amelyek meghajtásukat vagy egy kúpkerek áttétellel kapcsolt Diesel-mótortól, vagy a szivattyú tengelyével oldható kapcsolóval összekötött vertikális tengelyű elektromótortól nyerik.

A Diesel-motor három hengeres, kétütemű, kompresszió nélküli, 85 lóerő teljesítményű. Az elektromotor 500 volt feszültségű 80 lóerős egyenáramú.

Az I. sz. gépcsoport február 3-án, a II. sz. február 4-én vétetett üzembe. Ezen szivattyúk meghajtása, mivel az elektromotorokhoz szükséges áram nem áll még rendelkezésre, egyelőre kizárólag Diesel-mótorral történik.

A házi vízellátás fedezésére két darab 150 liter/perc vízszállítású 45 m összemelő magasságú, 2880/perc fordulatú turbószivattyú szereltetett fel, melynek alapozási munkája április 29-én, szerelése május 17-én kezdődött és május 26-án fejeződött be. Ezen szivattyúk meghajtása közvetlen kapcsolású 380 voltos, 50 periodusú, 5 lóerős, rövidrezárt elektromótorral történik.

Az átalakított gépház fűtőberendezésének szerelése megkezdődött.

A II. átemelőtelepen az 1931. évi december 7-én lebontott »A« jelű gőzgép helyébe két új gépcsoport került.

Az I. és II. jelű két új gépcsoport, egyenkint napi 50.000 m³ vizet 12·5 m összemelőmagasságra szállító, vertikális tengelyű centrifugálszivattyú, melyek meghajtása vagy kúpkerek áttétellel, egy-egy háromhengeres, négyütemű, 150 lóerős Diesel-mótorral, vagy pedig egy-egy ugyancsak 150 lóerős vertikális elrendezésű, 5000 voltos, 50 periodusú, háromfázisú Scherbius-szabályozású elektromótorral történik. Az egész aggregátum április 13-tól állandóan üzemben van és meghajtása jelenleg Diesel-mótorral történik.

A gépházban elhelyezett daru mozgószerkezetének átalakítása február 8-án készült el.

A már lebontott »A«-jelű géppel teljesen azonos kivitelű »B«-jelű gépcsoport bontása október 21-én kezdődött meg és helyébe az előbbiekkal teljesen megegyező gépcsoport fog kerülni.

1931. év végén megépült 23 csőkút és gyűjtőkút szifonvezetékének nagy része és megkezdődtek a gépház betőnozási munkálatai.

A csőkútgépház 1932. június 21-ig elkészült és megkezdődött a gépek felszerelése.

A 23 csőkút vizének szállítására 2 db I. és II. jelű egyenkint napi 5760 m³ vizet 12 m összemelőmagasságra szállító Teudloff-Ditrich-féle centrifugálszivattyú szereltetett fel. A szivattyúk meghajtása közvetlen kapcsolású 380 voltos, 3 fázisú ellenállásszabályozású, 18 lóerős elektromótorral történik.

A csőkútgépház szerelése július 9-én készült el és a vízszállítás július 13-án délelőtt 11 órakor megkezdődött.

A jobbparti vízellátási zóna változásai:

A budaújlaki vízműtelepen 1931. december 7-én lebontásra került »A« és »B«-jelű gépek helyére két új gépcsoport került.

A lebontott gépek helyébe az »A II.« és »A IV.«-jelű aggregátumok kerültek, melyek mindegyike napi 20.000 m³ vizet 70 m összemelőmagasságra szállító, két lépcsős vertikális tengelyű centrifugálszivattyú. Meghajtásuk vagy közvetlen hajtású vertikális tengelyű 380 voltos, 50 periódusú forgóárammal dolgozó ellenállásszabályozóval bíró elektromótorral vagy kúperék-áttétellel bíró 6 hengeres, 4 ütemű kompresszió nélküli 312 lóerős Diesel-mótorral történik.

Ezen gépcsoportok közül az »A IV.«-jelűnek a centrifugálszivattyúja és az elektromótorja már 1931. évi július 16 óta üzemben van, a Diesel-mótorja 1932. évi május 31-én vétetett üzembe. A teljes »A II.«-jelű aggregátum pedig folyó évi június 23-án helyezettett üzembe.

Az északi 500 mm-es vezetékbe június 22-én egy Siemens-Halske-féle Venturi-vízmérő szereltetett be. Ezzel a budaújlaki vízmű által szállított összes vízmennyiséget Venturi-vízmérők mérik.

Június 27-én került lebontásra a »C«-jelű kettős expanzióval dolgozó Láng L. gyártmányú 5·5 atm. gőznyomású 300 lóerős 20.000 m³/nap teljesítményű, 70 m összemelőmagasságra dolgozó himbás gőzszivattyú, mely 1885 óta volt üzemben.

Ezen gépcsoport helyébe az »A II.« és »A IV.«-gyel azonos két új aggregátum (»A I.« és »A III.«) szereltetett be, melyek közül az »A III.« jelű gépcsoportnak szivattyúja és elektromótorja már 1931. évi november 5-től, Diesel-mótorja pedig 1932. évi december 29-től van üzemben. Az »A I.«-jelű gépcsoport december 30-án helyezettett üzembe.

Az »A I.«, »A IV.«-jelű gépcsoportok az alsójózsefhegyi, illetőleg krisztinavárosi zónák vízellátását szolgálják.

A generátorházban a 10 tonnás futódarút a Ganz és Tsa augusztus 27—31-ig felszerelte. A két db 120 m³-es olajtartány betőnozási munkája szeptember 23-án, szerelése október 29-én kezdődött és december 20-án befejezést nyert.

A központi fűtőberendezés és a villanyvilágítás szerelése december 28-án kezdődött.

A krisztinavárosi átemelőtelepen a következő változások történtek :

A régi gépház gépalapjainak és kazánjainak bontása március elejéig tartott. Ekkor vette kezdetét a gépházban újjonnan felállított két darab öthengerű, négyütemű, Büchi-szabályozással ellátott 800 lóerős Diesel-mótorral hajtott generátor alapozása, majd július 1-én a gépek szerelése. Az I.-gyel jelzett generátor szerelése szeptember 13-án, a II.-vel jelzetté pedig szeptember 16-án nyert befejezést.

A generátorok mindegyike 660 kilovoltampèr teljesítményű 3 fázisú, 380 volt feszültségű. Feladatuk az, hogy a hálózati áram kimaradása esetén az egész telep részére áramot szolgáltatassanak.

Június 20-tól november 29-ig terjedő időközben három darab 1000 m³-es nyersolajtartány szereltetett fel a régi kazánházban.

A mellékhelyiségek és kazánház átépítése július 8-tól van folyamatban.

Az új gépháztól a régi gépházig kábel lett lefektetve, amely munkálat november 29-től december 1-ig tartott.

Az üzemben levő új gépházba a »D II.«-jelű aggregátum szereltetett, mely áll egy napi 5250 m³ vizet 190 m összemelőmagasságra szállító Teudloff-Ditrich-féle centrifugálszivattyúból. Ezt a szivattyút 380 voltos, 3 fázisú, 280 lóerős, közvetlen-

kapcsolású elektromotor hajtja. Alapozása március 1-én kezdődött, szerelése május 19-én fejeződött be. Ettől az időponttól a szivattyú üzemben van.

A magasan fekvő jánoshegyi vendéglő vízellátásának biztosítására gondoskodni kellett egy nyomásfokozó berendezés létesítéséről. A Konkoly Thege-utca és Jánoshegyi-út sarkán a jánoshegyi nyomásfokozó berendezés építése május 12-én vette kezdetét. A gépház két, I. és II.-jelű gépcsoportjának szerelése július 11-én vette kezdetét. Ezen gépcsoportok egy-egy napi 792 m³ vizet 56 m összemelőmagasságra szállító MAVAG gyártmányú fekvő centrifugálszivattyúból állnak. A szivattyúkat automatikus úton közvetlen kapcsolású 220 voltos, 1 fázisú, 10 lóerős elektromotorok hajtják. A gépek beszerelése augusztus 9-én elkészült, úgyhogy a gépház augusztus 11-e óta állandó üzemben van. Az építkezési munkálatokat augusztus 31-én fejezték be. A jánoshegyi gépház a IX. sz. svábhegyi torony-medencéből kapja a vizet.

Az 1930. évi függőkölsőnből engedélyezett beruházási munkálatok: Az I. átemelőtelepnél építendő alagút aknáinak süllyesztése befejezést nyert. És pedig a balparti négyszögletes keresztmetszetű aknáinak süllyesztése február 11-én, a szigeti körkeresztmetszetű aknáé pedig, amit 1932. évi március 30-án kezdtek meg, augusztus hó 8-án készült el, a felépítmény kivételével, amelyből jelenleg csak az oldalfalak állanak.

Káldor és Mattyasovszky vállalkozók magának az alagútnak fúrási munkálatait excavator felhasználásával kezdték meg. Augusztus 10-én kezdődött meg a tulajdonképeni fúrási munka.

Először az akna homloktéglaszervényfalát kellett volna az excavator küllőire szerelt késekkel keresztülmarni. Ez a kések erős kopása miatt nem volt lehetséges. Pneumatikus vésőkkel és kézi erővel bontották ki a falat. A gépet 2 m hosszú vas-pallókból álló köpennyel vették körül az akna külső fala melletti ékűrből esetleg lecsúszó laza anyag felfogására.

Az újabb üzembehelyezés alkalmával észrevették, hogy a gépen több, a kerékforgást akadályozó deformáció mutatkozott. A pajzs zsilipjét újra ki kellett nyitni. A szerelési munka közben hirtelen anyagbeömlés támadt. Most az első köpeny fölött egy második 4 m-es U vasakból álló köpenyt nyomtak a még meg nem bolygatott talajba. Nemsokára azonban újabb anyagbeömlés következett be. Minthogy a géphibát az alagútban kijavítani nem volt lehetséges, a vállalkozók kénytelenek voltak ezzel az eszközzel beszüntetni az alagútfúrási munkálatokat.

Hogy a gépet kiemelhessék, az aknát Larssen-szádfallal vették körül október 28-án s az akna környékét kút segítségével víztelenítették, egyidejűleg az alagútszervényes aknafal mellett segédaknát hajtottak le. Az excavator szétszerelését november 10-én befejezték.

Vállalkozók nem tudván az excavatort szállító gyárral megegyezni, idővesztéség elkerülése céljából november 20-án egy új, az úgynevezett Jansen-féle eljárással folytatták az alagút építési munkát a segédaknából kiindulva. December 9-én azonban a tartók végeit a legkülső vasgyűrűtől 1.53 méterrel előrehajtva azt tapasztalták, hogy a paláston nem egyenletesen eloszló és olyan nagy erők léptek fel, hogy egyes pajzspallók hossztartóikkal együtt elgörbültek.

Minthogy ennek következtében a vállalkozók arra a meggyőződésre jutottak, hogy az alagút tervezett kifalazása a jelentkező egyenlőtlen nyomóerők figyelembe-

vételével meg nem felelő, tehát falazat megerősítésére van szükség, hivatkozva továbbá a vízművekkel közösen kért szakértői szemlére, a munkát beszüntették.

1932. év további folyamán nem is indult meg az alagútúrás munkálat.

A II. átemelő telepnél építendő alagútnál a balparti négyszögletes keresztmetszetű akna lesüllyesztése február 11-én befejezést nyert. Elkészült továbbá november 30-án a szigeti körkeresztmetszetű aknának július 18-án megkezdett lesüllyesztése is. Ezen aknáknál is készen állanak a felépítmények a tető kivételével.

A II. sz. átemelőtelep tartalékalagútjánál Jansen eljárásával, azonban nem teljesen zárt rendszerrel, hanem úgynevezett félköpenyes eljárással, szeptember 28-án kezdték meg Káldor és Mattyasovszky vállalkozók a fúrás munkát, november 7-én azonban rendkívül erős anyag- és vízbeömlést kaptak, azóta a munka szünetel. A vállalkozók a beömlést vis-majornak tekintik. A kérdés tisztázására közösen kért bírósági szakértői eljárás van folyamatban.

Szűrőtelep létesítése. Napi 15.000 m³ víz tisztítására megrendeltetett 9 db, a kísérletek folyamán módosított Dabeg-féle szűrőkkel azonos rendszerű szűrőegység. A cég a kísérletkép beszerzett szűrőegységet is tartozik az újonnan szállítandó egységekkel együtt átalakítani és felszerelni.

A káposztásmegyeri főtelepen létesítendő szűrőház megépítése szeptember 26-án vette kezdetét. A szűrőház az év végén tető alatt is állt. A szűrőtelepen átnyomandó vizet szállító szivattyúgépek a toldalékgépházban nyernek elhelyezést.

A csőhálózatnál ez évben az alábbi munkálatok folytak :

Az 1930. év folyamán megkezdett 800 mm-es főnyomócsőnek építését, mely az újlaki gépháztól a krisztinavárosi átemelőtelepig vezet, az év folyamán április 29-én a Vízművek befejezték s ugyanezen napon átadták rendeltetésének. E naptól kezdve tehát az újlaki gépháztól az említett átemelőtelepig két db 500 mm-es és az új 800 mm-es csővezeték szállítja a vizet, amely ott elosztásra kerül. Az új 800 mm-es főnyomóvezeték teljes hossza 4708·87 fm.

Ugyancsak az év folyamán fejeződött be az 1930. évben megkezdett 500 mm-es főnyomócső lefektetése, mely a krisztinavárosi átemelőteleptől az I. ker., lipótmezei elmeógyógyintézet erdejében fekvő IV. sz. vízmedencéhez szállítja a vizet.

Az év folyamán az említett 500 mm-es főnyomócsőből 2746·8 fm készült el, így a befejezett csőfektetés teljes hossza 6079·8 fm.

A csőhálózat hossza úgy a fő, mint a mellékvezetéseket számítva 1932. évi december 31-én 1103 km-re növekedett.

A csőhálózat fejlődését az alábbi táblázat tünteti fel :

1926. év végén a csőhálózat hossza	901.055 fm
1927. « « « « «	929.100 «
1928. « « « « «	974.407 «
1929. « « « « «	1,010.396 «
1930. « « « « «	1,033.694 «
1931. « « « « «	1,067.818 «
1932. « « « « «	1,103.000 «

Az előzőekben ismertetett munkálatokon kívül a Vízművek természetesén végezték mindazokat a munkálatokat, amelyek az üzem fenntartása, zavartalan működése és a vízellátás kifogástalan biztosítása érdekében elengedhetetlenek voltak.

Budapest Székesfőváros Gázművei. Az elmúlt évben a bevétel 36,287.547·31 pengő, a kiadás 33,707.592·51 pengő volt, az 1932. évi tiszta nyereség tehát 2,579.954·80 pengőt tett ki. Az elmúlt év nyeresége 1,544.113·42 pengővel több az 1931. évben elért 1,035.841·38 pengő nyereségnél és 62.667·80 pengővel több az 1932. évi költségvetésben előirányzott 2,517.287 pengő nyereségnél.

A tiszta nyereségnek ezt a közel 150%-os emelkedését a legmesszebbmenő takarékossgal, a termelés gazdaságos kihasználásáva, s a raktári készletek kedvezőbb értékesítéséből származó tetemes bevétel révén sikerült elérni.

Annál jelentősebb ez az eredmény, mert a gázfogyasztásban bizonyos visszaesés állott be, melynek ellensúlyozása érdekében a propagandaakciót erőteljesen fokozni kellett.

A gáztermelés az 1931. évi 97,270.100 m³-ről 94,752.800 m³-re, 2,517.300 m³-rel, vagyis 2·59%-kal, a gázleadás pedig az 1931. évi 97,232.100 m³-ről 94,725.800 m³-re, vagyis 2,506.300 m³-rel, tehát 2·58%-kal csökkent. A magánfogyasztásban a csökkenés csak 1,895.269 m³, tehát 2·33% volt, annak ellenére, hogy a fogyasztók száma 104.785-ről 108.899-re, vagyis 4114-gyel, tehát 3·93%-kal, a felszerelt bérleti tárgyak száma pedig 111.497 darabról 127.264 darabra, vagyis 15.767 darabbal, tehát 14·14%-kal emelkedett. 1931. évben a gázfogyasztás 0·59%-kal, a fogyasztók száma 3·48%-kal s a felszerelt bérleti tárgyak száma 8·86%-kal emelkedett. Ha tekintetbe vesszük azt, hogy a gazdasági viszonyok rosszabbodása többszörösen meghaladta az előző évek mértékét, továbbá, ha figyelemmel kísérjük a külföldi nagyvárosok gázfogyasztásának alakulását, ahol a visszaesés 4—8%-os volt, úgy meg kell állapítanunk, hogy a gázleadásban nálunk beállott csökkenés minimális volt, másrészt, hogy a nagyobb fokú visszaesést csakis céltudatos propagandával sikerült megakadályozni.

Ezt az állítást igazolják a következő adatok. Az átlagos mérőnkinti fogyasztás 779 m³-ről 733 m³-re, vagyis 5·91%-kal, az átlagos háztartási fogyasztás 633 m³-ről 586 m³-re, vagyis 7·42%-kal, a kisipari átlagos fogyasztás 5·6%-kal, az üzletek, irodák átlagos fogyasztása 3·6%-kal, a gyáripari átlagos fogyasztás 11·1%-kal, a nyomdák átlagos fogyasztása pedig 21·3%-kal csökkent. A fogyasztásnak ez a visszaesése a gázleadás 6—7%-os csökkenésével járt volna, ezt azonban sikerült új fogyasztók akvizitálásával, s az alább részletezett propaganda tevékenységgel ellensúlyozni annyira, hogy a magánfogyasztásban beállott visszaesés mindössze 2·33% volt.

Az átlagos háztartási fogyasztás csökkenésében kétségtelenül fontos szerepet játszik a súlyos gazdasági válság okozta takarékoság, azonban közrehat ebben az is, hogy a fogyasztók számának emelkedése az átlagos fogyasztás mértékét csökkenti, mert az akvizitált újabb fogyasztóknál mindinkább emelkedik azoknak a száma, akiknek átlagos életszínvonala s így tüzelőanyagszüksége is kisebb. Nem hagyható figyelmen kívül az a körülmény sem, hogy a bemutató és oktató előadásokon a fogyasztó közönséget a takarékos és gazdaságos gázhasználatra oktatja ki az üzem és hogy a modern égőkkel ellátott bérleti fogyasztókészülékek már amúgy is jelentékenyen kevesebb gázt fogyasztanak, mint a régi rendszerűek.

Az ipari fogyasztás növelésére a mai idők nem alkalmasak. Az ipari fogyasztók nehéz helyzetén azzal igyekezett a vállalat segíteni, hogy fogyasztásuk arányában bizonyos engedményeket nyújtott.

Az elmúlt évben a kőszén-gáztermelés fokoztatott, hogy a külföldi kőszén-behozatal korlátozása következtében beállott nagyfokú kőszénhiány pótolható legyen.

A termelt gáz egy köbméterére eső termelési költség 12·35 fillérről 12·15 fillérré, vagyis 0·16%-kal csökkent; a melléktermékekből származó bevételek levonása után megmaradó tiszta termelési költség pedig köbméterenkint 2·93 fillérről 2·56 fillérré, tehát 12·28%-kal esett vissza, ami a kőszéntermelés fokozásával, illetve a termelés kedvező értékesítésével áll összefüggésben. A termelt gáz m³-enkinti önköltségi ára 14·74 fillér volt, az 1931. évi 16·62 fillérrel szemben. Az eladott gáz egy köbmétere után a bevétel 17·46 fillért tett ki, az 1931. évi 17·69 fillérrel szemben.

A gázszállítások ellenértékének kiegyenlítése a külfölddel való fizetési forgalom ellenőrzése és szabályozása tárgyában kiadott 4500/1931. M. E. rendelet életbeléptetése óta, de különösen az 1932. év folyamán okozott súlyos gondot.

A mai bonyolult és egész Közép-Európára nehezedő súlyos gazdasági viszonyok közepette a gázszénbeszerzés kérdése meghaladja a feldolgozásra kerülő nyersanyag beszerzésének egyszerű jelentőségét. A gázszén-behozatal biztosítása ma már úgy külkereskedelmi mérlegünk szempontjából, mint a devizaforgalom, az államközi árucsereforgalom, továbbá mezőgazdasági export és barnaszén-export szempontjából igen nagy jelentőségű.

A szükséges devizák biztosítása végett csaknem megszakítás nélkül állandó kontaktusban állott az üzem a Magyar Nemzeti Bankkal, mégis havi számszámláinak 600.000, később pedig 400.000 csehkoronás heti részletekben való folyósítása sem történt meg pontosan, úgyhogy a szénzállító cégnél fennálló tartozás hónapról-hónapra emelkedett.

Már a nyári hónapokban felmerült az a gondolat, hogy ne csupán a Nemzeti Bank devizakiutalásai révén, hanem árukompenzáció útján is gondoskodjék az üzem gázszénzámláinak kiegyenlítéséről. Úgy az üzem, mint a szénzállító cég tárgyalásokat kezdett el oly irányban, hogy nem volna-e lehetséges a Gázművek szénküldeményeinek ellenértékét magyar mezőgazdasági termékek kivitelével fedezni, hogy ezáltal a devizakiutalás nehézségeiből származó bajok kiküszöbölhetők legyenek. Később a Magyar Nemzeti Bank és a kereskedelemügyi minisztérium is ezt a megoldást sürgette.

A főváros mindent elkövetett, minden eszközt igénybe vett és az összes érdekelt hivatalos fórumoknál ismételtelen eljárta a szénzállítások folytonosságának biztosítása, s az árukompenzáció ügyének mielőbbi megoldása érdekében, a kérdés megoldása azonban hónapokig húzódott.

Végre múlt év december havában Budapesten megindultak a magyar-cseh kereskedelmi tárgyalások, amelyeken az eddig teljesített gázszénzállításokból fennálló tartozások rendezése és a magyarországi gázgyárak részére január—február hónapokban teljesítendő gázszénzállítmányok rekompensációja tekintetében megállapodások történtek.

Ezzel az egyezményvel a gázszénzállítások és tartozások kérdése csak átmenetileg nyert rendezést, mert amennyiben az 1933. év elején kilátásba helyezett további tárgyalások végleges megoldást nem hoznak, úgy a jövőben is teljes bizonytalanságban maradunk a gázszénzállítás tekintetében.

Miután számolni kell azzal az eshetőséggel, hogy a cseh szénzállítások valamely oknál fogva megszűnnek, az üzem foglalkozott más számbajóható bányák szeneinek

beszerzési lehetőségeivel is és az érdekelt bányavállalatokkal e tekintetben beható tárgyalásokat folytatott. Újabb próbákat tartott a gázgyár törökországi (kisázsiai) gázszénnel és — az üzemben első ízben — nagyobb arányú kísérletet végzett ruhrvidéki gázszénekkel is. A kísérletek eredménye azt igazolta, hogy ezek a szénfajták egyenértékűek a cseh gázszénekkel.

Gázszén-szükséglet biztosítása a legfontosabb és legégetőbb problémája a gázgyárnak, melynek elintézése a főváros közönségének és iparának is elsőrendű érdeke. A Gázművek igazgatósága ennek a kérdésnek minden részletét feltárta a főváros előtt és kérte az illetékes kormánytényezőknél való közbenjárást az ügy sürgős és megnyugtató megoldása érdekében.

Külkereskedelmi mérlegünk feljavításával kapcsolatban fokozottabb mértékben lépett előtérbe a magyar szénből való gázgyártás problémája. Ennek a kérdésnek a megoldása a gázgyárat is behatóan foglalkoztatta, s élénk figyelemmel kísérte a külföldön elért eredményeket is. Remény van arra, hogy a barnaszénből való gázgyártás problémája műszakilag és gazdaságilag is rövid időn belül meg fog oldatni és hogy ebben az esetben a gázfogyasztásban beáll, s az óbudai gyár mai teljesítőképességét meghaladó gázszükségletet már magyar szénből lehet gyártani.

Amennyiben időközben oly technikailag és gazdaságilag is kipróbált megoldás találtatnék, amelynek révén lehetségessé válnék a hazai széneknek a mai berendezésekben nagyobb mértékben való felhasználása, a főváros lesz az első, aki ennek keresztülvitelét teljes erővel előmozdítja.

A magyar szénből való gázgyártás kérdésének tanulmányozására a m. kir. kereskedelemügyi miniszter bizottságot küldött ki, melynek működése elé nagy várakozással tekintünk. A hazai bányák által lefolytatandó kísérletekhez a gázgyár készséggel nyújt segédkezet és reméljük, hogy a hazai bányák is meghoznak minden áldozatot a kérdés mielőbbi sikeres megoldása érdekében.

A koksüzlet alakulását alább ismertetjük. Ennek az üzletágnak a forgalma alatta maradt ugyan az 1931. évi forgalomnak, de messze meghaladta az ezt megelőző hat esztendő forgalmát.

Az elmúlt év a koksztérítés szempontjából új és részben eddig elő nem fordult helyzetek elé állította az üzemet.

Már az új fűtési évad elején a m. kir. kormány foglalkozott azzal a gondolattal, hogy a külföldi kokszbekhozatalt erőteljesen korlátozni fogja, továbbá, hogy úgy a külföldről importált, mint a belföldön termelt kokszot csak hazai tüzelőanyagokkal (szénnel, brikettel, lignittel) keverve engedi felhasználni.

A koksznak hazai anyagokkal való keverésére vonatkozó és hónapokon át folytatott tárgyalásokon a gázgyár rámutatott arra, hogy a külföldi kokszbekhozatalának korlátozása csak addig a mértékig indokolt, ameddig a belföldön termelt koksz elhelyezése ezáltal biztosítható, s ameddig a szóbanforgó korlátozás nem érinti a hazai agrártermékek kivitelét. Rámutatott arra is, hogy a koksznak hazai széntermékekkel való keveréséből a közönségre nézve jelentékeny technikai, gazdasági és közegészségügyi hátrányok származnak, aminek a közönséget csak akkor szabad kitenni, ha az ország közgazdasági helyzete ezt okvetlenül megkívánja, illetve, ha külkereskedelmi mérlegünk feljavítása érdekében ez semmiképen sem volna elkerülhető.

Szükségesnek tartotta a gázgyár annak a lerögzítését is, hogy ez az intézkedés — amely véleménye szerint legfeljebb 75% koksznak 25% hazai széntermékekkel való

keverésre szorítkozhatik — csak átmeneti lehet, s amennyiben a viszonyok ezt megengedik, az úgynevezett keverési rendeletet hatályon kívül kell majd helyezni.

Sajnos az érvelések csak részben találtak meghallgatásra. A m. kir. kereskedelemügyi minisztérium a múlt év augusztus 14-én kelt 141.286/1932. K. M. sz. rendeletével a keverés mellett döntött. Mindössze annyi volt elérhető, hogy a kályhafűtésre szolgáló kokszot keverni nem kell, s hogy az étage-fűtéshez felhasznált kokszhoz csak akkor kell hazai széntermékeket keverni, ha az évi szükséglet a 100 métermázsát meghaladja. A központi fűtések tekintetében azonban eredmény elérhető nem volt, sőt a keverés aránya, a gázgyár részéről végső kényszer alatt elfogadhatónak vélt 75—25% helyett 66—34%-os arányban állapított meg.

Ma legfeljebb erkölcsi elégtételül szolgálhat, hogy a gázgyár által felhozott érvek helyessége a fűtési évad folyamán beigazolódott. Az eredetileg 6000 vagonra tervezett külföldi kokszbehozatal több, mint 8000 vagonra emelkedett, úgyhogy az enyhe időjárás következtében a helyzet ma az, hogy úgy a gázgyár, mint a koksz-importőrök — utóbbiak az elkésve beérkezett szállítmányokból — elég jelentékeny készletekkel rendelkeznek. Ezért kénytelen a gázgyár az importőrökkel együtt a keverési rendelet hatályon kívül helyezését, végső esetben a keverési arálynak a koksz javára való megváltoztatását kérelmezni.

A szóbanforgó keverési rendelet különösen a jövő szempontjából ad okot komoly aggodalomra, mert a koksztüzelés korlátozására vonatkozó rendszabályok oda vezethetnek, hogy a közönség a kevert tüzelőanyag használata helyett áttér a barnaszén- vagy fatüzelésre, miáltal elveszhetnek az állandó vevők. Ha pedig a gazdasági viszonyok megjavulásával a külföldi tüzelőanyagok behozatalára vonatkozó korlátozások ismét megszüntethetők lesznek, könnyen előállhat majd az a helyzet, hogy a fentiek szerint megcsökkent kokszszükséglet ellátásában a hazai termelésű koksznak a legélesebb versenyt kell megvívnia a dumpingáron behozható külföldi koksszal, ami a hazai gázgyárak pénzügyi egyensúlyát és rentabilitását veszélyeztetheti, sőt végeredményben a gázárak felemelését vonhatja maga után.

Az elmúlt év tapasztalatai alapján tehát a keverési rendelet hatályon kívül helyezését kell kívánnunk; ha pedig a tüzelőanyagok keverésétől elállani egyáltalában nem lehet, úgy az osztrák rendelethez hasonlóan, legfeljebb a külföldi koksznak a belföldi koksszal való keveréséről, nem pedig a koksznak tőle teljesen eltérő sajátosságú anyagokkal való keveréséről lehet szó.

Közgazdasági szempontból sem indokolható az az álláspont, hogy a hazai bányászat érdekében kell a kokszfogyasztás korlátozására vonatkozó rendelkezéseket fenntartani, mert a hazai szénbányászat a teljesen leállított poroszszenbehozatal elmaradása következtében bőséges teret kapott termékeinek értékesítésére, másrészt pedig, mert sokkal jelentősebb elhelyezési lehetőséget lehetne biztosítani a hazai bányák számára akkor, ha a külföldi kokszon kívül a külföldi tűzifa behozatala is nagyobb mérvben korlátoztatnék, mert a belföldi termelésű tűzifa sem fedezi a szükségletet és mert a külföldről ma behozott tűzifa értéke lényegesen felülmúlja annak a maximálisan 8—10 ezer vagonra becsülhető külföldi koksznak az értékét, amelynek behozatala a fűtési szükséglet fedezésére feltétlenül elégséges.

Végül megfontolandók volnának azok az aggályok is, amelyeket a tisztí főorvos, a Székesfővárosi Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézet és más komoly szaktekintélyek kifejezésre juttattak a főváros levegőjének korom-, kén-, stb.

tartalma szempontjából, ami súlyosan veszélyezteti a fővárosnak »fürdőváros«-sá való fejlesztésére irányuló terveket.

A 7,645.397·45 pengőt kitevő kokszebevétel 55.111·78 pengővel volt kisebb az 1931. évi bevételnél, de 1,120·897·45 pengővel volt nagyobb az előirányzatnál.

A kátránytermékek forgalma eléggé kedvezően alakult az elmúlt évben, ami főleg a brikettgyártásnál felhasznált szurok utáni kereslet fellendülésének volt a következménye. A kátránytermékekből származó bevétel 1,187.967·78 pengő volt, mely összeg 74.275·35 pengővel haladta meg az 1931. évi bevételt és 284.907·78 pengővel volt több az 1932. évi előirányzatnál.

Az ammóniáktermékek közül különösen a kénsavas ammóniák elhelyezése ütközött igen nagy nehézségekbe mezőgazdaságunk súlyos helyzete és felvevőképességének lecsökkenése következtében. Szalmiákszesz- és cseppfolyós ammóniáktermelésünk elhelyezése a mai viszonyokhoz mérten eléggé kedvezően alakult, úgyhogy az ammóniáktermékekből származó bevételek összege 253.450·39 pengő volt, 102.284·24 pengővel kevesebb, mint 1931-ben és 58.349·61 pengővel kevesebb, mint az 1932. évi előirányzati összeg.

A gázfogyasztási számlák fizetésénél napról-napra súlyosbodik a helyzet, ami a gazdasági viszonyok következménye. A gázgyár az elmúlt évben is mindent elkövetett, hogy a közönség helyzetén könnyítsen. Sajnos, a kényszerbehajtásra kiadott tételek száma 22·8%-kal emelkedett; nemfizetés miatt 8323 mérőt kellett lezárni (1931-ben 6947-et, 1930-ban 3300-at), behajthatatlan követelés címén pedig 127.000 pengőt kellett leírni (1931-ben 63.000 pengőt).

Az akvizíciós tevékenység terén a súlyos gazdasági viszonyok ellenére igen jelentős eredményeket sikerült elérni és a jól kifejtett propagandáknak köszönhető, hogy a gázfogyasztásban beállott s fentebb már ismertetett csökkenés a külföldi gázgyárak fogyasztási visszaesésével szemben jelentékenyen kedvezőbben alakult.

Ezt a visszaesést főként az újabban bevezetett bérleti vízmelegítő készülékek és fali fűtőkályhák segítségével sikerült megakadályozni, amelyek iránt a közönség részéről oly nagy kereslet nyilvánult meg, amíg a gázgyár sem számított. Ennek következtében a bérleti gázberendezési tárgyak beszerzésére 1931-ben felhasznált hitelösszeget 1932. évben 191.773·97 pengővel, az 1932. évi előirányzatot pedig 665.790·76 pengővel kellett túllépni.

A bérleti vízmelegítő készülékek s a fali fűtőkályhák állománya az 1931. évben, mely évnek utolsó hónapjaiban az ez akció megkezdődött, összesen 2417 darab volt, ezzel szemben az 1932. év végén a szóbanforgó bérleti tárgyak állománya már elérte a 13.309 darabot, az elmúlt évben tehát az állomány 10.892 darabbal emelkedett.

Ezeknél a bérleti tárgyaknál a propaganda sikere érdekében a felszerelési költségeket, azonkívül a belső csővezeték költségeinek egy részét (darabonként 40 pengő értékhatárig) is magára vállalta az üzem, amivel kétségtelenül jelentékeny áldozatokat hozott a közönség érdekében. A megejtett pontos számítások azonban azt igazolták, hogy ezek a kiadások hasznos befektetésnek bizonyultak, mert ez az akció jelentékeny bevételi többletet jelent a Gázműveknek, amellyel a mai súlyos gazdasági viszonyok mellett is biztosítani tudja a vállalat rentabilitását, s azonfelül jelentékeny munkaalkalmat teremt a készülékek gyártásával foglalkozó magyar gyár-iparnak, valamint a szerelőiparnak is. E helyütt csak arra óhajtunk rámutatni, hogy az elmúlt évben 1,232.047·53 pengő értékű munkát juttatott a gázgyár a magánszerelő-

iparnak, mely összeg 502.827·71 pengővel haladja meg az 1931. évben kiadott munkák értékét. Ha figyelembe vesszük azt, hogy az 1932. évben végzett összes szerelési munkák értéke 2,845 487·54 pengő volt, amelyből a magánszerelőipar 1,232.047·53 pengő értékű munkát kapott, vagyis az összes munkák 43·3%-át, úgy megállapítható, hogy nincs közüzem az országban, amely a magánipart még megközelítően is annyira felkarolta volna, mint a Székesfőváros Gázművei.

Az utcai közcsőhálózat mentén fekvő, de belső vezetékekkel el nem látott épületeknek, úgyszintén a régi, szűk vezetékekkel bíró házaknak megfelelő új gázvezetékekkel való ellátására irányuló akvizíciós akció céljára az 1928. és 1929. évi zárószámadásban engedélyezett 350.000—350.000 pengő hitelösszeg az elmúlt évben teljesen kimerült, úgyhogy a jövőben erre a célra fedezet nem áll már a gázgyár rendelkezésére. Ez a körülmény súlyosan befolyásolja a további akció sikerét s azonfelül a magánszerelőipar további foglalkoztatását is erősen megszorítja. Ez az akció szociális szempontokból is jelentős volt, mert sok olyan bérházba vezette be a gázt, ahol a lakók képtelenek voltak megfizetni a bevezetés költségeit, a háztulajdonos pedig nem volt hajlandó ezeket a költségeket teljes összegében magára vállalni. Kedvező fizetési feltételek mellett úgy a háztulajdonosok, mint a lakók részére megkönnyítette az üzem a gázbevezetést, ami azonban a Gázművekre nézve is előnnyel járt, mert aránylag kevés költséggel sikerült ezekben a házakban a gázfogyasztás emelkedését biztosítani. A szóbanlévő akció kapcsán az 1930—1932. évben akvirált 6869 fogyasztó elmúlt évi gázfogyasztása 2,660.084 m³ volt, ami igazolja ennek az akciónak a sikerét. Épen ezért foglalkozik az üzem olyan megoldással, mellyel a szóbanforgó akció folytatása biztosítható lesz.

A kokszfűtéssel kombinált gáztűzhelyek és a bérleti gáztűzhelyekhez illeszthető kis kokszkályhák bérbeadását még az 1931. év végén kezdte meg a gázgyár. Ez az akció az elmúlt évben is eléggé kedvezően alakult, mert 1932-ben 685 darab kokszfűtéssel kombinált gáztűzhelyet (1931-ben 92 darabot) és 1234 darab kis kokszkályhát (1931-ben 544 darabot) helyezett el.

A különböző bérleti tárgyak kölcsöndíjából származó bevétel az előző évvel szemben 107.382·56 pengővel emelkedett.

Már az elmúlt évben beszámoltunk arról, hogy a főváros a Központi Tüzelőszerraktárt megszüntette, s a Gázművekbe való beolvasztását rendelte el. A megszüntetett Központi Tüzelőszerraktár munkaköre a fővárosi alkalmazottak ellátásán kívül csak bizonyos fővárosi intézmények tüzelőanyagellátására szorítkozott, míg a beolvasztás alkalmával ez a munkakör három nagyüzem kivételével az összes intézmények ellátásával bővült.

A tüzelőanyagbeszerzés és ellátás a központosítás előtti időkben annyira szerteágazóan és lokális elgondolások szerint történt, hogy a központosított tüzelőanyagellátás időszerű megoldása csakis megfelelő tapasztalatok gyűjtésével, lépésről-lépésre történhetett.

Az 1931-i csonka évben s az elmúlt év első felében kialakultak azok az irányelvek, amelyek az intézmények tüzelőanyagellátásánál alkalmazandók.

Ezeknek figyelembevételével a polgármester 69.917/1932—XII. számú határozatával a tüzelőanyagellátást intéző szervek ügykörét és ezzel kapcsolatban a jövőre nézve követendő eljárást újból szabályozta.

Az intézmények tüzelőanyagellátását az elmúlt évben a polgármester rendelkezései szerint bonyolította le a gázgyár.

Az intézmények ellátásán kívül az elmúlt évben újból foglalkozott az üzem a fővárosi alkalmazottak tüzelőanyagellátásával is, mert a polgármester, átértékelve a fővárosi alkalmazottak súlyos gazdasági helyzetét, az alkalmazottak tüzelőanyagellátását ismét engedélyezte.

A közvilágítást az elmúlt évben nem fejlesztette a gázgyár, sőt a takarékosági bizottság rendelkezésére csökkentette oly módon, hogy a gázlámpákat kisebb lángszámmal égette. A tényleges megtakarítás 133.418 pengő volt.

A csőhálózat az elmúlt évben a rendelkezésre álló hitelösszeg keretén belül bővült. A csőfektetési munkák közül a következők voltak a fontosabbak:

A X., Barabás-utcától a Kápolna-térre vezetett nyomócső s a Kápolna-téren megépített nyomásszabályozó, amivel Kőbánya és az új Horthy Miklós-kórház gázellátása biztosított; a X., Pongrác-úti állami lakótelephez vezető főcső s a telepen az elosztócsőhálózat fektetése; a II., Budakeszi-úton az Olasz-fasortól a Hidegkúti-útig vezető főcső fektetése, amivel a Hidegkúti-út és Pasaréti-út mentén újonnan fejlődő városrész gázszükséglete van biztosítva.

A benzolgyártó berendezés ügyében az elmúlt évben döntő lépés történt, amennyiben a közgyűlés annak felállításához hozzájárult és engedélyt adott arra, hogy a beruházásokhoz szükséges költségeket egymillió pengő keretén belül a gázgyár a nyugdíj- és nyugalmapajzáiból vehesse kölcsön. A m. kir. kormány részéről is megtörtént a jóváhagyás azzal a kikötéssel azonban, hogy a termelendő motorbenzol után kincstári részesedést fog kivetni, amelyet csak az esetben hajlandó csökkenteni, ha a benzolgyártás az öt százalékos rentabilitást nem érne el. A jövedelmezőség biztosítása érdekében a kormány szükségesnek tartotta, hogy a beruházási összeg a székesfőváros törvényhatósági bizottságának határozatában megállapított öt év helyett tíz év alatt amortizáltassék. A közgyűlés a m. kir. kormány fentebbi kikötéseit tudomásul vette, s mihelyt az újabb közgyűlési határozat kormányhatósági jóváhagyása is megtörtént, a gázgyár megkezdí és előreláthatólag még ez évben be is fejezi a benzolgyártóberendezés építését.

Utóbbi időben az Elektromos Művek programjába vette az elektromos áramnak főzési célra való propagálását és erre a célra erősen mérsékelt tarifával kívánja propagandájának gyakorlati eredményét biztosítani. Miután az Elektromos Műveknek ez az akciója keresztezi a Gázműveknek propagandaakcióját, amiből nemcsak a két üzemre, hanem főként a főváros háztartására is hátrányok származhatnak, szükségesnek tartotta a gázgyár a kérdést beható vizsgálat és tanulmány tárgyává tenni.

A főváros intézményeiben és üremeiben működő műhelyek felülvizsgálására kiküldött üzemi szakbizottság a Gázművek műhelyeit is megvizsgálta és megállapította, hogy azok változatlanul fenntartandók, mert ezekben kizárólag olyan munkák végeztenek, amelyek az üzemi szolgálat zavartalansága érdekében másutt nem végezhetők s így a Gázművek ezekkel a műhelyekkel a magániparnak nem okoz káros versenyt. Megállapította az üzemi szakbizottság azt is, hogy épen a Székesfővárosi Gázművek volt az első közüzem, amely a magánszerelőmestereknek a gázszerelési munkálatokba és a gázpropagandába való bevonása által a magániparnak igen jelentékeny támogatást nyújtott.

A súlyos gazdasági viszonyok folytán, valamint az üzemfejlesztés következtében az adminisztrációs teendők rendkívüli mértékben felszaporodtak, úgyhogy ezek a meglevő személyzettel csak a legnagyobb nehézségek árán voltak elláthatók. Az alkalmazottak úgyszólván az egész éven át nap-nap után túlóráztak, minden külön díjazás nélkül. A fennálló rendelkezések folytán az időközi kilépések és nyugdíjazások következtében beállott hiány sem volt pótolható, miért is indokolt előterjesztés tételként a szükséges munkaerők pótlására s a személyzet létszámának mérsékelt emelésére.

Gáztermelés. A gáztermelés az elmúlt évben akadálytalanul folyt, a fogyasztóközönség gázszükségletét zavartalanul látta el az üzem s az egész év folyamán — állandó és egyenletes nyomás mellett — változatlanul 4000 kalória fűtőértékű gázt szolgáltatott.

A lefolyt üzleti évben 94,752.800 m³ gáz termeltetett. Ez a mennyiség 3,247.200 m³-rel (3·31%) kevesebb az 1932. évre előirányzott 98,000.000 m³-nél és 2,517.300 m³-rel (2·59%) maradt alatta az 1931. évben termelt 97,270.100 m³ gáz mennyiségének.

A vízgáz gyártását az elmúlt évben teljesen beszüntette az üzem és csupán a pécsi szénből kísérleti célokra termelt kokszból gyártott 265.300 m³ vízgázt, amely mennyiség azonban az évi gáztermelésnek mindössze 0·28%-a. A vízgázgyártás beszüntetésével a kőszéngáz gyártását és ezzel a kokszttermelést kívánta a maximumra fokozni, hogy a korlátozó intézkedések következtében elmaradt külföldi kokszmennyiségeket részben saját termelésű koksszal pótolhassa és ezzel a hazai piac zavartalan kokszellátását elősegítse.

A termelt gázt az elmúlt évben, figyelmen kívül hagyva a 0·28%-ot kitevő vízgáztermelést, kőszén- és generátorgáz keverékéből állította elő a gázgyár. Az egyes gázfajtákból termelt mennyiséget és a keverés arányát — összehasonlítva az elmúlt esztendő adataival — az alábbi összeállítás tünteti fel:

	1931.		1932.	
	m ³	%	m ³	%
Kőszéngáz	61,716.800	63·5	64,598.600	68·18
Generátorgáz	20,264.200	20·8	29,888.900	31·54
Vízgáz	15,289.100	15·7	265.300	0·28
Összesen	97,270.100 m³	100%	94,752.800 m³	100%

Az egyes gázfajták mennyiségének változása a következő volt:

a kőszéngáztermelés	2,881.800 m ³ -rel, vagyis	4·67%-kal emelkedett,
a generátorgáztermelés	9,624.700 « «	47·50%-kal emelkedett,
a vízgáztermelés ellenben..	15,023.800 « «	98·26%-kal csökkent.

Nagy súlyt helyezett arra az üzem, hogy a fogyasztásban beállott visszaesés ellensúlyozására kiadásait csökkentse. A legmesszebbmenő, a legkisebb részletekre is kiterjedő takarékosági intézkedéseivel sikerült is termelési költségeit ismét apasztani, amennyiben 1 m³ kevert gáz nyers termelési költségét az 1932. évre előirányzott 12·50 fillérről és az 1931. évi 12·35 fillérről 12·15 fillérre szorította le.

A nyers termelési költségeknél elért megtakarítás — az 1932. évi 94,752.800 m³ gáztermelésre vonatkoztatva — az 1932. évi költségvetéssel szemben 329.366·88 pengő, az 1931. üzleti évvel szemben 187.237·68 pengő.

A gáz nyers termelési költsége az 1931. és 1932. években — 1 m³ termelt gázra átszámítva — a következőképpen alakult :

	1931. f	1932. r
1 m ³ gázt fejlesztő anyag ára	7·07	7·11
A gázfejlesztő kemencék fűtési költsége	0·87	0·90
A gőzkazánok fűtési költsége	0·21	0·21
Üzemanyagköltség	0·34	0·35
A villamosvilágítás és erőszolgáltatás költsége	0·29	0·26
Általános üzemi kiadások	0·30	0·29
Fenntartás	1·19	1·12
Munkabérek	1·51	1·39
Üzemi havidíjasok illetménye	0·57	0·52
	12·35	12·15

A gázfejlesztő anyag, valamint a gázfejlesztőkemencék fűtési költségének emelkedése kizárólag a nagyobb kőszéngáztermelés eredménye ; az itt mutatkozó többkiadást azonban a melléktermékek bevételi többlete bőségesen fedezte.

A gáztermeléshez, ugyancsak a nagyobb kőszéngáztermelés következtében, az 1932. évben 188.079·5 tonna gázfejlesztő anyagot (kőszén, barnaszén, kokszt) használt fel a gázgyár, 1373·7 tonnával többet, mint 1931-ben.

A tonnánkénti átlagos kőszéngázkihozatal 368·6 m³-ről 373 m³-re, a kőszéngáz átlagos felső fűtőértéke 4970 kalóriáról 4995 kalóriára, az átlagos értékszám tehát 1708-ról 1736-ra emelkedett.

A kemencék fűtésére és a kamarák melegen tartására felhasznált tüzelőanyagok mennyiség 1000 m³-enkint 500 kg-ról 499 kg-ra csökkent. A kemencék fűtésére felhasznált tüzelőanyag a kőszéngáztermeléshez felhasznált szénnek 18·7%-a (1931-be 18·4%-a) volt.

Az üzemanyagok költsége főként a nagyobb kőszéngáztermelés következtében emelkedett. A több kőszéngáz tisztításához több gázolajra volt szükség, ezenfelül pedig az elmúlt évben intenzívebben vonta ki az üzem a naftalint a kőszéngázból, ami szintén a gázolajszükséglet emelkedését vonta maga után.

A villamosvilágításnál és erőszolgáltatásnál mutatkozó megtakarítás a vízgázgyártás átmeneti beszüntetésével függ össze.

Az üzemi munkabérekre fordított kiadások egyrészt a gáztermelés visszaesése, másrészt annak következtében csökkentek, hogy a koksztforgalom az 1932. évben alatta maradt az 1931. évi forgalomnak. Míg az 1931. évben még az előző évekről áthozott nagy koksztkészletek is értékesíthetők voltak és ezek kezelési munkabére is terhelte az 1931. évet, addig az 1932. évben már csak tisztán az évközi termelés eladására szorítkozhatott a gázgyár, ami a munkabérek természetszerű csökkenésével járt.

A melléktermékek eladásából eredő bevételek — 1 m³ termelt gázra számítva — az 1931. évi 9·43 fillérről 9·59 fillérre emelkedtek. A bevételi többlet az 1932. évi 94,752.800 m³ gáztermelésre vonatkoztatva 151.604·48 pengőt tesz ki.

A nyers termelési költségeknél elért megtakarítás és a melléktermékeknél mutatkozó nagyobb bevétel eredményezte, hogy 1 m³ termelt gázra eső tiszta termelési költség az 1931. évi 2·93 fillérről 2·56 fillérre, vagyis 0·37 fillérrel csökkent. A tiszta termelési költségeknél elért megtakarítás — az 1932. évi 94,752.800 m³ gáztermelésre vonatkoztatva — az 1931. évvel szemben 350.585·36 pengő volt.

Az 1932. évi szénforgalmat az alábbi kimutatás tünteti fel:

A szénkészlet volt 1931. december 31-én.....	228.912·09 q
1932-ben érkezett	2,181.641·10 «
Összesen	2,410.553·19 q

Felhasználtatott:

Gáztermeléshez	1,874.104— q
Generátoraláfűtéshez	313.202— «
Gőzkazánok fűtéséhez	6.121·50 «
Mozdonyok fűtéséhez	2.200— «
Kátrányüzemhez	7.155— «
Különféle fűtéshez	140·50 «
Eladva	1.670·55 «
	2,204.593·55 q

Készlet 1932. december 31-én..... 205.959·64 q

A legnagyobb és legkisebb gáztermelés és gázleadás 1932-ben:

	1932.		Az évi termelés, illetve leadás %-a	1931.		Az évi termelés, illetve leadás %-a	Különbözet 1932-ben		Megjegyzés
	nap	m ³		nap	m ³		m ³	%	
Legnagyobb napi termelés	febr. 12-én	330.800	0·30	jan. 22-én	334.200	0·34	3.400	+ 1·02	Az 1932. évi gáztermelés 94,752.800 m ³
Legkisebb napi termelés	aug. 15-én	143.800	0·15	júl. 19-én	130.900	0·13	+ 12.900	+ 9·85	
Legnagyobb napi leadás	dec. 23-án	341.900	0·36	dec. 23-án	367.100	0·38	— 25.200	— 6·86	az 1932. évi gázleadás 94,725.800 m ³
Legkisebb napi leadás	júl. 10-én	136.900	0·14	aug. 9-én	128.900	0·13	+ 8.000	+ 6·21	

Gázfogyasztás és értékesítés. Az elmúlt évben 94,725.800 m³ gázt adott le az üzem, 2,506.300 m³-rel, vagyis 2·58%-kal kevesebbet, mint 1931-ben. A leadott gázmennyiség felhasználását a következő kimutatás adja:

S z á m l a	1932.		1931.		Különbözet 1932-ben	
	m ³	Az összes leadás %-a	m ³	Az összes leadás %-a	m ³	%-ban
Közvilágítás	8,834.210	9·33	9,909.066	10·19	— 1,074.856	— 10·85
Városi épületek	2,390.331	2·52	2,445.463	2·52	— 55.132	— 2·25
Magánfogyasztás	79,275.386	83·69	81,170.655	83·48	— 1,895.269	— 2·33
Saját fogyasztás	889.180	0·94	902.848	0·93	— 13.668	— 1·51
Értékesített gáz	91,389.107	96·48	94,428.032	97·12	— 3,038.925	— 3·22
Gázvesztesség	3,336.693	3·52	2,804.068	2·88	+ 532.625	+ 18·99
Összes gázleadás	94,725.800	100·00	97,232.100	100·00	— 2,506.300	— 2·58

Az értékesített gáz 91,389.107 m³ volt, vagyis az összes leadott gáz 96·48%-a. 1931-ben 94,428.032 m³ volt az értékesített gáz, a leadott gázmennyiségnek 97·12%-a. A gázvesztesség az 1931. évi 2·88%-kal szemben 3·52% volt, az emelkedés tehát 18·99%, ami a gázmérőleolvasások időbeli eltolódásával és a hőmérsékleti különbségekkel áll összefüggésben. A közvilágításra felhasznált gáz az 1931. évi 9,909.066 m³-ről 8,834.210 m³-re, vagyis 10·84%-kal csökkent az 1932. évi előirányzatnak megfelelően. A városi épületek fogyasztása 2·25%-kal, a gázgyár saját fogyasztása pedig 1·51%-kal csökkent.

A magánfogyasztás az 1931. évi 81,170.655 m³-ről 79,275.386 m³-re, vagyis 2·33%-kal csökkent. Ezzel szemben a fogyasztók száma ugyanezen idő alatt 104.785-ről 108.899-re, vagyis 4114-gyel, tehát 3·93%-kal emelkedett. (1931-ben 3·48% volt az emelkedés.)

A mérőnkinti átlagos fogyasztás az 1931. évi 779 m³-rel szemben 733 m³ volt, vagyis 5·91%-kal kevesebb, mint az előző évben. Az átlagos háztartási fogyasztás pedig 633 m³-ről 586 m³-re, tehát 7·42%-kal csökkent.

Amíg 1931. évben 66.685 gázmérőn, a felszerelt mérők 58·88%-án át fogyasztottak évi 600 m³-nél kevesebb gázt, addig 1932-ben már 75.208 gázmérő, a felszerelt mérők 63·19%-a nem mutatott évi 600 m³-nél több fogyasztást.

Az ipari fogyasztók részére engedélyezett fokozat szerinti engedményt az elmúlt évben az ipari fogyasztók még szélesebb rétegeire terjesztette ki az üzem. Míg az 1931. évben összesen 373 olyan ipari fogyasztója volt a gázgyárnak, akiknek összesen 148.670·77 pengőt kitevő rabattot nyújtott, ami 12·88%-os átlagos eredménynek felelt meg, addig 1932-ben 478, vagyis 105-tel (28·5%) több fogyasztó részesült összesen 157.986·59 pengő (12·44%) összegű engedményben.

A közjótékonyági intézetek kedvezményes fogyasztása az 1931. évi 604.079 m³-ről 655.953 m³-re emelkedett, ebből 437.603 m³ számlázott 10 filléres kedvezményes egységgel. A nyújtott kedvezmény értéke 43.760·30 pengőt tett ki.

A Svábhegyen 1932-ben 127.276 m³ gázt fogyasztottak az előző évi 257.621 m³-rel szemben. A csökkenés 130.345 m³.

Az 1931. év folyamán a gázfogyasztók sorába bekapcsolódott Kispest 1932. évi összfogyasztása 268.380 m³-re emelkedett az 1931. csonkaév 118.438 m³ fogyasztásával szemben.

A fogyasztóknak kölcsönbe adott bérleti tárgyak száma ismét tekintélyes emelkedést mutat. A felszerelt bérleti tárgyak száma volt:

1932 december 31-én	127.264 darab
1931 december 31-én	111.497 «
a szaporulat tehát	15.767 darab (14·14%)

A gazdasági viszonyok súlyos leromlása nemcsak a fogyasztás csökkenésében mutatkozott, hanem mindinkább fokozódó nehézségeket támasztott a gázfogyasztási számlák beszedésénél is. A fogyasztók fizetési képességének csökkenését leginkább jellemzi az a tünet, hogy az irodákat naponta a fizetési halasztást kérők százai lepik el és dacára a pénzbeszedők végsőkig fokozott munkateljesítményének, a kétszeri bemutatás után is kiegyenlítetlenül maradt számlák nagy tömegeinek további kezelése az irodai személyzetet a legsúlyosabb feladatok elé állította.

Az 1932. évben a pénzbeszedők által visszaadott számlákra kényszerbehajtás útján fizetett	28.284 fogyasztó
halasztást kapott	30.457 «
kényszerbehajtás előtt fizetett	43.325 «
nemfizetés miatt lekupakolva	8.323 gázmérő
1932. évben kényszerbehajtásra leadva összesen	110.389 tétel.
1931-ben 89.840 volt a kényszerbehajtásra leadott tételek száma. Az emelkedés 22·87%.	

Mindinkább növekedett azoknak a fogyasztóknak a száma, akik havi gázszámláikat csak részletekben tudták megfizetni.

Jellemző tünet és az inkasszót is rendkívül megnehezítette az a körülmény, hogy a közönség igen nagy része sok fogyasztás címén állandóan reklamációkkal halmozta el az üzemet. Minden panaszt a legalaposabban kivizsgált a gázgyár és igyekezett a fogyasztóközönséget megnyugtanni. Az 1932. év folyamán felülvizsgált panaszoknak 93·4%-a mutatkozott alaptalannak, amiből arra lehet következtetni, hogy a legtöbb esetben a reklamáció csakis a számla kiegyenlítési határidejének további meghosszabbítását célozta.

A fogyasztóközönség fizetési képességének csökkenésére való tekintettel igyekezett — a külföldi kedvező tapasztalatok alapján — a gázgyár automata-gázmérőket felszerelni, sajnos azonban a közönség nem szívesen fogadta az automatamérőket és így a felszerelt automata-gázmérők száma az elmúlt évben csak igen kis mértékben szaporodott.

Az 1931. évben összesen 71.048·46 pengő összegű gázfogyasztási számlatartozás miatt 2628 fogyasztót kellett perelni, míg 1932-ben 120.577·22 pengő összegű gáztartozásért 4666 fogyasztó pereltetett. A rossz gazdasági viszonyokra jellemző, hogy míg egyrészt a beperelt fogyasztók száma 2038-cal, tehát 77·55%-kal emelkedett, addig a fogyasztónként átlagosan peresített összeg 27·04 pengőről 25·84 pengőre, azaz 4·44%-kal csökkent.

Megnehezítette az inkasszót a lakásváltozásoknak óriási arányokban megnövekedett száma is, mert a fogyasztóknak csak egy része jelenti be előzetesen lakásának elhagyását, igen nagy azonban azoknak a száma, akiknek elköltözéséről csak a pénzbeszedő jelentéséből értesül az üzem. Az 1932. évben lakásváltozásokkal kapcsolatban 24.092 kiszállást foganatosított a gázgyár, de mindössze 4798 esetben tudta a kiköltöző lakótól a régi lakásban beszédni a gáztartozás összegét, 14.069 esetben hosszas utánjárás után az új fogyasztóhelyen sikerült az inkasszalás, 5225 tételt pedig részben peresíteni, részben pedig behajthatatlanság címén leírni kellett.

A lakásváltozások számának nagyarányú növekedésével természetesen együtt járt a gázmérő- és bérletitárgy-változások számának nagymértékű szaporodása is. Az 1932. évben 71.315 (1931-ben 52.159) gázmérőváltozást és 91.134 (1931-ben 54.945) bérletitárgy-változást kellett a nyilvántartásokban keresztülvezetni. Nyilvánvaló, hogy ezt a nagy munkatöbbletet a mai irodai létszám mellett csupán a hivatalos idő állandó meghosszabbításával lehetett feldolgozni.

A gázleadás 1932-ben és 1931-ben a következőkép alakult:

	1932.		1931.		Különbözet 1932-ben	
	m ³	az összes leadás %-a	m ³	az összes leadás %-a	m ³	%-ban
Január	9,511.500	10·04	9,651.500	9·93	— 140.000	— 1·45
Február	8,882.000	9·38	8,527.000	8·77	+ 355.000	+ 4·16
Március	9,271.100	9·79	9,461.200	9·73	— 190.100	— 2·01
Április	8,301.500	8·76	8,503.100	8·75	— 201.600	— 2·37
Május	7,612.600	8·04	7,615.000	7·83	— 2.400	— 0·03
Június	6,689.700	7·06	6,525.700	6·71	+ 164.000	+ 2·51
Július	5,831.500	6·16	5,775.800	5·94	+ 55.700	+ 0·96
Augusztus	5,967.700	6·30	6,046.700	6·22	— 79.000	— 1·31
Szeptember	7,054.300	7·45	7,933.800	8·16	— 879.500	— 11·09
Október	8,043.700	8·49	8,803.800	9·05	— 760.100	— 8·63
November	8,452.800	8·92	8,772.100	9·02	— 319.300	— 3·64
December	9,107.400	9·61	9,616.400	9·89	— 509.000	— 5·29
Összesen	94,725.800	100·00	97,232.100	100·00	— 2,506.300	— 2·58

Az elmúlt évben a legkisebb gázleadás július hónapban (5,831.500 m³), a legnagyobb január hónapban (9,511.500 m³) volt.

A gáz ára az egész éven át m³-enkint 20 fillér, vagyis 17·24 aranyfillér volt, szemben a békebeli 20 aranyfilléres egységgel. A tényleges bevétel azonban 1 m³ gázra számítva csak 17·46 fillér volt, az 1931. évi 17·69 fillérrel szemben. A csökkenésnek az az oka, hogy a rossz gazdasági viszonyok következtében behajthatatlanság címén az 1931. évi 63.338·96 pengővel szemben az 1932. évben 127.155·32 pengőt kellett leírni.

A gázbevétel az 1931. évi 17,205.081·66 pengővel szemben 16,542.281·20 pengőt tett ki. A csökkenés 662.800·46 pengő, mely összegből a közvilágítás elszámolt bevételeinek értéke 150.479·84 pengővel, a városi épületek világítási bevétele 3.128·31 pengővel, a magánfogyasztásból származó bevétel pedig 509.192·31 pengővel csökkent.

Az egyes évek gázleadása a Gázművek községi kezelésbe vétele óta a következőképpen oszlott meg:

Év	Összes gázleadás			Magánfogyasztás			Városi fogyasztás			Közvilágítás			Saját fogyasztás			Gázvesztesség	
	m ³	Külön-bőzet + -		m ³	Külön-bőzet + -		m ³	Külön-bőzet + -		m ³	Külön-bőzet + -		m ³	Külön-bőzet + -		m ³	%-ban
1911...	68,265.750	+ 8·31		51,257.170	+ 7·16		2,967.324	+28·14		9,716.603	+ 8·05		732.199	+ 4·43		3,592.454	5·26
1912...	78,870.000	+15·53		58,783.783	+14·67		3,617.621	+21·91		10,938.179	+12·57		925.364	+26·38		4,605.053	5·84
1913...	83,209.000	+ 5·50		59,928.113	+ 1·95		3,707.529	+ 2·48		13,491.992	+23·35		1,179.837	+27·50		4,901.529	5·89
1914...	83,689.100	+ 0·58		60,881.874	+ 1·59		3,965.006	+ 6·94		12,438.348	- 7·81		1,426.707	+20·92		4,977.165	5·95
1915...	91,728.900	+ 9·60		66,966.815	+10·00		4,889.981	+23·33		13,812.825	+11·05		1,382.342	- 3·11		4,676.937	5·10
1916...	96,621.000	+ 5·33		73,527.838	+ 9·82		5,441.666	+11·28		11,957.944	-13·43		1,374.274	- 0·58		4,319.278	4·47
1917...	105,650.600	+ 9·35		84,642.102	+15·11		5,542.173	+ 1·84		9,083.623	-24·03		1,297.705	- 5·57		5,084.997	4·81
1918...	95,816.300	- 9·31		79,012.704	- 6·65		4,501.763	-18·77		5,577.935	-38·59		1,118.849	-13·79		5,605.049	5·85
1919...	58,712.500	-38·72		48,082.099	-39·15		2,529.702	-43·81		2,411.961	-56·76		739.943	-33·87		4,948.795	8·43
1920...	71,310.000	+21·46		59,668.184	+24·11		2,603.334	+ 2·91		1,330.330	-44·84		821.274	+10·99		6,886.878	9·66
1921...	85,832.300	+20·36		71,556.259	+19·92		3,227.791	+23·98		1,845.440	+38·72		1,249.144	+52·10		7,953.766	9·27
1922...	93,340.500	+ 8·74		79,365.172	+10·91		3,479.388	+ 7·77		2,343.628	+27·00		960.765	-23·09		7,191.547	7·70
1923...	92,933.600	- 0·44		77,113.478	- 2·83		3,118.664	-10·37		3,003.144	+28·14		905.186	- 5·78		8,793.128	9·46
1924...	95,826.300	+ 3·11		81,601.705	+ 5·82		3,020.222	- 3·15		3,893.947	+29·66		918.695	+ 1·49		6,391.731	6·67
1925...	89,238.600	- 6·87		77,267.561	- 5·31		2,638.167	-12·65		5,053.154	+29·76		897.663	- 2·29		3,382.055	3·79
1926...	88,216.900	- 1·14		76,288.369	- 1·27		2,328.167	-11·75		5,477.458	+ 8·40		853.542	- 4·91		3,269.364	3·70
1927...	90,042.700	+ 2·07		77,018.041	+ 0·96		2,279.083	- 2·18		6,895.673	+25·89		893.174	+ 4·64		2,956.729	3·28
1928...	90,573.400	+ 0·59		76,403.457	- 0·80		2,059.738	- 9·62		8,420.696	+22·11		875.652	- 1·96		2,813.857	3·11
1929...	95,688.700	+ 5·65		80,301.442	+ 5·10		2,259.857	+ 9·71		9,266.288	+10·04		892.373	+ 1·91		2,968.740	3·10
1930...	96,659.200	+ 1·01		81,132.357	+ 1·03		2,314.060	+ 2·40		9,455.199	+ 2·04		814.928	- 8·68		2,942.656	3·04
1931...	97,232.100	+ 0·59		81,170.655	+ 0·05		2,445.463	+ 5·68		9,909.066	+ 4·80		902.848	+10·79		2,804.068	2·88
1932...	94,725.800	- 2·58		79,275.386	- 2·33		2,390.331	- 2·25		8,834.210	-10·85		889.180	- 1·51		3,336.693	3·52

Melléktermékek. A melléktermékek értékesítéséből 9,086.815·62 pengő folyt be, amely összeg az összes kiadás 26·96%-át (1931-ben 28·87%) fedezte.

Koksz. Az elmúlt évben 141.123 tonna kokszot termelt az üzem, 3641 tonnával, vagyis 2·65%-kal többet, mint 1931-ben. A nagyobb termelés a vízgázgyártás leállításaival és a közséngázgyártás fokozásával függ össze.

A termelt kokszból 106.503 tonna darabos és dió, 22.746 tonna dió II., 11.632 tonna pedig darakoksz volt és 242 tonnát pécsszabolcsi szénből gyártott az üzem kísérleti célokra. Az elmúlt évben mogorókoksz helyett már csak kizárólag dió II. osztályozású kokszot gyártott a gázgyár, mert a közönség ezt az egyenletes osztályozású, jól használható, olcsó kokszot igen megkedvelte. A koksz minőségére állandóan nagy gondot fordított az üzem, hogy az általa termelt koksz versenyképességét nemcsak a hazai tüzelőanyagokkal, hanem a külföldi koksszal szemben is biztosítsa.

Az 1931. évi 156.844·57 tonnával szemben az elmúlt évben 126.546·32 tonna sajáttermelésű kokszot adott el a gázgyár és így forgalma 19·32%-kal esett vissza. Az 1931. évi forgalomban azonban bennfoglaltatnak az előző évekről áthozott nagy készletek is, míg 1932-ben már csak kizárólag a napi termelés értékesítésére szorítkozhatott az üzem. Forgalom azonban még így is elérte az 1926., 1927., 1928., 1929. és 1930. évek forgalmát.

A koksz értékesítéséből 7,645.397·45 pengő volt a bevétel. Ez az összeg 55.111·78 pengővel, vagyis 0·72%-kal kisebb, mint az 1931. évi eredmény, viszont 1,120.897·45 pengővel, vagyis 17·18%-kal több az 1932. évre előirányzott bevételnél.

Budapest kokszfogyasztását az 1931. és 1932. években alább mutatjuk ki:

	1931. t o n n a	1932.
Külföldi	66.058·0	89.264·3
Gázgyári	131.945·9	114.447·0
Összesen	198.003·9	203.711·3

A külföldi kokszon kívül az elmúlt évben még vidéki gázgyárakban termelt koksz is került Budapestre, azonban jelentéktelen mennyiségben. Pontos adatok e tekintetben nem állanak rendelkezésre.

A detailforgalom az 1931. évi 26.459·57 tonnával szemben 29.543·35 tonna volt.

Az a körülmény, hogy Budapesten az év elején a szükségletnek megfelelő mennyiségű koksz nem állott rendelkezésre, súlyos feladat elé állította az üzemet. A rendelkezésre álló saját termelésű és a vízgázgyártás céljára a megelőző években behozott, de a kereskedelemügyi minisztérium és a szénellátási miniszteri biztos engedélyével forgalomba hozott külföldi kohókoksz mennyiségével azonban sikerült az első nehézségeket leküzdeni. Az 1932/33. fűtési évad kezdetén még nehezebb helyzet elé állította a gázgyárat az, hogy a tavaszi és nyári hónapokban teljesen szünetelt a külföldi koksz behozatala és az csak október hónapban indult meg. Számottevő készlet nem állott rendelkezésre, ami hamarosan köztudomásúvá vált s a kereslet nagyfokú növekedésére vezetett. A nehézségek elsősorban a detailforgalomban mutatkoztak. Arra törekedett ennek folytán a gázgyár, hogy lehetőleg minden igényt kielégítsen, a felesleges árufelhalmozást és az ennek nyomában járó üzérkedést pedig lehetetlenné tegye. Különös gondot fordított arra, hogy állandó vevőköre koksz-szükségletének ellátását mindenképen biztosítsa. Bár illetékes helyen már az év elején rámutatott annak szükségességére, hogy a kokszbehozatal a tavaszi és nyári hónapokban meginduljon, a vonatkozó tárgyalások elhúzódtak, a döntés késett, minek folytán a szállítási hátralékok szokatlanul nagy méreteket öltöttek. A szállításokat korlátozni kellett, hogy a téli hónapokra a minimálisan szükséges készlet biztosítható legyen. Sikerült végeredményben a közönséget megnyugtítani és a külföldi koksz beérkezéséig a nagyobb zavarokat elkerülni.

Azoknak a központi fűtési házaknak ellátását, amelyek a múltban is a gázgyártól szerezték be kokszszükségletüket, teljes mértékben biztosította az üzem.

Vidéki összeköttetéseit, bár csökkentett mértékben, továbbra is fenntartotta a gázgyár s a vidéki vevőit a nyári hónapokban beállott nehézségek ellenére sem hagyta teljesen ellátatlanul.

A közvetlen eladásokon kívül a koksz nélkül maradt tüzelőanyagkereskedőket is igyekezett az első nehézségeken átsegíteni a gázgyár mindaddig, amíg a behozatal

megindulásával már külföldi koksz is rendelkezésre állott. Külföldre kokszot nem szállított ebben az évben az üzem.

A külföldi koksz behozatala az év legnagyobb részében jelentéktelen mennyiségű volt, a téli hónapokban azonban az enyhe időjárás következtében a kokszpiacon átmenetileg mégis túlkínálatot okozott.

A gázgyárban és telepein a forgalom lebonyolítására 2 hajó, 1409 vasúti kocsi, 8118 autó és 61.672 kocsi fordult meg. A rendelések tételszáma 200.560 volt, ami nemcsak az 1931. évi forgalmat haladja meg, hanem csaknem háromszorosa az 1930. évinek.

A koksztermelést és koksz értékesítését a következő táblázat mutatja :

	Darabos	Dió m é t e r m á z s a	Dió II.	Dara	Pécs- szabolcsi	Összesen
Készlet 1931. dec. 31-én	19.674·42	39.834·10	22.385·26	36.836·52	—	118.730·30
Termelés	481.691·60	583.335·28	227.463·81	116.319·96	2.424	1,411.234·65
Összesen	501.366·02	623.169·38	249.849·07	153.156·48	2.424	1,529.964·95
Készlet 1932 dec. 31-én	44.113·02	42.410·21	11.778·95	5.998·03	—	104.300·21
Értékesítve	457.253·—	580.759·17	238.070·12	147.158·45	2.424	1,425.664·74
Ebből saját használat	1.868·50	44.851·25	19.526·65	91.531·15	2.424	160.201·55
Eladva	455.384·50	535.907·92	218.543·47	55.627·30	—	1,265.463·19
Ebből eladva kicsiny- ben	17.133·90	183.786·80	94.338·70	174·10	—	295.433·50

Az eladott külföldi kokszot is figyelembe véve, eladatott :

saját termelésű kokszból	1,265.463·19 q
külföldi kokszból	79.247·70 «
Összesen tehát	1,344.710·89 q.

Bár az év legnagyobb részében a nagy kereslet folytán a kokszárakat minden nehézség nélkül felemelhette volna a gázgyár, változatlanul fenntartotta az 1931. évi mérsékelt árakat. A vasúti költségek emelkedése következtében csupán a telepi árakat volt kénytelen 10 fillérrel magasabban megállapítani.

Változatlanul nagy gondot fordított a gázgyár koksztelepei berendezésének tökéletesítésére, hogy egyrészt a koksz kezelésével járó költségeket csökkentse, másfelől pedig, hogy a nehéz viszonyok folytán mindinkább nagyobb igényeket támasztó közönség kívánságainak eleget tehessen.

A koksz értékesítése érdekében az utóbbi években fokozottabb gondot fordított arra, hogy a közönség a tüzeléstechnikai szakértők útján a tüzelőanyagok felhasználásában és a tüzelőberendezések kezelésében megfelelő útbaigazítást kapjon. A kevert tüzelőanyagokkal való tüzelés bevezetése az eddiginél is fokozottabb mértékben tette ezt feladattá, nehogy a kevert tüzelőanyag használatánál fellépő nehézségek a koksz jó hírvének rovására irassanak. Az üzem tüzeléstechnikai munkássága arra is irányult, hogy a piacon jelentkező újabb tüzelőanyagokkal, valamint különösen a keverékkel való tüzelés kérdését műszaki szempontból is a legrészletebben tisztázza. Az üzemnek e téren való felkészültsége nem egy kérdés megítélésénél esett döntően latba olyankor, amikor a kokszfűtés kétségtelen előnyeivel szemben nem mindig a legobjektívebb véleményekkel kellett vitába szállani.

Az elmúlt esztendőben végzett beható, elfogulatlan vizsgálatok alapján nyugodtan állíthatja, hogy az általa termelt kokszot, minőségénél és tulajdonságainál fogva, a belföldi származású összes tüzelőanyagok között az első hely illeti meg.

Kátrány és kátránytermékek. A kőszénkátránytermelés 1932-ben 71.791·89 métermázsa volt az 1931. évi 68.887·09 métermázssával szemben. Szénre számítva a kőszénkátránytermelés 4·14% (1931-ben 4·11%). Az évvégi 7350·74 métermázsa készlet az 1931. évi 5406·12 métermázst 1944·62 métermázssával haladta meg.

A termelésből 41.230·37 métermázst feldolgozatlanul, mint nyerskátrányt értékesített az üzem, 28.526·1 métermázst pedig feldolgozva adott el. A kátrányból az előző években kitermelt könnyű olajon, közép- és nehéz olajokon, naftalinon és útépitőkátrányon kívül az elmúlt évben kőszénkátrányszurkot és antracént is termelt a gázgyár.

A nyerskátrányeladás az előző évvel szemben csökkent, minthogy különösen a kátrányfedéllemezgyárak jelentékenyen kisebb mennyiségeket vettek át. A hazai fedéllemezgyárak közül több szüneteltette üzemét; ezzel a körülménnyel előre láthatólag a jövőben is számolni kell.

A városi utak építésére használt útépitőkátrány forgalma nem csökkent, az állami utak építésére szolgáló kátrány forgalmában azonban kisebb visszaesés mutatkozott. Feltételezhető azonban, hogy ez a stagnálás nem lesz tartós, mert épen az útépités az a munkaterület, amely a közmunkáknál elsősorban jön tekintetbe, ez esetben pedig olcsóságánál fogva csakis a kátrányos út jöhet számításba. A városi utak építésére átvett útépitőkátrány mennyiségének emelkedése is ezt a feltevést igazolja. Az útépitőkátrány forgalmát az üzem azzal mozdította elő, hogy annak árát az év folyamán mérsékelte.

A nyerskátrány elmaradt forgalmát azzal igyekezett a gázgyár pótolni, hogy kőszénkátránytermelésének feleslegét, részben mint nyersanyagot bocsátotta olyan vállalatok rendelkezésére, amelyek brikettgyártás céljából szurok előállítására szolgáló üzeimeket kibővítették, részben pedig barnaszénkátrány feldolgozására szolgáló berendezését kibővítve, a gázgyár maga is gyártott kőszénuszurkot. A kőszénuszurok gyártása csak a tél elején indult meg és így annak eredménye csak a következő esztendőben fog jelentkezni. Remélhető, hogy brikettgyáraink a jövőben is elsősorban a hazai termelésű szurkot fogják feldolgozni, továbbá, hogy a külföldi szurok behozatalára csak a belföldi termelést meghaladó szükséglet mértékéig fog sor kerülni és hogy a barnaszénuszurok állandó üzemanyagává válik a brikettgyáraknak.

Szurok előállítása céljából egyelőre 4641 métermázsa kátrány dolgoztatott fel.

Export sem kőszénkátrányban, sem barnaszénkátrányban nem volt.

Kísérleteket folytatott abban az irányban is az üzem, hogy az útépitőkátrányt az útépités és útkarbantartás céljára, az eddigi felhasználáson felül, más vonatkozásban is bevezesse. A gázgyár útépitőkátránya, saját termelésű kátrányolajokkal kombinálva, mint útportalanító anyag igen jól bevált, miért is számolni lehet azzal, hogy az állami utaknál eddig elért jó eredmények alapján ez a termék a jövőben a városi utak karbantartásánál is alkalmazást fog találni.

A szurokgyártás következtében megnövekedett közép- és nehéz olajtermelést minden nehézség nélkül értékesíteni lehetett, úgyszintén az azok előállításánál keletkező naftalint is.

A kőszénkátrány-könnyűolajtermelést, amely az 1931. évi 737·45 métermázssával szemben 800 métermázsa volt, szintén teljes mennyiségben sikerült értékesíteni.

Antracént is termelt az üzem jelentéktlenebb mennyiségben, ennek a terméknek a hazai piacon való értékesítése azonban még nem látszik biztosítottnak.

Barnaszénkátrányt, az 1931. évi 29.895·45 métermázsával szemben, az 1932. évben 33.018·60 métermázsát termelt a gázgyár. Szénre számítva a barnaszénkátránytermelés 7·24% (1931-ben 7·87%).

Barnaszénkátrányt nyers állapotban az 1932. évben nem adott el az üzem, hanem azt teljes mennyiségében feldolgozva, a lepárlás útján nyert termékei alakjában értékesítette. Középtermékei közül sem a nyersolaj, sem a paraffinolaj nem került eladásra.

Az üzem kátrányolajtermékei ismét nagy keresletnek örvendenek, mint motorhajtó anyagok. Hogy az igényléseknek akadálytalanul megfelelhessen a gázgyár, desztilláló üzemének egy egységgel való kibővítésével nagyobb mozgási lehetőséget biztosított. Ugyancsak ezt a célt szolgálja az 1931. évben elkészített és az olaj finomítására szolgáló agitátor is. A barnaszénkátrány-telítőolaj forgalma a megelőző esztendőhöz képest némileg visszaesett.

A szuroküzlet az elmúlt évben is kedvezően alakult. Termelését a maximumra fokozta a gázgyár és biztosította annak teljes mennyiségben való értékesítését. Üzletköre a hazai briкетgyárakkal bővült és remélni lehet, hogy megismerve a gyártott szurok kifogástalan minőségét, a jövőben állandó vevőkört képeznek.

A szurok forgalma az 1932. évben — szemben az 1931. évvel — a nagyobb termelés ellenére visszaesett. 1931-ben még az előző évekről áthozott nagyobb készletek eladása is növelte a forgalmat, 1932. évben azonban már csak a termelés eladására szorítkozhatott az üzem.

A kőszén- és barnaszénkátránytermelést és értékesítést a következő táblázat mutatja:

	Kőszén- kátrány	Barnaszén- kátrány	Összesen
	m é t e r m á z s a		
Készlet 1931. dec. 31-én	5.406·12	3.000—	8.406·12
Termelés 1932. évben	71.791·89	33.045·60	104.837·49
Összesen	77.198·01	36.045·60	113.243·61
Készlet 1932. dec. 31-én	7.350·74	3.036—	10.386·74
Értékesítve	69.847·27	33.009·60	102.856·87
Ebből lepároltatott	28.526·10	33.009·60	61.535·70
Marad	41.321·17	—	41.321·17
Ebből saját szükséglet	90·80	—	90·80
Eladás	41.230·37	—	41.230·37

Kőszén- és barnaszénkátránytermékekért 1,187.967·78 pengő folyt be az 1931. évi 1,113.692·43 pengővel szemben.

Ammoniaktermékek. A kénsavas ammoniák értékesítésének kedvezőtlen körülményei az elmúlt évben még fokozódtak, minek következtében a vegyi gyártmányok eladásából származó bevételek további csökkenéséről kell beszámolni.

Eladatott 6555·84 métermázsa kénsavas ammoniák, ebből 5855·84 métermázsa a hazai, 700 métermázsa pedig — igen nyomott áron — a külföldi piacon helyeztetett el. A belföldön értékesített mennyiségből 1663·4 métermázsát a szeszgyárak vettek át s mezőgazdasági (műtrágyázási) célra mindössze csak 3577 métermázsát szállított az üzem. A külföldi forgalom visszaesése nem az érdeklődés hiányára, hanem főként arra vezethető vissza, hogy a fennálló devízarendelkezések miatt külföldi üzleteket lekötni nem sikerült. Hosszas utánjárásra végre az év végén

rendeződött ez a kérdés, a külföldi szállítások a folyó évben már meg is indultak, s így alapos remény van arra, hogy a hazai piacon el nem helyezhető mennyiségek a jövőben is a külföldön fennakadás nélkül értékesíthetők.

A szalmiákszesztermelés 1991-23 métermázsa, tehát 436-67 métermázsával kevesebb, mint az 1931. évben. Forgalomba hozatott 3064-18 métermázsa, amelyből 256-28 métermázsa külföldre szállított. A kivitel tekintetében itt is ugyanazok a nehézségek állottak fenn, mint amelyekre már fentebb rámutattunk. A hazai értékesítés lehetőségét az ipari válság kedvezőtlenül befolyásolta.

A cseppfolyós ammoniáktermelés 423-93 métermázsa volt, 77-87 métermázsával több, mint az elmúlt évben. Eladatott 356-34 métermázsa. A belföldi forgalom az előző évi keretekben mozgott, a külföldi szállítások azonban, ugyancsak a devíza-nehézségek miatt, teljesen elmaradtak.

Az ammoniáktermelést és annak értékesítését az alábbi táblázat mutatja:

	Kénsavas ammoniak	Cseppfolyós ammoniak	Szalmiák- szesz
	m é t e r m á z s a		
Készlet 1931. dec. 31-én	7.202-83	45-15	312-310
Termelés 1932. évben	12.425-60	423-93	2.991-225
	19.628-43	469-08	3.303-535
Készlet 1932. dec. 31-én	13.072-59	112-74	239-355
Eladás	6.555-84	356-34	3.064-180

Az ammoniák termékeiből összesen 253.450-39 pengő folyt be, 102.284-24 pengővel kevesebb, mint 1931. évben.

A melléktermékek forgalmának alakulását az 1928—1932. években az alábbi összehasonlító táblázat tünteti fel:

	1928.	1929. t o	1930. n n	1931. a	1932.
Koksz	110.404-2	126.559-9	100.972-2	156.842-4	126.546-3
Kőszénkátrány	4.291-3	4.056-9	5.348-3	4.572-2	4.132-1
Útépitőkátrány	924-8	1.534-8	1.811-1	1.783-5	1.914-5
Kevertolaj	163-6	245-4	465-2	375-3	393-1
Könnyűolaj	22-9	13-2	39-2	40-1	58-4
Kőszénzurok	—	—	—	—	80-0
Barnaszénkátrány	0-2	40-4	92-7	—	—
Nyers Dieselolaj	7-9	151-2	231-0	31-1	—
Raffinált Dieselolaj	243-7	257-0	153-2	545-0	35-1
Kreosotdúsolaj	236-7	215-8	228-5	270-1	210-9
Paraffinolaj	—	73-5	1-9	—	—
Présolaj	280-9	275-6	271-4	280-0	178-6
Paraffinpikkely	102-2	42-7	33-2	61-3	52-9
Barnaszénzurok	830-2	1.641-9	1.084-6	2.270-3	1.654-8
Cseppfolyós ammoniák	36-5	34-1	37-9	38-9	35-6
Kénsavas ammóniák	1.158-4	991-5	1.011-3	989-1	655-5
Szalmiákszesz	310-3	323-6	340-8	352-2	306-4
Használt gázolaj	114-5	154-7	138-8	176-9	223-2
„ gáztisztítóanyag ..	54-7	2.618-9	—	3.594-4	1.227-1

Benzolkitermelés. A Székesfőváros Gázművei már a háború idején tervbe vették, hogy üzemüknek keretében gyümölcöző befektetesként benzolgyártó berendezést létesítenek. Ez a terv azonban az akkori közös hadügyminisztérium elutasító álláspontja miatt nem valósulhatott meg.

A háború után, az 1924. évben újból napirendre került ez a kérdés, akkor azonban a Gázművek kedvezőtlen pénzügyi viszonyai tették lehetetlenné a terv keresztülvitelét, később pedig az üzem szempontjából elkerülhetetlenül szükséges befektetések — a szénőrlőberendezés és a vízgázgyár — kötötték le a Gázművek anyagi erejét. Mikor az üzem igazgatósága az 1929. évben a közeljövőre szükségessé váló beruházások tervezetét elkészítette, a benzolgyártás régóta húzódó tervének megvalósítását is programmba vette. A törvényhatósági bizottság közgyűlése a beruházások tervezetének tárgyalásakor 1086/1930. kgy. szám alatt kelt határozatával hozzá is járult ahhoz, hogy az üzem az óbudai gázgyár telepén benzolnyerő berendezést létesítsen.

A benzolnak, mint motorhajtó anyagnak, belföldi előállításához — különösen az országnak a jelenlegi nehéz pénzügyi helyzetében — fontos nemzetgazdasági érdekek fűződnek, a hazai piac szükségletét tekintve az értékesítés is biztosítottnak vehető, általában az összes tekintetbe jövő szempontok mind a benzolgyártás megkezdésének időszerűsége mellett szólnak.

A gázból való benzolnyerés többféle módon történhetik. Legrégibb az olajjal való eljárás. Ennek lényege az, hogy a gázt szabadon álló magas tornyokon át vezetik, közben a tornyokban cirkáló olaj a benzolt a gázból kimossa. Másik módszer az aktívszén útján való benzoltermelés. E szerint a gázt úgynevezett aktívszénnel megtöltöttekényeken vezetik át, közben az aktívszén a benzolt magába szívja, adszorbeálja; a benzollal telített szénből a benzolt gőzzel kihajtják. Ezzel az eljárással közvetlenül olyan nyers benzolt lehet nyerni, amely motorhajtásra már eredeti állapotában is alkalmas. Ismeretes még az úgynevezett Linde-féle kompressziós kihűtő eljárás is, amelynél a benzolt a 70°-ra lehűtött gázból lecsapódás útján kapják.

A külföldi tapasztalatok és a Gázműveknek több hónapon át folytatott beható kísérletei azt mutatták, hogy a benzolnyerésre az aktívszénnel való eljárás a legmegfelelőbb. Ennél kisebb tőkebefektetés szükséges, az üzemi költségek alakulása kedvezőbb, az előállítható benzol mennyisége is nagyobb, minősége is jobb, mint a többi eljárásnál. A berendezés kezelése igen egyszerű.

A Gázművek eredetileg csupán motorbenzol termelését tervezte, főképp az Autobuszüzem szükségletének az ellátására. Időközben a M. Kir. Légügyi Hivatal, mely üzemanyagát külföldről szerzi — sürgetvén a benzolgyártás megkezdését — közölte, hogy tisztított, úgynevezett 90-es benzolra igényt tart. A M. Kir. Lőporgyár a benzol előállításával nyerhető toluolt venné át, amelyet eddig külföldről kellett behoznia.

Célszerűnek mutatkozott tehát, hogy a Gázművek az utóbb említett anyagok kitermelésére is berendezkedjék.

A Gázművek a benzolkitermelést illetőleg gondos jövedelmezőségi számításokat végzett. A számítások arra az eredményre vezettek, hogy a gyártás abban az esetben a legjövedelmezőbb, ha 90-es benzol- és toluolgyártásra rendezkednek be. Így az évente nyert 1900 tonna termék értékesítéséből óvatos árkalkuláció szerint 925.500 pengő bevétel várható. A termelési költségek 398.376 pengőt tesznek ki, a bruttóhozadék tehát évi 527.124 pengő. Ezt az összeget még a befektetett 1.000.000 pengő tőke törlesztési hányada terheli, amely 8%-os kamat mellett, 10 évi törlesztés esetén évente 149.000 pengőt, 5 évi törlesztés esetén pedig évente 247.000 pengőt tesz ki.

A Gázművek gondos üzemvitele és céltudatos gazdálkodása teljes garancia arra nézve, hogy a nyugdíjalapokból igénybevett beruházási összeg gyümölcsözően kerül fölhasználásra.

A benzolnyerőberendezés felállítását két igen fontos érdek tette indokolttá.

Az egyik az ország közgazdasági érdeke, mely megkívánja, hogy kereskedelmi mérlegünk javítását minden lehető eszközzel elősegítsük. A technika és különösen az automobilizmus fejlődése mind nagyobb szükségletet támaszt motorhajtó anyagokban. Évente több millió pengőt jelent az ország benzin- és benzolbehozatala. Kétségtelen tehát, hogy a benzolnak belföldi előállítása hozzájárulna kereskedelmi mérlegünk javításához.

A másik lényeges szempont a főváros pénzügyi érdeke. A községi háztartást tápláló üzeink jövedelmezőségének olyan vállalkozásokkal való emelése, amelyek a hazai iparnak versenyt nem támasztanak, a polgárságra terhet nem jelentenek, viszont az országnak is hasznára vannak, a köz szempontjából nemcsak megengedett, hanem fölötte kívánatos. A benzolgyár felállítása ezt a célt szolgálja. A benzolnak a kőszéngázból való kimosása és kereskedelmi áruvá történt feldolgozása ugyanis a Gázműveknek jól jövedelmező melléküzeme lesz, melynek hozadéka — a befektetett tőke amortizálása után évente — mintegy félmillió pengővel fogja növelni a Gázművek tiszta nyereségét.

A benzolt előállító berendezés létesítésével nem alakulna újabb üzem. A berendezés nem arra szolgál, hogy vele az üzem korlátlan, tetszés szerinti mennyiségben termeljen benzolt, hanem csupán arra, hogy a fogyasztásra szolgáltatott kőszéngáznak egyik alkotórészét a gázból épűgy kivonja, mint ahogy kivonja ezidőszert az ammoniákat, a ciánt, a naftalint stb. A Gázművek tehát csak annyi benzolt termelhet, amennyit a fogyasztóközönség részére szükséges gázból kitermelni lehet. Ez a mennyiség ezidőszert évenként mintegy 1750 tonna tisztított motorbenzol, ami a Székesfővárosi Autobuszüzem jelenlegi évi szükségletének csak mintegy a fele, az utóbbi évek motorbenzol behozatalának csak a kétszerese. Ez a mennyiség az ásványolajérdekeltség számára versenyt nem jelent, viszont egyelőre 5—600.000 pengő értékű külföldi behozatalt tesz feleslegessé.

Kétségtelen, hogy a gáz fűtőértéke a kivont benzol arányában csökken, azonban ezt a gáz keverési arányának megváltoztatásával ellensúlyozni lehet és így a Gázművek továbbra is épűgy 4000 kalóriás gázt fog szolgáltatni, mint eddig. A fogyasztóközönség tehát kárt egyáltalában nem szenved.

Tény az, hogy a keverési arány megváltoztatása következtében a gáz gyártásához szükséges kőszén mennyisége bizonyos mértékig emelkedik, ez azonban az ország kereskedelmi mérlege szempontjából számításba nem jöhet, mert az így adódó behozatali többlet következtében legalább ugyanolyan értékű külföldi koks- és kátránytermékek behozatala válik feleslegessé.

Benzol előállítására nemcsak olyan helyeken rendezkedtek be, ahol a gázgyártásához szükséges szenet nem kell importálni, hanem olyan országokban is, ahol a szenet importálni kell; így a bécsi gázgyár is berendezkedett benzolgyártásra, holott a gázszenet külföldről kell beszereznie. Nálunk mindinkább előtérbe kerül a hazai szenekből való termelésnek a kérdése, amely esetleg már a közeljövőben megoldhatóvá válik. Az itt elsősorban tekintetbe jövő pécsi szénből termelt gáznak, habár kisebb mértékben, de szintén van benzoltartalma.

A felsorolt indokok figyelembevételével a közgyűlés a Gázművek óbudai telepén benzolkinyerő és finomítóberendezésnek az 1086/1930. kgy. szám alatt már engedélyezett létesítésére egymillió pengőt szavazott meg s hozzájárult ahhoz, hogy a Kurgi-féle aktívszenes eljárás alkalmazása mellett a berendezéssel 90-es benzolt, továbbá toluolt állítsanak elő, továbbá hogy erre a célra a szükséges tőkét a Gázművek a nyugdíj- és nyugbéralapjaiból vehesse kölcsön, azzal a kötelezettséggel, hogy az igénybevételektől számított évi 8%-os kamatfizetés mellett a tőkét a benzol értékesítéséből származó bevételekből 1933. évi január hó 1-től számított legfeljebb öt esztendőn belül visszafizeti.

Fővárosi intézmények, intézetek, üzemek és alkalmazottak tüzelőanyagellátása.

A fővárosi intézmények szénellátásának kérdését a polgármester 69.917/1932—XII. számú határozatával az elmúlt évben újból szabályozta. A Beszkárt, az Elektromos és Vízművek maguk, a Budapest Székesfőváros Községi Takarékpénztár Rt. és a Kisipari Hitelintézet pedig közvetlenül a Gázművek útján szerzik be szénszükségletüket. A közélelmezési üzemek kazánszénszükségletéről a polgármesteri VIII. ügyosztály gondoskodik, a főváros többi intézménye üzemi és fűtőszénszükségletének ellátását pedig a polgármesteri XIII. ügyosztály intézi. A legalkalmasabbnak és leggazdaságosabbnak bizonyult szénfajtákat az említett ügyosztályok választják ki és minden egyes intézmény köteles a részére kijelölt szenet használni. Az ügyosztályok által kiválasztott szenek beszerzését a Gázművek eszközli.

A tűzifaellátás kérdését a határozat változatlanul hagyta, miért is a főváros összes intézményeit a gázgyár látta el kizárólag hazai termelésű tűzifával.

A szállításokban fennakadás nem volt és a főváros intézményeinek szükségletét hiánytalanul elégítette ki az üzem.

A kiszolgáltató fűtőanyagok árainak alakulását illetőleg megjegyezzük, hogy az 1932. évi beszerzéseknél jelentős árengedményeket ért el az üzem. A beszerzéseknél elért árengedmény előnyét teljes egészében a községi háztartás, illetve az üzemek és az alkalmazottak részére biztosította a gázgyár. A fűtőszén beszerzésénél és eladásánál követett helyes árpolitika mellett szól az, hogy a székesfőváros intézményeit és alkalmazottait a kormányhatóságok által megállapított irányáraknál jóval olcsóbb áron tudta elsőrendű fűtőszénekkel és brikettel ellátni az üzem, annak ellenére, hogy a tüzelőszerraktár beolvasztása óta a forgalmi adó, a mellékilletékek és egyes üzemi szénknél a vasúti fuvardíj is emelkedett.

Az óbudai gyár részére szükséges generátorszén beszerzésénél is eredményesen folytatott a beszerzési egységek további mérséklésére irányuló tárgyalásokat a gázgyár és mindegyik bányavállalatnál sikerült újabb engedményeket elérni.

A székesfőváros alkalmazottainak tüzelőanyaggal való ellátását a polgármester 1932. június 28-án kelt 62.385/1932—XII. sz. határozatával folytatólagosan engedélyezte, »hogy az alkalmazottak a kényszerű elvonások mellett ott, ahol erre lehetőség nyílik, érezzék a székesfőváros megértő gondoskodását«. Az üzem mindent megtett, hogy a főváros alkalmazottait a legmegfelelőbb fűtőanyaggal lássa el. A fővárosi alkalmazottak tömegesen vették igénybe az akció kedvezményeit és a forgalom messze túlhaladta az előző évi kereteket. 1931-ben még csak 13.405 tételben 143.500 métermázsza tüzelőanyagot igényeltek az alkalmazottak, 1932. évben azonban már 20.411 tételben 290.500 métermázsát. Az ellátás az egész éven át zavartalanul történt és sikerült minden igénylést idejében kielégíteni.

A fővárosi intézmények és alkalmazottak tüzelőanyaggal való ellátása az előző évi 51.482 tétellel szemben 63.050 tételben történt, melyből 20.411 tétel az alkalmazottak, 42.639 tétel pedig a fővárosi intézmények részére kiszolgáltatott tüzelőanyagra esik.

Beszerzett az üzem a fővárosi intézmények és alkalmazottak részére :

	332.590·78 q	tűzifát,
	466.141·17 «	hazai szenet,
	186.364·90 «	brikettet és
	118.702·80 «	lignitet
összesen	1,103.799·65 q	tüzelőanyagot.

Ezenkívül pedig a Gázművek saját barnaszén-szükségletének fedezésére 471.921·10 métermázsa hazai szenet vásárolt.

A beszerzett tüzelőanyag-mennyiségből és sajáttermelésű kokszból kiszállított az üzem :

	Alkalmazottak részére	Intézetek stb. részére telepeiről	termelési helyről	Összesen
		m é t e r	m á z s a	
Tűzifát	131.921·00	126.036·28	20.633·50	278.590·78
Hazai szenet ...	72.094·00	129.547·10	261.700·07	463.341·17
Brikettet	34.553·00	107.290·60	35.921·30	177.764·90
Lignitet	—	115.602·50	1.100·30	116.702·80
Saját termelésű kokszt	47.618·00	114.988·30	—	162.606·30
Összesen ..	286.186·00	593.464·78	319.355·17	1,199.005·95

Ezenfelül pedig még az ínségakcióval kapcsolatban 20.739·40 q
tüzelőanyagot osztott szét. Kiszállított tehát összesen 1,219.745·35 q
tüzelőanyagot.

A Ceglédi-utcai telepről kiadott tüzelőanyag kiszállítását 808 fuvarban saját autókkal, 1021 fuvarban idegen autókkal, 1573 fuvarban lófogattal, összesen tehát 3402 fuvarral bonyolította le a gázgyár.

Tüzelőanyagok beszerzésére, valamint az elosztással kapcsolatos költségekre 3,325.842·56 pengőt adott ki az üzem, amely összeggel szemben a tüzelőanyag eladásából 3,435.931·37 pengő volt a bevétel ; a bevételi többlet 110.088·81 pengő. Ez az összeg teljes egészében fedezi azokat a kiadásokat, amelyek a központi igazgatási költségekből a tüzelőszerbeszerzést és elosztást arányosan terhelik. Ezek szerint ennél az üzletágnál nyereséget nem ért el az üzem, minthogy a beszerzett tüzelőanyagot kizárólag önköltségi áron adta tovább.

Csőhálózat. Gázfőcsőhálózatát az elmúlt évben az 1932. évi költségvetésben engedélyezett hitelösszeg keretén belül fejlesztette a gázgyár. Különösen a város külterületének fejlődése következtében újonnan megnyitott és részben házakkal már beépített útvonalakon fektetett le gázfőcsőveket részben azért, hogy a város belsejéből ide kitelepült régi gázfogyasztókat gázzal elláthassa, részben pedig, hogy új fogyasztókat kapcsolhasson be.

Tervszerűen váltotta ki az elmúlt év folyamán is a nyomásmérések alapján szűknek bizonyult gázfőcsőveket és fektetett le üzemérdekből, útépítés miatt vagy felek megrendelésére új főcsőveket ; elkészítette továbbá a felek által megrendelt vagy a propagandaakció révén szükségessé vált gázcsatlakozóvezetéseket is.

A csőhálózat tömörsége állandóan vizsgálat alatt tartatott, a mutatkozó hibákat megjavították és ezzel sok üzemzavar vagy veszedelmes gázömlés keletkezését előzték meg.

Az új főcsőfektetésekről és a főcsőkiváltásokról alábbi összeállítás nyújt áttekintést:

Csőhálózatbővítési munkák csoportosítása	Főcső-kiváltás	Új főcső-fektetés	Megszűnt főcső	Összes csőfektetés	Főcső-szaporulat
	m é t e r e k b e n				
1. Üzemérdekből fektetett új főcsövek	483	8.502	56	8.985	8.446
2. Üzemérdekből kiváltott főcsövek	7.273	393	334	7.666	59
3. Útépítéssel kapcsolatban fektetett főcsövek	151	3.106	135	3.257	2.971
4. Útépítéssel kapcsolatban kiváltott főcsövek	900	21	21	921	—
5. Felek számlájára végzett csőhálózatbővítés	47	1.390	—	1.437	1.390
6. Felek hozzájárulásával végzett csőhálózatbővítés	—	3.160	—	3.160	3.160
7. Propaganda számlára végzett csőhálózatbővítés	13	580	—	593	580
8. Fenntartási számlára végzett csőhálózatbővítés	166	53	130	219	—77
Összesen	9.033	17.205	676	26.238	16.529

Az 1. és 2. alatti munkálatokat üzemi érdekből hajtotta végre az üzem, részint a gáznyomás fokozása és egyes szűk főcsőszakaszok túlterheltségének megszüntetése miatt, részben pedig oly útvonalaknak a gázcsőhálózatba való bekapcsolása céljából, amelyeknek várható gázfogyasztása a költséges főcsőlefektetési munkákat jövedelmezővé teszi. A 3. és 4. alatti útépítéssel kapcsolatos főcsőfektetési és kiváltási munkákra azért volt szükség, mert későbbi időpontban való végrehajtásuk esetén az elkészült útburkolatot fel kellett volna bontani és ismét helyreállítani, ami a csőfektetések költségeit lényegesen megdrágította volna. A 6. alatti felsorolt csőfektetések költségeinek egy részét az érdekelt ingatlantulajdonosok viselték, másik részét azonban a Gázműveknek kellett előlegeznie; ezeket a költségeket a később jelentkező ingatlantulajdonosoknak fel fogja az üzem számítani. A 7. alatt felsorolt főcsőfektetések az akvizíciós munkákkal függnek össze.

Az 1931. és 1932. évi főcsőfektetések adatait a következő összehasonlítás tünteti fel:

	1931. é v b e n	1932.
Új csőfektetések hossza	24.405 m	17.205 m
Megszűnt főcsövek hossza	2.516 «	676 «
Főcsőszaporulat hossza	21.889 «	16.529 «
Csőkiváltások hossza	11.058 «	9.033 «
Csőhálózat teljes hossza	898.789 «	915.318 «
Csőhálózat teljes köbtartalma	31.362 m ³	31.678 m ³
Növekedés hosszban	2.496%	1.839%
Növekedés köbtartalomban	2.202%	1.009%

Az új csőfektetések és kiváltások hossza 1932-ben 9225 méterrel, vagyis 26 százalékkal volt kevesebb, mint 1931-ben.

Ezeknek a munkáknak költségére 1932-ben 417.272-57 pengőt használt fel az üzem az 1931. évi 606.975-55 pengő kiadással szemben.

Figyelemreméltóan lendült fel az elmúlt évben a kisebb bérházak és családi villák építkezése. Főként a budai hegyvidéken sok családi ház épült fel oly útvonalon, ahol még nincsen gázfőcső, s megfelelő hitelkeret sem állt rendelkezésre, hogy a főcsövet az üzem lefektethesse. Ennek ellenére, részben a propagandatevékenység eredményeképpen, részben kisebb bérházak és családi villák bekapcsolása révén, lényegesen több csatlakozóvezeték készült el, mint az előző évben.

A készített csatlakozóvezetékek száma az 1928—1932. években a következőképpen alakult:

	1928.	1929. é v	1930. b e	1931. n	1932.
Bérház részére készült	444	362	549	485	553 darab
Családi ház (villa) részére készült .	123	185	182	297	340 «
Üzlet részére készült	68	61	32	53	42 «
Ipari üzem részére készült	77	81	26	36	28 «
Összesen készült ..	712	689	789	871	963 darab

A 963 csatlakozóvezeték közül közvetlen rendelésre 692-t (az előző évben 641-et), az akvizíciós tevékenységgel kapcsolatban pedig 271 csatlakozóvezeték (az előző évben 230-at) készített a gázgyár. 1932-ben tehát 92-vel volt több az új csatlakozások száma, mint 1931-ben. A csatlakozóvezetékek közül 520-at új épületekbe, 443-at pedig régi házakba vezettek be.

Míg az 1931-ben elkészült 871 csatlakozóvezeték hossza 24.240 méter, addig az elmúlt évben kivitelre került 963 csatlakozóvezeték hossza 25.796 méter volt; tételszámban az emelkedés 10·6%, hosszban 6·4%. A 25.796 méter hosszából 5613 méter (21·76%) akvizíciós munkák keretében, 20.183 méter (78·24%) pedig a felek közvetlen rendelésére készült.

Az új csatlakozóvezetékek 57·42%-át bérházak, 35·31%-át családi házak és villák, 4·36%-át üzletek, 2·91%-át pedig ipari üzemek részére készítette az üzem. Egy csatlakozóvezeték átlagos hossza 1931-ben 27·83 méter, 1932-ben pedig 26·79 méter volt.

Egy folyóméter csatlakozóvezeték átlagköltsége 12·05 pengőt tett ki az 1931. évi 12·58 pengővel szemben.

Az üzemben levő csatlakozóvezetékek száma az 1931. évi 23.245-ről 24.128-ra, vagyis 883-mal emelkedett.

A fokozottabb ellenőrzés folytán az elmúlt évben lényegesen több gázömlést észleltek, mint az előző évben. Gondos vizsgálással és ellenőrzéssel azonban annyira megelőzte az üzem a súlyosabb üzemzavarok, illetve veszedelmes gázömlések keletkezését, hogy az elmúlt évben utcai gázömléssel kapcsolatban baleset nem fordult elő.

A főcsőhálózatban csőtörésekből, csőkorrozóiókból és karmantyúlazulásokból származott gázömlések száma az utóbbi öt évben a következő volt:

	1928.	1929. é v	1930. b e	1931. n	1932.
Gázömlések főcsőhálózaton	94	124	70	84	93
« főcsőhálózat vízgyűjtőin ..	—	—	103	50	98
« a csatlakozóvezetéseken ..	106	93	107	64	244
« a lámpavezetéseken	153	257	314	283	299
Összesen	353	474	594	481	734

Fenti adatokból megállapítható, hogy az összes gázömlések száma az előző évhez képest 253-mal, vagyis 52·6%-kal emelkedett, amely többletből a főcsőháló-

zatra 9, a főcsőhálózati vízgyűjtőkre 48, a csatlakozóvezetékekre 180 és a lámpa-vezetékekre 16 esett.

A legjelentékenyebb gázömlés a II. ker., Margit-körúti 300 mm-es öntöttvas főtápcsövön és a III. ker., Lajos-utcai 175 mm átmérőjű, ugyancsak öntöttvas elosztócsövön észleltetett. Ezek a csövek már körülbelül 32 éve feküdtek a vizes, agyagos talajban, s anyaguk annyira elgrafitosodott, hogy a Margit-körúti 300 mm-es csövet 550 m hosszban, a Lajos-utcai 175 mm-es csövet pedig 65 m hosszban kellett új csőre kicserélni.

A gázömlések zömét, 734 esetből 547-et kis átmérőjű, régi, még szigetelés nélkül készített kovácsoltvas csővezetékek átrozsdásodása okozta. Kovácsoltvas-vezetéket most már bitumenes jutacsikkal vagy bitumen-körülöntéssel védi az elrozsdásodás ellen a gázgyár.

A gázömlések számának növekedése miatt a város egész területén, de főként azokon az útvonalakon, ahol még régi, alá nem pincézett épületek állnak, fokozottabb gonddal vizsgálta az üzem a gázcsőhálózatot. A mozgóőrsegek az elmúlt évben kereken háromszor, pontosan 2735-043 km hosszban vizsgálták meg a gázcső-főhálózatot, a gázcsatlakozóvezetékeket, a gázlámpák vezetékeit, valamint a gáz-vezetékekkel a földben érintkező létesítményeknek, úgymint csatornáknak, vízelzáró-csapoknak, telefon-, világítási és villamosvasúti kábeleknek aknáit.

A gázömlésekből 303-at, vagyis 41·28%-ot a szerelési irodák, lámpakezelők, a rendőrség és magánosok jelentettek, míg 431-et, vagyis 58·72%-ot csővizsgálók találtak meg, ami igazolja a csőhálózat intenzív vizsgálatának szükségességét.

A főcsőhálózaton, csatlakozóvezetékeken és lámpavezetékeken észlelt dugulások száma 349 volt, az előző évhez képest 113-mal, 47·9%-kal, több.

Az összes munkák tételszáma az 1931. évi 3334 darabbal szemben 3519 darabra, vagyis 5·55%-kal emelkedett, a végzett munkák értéke azonban 1,458.124-02 pengőről 1,198.903-37 pengőre, vagyis 17·78%-kal csökkent. Az elszámolt munkaórák száma 186.443-ról 166.515-re, azaz 10·69%-kal esett vissza. A lebonyolított munkák 65%-át a Gázművek terhére, 35%-át pedig a felek számlájára végezte el az üzem.

A csőhálózat fenntartására az elmúlt évben bruttó összegben 689.422-36 pengő fordítottatott, ezzel szemben a felek által megtérített munkák értéke 434.581-93 pengőt tett ki, vagyis a csőhálózat tényleges fenntartási költsége 254.840-43 pengő volt.

Az előző évben a bruttó fenntartási költség 638.518-10 pengő, a felek által megtérített munkák értéke pedig 447.684-09 pengő volt, úgyhogy a csőhálózat fenntartásának tényleges költsége 190.834-01 pengőt tett ki.

Közvilágítás. A takarékosági bizottság a közvilágítás 1932. évi költségelőirányzatának összegét 100.000 pengővel csökkentette, tehát a közvilágítás nemcsak hogy nem volt bővíthető, hanem olyirányú előterjesztés megtételének a szükség-szerűsége is felmerült, hogy a többlángú gázlámpák csökkentett lángszámmal tartassanak üzemben. Ennek megfelelően a 9 és 6 lángú bogyóégős lámpákat átlagban 3 lánggal, a 4 lángú bogyóégős lámpákat átlagban 2 lánggal, végül a 3 és 2 lángú invert-lámpákat átlag 1 lánggal égette az üzem egész éven át.

A gázlámpák száma 11.415 darabról 11.474-re, vagyis 59 darabbal emelkedett, az összes gázlángok száma 38.351-ről 38.307-re, vagyis 44 lánggal csökkent, míg az üzemben tartott lángok napi átlagszáma 27.017 volt.

A gázlámpákon kívül még 1926 darab az Elektromos Művek hálózatából és 626 darab a villamosvasút hálózatából táplált lámpát, összesen tehát 2552 darab elektromos lámpát 1698 kapcsolóval kezelt a gázgyár. Az apadás az 1931. évhez képest 424 lámpa és 271 kapcsoló, mert az Elektromos Művek tovább folytatták a gázgyár által kezelt egyes kapcsolású lámpáknak központi kapcsolású elektromos lámpákra való kicserélését.

Összesen 14.026 darab gáz- és elektromoslámpát kezelt az üzem az előző évi 14.391 darab lámpával szemben. Az apadás 365 lámpa, vagyis 2·54%.

A gázlámpák átlagos évi gázfogyasztását az előző évi 868·79 m³-ről 769·92 m³-re sikerült csökkenteni, míg a lángonkinti fogyasztás az előző évi 258·88 m³-ről 326·9 m³-re emelkedett, aminek magyarázata az, hogy amíg a gazdaságosan égő több-lángú lámpákat a takarékosági intézkedések miatt csak redukált lángszámmal tarthatta a gázgyár üzemben, addig a nagy fajlagos gázfogyasztású egylángú Auer-lámpáknál a lángok számának apasztása nem állott módjában s ezért ezek nagyobb gázfogyasztása az átlagfogyasztást hátrányosan befolyásolta.

A gázlámpák átlagos üzemköltsége kitett

1928.	1929.	1930.	1931.	1932.
	é	v	b	e
6·36	6·35	5·52	4·45	3·37 pengőt.

A közvilágításra szolgáló utcai gázlámpák fajtája és égési ideje a következő volt :

Lámpák megnevezése	Lámpák száma		Lángok száma		1932-ben üzemben volt lángok átlag- száma		É g é s i ó r á k	
	1932.	1931.	1932.	1931.	összesen	lámpán- kint	1932.	1931.
	december 31-én						1932.	1931.
Auer-lámpa	4.802	4.800	4.802	4.800	4.802	1'000	18,471.503	20,026.824
3 lángú bogyóégős lámpa...	megszűnt		megszűnt		—	—	—	5,032.662
4 « « « ...	3.690	3.608	14.760	14.432	9.842	2'691	29,155.975	28,508.006
6 « « « ...	83	83	498	498	341	4'111	1,103.557	1,412.205
9 « « « ...	1.869	1.918	16.821	17.262	10.861	5'805	29,689.316	41,390.768
1 « 300 gyf. « ...	725	738	725	738	725	1'000	2,836.222	2,886.828
2 « 600 « « ...	214	183	428	366	272	1'331	881.179	1,013.215
3 « 1000 « « ...	91	85	273	255	174	1'783	494.460	585.579
Összesen	11.474	11.415	38.307	38.351	27.017	.	82,632.212	100,856.087

A közvilágításra 8,834.210 m³ gáz használtatott fel az 1931. évi 9,909.066 m³-rel szemben, vagyis 1,074.856 m³-rel (10·84%-kal) kevesebb gáz került fogyasztás alá.

A közvilágítás fenntartási költsége 536.355·49 pengőt tett ki az 1931. évi 649.853·72 pengővel szemben.

Az 1932. évi költségvetéssel szemben 133.418·51 pengő megtakarítás jelentkezik, amit főként annak a révén ért el az üzem, hogy a közvilágítási berendezéseken csupán a legszükségesebb karbantartási munkákat végezte el. Rá kell azonban mutatni arra, hogy a takarékoságnak ez a módja a közvilágítási berendezéseknek rövid 1—2 éven belül oly mérvű leromlását fogja maga után vonni, hogy azok újbóli jókarbahelyezésének költsége lényegesen túl fogja haladni a most elért megtakarítások összegét.

Városi irodák. A városi irodák teljesítménye az elmúlt évekhez viszonyítva minden tekintetben nagy fejlődést mutat.

Ennek a fejlődésnek számszerű igazolására szolgálnak az alábbi adatok :

	1932.	1931.
Elvégzett összes munkák száma	310.527	206.013
a) üzemzavarok elhárítása	39.407	43.247
b) gázmérők körüli munkák	64.077	45.464
c) vezeték, készülék és egyéb szerelések	207.043	117.302
A felszerelt vezetékek hossza	172.373	133.280
A felszerelt készülékek száma	47.259	29.148
Bérbeadott készülékek állománya az év végén	127.264	111.497
Gázmérők állománya az év végén	112.825	108.525
Akvizíciós akció :		
Házak száma, amelyekben eljár a gázgyár	456	985
Lakások száma, amelyekben eljár a gázgyár	8.810	25.242
Tényleg megakvirált házak száma	163	240
« » lakások »	3.525	5.746
« bekapcsolt » »	2.744	3.092
Magánszerelők felülvizsgálása	6.918	5.902
Pénztári forgalom :		
tételszám	221.791	186.848
érték	22,594.237-06 P	22,785.185-84 P
Havifizetési személyzet (tisztviselők, mesterek és altisztek) száma	76	75
Óra-, napi- és hetibéres alkalmazottak száma	379	331
Ebből a szerelő szakmunkások száma	65	60

Ennek a nagyarányú munkateljesítménynek valódi értékét az határozza meg, milyen mértékben sikerült a városi irodáknak azt a célt szolgálni, hogy új fogyasztók akvizitálásával és új fogyasztókészülékek felszerelésével a gázfogyasztás növeléséhez hozzájáruljanak. A városi irodák ennek a feladatnak a legteljesebb mértékben megfeleltek, mert a mindinkább szélesedő és a társadalom minden rétegére kiható gazdasági válság ellenére sikerült megakadályozni azt, hogy Budapest 1932. évi gázfogyasztása olyan mértékben csökkenjen, miként az — ugyancsak a gazdasági válság természetes folyományaképpen — a külföldi nagy gázműveknél megtörtént.

Az akvizíciós tevékenység kiterjesztése mellett igen lényegesen növelte a városi irodák munkáját a lakásváltozások számának óriási arányú megnövekedése. Legjellemzőbb ennek megvilágítására, hogy amíg az 1929. évi egészen kivételes téli hideg időjárás alatt elért legnagyobb tömegű bejelentés 1 hónap alatt 43.718 darabot tett ki, addig ezt a mennyiséget az 1932. május havában a lakásváltoztatásokkal kapcsolatban bejelentett 40.064 darab munkával csaknem elérte az üzem, de ugyanez év folyamán még két ízben, az augusztusi és novemberi lakbérnegyed alkalmával is megközelítette.

Az összes elvégzett munkák száma 104.514 darabbal (50·73%-kal), a gázmérők körüli munkák száma 18.613 darabbal (40·90%-kal), az újonnan szerelt csatlakozó, felszálló és belső vezetékek hossza 39.093 méterrel (29·33%-kal) emelkedett.

Az elhárított üzemzavarok száma az előző évvel szemben 3840 darabbal csökkent. Ez a csökkenés a gázszolgáltatás zavartalansága szempontjából örömdetes jelenségnek mondható.

Az 1932. év folyamán összesen 47.259 fogyasztókészüléket szerelt fel az üzem, 18.111 darabbal (62%-kal) többet, mint az előző évben. Felszerelt 9663 darab főzőt, 9072 darab vasalókészletet, 2612 darab sütőt, 11.489 darab takaréktűzhelyet, 4092 darab fali fűtőkályhát és radiátort, 3853 darab kis vízmelegítőt, 4440 darab nagy vízmelegítőt és fürdőkályhát, 685 darab kombinált koksztűzhelyet, 1234 darab koksztűtőkályhát és ezenfelül 119 darab egyéb gázfogyasztó készüléket. Az itt kimutatott és az elmúlt évben felszerelt készülékekből 92 darab főzőt, 90 darab vasalókészletet, 2 darab sütőt, 207 darab takaréktűzhelyet, 26 darab nagy vízmelegítőt és fürdőkályhát, 2 darab kis vízmelegítőt, 18 darab fűtőkályhát, 68 darab koksztűtőkályhát és 119 darab egyéb gázfogyasztókészüléket, összesen 624 darab készüléket, (1931-ben 1178 darabot) adott el fogyasztóinak. A készülékek eladásánál mutatózó csökkenést egyrészt a gazdasági viszonyok okozták, másrészt annak következménye, hogy a fogyasztóközönség szívesebben veszi igénybe a bérleti rendszert, mert ezzel nemcsak a készülékek beszerzésének, hanem azok karbantartásának költségeitől is mentesül. A kizárólag hazai gyártmányú bérleti készülékek beszerzésére 1,322.785-76 pengőt adott ki az üzem az előző évi 1,131.011-79 pengővel szemben.

1932. december 31-én a fogyasztóknál felszerelt bérleti készülékek száma a következő volt:

28.904 darab főző, 32.676 darab vasalókészlet, 40.919 darab takaréktűzhely, 9987 darab sütő, 4725 darab fűtőkályha, 5086 darab nagy vízmelegítő és fürdőkályha, 3519 darab kis vízmelegítő és 1448 darab koksztűtőkályha, összesen tehát 127.264 darab készülék, 15.767 darabbal, vagyis 14-14%-kal több, mint az előző évben. Ennek megfelelően a fogyasztókészülékek kölcsöndíjából eredő bevétel is lényegesen és pedig az 1931. évi 909.228-08 pengőről 1,016.610-64 pengőre emelkedett. A bevételi többlet 107.382-56 pengő, vagyis 11-81%.

A bérleti készülékekkel kapcsolatos munkák száma az 1931. évi 95.873 darabról 150.680 darabra emelkedett. Ez a rendkívüli arányú, 57-2%-ot kitevő emelkedés egyrészt a lakásváltoztatások nagy tömegével, másrészt azzal függ össze, hogy az 1932. év volt az első teljes esztendő, amely a vízmelegítő készülékeknek és fűtőkályháknak a bérleti rendszerbe való beillesztése óta eltelt.

A súlyos gazdasági viszonyok és kezdeti nehézségek ellenére az elmúlt évben a vízmelegítők és fűtőkályhák forgalma minden várakozást felülmúlt és azt bizonyítja, hogy az említett készülékek iránt a közönség részéről nem várt nagyarányú érdeklődés mutatkozott. Ismételten előfordult, hogy a tömeges igénylés folytán a készülékeket gyártó cégek csak késedelmesen tudták a szükségleteket kielégíteni, ami időnkint a bérleti készülékek felszerelésénél átmeneti nehézségeket okozott.

A csatlakozó, felszálló és belső vezetékeken, a gázmérő-kapcsolásokon és berendezési tárgyakon végzett javítási munkák száma 1932-ben 19.262 darab volt, ami az 1931. évi 20.829 darabbal szemben jelentékeny változást nem mutat. E munkák közül külön figyelmet érdemelnek a régi csatlakozóvezetékek jókarbahelyezési munkái. Összesen 337 épületben 120.391 pengő értékű ilyen természetű munkát végzett az üzem a háztulajdonosok számlájára, amivel kapcsolatban összesen 6990 folyóméter hosszú vezetékét váltott ki a gázgyár.

Az üzleti forgalom 23-29%-kal volt nagyobb, mint 1931-ben.

A pénztári forgalom 190.948-78 pengővel (0-84%-kal) csökkent, a pénztári tételek száma azonban 34.943 darabbal (18-70%-kal) emelkedett.

A magánszerelőipart az elmúlt esztendőben az előző éveket messze túlhaladó mértékben foglalkoztatta a gázgyár, hogy ezzel az ipari válság által erősen sújtott magánszerelőipar helyzetén könnyítsen. A magánszerelőiparnak az 1932. évben 1,232.047 pengő értékű munkát — a városi irodák összes munkáinak 43%-át — juttatta a gázgyár az 1931. évi 729.220 pengő értékű munkával szemben. Az egyes években a magánszerelőiparnak kiadott szerelési munkák értéke a következő volt:

	Pengő
1926. évben	64.000
1927. «	159.692
1928. «	86.932
1929. «	221.214
1930. «	837.496
1931. «	729.220
1932. «	1,232.047
1926—1932. években összesen	3,330.601

Fentiek alapján megállapítható, hogy a magánszerelőiparnak kiadott munkák értéke épen az 1932. évben — amikor az ipari válság és munkahiány folytán ez az ipar is súlyos nehézségekkel küzdött — volt a legnagyobb. A kiadott munkából 452.654 pengő értékű olyan volt, amelyet a gázszolgáltatási szabályrendelet értelmében kizárólag a Gázműveknek kellett volna elvégeznie és 210.446 pengő olyan szerelési munka, amely a Gázművek tulajdonát képező bérleti készülékekkel függött össze. A nem akvizícióból származó munkákat igyekezett az üzem az iparosok között a lehetőség szerint arányosan megosztani, az akvizíciós munkát azonban — a szerelőipari szövetkezettel történt megállapodásnak megfelelően — mindig annak a szerelőiparosnak adta ki, aki a munkát akvirálta. Ez az akvizíciós rendszer a gyakorlatban a legteljesebb mértékben bevált, mert minden szerelőiparos a várható munka reményében egy-egy épület megakvizálása érdekében minden tőle telhetőt elkövetett. A kiadott munkákat kb. 200 szerelőiparos között osztotta meg a gázgyár, akik ezekkel a munkákkal az elmúlt év folyamán kb. 400 munkást összesen 249.500 munkaórán át foglalkoztattak.

A magánszerelőiparnak az előző éveket lényegesen meghaladó foglalkoztatása a kiadásoknál is számottevő emelkedést jelentett, mert az üzem saját munkásaival végzett munkák önköltsége lényegesen kisebb, mint a magánszerelőiparnak fizetett munkadíjak összege. A számítások szerint, amennyiben az 1932. évben a magánszerelők által teljesített 1,232.047 pengő értékű munkát az üzem a saját alkalmazottaival készítette volna el, a fenti összegnek kb. 21%-át: 260.000 pengőt megtakaríthatta volna.

A magánszerelők által közvetlenül a fogyasztók megbízásából végzett gáz-szerelési munkálatokat, a gázszolgáltatási szabályrendelet rendelkezései értelmében, az elmúlt évben is behatóan ellenőrizte a gázgyár. A felülvizsgálásokkal, ellenőrzésekkel és vezetékp próbákkal kapcsolatos munkák száma az 1931. évi 5902 darabról 1016 darabbal, azaz 17%-kal, 6918 darabra emelkedett. A megvizsgált és kipróbált vezetékek közül 587 darabot hiányosnak találtak, ami a szabályrendelet által előírt felülvizsgálások és ellenőrzések szükségességét igazolja.

Az elmúlt év folyamán fokozódó gazdasági válság hátrányosan befolyásolta az akvizíciós tevékenységet. Hogy ennek ellenére mégis sikerült az elmúlt évekhez

viszonyítva is jelentős eredményeket elérni, kizárólag annak tudható be, hogy az előző éveket is messze meghaladó arányú áldozatokat hozott az üzem.

Az akvizíciós tevékenység során 456 ház 8810 lakásában járt el. Tényleg megakvirált 163 házban 3525 lakást; 1931-ben 240 ház 5746 lakását akvirálta meg. Az akvirált lakások közül új fogyasztóként bekapcsolt 1711 lakást, 781 lakásban lehetőséget teremtett a későbbi bekapcsolódásra, 629 lakásban pedig a nagyobb fogyasztást tette lehetővé. Ezenkívül pedig az előző években akvirált házakban 404 új fogyasztót kapcsolt be. Ha csupán a ténylegesen bekapcsolt lakások számát vesszük figyelembe, ez az előző évi 3092 lakással szemben 2744 új fogyasztó bekapcsolását jelenti. Az ezen számon felüli lakásokban csupán lehetőséget teremtett a gázhasználatra, tényleges bekapcsolódást még nem sikerült elérni.

Az akvizíciós tevékenység keretében kivitelre került munkák összértéke 499.031·40 pengő volt (1931-ben 689.932 pengő), amely összegből a Gázműveket terheli véglegesen 129.890·20 pengő (1931-ben 82.777·68 pengő), ideiglenesen 4833 pengő (1931-ben 80.492 pengő). Ez utóbbi kiadás a későbbi bekapcsolódások alkalmával fokozatosan megtérül.

A házak akvirálásánál az elmúlt évvel szemben mutatkozó csökkenést ellensúlyozza az az akció, amely a nagyobb teljesítményű fogyasztókészülékek vezetőkeinek részben díjmentesen való elkészítésével a fogyasztók egyéni mértékű meggyerését tűzte ki céljául. Ezen tevékenység során 11.848 esetben 104.272 fm vezeték készített az üzem 652.259·65 pengő értékben, az 1931. év folyamán 7624 esetben elkészített 52.708 fm vezeték 289.007·70 pengő értékével szemben.

Összefoglalva e két irányú akció eredményét, megállapítható, hogy amíg az 1931. évben a gázgyár 13.370 esetben 111.497 fm vezeték készített 978.939·70 pengő értékben, addig az 1932. év folyamán 15.373 esetben 152.937 fm hosszú vezeték készült 1.151.291·05 pengő értékben. Az 1932. évben tehát 2003-mal több (15%) esetben 41.440 fm-rel hosszabb (37%) vezeték készítettett 172.351·35 pengővel több (17%) értékben. Kétségtelen, hogy a fogyasztók egyéni mértékű meggyerésére irányuló akció az előző évekhez viszonyítva lényegesen nagyobb anyagi áldozatot követelt, ez az áldozat azonban a Gázművek szempontjából hasznos befektetésnek bizonyult.

A háztartási gázfogyasztás propagálása mellett állandó feladatának tekintette a gázgyár az ipari és nem háztartási célokat szolgáló egyéb gázhasználat fejlesztését is. Bár az ipar és kereskedelem általános válsága e téren a lehetőségeket szűkebb határok közé szorította, mégis sikerült 72 új nagyfogyasztót akvirálni, 8 régi nagyfogyasztónál pedig a berendezések lényeges kibővítésével a nagyobb gázhasználatot lehetővé tenni.

Évek hosszú során át bevezetett és eredményesnek mutatkozott gyakorlati főzéssel kapcsolatos előadásait az elmúlt évben is folytatta a gázgyár. Ezirányú tevékenységét részben megakasztotta az a körülmény, hogy az Egyetem-utcai Károlyipalotában berendezett előadóhelyiségeket szeptember havában ki kellett üríteni és megfelelő új helyiség berendezése csak most vált lehetségessé. Az előadások száma épen ez okból az előző évi 71-gyel szemben 32-re csökkent. Az előadást látogatók száma kb. 2500 volt. A Katolikus Háziasszonyok Szövetségével és a Klinikák Dietetikai Intézetének vezetőségével karöltve 4 előadásból álló előadássorozatot tartott a gázgyár, összesen 650 résztvevővel. A tavaszi nemzetközi vásáron kb. 2000 főnyi közönség előtt 8 előadást tartott. A környéken és vidéken is tartott 6 előadást kb. 8—900

hallgatóval. A bemutató előadások száma 50, az ezeken résztvevő hallgatóság száma kb. 6000 volt. Ezenkívül oktató előadásokat is tartott és pedig a Katolikus Háziasszonyok Szövetsége »Élet iskolája« című előadássorozatában, továbbá a Vas- és Fémmunkások Szövetségének szerelői szakmája, a magánszerelők, valamint a gázgyár alkalmazottainak részére, összesen 16 előadást 1300 résztvevővel. Az összes előadások száma 66 volt, amelyeket 7—8000 főnyi közönség látogatott. Résztvett az üzem a Budapesti Nemzetközi Vásáron, ahol külön pavillonban működés közben mutatta be a legmodernebb háztartási és ipari készülékeket. Megjelent készülékeivel »Magyarország Klinikáinak és Kórházainak Szövetsége« által rendezett kórházügyi kiállításon, ahol nagykonyhai és dietétikus konyhai berendezéseket mutatott be. Résztvett még a Magyar Mérnök és Építész Egylet propaganda bizottsága által április—június hónapokban a Technológiai intézet kiállítási termeiben, november—december hónapokban pedig a M. M. É. E. székházában »Hogyan építsünk« címmel rendezett két kiállításon is.

Ugyancsak a gáz propagálása érdekében hozzájárult ahhoz, hogy a Katolikus Háziasszonyok Szövetsége főzőtanfolyamainak egy részét propaganda helyiségeiben bonyolítsa le. Ugyanitt folytak le a Székesfőváros Népművelő Bizottságának gyümölcs- és főzelékfőzési tanfolyamai. A Köztisztviselők Fogyasztási Szövetkezetének Kossuth Lajos-utcai helyiségében gáztűzhelyek felállításával igen látogatott főzőtanfolyamok rendezését tette a gázgyár lehetővé. A székesfővárosi Prohászka Ottokár-utcai háztartási iskola tanfolyamain gyakorlatilag igazolta a növendékek előtt a gázhasználat előnyeit. Igénybevette a gázfogyasztás propagálására az utcai transzparens oszlopokat, a napi- és szaksajtóban több ismertető, útmutató cikket és tanulmányt helyezett el; ismertető füzetek, röpcédulák és egyéb nyomtatványok útján pedig szintén állandóan ébren tartotta a fogyasztóközönség érdeklődését.

A bérleti készülékeknek a fogyasztóhelyeken való ellenőrzésére már évek óta ellenőrzőnőket alkalmazott a gázgyár, akiket a helyes gázhasználatra vonatkozó tanácsadásra képezett ki. Ezt az igen jól bevált és a fogyasztóközönség által is szívesen fogadott szolgálatot az elmúlt évben is fenntartotta. Az ellenőrzőnők az 1932. év folyamán 4000 látogatást tettek.

A megnövekedett üzleti forgalomnak megfelelően az adminisztráció tételszámaiban is igen jelentős, minden eddig felülmúló emelkedés mutatkozik. Az adminisztrációs munka nagyarányú növekedésével azonban a személyzeti létszám emelkedése nem tartott lépést, mert az irodai személyzet mindössze 1 fővel szaporodott. Ilyen körülmények között a megnövekedett munka a személyzet legnagyobb fokú túlterhelésével volt csak lebonyolítható; 48 főnyi emelkedést mutat a munkáslétszám, amire egyrészt a folyó évben nyugdíjazandó alkalmazottak pótlása, a magánszerelők munkáinak ellenőrzése, másrészt a túlórázásoknak a lehetőség szerint való csökkentése szempontjából volt szükség. A tényleges szerelő szakmunkások száma azonban csak 5 fővel emelkedett. A teljesített munkaórák száma az 1931. évi 758.995 munkaórával szemben 133.870 munkaórával (18%) 892.865 órára emelkedett.

A rendkívül megnövekedett forgalom mellett az üzemi gépjárművek a közönség gyors kiszolgálását a legnagyobb mértékben előmozdították. A nagy munkatorlódások idején azonban már bérelt gépjárműveket is igénybe kellett venni. Az igénybevett gépjárművek 1931-ben 97.539 km-t, 1932-ben 128.465 km-t futottak és így azok igénybevétele az előző évit 32%-kal haladta meg.

A városi irodák összes kiadása az 1931. évi 3,265.365·28 pengőről 760.386·41 pengővel 4,025.751·69 pengőre emelkedett. A kiadások alakulását az 1931. év 1932. években az alanti táblázat szemlélteti.

M e g n e v e z é s	1932. évi kiadások	1931. évi kiadások	Az 1932. évi kiadás az 1931. évivel szemben	
			több	kevesebb
Illetmények	375.501·52	392.601·65	—	17.100·13
Mesterek, munkásaltisztek	143.985·67	174.906·56	—	30.920·89
Regiemunkabérek	241.370·69	175.644·81	65.725·88	—
Alkalmazottak adója	45.161·40	48.311·81	—	3.150·41
Dologi kiadások	336.470·99	226.032·72	110.438·27	—
Felek részére teljesített munkák:				
Gázmérőkkel kapcsolatos munkák	346.114·13	264.408·17	81.705·96	—
Bérleti tárggyal kapcsolatos munkák ..	658.092·32	289.267·33	368.824·99	—
Csőhálózaton teljesített munkák	745.634·97	660.425·64	85.209·33	—
Fogy. vezetéken teljesített munkák....	128.613·94	208.759·—	—	80.145·06
Propaganda jellegű munkák	967.032·18	767.708·59	199.323·59	—
Telepek részére teljesített munkák ...	23.815·27	29.483·48	—	5.668·21
Eladott anyagok és áruk	13.958·61	27.815·52	—	13.856·91
Összesen	4,025.751·69	3,265.365·28	911.228·02	150.841·61
			760.386·41	

Központi műhely. A városi irodák a központi műhelytől az elmúlt évben az 1931. évi 19.367 darabbal szemben 22.716 darab gázmérőt igényeltek. Ezek közül 6252 darab saját javítású nedves, 16.159 darab száraz (a szükséglet 72%-a), 302 darab automata-, 3 darab pedig olajos mérő volt. Az igényelt mérőkből 126 darab a törvény által elrendelt újrakalibrálás miatt leszerelt mérők pótlására szolgált.

A városi irodák 1932-ben 18.443 darab gázmérőt küldöttek be felülvizsgálás végett a központi műhelybe, 2487 darabbal többet, mint 1931-ben. A szaporulatot a lakásváltozások számának nagyarányú növekedése okozta.

A központi műhely az 1932. évben 19.249 darab gázmérőt vett munkába — 2946 darabbal többet, mint a megelőző évben — és ezek közül 8368 darabot (1931-ben 7611 darabot) a Gázművek költségére javított meg, 6734 darabot (1931-ben 5260 darabot) kicserélt, 4147 darab olyan mérőt pedig, amelyekre a szállító cégek jótállási kötelezettsége még fennállott, részben a gyárosoknak adott vissza javításra, részben pedig a gyárosok költségére maga javított meg. A kicserélt mérők száma a mérőállomány 5·59 százaléka. A megelőző évekhez hasonlóan, az elmúlt évben is kivonattak a forgalomból a kisteljesítményű (3—5 lánghú), valamint azok a nedves gázmérők, amelyeknek a megjavítása többbe került volna, mint a hasonló teljesítményű új, száraz gázmérők beszerzési költsége.

1932. évben 10.660 darab kizárólag hazai gyártmányú száraz és automatamérő szereztetett be, 1375 darabbal több, mint 1931-ben. A gázmérőállomány az 1931. évi 116.419 darabról 120.345 darabra növekedett. Az állomány 63·23 százaléka 76.099 darab nedves (1931-ben 74·19% 82.831 darab) és 36·77 százaléka 44.246 darab (1931-ben 25·81% 33.588 darab) száraz, automata- és olajos gázmérő volt.

A központi műhely a munkabavett mérőkön felül 10.473 darab száraz, 301 darab automata, összesen 10.774 darab (1931-ben 9396 darab) új beszerzésű, 2839 darab (1931-ben 2730 darab) a szállító cégektől javítva, illetve kicserélve visszaérkezett

száraz és automata, továbbá 5451 darab a fogyasztóhelyekről leszerelt száraz, automata és olajos gázmérőt vett vizsgálat alá. Mindezekből 16.464 darabot (1931-ben 12.299 darabot) felszerelés céljából a városi irodáknak adott át, javításra és kicserélésre pedig 3248 darabot (1931-ben 2560 darabot) a szállító cégeknek küldött vissza.

A száraz gázmérők helyszíni vizsgálatát az ellenőrző csoport az elmúlt évben is rendszeresen végezte. A száraz gázmérők közepes mérési hibája, a mértékhitelítési törvényben megengedett $+ 2\%$ helyett, csak $+ 0.61\%$ volt az előző évi $+ 0.72\%$ -kal szemben. Az ellenőrző csoport szakmunkásai a felszerelt bérleti vízmelegítő készülékek helyszíni ellenőrzését is ellátták és az elmúlt év folyamán 39.472 gázfogyasztót kerestek fel. Az ellenőrző csoport szakmunkásainak létszáma az 1931. évi 23-ról 17-re csökkent, mert 6 szakmunkást más munkahelyre kellett beosztani, ahol azokra munkatorlódás miatt szükség volt.

A megelőző években a felszerelt száraz gázmérőket rendszeresen kétszer, sőt többször is felülvizsgálta a gázgyár. Az elmúlt év folyamán azonban egyéb munkák nagyfokú torlódása miatt kénytelen volt a legtöbb esetben egyszeri felülvizsgálással is megelégedni.

A gázmérőkészlet az 1932. év végén 6219 darab volt, a megelőző évi 6861 darabbal szemben. Új gázmérők beszerzésére az 1932. évi költségvetésben előirányzott 483.085 pengővel és az 1931. évi 282.753.86 pengővel szemben 467.369.68 pengő számoltatott el.

A központi műhely a gázmérőkkel kapcsolatos munkákon kívül 8022 darab takaréktűzhelyet (1931-ben 5736 darabot), 231 darab kombinált tűzhelyet (1931-ben 196 darabot), 24 darab kombinált gázkoksztűzelésű tűzhelyet (1931-ben —), 199 darab koksztűtőrészt (1931-ben —), 2800 darab sütőt (1931-ben 2200 darabot), 6569 darab főzőt (1931-ben 5203 darabot), 17.000 darab vasalót (1931-ben 13.200 darabot), 5900 darab vasalóhevíőt (1931-ben 4570 darabot), 548 darab 5 literes, 524 darab 10 literes vízmelegítőt és 56 darab fali fűtőkályhát (1931-ben —) javított. Ezenkívül átvette és kipróbálta a szállító cégektől beérkezett 2494 darab új és 3500 darab újjáalakított régi takaréktűzhelyet (1931-ben 4202 darabot), 158 darab gázkoksztűzelésű kombinált tűzhelyet (1931-ben 842 darabot), 828 darab koksztűtőrészt (1931-ben 1000 darabot), 4284 darab főzőt (1931-ben 2000 darabot), 4200 darab vasalót (1931-ben 5300 darabot), 2950 darab vasalóhevíőt (1931-ben 2650 darabot), 5722 darab kis vízmelegítőt (1931-ben 622 darabot), 5828 nagy vízmelegítőt (1931-ben 1074 darabot) és 5025 darab fali fűtőkályhát (1931-ben 1111 darabot). Ezeket a berendezési tárgyakat kizárólag a hazai cégektől vásárolta az üzem. Átvett fentiekén kívül a központi műhely tömörségi vizsgálatok alapján még 75.929 darab gázfőcsapot.

Az elmúlt év folyamán azokat az elavult, régi típusú bérleti takaréktűzhelyeket és sütőket, amelyek használata a háztartásokban már nem bizonyult gazdaságosnak 129.491.60 pengő költséggel átalakíttatta a gázgyár, miáltal újabb munkaalkalmat biztosított az érdekelt iparnak.

A központi műhelyben alkalmazott órabéres munkások létszáma a bérleti készülékek forgalmának nagymérvű növekedése folytán az 1931. évi 163-ról 185-re emelkedett. A havifizetések alkalmazottak száma azonban 25-ről 23-ra csökkent.

A laboratórium működése. Az óbudai gázgyár laboratóriumában folytatott ellenőrző kísérletek az egész üzemre kiterjedtek. Az ellenőrző kísérleteken kívül állandóan vizsgálta a beérkezett szeneket, a termelt gázt és melléktermékeket kémiai

és fizikai szempontokból. Ezenkívül ellátta a különböző anyagok vegyi vizsgálatát és segédkezett az üzemi kísérleteknél szükséges vegyvizsgálatok elvégzésében is.

A laboratórium az 1932. év folyamán összesen 6833 vizsgálatot végzett. Ebből szénvizsgálat volt 1114, üzemellenőrzéssel kapcsolatos vizsgálat 1326, kokszvizsgálat 879.

Személyzeti ügyek. Az alkalmazottak keresete az 1931. évi 7,023.311·66 pengőről 6,958.293·32 pengőre csökkent. Ebben a tisztviselői és irodai havidíjas illetmények 2,261.918·17 pengővel szerepelnek, ami az 1931. évi 2,407.416·80 pengővel szemben 145.498·63 pengő csökkenést mutat, — viszont a munkabérek 4,696.375·15 pengőt tesznek ki, ami az 1931. évi 4,615.894·86 pengővel szemben 80.480·29 pengő emelkedést jelent.

Az összes személyzeti kiadás az összkiadásnak 20·64%-a volt, míg 1931-ben 22·11%-a, 1914-ben 23·63%-a.

A havifizetési alkalmazottak törzsfizetését, lakáspénzét és mellékilletményeit az elmúlt 1932. év folyamán ugyanolyan mértékben csökkentette a Gázművek, mint ahogy a m. kir. kormány az állami és székesfővárosi közigazgatási alkalmazottak illetményeit csökkentette. A szolgálati illetmények után kirótt különadó felét, valamint az 1932. évi jövedelemadóval egyenlő összegű szükségadót — a vonatkozó kormányrendelet, illetve polgármesteri utasítás alapján — a havifizetési alkalmazottaknál az illetménycsökkentés terhére számolta el az üzem, míg a munkás-alkalmazottaktól, — minthogy a munkabérek eddig nem estek csökkentés alá, — ezeket az adókat levonta.

A személyzet létszáma, összehasonlítva az 1931. január 1-én és az 1932. január 1-én volt létszámmal, a következő volt:

	1931. jan. 1.	1932. jan. 1.	1932. dec. 31.
I. Tisztviselők, irodai havidíjasok, pénzbeszedők és főmesterek	334	355	371
II. Havidíjas mesterek, ellenőrök, pénzkezelők és egyéb altisztek	302	308	299
III. Heti-, napi- és órabéres munkások	1.428	1.716	1.673
IV. Idegen munkások	96	89	41

A tisztviselők, irodai havidíjasok, pénzbeszedők és főmesterek létszáma a fenti kimutatás szerint az 1932. év folyamán 16-tal emelkedett. Ezt a létszámszaporulatot azonban nem új alkalmaztatások okozták, — hanem egyrészt az, hogy azt a 19 napidíjas gyakornokot, akiket még 1930. év nyarán vett fel irodai szolgálatra az üzem, de nem voltak a rendes alkalmazottak állományában, az ideiglenes havidíjasok csoportjába sorozta be, — másrészt pedig az, hogy 3 régi érdemes mesteralkalmazott főmesterré lépett elő és havidíjassá minősített át 2 olyan munkásalkalmazott, akik eddig is irodai szolgálatot teljesítettek. Az alkalmazottak szóbanlevő csoportjában ilymódon előállott 25 főnyi létszámtöbbletet az év folyamán bekövetkezett elhalálozások és nyugdíjazások csökkentették, úgyhogy végeredményben e csoport létszáma csak a fent kimutatott 16 alkalmazottal emelkedett.

A havidíjas mesterek és altisztek csoportja az évközi elhalálozások és nyugdíjazások folytán 9-cel csökkent, annak ellenére, hogy 5 felsőipariskolát végzett alkalmazottat a munkásállományból az altiszti állományba minősített át az üzem műszaki ellenőr címmel.

Rá kell mutatni e helyütt arra, hogy egyrészt az üzem fejlődése, másrészt a súlyos gazdasági viszonyok folytán az adminisztrációs teendők oly rendkívüli mértékben szaporodtak, fel, hogy azokat a rendelkezésre álló személyzettel csak a legnagyobb erőfeszítés mellett sikerült elvégezni. Különösen súlyos volt a helyzet a gázfogyasztást elszámoló osztályban, ahol a gázfogyasztók számának az utóbbi évek folyamán bekövetkezett jelentékeny emelkedése és a pénzbeszedésnek a súlyos gazdasági viszonyokból folyó rendkívüli megnehezülése, az óriási tömegre nőtt számlahátralékok nyilvántartása és elintézése olyan munkatöbblettel terhelte meg az alkalmazottakat, hogy azok úgyszólván az egész év folyamán nap-nap mellett túlóráztak az irodákban, külön díjazás nélkül. E mellett igen nagymértékben szaporodott a szerelési osztály irodai és műszaki munkája is, amelynek személyzetét az üzem propaganda-tevékenységének erősebb kibontakozása, a közönségnek a bérleti gázfogyasztó készülékek iránt tanúsított nagy érdeklődése, valamint a múlt év három költözködési negyedének rendkívüli forgalma igen súlyos feladatok elé állította.

A heti-, napi- és órabéres munkásállomány létszáma az 1932. év végén 43-mal kevesebb volt, mint az előző év végén, de 245-tel több, mint két év előtt.

A havifizetési alkalmazottak közül a múlt évben 23 fizetési előléptetésben részesült, 27 ideiglenes alkalmazott pedig véglegesített.

Karácsonykor az alkalmazottak — a felsőbb fizetési fokokba tartozók kivételével — készpénzsegélyt kaptak és pedig a tisztviselők és havidíjasok csökkentett havifizetésük 15—20%-át, a munkások 2 napi munkabért. Születés, betegség és egyéb rendkívüli körülmények által megokolt esetekben összesen 13.840-08 pengő osztatott ki rendkívüli segély címén, amiből a tisztviselő-, havidíjas- és altiszt csoporthoz tartozó alkalmazottak 48 esetben, a munkások 164 esetben, a nyugdíjasok, nyugbérések és az özvegyek pedig 66 esetben részesültek.

A munkás-alkalmazottak gyermekei közül az elmúlt évben ismét 200 gyermek nyaralt a Zsófia Gyermekszanatórium Egyesület balatonszabadi üdülőtelepén, a Gázművek költségén. Ez az üdültetési akció ezúttal is jól bevált és a gyermekek valamennyien súlygyarapodással tértek vissza.

A központi és az óbudai gázgyári közös konyhákról 31.770 adag ebédet szolgáltatott ki az üzem az alkalmazottaknak önköltségi áron, vagyis ebédenkint 52 fillérért.

Az alkalmazottak kulturális és sportigényeinek kielégítésére alakult Dal- és Önképzőkör — a Gázművek jelentős anyagi és erkölcsi támogatása mellett — az elmúlt évben is sikerrel működött. Az önképzőkör az év folyamán az óbudai gázgyár előadó- és színháztermében 9 ismeretterjesztő és 14 műkedvelő előadást rendezett. A 74 tagból álló dalárda 7 ízben, a 24 tagú zenekar pedig a műkedvelő és ismeretterjesztő előadások alkalmával szerepelt nyilvánosan.

A székesfevárosi Vízművek káposztásmegyeri telepén volt fürdő- és csónakház, minthogy a területre a Vízműveknek szüksége volt, el kellett távolítani. A szóbanlevő célra az újpesti Népszigeten bérelt a gázgyár megfelelő területet és itt építette fel az új modern csónakházat, amelyet a nyár folyamán adott át rendeltetésének. A Tomcsányi-utcai teniszpályákat az alkalmazottak és családtagjaik az elmúlt évben is nagy számban látogatták. Az óbudai gázgyár telepén lakó alkalmazottak részére két teniszpálya épült.

Az óbudai gázgyári könyvtárat az 1932. év folyamán 829 kötetrel szaporította az üzem. Ezzel a könyvvállomány 4483 műre, illetve 5376 kötetre szaporodott. Az alkalmazottak 1932-ben 5165 művet olvastak, amiből 1123 ismeretterjesztő, 4042 pedig szépirodalmi mű volt.

A nyugállományban levők száma 1932. december 31-én: 98 nyugdíjas alkalmazott és 63 özvegy, 89 nyugbéres alkalmazott és 64 özvegy, 96 kegydíjas alkalmazott, 115 kegydíjas özvegy és 5 árva volt. A nyug- és kegydíjkiadások az 1931. évi 766.971.63 pengőről 789.799.90 pengőre emelkedtek. A többkiadás oka, hogy a nyug- és kegydíjasok száma az elmúlt évben 14-gyel szaporodott.

A nyugilletményeket a m. kir. kormány, illetve a polgármester rendelete folytán 1932. július 1-től kezdve 5—13%-kal csökkentette az üzem. A nyugdíjasok részére — minthogy lakáspénzt nem kapnak — a lakbérnegyedes hónapokban egy-egy havi nyugilletménynek megfelelő összeget folyósított a gázgyár segélyképen.

Üzleti felesleg és szolgáltatás a fővárosnak. A Gázművek az 1932. évi jövedelméből készpénzben, természetben és vagyonszaporulatban — 3,487.630.43 pengő annuitáson felül — a következőket szolgáltatotta a főváros háztartásának :

1. Az utcai gázvilágításhoz leadott 8,834.210 m ³ ingyen gáz elszámolt értéke	1,237.569.40 P
2. Utcai világítás fenntartása, készkiadás .. 614.859.15 P le : az Elektromos Műveket és a BSzKRT-ot terhelő összeg	78.503.66 « 536.355.49 «
3. Városi épületek ingyenes világításához felhasznált 57.507 m ³ gáz elszámolt értéke	8.792.19 «
4. Városi épületekben elhelyezett gázmérők fenntartása ...	3.226.50 «
5. Vagyonszaporulat az 1932. évi beruházásokból	2,265.402.42 «
6. Értékcsökkenési alap	282.000.— «
7. Ártöbblet a kedvezményes áron szolgáltatott 4,254.113 m ³ gáz után à 10 fillér	425.411.30 «
8. Az 1932. évi üzleti feleslegből	2,570.000.— «
Összesen	7,328.757.30 P

Az 1931. évben összesen 6,129.423.54 pengő részesedést mutatott ki az üzem s így a fent kimutatott 1932. évi részesedés 1,199.333.76 pengővel, vagyis 19.57%-kal a fővárosnak készpénzben beszolgáltatott összeg pedig az 1931. évi 1,020.000 pengővel szemben 1,550.000 pengővel, az e címen előirányzott 2,517.287 pengővel szemben pedig 52.713 pengővel több. Az üzemi felesleg és a fővárosnak való szolgáltatás alakulását visszamenőleg 1911. évig a következő oldalon levő táblázat mutatja.

Elektromos Művek. A gazdasági helyzet az 1932. évben fokozottabban éreztette hatását s az elektromos áram értékesítésénél a visszaesés különösen a világítási áramfogyasztásnál mutatkozik. Az árambevétel az 1931. évben 43.46 millió pengő volt az előző évi 44.47 millió pengővel szemben ; 1932-ben e bevétel már 39.90 millió pengőre esett vissza, ami 1931. évhez viszonyítva 8.2%-os, 1930-at tekintve pedig 10.3%-os csökkenést jelent.

Az áramfogyasztási statisztikából látható, hogy a válság nem kímél úgyszólván egyetlen fogyasztói kategóriát sem ; a visszaesés igen jelentékeny a világítási áramfogyasztásnál, különösen pedig a háztartások és üzletek fogyasztásainál. Világosan

A Gázművek üzleti feleslege és a fővárosnak való szolgáltatás. — 1911—1932.

Folyószám	Az 1911—1924. években) korona	1925.	1926.	1927.	1928.	1929.	1930.	1931.	1932.	
1	Befektetett tőke ...	68,152.460-78	74,082.060-57	75,614.512-47	77,125.849-93	78,757.108-17	82,132.031-42	83,402.679-44	85,443.248-42	87,840.849-63
2	A befektetett tőke törlesztése	5,955.087-43	747.757-33	778.087-07	809.647-57	842.488-90	876.662-95	903.147-90	939.785-42	977.909-93
3	A befektetett tőke kamattja	33,616.172-63	1,007.860-05	2,371.019-66	2,708.657-72	2,675.816-40	2,641.642-33	2,584.482-53	2,547.845-01	2,509.720-50
4	Utcai közvilágítás .	10,062,237.284-20	1,193.885-74	1,340.965-64	1,602.304-47	1,654.621-24	1,827.713-34	1,955.416-45	2,037.902-96	1,773.924-89
5	Városi épületek gáz- világítása	805,845.077-70	57.275-59	34.614-72	26.705-98	24.153-56	24.493-84	14.770-78	15.324-80	12.018-69
6	Cső- és lámpa- áthelyezés	19,450.340-47	6.988-70	—	—	—	—	—	—	—
7	Az üzem által saját bevételeiből eszköz- zött új beruházások	16,602.681.336-64	2,340.185-54	2,332.451-90	1,911.337-46	1,871.258-24	1,642.800-56	1,963.555-—	1,939.110-08	2,265.402-42
8	Önbiztosítási alap...	1.580.737.421-—	172.645-90	80.000-—	100.000-—	—	80.000-—	—	—	—
9	Értékesítőkenési és felújítási alap	—	—	—	600.000-—	884.432-—	800.000-—	500.000-—	700.000-—	282.000-—
10	Árkülönbözet a ked- vezményes áron szol- gáltatott gáz után .	3.262.566.915-40	349.642-33	343.006-50	351.831-—	362.658-20	386.726-10	396.503-90	417.085-70	425.411-30
11	Kézipénzeszolgáltatás a városi Központi pénztárhoz	4.230.539.118-12	365.920-—	277.600-—	433.100-—	356.720-—	556.720-—	500.000-—	1.020.000-—	2.570.000-—
4—11.	tétel összesen	36,564,057.493-53	4,486.543-80	4,408.638-76	5,025.278-91	5,153.843-24	5,318.453-84	5,330.246-13	6,129.423-54	7,328.757-30

¹ Az egyes évek zároszámadása alapján.

A Gázművek veszteség- és nyereségszámla 1932. évi december hó 31-én.

Megnevezés	P	f	P	f	Megnevezés	P	f	P	f
<i>Kiadás.</i>					<i>Bevétel.</i>				
Üzemi havidíjasok illetménye.....			495.042	95	Nyereség áthozat.....				38
Munkabérek.....			1.313.787	24	Köksz.....	7.645.397	45	15.841	
Gázfejlesztőanyagok.....			6.739.565	87	Kátrány.....	1.187.967	78		62
Gázfejlesztőkemencék fűtése.....			854.240	93	Vegyí gyártmányok.....	253.450	39	9.086.815	
Gőzkazánok fűtése:					Gáz:				
a) Obudai gázr gőzkazánjai.....	165.379	85	198.117	18	a) Magánfogyasztás.....	15.295.919	61		
b) Gáztartótelepek gőzkazánjai.....	32.737	33			b) Városi épületek világítása.....	8.792	19		
					c) Közvilágítás.....	1.237.569	40	16.542.281	20
Üzemenyagköltségek.....			338.285	37	Gázmérők kölcsöndíja.....			903.594	30
Villamosvilágítás és erőszolgáltatás.....			243.488	74	Bérlési tárgyak kölcsöndíja.....			1.016.610	64
Általános üzemi kiadások.....			271.844	77	Csőosztály bevételei.....			434.581	93
Fenntartás.....			1.060.360	07	Városi irodák bevételei.....			1.730.356	—
Annuitás.....			3.487.630	43	Házberjövdelem.....			101.869	52
Központi alkalmazottak illetménye.....			1.206.604	62	Elektromos Művek és a BSzKrt. térítése			78.503	66
Központi munkabérek.....			796.607	16	a közvilágítási lámpák kezeléseért....			220.248	54
Segélyek, jutalmak, remuneráció.....			521.266	02	Alkalmazottak által befizetett nyugdíj- és				
Nyugdíjak és nyugberek.....			582.144	57	Fővárosi intézmények és üzemek tüzelő-			3.435.931	37
Kegydíjak és végkielégítések.....			207.655	33	anyag ellátásából.....			288.556	96
Általános költségek.....			639.979	36	Különfélék.....			2.064.685	21
Kamatok.....			392.077	44	Raktári készletek kedvezőbb értékesítéséből			367.670	98
Közvilágítás és városi épületek világítása			1.246.361	59	Kamatok.....				
Közvilágítás fenntartása.....			614.859	15					
Csőhálózat fenntartása.....			689.422	36					
Központi műhely költsége.....			861.016	24					
Városi irodák kiadásai.....			4.025.751	69					
Fővárosi intézmények és üzemek részére									
tüzelőanyagok beszerzése és annak elosz-									
tási költsége.....			3.325.842	56					
Beruházások értékleírása.....			2.265.402	42					
Értécsökkenési alap dotációja.....			282.000	—					
Hozzájárulás az öregési és rokkantsági									
ellátási alaphoz.....			22.526	24					
Nyugdíj- és nyugbéralapok dotációja.....			500.000	—					
Megszűnt befektetések leírasi költsége.....			525.712	21					
Nyereség.....			2.579.954	80					
			36.287.547	31				36.287.547	31

látszik ez az egyes fogyasztói csoportok átlagos évi fogyasztásáról szóló táblázat adataiból.

A bevételek csökkenése arra indította az üzemet, hogy az elektromos áram fogyasztását újabb térre igyekezzék kiterjeszteni. Ez a terület az elektromos háztartási készülékek tömeges használata. Ennek népszerűsítése céljából a nyugdíjalap Honvéd-utcai bérházában állandó kiállítást nyitott meg az üzem.

A zárszámadás az 1932. évi előirányzattal összehasonlítva, a következő eredményeket mutatja:

<i>Kiadások.</i>	Előirányzat p e n g ő b e n	Eredmény
Áramtermelési költségek	9,415.172.—	8,677.036·71
Áramelosztási „	7,479.016.—	6,650.657·31
Központi „	6,475.891.—	6,230.838·09
Újítási alap és új fogyasztók csatlakozási költségei	5,070.000.—	5,067.548·01
Befektetett tőke kamatai és törlesztése	7,285.033.—	6,523.624·90
Közvilágítás	1,398.106.—	1,072.280·88
Nyugdíjartalékok	870.000.—	870.000.—
Megszűnt befektetések leírása	—	16.094·25
Felesleg	8,416.000.—	7,030.480·02
Összesen	46,409.218.—	42,138.560·17
<i>Bevételek.</i>		
Árambevétel	43,869.218.—	39,901.747·39
Árammérők kezelési és karbantartási díja	1,500.000.—	1,499.430·19
Vegyes bevételek	1,040.000.—	737.382·59
Összesen	46,409.218.—	42,138.560·17

A bevételek tehát az előirányzattal szemben 4,270.657·83 pengővel csökkentek és hogy az előirányzott felesleg is nem csökkent ugyanezen összeggel, csak úgy volt elérhető, hogy a kiadásoknál a legnagyobb takarékosagra törekedett az üzem. A tényleges kiadások a költségvetéshez képest 2,885.137·85 pengő megtakarítást mutatnak.

Az Elektromos Művek fejlődését az utolsó években az alábbi táblázat adatai szemléltetik.

	1930.	1931. é v b e n	1932.	Százalékban 1931-ről 1932-re
A fogyasztók száma	223.541	231.265	236.798	+2·39
A termelt kilowattórák száma	224,796.014	239,617.580	238,085.355	—0·64
Eladott kilowattórák száma közvilágítással együtt	180,223.380	193,009.535	188,895.390 ¹⁾	—2·14
Hatásfok	80·17%	80·55%	79·33% ¹⁾	—1·52
Árambevétel pengőben	44,471.597	43,461.265	39,901.747	—8·2
Bekapcsolt motorikus kilowattok .	120.090	125.048	131.017 ²⁾	+4·77
Bekapcsolt világítási kilowattok közvilágítás nélkül	133.423	140.362	141.650	+0·92
Bekapcsolt közvilágítási kilowattok	2.855	3.098	2.989	—3·52
Maximális terhelés kilowattban ...	71.800	68.850	71.500	+3·85
Eladott világítási kilowattórák száma közvilágítással együtt	91,474.853	100,334.643	93,706.556	—6·61
Eladott egyéb kilowattórák száma ..	88,748.527	92,674.892	95,188.834	+2·71

¹⁾ A művek saját fogyasztása 1932. évben 332.618 kilowattórát tett ki és így a hasznosított áram 189,228.008 kwó, ami 79·48%-os hatásfoknak felel meg.

²⁾ 21.720 kilowatt berendezéssel a művek hálózatára van még kapcsolva több környékbeli telep.

A táblázatból világosan látható, hogy 1931. évvel szemben a termelt kilowattórák száma 0·64 %-kal, az eladott kilowattórák száma 2·14 %-kal, az árambevétel pedig 8·2 %-kal csökkent.

Csökkenést mutat a kilowattóránkénti átlagos értékesítés is, amely 1931. évben 23·85 fillér, 1932. évben 22·33 fillér volt.

Az átlagos értékesítés és így az árambevétel apadásának oka az, hogy a visszaesés különösen a világítási áramfogyasztásnál mutatkozik.

Ha az előző évekhez hasonlóan összehasonlítjuk egyes fogyasztó-csoportok évi átlagos fogyasztásait, akkor azt látjuk, hogy a *háztartások fogyasztása* volt:

	1930.	1931. években	1932.
Fogyasztás kwórában	33,921.200	33,224.856	31,027.472
A fogyasztók száma	175.564	181.794	185.370
Egy háztartás fogyaszt. kwórában .	193	183	167
A csökkenés százalékban	.	5·2	8·7

Az *ipari erőfogyasztás*¹⁾ kitett:

Berendezés nagysága kilowattban .	120.090	125.048	131.017
Fogyasztás kwórában	72,725.785	72,807.092	74,398.848
Egy berendezett kilowattra esett kwó	605	582	568
Csökkenés százalékban	.	3·8	2·4

Az *üzletek, műhelyek és raktárak fogyasztása* a következőképen alakult:

Fogyasztás kwórában	24,253.059	23,102.081	20,043.033
A fogyasztók száma	40.935	42.246	44.121
Egy fogyasztóra átlagban esik kwó .	592·5	547	454
A fogyasztónkénti átlag apadt	.	7·7	17

A fogyasztás alakulását kilowattórákban havonként vizsgálva azt látjuk, hogy a *világítási fogyasztás* (közvilágítás nélkül)²⁾

		1931. évben millió kilowattóra	1932. évben
Január	hóban	10.778	10.003
Február	«	9.978	9.393
Március	«	9.275	8.250
Április	«	7.925	7.424
Május	«	7.030	6.362
Június	«	5.860	5.396
Július	«	5.094	4.867
Augusztus	«	4.457	4.446
Szeptember	«	5.352	5.074
Október	«	6.669	5.890
November	«	7.795	7.401
December	«	9.266	8.933
Összesen		89.479	83.439

¹⁾ A környékbeli telepek és vasutak sem a terhelésnél, sem a fogyasztásnál nem szerepelnek.

²⁾ A világítási fogyasztásban a művek hálózatából ellátott környékbeli községek áramfogyasztása is bennfoglaltatik.

Motorikus és egyéb fogyasztás alakulása a következő volt :

		1931. évben	1932. évben
		millió kilowattórában	
Január	hóban	7.166	7.713
Február	«	6.878	7.278
Március	«	6.739	6.970
Április	«	7.347	7.792
Május	«	7.688	7.321
Június	«	7.639	7.502
Július	«	8.503	7.701
Augusztus	«	8.603	8.240
Szeptember	«	7.947	8.374
Október	«	8.225	8.887
November	«	8.116	8.631
December	«	7.823	8.779
Összesen		92.674	95.188

Az árambevétel pedig

		1931. évben	1932. évben
		P e n g ő b e n	
Január	hóban	5,103.928·75	4,664.760·26
Február	«	4,655.670·23	4,411.893·62
Március	«	4,188.942·43	3,789.507·10
Április	«	3,698.695·21	3,455.557·83
Május	«	3,404.644·70	3,108.340·44
Június	«	3,009.080·68	2,710.137·15
Július	«	2,742.910·10	2,499.428·76
Augusztus	«	2,520.741·32	2,372.196·57
Szeptember	«	2,828.060·46	2,581.626·34
Október	«	3,275.982·63	2,964.599·78
November	«	3,810.484·35	3,607.891·87
December	«	4,222.124·52	3,735.807·67
Összesen		43,461.265·38	39,901.747·39

Az áramfogyasztásért számlázott összegek behajtása az elmúlt évben nagy nehézségekkel járt és e nehézségek hónapról hónapra fokozódtak. Alig van a gazdasági életnek olyan ága, ahol a fizetések általánosságban simán bonyolódna le. E nehéz helyzetben a legnagyobb kimélettel viseltetett az üzem fogyasztói iránt ; bár kezelését súlyos feladat elé állította, megadta mindazon kedvezményeket, amelyek a fizetést könnyebbé tehetik, pénzbeszedőit többször küldötte, igen sok esetben részletfizetéseket fogadott el és csak abban az esetben folyamodott az áramszolgáltatás megvonásához, ha követeléséhez más módon nem tudott hozzájutni. A kikapcsolt fogyasztók tartozása megkíséreltetett ugyan peres úton behajtatni, ez azonban legtöbbször eredmény nélkül járt.

A következő összeállítás az 1932. év december végén fennállott hátralékos tartozásokat tünteti fel az 1930. és 1931. évek ugyanezen időbeli hátralékával.

	Hátralék december végén		
	1930. é v e k b e n	1931. é v e k b e n	1932. é v e k b e n
millió pengőben			
Magánfogyasztók csoportja (Háztartások,üzletek, műhelyek, kisebb gyárak és vendéglők, irodák stb.)	0·296	0·318	0·570
Nagyfogyasztók csoportja (Nagyobb gyárak, kávéházak, színházak, mozik, szállodák, nagyvendéglők, szórakozóhelyek stb.)	1·232	1·180	1·041
Állami fogyasztók csoportja	0·704	1·095	1·256
Fővárosi fogyasztás	0·210	0·213	0·104
Perelt és megszűnt fogyasztók csoportja	0·299	0·334	0·427

A kimutatás szerint a következő csoportok mutatnak jelentékenyebb többletet 1931. évvel szemben:

Magánfogyasztók	252.000	P-vel
Állami fogyasztók	161.000	«
Perelt és megszünt fogyasztók	93.000	«

E tartozások nem jelentenek teljes egészükben hátralékot, mert a közvetlenül zárlat előtt kiállított számlákat fizikailag sem lehet a zárlatig a fogyasztónak bemutatni. Ezen összegek egyrésze a zárlatot követő napokban kiegyenlítés alá kerül.

A magánfogyasztók hátralékánál mutatkozó jelentékeny emelkedés oka, hogy a fogyasztók nagyrésze a nehéz gazdasági viszonyok miatt áramfogyasztását a számla kiállításának hónapjában egyáltalában nem vagy csak részben fizeti ki.

A perelt és megszünt fogyasztók tartozásainak növekedése is a mai gazdasági helyzetben találja magyarázatát.

Az állami fogyasztók csoportjában a többlet abból származik, hogy a színházak tartozása 0.317 millió pengőről 0.365 millió pengőre, az állami gépgyár tartozása 0.440 millió pengőről 0.516 millió pengőre emelkedett.

Az a már is megállapítható veszteség, amely nagyrészt a gazdasági válság következtében érte az üzemet, 115.401.62 pengőt tett ki. Ennyire rúg azon követelések összege, amelyeket mint behajthatatlanokat le kellett írni; 1931. évben hasonló címen 78.946.82 pengő volt a leírás.

Ha a gazdasági helyzet nem javul, a behajthatatlanná váló követelések összege előreláthatólag emelkedni fog.

Rendkívül érdekes eredményekre vezet, ha vizsgálat tárgyává tesszük, hogy a gazdasági krízisnek milyen jelentősége van egyes iparágak motorikus fogyasztására. E célból vizsgálat alá vettük azokat az iparvállalatokat, amelyek évi 150.000 kilowatt-óránál többet fogyasztanak és amelyek az utolsó három éven át fogyasztók voltak.

Az összehasonlítás eredménye a következő:

	1930.	1931. é v b e n	1932.
	millió kilowattórában		
1. Gépipar	8.265	6.632	5.492
2. Textilipar	4.953	4.155	4.342
3. Téglagyárak, cementipar	2.245	2.144	2.071
4. Hűtőipar	1.044	0.763	0.898
5. Nyomdák	1.501	1.401	1.263
6. Kábelgyárak	1.679	1.634	1.519
7. Ruggyantaipar	2.678	2.693	2.431
8. Vegyipar	1.022	1.151	1.134
Összesen	23.387	20.573	19.150

Ipari áramfogyasztás. A motorikus áramfogyasztás a kooperáló telepekkel együtt kitett

1929. évben	84,133.171	kwóra
1930. «	88,748.527	«
1931. «	92,674.892	«
1932. «	95,188.834	

Az emelkedés tehát :

1929. évről 1930. évre	5·5%
1930. « 1931. «	4·4%
1931. « 1932. «	2·7%

1932. év végén az Elektromos Művek hálózata az alább következő iparágakat látta el összesen 131.017·36 kilowatt igénybevétellel, melyhez hozzáveendő még a környékbeli telepek igénybevétele 21.720 kilowattal. Összes igénybevétel tehát 152.737·36 kilowatt.

Ez a mennyiség egyes fontosabb iparágak szerint a következőképen oszlik meg :

	Mótordarabszám	Kilowatt
Aranyművesek	53	73·32
Autóipar	514	2.239·85
Bőripar	107	352·28
Cipészipar	187	425·83
Dohánygyárak	254	912·70
Ékszer- és ezüstipar	118	361·67
Élelmiszeripar	2.484	10.900·31
Építkezések	104	1.470·10
Fa- és bútorigar	1.217	5.147·80
Fehérneműtisztító	354	992·83
Felvonók	2.965	12.893·69
Festékörlőműhelyek	58	252·60
Gyógyszertárak és gyógyárugyárak	114	352·10
Hivatalok és tanintézetek	1.340	3.908·85
Kórházak és szanatóriumok	700	1.986·53
Malomipar	59	1.096·76
Mozgók és filmipar	343	965·48
Nyomdák	2.297	6.048·60
Papíripar	386	1.003·42
Pénzverdék	126	792·40
Posta és távirda	473	1.565·55
Sörfőzdék és sörraktárak	130	1.113·85
Szállodák és kávéházak	564	1.320·43
Színházak és szórakozóhelyek	344	2.000·71
Tégla- és cementipar	225	4.898·85
Templomok és zárdák	92	267·01
Textilipar	3.210	16.260·26
Üvegipar	97	330·54
Vas- és fémipar	4.338	28.848·02
Vegyészeti ipar	452	2.985·18
Fővárosi üzemek	250	11.580·48
Különfélék	1.679	7.669·36
	25.634	131.017·36
Környékbeli telepek	—	21.720—
Összesen	25.634	152.737·36

Az elektromos árammérőberendezések karbantartásáért havi kezelési díj megállapítása. Külföldi művek már régebben szednek az árammérőberendezések után havi használati és kezelési díjat, így például:

Kölnben :

Mérőberendezés nagysága kw.-ban	Havi bérleti díj pengőben
2·2-ig	0·68
2·2—3·3-ig	1·36
3·3—5·5-ig	1·70
5·5—11-ig	2·04
11-en felül	2·72

Münchenben :

1·0	0·55
1·5	1·10
2·0	1·63
5·0	2·72
10·0	3·40
15·0	4·10
25·0	4·76
40·0	6·80
50·0	8·16
70·0	9·55

Rotterdamban :

2·5-ig	0·92
2·5—10-ig	1·72
10—25-ig	2·86
25—50-ig	4·60
50—100-ig	6·90
100-on fölül	9·20

Némely külföldi műnél az alapdíjas tarifa magas alapdíjába számítják be az árammérő bérleti költségét.

Az Elektromos Műveknél eddig sem árammérőhasználati díj, sem pedig árammérőkezelési díj nem volt bevezetve, hanem a művek alapítása, 1893 óta az árammérő felállításáért és az árammérő költségeihez való hozzájárulás fejében voltak bizonyos díjak megállapítva, amelyek az idők folyamán változáson mentek keresztül és jelenleg a következők :

1. 5 Kw teljesítményig normál árammérőknél :

- a) a fogyasztó fizet az árammérő szereléséhez szükséges anyagért és munkáért, továbbá az árammérő költségeihez való hozzájárulás fejében 27— P-t,
kiköltözés esetén visszatérül 20— P
- b) olyan helyen, ahol az árammérő már föl van szerelve, a fogyasztó a kapcsolás költségeért és az árammérő költségéhez való hozzájárulás fejében fizet 21·50 P-t,
melyből visszatérül kiköltözéskor 20— P

2. 5 Kw-nál nagyobb és különleges mérők esetén a fogyasztó a beszerzési és szerelési költségek 80%-át kitévő összeget tartozik fizetni, ebből az összegből visszatérítést nem kap. Költözködés ezeknél a fogyasztóknál ritkán történik, mert e fogyasztók rendszerint már nagyobb világítási vagy ipari fogyasztók, akiknél költözés esetén az árammérő átszerelése történik meg az azoknál fölmerülő tényleges költségek megtérítésével.

Az 1. pontban részletezett visszatérítési rendszert továbbra is fenn kell tartani, mert a kiköltözéskor visszatérítendő összegek az áramfogyasztás számára biztosítékul szolgálnak; ennek a rendszernek a hiányában külön, úgynevezett fogyasztási előleg által kellene biztosítani azt, hogy az évenként 30.000-et is meghaladó lakásváltozások alkalmával az utolsó áramszámlánál az Elektromos Műveket veszteség ne érje. Az 1930. évben pl. a kiköltözéskor fennmaradt utolsó számlakifizetések összege kereken 230.000 pengő volt, az üzemet azonban veszteség nem érte, mert az egészet a biztosítékként kezelt visszatérítési összegből vonták le, különben az összegnek jórésze elveszett volna, mert az utolsó számlák kiegyenlítését a kiköltözött lakóktól csak a legnagyobb nehézségek árán lehetett volna behajtani.

Kéttarifás árammérőknél az árammérő költségeihez való hozzájárulás fejében, továbbá a mérő felszereléséhez szükséges anyagért és munkáért az üzem a tényleg fölmerült költségeknek 80%-át számítja föl. Ezen felül a következő havi kezelési díj van bevezetve:

10 Kw-ig	havi 2·50 P
10—100 «	« 5— «
100—500 «	« 7·50 «
500 Kw-on felül	« 10— «

A közönségnek nagy kényelmére szolgál és az alapidíjas tarifa takarékos használatát teszi lehetővé az önműködő kikapcsoló, amely az árammérő tartozéka és amelynél a beszerzési költségekhez való hozzájárulás fejében, valamint szerelési költségek és apró anyagok fejében 20 Amp.-ig 8—10 pengőt számláznak, kiköltözés esetén ebből 6—8 pengőt a fogyasztónak visszatérítenek.

Az 1929. évi november hó 14. óta azt a könnyítést vezették be, hogy a mérő-felállítási díjak helyett az árammérő beszerzési és fölállítási költségei fejében havonként 40 fillért számláznak. Ez a havi térítési összeg az árammérő 12 évi élettartamának és a befektetett tőke 5½%-os kamatozásának egybevetéséből származik. Ily esetben természetesen a fogyasztó kiköltözése esetén visszatérítésnek nincsen helye. Ebben a kedvezményben csak az 1 Kw-ig terjedő háztartási árammérőkkel felszerelt fogyasztók részesülnek. Mivel ilyen esetben a biztosíték jellegével bíró visszatérítési díj befizetésére a fogyasztó nem köteles, a végső számla behajtása nehézségekbe ütközik.

Az árammérő kezelési és karbantartási díjaknak a bevezetése nem az üzem, hanem a községi háztartás pénzügyi egyensúlyának a biztosítása érdekében szükséges, mert e nélkül az üzem a reá kirótt, költségvetésileg előirányzott felesleget (8,416.000 pengő) teljes egészében a községi alap részére rendelkezésre bocsátani nem tudja és a községi háztartás költségelőirányzatát — amely jelenleg deficitmentes — már az év elején az árammérő használati és karbantartási díjak bevezetése nélkül 1·5 millió pengő hiánnyal kellene megállapítani.

A felhozottakból kifolyólag 1932. évi január hó 1. napjától kezdődő hatállyal az elektromos árammérő berendezések kezeléséért és karbantartásáért a következő díjakat állapította meg a székesfőváros.

a) *Háztartási fogyasztók:*

Az árammérő teljesítménye kilowattban	Havi kezelési díj pengő
0.3—0.5	0.40
0.5-nél több.....	0.50

Ha valamely lakásban egynél több árammérő van felszerelve, úgy az összes mérőkért együttesen havi 0.50 pengő kezelési díj számíttatik.

b) *Egyéb fogyasztók:*

Az árammérő teljesítménye kilowattban	Havi kezelési díj pengő
0.3— 0.5	0.40
0.5— 1.0	0.50
1.0— 1.5	0.60
1.5— 2.0	0.80
2.0— 5.0	1.—
5.0—10.0	2.—
10.0—15.0	3.—
15.0—25.0	4.—
25.0—40.0	5.—
40.0—50.0	8.—
50.0-en felül	10.—

Ezek a díjak a kéttarifás és különleges árammérők után 20%-kal magasabbak.

Az árammérőkezelési és karbantartási díjnak az életbeléptetésével a kezelési díj egyidejűen megszűnik.

Az árammérőberendezések kezelési és karbantartási díjaiból a következőkben részletezett évi bevétel várható:

I. *Háztartások.*

Száma	Teljesítménye kilowattban	A teljesítménynek megfelelő 40 w izzólámpák száma	Havi kezelési díj	Összes havi kezelési díj p e n g ő	Összes évi bevétel
101.412	0.3— 0.5	7—12	0.40	40.565	486.778
69.651	0.5-nél magasabb	13-nál több	0.50	34.826	417.906

II. *Egyebek, mint háztartás.*

19.943	0.3— 0.5	7— 12	0.40	7.977	95.726
30.225	0.5— 1.0	13— 25	0.50	15.128	181.530
3.320	1.0— 1.5	26— 37	0.60	1.992	23.904
1.184	1.5— 2.0	38— 50	0.80	947	11.366
2.999	2.0— 5.0	51— 125	1.—	2.999	35.988
4.916	5.0—10.0	126— 250	2.—	9.832	117.984
754	10.0—15.0	251— 375	3.—	2.262	27.144
397	15.0—25.0	376— 625	4.—	1.488	17.856
414	25.0—40.0	626—1000	5.—	2.070	24.840
28	40.0—50.0	1001—1250	8.—	244	2.688
196	50.0-en felül	1251-en felül	10.—	1.960	23.520
Összesen				1,467.230	

Ebből le háztartásokban felszerelt többszörös mérők után 5.000

Összesen 1,462.230

1931. szeptember 1-től bekapcsolt 6031 új fogyasztó után átlag évi 5 pengővel 30.155

1932-ben várható 7000 új fogyasztó után átlag 2 pengővel 14.000

Összesen 1,506.385

Közvilágítás. A közvilágítás javítása kapcsán felmerült összes költségek 287.315.11 pengőt tettek ki az elmúlt évben.

Tereken és parkokban kábeleről táplált és automatikus kapcsolóórával ellátott kandalábereket állított fel az üzem:

V. kerületben	6 lámpahelyet	6 lámpával
VI. „	5 „	5 „
IX. „	22 „	44 „
Összesen	33 lámpahelyet	55 lámpával

Útközepes közvilágítási lámpákat szerelt fel:

I. kerületben	30 lámpahelyet	60 lámpával
V. „	6 „	12 „
VI. „	1 „	1 „
VII. „	1 „	2 „
VIII. „	45 „	90 „
IX. „	51 „	102 „
Összesen	134 lámpahelyet	267 lámpával.

A főváros külterületein — a multban követett gyakorlat szerint — részben az érdekelt útvonalak lakosságának indokolt kérelme, részben az üzem saját megállapítása szerint közvilágítási szabadvezeték épült.

Ily szabadvezetékes lámpahelyeket felszerelt az Elektromos Művek

I. kerületben	217 esetben
II. „	39 „
III. „	91 „
V. „	46 „
VI. „	52 „
VII. „	58 „
IX. „	29 „
X. „	73 „
Összesen	605 esetben ugyanannyi lámpával.

Ezenkívül felszerelt 111 különböző típusú egyéb közvilágítási lámpahelyet 112 lámpával.

A közvilágítási lámpák kapcsolásának központosítási munkálatait tovább folytatta az üzem. E célból a József- és Ferencváros külső részeinek központos kapcsolását befejezte. Itt 2 darab fő és 3 darab biztonsági óra által irányított 26 darab továbbító kapcsoló útján 467 lámpahely (843 lámpa) kapcsoltatott központosan.

A belváros 500 darab közvilágítási lámpahelyét (591 darab lámpával) 37 darab automatikus óra kapcsolja ugyanannyi csoportban. Ez évben e 37 darab kapcsolóórát a belvárosi alállomásban létesített központos kapcsolóhelyről a posta- és távirda igazgatóságtól bérelt kábelek útján központos gyújtásra és oltásra szerelte át az üzem.

Folytatta ezenkívül a házi berendezésekből ideiglenesen táplált egyes kapcsolású falikarok leszerelését és helyettük útközepes közvilágítást létesített:

I. kerületben	8 lámpahelyet	16 lámpával
II. „	13 „	26 „
III. „	61 „	122 „
VI. „	23 „	46 „
VII. „	15 „	30 „
VIII. „	7 „	14 „
Összesen	127 lámpahelyet	254 lámpával.

E munkálatokon kívül 28 darab elszórtan álló egyes kapcsolású falikart kisteljesítményű kapcsolóórával látott el. A főváros földszintes házsorokkal szegélyezett útvonalain, ahol a közeljövőben építkezés nem várható, az ideiglenesen szerelt egyes kapcsolású falikarokat falon menő kábelek segítségével kötötte össze és csoportonként önműködő kapcsolással látta el.

Ilymódon alakította át berendezéseit a Vízivárosban és Óbudán. Az év végéig teljesen átszerelt és üzembehelyezett 67 darab falikart 2 darab kapcsolóberendezéssel, míg 293 darab falikar átalakítása folyamatban van. Továbbá egyes kapcsolású lámpák helyett végleges jellegű közvilágítással látta el:

az	I. ker., Etele-teret	3 lámpával
a	III. « Zsigmond-teret	15 «
a	X. « Üllői-utat (Hungária-körút és Kispest között) .	39 «
	Összesen	57 lámpával.

Az Elektromos Műveknek a főváros közvilágításának automatizálására irányuló törekvését legjobban jellemzi az, hogy míg az összes közvilágítási lámpáknak

1928. év végén csak	22.0%-át,
addig a folyó év végén	88.5%-át

kapcsolta önműködő berendezéssel.

Az elektromos közvilágítás 1932. év végén a következőkből állott:

75 wattos lámpa	6.001 db
100 « «	11.356 «
200 « «	2.801 «
300 « «	756 «
500 « «	335 «
750 « «	404 «
1000 « «	188 «
egyéb fényerősségű lámpa	223 «
Összesen	22.064 db lámpa.

(Ebből 478 db lámpa a BSzKRT és Hév kezelésében.)

Az 1932. évi közvilágítási lámpaszaporulat a fenti részletezés szerint a következőképpen alakult:

1. Tereken és parkokban felállított kandeláberek	55 db lámpa
2. Útközepes közvilágítási lámpák	267 « «
3. Közvilágítási szabadvezetékes lámpák	605 « «
4. Egyéb közvilágítási lámpák	112 « «
5. Útközepes lámpák (központos kapcsolás fejlesztéséből származó szaporulat)	254 « «
6. Egyenletesebb fényelosztás céljából egylámpás lámpatestek kicserélése kétlámpásra, többlet	469 « «
Összesen	1.762 db lámpa.
1932. évben leszerelt régi típusú ideiglenes lámpa	831 « «
Tiszta szaporulat	931 db lámpa.

Fényár-világítással ellátott középületeinket ebben az évben Szent István hetében, valamint egyéb ünnepélyes alkalmakkor összesen 32 esetben világította meg az üzem.

A Magyar Dunántúli Villamossági Rt. bányai telepére vonatkozó tárgyalások.

Ebben a kérdésben a polgármester javasolta, hogy egyelőre elvileg foglaljon állást a törvényhatósági tanács oly értelemben, hogy a székesfőváros a Magyar Dunántúli Villamossági Rt. bányai telepét és az áramszolgáltatáshoz tartozó berendezéseit 1933. évi január hó 1. napjával tulajdonként saját kezelésébe veszi a tulajdonként átvételre kerülő beruházásokba fektetett kölcsönök amortizációjának és kamatainak fizetése ellenében; egyúttal mondja ki a tanács, hogy ha a részvénytársaság ilyen értelmű megoldásra készségét nyilvánítja, a törvényhatósági tanács hajlandó az erre vonatkozó részletes megállapodás előterjesztésével egyidejűen az egységárnak megfelelő visszamenő hatállyal történő rendezésére is a közgyűlésnek javaslatot tenni.

Egyúttal felhatalmazást kért a polgármester, hogy ezen az alapon a tárgyalásokat a részvénytársasággal lefolytassa, amelyeknek befejeztével az egész tárgyalás anyagát elő fogja terjeszteni.

A törvényhatósági tanács egyhangulag hozzájárult dr. *Harrer* tanácstagnak a polgármester által is elfogadott halasztó indítványához és ehhez képest kimondta, hogy az ügy ősszel újból tárgyalassék és pedig lehetőleg már a polgármesternek esetleges érdemi javaslataival együtt.

A kelenföldi telep bővítése. A kelenföldi telep bővítésére és a termelés gazdaságossá tételére vonatkozó munkálatok végrehajtása az első kölcsön rendelkezésre bocsátásának évében, 1928. évi március hó 9-én előterjesztett és a 82.737/1928. szám alatt belügyminiszterileg jóváhagyott program szerint tervezetett.

E program a Magyar Dunántúli Villamossági Rt.-gal egyetértésben megváltozott azért, mert a Bányadáról a fővárosba jövő vezetékek csatlakozó állomása nem a kelenföldi telepen, — miként eredetileg tervezve volt — hanem a főváros északi részén, a BSzKRT Révész-utcai telepe melletti Kötéren építetett meg.

A változás az Elektromos Műveknek 1930. évi március hó 16-án kelt előterjesztése értelmében történt, melyet a belügyminiszterium ugyanazon év augusztus hó 9-én kelt 49.804. számú rendeletével jóváhagyott.

Az eredetileg 64.096 millió pengő összegű tervezet a csatlakozó állomás építése és az ezzel kapcsolatos változások következtében 65.276 millió pengőre emelkedett.

Az ily módon megváltozott program részletezése a következő:

T á r g y	1926.	1927.	1928. é v b e n	1929.	1930.
			m i l l i ó p e n g ő b e n		
4 db 25.000 Kw gőzturbina tartozékaival	9:300	9:300	10:230	10:230	—
Belvárosi állomások	2:300	—	—	—	—
Scott transzformátorállomás	—	0:404	0:162	—	—
30 Kw-os kapcsolóállomás a »K« telepen	—	1:800	1:800	1:800	1:800
Derítőmedence a »K« telepen	—	0:500	—	—	—
Kábelfektetések	—	1:450	1:651	1:450	1:450
8 db áramátalakító	—	—	1:400	0:700	0:700
30 Kw-os transzformátorállomások:					
Városliget	—	—	1:715	—	—
Markó-utca	—	—	1:580	—	—
Obudai gázgyár	—	—	—	0:450	—
Kárpát-utca (Kötér)	—	—	—	1:100	0:500
Kazinczy-utca	—	—	—	—	0:848
Ferencváros	—	—	—	—	0:656
Összesen	11:600	13:454	18:538	15:730	5:954

A munkálatokat már 1926. évben megkezdette az üzem azon tartalékokból, amelyeket az előző években gyűjtött; a tervezet további végrehajtásához azonban a szükséges tőke nem állt rendelkezésre, mert a kölcsönöket jelentékeny késéssel kapta meg az Elektromos Művek és ezért 1930. évben még nem tudta kiadni az összes befektetésekre vonatkozó megrendeléseket.

A fenti programm szerint

1926. évben		11·600 millió pengő
1927. «		11·600 + 13·454 = 25·054 « «
1928. «		25·054 + 18·538 = 43·592 « «
1929. «		43·592 + 15·730 = 59·322 « «
1930. «		59·322 + 5·954 = 65·276 « «

tőke lett volna szükséges.

Ezen összegeknél azonban jelentékenyen kisebb állt rendelkezésre és pedig :

	A programm előirányzati összege pengő	tartalékokból	Rendelkezésre állott kölcsönökből pengőben	összesen
1926. évben	11,600.000	4,942.780·50	—	4,942.780·50
1927. «	25,054.000	5,361.844·91	—	5,361.844·91
1928. «	43,592.000	5,760.432·85	20,000.000·—	25,760.432·85
1929. «	59,322.000	—	—	—
1930. «	65,276.000	—	12,000.000·—	12,000.000·—
1931. «	—	—	17,210.941·74	17,210.941·74
Összesen		16,065.058·26	49,210.941·74	65,276.000·—

Látható e kimutatásból, hogy 1930. évben az egész bővítési és gazdaságosítási programm összes rendelései nem voltak kiadhatók, mert a szükséges összeg nem állt rendelkezésre.

A gazdasági helyzet romlása nem is tette szükségessé, hogy a programmal elkészüljön, mert a fogyasztás nem emelkedett, hanem csökkent, továbbá mert időközben a bányaidai központi telep is elkészült.

Pénzügyi fedezetül rendelkezésre álltak :

az 1924. évi zárszámadás értéksökkenési tartalékából ..	2,880.000·— P
az 1925. « « « ..	2,062.780·50 «
az 1926. « « « ..	5,361.844·91 «
az 1927. « « « ..	5,760.432·85 «
Összesen	16,065.058·26 P

Az üzem rendelkezésére bocsátott továbbá :

a 336/1928. sz. közgyűlési határozattal kölcsönként ...	20,000.000·— P
A programm első részlete tehát	36,065.058·26 P
Az 1089/1930. sz. közgyűlési határozattal függőkölcsön alakjában	12,000.000·— «
Az 1282/1930. sz. közgyűlési határozattal mint vállalkozói hitel	17,210.941·74 «
Összesen	65,276.000·— P

A belügyminisztérium 1930. évi augusztus hó 9-én kelt 49.804. számú rendeletével a befektetési programot teljes egészében jóváhagyta; ugyancsak a belügyminisztérium 1931. évi február hó 21-én kelt 224.577/1931. számú rendeletével hozzájárult, hogy a még hiányzó 17,210.941·74 pengőből eszközlendő befektetések akként történjenek, hogy azok tárgyait a munkátlanságban szenvedő magyar ipar bocsássa rendelkezésre. A magyar gyárak, amelyek e szállításoknál figyelembe jöhetnek, kijelentették, hogy a szállításokra hosszúlejáratú fizetési feltételek mellett hajlandók.

A törvényhatósági bizottság közgyűlése elé a polgármester javaslatot terjesztett, melyet a közgyűlés jóváhagyott. A határozat lényegében a következőkből áll :

1. »A 336/1928. és az 1089/1930. kgy. szám alatt már engedélyezett beruházásokból még hátralevő és 17.000.000 pengő költséggel előirányzott munkálatok és szállítások szükség esetén vállalkozói hitel igénybevételével legyenek végrehajthatók.

2. A vállalkozói hitel igénybevételével kiadásra kerülő munkálatok és szállítások olyan árakon adhatók vállalatba, amelyek az Elektromos Művek folyamatban levő beruházásaival kapcsolatos korábbi megfelelő vállalatbaadások alapján mint legelőnyösebb egységarak tekinthetők.

3. Az igénybevett vállalkozói hitel törlesztésének időtartama legfeljebb 36 hónapban nyerjen megállapítást s hogy a hitelösszegek után nagyobb kamatszolgáltatás nem állapítható meg, mint amennyi az 1089/1930. kgy. szám alatt kelt határozat alapján felvett függőkölcson átlagos kamatlába.

4. Az előzőekben megszabott korlátokon belül a vállalkozói hitel igénybevételére vonatkozó megállapodások további részletes feltételei a törvényhatósági tanács hozzájárulásával állapítandók meg.

5. A vállalkozói hitel biztosításával vállalatbaadott munkálatok és szállítások vállalati összegeinek a fizetési feltételek szerint esedékké váló részleteit, úgyszintén a kamatokat az üzem a költségelőiránnyal szemben mutatkozó megtakarításokból vagy bevételi többletekből, esetleg a beruházási célokra már rendelkezésre bocsátott összegeknél mutatkozó megtakarításokból — a részletfizetéseket még a meglévő pénzkészletekből átmenetileg igénybevehető összegekkel is — a törvényhatósági tanács hozzájárulásával kifizethesse.»

A magyar ipar érdekelt képviselői a fentebbi feltételeket elfogadták.

Az illetékes gyárakkal kötött megállapodások alapján 1931. március havától számított két éven át van joga az üzemnek rendeléseket kiadni akként, hogy a szállításokért a megrendeléstől számított három évig a gyárak készfizetést nem kívánnak; három év után a fizetés 36 hónapon át történik egyenlő havi részletekben. A megállapodások alapján az időközi kamatok a függőkölcson kamat-feltételei alapján számoltatnak el.

Az ipari hitel alapján történő szállításoknál, valamint az újabb megrendelések kiadásánál eddig számbavehető nehézségek nem fordultak elő. Remélhető, hogy a cégek vállalt kötelezettségeiknek a jövőben is eleget tesznek.

Az Elektromos Művek az elmúlt évben is programszerűen folytatta a bővítési, illetve gazdaságosítási programját.

A *kelenföldi telepen* üzembehelyezett 5 darab nagynyomású, egyenként 1000 m² fűtőfelületű kazán. Ezek közül a 4 darab Ganz-Hanomag-típusú kazánt a Ganz és Társa Rt., az 1 darab DGT-típusú kazánt pedig az Első Dunagőzhajózási Társaság szállította. A kazánházi transzformátorház ezen új kazánok kiszolgálása céljából ugyancsak kibővített és a kibővített részbe elhelyezett elektromos berendezés üzembe került. A III. számú kazánházhoz tartozó salaköblítő berendezés az építményeivel ugyancsak elkészült. A III. számú kazánház részére szóló szén szállító berendezés részben elkészült, az új vagónbuktató, fordítókorong, valamint a széntároló berendezés munkái még folyamatban vannak.

A gépház és a derítőmedence közötti csővezetékek felett az úgynevezett csőpincefödém elkészült. A VIII. számú gépegység befogadására szolgáló gépház-toldás építkezése, valamint ezen gép körüli födém munkái ugyancsak befejeződtek.

A telepen létesült azonkívül egy szennyvízátemelőtelep, melynek szivattyú-aggregátumjai a telep, de elsősorban a salaköblítőberendezés szennyvizét — a városi

közcsatorna kikerülésével — a III. számú melegvízcsatornába és ezen keresztül a Dunába nyomják.

A VIII. számú gépegység szerelése már igen előrehaladt stádiumban van. Ez a negyedik 25.000 Kw teljesítményű nagynyomású gépegység, mellyel a kelenföldi telep rendelkezésre álló gépteljesítménye 130.000 Kw-ra fog emelkedni, amiből 100.000 Kw nagynyomású gépegységekre, 30.000 Kw pedig középnyomású gépegységekre esik.

A VIII. sz. gépegységhez tartozó kapcsolóberendezés befogadására a 30 KV-os kapcsolóház ugyancsak kibővítettett; ezen bővített részben az elektromos berendezés szereplése folyamatban van.

A kelenföldi áramfejlesztőtelepről kábeleken érkező 30.000 Voltos áramnak az átalakítására az óbudai gázgyár közelében a *Szentendrei-úton* 15.000 KVA *transzformátor* teljesítményű *állomás* épült. Ezen állomás építkezése az elmúlt év folyamán befejeződött, az elektromos berendezés elkészült és az állomás üzembe került.

A Váci-úti és a kelenföldi áramfejlesztőtelepek közötti együttműködés lehetőségei céljából a Dráva-utca és a Visegrádi-utca sarkán épült *transzformátorállomás*, melynek transzformátorteljesítménye 15.000 KVA, ugyancsak üzembehelyezett.

Az egyenáramú hálózat ellátásának minél üzembiztosabbá tétele céljából a *Kazinczy-utcai alállomáson* a régi és elavult akkumulátorbatteria helyére új batteria rendeltetett meg. Ennek befogadására szolgáló akkumulátorház építkezése az elmúlt évben megkezdődött és jelenleg már a befejezéshez közel áll. A megrendelt új batteria, melybe körülbelül 40 vagon ólom kerül beépítésre, 40 percen át bírja az alállomás maximális terhet, körülbelül 16.000 ampere-t, illetve 3 órán keresztül 1 darab körülbelül 6000 ampere teljesítményű gépcsoportot pótol.

Az Elektromos Művek az elmúlt év folyamán is nagy lépéssel közeledett azon cél felé, hogy az elektromos fogyasztásnak minél nagyobb részét a legkisebb szénfogyasztással dolgozó és legmodernebb telepére, a kelenföldi áramfejlesztőtelepre átkapcsolja.

Az az árammennyiség, amelyet az 1932. évben összesen termelt 238,085.355 kwó árammennyiségből a nagyobb szénfogyasztással dolgozó Váci-úti és Csáky-utcai telepek a hálózat részére leadtak, mindössze 15,014.997 kwó volt, vagyis 6,31%-ot tett ki.

Kábelfektetések. 1928. évi programjában az üzem 11 darab 30 KV-os kábelfektetést tételezett fel; a bányaidai vezetéknek a kelenföldi telep helyett a Kötéri-állomásba való csatlakozása miatt 1930. évi jóváhagyott program szerint a kelenföldi telep és a VII. kerület állomás között egy kábel elmaradt és helyébe a Markó-utcai és Városligeti alállomások, valamint ezen alállomások és a Kötéri alállomás között szükséges kábelfektetések léptek.

E tervnek akként tett eleget az üzem, hogy minden megépített alállomás felé két 30 KV-os kábelt fektetett le, míg a meg nem épített alállomások felé fektetett ugyanilyen kábeleket, amelyek egyelőre 10 KV-os feszültség alatt állanak és így csak a legközelebbi 10 KV-os elosztó pontig vannak lefektetve.

A Kazinczy-utcai és Népligeti állomások megépítésével kapcsolatban szükségességek még az alábbi kábelfektetések:

Belváros — Kazinczy-utca
Kazinczy-u. — Városliget
Közvágóhid — Népliget

és a Népligeti állomás előtt fekvő kábeleknél az állomásba való bekötése.

Ezek közül az első kettő 1933. év folyamán lefektetésre kerül.

Kimutatás a lefektetett kábelekről.

Kábelszakasz megjelölése	A szakaszon belül fektetett kábelék hossza méterekben						
	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931
Kelenföld—Erzsébet-híd	5.596·50	—	—	—	—	—	—
Kelenföld—Erzsébet-híd—Városliget	—	—	8.635·40	—	—	215·—	—
Kelenföld—Összekötőhíd—Városliget	—	—	—	9.668·60	—	325·50	—
Kelenföld—Erzsébet-híd—Markó-utca	2.201·50	1.178·35	3.039·70	—	—	285·95	—
Kelenföld—Erzsébet-híd—Markó-utca	—	—	6.408·40	—	—	388·90	—
Kelenföld—Margit-park—Óbudai alállomás	2.202·—	10.975·25	—	—	—	206·65	—
Kelenföld—Attila-utca—Óbudai alállomás	—	—	—	—	—	6.441·75	234·60
Kelenföld—Összekötőhíd—Dohánygyár—Ferencvárosi állomás	—	—	—	—	—	3.780·20	73·40
Kelenföld—Összekötőhíd—Laczkovits-utca—Ferencvárosi állomás	—	—	—	—	—	1.891·90	—
Kelenföld—Erzsébet-híd—Belváros—Kazinczy-utcai alállomás	—	—	4.773·20	—	—	—	—
Kelenföld—Erzsébet-híd—Markó-utca	—	—	—	—	—	—	2.631·70
Markó-utca—Kötér	—	—	—	—	—	2.312·—	21·80
Markó-utca—Podmaniczky-utca—Kötér	—	—	2.469·50	—	—	1.665·20	49·40
Városliget—Kötér	—	—	1.821·10	—	—	1.975·20	50·90
Kelenföld—Összekötőhíd—Városliget—Óbudai alállomás	—	6.276·50	3.214·—	3.807·70	—	2.523·65	—
Összesen	10.000·—	18.430·10	30.361·30	13.476·30	—	22.011·90	3.061·80

A kölcson terhére lefektetett kábelék hossza összesen 97.341·40 m, amely az 1932. évben történt kábelrendezések következtében 97.401·35 m-re emelkedett.

Az Elektromos Művek kiállítása és irodája. Az elmúlt évben november 21-én nyitotta meg az Elektromos Művek a Honvéd-utca 22. sz. alatti nyugdíjalapi bérháza földszintjén és magasföldszintjén az állandó jellegű elektromos *kiállítást és irodáját*. Ez a világvárosi színvonalú kiállítás szemléltetően tárja a közönség elé az elektromosságnak különböző célokra való használhatóságát úgy a háztartásban, mint az iparban. Az elektromos árammal való világítás, fűtés, hűtés, főzés, sütés, melegvíz-készítés gyakorlati példákban, a háztartásban való használhatóságnak meggyőző illusztrálásával kerül az egyes helyiségekben bemutatásra. A kiállításhoz tartozó előadóteremben érdeklődők részére előadások tartatnak, amelyen a közönség és az ipar részére ismertetik az elektromos áram alkalmazásának lehetőségeit és célszerűségét. A kiállítás hétköznapiokon délelőtt 8 és 2, délután 4 és 7 óra között tekinthető meg; a megtekintés díjtalan.

A magasföldszinti irodákban a »Bejelentő-osztály« működik, ahol a nagyközönségnek az áramszolgáltatás igénylésére, berendezésének kibővítésére, óra-áthelyezésekre, átírássokra stb-re vonatkozó kívánságait veszik fel. Ezen osztály délelőtt 8-tól 2 óráig áll a közönség rendelkezésére.

Építkezés. Az elmúlt évben készült el az Elektromos Művek testedző egyesülete részére az Újpesti rakparton, a *csónakgarázs és tribünépület*. Ez az épület az 1931. évben elkészült sportházzal együtt nagyban hozzájárul az Elektromos Művek testedző egyesületében kifejlődött és szép eredményekre tekintő sportélet további eredményes fejlődéséhez.

KÖZEGÉSZSÉGÜGY

1. A főváros közegészségügyi intézményei.

Közkórházak. Az 1932. év január 1-én lépett életbe az államkincstár és a székesfőváros között 12 évre kötött megállapodás, melynek értelmében a szegénybetegek ápolási költségeinek fedezésére a kormány évi 7 millió pengőt engedett át a székesfővárosnak a betegápolási adóból. Ezt a megállapodást a főváros azzal a szándékkal kötötte meg, hogy a kórházi ápolási díjak ügye ilyenmódon végleges rendezést nyer és hogy a kórházak költségvetésében ezentúl nem fog többé hiány mutatkozni. Ez a feltevés azonban nem vált be. Az 1932. évi zárószámadás adatai szerint ugyanis előreláthatóan tekintélyes hiány fog mutatkozni. A zárószámadásban 4,641.940-46 pengő az ápolási díjhátralék, aminek jelentékeny része behajthatatlan, ennél fogva hiányként fogja a főváros háztartását terhelni. A számszéki igazgató az 1932. évi hiányt 2,165.724 pengőre becsüli a zárószámadást kísérő jelentésében.

A székesfőváros közkórházaiban az 1932. év folyamán a következő változtatások fogantatosítottak:

A *Szent Rókus központi közkórházból* az új Horthy Miklós közkórház megnyitásakor az apácák eltávoztak és helyükre a megszűnt Telepy-utcai és a Régi János-kórházi ápolószemélyzet helyeztetett át, részben pedig a »Márta« nővérek alkalmaztattak. Az apácáknak a kórházban levő lakását orvosi lakásokká alakították át. A felszabaduló régi orvosi lakások helyén az osztályok körletein belül 4 új különszobát és 6 új elkülönítő-szobát rendezett be a székesfőváros. Az új helyiségek felszerelésével a kórház ágyszáma 685-re emelkedett. Az év folyamán a kórházban felszereltek és üzembe helyeztek egy 5 személyes felvonót.

A *Kun-utcai fiókkórházban* elhelyezett XI. belbetegosztály, V. sz. sebészeti osztály és a XIV. bőr- és nemibetegosztály az új Horthy Miklós közkórház megnyitásával 1932. évi június hó 20-án megszűnt. A 3 osztály helyett 2 női bujakórososztály és 1 nőbetegosztály helyeztetett el. A Kun-utcai fiókkórházban jelenleg csak prostituált és razziás nőbetegek állanak ápolás alatt. A kórház Alföldi-utcai frontján 1 új, nemibetegek részére szolgáló ambulancia épült, mely 1 rendelőhelyiségből, 1 várószobából, 1 előtérből, 1 belső bejáratú folyósóból és 2 mellék helyiségből áll.

A *Gyöngyösi-úti szülőosztályon* a régi fából készült fa- és széntartó bódé helyett kőből készült épületet emelt a főváros.

A *Madarász-utcai csecsemő- és gyermekkórházban* a meglevő helyiségek meszelési és olajozási munkálatai kerültek kivitelezés alá.

Úgy a Szent Rókus központi közkórházban, mint a három fiókkórházban a szokásos évi tatarozási munkákat rendszeresen elvégezték.

A *Szent István-kórházban* az V. orvosi nőgyógyászati osztály prostituált (zárt) nőgyógyászati része (70 ágy) 1932. évi július hó 18-án megszűnt s az osztály ezen betegei a Kun-utcai fiókkórházba helyeztettek át. Tatarozás és gyökeres átalakítás után az osztály, mint a Szent István-kórház II. számú szülő- és nőbetegosztálya, 1932. évi november hó közepén kezdte meg működését 97 ágygal.

Ugyancsak megszűnt a kórház 57 ágyas prostituált lueses osztálya és a Kun-utcai fiókkórházba helyeztetett át.

Az eddig a bőr- és nemibetegosztályhoz tartozott prostituált lueses (zárt) osztály áthelyezésével megürült két kórterem a II. sz. szülő- és nőbetegosztályhoz csatoltatott, viszont az eddig az V. orvosi (nőbetegosztályhoz) tartozott két kórterem a bőr- és nemibetegosztály nőbetegei egy részének elhelyezésére adatott át 1932. évi július hó elejével.

A »H« pavillon (gyermekbetegosztály) I., II. emelete és a szemészeti, fülészeti és orr-gégészeti rendelőhelyiségek tataroztattak.

A prosectura hullakamrája 18 új hullafülke létesítésével és automata hűtő-készülék felszerelésével átalakíttatott.

A következő négy osztályon különszobák és elkülönítő helyiségek létesítettek:

I. belbetegosztályon (»C« pav.)	2 különszoba,	4 elkülönítő helyiség,
II. « (»D« «)	2 «	4 « «
III. « (»E« «)	2 «	4 « «
III. sebészeti osztályon (»L« pav.)	2 különszoba.	

A felsorolt átalakítások és az osztályokon különszobák s elkülönítő helyiségek létesítése folytán a fizető-beteg ágyak száma 1532-ről 1483-ra csökkent.

Horthy Miklós-kórház. A Telepy-utcai fiókkórház 1932. évi június hó 20-án megszűnt, a fiókkórház betegei az 1932. évi június hó 21-én megnyílt Horthy Miklós fiókkórházban helyeztettek el.

A Horthy Miklós-kórház 554 betegágygal rendelkezik és a három belbetegosztályon felül (a Telepy-utcai fiókkórház három belbetegosztálya) egy 93 ágyas sebészeti és egy 155 ágyas tüdőbetegosztálya van.

Bakáts-téri fiókkórház. A Bakáts-téri szülő- és nőbetegosztályon a lázas szülőszoba megnagyobbíttatott, a különszobák száma 20-ról 10-re redukáltatott, Ugyanott új hullaház is létesült.

Régi Szent János-kórház 1932. évi július hó 23-án megszűnt s helyiségei szeretetotthonná alakultak át.

A székesfővárosi közkórházi osztályok elnevezésének módosítása. Az igazgató-főorvosok 1931. évi április hó 29-én tartott értekezlete a székesfővárosi közkórházak osztályainak elnevezése ügyében részletes javaslatot mutatott be, hogy miként tartaná ezt a kérdést kielégítően megoldhatónak. Javaslatát azzal okolta meg, hogy az egységes igazgatást megelőzően a székesfőváros közkórházai jobb- és balparti csoportra osztva külön igazgatás alatt állottak. Ennek megfelelően az egyes osztályok elnevezései az említett két csoportban egymástól függetlenül folytatólágos számozást kaptak. Ezek az elnevezések ma is fennállanak és részben elavultságuk, részben a rendszertelenség következtében úgy a hivatalos érintkezésben, mint a nagyközönség tájékozódása szempontjából gyakran zavarokat okoznak.

A folyó évi november hó 3-án 708. tvh. tan. sz. a. kelt határozat a Maglódi-úti »Horthy Miklós szeretetotthon« épületeinek közkórházi célokra való igénybevételét határozta el. Ennek a határozatnak folyamánaképpen lehetővé vált a nem kórházi célra épült Telepy-utcai fiókkórház és az elavult, kórházi igényeknek ma már nem megfelelő Régi Szent János-kórház megszüntetése. A megszűnő kórházakban elhelyezett osztályok áttelepítése és ezzel kapcsolatosan egyes osztályok újabb elhelyezése is szükségessé tette az osztályok elnevezésének gyökeres rendezését.

Ez alkalomból szükségesnek tartjuk az egyes osztályokat keletkezésük és elnevezésük szempontjából szemügyre venni. A történeti háttér csak a főváros egyesítéséig terjed, mert az ezt megelőző idő adatai nem találhatók fel, de még feltalálásuk esetén sem volna nagyobb jelentőségük.

Az egyesített fővárosnak összesen 14 kórházi osztálya és 1 prosecturája volt; ezek közül a Szent Rókus-kórházban 2 belgyógyászati, 1 bujakóros, 1 szülészeti és nőgyógyászati, 2 sebészeti, 1 személyzeti osztály és 1 prosectura, a régi dologházban (Kis Rókus) 1 női bujakóros, a régi barakkórházban 2 belgyógyászati, tehát a balparti részen összesen 10 osztály és 1 prosectura működött; a Régi Szent János-kórházban volt 1 belgyógyászati, 1 sebészeti és 1 személyzeti osztály, Óbudán pedig 1 vegyes osztály, tehát a jobboldalon összesen 4 osztály. A többi kórházi osztály és laboratórium felállítása már az egyesítés után történt.

A következőkben részletesen felsoroljuk az egyes osztályokat és mindegyiknél jelezzük, hogy mikor keletkezett, milyen volt az elnevezése és milyen elnevezéssel kívánta az igazgató-főorvosi értekezlet ellátni.

Szent Rókus központi közkórház.

I. orvosi (bel-) osztály. Az 1873. évi szervezési szabályrendelet alapján Pest várostól átvett osztály, amelynek eredetileg I. orvosi (belgyógyászati) osztály volt a neve.

Új elnevezése: I. belbetegosztály.

II. orvosi (bel-) osztály. Az 1873. évi szervezési szabályrendelet alapján Pest várostól átvett osztály, amelynek eredetileg II. orvosi (belgyógyászati) osztály volt a neve.

Új elnevezés: II. belbetegosztály.

I. sebészeti osztály. Az 1873. évi szervezési szabályrendelet alapján Pest várostól átvett osztály, amelynek elnevezése nem változott.

Új elnevezése: I. sebészeti osztály.

II. sebészeti osztály. Az 1873. évi szervezési szabályrendelet alapján Pest várostól átvett osztály, amelynek elnevezése nem változott.

Új elnevezése: II. sebészeti osztály.

IV. orvosi (szülészeti és nőbeteg-) osztály. Az 1873. évi szervezési szabályrendelet alapján Pest várostól átvett osztály, amelynek eredetileg IV. orvosi (szülészeti és nőgyógyászati) osztály volt a neve.

Új elnevezése: Szülő- és nőbetegosztály.

Szemészeti osztály. Az 1873. évi szervezési szabályrendelet alapján Pest várostól átvett osztály, amelynek elnevezése nem változott.

Új elnevezése: Szembetegosztály.

Fülészeti osztály. A II. orvosi (belgyógyászati) osztály fiókjaként keletkezett és rendelőorvosok vezetése alatt állott. Az 1907. évi 1810. kgy. sz. határozat és 88.223. sz. belügyminiszteri leirat rendszeresítette. Főorvosi állás az 1921. évi 671. kgy. sz. határozat és 27.529. sz. népjóléti és munkaügyi miniszteri leirat alapján. A Pázmány Péter tudományegyetem részére klinikai célokra engedte át a főváros.

Új elnevezése: Fülbetegosztály.

Orr- és gégeosztály. A II. sebészeti osztály fiókjaként keletkezett és rendelőorvosok vezetése alatt állott. Az 1907. évi 1810. kgy. sz. határozat és 88.223. sz. belügyminiszteri leirat rendszeresítette. Főorvosi állás az 1921. évi 671. kgy. sz. határozat és 27.529. zs. népjóléti és munkaügyi miniszteri leirat alapján. A Pázmány Péter tudományegyetem részére klinikai célokra engedte át a főváros.

Új elnevezése : Orr- és gégebetegosztály.

Urológiai (volt III. orvosi) osztály. Az 1873. évi szervezési szabályrendelet alapján Pest várostól átvett osztály, amely eredetileg bujakóros osztály volt. A Pázmány Péter tudományegyetem részére klinikai célokra engedte át a főváros.

Új elnevezése : Urológiai osztály.

Prosectura. Az 1873. évi szervezési szabályrendelet alapján Pest várostól került a főváros kezelésébe.

Új elnevezése : Prosectura.

Kémiai és bakteriológiai laboratórium. Felállítását az 1911. évi 1789. kgy. sz. határozat és 169.888. sz. belügyminiszteri leirat engedélyezte. Végleges szervezetét az 1927. évi 1019. kgy. sz. határozat és 93.223. sz. népjóléti és munkaügyi miniszteri leirat állapította meg.

Új elnevezése : Központi laboratórium.

Röntgenlaboratórium. Ez volt az első, amelyet 1869. évben állítottak fel. Az 1907. évi 1810. kgy. sz. határozat és 88.223. sz. belügyminiszteri leirat a vezető részére tiszteletdíjat engedélyezett. Végleges szervezetét az 1927. évi 1019. kgy. sz. határozat és 93.223. sz. népjóléti és munkaügyi miniszteri leirat állapította meg.

Új elnevezése : Röntgenlaboratórium.

Kun-utcai fiókkórház.

XI. orvosi (bel-) osztály. Az osztály 1881. évben nyílt meg és ideiglenes főorvos vezetése alatt állott. Eredeti elnevezése XI. orvosi (belgyógyászati) osztály volt. Végleges szervezetét az 1896. évi 130. kgy. sz. határozat és 11.481. sz. belügyminiszteri leirat állapította meg.

Ez az osztály mint belbetegosztály megszűnik és ágyait a Régi Szent János-kórházból ide költöző női bujakórososztály foglalja el, amely itt »II. prostituált és razziás osztály« nevet kap.

V. Sebészeti osztály. Az 1910. évi 2057. kgy. sz. határozat és 11.746/1911. sz. belügyminiszteri leirat alapján keletkezett és eredetileg a Telepy-utcai fiókkórházban működött. Az 1927. évi 1752. kgy. sz. határozat az osztályt megszüntette és helyére a Telepy-utcai fiókkórházba a Kun-utcai X. orvosi (bel-)osztályt helyezte. A Telepy-utcai kórházban megszüntetett V. sebészeti osztály számát a Kun-utcai VI. sebészeti osztály kapta, hogy a számozásban hézag ne maradjon. A mai V. sebészeti osztály tehát eredetileg a VI. sebészeti osztály volt és mint ilyen a X. orvosi (belgyógyászati) osztály fiókjaként keletkezett.

Ez az osztály átköltözik a Maglódi-úti Horthy Miklós kórházba és felszabaduló ágyait a »Prostituáltak és razziások női betegosztálya« elnevezés alatt keletkező új osztály foglalja el.

XIV. orvosi (bőr- és nemibeteg-) osztály. A XI. orvosi (belgyógyászati) osztály fiókjaként keletkezett és rendelő orvosok vezetése alatt állott. Első elnevezése bujakórososztály volt. Végleges szervezetét az 1907. évi 1910. kgy. sz. határozat és 88.223. sz. belügyminiszteri leirat állapította meg.

Ez az osztály a megszűnő XI. orvosi (bel-) osztály felszabaduló ágyaiból 36 ágyat fog kapni és új elnevezése »I. prostituált- és razziásosztály« lesz.

Gyöngyösi-úti szülészeti osztály. Eredetileg a népjóléti központ egyik szülőotthona volt ; az 1917. évi 873. kgy. sz. határozat és 81.735. sz. belügyminiszteri leirat alapján keletkezett mint kórházi osztály.

Új elnevezése : Gyöngyösi-úti szülősosztály.

Madarász-utcai csecsemő- és gyermekkórház.

Belorvosi osztály. Az 1917. évi 171. és 672. kgy. sz. határozat és 66.598. sz. belügyminiszteri leirat alapján keletkezett.

Új elnevezése : Belbetegosztály.

Sebészeti osztály. A kórház megnyitása alkalmával állították fel és végleges szervezetét az 1931. évi 174. kgy. sz. határozat állapította meg.

Új elnevezése: Sebészeti osztály.

Szent István-kórház.

VI. orvosi (bel-)osztály. Az 1873. évi szervezési szabályrendelet alapján Pest várostól átvett osztály, amely az átvételkor hasonszenvi osztály volt és a Szent Rókus-kórházban működött, ahonnan a kórház megnyitása alkalmával jött át. Az osztály hasonszenvi jellegét az 1901. évi 311. kgy. sz. határozat szüntette meg.

Új elnevezése: I. Belbetegosztály.

VII. orvosi (bel-)osztály. Az 1873. évi szervezési szabályrendelet alapján Pest várostól átvett osztály, amely eredetileg a fennállott barakkórházban működött és innen jött át a megnyitott új kórházba.

Új elnevezése: II. Belbetegosztály.

VIII. orvosi (bel-)osztály. Ideiglenes főorvos vezetése alatt 1878. február 1-én a fennállott barakkórházban nyílt meg és innen jött át az új kórházba. Az 1881. évi 730. kgy. sz. határozat és 53.197. sz. belügyminiszteri leirat rendszerezette.

Új elnevezése: III. Belbetegosztály.

III. Sebészeti osztály. Ideiglenes főorvos vezetése alatt 1878. október 1-én a fennállott barakkórházban nyílt meg és innen jött át az új kórházba. Az 1881. évi 730. kgy. sz. határozat és 53.197. sz. belügyminiszteri leirat rendszerezte.

Új elnevezése: I. Sebészeti osztály.

IV. Sebészeti osztály. A III. sebészeti osztály fiókjaként keletkezett és rendelő orvos vezetése alatt állott. Az 1907. évi 1810. kgy. sz. határozat és 88.223. sz. belügyminiszteri leirat rendszerezte.

Új elnevezése: II. Sebészeti osztály.

Fertőző sebészeti osztály. Az 1918. évi 812. kgy. sz. határozat az orbáncos betegek részére épült pavillont fertőző sebészeti betegek elhelyezésére jelölte ki. Az 1918. évi 1302. kgy. sz. határozat és 141.274. sz. belügyminiszteri leirat 1 orvos és 1 segédorvosi állást szervezett. Az osztály tehát nem önálló, hanem a III. (az új elnevezés szerint I.) sebészeti osztály kiegészítő része. A Pázmány Péter tudományegyetem III. sebészeti klinikája céljaira engedte át a főváros.

Új elnevezése: III. Sebészeti osztály.

Szülészeti és polgári nőbetegosztály. Az 1918. évi 1141. kgy. sz. határozat állította fel.

Új elnevezése: I. Szülő- és nőbetegosztály.

V. orvosi (nőbeteg-)osztály. Az 1873. évi szervezési szabályrendelet átvette Pest várostól a régi dologházban (Kis Rókus) volt női bujakórososztályt, amely az 1910. évi 428. kgy. sz. határozat alapján a Szent István-kórházba ment át és itt a III. pavillon 336 ágát foglalta el.

Ennek az osztálynak az 1917. évi 1116. kgy. sz. határozat és 86.585. sz. belügyminiszteri leirat alapján történt kettéválasztása útján keletkezett a prostituált nőbetegosztály, amelynek céljaira a III. pavillon 336 ágából 122 ágat elvettek. Az 1918. évi 1141. kgy. sz. határozat alapján felállított polgári nőbetegosztály a pavillon további 109 ágát foglalta le. Dr. Havas Adolf főorvos elhunytá után a megmaradt 105 ágat a IX. orvosi (bőr- és nemibeteg) osztályhoz csatolták.

A fertőző sebészeti osztálynak klinika céljára történt átengedése alkalmával a III. pavillon ágai átrendezésre kerültek; a fertőző sebészeti osztályhoz csatoltak 52 ágat tiszta sebészeti betegek részére, a prostituált nőbetegosztály részére maradt 70 ág és hozzácsatoltak 52 kisegítő ágat nőbetegek részére, ezért kapta az osztály a prostituált és kisegítő nőbeteg elnevezést. A polgári nőbetegosztály kapott 98 ágat és 57 lues-ágat a IX. orvosi (bőr- és nemibeteg)-osztálynak jutott; az eredetileg 336 ágas pavillon megmaradt 7 ágas kórtermét orvosi szobákká alakították át. Az osztály később az V. orvosi (nőbeteg) osztály elnevezést kapta.

Ennek az osztálynak a prostituált és razzias betegek számára fenntartott 67 ágat szülők fogják elfoglalni és ezért az osztály a »II. Szülő és nőbetegosztály« elnevezést kapja.

Gyermekosztály. Az 1906. évi 1525. kgy. sz. határozat alapján keletkezett, amely a trachoma-osztály megszüntetésével gyermekosztály felállítását rendelte el. Végleges megszervezése az 1907. évi 1810. kgy. sz. határozat és 88.223. sz. belügyminiszteri leirat alapján történt.

Új elnevezése: Gyermekosztály.

Szemészeti osztály. A Zita-kórház részére az 1919. évi 99.903/X. sz. határozat és 30.483. sz. népegészségügyi miniszteri leirat alapján szervezett osztály, amely a Zita-kórház megszüntetése után ebbe a kórházba jött át.

Új elnevezése: Szembetegosztály.

Fülészeti osztály. A Zita-kórház részére szervezett osztály, amely kórház megszüntetése után ide jött át. Minthogy a népjóléti miniszter úr 1605/1925. sz. leiratában a főorvosi állás szervezéséhez nem járult hozzá, a főorvosi felügyeletet a Szent László-kórház fülész-főorvosa látja el.

Új elnevezése: Fülbetegosztály.

Orr- és gégeosztály. A Zita-kórház részére szervezett osztály, amely a kórház megszüntetése után ide jött át.

Új elnevezése: Orr- és gégebetegosztály.

IX. Orvosi (bőr- és nemibeteg-)osztály. A kórház ideiglenes szervezetét megállapító 1885. évi 357. kgy. sz. határozat és 42.114. sz. belügyminiszteri leirat alapján bőrgyógyászati osztályként keletkezett.

Ennek az osztálynak a prostituált és razziás betegek számára fenntartott 57 ágát a Kun-utcai XIV. orvosi (bőr- és nemibeteg-)osztály férfibetegei fogják elfoglalni.

Új elnevezése: Bőr- és nemibetegosztály.

Idegosztály. A VII. orvosi (belgyógyászati) osztály fiókjaként keletkezett és rendelőorvosok vezetése alatt állott. Végleges szervezése az 1907. évi 1810. kgy. sz. határozat és 88.223 sz. belügyminiszteri leirat alapján történt meg.

Új elnevezése: Idegbetegosztály.

Prosectura. A kórház ideiglenes szervezetét megállapító 1885. évi 357 kgy. sz. határozat és 42.114. sz. belügym. leirat alapján keletkezett.

Új elnevezése: Prosectura.

Röntgenlaboratórium. Felállítását az 1907. évi 1189. kgy. sz. határozat és 88.221. sz. belügyminiszteri leirat engedélyezte. Végleges szervezetét 1927. évi 1019. kgy. sz. határozat és 93.223. sz. népjóléti és munkaügyi miniszteri leirat állapította meg.

Új elnevezése: Röntgenlaboratórium.

Physiotherapia. Felállítását az 1909. évi 109. kgy. sz. határozat és 12.849. sz. belügyminiszteri leirat engedélyezte. Végleges szervezetét az 1927. évi 1019. kgy. sz. határozat és 93.223. sz. népjóléti és munkaügyi miniszteri leirat állapította meg.

Új elnevezése: Fizioterápiai intézet.

Telepy-utcai fiókkórház.

XIII. orvosi (bel-)osztály. Az 1910. évi 2057. kgy. sz. határozat és 11.746/1911. sz. belügyminiszteri leirat alapján keletkezett.

Ez az osztály átköltözik a Maglodi-úti Horthy Miklós kórházba és ott a »III. Belbeteg-osztály« elnevezést kapja.

X. orvosi (bel-)osztály. A Kun-utcai fiókkórházban 1881. évben nyílt meg; az 1896. évi 130. kgy. sz. határozat és 11.481. sz. belügyminiszteri leirat rendszeresítette. Az 1927. évi 1752. kgy. sz. határozat a Kun-utcai X. orvosi (bel-)osztályt ezen helyen megszüntette, 80 ágából 50 ágát a XI. orvosi (bel-)osztályhoz, 30 ágát pedig az újonnan számozott V. sebészeti osztályhoz csatolt, míg a belosztályt a Telepy-utcai fiókkórházba az egyidejűen megszüntetett V. sebészeti osztály helyére telepítette át.

Ez az osztály átköltözik a Maglodi-úti Horthy Miklós kórházba és ott az »I. Belbeteg-osztály« elnevezést kapja.

XII. orvosi (bel-)osztály. Az 1910. évi 2057. kgy. sz. határozat és 11.746/1911. sz. belügy-miniszteri leirat alapján keletkezett.

Ez az osztály átköltözik a Maglódi-úti Horthy Miklós kórházba és ott a »II. Belbeteg-osztály« elnevezést kapja.

Ezeknek az osztályoknak kitelepítésével a Telepy-utcai fiókkórház megszűnik.

Horthy Miklós-kórház.

I. belbetegosztály. A Telepy-utcai fiókkórházban elhelyezett és a kórház megszűnése következtében ide áttelepülő X. orvosi (bel-)osztály utódja, amelynek itt 100 ágya lesz, ezekből 50 ágy férfi- és 50 ágy nőbetegek számára.

II. belbetegosztály. A Telepy-utcai fiókkórházban elhelyezett és a kórház megszűnése következtében ide áttelepülő XII. orvosi (bel-)osztály utódja, amelynek itt 100 ágya lesz, ezekből 50 ágy férfi- és 50 ágy nőbetegek számára.

III. belbetegosztály. A Telepy-utcai fiókkórházban elhelyezett és a kórház megszűnése következtében ide áttelepülő XIII. orvosi (bel-)osztály utódja, amelynek itt 100 ágya lesz, ezekből 50 ágy férfi- és 50 ágy nőbetegek számára.

Tüdőbetegosztály. A Szent László kórház 2 fabarakkjában elhelyezett és onnan ide költöző osztály, amelynek itt 150 ágya lesz, ezekből 75 ágy férfi- és 75 ágy nőbetegek számára.

Sebészeti osztály. A Kun-utcai fiókkórházban elhelyezett és ide áttelepülő V. sebészeti osztály utódja, amelynek itt 100 ágya lesz, ezekből 60 ágy férfi- és 40 ágy nőbetegek számára.

Röntgen-laboratórium. Az új kórház új intézménye.

Bakáts-téri szülészeti és nőbetegosztály. Az 1913. évi 1506. kgy. sz. határozat és 110.803. sz. belügyminiszteri leirat alapján keletkezett.

Új elnevezése : Bakáts-téri szülő- és nőbetegosztály.

Új Szent János-kórház.

I. belorvosi osztály. Az 1873. évi szervezési szabályrendelet alapján Buda várostól átvett osztály, amely eredetileg a Régi Szent János-kórházban működött és az új kórház megnyitása alkalmával jött át.

Új elnevezése : I. belbetegosztály.

II. belorvosi (Wodianer) osztály. Az osztály az alapító okirat rendelkezése szerint üdülő-osztály volt ; a háború alatt katonabetegek számára rendezték be és azóta belbetegosztályként működik. Az osztály jellegének ekként történt megváltoztatásához az alapító báró Wodianer Albert leszármazóinak hozzájárulását kellett volna kikérni, ami nem történt meg. Az 1927. évi 1019. kgy. sz. határozat és az ezt jóváhagyó 93.223. sz. népjóléti és munkaügyi miniszteri leirat az osztályhoz 1 főorvosi, 1 alorvosi és 1 segédorvosi állást rendszeresített.

Új elnevezése : II. belbetegosztály.

Sebészeti osztály. Az 1873. évi szervezési szabályrendelet alapján Buda várostól átvett osztály, amely eredetileg a Régi Szent János-kórházban működött és az új kórház megnyitása alkalmával jött át.

Új elnevezése : Sebészeti osztály.

Szülészeti és nőbetegosztály. Az 1898. évi 867. kgy. sz. határozat és 75.388. sz. belügyminiszteri leirat alapján keletkezett. Végleges szervezetét az 1907. évi 1810. kgy. sz. határozat és 88.223. sz. belügyminiszteri leirat állapította meg.

Új elnevezése : Szülő- és nőbetegosztály.

Gyermekosztály. Az 1898. évi 867. kgy. sz. határozat és 75.388. sz. belügyminiszteri leirat alapján keletkezett.

Új elnevezése : Gyermekosztály.

Szemészeti osztály. Az 1873. évi szervezési szabályrendelet alapján Buda várostól átvett osztály, amely az átvételnél rendelőorvos vezetése alatt állott. Végleges szervezetét az 1910. évi 1308. kgy. sz. határozat és 110.548. sz. belügyminiszteri leirat állapította meg.

Új elnevezése : Szembetegosztály.

Fülészeti osztály. Az 1912. évi 1177. kgy. sz. határozat és 122.122. sz. belügyminiszteri leirat alapján keletkezett.

Új elnevezése : Fülbetegosztály.

Orr- és gégeosztály. Az 1898. évi 668. kgy. sz. határozat a gégészeti fiókosztályt megszüntette. Az új kórház megnyitása után az 1899. évi 260. kgy. sz. határozat és 107.214. sz. belügyminiszteri leirat a Régi Szent János-kórházat szükségkórházzá minősítette ; az 1908. évi 493. kgy. sz. határozat a szükségkórhájjelleget megszüntette és az 1910. évi 1168. kgy. sz. határozat a régi kórházban fennállott vegyes osztályból két osztályt alakított, amelynek egyike az igazgató-főorvos, másika dr. Polyák Lajos vezetése alatt állott. Ez az utóbbi osztály az új kórházba ment át és végleges szervezetét az 1912. évi 1180. kgy. sz. határozat és 122.116. sz. belügyminiszteri leirat állapította meg.

Új elnevezése : Orr- és gégebetegosztály.

Orthopaediai osztály. Az 1918. évi 1143. kgy. sz. határozat és 102.842. sz. belügyminiszteri leirat alapján keletkezett.

Új elnevezése : Orthopaediai osztály.

Elme- és idegbeteg megfigyelőosztály. Az 1888. évi 611. kgy. sz. határozat és 50.159. sz. belügyminiszteri leirat alapján a Szent Rókus-kórházból került a II. ker., Nagyrókus-utcai bérelt házba, ahonnan azután az Új Szent János-kórház területén erre a célra épült pavillonba költözött. Eredetileg rendelőorvos vezetése alatt állott. Végleges szervezetét az 1913. évi 433. kgy. sz. határozat és 53.153. sz. belügyminiszteri leirat állapította meg.

Új elnevezése : Elme- és idegbetegosztály.

Urológiai sebészeti osztály. A kórház ideiglenes szervezetét megállapító 1898. évi 867. kgy. sz. határozat és 75.388. sz. belügyminiszteri leirat alapján »bel-, bőr- és főleg bujakóros betegek számára« felállított osztályként keletkezett.

Új elnevezése : Urológiai osztály.

I. tüdőbetegosztály. Az 1907. évi 1845. kgy. sz. határozat és 143.606. sz. belügyminiszteri leirat alapján a sterlingkölcsonból a tüdőbetegek részére két barak épült. Az 1909. évben egy napidíjas főorvosi, egy alorvosi és egy segédorvosi állás szerveztetett. A napidíjas főorvosi állást az 1913. évi 433. kgy. sz. határozat és 55.153. sz. belügyminiszteri leirat végleges főorvosi állássá szervezte át és ezáltal az osztály rendszeresítése megtörtént. Az új tüdőbetegpavillonok megnyitásával kapcsolatosan a két barakban elhelyezett tüdőbetegosztály különállása megszűnt és a női barakban levő ágyakat az új I. tüdőbetegosztályhoz, a férfibarakban levő ágyakat pedig az új II. tüdőbetegosztályhoz csatolták.

Új elnevezése : I. tüdőbetegosztály.

II. tüdőbetegosztály. Az 1925. évi 102. kgy. sz. határozat és 16.044. sz. népjóléti és munkaügyi miniszteri leirat alapján keletkezett.

Új elnevezése : II. tüdőbetegosztály.

Tbc. sebészeti osztály. Az 1925. évi 102. kgy. sz. határozat és 16.044. sz. népjóléti és munkaügyi miniszteri leirat alapján keletkezett.

Új elnevezése : Fertőző sebészeti osztály.

Prosectura. A kórház ideiglenes szervezetét megállapító 1898. évi 867. kgy. sz. határozat és 75.388. sz. belügyminiszteri leirat alapján keletkezett.

Új elnevezése : Prosectura.

Kémiai és bakteriológiai laboratórium. Az 1917. évi 786. kgy. sz. határozat és 92.544. sz. belügyminiszteri leirat alapján keletkezett. Végleges szervezetét az 1927. évi 1019. kgy. sz. határozat és 93.223. sz. népjóléti és munkaügyi miniszteri leirat állapította meg.

Új elnevezése : Központi laboratórium.

Röntgenlaboratórium. Az 1907. évben keletkezett és rendelőorvos vezetése alatt állott. Az 1910. évi 1307. kgy. sz. határozat és 111.091. sz. belügyminiszteri leirat rendszeresítette. Végleges szervezetét az 1927. évi 1019. kgy. sz. határozat és 93.223. sz. népjóléti és munkaügyi miniszteri leirat állapította meg.

Új elnevezése: Röntgenlaboratórium.

Régi Szent János fiókkórház.

Női bujakórososztály. A Régi Szent János-kórházban a főváros egyesítése alkalmával átvett belgyógyászati, sebészeti és szemészeti osztály az új kórházba ment át. Az új kórház megnyitása után az 1899. évi 260. kgy. sz. határozat és 107.214. sz. belügyminiszteri leirat a régi kórházat szükségkórházzá minősítette és ahhoz 1 napidíjas főorvosi és 2 segédorvosi állást szervezett. Az 1910. évi 1168. kgy. sz. határozat a fennálló vegyes osztályból két osztályt alakított, amelyek egyikét az igazgató-főorvos, másikat dr. Polyák Lajos vezette. Az igazgató-főorvos vezetése alatt állott osztály az új kórház Wodianer-osztályába olvadt, a másik osztály pedig az új kórház gégebetegosztályára ment át. Az ekként felszabadult régi kórházat az 1916. évi 718. kgy. sz. határozat alapján női bujakóros osztály céljaira alakították át.

Ez az osztály átköltözik a Kun-utcai fiókkórházba és ott a »II. prostituált és razziás osztály« elnevezést kapta.

Ennek az osztálynak áttelepítésével a Régi Szent János-kórház megszűnik.

Szent Margit fiókkórház.

Belorvosi osztály. Az egyesítés alkalmával az óbudai kórháznak egy vegyes osztálya és ehhez egy segédorvosa volt, aki 200 forint tiszteletdíjért a kezelőtiszt tennivalókat is ellátta. Rendelőorvos és egyúttal fiókkórházi igazgató dr. Tatay Adolf volt, aki az 1882. évi 24.967. sz. belügyminiszteri engedély alapján évi 400 forint tiszteletdíjat kapott. Ennek a vegyes osztálynak végleges szervezését az új kórház megnyitása iránt intézkedő 1897. évi 552. kgy. sz. határozat és 43.640. sz. belügyminiszteri leirat állapította meg.

Új elnevezése: Belbetegosztály.

Sebészeti fiókosztály. A fiókosztály felállítását az 1897. évi 1488. kgy. sz. határozat engedélyezte. Végleges szervezetét az 1914. évi 220. kgy. sz. határozat és 36.232. sz. leirat állapította meg.

Új elnevezése: Sebészeti osztály.

Szülészeti fiókosztály. A fiókosztály felállítását 1924. évi 1551. kgy. sz. határozat és 1925. évi 4840. sz. népjóléti és munkaügyi miniszteri leirat engedélyezte. A főorvosi felügyeletet az Új Szent János-kórház szülészeti- és nőbetegosztályának főorvosa látta el. Az osztály önállósítása a törvényhatósági tanács 1930. évi 187. tvh. tanácsi sz. határozatával történt meg, amelyet az 1930. évi 78.223. sz. népjóléti és munkaügyi miniszteri leirat jóváhagyott.

Új elnevezése: Szülőosztály.

Röntgenlaboratórium. Az 1903. évi 847. kgy. sz. határozat és 71.522. sz. belügyminiszteri leirat alapján keletkezett. Végleges szervezetét az 1927. évi 1019. kgy. sz. határozat és 93.223. sz. népjóléti és munkaügyi miniszteri leirat állapította meg.

Új elnevezése: Röntgenlaboratórium.

Szent László-kórház.

Ebben a kórházban olyan különleges viszonyok vannak, hogy ott az osztályokra való tagozás nem vihető keresztül, mert az osztályok jellege és terjedelme a fertőző betegségek száma szerint folytonosan változik.

Ebből a kórházból a két fabarakban elhelyezett tbc-osztály átköltözik a Maglódi-úti Horthy Miklós-kórházba és orvosi személyzete egy fő-, egy al- és egy segédorvossal csökken, akik az osztállyal együtt mennek át.

A Maglódi-úti Horthy Miklós szeretetotthonnak közkórházi célokra való igénybevétele. A székesfőváros 1932. évi költségvetési tervezetének tárgyalása során 708/1931. törvényhatósági tanácsi számú határozatával elfogadta a törvényhatósági bizottság dr. Csilléry András törvényhatósági tanácsstag következő indítványát: »Indítványozom, hogy a Horthy Miklós szeretetotthon Maglódi-úti kórházépülete közkórházi célokra használtassék fel s az így felszabaduló helyek, nevezetesen a régi János-kórház és a Telepy-utcai kórház teljes egészében szegényházi célokra használtassék fel, a Kun-utcai kórház pedig a prostituáltak elhelyezésére használandó fel.«

Az elfogadott indítvány alapján, javaslattételre hivatott fel a közkórházak központi igazgatósága a tekintetben, hogy az átengedett kórházi épületeknek felhasználása és az általános közkórházi szervezetbe való beillesztése miképpen volna legcélszerűbben végrehajtható. A közkórházak központi igazgatósága által bemutatott és a következőkben ismertetett felhasználási tervzet szerint a székesfővárosi közkórházaknak már régóta vajudó többrendbeli kérdése juthat a mai körülmények között kedvező megoldáshoz.

Az egyik kérdés a tüdő tbc.-ben szenvedő betegek megfelelő elhelyezése, a másik a rendőri razziák alkalmával kényszerkezelésre a kórházba beszállított nemibeteg nők és a nemibeteg hivatásos kéj nők kórházi elhelyezése, a harmadik a nem kórházi célra épült Telepy-utcai fiókkórház és az elavult, kórházi igényeknek ma már nem megfelelő Régi Szent János-kórház megszüntetése.

A tüdő tbc.-ben szenvedő betegek egy részét férőhely hiányában a Szent László közkórház két gyalulatlan deszkabarakkjában kellett kényszerűségből elhelyezni. Ezek a barakkok a higiénikus igényeknek egyáltalában nem felelnek meg és mindazon berendezéseket nélkülözik, amelyeket a tüdő tbc. mai kezelése megkíván. Ettől eltekintve, elfoglalják a kórháznak azokat az ágyait, amelyek a járványos betegek felvételére szolgálnának. A Maglódi-úti kórház 150 ágyas tbc. pavillonjában elhelyezhetők a Szent László közkórház két deszkabarakkját elfoglaló tüdő tbc.-ben szenvedő betegek és ez a két barakk eredeti rendeltetésének visszaadható.

A razziák alkalmával nemibetegeknek talált nők és a nemibeteg hivatásos kéj nők elhelyezése ma akként történik, hogy a Szent István közkórház V. orvosi (nőbeteg) osztályán 67, IX. orvosi (bőr- és nemibeteg) osztályán 57, a Régi Szent János-kórházban pedig (csak razziások számára) 44, tehát összesen 168 ágy áll erre a célra rendelkezésre. A férőhelyeknek ez a száma annyira nem felel meg a szükségletnek, hogy a rendőrség nem mer razziát tartani, ha a nemibeteg nők elhelyezéséről nem történik gondoskodás.

A Maglódi-úti kórház 400 ágyas pavillonja megengedi ennek a kérdésnek akként való rendezését, hogy a Kun-utcai fiókkórházból ki lehet telepíteni a XI. belbeteg-(144 ágy) és az V. sebészeti (90 ágy) osztályt; megmarad a XIV. orvosi (bőr- és nemibeteg) osztály (90 ágy) és hozzájön a Régi Szent János-kórház női bujakóros osztálya (174 ágy), továbbá a Szent János közkórház V. orvosi (nőbeteg-) és IX. orvosi (bőr- és nemibeteg) osztályán a prostituáltak és razziások részére fenntartott 124 ágy; a Kun-utcai XIV. orvosi (bőr- és nemibeteg) osztály férfibetegeit átadja a Szent István közkórház IX. orvosi (bőr- és nemibeteg) osztályának és ezáltal a Kun-utcai kórház kizáróan prostituált és razziás nőbetegek elhelyezésére fog szolgálni. Tekintettel azonban arra, hogy a prostituált és razziás nőbetegek egy jelentékeny része a méh és függelékeinek megbetegedésében is szenved és e miatt nőgyógyászati

szakorvosi kezelésre is szükség van: ezek számára a Kun-utcai kórházban egy nőgyógyászati osztály létesítése feltétlenül szükséges. Ez az osztály a mostani V. sebészeti osztályban kapna helyet, tehát semmiféle átalakításra nem lenne szükség, mert a műtőtermek, sterilizáló és kötözőhelyiségek rendelkezésre állanak.

A Kun-utcai fiókkórházban ezek szerint két prostituált- és razziásosztály, valamint a prostituált és razziás nőbetegosztály helyezkednék el. Ezáltal megoldásra jut a zárt kezelés kérdése is. Ezek a betegek ugyanis nem önszántukból keresik fel a kórházat, hanem kényszerkezelés céljából kerülnek be és mindaddig a kórházban kell maradniok, amíg teljesen meg nem gyógyultak. Ezek a betegek fegyelmeztelenek, engedetlenek, egymással állandóan civakodnak, veszekednek, az ápolónőkkel és az orvosokkal szemben ellenszegülnek, sőt őket tettleg bántalmazták. E miatt, valamint a gyakori szökési kísérletek miatt a kórházi fegyelmet, csendet és nyugalmat állandóan zavarják, úgyhogy a többi kórházi osztály közé való beékeltségük állandóan panaszra ad okot.

A Maglódi-úti kórházba át lehet telepíteni a Telepy-utcai fiókkórház három belbeteg osztályát, ami által ez a nem kórházi célokra emelt épület felszabadul és más rendeltetést kaphat.

A férőhelyek szempontjából úgy áll a dolog, hogy a Telepy-utcai fiókkórház megszűnő 285 és a Régi Szent János-kórház megszűnő 189, tehát együtt 474 ágyának pótlásául a közkórházak 550 ágyhoz jutnak, tehát az ágyszám hetvenhatal emelkedik. Ez a férőhelyszaporodás azonban csak látszólagos, mert a Szent László közkórházból az új kórházba átköltözött tbc. osztály által elfoglalt két fabarakk csak járványos betegek elhelyezésére fog szükség esetén szolgálni. Az új kórház nagy előnye a már előadottakon kívül az egyes osztályok kedvezőbb elhelyezésében jelentkezik. Nevezetesen az új kórházba átköltöző belbeteg osztályokon a krónikus szív-, vese-, máj-, tüdő- és idegbetegek, valamint az anyagforgalmi betegségben szenvedők kerülnének elhelyezésre és ezáltal a többi belbetegosztály a hosszabb ideig tartó ápolásra szoruló betegektől tehermentesülne; a prostituált és razziás nőknek egy kórházba történő központosítása következtében a Szent István közkórház V. orvosi (nőbeteg-) osztályán felszabaduló 67 ágyat szülők számára lehet igénybevenni és így ebben a kórházban a meglevő szülő- és nőbetegosztályon kívül egy második szülő- és nőbetegosztály állítható fel.

A »Horthy Miklós közkórház« igazgatás tekintetében a Szent István-kórház-csoporthoz fog tartozni, azonban az egyik főorvos közvetlen vezetése alatt fog állani, aki ennek a minőségnek kidomborítása végett a »vezető-főorvos« címet kapja.

Az új kórház 150 ágyas tüdőbetegpavillonjának orvosi munkáját egy fő-, egy al- és két segédorvos fogja ellátni; a főorvos, az alorvos és az egyik segédorvos a Szent László közkórház orvosi személyzetéből kerül ki, míg a másik segédorvos a Kun-utcai kórház XI. (belbeteg) osztályáról szabadul fel.

Az új kórház 400 ágyas pavillonjába átköltöző V. sebészeti osztály egy fő-, egy al- és két segédorvosból álló orvosi személyzete megmarad;

a Telepy-utcai kórház átköltöző X., XII. és XIII. orvosi (bel-) osztályainak egyenkint egy fő-, egy al- és egy segédorvosból álló orvosi személyzete megmarad. A 400 ágyas pavillonban az átköltöző osztályok mindegyike 100 ágyas osztály lesz;

a Röntgen-laboratóriumhoz szükséges alorvosi állás a Kun-utcai kórház XI. (belbeteg) osztályáról szabadul fel.

A Kun-utcai fiókkórházba költözik a Régi Szent János-kórház női bujakóros osztálya, továbbá a Szent István kórház V. orvosi (nőbeteg) és IX. orvosi (bőr- és nemibeteg) osztályán elhelyezett prostituált és razziás beteganyag. Ebben a kórházban megmarad a XIV. orvosi (bőr- és nemibeteg) osztály. Az előadottak szerint a 324 ágyra berendezett kórházban két prostituált és razziás osztály fog alakulni egyenkint 120 ágygal, továbbá a prostituáltak és razziások részére egy női belosztály 84 ágygal. Ennek a három osztálynak orvosi munkáját a megmaradó XIV. orvosi (bőr- és nemibeteg) osztály egy fő-, egy al- és egy segédorvosból, a Régi Szent János-kórházból átköltöző női bujakóros osztály egy fő-, egy al- és két segédorvosból, valamint a XI. orvosi (bel) osztály még megmaradt egy fő- és egy segédorvosból álló orvosi személyzete fogja ellátni. A két prostituált és razziás osztálynak egyenkint egy fő-, egy al- és egy segédorvosból, a prostituáltak és razziások női betegosztályának egy főorvosból és két segédorvosból álló orvosi személyzete lesz.

Az orvosi személyzetnél tehát újabb szervezésre szükség nincsen, csupán át-csoportosításról és átszervezésről van szó.

A gazdasági, ápoló- és egyéb személyzet szintén az átköltöző osztályok személyzetéből fog kikerülni és így ezzel a rendezéssel kapcsolatosan személyzetsszorítás nem fog bekövetkezni.

A közkórházi célokra most átengedett épületek létesítésének történeti előzményeit a következőkben ismertetem:

A székesfőváros törvényhatósági bizottsága a szegényházi férőhelyek tekintetében nagymértékben mutakozó hiányok megszüntetése érdekében 1927. évi 250. kgy. számú határozatával elhatározta egy új 1600 ágyas szegényház építését, amely célra, illetve az építés megkezdésére az előző 1926. évről fenntartott 400.000 pengőn felül 720.000 pengőt engedélyezett. Ezt a közgyűlési határozatot a m. kir. belügyminiszter azzal hagyta jóvá, hogy a végleges tervek és költségvetéseket jóváhagyás végett fel kell terjeszteni.

Csakhamar kitűnt, hogy az 1600 ágyra tervezett új szeretetotthonnak egy szakaszban való megépítése a teljesítmény nagy méretei, valamint a körülbelül 12 millió pengős költségösszeg nagysága miatt nem lehetséges és az építkezés csak részletekben, több ciklusban bonyolítható le.

Igy jutott a főváros vezetősége arra az elhatározásra, hogy az 1600 ágyra tervezett szeretetotthonnak egyelőre csak a kórházi részét építi meg és pedig a 483 ágyat magábanfoglaló általános kórházi épületet és tüdőbetegpavillont, valamint a két kórházépület üzemének biztosítására szükséges kazánházat és kapusépületet. Az 1929. évi 1247. kgy. számú, majd az 1930. évi 570. kgy. számú közgyűlési határozatok már ilyen értelemben intézkedtek és az utóbbi közgyűlési határozat az első ciklusban építendő rész elkészített részletes terveinek kivételére 4,240.830 pengőt engedélyezett. Ez a hitelösszeg magábanfoglalja azt a 480.000 pengő hozzájárulást is, amit a m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszter eredetileg hajléktalanok menhelye létesítésére ajánlott fel a fővárosnak, de amely összeget a főváros indokolt felterjesztésére utóbb az új szeretetotthon építése céljára engedett át.

A közgyűlési határozatot és az elkészített részletes tervek kisebb módosításokkal a m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszter véleménye alapján a m. kir. belügyminiszter jóváhagyta, ami után az építkezés 1930. évi július havában megindult.

Az építkezés megkezdése előtt az építkezéssel összefüggő műszaki kérdésekkel, így az alaprajzok, szerkezet és építési anyagok részletes felülvizsgálatával az építési ügyosztály kirendelt tisztviselőin kívül a polgármesteri IX. ügyosztály, továbbá a középítési és szociálpolitikai bizottságból, valamint az Erzsébet-szeretettőlthon gazdasági vezetőjéből és kórházi igazgató-főorvosából megalakított műszaki felügyelő-bizottság foglalkozott. Ezenkívül az építkezés tényleges megkezdésétől kezdve az akkori építési albizottság kebeléből kiküldött szűkebb műszaki bizottság a helyszínen is ellenőrizte, hogy az építkezés a jóváhagyott tervek alapján engedélyezett szerkezetekkel és anyagokkal készüljön.

Az építkezés kormányhatósági engedélyezésével kapcsolatban az építkezés minden előrelátható részletezésével elkészült, egységaras költségelőirányzat terjesztett fel. Az építkezési ügyosztály javaslatain kívül úgy a fentemlített bizottsági tárgyalások, mint pedig az építkezést engedélyező kormányhatósági jóváhagyások az alaprajzra, szerkezetekre és anyagokra vonatkozólag több kisebb-nagyobb változtatást eszközöltek a tervező építésszek eredeti javaslatain. Ezek a módosítások minden egyes esetben a gazdaságosabb térkihasználást, olcsóbb szerkezetek és anyagok alkalmazását és több férőhely létesítését célozták. Általában a bizottsági tárgyalások és a kormányhatósági engedélyezések abban a szellemben történtek, hogy minden felesleges luxus elkerülésével az épületek kórházjellegének szem előtt tartásával elsőrendű épületeket kell építeni, melyeknek tisztán- és jókarbantartása minimális költségekkel lehetséges legyen. Ezért a homlokzatok kizárólag nemes anyagból (burkolótégla, sempernova-vakolat) készültek; a használati helyiségekbe, folyosókra, lépcsőházakba csempe- vagy műköburkolások kerültek. A tüdőbetegépület falburkolómunkái külön indokolt előterjesztésre nyert belügyminiszteri jóváhagyással készültek. A végrehajtott méreteken tapasztalat szerint ugyanis olajfestésű lábazat a gyakori lemosás és fertőtlenítés miatt idő előtt tönkremegy, megújítandó és így tetemes karbantartást igényel, melynek költsége 12—15 év alatt a csempeburkolás költségeit is meghaladja.

A padozatok a lakó- és orvosi helyiségek egy részének kivételével lapburkolatból (à la mettlachi, márványmozaik) készültek, melyek egyéb hézagmentes padozatokhoz (aszbeszt, xilolit, linoleum, gumi) viszonyítva olcsóbbak, semmiféle kezelést, olajozást, viaszkolást nem igényelnek és nedves feltörléssel legkönnyebben tisztán tarthatók.

Annak az orvosi követelménynek kielégítéséről is gondoskodás történt, hogy a termék világosak és levegősek legyenek; ennek érdekében az alternatív megoldásként előirányzott acélvázaz ablakok csekély költségkülönbséggel beszerezhetők voltak.

A folyosók méreteit (szélességét) a könnyű áttekinthetőségen kívül szükségessé tette az a követelmény is, hogy a betegeknek hordágyakon vagy ágyakban szállításánál a teremajtókon való kifordulásnál a folyosókat ne zárják el.

Mivel a kórházépületek ápoltojai (tüdőbetegek) az intézet egyéb ápoltojai közé fertőzés veszélye nélkül nem engedhetők, az intézet telkén pedig aránylag szűk udvarrészek zárhatók le csak a betegek részére, indokolt volt olyan kiképzésű tető létesítése, ahol az ápoltak napos, aránylag pormentes levegőben a szabadban tartózkodhatnak.

Az építkezés költségei a várható leszámolási összegeket megközelítő pontossággal számítva 3,313.701 pengőt fognak kitenni.

Megemlítendő, hogy az építést több olyan munka költsége terhelte, amely munkákat a szeretetotthon összes épületeinek felépítésére való tekintettel most kellett elvégezni, egyrészt az üzembiztonság miatt, másrészt azért, mert a szakaszos építés lehetetlen volt vagy csak aránytalanul nagy költségtöbblettel lett volna végrehajtható. Ilyen pl.: az egész tüzelőszerpince (monolith vasbetonszerkezet), kazánház épülete, a kémények, melyek az egész telep szükségletének méretével voltak megépítendőek, valamint a kazánok, melyek kétharmadrészben voltak elkészítendőek. A kapusépület a két kórházépület közé iktatva és összekötő földalatti folyosóval egybeépítve szintén felépítendő volt, mert ennek későbbi építési munkája meglévő épületek működését akadályozta volna.

A szeretetotthon-épületeknek kórház céljára történt átengedése következtében meg kellett elsősorban állapítani azt, hogy a berendezésre engedélyezett 381.886 pengő hitelösszezből fedezhetőek lesznek-e mindazoknak a berendezéseknek és beszerzéseknek költségei, amelyek szükségesek ahhoz, hogy egyrészt a X. ker., Maglódi-úti kórház, másrészt pedig a régi Szent János-kórház és Telepy-utcai kórház épületét elfoglaló új szegényházak működésüket akadálytalanul megkezdhessék.

A mindkét részről előterjesztett igényléseknek összeegyeztetése alkalmával a szükségleteknek a minimumra történt redukálása által sikerült oly megoldást találni, ami lehetővé tette a már engedélyezett hitelösszeg keretén belül mindazoknak a beszerzéseknek és munkálatoknak a végrehajtását, amelyek a két új intézmény üzembehelyezéséhez szükségesek.

Az igénylések összeegyeztetése abban a szellemben történt, hogy lehetőleg a X. ker., Maglódi-úti kórház épületébe kerüljenek az új bútorok és felszerelési tárgyak, a szegényházak pedig a meglévő és rendelkezésre bocsátott kórházi felszerelésből elégítsék ki szükségleteiket. Az orvosi tudomány követelményeinek megfelelően és a higiénikus igényeket minden tekintetben kielégítő módon létesített modern új kórház összbenyomását ugyanis nagy mértékben lerontaná az a megoldás, ha az újonnan elkészült helyiségekbe a régi bútorok és felszerelések kerülnének, eltekintve attól, hogy az átköltözködés újabb költségekkel járna és az ennek során esetleg előforduló rongálódásokat, anyagi károkat is figyelembe kell venni. Ezek a különben használható és jó állapotban lévő, de mégis avultabb berendezési tárgyak az új környezetben, a ragyogó tisztasággal szemben minden esetre feltűnően bántó hatást gyakorolnának az intézetet látogatókra.

A beszerzéseknek a legszűkebb keretekre szabott megállapítását szükségessé tette az a körülmény is, hogy az új kórházépületben olyan gépi berendezéseknek létesítését is végre kell hajtani, amelyek a szeretetotthon számára a tervbevett kibővítés megtörténteig, illetve az általános gazdasági épület felépítéséig egyelőre nélkülözhetők, tehát halaszthatók lettek volna. A kórházi üzem megindításához azonban feltétlenül szükség volt a főzőkonyhának és mosodának gépi berendezésére, továbbá a hullahűtő- és konyhai hűtőberendezés létesítésére, amelyeknek a költségei szintén a rendelkezésre álló hitelösszeg keretei közé voltak szorítandók.

A Horthy Miklós-szeretotthon kórházépületeinek berendezése és felszerelése céljára 381.886 pengő hitelösszeg engedélyezett és pedig:

Kórtermek felszerelésére	86.700 pengő
Apáca- és személyzeti felszerelésre	30.480 «
Tálalók és teakonyha berendezésére	28.890 «
Folyosók és egyéb helyiségek felszerelésére	16.300 «
Irodák és orvosi szobák felszerelésére.....	33.000 «
Konyhaberendezés beszerzésére.....	23.000 «
Orvosi felszerelésekre	79.100 «
Főzőkonyha gépi berendezésére	25.800 «
Mosoda gépi berendezésére	29.000 «
Hűtőberendezések létesítésére	29.000 «
Összesen	381.000 pengő

Egyúttal a közgyűlés elhatározta, hogy:

1. a X. ker., Maglódi-úti szeretotthon elkészült épületeinek közkórház céljára való igénybevételét és a bemutatott tervezet szerinti felhasználását engedélyezi;
2. felterjesztést intéz a kormányzó úr ő főméltóságához, hogy az átengedés következtében legmagasabb hozzájárulását adja ahhoz, hogy az új kórház a »Horthy Miklós közkórház« nevet viselhesse;
3. felterjesztést intéz a m. kir. népjóléti és munkaügyi és a m. kir. belügy-miniszterhez, hogy a Horthy Miklós-szeretotthon Maglódi-úti kórházépületeinek közkórház céljára való igénybevételéhez járuljon hozzá;
4. az új kórház berendezési munkálatainak végrehajtását utólagos kormányhatósági jóváhagyás reményében engedélyezi.

A Szent István-kórház fertőző sebészeti osztályának egyetemi tanítási célokra való folytatólagos átengedése. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 9489/1931—IV. számú leiratában kérte, hogy a székesfőváros a Szent István-kórház fertőző sebészeti osztályát, amelyet 1926. évi szeptember hó 1-től számított öt évre a III. számú sebészeti tanszék céljaira átengedett — további öt esztendőre adja át.

Minthogy a polgármesteri X. ügyosztály jelentése szerint az ugyanolyan feltételek mellett és ugyanazon cél érdekében átengedett Szent Rókus-kórházi fülészeti, urológiai, sebészeti és az orr- és gégeosztályainak az átengedési határideje is lejárt, szükségesnek látta a polgármester, hogy az összes klinikai osztályoknak az ügye — az eddig leszűrt tapasztalatok alapján — egységesen rendeztessék.

Valamennyi osztály átengedésénél kikötötte a főváros azt, hogy a klinikai jelleggel járó többkiadás mindenkor az államot terheli. A székesfőváros ezt a feltételét az átengedés ügyére vonatkozó előterjesztéseiben és határozataiban külön is hangsúlyozta és ezt a kikötést a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter leiratában jóváhagyólag tudomásul is vette.

Már az első esztendőkben kitűnt, a későbbi években pedig megerősödött az a tapasztalat, hogy a fővárosnak ez a kikötése indokolt volt, mert megállapítást nyert, hogy az orvostanhallgatók oktatása és a klinikai gyakorlat jelentékenyen nagyobb gyógyszer-, kötszer- és műszerfogyasztást tesznek szükségessé, mint amennyit más hasonló, nem klinikai jellegű kórházi osztályok fogyasztanak.

Ha az egyes osztályok gyógyszer-, kötszer- és műszerfogyasztását elosztjuk az illető osztály ápolási napjainak számával, tehát egy ápolási nap gyógyszer-, kötszer- és műszerfogyasztását vizsgáljuk, a következő eredményre jutunk:

	1928. évben	1929. évben	1930. évben
	egy ápolási napra esik p e n g ő		
1. Szent István-kórház klinikai sebészet	2·38	2·77	2·25
Átlag: 2·47 P.			
2. Szent István-kórház III. sz. sebészet	1·44	1·66	1·60
Átlag: 1·56 P.			

3. Szent István-kórház IV. sz. sebészete hosszú ideig tatarozás alatt állt és ezért nem alkalmas az összehasonlításra.

A Szent István-kórház III. számú sebészeti osztályának átlaga tehát 1·56 pengő volt, a klinikai sebészet 2·47 pengő átlagával szemben, ami — tekintve, hogy ez utóbbinak a három utolsó évben átlagosan 47.500 ápolási napja volt, — évi 43.225 pengő kiadási többletet okozott.

A többi klinikai osztálynál hasonló eredményt látunk.

	1928. évben	1929. évben	1930. évben
	egy ápolási napra esik p e n g ő		
1. Szent Rókus urológián	1·54	1·58	1·74
Átlag: 1·62 P.			
2. Szent János urológián	1·34	1·58	1·63
Átlag: 1·52 P.			

A Szent János-kórház urológiai osztály gyógyszer-, kötszer- és műszerfogyasztásának háromévi átlaga, tehát a klinikai osztály 1·62 pengő átlagával szemben csak 1·52 pengő volt, ami az átlagos 35.000 ápolási nap után 3500 pengő kiadási többletet jelent.

	1928. évben	1929. évben	1930. évben
	egy ápolási napra esik p e n g ő		
1. Szent Rókus-kórház fülészetén	1·42	1·70	1·94
Átlag: 1·68 P.			
2. Szent János-kórház fülészetén	0·71	0·68	0·69
Átlag: 0·69 P.			

A Szent János-kórház fülészeti osztály gyógyszer-, kötszer- és műszerszükségletének három évi átlaga tehát csak 0·69 pengő volt, a klinikai osztály 1·68 pengő átlagával szemben, ami az átlagos 6000 ápolási nap után évi 5940 pengő többkiadást eredményezett.

	1928. évben	1929. évben	1930. évben
	egy ápolási napra esik p e n g ő		
1. Szent Rókus-kórház orr-, gégeosztályán ..	2·13	2·29	2·13
Átlag: 2·18 P.			
2. Új Szent János-kórház orr-, gégeosztályán	1·07	1·64	1·71
Átlag: 1·47 P.			
3. Új Szent János-kórház tbc., gégeosztályán .	0·87	0·75	1·02
Átlag: 0·88 P.			

Itt is a kórházi osztály 1·17 pengős átlagával szemben 2·18 pengős átlagot látunk, ami 6000 ápolási nap után évi 6060 pengő többkiadást jelent.

Az átlagos számítás szerint tehát végeredményben a Szent István-kórház fertőző sebészeti osztályának, a Szent Rókus-kórház fülészeti-, urológia-sebészeti, valamint az orr- és gégeosztályának klinikai célokra való átengedése évenként 58.725 pengő kiadási többletet okoz a székesfővárosnak.

A klinikai osztályok azonban nemcsak külön anyagi terhet jelentenek a székesfővárosnak, hanem az ilyen osztályoknak a közkórházak keretében való fenntartása kórházszolgálati szempontból is kifogásolható, mert egyrészt ez a beillesztés a legelőrelátóbb szerződés mellett is a fegyelem rovására menő státus in statu-hoz vezet, másrészt pedig, mert a kórházi ágyak kihasználását nehezíti meg.

Különösen szembetűnő ez a Szent István-kórház fertőző sebészeti osztályánál. Itt eredetileg 92 ágy volt kijelölve a fertőző sebészeti betegek részére. Erre a célra annyi ágyra tényleg szükség is van, mert a székesfőváros összes kórházai közül csupán ezen az egy osztályon lehet fertőző sebészeti eseteket elhelyezni. A Szent László-kórház sebészeti osztályán ugyanis csak orbánc, az Új Szent János-kórház fertőző sebészeti osztályán pedig csak gümőkóros sebészeti betegek nyerhetnek elhelyezést.

Amióta az említett osztályt a klinika átvette, a 92 fertőző sebészeti ágy már nem szolgálja kizárólag ezt a célt, mert az ágyak egy részét a klinika elvonja a fertőző sebészeti betegek elől s azokra a tiszta sebészeti betegeket helyezi el. Természetesen e miatt az ápolásra jelentkező fertőző sebészeti betegek egy részét a többi sebészeti osztályokon kell elhelyezni, ami közegészségi és kórházrendészeti okokból is súlyosan kifogásolható, mert így a sebészeti osztályokra az aseptist állandóan veszélyeztető betegek is kerülnek.

Hogy a fertőző sebészeti ágyak tényleg nem az eredeti rendeltetésüknek megfelelően használtatnak fel, ezt az alábbi adatok igazolják:

1930. évben a fertőző sebészeti osztály 31.244 ápolási napjából körülbelül 17.400, az 1931. év első 10 hónapjában a fertőző sebészeti osztály 25.296 ápolási napjából körülbelül 8600 ápolási nap esik olyan betegségre, amely fertőző természetűnek nem mondható.

A kórházi ápolást igénylő fertőző sebészeti betegségekben szenvedők célszerű elhelyezése érdekében tehát feltétlenül szükségesnek vélte a főváros, hogy a fertőző sebészeti osztály 92 ágya adassék vissza eredeti rendeltetésének.

A helyes betegellátás érdekében szüksége van továbbá a fővárosnak a sebészeti klinika részére átengedett többi 52 ágyra is.

Ennek az 52 ágynak a felhasználása lehetővé tenné egy régi hiány pótlását — a sérülései osztály (Unfall-Station) felállítását is. Ebben az osztályban összpontosítva gyógykezelhetők volnának a csonttöréses betegek és ezzel tehermentesítve lenne a többi kórházi sebészeti osztály ezektől a hosszadalmas gyógyítást igénylő betegektől és ebben a kórházban a töréses betegek szükséges utókezelése is a legtokéletesebb módon biztosítható volna. Jelenleg ugyanis csak a Szent István-kórházban van fizikoterápiai intézet, amely ezt a célt szolgálja, a többi kórház sebészeti osztályán kezelt töréses betegek gyógykezelése ilyen felszerelés hiányában nem teljesen tökéletes.

Ezeknek a hátrányoknak tudatában a székesfőváros tanácsa még 1928. évben alaposan megokolt fölterjesztésben kérte a magyar kir. vallás- és közoktatásügyi

minisztert, hogy a klinikai osztályok elhelyezéséről gondoskodják. Később pedig 56.769/1930—X. számú fölterjesztésben részletes kimutatás alapján kérte a főváros a klinikai osztályok után 1929. év december hó 31-ig tényleg felmerült 181.227·38 pengő kiadási többlet megtérítését.

Mivel egyik fölterjesztésre sem kapott választ, a főváros az utóbbi felterjesztés megsürgetése mellett az 1930. évi január hó 1-től 1930. évi december hó 31-ig felmerült 45.758·91 pengő kiadási többlet megtérítését is újból kérelmezte.

Bár közkórházainkra az volna a legelőnyösebb, ha az összes klinikai osztályok közkórházainkból kihelyeztetnének, — mégis szem előtt tartva a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter leiratában jelzett kulturális és tanítási szempontokat, melyekkel szemben a székesfőváros mindig áldozatos megértést tanúsított, — a polgármester javasolta, hogy a klinikai célokat szolgáló négy kórházi osztály, nevezetesen : a Szent Rókus-kórház fülészeti, urológiai, sebészeti és az orr- és gégeosztálya, valamint a Szent István-kórháznak 52 ágygal kibővített fertőző sebészeti osztálya adassék át folytatólagosan egy esztendőre, tehát 1932. évi szeptember hó 1-ig a Pázmány Péter tudományegyetemi, illetve klinikai célokra a 76.951/1920—X. számú és 90.018/1926—X. számú határozatban megállapított feltételek mellett azzal a módosítással azonban, hogy a vallás- és közoktatásügyi minisztérium gyógyszer, kötszer és műszer kiadási többlet címén az első három osztály után egyenkint 5000 pengőt, összesen tehát évente 15.000 pengőt, a Szent István-kórházban elhelyezett sebészeti klinika után pedig évi 45.000 pengőt előzetesen fizessen meg a székesfővárosnak.

Amennyiben a további használatbavétel ügyében 1932. évi szeptember hó 1-ig sem a vallás- és közoktatásügyi minisztérium, sem pedig a székesfőváros nem nyilatkozik, a klinikai osztályoknak az átengedése további egy évre folytatólagosan meghosszabbítottnak tekintendő.

A törvényhatósági tanács a polgármester előterjesztése értelmében határozott s felterjesztést intézett a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterhez az állam eddig felmerült tartozásainak kiegyenlítése iránt.

A kórházi különszobák ügyének rendezése. A közkórházi alapszabályok megalkotásakor a különszoba intézménye még nem létezett, ennél fogva a kórházi ügyek szabályozásánál a különszobák rendezésére nem terjeszkedhettek ki. Ez a rendezetlenség a különszobás betegek orvosi tiszteletdíjának kérdését is nyitva hagyta, amiből viták, panaszok, feljelentések sőt perek is keletkeztek. Ezek úgy a szakköröket, mint az előző törvényhatóságot is sokat foglalkoztatták és az utóbbit végül is arra késztették, hogy az ügy rendezésére külön albizottságot küldjön ki.

A polgármesteri X. ügyosztály annakidején a közkórházi igazgatófőorvosok értekezletének javaslata alapján a különszobaügy rendezésére előterjesztést is készített, ahhoz az albizottság is hozzájárult, a törvényhatóságnak az új fővárosi törvény által történt újjáalakítása azonban az előterjesztés további tárgyalását megakadályozta.

Szükséges a különszoba intézményének fenntartása és rendezése a következő okokból.

A beteg gyógyulásának egyik fontos előfeltétele a beteg jó pszichéje. Annak a betegnek a lelkületére pedig, aki otthonában még a hozzá legközelebb állóktól

is bizonyos elszigeteltségben élhetett, a közöskörtermi ápolás esetén reá váró szokatlan és kényelmetlen környezet jó hatással semmiesetre sem lehet.

A közkórházi jelleg nem zárja ki, sőt a kórházfenntartó kötelességévé teszi azt is, hogy olyan beteg ellátásáról is gondoskodjék, akinél az elhelyezés a gyógyulás szempontjából is elsőrendű fontosságú. Mint ahogy gondoskodni kell olyan beteg elkülönítéséről, aki a többi nyugalma zavarja, épen úgy meg kell adni a közkórházakban a külön elhelyezés lehetőségét annak a betegnek is, akit viszont a többi beteg zavarna.

Időszerűvé tette a rendezést továbbá a székesfőváros és a kormány között létrejött megállapodás, amely az új kórházrendelet alapján az állam által nyújtandó kórházi átalányt megállapította. A megállapodás szerint a székesfőváros az átalány ellenében a kormánnyal szemben további igényt nem támaszthat. Nem közömbös tehát az, hogy a székesfőváros mint kórházfenntartó, a miniszter által nyújtott átalányösszeg mellett a közkórházak fenntartásával járó kiadásokkal szemben miképpen használja ki bevételi forrásait. Ebből a szempontból különösen fontos a különszobai ápolási díj, mert az ebből előálló jövedelem a közöskörtermi ápolási díj csökkentésére szolgál. A különszobák jövedelmének a közöskörtermi ápolási díjra gyakorolt ez a hatása egyúttal a közös körtermi betegek anyagi érdekeit is érinti, a különszobák forgalmának emelése tehát szociális szempontból is kívánatos.

Ez a cél azonban csak úgy érhető el, ha a főváros ebbeli törekvésében a közkórházi orvosi kar is segítségére lesz. A különszobák forgalmának az utóbbi években bekövetkezett visszaesése ugyanis annak tudható be, hogy az orvosi tiszteletdíj szedését a felmerült vitákra való tekintettel, a polgármester megtiltotta. Azóta a főorvosok nem törekszenek arra, hogy magánbetegeiket a közkórházak különszobáin helyezték el.

Az ügy rendezésére szabályutasítás-tervezetet dolgozott ki az ügyosztály.

A tervezet szerint különszobák céljára csak az egyes kórházi osztályokon szükséges elkülönítő helyiségeken felül rendelkezésre álló szobákat lehet kijelölni és sürgős szükség esetén, ha hely hiánya miatt a közöskörtermre való felvétel nem lehetséges, a beteget az üresen álló különszobán kell ideiglenesen elhelyezni.

Itt jegyezzük meg, hogy a különszobás ágyak az összes kórházi ágyaknak körülbelül 5%-a lesz, az osztályos főorvos magánbetegei részére pedig az összes ágyaknak 21½%-át veheti majd igénybe.

Hogy a magánbetegek túltengését megakadályozza a főváros és viszont az előbb említett betegek részére megfelelő számú helyet biztosítson, 50%-ban állapította meg a magánbetegek különszoba igényét.

Az orvosi tiszteletdíj rendezésénél figyelemmel volt a főváros egyrészt azokra a betegekre, akik a főorvos személyes gyógykezelésére igényt nem tartanak, másrészt a kevésbé tehetős közalkalmazottakra is.

A magánbetegeknek felszámítható tiszteletdíj mértékét korlátozni fogja az az intézkedés, hogy a főorvos igényeit csak a közkórházi igazgató-főorvosok értekezletének engedélye alapján érvényesítheti.

Szükséges volt végül a szabályutasításban oly rendelkezést is felvenni, mely szerint az abban megállapított díjakon és költségeken, továbbá a közöskörtermi ápolási díjon felül a közkórházi betegektől más díjat vagy költséget követelni vagy elfogadni senkinek sem szabad.

A szabályutastítás a következı:

1. A székesfıváros az általa létesített közkórházakban egyágyas, kétágyas és többágyas különshobákat tart fenn. A különshobákért a betegeknek a közös kórtermi ápolási díjnál magasabb díjakat kell fizetniök, amit a polgármester állapít meg.

2. Különshobák céljára csak az egyes kórházi osztályokon szükséges elkülönítı helyiségeken felül rendelkezésre álló shobákat lehet kijelölni. A kijelölés a közkórházi igazgató fıorvosi értekezlet véleményének meghallgatása után a polgármester hatáskörébe tartozik.

3. A különshobákra felvehetök:

a) az olyan betegek, akik a kényelmesebb elhelyezés és a jobb élelmezés miatt keresik a különshobát, de nem tartanak igényt az osztályos-fıorvos személyes gyógykezelésére;

b) a közalkalmazottak, akik a felettes hatóságuk jóváhagyásával müködı segítıalapok utalványával jelentkeznek felvételle (állami, városi és megyei tisztviselök, valamint a székesfıvárosi üzemeknek olyan tisztviselıi, akik az 1927. évi XXI. t.-c.-ben megjelölt betegségi biztosító intézeteknek nem tagjai).

c) az osztályos-fıorvos magánbetegei.

A fıorvos magánbetegeének kell tekinteni az elızı a) és b) pontban felsoroltak kivételével az olyan beteget, aki a fıorvos személyes gyógykezelésére igényt tart és akit ezen az alapon a fıorvos magánbetegeként jelent be.

4. Az osztályos fıorvos a 3. c) alatt megjelölt magánbetegei részére a rendelkezésre álló különshobás ágyaknak legfeljebb 50%-át veheti igénybe, de ezen a kereten belül üresen csak akkor tarthat ágyakat, ha a 3. a) és b) pontban említett betegek különshobaigényei ki vannak elégítve. Ott, ahol az ágyak 50%-a a gyakorlatban pontosan ki nem jelölhetı, az elosztást a 3. a) és b) pontban felsorolt betegek érdekeinek szem elıtt tartásával a polgármester állapítja meg.

5. Sürgıs szükség fennforgása esetén, ha hely hiánya miatt a közös kórteremre való felvétel nem lehetséges, a beteget az üresen álló különshobában kell ideiglenesen elhelyezni.

Ilyen eseteket az osztályos-fıorvos az igazgatófıorvosnak haladéktalanul bejelenteni tartozik, aki a beteget a legelsı üresedésnél közös kórterembe helyezi át.

6. Az elkülönítıhelyiségben vagy az 5. pont szerint különshobában elhelyezett közös kórtermi betegnek csak a közös kórtermi ápolási díjat szabad felszámítani.

Egyébként a különshobára felvett minden betegnek a megállapított ápolási díjat legalább 14 napra elıre kell lefizetnie. Közalkalmazotti utalvánnyal jelenkezı betegek csak a segítıalapjuk által elvállalt és a polgármester által megállapított ápolási díjnak különbözetét tartoznak 14 napra elıre lefizetni.

Ha az ápolás elıreláthatóan 14 napnál tovább fog tartani, a lejárat elıtt három nappal az újabb 14 napi ápolási díjat a kórház gazdasági hivatala köteles elıre beszedni. Ha ez eredménytelen lenne, azonnal értesíti az osztályos-fıorvost, aki köteles a beteget közös kórterembe áthelyezni.

7. Az osztályos-fıorvos engedélye alapján a különshobára a beteg kísérıje is felvehetı, akiért a 14 napra esı ápolási díjat szintén elıre kell lefizetni.

8. A 3/a alatt megjelölt betegek, minthogy rendes orvosi kezelésben részesülnek, csak a megállapított ápolási díjat fizetik.

A 3/b és c) alatt megjelölt betegeknek az osztályos-fıorvos, amennyiben azokat maga kezeli, jogosult tiszteletdíjat felszámítani.

A 3/b alatt felsorolt betegektıl orvosi kezelés fejében az osztályos-fıorvost napi 2 pengı látogatási díj illeti meg. Azokért a nagyobb orvosi beavatkozásokért és mütétekért, amelyek a Budapesti Orvosszövetségnek a magánorvoslás díjazására vonatkozó szabályzatában a III., IV. és V. csoportok alatt vannak felsorolva, a jelenleg érvényben levı díjszabás legalacsonyabb díjtételét van joga az osztályos-fıorvosnak felszámítani.

Amennyiben a Budapesti Orvosszövetség az említett szabályzat rendelkezéseit vagy egyes tételeit megváltoztatná, akkor ezeket a díjakat a polgármester fogja újból megállapítani.

A tiszteletdíjat az osztályos-fıorvos által kiállított utalvány alapján a gazdasági hivatal az ápolási díjakkal együtt bevételezi és minden következı hónap 5-ig az illetı osztályos-fıorvosnak elszámolás kíséretében kifizeti.

A 3/c alatt megjelölt magánbetegek és az osztályos-főorvos az utóbbit megillető tiszteletdíjra és a fizetés feltételeire nézve egymás között szabadon állapodnak meg. A tiszteletdíj beszedéséről maga a főorvos gondoskodik.

Az osztályos-főorvos az ilyen megállapodásból származó igényeinek bírói úton való érvényesítése előtt köteles a közkórházi igazgató-főorvosok értekezletének engedélyét kikérni.

9. A különszobás beteg a különszobai ápolási díjon felül a kórháznak megtéríteni tartozik még a szükségessé vált röntgenfelvételek lemezdíját, továbbá a műtőhasználati díjat is.

A külön ápoló díját minden beteg egyformán megtéríteni tartozik.

Ezeket a díjakat a polgármester állapítja meg.

10. Szakorvosi tanácskozások külső orvosokkal csak az osztályos-főorvos engedélye alapján tarthatók.

A 3/b pontban felsorolt betegek, ha a consiliumot az osztályos-főorvos rendelte el, külön díjat nem fizetnek. Ezzel szemben azonban a beteg nem szabhatja meg a tanácskozó szakorvosok személyét. Ha egy bizonyos szakorvos meghívásához ragaszkodik, akkor annak díját egyenesen a konzultáló orvosnak tartozik kifizetni.

Az osztályos-főorvos a Budapesti Orvosszövetség díjszabásában megállapított legalacsonyabb tanácskozási díjat csak akkor számíthatja fel a maga részére, ha a tanácskozás a betegnek vagy hozzátartozójának kívánságára az osztályon töltött rendes munkaidején kívül történik.

A 3/c alatt felsorolt betegeknel a szakorvosi tanácskozások díja előzetes megállapodás tárgya.

11. A költségek és díjak felszámításának módját a polgármester állapítja meg és azokat az osztályos-főorvos tartozik a gazdasági hivatalnak írásban akként bejelenteni, hogy az a betegnek távozása előtt, de legkésőbb hetenkint számlázhassa. A számlát a beteg azonnal kiegyenlíteni tartozik. Nemfizetés esetén azonnal értesíti az osztályos-főorvost, aki köteles a beteget közös kórterembe áthelyezni.

12. A különszobák díja alapítványi kamatok terhére el nem számolható.

13. Az igazgató-főorvosnak joga van a betegtől a házirendbe ütköző magatartás esetén a különszobát megvonni.

Az okok közlésével megvonható a különszoba abban az esetben is, ha annak igénybevételére rendkívüli okok következtében (járvány, tűzvész, súlyos beteg elhelyezése) szükség van. Ezekben az esetekben a különszobán ápolott beteget közös kórterembe kell áthelyezni.

14. A különszobán elhelyezett betegre s kísérijére egyéb tekintetben a közkórházi alapszabályok és a házirend megfelelő rendelkezései az irányadók.

15. A szabályutastásban vagy annak alapján megállapított díjakon és költségeken, továbbá a közös kórtermi ápolási díjon felül a közkórházi betegektől más díjat vagy költséget követelni vagy elfogadni senkinek sem szabad.

A Szent István-közkórház II. szülő- és nőbetegosztályához segédorvosi állás szervezése. A Maglódi-út Horthy Miklós-szeretetotthonnak közkórházi célokra való igénybevétele ügyében keletkezett 1932. évi 58. kgy. számú határozat a Kun-utcai fiókkórházat kizáróan nemibeteg nők és nemibeteg hivatásos kéj nők, valamint razzias nőbetegek részére jelölte ki akként, hogy a székesfőváros összes kórházi osztályaiból ezeket a betegeket a Kun-utcai fiókkórházba kell áttelepíteni.

Ennek a határozatnak eredményeképpen megváltozott a Szent István közkórház volt V. orvosi (prostituált és kisegítő nőbeteg) osztályának jellege is, mert a prostituált nőbetegek részére fenntartott ágyak felszabadultak. A törvényhatósági tanács 1932. évi 76. tvh. tan. sz. határozatával az osztály jellegének megváltozását akként vette tudomásul, hogy ennek az osztálynak a »II. szülő- és nőbetegosztály« elnevezést adta.

Az osztály ekként voltaképpen egy szülőosztállyal bővült és ezen az osztályon kaptak helyet az addig a Szent László-közkórházban elhelyezett lázas szülők, akiknek fertőző kórházban való tartása állandó panasz tárgya volt.

Nem szorul bővebb magyarázatra, hogy egy szülő- és nőbetegosztály orvosi ellátása sokkal több munkát kíván az orvosi személyzettől, mint amennyi munkával ellátható egy nőbetegosztály, amelyben az ágyak egy jelentékeny részét prostituáltak foglalják el.

A Szent Rókus-kózkórház 100 ágyas szülő- és nőbetegosztályának egy al- és három segédorvosból, a Szent István kózkórház I. szülő- és nőbetegosztályának 98 ágy mellett egy al- és két segédorvosból, a Bakáts-téri 120 ágyas szülő- és nőbetegosztályának egy al- és három segédorvosból, az Új Szent János kózkórház szülő- és nőbetegosztályának egy al- és két segédorvosból álló orvosi segédszemélyzete van, amivel szemben a Szent István-kózkórház 122 ágyas II. szülő- és nőbetegosztályának csak egy alorvosa és egy segédorvosa volt.

Míthogy ezen az osztályon az ágyak egy részét gyermekágyi lázasok elhelyezésére kellett fenntartani, az ezekkel foglalkozó orvos a tiszta szülőosztályon, valamint sterilműtételnél működést nem fejthetett ki.

Ilyen körülmények között az osztály részére egy második segédorvosi állás szervezése elől nem lehetett elzárkózni. Tekintettel azonban arra, hogy az állás szervezése a törvényhatósági bizottság közgyűlése elé tartozik és kormányhatósági jóváhagyásra szorul, az osztály azonban az orvosi segéderőt nem nélkülözhetette, a törvényhatósági tanács felhatalmazást adott a főpolgármesternek arra, hogy a segédorvost az állás szabályszerű megszervezéséig ideiglenes minőségben kinevezhesse.

A kózkórházi másodorvosi kar szabadságidejének újabb szabályozása. A polgármesteri X. (közegészségügyi) ügyosztály szakbizottságának javaslatára a kózkórházi másodorvosi személyzet szabadságidejét az állandó és terhes szolgálatra való tekintettel újból szabályozta a polgármester s a kózkórházi segédorvosok, alorvosok és adjunktusok szabadságidejét általában három hétben állapította meg és hozzájárult ahhoz, hogy ez a szabadságidő indokolt esetekben a kózkórházak központi igazgatóságának előterjesztésére legfeljebb egy héttel meghosszabbítható legyen.

Külföldi gyógyhelyek látogatásához szükséges hatósági orvosi bizonyítványok kiállítása. Mivel az egyes kerületi előjáróságokon a hatósági orvosi bizonyítványok kiadását több alkalommal megtagadták oly esetekben, amikor azokat a felek külföldi gyógyhelyen való tartózkodáshoz szükséges idegen fizetési eszközök igénylése ügyében kérték: a polgármester 92.192/1932. szám alatt tekintettel a változott valutáris viszonyokra és figyelemmel az egészségügyi vonatkozásokra, elrendelte, hogy a kerületi tisztviselők oly esetben kért hatósági orvosi bizonyítványok kiállításánál, melyek külföldi gyógyhelyen való tartózkodáshoz, illetve külföldi fizetési eszközök beszerzéséhez igényeltetnek, a betegség súlyossága esetén ki kell terjeszkedni arra, hogy a kérdéses bántalom feltétlen gyógyintézeti vagy magaslati, esetleg egyéb gyógyhelyen rendszeres kezelést igényel. A kiállítandó bizonyítványokban azonban feltétlenül tartózkodni kell azon megállapítástól, hogy külföldi gyógyintézet, gyógyhely vagy külföldi fizetési eszköz szükséges.

A közegészséggel kapcsolatos ügyek soronkívüli elintézése. A közegészségi szolgálat zavartalan ellátása mindenkor elsőrangú hatósági feladat tárgyát képezte, de különös jelentőségű abban a súlyos gazdasági helyzetben, amelyben élünk és fokozottabb igényeket kell kielégítenünk.

Ezeknek a követelményeknek azonban a székesfőváros csak akkor tud teljes mértékben megfelelni, ha a közegészségi kérdésekben hatósági jogokat gyakorló tényezők, átértévezve ezeknek az ügyeknek a köz szempontjából való nagy fontosságát, úgy az elhatározást, mint a cselekvést illetőleg gyorsaságot visznek be az elintézésbe a nélkül azonban, hogy az az alaposság és jószág rovására esnék.

A súlyos gazdasági helyzet a székesfőváros közegészségügyi állapotára is kihatással van. Abból a célból, hogy a súlyosabb következmények főképen a téli nehéz hónapokban elkerülhetők legyenek, szükséges, hogy a főváros minden intézkedést megfelelő időben azonnal megtehesse.

Elrendelte ennél fogva a polgármester, hogy a tisztii főorvos közegészségügyi tárgyú és intézkedést igénylő jelentéseit és előterjesztéseit, amennyiben hatáskörükben áll, a hivatalok és intézetek soronkívül intézzék el, azokat az ügyeket pedig, amelyek hatáskörüket meghaladják, haladéktalanul terjesszék az intézkedésre jogosult hatóság elé.

A tisztii főorvos meghallgatása közegészségügyi kérdésekben. A székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930. évi XVIII. t.-c. 50. §-ának 2. bekezdése szerint: »a székesfőváros egészségügyi szakközege a tisztii főorvos, aki mint ilyen, orvosi és közegészségügyi ügyekben a polgármester szakelőadója és a közigazgatási orvosi személyzet szakfőnöke«. Az 1893. évi 38.088. számú belügyminiszteri rendelet is akként intézkedik, hogy a közegészségügyi közigazgatást érdeklő ügyekben, jelesen a légkör, a talaj és víz tisztaságának megóvása céljából teendő intézkedések, a gyógyintézetek, gyógyszerárak, ipartelepek, középítkezések, temetők létesítése, a közegészséget érdeklő szabályrendeletek stb. úgyszintén a közegészség elleni kihágási ügyekben a másodfokban való határozat hozatalánál a tisztii főorvos tüzetes szakvéleményét is be kell szerezni, hogy annak idején, ha az illető ügy harmadfokban való határozathozatal, elbírálás vagy felülvizsgálás végett a minisztériumhoz felterjesztetnék, az ügyiratokhoz a tisztii főorvosi szakvélemény is csatolható legyen.

Ezek szerint tehát a tisztii főorvost közegészségügyi vonatkozású ügyekben meg kell hallgatni, egyrészt, mert a fennálló szabályok értelmében a reá ruházott törvényes hatáskörét betölteni másképp nem képes, másrészt, mert közegészségügyi kérdésekben a közérdek sérelme nélkül a szakvéleménye nem nélkülözhető.

Elrendelte ennél fogva a polgármester 191.557/1932—I. számú rendeletével, hogy addig is, amíg a törvényhatósági bizottság az 1930. évi XVIII. t.-c. 50. §-ának (3) bekezdése alapján a tisztii főorvos hatáskörét és szolgálati viszonyát szabályrendeletileg megállapítja, a polgármesteri ügyosztályok a törvényhatósági tanács, illetve a közgyűlés illetékessége alá tartozó minden közegészségügyi vonatkozású ügyet általában, de különösen orvosi állások szervezésére, azoknak betöltésére, (ideiglenes, szerződéses, végleges orvosi állások betöltésére) vonatkozó javaslatokat, valamint az orvosok fegyelmi ügyeit az orvosi vonatkozású kérdésekben való véleményezés céljából a tisztii főorvosnak javaslatként végett küldjék meg. Ugyancsak meg kell hallgatni a tisztii főorvost kórházi egészségügyi kérdésekben is. A közegészségügyre vonatkozó minden határozatról és a kórházi orvosi személyzetet érintő rendeletekről a tisztii főorvost a határozat vagy rendelet másolata kapcsán értesíteni kell.

A járványos fültőmirigylobesetek kötelező bejelentésének megszüntetése.

A székesfőváros területén előforduló járványos fültőmirigylob (parotitis epidemica, mumps) megbetegedési esetek bejelentését az 1838/1895. eln. számú rendelettel a polgármester kötelezővé tette.

Ez a betegség — ámbár fertőző jellegű — úgy a megbetegedett egyén, mint a közegészségügy szempontjából mégis legkevésbé veszélyesnek bizonyult, aminek következtében a népjóléti és munkaügyi miniszternek a hevenyfertőző betegségek bejelentése körüli eljárás újabb szabályozása tárgyában kiadott 36.500/1930. számú rendelete sem sorolja már fel a járványos fültőmirigylobeseteket a bejelentési kötelezettség alá eső betegségek között.

Ennek következtében a járványos fültőmirigylobesetek bejelentését a polgármester 88.256/1932. számú rendeletében a székesfőváros területén szükségtelennek tartotta és az 1838/1895. eln. számú rendeletnek a járványos fültőmirigylob bejelentésére vonatkozó részét hatályon kívül helyezte.

2. A közegészségügyi igazgatás egyéb szervei.

Tüdőbeteggondozó intézetek. Valamennyi népbetegség közül a tuberkulózis nyomában jár a legnagyobb pusztulás. Elterjedtségének óriási méreteinél fogva az ellene való küzdelem magva nem lehet más, mint a *prophylaxis*, vagyis a betegség megelőzése, elhárítása.

Addig míg a tüdőbetegek bajuk foka szerint válogathatók ki, három csoportba soroztatnak. Az első csoportba a könnyű, betegségük kezdetén levő úgynevezett szanatóriumi kezelésre alkalmas betegek kerülnek. Az utolsó csoportba a súlyos tüdőbetegek, a veszélyes és már munkaképtelenek, az ágybanfekvők, általában a nem gyógyulók vannak, akik már szinte valamennyien kórházba valók. A második csoportban marad a tüdőbetegek ama nagy tömege, mely még dolgozó, munkaképes egyénekből áll. Ezek mind otthonuk körében élnek s többé-kevésbé mindannyian terjesztői a fertőzésnek.

A két utóbbi csoport fertőzésétől védeni a családot, óvni a közeli és távoli környezetét, a legfontosabb cél. Ezekről gondoskodni, ezek ellen védekezni a legfontosabb szociális feladatok egyike.

A hozzátartozókat azonban csak úgy lehet a súlyos tüdőbetegek fertőzésétől megvédeni, ha a betegekkel egyszersmind ők is gondoztatnak. Az az intézmény, mely ezeket a feladatokat vállalja és meg is tudja oldani, amely a különleges prophylaktikus céloknak szolgálatában áll: a tüdőbeteggondozó intézet.

A tüdőbeteggondozó intézet (dispensaire) nem egyszerű orvosi rendelőintézet, hanem a nagy népbetegség külső okainak, terjedési jellegének megfelelő szociális alapon nyugvó alkotás. Működésének alapelve, feladatainak legfontosabbika a védekezés, a megelőzés, az elhárítás. Ennek a célnak szolgálatába állít minden rendelkezésre álló eszközt. Szükséges tehát, hogy fel legyen szerelve mindazon berendezésekkel, melyek a bántalom megállapítását minden irányban lehetővé teszik (physikalis, laboratórium, Röntgen-diagnostika). A korai szakban levő megbetegedések csak akkor válthatók ki, ha az ehhez szükséges felszerelések és berendezések tökéletesek. Csak

így ismerhetők fel a fertőzés forrásai és csak így lesz az intézetnek módjában megvédeni a még egészségeseket, a még nem fertőzötteket.

Az intézet legfontosabb és legszükségesebb eszközei éppen azok, amelyek az egészségeseket, a beteg környezetében élőkét védik. Ennek a feladatnak szolgálatában áll az intézetnek egész szociális gondozó tevékenysége, az intézet falain belül és kívül, a beteg otthonában és családi környezetében (a beteg hozzátartozóinak kioktatása, a gondozónők látogatása, köpet, lakás, ruhaneműek fertőtlenítése, a súlyos betegek elkülönítése, a kór által veszélyeztetett gyermekek kiemelése a családból, a család anyagi támogatása).

Végül is foglalkozni kell az intézetnek a megelőzés és elhárítás fentemlített célja mellett magukkal a gyógyítási eljárásokkal is. (Gyógyfelszerelés, speciális oltások, fénykezelés, gyógyintézetbe való elhelyezés.) Csakis az így megoszló munkával, a tüdőbeteggondozó intézetek ilyen felkészültségével lehet a tuberkulózis rettenetes veszedelme ellen az eredményes küzdelmet felvenni.

A székesfőváros vezetősége, teljes tudatában a tuberkulózis nagy elterjedésének, annak leküzdésére a gondozóintézetek intézményeit szerves hálózat alakjában kívánta életrekelteni. Ennek eredményeképpen a törvényhatósági bizottság 1917-ben Központi Tüdőbeteggondozó Intézetet létesített.

A gondozóintézetek hálózatának kiépítését a főváros folytatta és jelenleg a következő intézetek működnek:

Központi Tüdőbeteggondozó Intézet VI., Dévai-utca 15/a.

I. kerületi intézet Pauler-utca 22.

I. « külső intézet Kökőrcsin-utca 5.

II. « intézet Tölgyfa-utca 10.

III. « intézet Szentendrei-utca 21.

VII. « belső intézet Rózsák-tere 2.

VII. « külső Intézet Újvidék-utca 5.

VIII. « intézet Kistemplom-utca 6.

IX. « intézet Mester-utca 33—35.

X. « intézet Máza-tér 9.

1932. október 1-én megnyílt a székesfőváros tizedik intézete is a II. ker., Tölgyfa-utca 10. szám alatt. Ezzel kiépült a gondozóintézetek azon hálózata, amely a székesfőváros egész lakosságának tuberkulózis ellenes védelmét tudja szolgálni.

A központi intézettel kapcsolatosan 1931-ben nagy napközi fekvőcsarnok létesült, amely nyári üzemben nyújt fekvőkúra-lehetőséget, az ottani fekvőkúrára állapotuknál fogva alkalmas és kijelölt betegek számára.

Jelenleg az intézeteknek 1 igazgató-főorvosa, 8 vezető-főorvosa, 10 adjunktusa, 10 alorvosa és 38 gondozónővére van.

Közegészségügyi és Bakteriológiai Intézet. Az intézet működési körének megfelelően 1932. évben is a heveny fertőzőbetegségek elleni védekezés, valamint a Fővárosi Vízművek ellenőrzése céljából szükséges vizsgálatokkal, egyéb vizek egészségügyi elbírálásával, élelmiszerek, különösen a tej és tejtermékek bakteriológiai vizsgálatával, fertőtlenítő szerek és készülékek, a köztisztaság előmozdítását célzó eljárások, eszközök, szerek stb. egészségügyi vizsgálatával és elbírálásával foglalkozott.

Az 1931. évhez viszonyítva, a bakteriológiai vizsgálatok száma 1932-ben lényegesen emelkedett. Ez az emelkedés minden vizsgálati csoportnál megállapítható, legszembetűnőbb azonban a tífusz-vizsgálatoknál, amit magyaráz az 1932. év őszén az egész országban fellépett magasabb tífuszmegbetegedés s ennek természetes következménye, hogy a fővárosi tífuszmegbetegedések is emelkedtek, mivel a tifuszt főleg a főváros környékéről hurcolták be.

A tífuszra beküldött vérsavókat felhasználta az intézet az esetleges typhus exanthematicus és Bang-esetek felkutatására irányuló vizsgálatokhoz is. A 2977 vizsgálat közül 6 pozitív Bang-fertőzést talált. Typhus exanthematicus egy sem volt.

A diftéria-vizsgálatok szintén nagymértékben foglalkoztatták az intézetet. Itt a fősúlyt a bacillusgazdák kikutatására helyezte az intézet s kioktatásukkal, elkülönítésükkel, esetleges therápiás kísérletekkel (Röntgen) igyekezett azokat ártalmatlanokká tenni. A környezetvizsgálatok száma, valamint a felkutatott bacillusgazdák száma is emelkedett az előző évhez viszonyítva. Az 1932. év folyamán összesen 25.836 vizsgálatot végzett az intézet a bacillusgazdák felkutatása céljából, míg a reconvalescensek ellenőrző vizsgálatai, valamint az egyes diagnosztikai vizsgálatok összesen 22.492-t tettek ki. A bacillusgazdák száma is jóval több — 1213 — mint az előző évben s ennek következtében emelkedett a diftéria bacillusgazdákból kitenyészített bakterium virulentia vizsgálata (méregtermelés) is, ami sok kísérleti állat feláldozását követelte. Virulentia vizsgálat 107 volt, ebből pozitív 47, negatív 60.

A főváros diftériaellenes küzdelmének másik nagy frontja, a védőoltások további kiterjesztése 1932-ben is tovább folyt. A védőoltásokat részben az iskolaorvosok, részben az intézet kötelékébe tartozó oltóorvos végezték. Az elért eredmények hatása alatt kizárólag a Ramon-féle anatoxin használtatott fel.

A skarlát elleni védőoltással a fővárosban egyáltalában nem próbálkoztak, bár vidéki tapasztalatok szerint igen alkalmas arra, hogy a skarlát terjedését megállítsa. Vidéki intézeteknek és magánorvosoknak 1932-ben összesen 11.860 cm³ skarlátvédőoltóanyagot készített az intézmény.

Kötszervvizsgálat 63 volt, melyek közül 22 (35%) nem volt steril. Az előbbi évekhez viszonyítva jobbak az eredmények.

A fővárosi könyvtár könyveinek bakteriológiai vizsgálatát 42 esetben látta el a bakteriológiai intézet. Kórokozó baktériumokat azonban (tbc., diftéria, gennykeltők) egy esetben sem lehetett belőlük kitenyészteni.

Élénken résztvett az intézet nagyszámú bakteriológiai tejvizsgálat és helyszíni szemle végeztével a fővárosi forgalomba kerülő pasztörözött tejek fokozottabb ellenőrzésében is. Ugyancsak résztvett a földművelésügyi minisztérium részéről a pasztörözött tej ellenőrzésére kiküldött külön szakbizottság munkájában.

A beható ellenőrzések nyomán a tejüzemek higiénés viszonyaiban rövidesen nagymértékű kedvező változások voltak észlelhetők, ami a kereskedésbeli pasztörözött tejek vizsgálati adatainak a javulásában is kifejezésre jutott.

Az intézet vizsgálatai között szerepeltek még a nyári időszakban a tisztiorvosi megkeresésekre végzett bakteriológiai fagylaltvizsgálatok is. Ezek a vizsgálatok az elszaporodott kis(olvasz) fagylaltbodegák ellenőrzésével kapcsolatosan váltak szükségessé. A vizsgálatok adatai szerint igen sok higiéniai szempontból aggályosnak minősült fagylaltkészítmény került vizsgálatra, amelyek általában a tisztátlanul kezelt, rövid időre létesített zúgcukrászdákból kerültek ki.

A Vízművek szolgáltatta ivóvíz ellenőrzésére a központi Vízművek telepeire gyakran történtek kiszállások.

Tekintettel arra, hogy a megelőző évben felállított vízszűrő kísérleti egység az ellenőrző kémiai és bakteriológiai vizsgálatok alapján a főtelep 11 (7 szigeti és 4 parti) kútjának vizét — melyek leginkább szenvedték az úgynevezett »trianoni gát« eliszaposító hatását — kitűnő eredménnyel javította, az év folyamán megkezdődtek a végleges vízszűrőberendezés munkálatai, melyek előreláthatólag a jövő év tavaszára nyerneek végleges befejezést.

A 3 csökút-csoport a nyár folyamán megejtett bakteriológiai vizsgálatok alapján szintén bekapcsoltatott a közszolgáltatásba.

A Vízművek igazgatóságának megkeresésére az intézet higiéniai szakvéleményt készített a Vízművek küszöbön álló kibővítésének tárgyában, melyben a Vízművek igazgatóságával egyetértésben, a jelenlegi természetes szűrési Duna-talajvíz fenn-tartása, de kibővítése (új kutak fúrása) mellett nyilatkozott. Résztvett továbbá az intézet a nyár folyamán a kibővítés elvi és gyakorlati módozatait megtárgyaló föld-művelésügyi minisztériumi ankéton is, mely a főváros bizonyos területének ivóvíz-termelés céljaira való kisajátítását elvben elhatározta.

Bevezette továbbá az intézet a vízhigéne fejlettebb követelményeinek megfelelően a főnyomócsövek (Főtelep, Buda-Újlak, Országház) napi ellenőrzését nagyobb vízmennyiségekkel. Ezt a bár költséges, de a célnak megfelelőbb, szigorítottabb víz-ellenőrzést a Vízművek igazgatóságának megértő támogatása mellett az év folyamán fokozatosan kiterjesztette az intézet a periférius csapokra és a városi medencékre.

A Vízművek igazgatóságának felhívására megkezdte az intézet a Vízművek személyzetének, főként a víztermeléssel foglalkozóknak bélsár-ellenőrzését, esetleges tífuszbacillusgázok felkutatására. Ilyenek azonban eddig nem találtattak.

Vizsgálatok végeztek helyszíni szemlékkel egybekötve az épülő városszéli település ivóvízellátásának mikéntjét illetőleg. Az intézet a mélyfúrású egységes talaj-víz-ellátást javasolta a tisztí főorvosi hivatalnak.

A nyár folyamán uszodák és fövenypart- (strand) fürdők ellenőrzése is nagyobb intenzitással folytatódott az illetékes kerületi tisztiorvosokkal karöltve.

Teljesen új működési terület kapcsolódott be az intézet tevékenységébe a tisztí főorvosi hivatal által elrendelt és támogatott levegőhigiénés vizsgálatok megkezdésével. Az intézet széleskörű vizsgálatok megejtésével, melyek főként a városi levegő különböző pontjainak szén-sav-, szén-gáz- és kénessav-tartalmára vonatkoztak, megállapította, hogy a főváros levegőjében a kénessav-tartalom emelkedett s eléri megállapította, hogy a főváros levegőjében a kénessav-tartalom emelkedett s eléri az angol városok és a magasabb kéntartalmú szénnel fűtő Prága kénessav-tartalmát; szén-gáz (szén-oxid) tartalma azonban aránylag kis autóforgalma következtében messze elmarad a világvárosok szén-gáztartalmától. A szén-sav-tartalom viszont valamivel magasabb, mint ötven évvel ezelőtt, a világvárossá fejlődéssel járó levegő-szennyeződésnek megfelelően.

Fertőtlenítő Intézet. 1932. évben a főváros területén a megelőző évivel szemben 4578-cal több fertőző megbetegedés volt és ehhez képest a fertőtlenítések száma is szaporodott. A szaporodás a következőképen alakult:

1930-ban a megbetegedések száma	21.001, a fertőtlenítés 8.027
1931-ben „ „ „	19.635, „ „ 9.325
1932-ben „ „ „	24.213, „ „ 10.529

Jóformán minden fertőző betegség nagyobb számmal fordult elő, de a fertőtlenítési munkák szaporodása szempontjából a legfontosabb a vörheny, diftéria, hastífusz és vérhas, mert ezen Budapesten már meghonosodott négy betegség adja a legkiterjedtebb munkát s a munkatöbblet legnagyobb részét is ezek okozzák. Az 1931. évi adatokkal szemben

		1931.	1932.		1931.	1932.
vörheny	megbetegedés	4.055	4.697, fertőtlenítés		3.928	4.472
diftéria	«	2.600	2.905, «		2.661	2.907
hastífusz	«	820	1.578, «		753	987
vérhas	«	513	791, «		560	974

A négyféle megbetegedés és fertőtlenítés lényeges szaporulatát a következő adatok mutatják:

vörheny	megbetegedés többlete.....	642, a fertőtlenítés többlete	544
diftéria	«	305, «	« 246
hastífusz	«	758, «	« 234
vérhas	«	278, «	« 414

A négy megbetegedés többlete 1.983, a fertőtlenítés többlete 1.438

Látszólag a négy megbetegedés és utánuk végzett fertőtlenítés száma nem fedi egymást, mert mindig kevesebb fertőtlenítés történt, mint amennyi a megbetegedések száma, kivéve a vérhast.

A Fertőtlenítő Intézet működésében az 1931. évi 9325 lakás fertőtlenítéssel szemben 1932-ben 10.529 történt, tehát 1204-gyel több. A fenti négy betegség fertőtlenítési többlete 1438, a különbség az egyéb betegségek kevesbedésére mutat.

A fertőtlenítések közül a kötelező fertőtlenítés alá tartozó betegségek után végeztetett 10.201, vagyis az összes fertőtlenítések 96·88%-a, így a nem kötelező és állategészségügyi fertőtlenítésekre 3·12% jutott, ami a régebbi időkkel szemben a fertőtlenítés iránti érdeklődés lanyhulását jelenti és nem kedvező a közegészségügyi viszonyok alakulására abban az esetben, ha esetleg téves diagnózis folytán valamely súlyosabb természetű baj nem kötelező fertőtlenítés alá tartozó betegség képében folyik le.

A fővárost körülövező községek nagy része kórház és főleg fertőző kórház hiányában fertőző betegeit a főváros kórházába szállítja be. Az ilyen betegek száma mindig sok volt, de újabban — különösen a 6000/1931. M. E. sz. rendelet következtében — fokozódik. Míg 1931-ben 3100 fertőző beteget szállítottak a fővárosba, 1932-ben ez a szám 3774-re emelkedett. Az így beszállítottak a 24.213 fertőző ápoltnak 15·58%-át teszik ki.

Megvizsgálva a fenti négy, a fertőtlenítési munkákat szaporító betegség adatait, azt látjuk, hogy Budapesten ápoltatott:

	Vörheny	Diftéria	Hastífusz	Vérhas
Budapesti.....	3.767	2.201	788	483
Vidéki	930	704	790	308
	4.697	2.905	1.578	791
Tehát vidéki	19·79%	24·23%	50·06%	38·93%

A vidékről a fővárosba szállított ezen négy betegségben szenvedők száma is emelkedett, mert amíg azok összege 1930-ban 1720, 1931-ben 1961, 1932-ben már 2732, az emelkedés tehát 771.

A vázolt helyzet alapján a Fertőtlenítő Intézet munkájában a következő összehasonlítás tehető:

	Vörheny	Diftéria	Hastífusz	Vérhas
Budapesti beteg	3.767	2.201	788	483
Fertőtlenítés lakásokban	4.472	2.907	987	974
Különbség	+ 705	+ 706	+ 199	+ 491

tehát a fertőtlenítések száma mind a négy betegségnél meghaladja a budapesti megbetegedések számát s ezen többlet iskolai osztályok, kórházi helyiségek és munkahelyek fertőtlenítéséből tevődik össze.

A lakásokban ápolott fertőző betegek után a következő fertőtlenítések történtek.

	I.	II.	III.	IV.	V. k	VI. e	VII. r	VIII.	IX.	X.	Összes	Budapesti megbeteged.	%
Vörheny	140	46	36	18	114	120	145	105	62	50	836	3.767	22·19
Diftéria.....	62	21	19	15	44	55	70	41	22	18	367	2.201	16·67

A vörheny és diftéria miatt lakásokon ápoltak száma 1932-ben általában és százalékban is jelentékenyen emelkedett, mert az előző évihez képest a vörheny tekintetében a budapesti betegek százalékszáma 17·01-ről 22·09-re, a diftériásoké pedig 14·91-ről 16·67-re emelkedett. Lakásán a legtöbb beteget az I., V., VI., VII., VIII. kerületekben ápolták. A vörheny és diftéria általában gyermekbetegség. Részben a két betegség lakáson való ápolásának lehet tulajdonítani a baj nagyobb elterjedését.

Az érintkezés gyakoribb lehetőségére mutat az, ha ezen betegségeket felnőttek is megkapják. 1932-ben a két bajban 16 éves koron túl a következő számok vannak feljegyezve:

	16 éven felüliek megbetegedése Budapesten 1932-ben	Összes budapesti megbetegedés	%
Vörheny	398	3.767	10·56
Diftéria.....	312	2.201	14·17

Így tehát a 16 éven felüliek száma vörhenyben az 1931. évi 9·60%-ról 10·56%-ra emelkedett, diftériában pedig 17·17-ről 14·17-re visszaesett és a legtöbb az I., V., VI., VII., VIII. kerületekben fordult elő épen úgy, mint ahogy a legtöbb beteget lakásán ugyanezen kerületekben ápolták.

Ami a többi kötelező fertőtlenítés alá eső fertőző betegségeket illeti, az azok után végzett fertőtlenítések száma az előző évekkel szemben emelkedett, mert az 1930-ban 5·4%, 1931-ben 4·3% volt, míg 1932-ben 8·17%-ot tett ki. Az emelkedés jelentékeny s ebben főleg a tüdővész vesz részt, amely betegség után 693 fertőtlenítés történt. A fertőtlenítő intézet csak az előljárástól bejelentett tüdővész halálesetek miatt végezhet fertőtlenítéseket s ezen munkája a budapesti tüdővészhalálozással szemben elenyészően kevés.

Az egyéb kötelező fertőtlenítés alá tartozó betegségek miatt paratífuszban 22, gyermekbénulásban 43, járványos agy-, gerincagyhártyalobban 17, tetvességben 70 fertőtlenítés volt.

A nem kötelező fertőtlenítések száma 328, a múlt évi 125-nél 203-mal több. A 328 fertőtlenítésből 13 állategészségügyi fertőtlenítés volt.

A fertőtlenítések az egyes kerületekben kb. a lakosság számával arányosan oszlottak meg, de a legtöbb mégis az I., VI., VII. VIII., IX. kerületben.

1932-ben lényeges emelkedést mutatott a fertőző betegszállítás. Budapesten fertőző beteget a Fertőtlenítő Intézetnek kell szállítania és másnak nem szabad. Az 1931. évi 9146 betegszállítással szemben 1932-ben 10.021, tehát 875-tel több történt. A fuvarok kérdésének vizsgálata szerint (10.021 betegszállítás meg 10.529 fertőtlenítés összesen 20.550) azok 48·60%-át a betegszállítások okozták. A gépkocsik a fertőtlenítő intézet munkájában 1932-ben összesen 265.086 km utat tettek meg, ebből a betegszállításra 150.619 km jut, vagyis 56·81%.

A betegszállításokban a legnagyobb számmal a vörheny szerepel (3159), azután a diftéria (2145), a hastífusz (756), a vérhas (717). Nem kötelező fertőtlenítés alá eső betegségben a Fertőtlenítő Intézet a következő betegszállításokat teljesítette:

Kanyaró	betegszállítás	515,	fertőtlenítés	11
Szamarhurut	„	190,	„	—
Bárányhimlő	„	82,	„	1
Orbánc	„	554,	„	53
Fültőmirigylob	„	31,	„	—
Influenza	„	1.727,	„	4
Összes betegszállítás		3.099,	fertőtlenítés	69

Ezen betegszállítások költségeit, amennyiben a munkálatot nem a kerületi tisztiorvos rendeli el, a közönség megtéríti. A legtöbb betegszállítás az I., VI., VII., VIII. kerületekből, a legkevesebb a IV. kerületből történt.

Vidékről csakis a főváros bicskei üdülőtelepéről szállított az intézet fertőző beteget a Szent László-kórházba és pedig 20 vörhenyt, 33 diftériát, egy járványos agy-, gerincagyhártyalobot, 5 kanyarót, 6 szamarhurutot, összesen 65-öt.

A fertőző betegségek elleni védekezést megnehezíti az, ha a fertőző beteget nem közvetlenül a lakásból szállíthatja a Fertőtlenítő Intézet, hanem megelőzőleg az orvos lakására vagy valamely kórházba viszik, mert több mód adódik a fertőzés tovaterjedésére. Ilyen beteget a Fertőtlenítő Intézet 1932-ben lényegesen többet szállított, mint 1931-ben. A szaporodásra a nem kötelező fertőtlenítés alá eső betegségekben az is okot adott, hogy a kórházból történt szállítás díjtalan, a lakásról való szállítás díját pedig meg kell téríteni. Szemben az 1931. évi 892 ilyen kórházi szállítással, 1932-ben 1949 volt és ebből a nem kötelező fertőtlenítés alá tartozó betegségekre 1209 jut.

A betegszállítások számának jelentékeny emelkedése dacára az egész évben fennakadás nem volt, késedelem miatt sem volt panasz, mert a munka gépkocsikkal gyorsan bonyolítható le.

A Fertőtlenítő Intézet munkájának harmadik ágazatát képezi az egyéni fertőtlenítések és tetvetlenítések végrehajtása. Az egyéni fertőtlenítések fertőző beteggel való érintkezés miatt, a tetvetlenítés pedig főleg a hajléktalanok menhelyeinek lehető tisztántartása, illetőleg közegészségügyi tekintetben a megelőzés, a járványok támadásának elhárítása szempontjából történik. Minthogy az 1932. év az országban a járványok tekintetében kevésbé volt kedvező (a vidéken sokfelé hastífusz-, vörheny-, és diftériajárvány) és a lakosság elszegényedése, ezzel párhuzamosan elhagyottsága

fokozódott, ezen körülmények a főváros védekezését természetszerűen szintén fokozták, ami az egyéni fertőtlenítések számának szaporodásában is megnyilvánult. Míg 1930-ban 17.828, 1931-ben 24.841 egyéni fertőtlenítés és tetvetlenítés történt, addig 1932-ben ez a szám 32.952-re emelkedett. Az emelkedés 8111, vagyis 32,65%.

A fertőző betegekkel érintkezettek zárt intézetben történt megfigyelése az intézet negyedik tevékenysége. Ilyen megfigyelés 1932-ben — szintén a járványok megelőzése céljából — csak Oroszországból hazatért hadifoglyokon történt. A megfigyelés főleg a kiütéses tifusz behurcolása elleni védekezés szempontjából szükséges. Ez a megfigyelés 12 napig tart. 1932-ben 77 hadifogoly és hozzátartozója 817 napig volt internálva.

Az országos fertőtlenítő tanfolyam kurzusai szüneteltek, mert az állam a fenn tartási költségeket a takarékosági 6-os bizottság határozata alapján nem utalta ki.

A Fertőtlenítő Intézet mintegy 25 éve végez féregirtásokat, főleg a fertőző betegségek elleni védekezés okából, de azért is, mert hivatása az irtószerek és eljárások megvizsgálásával ezen ipar tevékenységét bizonyos mértékig irányítani. Ilyen munkát az 1930. évi 701, az 1931. évi 635 esettel szemben 1932-ben csak 588 volt. A munkák főleg az intézetbe behozott holmikon és a főváros intézményeiben történtek.

A személyzeti létszám elrendelt leaszttása már 1931-ben befejeztetett, mégis a megfelelő beosztásokkal az év folyamán a létszám 4-gyel apadt, úgyhogy a háború előtti 192 főnyi személyzettel szemben 1925-ben már csak 120, 1931-ben 112, 1932-ben 108 volt s 1933-ra 104-re apadt le.

Az intézet épületeinek a takarékoság jegyében való jobb kihasználása által lehetővé vált, hogy egy lakás alakíttassék. Az így keletkezett kétszobás lakást egy tisztviselő foglalta el, aki a szükség esetén, mint bennlakó, az ügyeletes szolgálatban kisegítésül bármikor felhasználható.

Megfelelő fedezet hiányában 1932-ről is elmaradt a megfigyelőintézet két dűledező pavillonjának átépítése, egy formalinszoba építése s különösen a légszivattyús formalin fertőtlenítőgép még halasztható nagyobb mérvű javítása. Ezen munkák egy részére 1933-ban kerül sor.

Községi Temetkezési Intézet. A Községi Temetkezési Intézet az 1932. évben az exhumálásokkal együtt 14.458 temetést végzett és 805 hullát szállított. A temetések közül díszes, továbbá I. és II. osztályú 2293, III. és IV. osztályú 8.708 volt.

Az intézet 1932. évben 3319 ingyenes temetést végzett.

3. A székesfőváros gyógyfürdői.

Budapest Székesfőváros Gyógyfürdői és Gyógyforrásai. Budapest székesfőváros polgármestere a törvényhatósági tanácsnak 701/1931. tan. sz. határozata folytán 199.946/1932—XI. számú rendeletére a székesfőváros tulajdonát képező Szt. Gellért-gyógyfürdő és szálló, Rudas-gyógyfürdő, Széchenyi-gyógyfürdő és székesfővárosi Ásványvízüzem egységes igazgatás alá való helyezését rendelte el. Az egyesített üzem címét »Budapest Székesfőváros Gyógyfürdői és Gyógyforrásai« elnevezéssel jelölte meg. Ezen rendelet 1932. december 10-én kelt és az egyesített működés kezdetéül 1933. január 1-ét jelöli meg.

Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló. A gyógyfürdő forgalma 1932. évben össze hasonlítva az 1931. év forgalmával az alábbiak szerint alakult:

	1931. év	1932. év
	S z e m é l y	
A gyógyszerstályok forgalma	216.309	181.074
A hullámfürdő forgalma.....	68.051	80.859
Teljes személyforgalom	284.360	261.933

A gyógyfürdő forgalmának erős csökkenését a társas thermál- és kádfürdőket tisztasági célokból látogatók számának nagymérvű csökkenése okozta. A hullám-fürdő viszont a kedvező nyári időny miatt jelentősen nagyobb volt az 1931. évnél.

A gyógyszerstályok részletezése:

	1931. év	1932. év
	S z e m é l y	
Termálfürdők	137.845	109.350
Termál-kádfürdők	35.857	21.465
Iszaposztály.....	24.730	24.050
Vízgyógyosztály	11.083	14.634
Egyéb gyógytényezők	6.794	11.575
Összesen	216.309	181.074

Az év utolsó hónapjában nyílt meg az új nőgyógyászati osztály, mely új-rendszerű ülőkádjaival, sós-láp-vasas és kénes ülőfürdőivel és villanyozó beren-dezéseivel a fürdő és szálló vendégeinek a nőgyógyászati betegségek kezelését is lehetővé teszi.

A szálló személyforgalma 1932. évben, összehasonlítva az 1931. év for-galmával, a következőképen alakult:

	1931. év	1932. év
Az érkezett vendégek száma.....	10.968	10.458
Az elfoglalt szobák száma	59.593	55.827
Vendéglétszám	74.720	72.203

A szálló forgalmát általában kedvezőtlenül befolyásolta a világgazdaság válsága, melynek különösen az idegenforgalmi ipart súlyosan érintő folyamánya volt a majdnem egész Európában érvényben levő devizazárlat.

A szálló idegenforgalma:

Érkezett:	1931. évben	1932. évben
magyar vendég	3.470	3.548
külföldi vendég.....	7.498	6.910

Az idegen vendégek megoszlása a fontosabb államok szerint a következő volt:

	1931. évben	1932. évben
Anglia	684	415
Ausztria	717	731
Németország	1.327	1.118
Olaszország	197	410
Franciaország	192	215
Svájc	187	160
Hollandia	267	225
Svédország	152	64
Norvégia	55	20
Dánia	111	56
Lengyelország	102	92
Cseh anyaország	129	171
Cseh-Szlovákiának Magyarországtól elszakított része.	511	672
Román anyaország	182	201
Romániának Magyarországtól elszakított része	399	397
Jugoszláv anyaország	109	76
Jugoszláviának Magyarországtól elszakított része...	169	192
Amerikai Egyesült-Államok	1.743	1.484
Más államok	265	215

Rudas-gyógyfürdő. A Rudas-gyógyfürdő fejlesztése érdekében — ami a székesfőváros fürdőpolitikájának egy legközelebbi célkitűzése — az év folyamán igen fontos lépések történtek. A régi igazgatósági épület, melynek az Erzsébet-híd felé meredő tűzfala városszépészeti szempontból is állandó kifogás tárgya volt, lebontott. Egyidejűleg elhatározta a székesfőváros vezetősége, hogy a Rudasfürdő kazánháza is 1933. évben lebontásra kerül és a fürdő fűtése távfűtés útján a Szt. Gellért-gyógyfürdő kazánházából fog történni. A távfűtés tervei elkészültek, azokhoz a székesfőváros törv. hat. tanácsa hozzájárult és a szükséges fedezet is rendelkezésre áll s így az építkezés megkezdésének akadályja nincs.

A lebontott igazgatósági épület és kazánház helyén részben a Hungária-gyógyforrás ivócsarnokának fejlesztése, részben pedig a fürdő körüli gyógy sétány kiterjesztése van tervbe véve.

Ugyancsak az év folyamán geológiai szakértők véleménye alapján a fürdőt övező parkban 3 próbafúrás végeztetett azon feltevés alapján, hogy a fúrások által fűtésre alkalmas hőfokú víz lesz nyerhető. A próbafúrások ily szempontból eredményre nem vezettek, mert bár a nyert vizek hőfoka a meglevő természetes hőforrásokénál magasabb, de nem oly hőfokú, hogy az fűtésre alkalmas lenne. Ennek dacára az új források fúrása a Rudasfürdő szempontjából igen nagy eredményt jelent, mert a megejtett kémiai vizsgálatok megállapították, hogy azok vize kén- és rádiumtartalom tekintetében jóval értékesebb a meglevő forrásokénál. Az új források egyelőre az I. II., III. számú elnevezést viselik. A szakértői vélemények alapján az I. számú forrás, mely erősen kénhidrogén tartalmú, ivókúrák alakjában nyer hasznosítást. A forrásnak ivókúttá való kiépítése folyamatban van és 1933. tavaszán lesz a forgalomnak átadva.

A II. számú forrás, mely jelentős mennyiségű szénodisulfidot tartalmaz és színradiumtartalma az összes eddigi budai forrásokénál nagyobb, szakértők szerint igen nagy balneológiai értéket képvisel és elsősorban fürdőkúra céljára hasznosítandó. Ezen forrás vize az 1933. év folyamán a kádfürdőkbe nyer közvetlenül bevezetést, ezenkívül azonban, mint ivóforrás is értékesíthető lesz és foglalata ennek megfelelően nyer kiképzést. A III. számú forrás, mely a fürdőtől legtávolabb a Döbrentei-tér parkjában tör fel, összetételében a II. számúval teljesen egyenlő értékű és későbbi fejlesztések folyamán balneológiai célokra szintén kihasználást fog nyerni. Mindezekig a forrás vize a Döbrentei-téri sétány vízmedencéjébe lesz bevezetve, hol a székesfővárosi kertészet melegvízi növénykultúrát fog létesíteni (lótuszok stb.). Ezen melegvízi kultúra az általános szépsészeti szempontokon kívül nagymértékben hozzá fog járulni a gyógyvizek szuggesztivitásának emeléséhez annál is inkább, mert az ivókúrázó vendégek részére a Döbrentei-téri park fog sétahelyül szolgálni.

Széchenyi-gyógyfürdő. A Széchenyi-gyógyfürdő személyforgalma 1932. évben, összehasonlítva az 1931. évvel, az alábbiak szerint alakult:

	1931. évben	1932. évben
Termálfürdő vendégek száma	138.719	108.653
Kádfürdő „ „	31.740	24.719
Népfürdő „ „	275.531	245.231
Egyéb gyógymódok „ „	3.586	3.931
Teljes forgalom.....	449.576	382.534 személy.
A Széchenyi-strandfürdő személyforgalma ...	148.651	151.100

A strandfürdő forgalmának emelkedése a kedvező nyár következménye volt, viszont a gyógyfürdők forgalmának rendkívüli csökkenését a rossz gazdasági viszonyok okozták.

Ásványvízüzem. Az Ásványvízüzemet az 1916. évi 396. számú közgyűlési határozat alakította meg, mely határozatot a m. kir. belügyminiszter 1916. évi 71.246. számú rendeletével hagyott jóvá.

A határozat szerint az üzem a Hungária-forrás ásványos vizét szénsavval telítve üdítő italként »Harmatvíz« elnevezéssel hozza forgalomba, a nevezett forrás gyógyvizét pedig eredeti állapotban »Hungáriavíz« jelzéssel szintén árusítja.

A Szt. Gellért-, Széchenyi- és Rudasfürdők forrásainak vizét, mint gyógyvizeket ugyancsak az Ásványvízüzem lesz hivatva a piacra hozni.

Az Ásványvízüzem berendezését a kor igényeinek megfelelően 1928—1930. években úgyszólván egészen új és modern üzemmé alakították át. Az 1929. évre esik továbbá az »Árpád-forrás« foglalása és vizének vegyelemzése.

Magyarországon a székesfővárosi Ásványvízüzem volt az első, mely fenti berendezésével a kefe nélkül működő palackmosó gépet bevezette és e tekintetben az összes magánüzemeknek is követendő példát mutatott.

Az 1932. év az üzem 16. üzlet éve volt. Ez az év az ismert gazdasági válság jegyében folyt le s ennek dacára az eladott víz kb. 5,000.000 litert tett ki.

A Hungária-forrás vizét a m. kir. népjóléti és munkaügyi minisztérium 80.717/1926. sz. rendeletével, az Árpád-forrás vizét pedig 40.047/1929. I. számú rendeletével hivatalosan is gyógyforrásoknak nyilvánította.

KÖZGAZDASÁG

Közgazdaság.

A közgazdaság általában. Az egész világra kiterjedő gazdasági válság, amely az 1931. évben robbant ki, az 1932. évben még tovább mélyült s a magyar társadalom minden rétegét, a termelés minden ágát jóformán létalapjában támadta meg.

A gazdasági válságnak egzisztenciákat rombadöntő, a termelés és fogyasztás közötti összhangot s ennekfolytán a termelés ütemes menetét megzavaró hatását a székesfőváros, mint az ország legnagyobb gazdasági egysége, hatványozott mértékben érezte meg. Hazánk vezető pénzügyi szervezetei s nagyipari termelésünk legjelentősebb képviselői Budapesten lévén megtelepedve, — ahol egyszersmind nagyszámú kis- és kézművesiparos, úgyszintén, a nagykereskedelemmel együtt, a közvetlen fogyasztók részére árusító számtalan szakmai kereskedő is megtalálta életlehetőségeinek feltételeit, — a székesfőváros, mint a különböző gazdasági erők gócpontja, szükségképen a legérzékenyebben reagált a válságnak az egész gazdasági rendet katasztrófálisan megrázó erejére.

A gazdasági válság káros hatása hazánk tökeszegénysége folytán elsősorban hitelkrízis alakjában jelentkezett, amely különösen a gyengébb rétegeket, tehát a kisiparosokat és a kiskereskedőket érintette a legközvetlenebbül, mint akik a termelésükhöz szükséges nyersanyagot, illetve árukészletüket rendszerint hitel útján szerzik meg. A bizalmi válság ezeknek a kis gazdasági egységeknek hitelét s azon keresztül önállóságát támadta meg. De nem maradtak érintetlenül a nagyobb, töke-erősebb vállalkozások sem, mert a fogyasztás nagymérvű csökkenése folytán a termelés mennyisége is csaknem minden téren leapadt és az ehhez igazodó üzemkorlátozások következtében igen nagy tömegek váltak munkanélkülivé.

A gazdasági válság egyik feltűnő kísérő jelensége volt, hogy a különböző gazdasági tényezők, az egyes termelőosztályok egymás ellen fordultak, a kétségbeejtő helyzetért egymást tették felelőssé, érzékenyen vigyázva, hogy egyik gazdasági ág se juthasson vélt előnyökhöz a másik rovására. A mezőgazdaság, terményeinek alacsony ára miatt az ipari termékek árának leszorítását kívánta és az »agrárrolló« szűkítése jegyében nagy harcok folytak a mezőgazdasági és ipari árak diszparitásának enyhítéséért. Az ipar az állam, a városok és más hatóságok kezelésében levő közüzemek ellen indított széleskörű mozgalmat s azoknak megszüntetését vagy működési körük megszorítását szorgalmazta. A kereskedelem egyrészt a szabad mozgásnak korlátozásai és a tevékenységének kikapcsolása ellen küzdött, különösen a gyárak közvetlen eladását sérelmezve, másrészt viszont a nagy áruházak egyre erősödő versenye ellen szervezkedett. Végül a fogyasztók, megcsappant kereseti lehetőségeikre való tekin-

tettel, az árak további leszállítását kívánták. A gazdasági ellentétek ilyen kiélesedése szükségszerűleg az államkormányzat fokozottabb beavatkozását eredményezte, amely hatalmi szóval törekedett rendezni az egymással szembenálló termelési ágak működését és a gazdasági élet egyes megnyilvánulásait szabályozó különleges törvényekkel, megfelelő adópolitikával, valamint különböző kedvezményekkel igyekezett a termelési ágak közötti egyensúlyt fenntartani s a nemzeti jövedelem elosztását igazságossá tenni. Ez a közhatalmi beavatkozás azután a gazdasági tényezők részéről hol helyeslő, hol ellenző hatást váltott ki és a beavatkozás mértékéről s annak szükségességéről megindult vita még napjainkban is tart.

A mindjobban elmélyülő gazdasági válsaggal folytatott küzdelem a székesfőváros törvényhatóságának életére is döntő befolyást gyakorolt. A főváros a válság pusztító hatásait megcsökkent jövedelmének a megváltozott viszonyokhoz mért takarékos felhasználásával, az okvetlen szükséges közmunkák célszerű elvégzésével és szociális tevékenységének fokozásával igyekezett ellensúlyozni s arra törekedett, hogy számos kulturális és szociális intézményét a nehéz viszonyok ellenére is fenntartsa s azokat teljes mértékben a lakosság szolgálatába állítsa. A székesfőváros háztartásának e küzdelem jegyében kialakult pénzügyi helyzetéről, üzemének gazdálkodásáról, szociális és kulturális tevékenységének sokoldalúságáról évkönyvünk megfelelő helyein számolunk be.

Ipari közigazgatás. A főváros iparrendészeti tevékenységének vezérgondolata az elmúlt esztendőben is a munkanélküliség csökkentésére irányuló törekvés volt. Különösen igyekezett közreműködni ebben az irányban a főváros olyan telepengedély alá eső ipartelepek létesítésénél, ahol nagyobb számú munkáskéz foglalkoztatására volt lehetőség, amikor is a közszempontok (tűzrendészet, közegészségügy, munkásvédelem stb.) megvédése mellett (az érvényben álló jogszabályok nyújtotta lehetőségeken belül) kellett a vállalkozás létrejöttét elősegíteni. Ezekben az esetekben a létesítendő ipartelep környékén élő lakosságnak normális gazdasági viszonyok között figyelemre méltó kifogásait is mellőzendőnek tartotta, abból a meggyőződésből kiindulva, hogy ma mindennél fontosabb a nemzetgazdasági szempontból oly nagy károkat okozó s szociális szempontból oly veszélyes munkanélküliség csökkentése.

Kartellkérdés. A székesfőváros a közgazdasági élet minden nagyjelentőségű kérdését állandó figyelemmel kísérte s ott, ahol a közönség érdekében szükségesnek mutatkozott, kezdeményezőleg fellépve, megfelelő javaslatot terjesztett a kormány elé. Így a múlt év folyamán a közgazdasági ügyosztály a közvélemény széles rétegeit foglalkoztató kartellkérdésben dolgozott ki javaslatot, amelyet a közgazdasági és ipari szakbizottság külső szakértők meghallgatása után elfogadott. Az ügyosztályi előterjesztés rámutatott arra a tényre, hogy az 1931. évi október hó 15-én életbeléptetett kartelltörvény nem váltotta be a hozzáfűzött várakozást, mert a törvénynek remélt ármérséklő hatását sem a kisipari, sem a mezőgazdasági termelés, sem a fogyasztók széles rétege nem érzi. A javaslat épen ezért a kartelltörvény eredményesebb végrehajtása érdekében szükségesnek tartja, hogy 1. a kartellbizottság tevékenységét a nyilvánosság számára hozzáférhetőbbé tegyék, 2. a kartellbizottságban a főváros képviselői is helyet kapjanak, 3. a kartellbizottság a bejelentett kartelleket fontosságukhoz mért sorrendben minden külön felhívás nélkül vizsgálat alá vehesse és ár-

politikájukat állandó felügyelet alatt tarthassa, 4. a bejelentett kartellszerződések legalább a gazdasági szakkörökkel közöltesse a statisztikai közlemények mintájára, úgyhogy az egyes vállalatok, illetve adatszolgáltatók egyénileg nem volnának feltüntetve. Az előterjesztés végül a nemzetközi kartellalakulatokra hívta fel a figyelmet és azt javasolta, hogy a kormány ezen kartellek kinövésével szemben megfelelő nemzetközi megállapodások létesítése érdekében kezdeményezően lépjen fel.

Szénkérdés. A közgazdasági ügyosztály épen a kartellek alakulásának és működésének helyes megítéléséből és mérlegeléséből kifolyólag, a közigazgatási bizottságban elhangzott felszólalások alapján előterjesztést tett a múlt év folyamán megalakult szénnagykereskedői kartell ellen, amely a szén forgalombahozatalának szabályozásán kívül annak árára is döntő befolyást kívánt gyakorolni. Az ügyosztály az árelemző bizottság elé konkrét adatokat terjesztett a szén árának alakulására vonatkozólag és az általános közgazdasági érdekeken kívül elsősorban a főváros lakosságának érdekében is, a szénárak leszorítását szorgalmazta. A szén forgalombahozatalával kapcsolatosan a szénkiskereskedők méltányos kívánságaiért is síkraszállt a nagykereskedők és bányavállalatok egyoldalú, a közérdeket nem mindig kielégítő magatartásával szemben. E szakmán belül a rossz gazdasági viszonyok eredményeképpen különösen tapasztalható volt a gazdasági tényezők fentebb említett egymás közötti harca.

Kisiparosok helyzete. Különös gondját képezte a közgazdasági és ipari ügyosztálynak a kisiparosok és kiskereskedők érdekeinek a gazdasági válság közepette történő megvédése. A gazdasági válsággal szemben a kevés tőkével rendelkező kistermelő rétegek ellenállása a leggyengébb és mivel a kistermelő rétegek a főváros lakosságának igen értékes elemeit képezik, a székesfőváros arra törekedett, hogy a kisiparosoknak és kiskereskedőknek a válságon való átsegítését tőle telhetőleg elősegítse. Ezért 1932. évi július havában a polgármester széleskörű ankétot rendezett azon törvényhatósági bizottsági tagok bevonásával, akik foglalkozásuk révén az iparral és kereskedelemmel kapcsolatban vannak. Az ankét a gazdasági válsággal küzdő iparos- és kereskedőosztálynak kormányzati intézkedésekkel elérhető megsegítésére sok értékes gondolatot és javaslatot vetett fel, így a magas közterhek leszállítására, azok lerovási módozataira, a szociális biztosítások terheinek enyhítésére, az építkezések megindításának elősegítésére, valamint a közmunkáknál és közszállításoknál a kisiparosok részeltetésére vonatkozólag, mely javaslatokat a különböző ügyosztályok a maguk hatáskörében el is intéztek, illetve intézkedés végett a kormányhoz felterjesztettek.

A kéményseprő-munkakerületek szaporítása. A székesfőváros területe a kéményseprőipar gyakorlása szempontjából az 1931. év végéig 59 kéményseprő-munkakerületre oszlott. Ez a beosztás sem tűzrendészeti, sem pedig szociális szempontból már nem volt megfelelő. Tűzrendészeti szempontból nem volt megfelelő, mert a kéményseprő-munkakerületek számának megállapítása nem tartott lépést a főváros fejlődésével. Amíg ugyanis az 1904. évi 919. kgy. sz. szabályrendelet értelmében a kéményseprő-munkakerületek száma már a század elején 54 volt s ez a szám az 1923. évi 1141. kgy. sz. szabályrendelet alapján 1931. év végéig csak öttel, tehát nem egészen 10%-kal növekedett, addig a székesfőváros területén levő épületek száma

az 1900. évi 16.254-ről az elmúlt három évtized alatt 25.868-ra, tehát mintegy 60%-kal emelkedett. Az épületek számának ilyen hatalmas növekedése természetesen magával hozta a kéményseprési munkáknak nagyarányú megduzzadását is, aminek következtében a legtöbb munkakerület túlnőtt azon a kereten, amelynek kezelése és felügyelete ellenőrzése még egy-egy iparosra megnyugtatóan rábízható.

A munkakerületek szaporítását a tűzrendészet érdekein kívül szociális szempontok is indokolták. A szaporítás ugyanis egyrészt lehetővé tette a kéményseprősegédek évtizedes kívánságának teljesítését, hogy a kéményseprési munka növekedése arányában új, önálló egzisztenciák létesíthessenek, másrészt eleget tett a súlyos gazdasági viszonyok követelésének, hogy a jövedelmek lehetőleg arányosan megoszthatassanak. Ennek az elvnek a megvalósítása a kéményseprőiparosoknál annál is inkább jogosult volt, mert ez a foglalkozási ág, szemben az összes többi iparokkal, nincs kitéve a kereslet és kínálat konjunkturális hullámzásainak, sem a szabadverseny számtalan egyéb kockázatának, hanem mindezekkel szemben teljes védelmet élvez. A kéményseprőipar ugyanis a fennálló rendelkezések értelmében zárt kerületekben, tehát a szabadverseny kizárásával gyakorolható. Ezenkívül a törvény kötelezően előírja a kéményeknek bizonyos időközönként való tisztítását, tehát nem bízta a háztulajdonos tetszésére, hogy igénybe veszi-e a kéményseprő szolgáltatást vagy sem. Végül elrendeli a törvény, hogy a kéményseprésért fizetendő díjakat, amiket szintén a hatóság állapít meg, nemfizetés esetén községi módjára kell behajtani. A kéményseprőiparos jövedelmét és annak állandóságát tehát törvényes rendelkezések védik, sőt azt halála esetére még özvegye, illetőleg kiskorú gyermekei és unokái részére is biztosítják. A keresetnek ilyen hatósági védelme mellett méltányosnak kellett elismerni azt a kívánságot, hogy egyeseknek aránytalanul magas jövedelme helyett minél több kéményseprőiparos szerényebb, de tisztességes megélhetéshez jusson.

Ehhez képest a munkaadók, valamint a munkavállalók érdekviseleteinek meghallgatása után — figyelembevétel a budapesti összes kéményseprőiparosok bevallása alapján a kémények tisztítása után járó jövedelmet, — a székesfőváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése az 59/1932. sz. határozatával a kéményseprő-munkakerületeket hússzal szaporította.

Az újonnan alakított húsz kéményseprő-munkakerületnek I. fokon való betöltése ügyében az egyöntetű eljárás szempontjából a polgármesternek a m. kir. kereskedelemügyi miniszter előzetes hozzájárulásával adott felhatalmazása alapján a III. kerületi előjáró, mint I. fokú iparhatóság intézkedett. A húsz kéményseprő-munkakerületet az ideiglenes vezetéssel megbízott kéményseprősegédek az 1932. évi augusztus hó 1-én vették át. Az erre vonatkozó I. fokú iparhatósági intézkedés jogerős. A szóbanlevő munkakerületek végleges betöltésének ügye — minthogy az érdekelt a II. fokú iparhatósági döntés ellen jogorvoslattal éltek, — III. fokon való elbírálás végett a kormányhatóság előtt fekszik.

A kéményseprőiparban tapasztalható munkanélküliség csökkentése érdekében az elmúlt év folyamán még a következő intézkedések történtek. A munkakerületek szaporításával kapcsolatban a törvényhatósági bizottság közgyűlése a kéményseprőipari szabályrendeletet az előbb említett határozatával olyképen módosította, hogy a kéményseprőiparos munkakerületében legalább két állandó kéményseprősegédet, de a szükséghez képest ennél többet is és pedig a tűzbiztonság követelményeinek

megfelelő számú segédet köteles az iparban szokásos munkabér mellett alkalmazni. Azt, hogy az egyes munkakerületekben hány segédet kell alkalmazni, az iparhatóság állapítja meg. Hogy az iparhatóság ennek a feladatának megfelelőhessen, szükséges volt egyrészt annak a megismerése, hogy mekkora a kéményseprősegédnek egy napi munkateljesítménye, másrészt pedig az egyes kéményseprő-munkakerületek kéménylétszámának a megállapítása. Ezért a polgármester a kéményseprőiparosok és a kéményseprősegédek érdekképviselőiteinek bevonásával kísérleti kéményseprés megtartását rendelte el, továbbá a kéményseprőipari szabályrendelet 18. §-a alapján felhívta a székesfővárosban működő kéményseprőiparosokat és a húsz újonnan alakított munkakerületben a kéményseprési munkálatoknak ideiglenes ellátásával megbízott kéményseprősegédeket, hogy a munkakerületükben levő házakról és a házak kéményeiről vezetett jegyzéket záros határidő alatt mutassák be. A kísérleti kéményseprés megtartása céljából megalakított bizottság a próbaseprészt megtartotta, amelynek eredménye szerint — figyelembevée a munkaképességnek a munkaidő növekedésével járó fáradtság okozta csökkenését — egy kéményseprősegéd egy nap alatt napi 5 órai munkaidőt számítva, átlag 120 kémény tisztítását tudja elvégezni.

Miután a kémények létszámára vonatkozó jegyzékeket a kéményseprőiparosok, illetve az újonnan alakított munkakerületek ideiglenes vezetésével megbízott segédek benyújtották s ekképen mind az átlagos munkateljesítmény, mind az egyes munkakerületek kéménylétszáma ismeretes lett, a polgármester felhívta az I—X. kerületi előljárókat, mint I. fokú iparhatóságokat, hogy az 59/1932. kgy. sz. közgyűlési határozat 2. pontja alapján az átlagos munkateljesítménynek, továbbá a kéménykimutatóknak, valamint az egyes munkakerületek beépítési módjának figyelembevételével állapítsák meg, hogy a kéményseprőiparosok, illetőleg a kéményseprő-munkakerületek ideiglenes vezetésével megbízott kéményseprősegédek a tűzbiztonság követelményeinek megfelelő számú kéményseprősegédet tartanak-e és amennyiben szükségesnek tartják, úgy a megfelelő számú kéményseprősegéd alkalmazása iránt intézkedjenek. A segédlétszám megállapítása iránti eljárás a kerületekben folyamatban van.

Ezzel egyidejűleg a polgármester elrendelte a kéményseprőiparosok, illetőleg a munkakerületek ideiglenes vezetésével megbízott segédek által bemutatott kéményjegyzékek adatainak a kerületi előljárók által való ellenőrzését s mindazon esetekben, amikor a jegyzékek adatai az ellenőrzés alkalmával megállapított adatokkal nem egyeztek, a kéményseprő, illetőleg az ideiglenes vezető ellen a kihágási eljárást folyamatba tétette.

A temetkezési vállalatok, valamint a koporsót és halotti kegyeleti cikket árusító vállalatok üzletkörének meghatározása. A m. kir. kereskedelemügyi miniszter 110.699/1932. szám alatt rendeletet adott ki a temetkezési vállalatok, valamint a koporsót és halotti kegyeleti cikket árusító vállalatok üzletkörének meghatározása tárgyában. Ez a miniszteri rendelet a temetkezési vállalkozói ipar üzletkörének megállapítása tekintetében az eddigi gyakorlattal szemben lényeges változtatásokat eszközölt. A 843/1925. kgy. sz. szabályrendelet ugyanis a Községi Temetkezési Intézet részére a főváros területére nézve az iparnak kizárólagos jogon való gyakorlását biztosítja. Ezzel szemben a miniszteri rendelet csupán a halottaknak koporsóba helyezését, ravatalozását, őrzését és sírbahelyezését, vagyis csak a szorosan vett temetkezést utalja a Községi Temetkezési Intézet kizárólagos üzletkörébe, míg a koporsók és

kegyeleti cikkek árusítását — a temetkezési vállalkozói iparnak integráns részét — a szabályrendelet rendelkezésétől eltérőleg kiveszi abból és kimondja, hogy ezeket a cikkeket ezentúl bármely iparos, illetőleg kereskedő árusíthatja, akinek ez a fennálló szokás és gyakorlat szerint munkakörébe tartozik.

Minthogy a miniszteri rendelet rendelkezései a székesfőváros anyagi érdekeire károsak és sérelmesek voltak, amennyiben a temetkezési vállalkozásnak községi kezelésbe vétele és ezzel kapcsolatban a volt temetkezési magánvállalatok megváltása a székesfővárostól hatalmas — mintegy 1,000.000 pengőt kitevő — anyagi áldozatot kívánt, másrészt a rendelet az 1922. évi XII. t.-c. 47. §-ának 2. bekezdésében foglalt rendelkezéssel is ellentétben állott, a polgármester a székesfőváros anyagi érdekeinek védelme céljából az 1907. évi LX. t.-c. 7. §-a alapján a rendelet visszavonása iránt a főpolgármester útján a m. kir. kereskedelemügyi miniszter úrhoz előterjesztést intézett. Az előterjesztés azonban a kívánt eredményt nem hozta meg, miért is a törvényhatósági bizottság a miniszteri rendelet ellen az idézett törvény 5. §-ának a) pontjában biztosított jognál fogva a m. kir. közigazgatási bíróságnál panaszt emelt. A vonatkozó panaszírat, amely kimerítő indokolással igyekszik a főváros jogos érdekeit megvédeni, 1932. évi április hó 21-én, tehát a törvényben megállapított 15 napi határidőn belül be is nyújtotta a közigazgatási bíróságnál, ahol az jelenleg is tárgyalás alatt áll. A panasz benyújtása következtében a miniszteri rendeletnek a székesfőváros területén való végrehajtása a bíróság döntéséig halasztást nyert.

Az utcai árusítás az 1932. évben is megmaradt eddigi terjedelmében, jóllehet a nehéz gazdasági viszonyok s a következményükként fellépő munkanélküliség sok embert arra késztettek, hogy megélhetését az utcai árusítás útján próbálja biztosítani. Az utcai árusok létszáma mégsem emelkedett, mert az 1100/1922. kgy. sz. szabályrendelet 3. §-a alapján kerületenkint szervezett bizottságok az eddigi árusítóhelyeken kívül ebben az évben sem jelöltek ki újabb helyeket. Viszont épen a nehéz megélhetési viszonyokra való tekintettel az utcai árusítás terjedelmét, — pár esettől eltekintve, — lényegesen csökkenteni sem lehetett. Annyi eredmény azonban — dacára a helyfoglalási engedélyért folyamodók tömegének — mégis elérhető volt, hogy a közterhek és a mostoha gazdasági viszonyok súlya alatt sínylődő rendes kereskedelemnek az utcai árusításban meglevő versenye legalább nem növekedett.

A házról-házra járva való jogosulatlan árusítás az 1932. évben az utcai árusításnál is jobban érezhető versenyt okozott a kereskedelemnek. Különösen a ruházati és drogériacikkokkal házaltak sokan. Egyesek hirdetések útján tettek ajánlatot a közönségnek, hogy hívásra használt ruhákért házhoz mennek és azt elsőrendű gyapjuszövetekre cserélik be. A fennálló törvényes rendelkezések értelmében a házalásnak sem ez, sem más formája Budapesten nem engedhető meg, annál kevésbbé, mivel a házalás egyrészt a közönség, de különösen a legális kereskedők és iparosok érdekeit sérti. A házalással való visszaélés megakadályozása céljából a szükséges intézkedések megtörténtek, úgyhogy egyrészt a rendőrség a házalogyanús egyéneket állandó ellenőrzés alatt tartotta s a tettenérteket előállította, másrészt a kerületi előljárók a házalókkal szemben a megtorló eljárást soronkívül lefolytatták.

Az ipartestületek felügyelete. Az ipartestületek felügyelete tekintetében az év folyamán lényeges változást hozott az ipartestületekről és az ipartestületek országos központjáról alkotott 1932. évi VIII. törvénycikk, amelyet a m. kir. kereskedelem-

ügyi miniszter a 163.400/1932. szám alatt kiadott rendeletével az 1932. évi november hó 20-án léptetett életbe. Ezen törvény 32. §-a szerint ugyanis az ipartestületek felett a közvetlen hatósági felügyeletet — amelyet addig a IV. ker. előjáró látott el — a székesfőváros területén a polgármester gyakorolja.

Az idézett törvényhely szerint a polgármester, mint az ipartestületek felügyelő hatósága :

köteles az ipartestületeket feladatainak ellátásában támogatni, szükség esetén útbaigazítással, tanáccsal ellátni; jogában és kötelességében áll az ipartestület közegeinek működését ellenőrizni; a mulasztók ellen a megfelelő eljárás megindítását elrendelni; büntetendő cselekmény elkövetői ellen feljelentést tenni, abban az esetben pedig, ha állásukban való meghagyás közszempontból aggályos lenne, az illetőket az ipartestületben elfoglalt tisztségüktől a szabályszerű eljárás befejezéséig felfüggeszteni ;

köteles az ipartestület ügy- és vagyonkezelését évenként legalább egyszer megvizsgálni; ezenkívül bármikor tarthat vizsgálatot és az ipartestület összes könyveit, feljegyzéseit, irományait megtekintheti ;

az ipartestület önkormányzati szerveinek egybehívását a cél megjelölésével bármikor elrendelheti és amennyiben az ipartestület közegei ennek a rendelkezésnek eleget nem tennének, az önkormányzati szerveket maga is összehívhatja, tanácskozásaiakon bármikor résztvehet ;

ha az önkormányzati szervek törvényellenesen vagy az ipartestület érdekeit veszélyeztető módon járnak el avagy az államra vagy a társadalmi rendre veszélyes célokat szolgálnak, erről a körülményről a budapesti kereskedelmi és iparkamarának és az ipartestületek országos központjának meghallgatása után és azok véleményének felterjesztésével a kereskedelemügyi miniszternek esetről-esetre jelentést tesz ;

az ipartestület közvetlen támogatása és ellenőrzése céljából a felügyelete alatt álló minden ipartestülethez iparhatósági biztost rendel ki ; az iparhatósági biztos megbízatását bármikor visszavonhatja ;

az iparhatósági biztos csupán indokolt készkiadásainak megtérítését és az időmulasztásból vagy keresete elmaradásából származó kárának mérsékelt pótlását kívánhatja ; a kiszállás és kárpótlás megtérítése az ipartestületet terheli ;

ezeket az összegeket a kereskedelemügyi minisztertől rendelettel megszabott szerény keretek között a felügyelőhatóság állapítja meg, ennek pénztárába fizeti be az ipartestület és az iparhatósági biztos a felügyelőhatóságtól veszi át.

A felügyelőhatóságnak joga van az ipartestület bármely szervének olyan határozatát vagy intézkedését, amely a hatályban levő törvényekkel vagy rendelkezésekkel ellentétes, nemcsak fellebbezés esetében, hanem hivatalból is megsemmisíteni és az ipartestület illető szervét újabb határozatnak záros határidőn belül leendő hozatalára utasítani.

A polgármester felügyelő hatósági jogköréből kifolyólag ellenőrizte, hogy mindegyik ipartestület a hivatkozott törvényben megállapított határidőn belül megtartotta-e rendkívüli közgyűlését az ipartestületek országos központjába kiküldöttek megválasztása céljából ; továbbá az ipartestületek közvetlen támogatása és állandó hatósági ellenőrzése céljából kirendelt iparhatósági biztosokat megillető kárpótlás

összegét az idézett törvény alapján rendeletileg szabályozta; az ipartestületek évi ügy- és vagyonkezelésére vonatkozó vizsgálatokat előkészítette s végül az idézett törvény életbelépésével kapcsolatban szükséges több intézkedést tett.

Ipar- (kereskedő-) társulatok. A polgármester az elmúlt esztendőben is számos újonnan alakított ipar- (kereskedő-) társulat alapszabályát, illetőleg a már létező ipar- (kereskedő-) társulat módosított alapszabályát terjesztette fel jóváhagyás céljából a m. kir. kereskedelemügyi miniszter úrhoz. A miniszter rendeletére október hónapban az alapszabályokkal bíró ipar- (kereskedő-) társulatok újból összeírtak. Az összeírás eredményeképpen megállapítást nyert, hogy Budapesten 258 ipar- (kereskedő-) társulatot tartanak nyilván, amelyek közül azonban 56 alapszabályszerű működést már nem fejt ki. Ezen testületek feloszlataása iránt a szabályszerű eljárás megindult.

Ipari kihágások. A leromló gazdasági helyzet hátrányos következményei a jogosulatlan iparüzés, az ú. n. kontárkodás elharapódzásában is jelentkeztek, ami viszont az iparostársadalom mind erősebb megmozdulását váltotta ki ellenhatás gyanánt. Az iparosérdekeltségek gyűlésein egymást érték a határozati javaslatok, amelyek a hatóság sürgős intézkedését és védelmét kívánták a válsággal küzdő iparosság létét fenyegető kontárkodás megfékezésére. Az 1932. év folyamán tömegesen árasztották el az ipartestületek feljelentéseikkel az I. fokú rendőri büntető bíróságokat, kérve a m. kir. kereskedelemügyi miniszter jogosulatlan iparüzés leküzdése tárgyában kibocsátott 81.161/1928. K. M. számú rendeletének legszigorúbb alkalmazását olyképen, hogy a kontár ne csak kisebb-nagyobb büntetéssel sujtassék, hanem a rendelet célzatának megfelelően a további jogosulatlan iparüzésben karhatalommal meg is akadályoztassék. Az eljáró hatóságok maguk is átérezték a segítség szükségességét és az alaki jogszabályok nyújtotta lehetőségek korlátain belül igyekeztek a megtorló eljárást sürgősen lefolytatni és ítéletet hozni.

A kontárok üldözésének még hatékonyabbá tétele érdekében a m. kir. kereskedelemügyi miniszter a 172.510/1932. sz. rendeletével utasította az I. fokon eljáró rendőri büntetőbírákat arra, hogy a jogosulatlan iparüzés miatt tett feljelentések esetén soronkívül, lehetőleg a feljelentés beérkeztétől számított 8 napon belül hozzanak ítéletet, a megfellebbezett ítéleteket pedig a fellebbezési határidő elteltével azonnal, lehetőleg 24 óra alatt terjesszék fel a fellebbezés elbírálására illetékes rendőri büntetőbírósághoz. Felhívta egyben a rendőri büntetőbíróságok vezetőit, hogy a gyors és szakszerű elintézés biztosítása végett a jogosulatlan iparüzés miatt folyamatba tett rendőri büntető ügyek kizárólagos intézésére I. fokon megfelelő számú rendőri büntetőbíró rendelkezésére álljon ki, II. fokon való elintézésnél pedig gondoskodás történjék, hogy ugyancsak kizárólag e célra kijelölt előadók működjenek közre. Ezen rendelet végrehajtása során a törvényhatósági bizottság közgyűlése a kerületi előjárásokhoz beosztott számos fogalmazási tisztviselőnek adott megbízatást a rendőri büntetőbírói jogkör gyakorlására, a polgármester pedig elrendelte, hogy a jogosulatlan iparüzés miatt tett feljelentéseket a többi ügyektől való éles megkülönböztetés végett »Kontárügy. Soronkívül!« jelzéssel kell ellátni és a II. B. N. 6. §-a értelmében kötelezően előírt vizsgálatokat, amelyek a terheltek vagyoni és kereseti viszonyainak megállapítására irányulnak, meg kell gyorsítani olyképen, hogy a feljelentéseket a beérkezéstől számított 24 órán belül a nyomozóközegnek ki kell adni, aki viszont jelentését további 24 órán belül az ügyben eljáró rendőri büntetőbíróhoz eljuttatni köteles.

A rendőri büntetőbíráskodással kapcsolatos ügyintézés szabályszerűségének és meggyorsításának fokozottabb biztosítása érdekében továbbá a polgármester 152.812/1932—XV. sz. a. terjedelmes rendeletet bocsátott ki a kerületi eljáróságokhoz, pontról-pontra kiterjeszkedve azokra a gyakran előforduló esetekre, amikor a Rendőri Büntető Szabályzat (Rbsz.), a Rendőri Ügyviteli Szabályzat (Rüs.) és az 1928. évi X. t.-c. (II. B. N.) rendelkezései figyelmen kívül hagyatnak. Főleg a Rbsz. 17. §-a, ki tekintendő sértettnek, Rbsz. 62., 63. és 64. §-ai, mikor lehet büntetőparancsot kibocsátani, mikor lehet büntetőparancsban magánkövetelést megítélni, hogyan kell a büntetőparancsot szabályszerűen kézbesíteni, Rbsz. 106. §-a, szakképviselőt mikor kell a tárgyalásra meghívni, Rbsz. 124. és 132. §-ai, terheltek és tanúk kihallgatásának módozatai, Rbsz. 60., 146. stb. §-ai, a tárgyalási jegyzőkönyv szabályszerű elkészítése, Rbsz. 156. §-a, az ítélet megfelelő szövegezése, a II. B. N. 4. §-ának és a Kbt. 21. §-ának kellő alkalmazása, Rbsz. 203. §-a, a fellebbviteli hatóság által elfoglalt jogi álláshoz való alkalmazkodás, Rüs. 37. §-a, a bűnjelként lefoglalt tárgyak kezelésének módja, végül a kegyelmi kérelmek felterjesztésének mikéntje s a kérelemre vonatkozó véleményes jelentés szerkesztésének módja voltak azok a kirívóbb esetek, melyekre vonatkozólag indokoltnak látszott, hogy az I. fokú rendőri büntetőbíráskodás útmutatást nyerjenek.

Mezőgazdasági igazgatás. A főváros teljes erővel folytatta azt a védekező munkát, amely a magyar gyümölcstermelés veszedelmeinek, elsősorban a kaliforniai pajzstetűnek leküzdésére irányul. Az erre a célra alakított faiskolai felülvizsgáló helyi bizottság az állami rovarügyi állomás bekapcsolásával többször is megvizsgálta az összes budapesti faiskolákat s az egyes magángyümölcsösöket is. Állandó ellenőrzés alatt állott a vidékről történő gyümölcsfelfelhozatal s a számára kijelölt csemetefapiac is ott, ahol szükségesnek mutatkozott, a szükséges óvintézkedések haladéktalanul foganatosítottak.

Az 1894. évi XII. t.-c. 25. §-a értelmében a köztenyésztésre szolgáló apaállatok beszerzéséről, elhelyezéséről és gondozásáról a község tartozik gondoskodni. Ennek megfelelően a székesfőváros még az 1930. év tavaszán próbaképpen négy bikát szerzett be, amelyeket azonban, minthogy súlygyarapodás folytán alkalmatlanokká váltak, az elmúlt év folyamán el kellett adni. Pótlásukra a főváros 3 új tenyészbikát vásárolt és azokat a tehéntartó gazdák kívánságához képest Óbudán, Kőbányán és Rákosfalván helyezte el.

Közraktárak. A gazdasági élet egyik fontos ágazatának, a kereskedelemnek összezsugorodását élénken jellemzi a Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank által bérlett fővárosi közraktárak forgalmának erős visszaesése és az ennek következtében előállott üzleti veszteség. A bérleti szerződés értelmében a székesfőváros a raktározási üzlet jövedelméből csak akkor részesedik, ha a tiszta nyereség a befektetett tőkének legalább 5%-át eléri. Minthogy az 1932. évben az üzleti számadások veszteséggel zárultak, a székesfőváros a közraktárakból jövedelmet nem kapott. A közraktárak üzletmenetének veszteséges voltát az erősen megcsappant kereskedelmi forgalmon kívül a közraktári vállalatok között megindult verseny is fokozta. Kétségtelen, hogy a mostani leromlott gazdasági viszonyok mellett Budapesten túlkínálat áll fenn a közraktári férőhelyek tekintetében és így az erős verseny következtében a közraktári vállalatok a raktározási díjteleket leszállítani kényszerültek. A fővárosi

közraktáraknak különösen erős versenytársa a Csepel szigetén működő állami vámmentes kikötő, amely modern berendezésével és igen alacsonyan megállapított díjtételeivel magához vonta a multakhoz képest megcsappant mennyiségű, beraktározásra kerülő áruk kezelését. A fővárosi közraktárakban tárolt árucikkek túlnyomó részét a gabonafélék képezték, míg a darabáruforgalom teljesen jelentéktelen volt.

A Teleki-téri zsbáruvásártelep. A Teleki-téri zsbáruvásártelepen elharapódzott zugárusítás megszüntetése érdekében a polgármester átírt a m. kir. állami rendőrség főkapitányságához és az ottani tarthatatlan, az iparendeléssel rendelkező ószeresek és zsbárusok megélhetését veszélyeztető állapotokra való tekintettel, a telepre szolgálattételre kivezényelt rendőrök létszámának a szaporítását és a zugárusok erőlyesebb üldözését kérte. Ezen átirat, majd az ebben az ügyben a különböző minisztériumok képviselőinek bevonásával folytatott tárgyalások eredményeképpen sikerült a telepen a rendőrök létszámának a szaporítását keresztülvinni és a telepet a legitim árusok jogos kívánságának megfelelően a zugárusoktól gyökeresen megtisztítani.

Azok a rendellenességek, amelyek a Teleki-téri zsbáruvásártelepen nap-nap után ismétlődtek, szükségessé tették ezenfelül a telep használatáról szóló s jelenleg már teljesen elavult rendelkezéseket tartalmazó 625/1898. kgy. számú szabályrendelet módosítását is. Az erre vonatkozó tervezet, amely a telepen árusító zsbárusok és ószeresek jogait és kötelességeit a vonatkozó törvényes rendelkezések s a mostani viszonyok szem előtt tartása mellett részletesen szabályozza, elkészült és hozzászólás végett a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarának és az érdekeltségeknek is megküldetett.

Budapesti Nemzetközi Vásár. A gazdasági válság elleni küzdelemről szólva, meg kell emlékeznünk a Budapesti Nemzetközi Vásárról is, amely a gazdasági tényezőket kitartásra buzdító és tevékenységüket serkentőleg előmozdító hatásával közgazdaságunk egyik legjelentősebb megnyilvánulása, miért is megtartását és rendezését a főváros az 1932. évben is mind anyagilag, mind erkölcsileg hathatósan támogatta. A vásárnak az ipari termelés és a kereskedelmi tevékenység fokozására gyakorolt, valamint az idegenforgalmat fellendítő hatásai közismertek. A vásár nélkülözhetetlenségét mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy a nehéz viszonyok ellenére is a magyar nagy-, közép- és kisipar a nálunk különösen fontos háziiparral és a kereskedelemmel versenyezve vett részt az 1932. évi vásáron, jöllehet a részvétel nagy és kockázatos befektetést igényelt. Ez a befektetés azonban a szakszerű rendezés és propaganda folytán megmozdított nagy tömegek vásárlókedvének felkeltésével megtért.

Néhány számadat legjobban bizonyítja a vásár közgazdasági jelentőségét és a székesfőváros részéről a vásárral szemben elfoglalt kedvező álláspont helyességét. Az 1932. évben megtartott vásáron 1232 bel- és külföldi kiállító vett részt. A bel-földiek közül a legtöbb kiállító, számszerint 210, az iparművészeti, kézimunka- és háztartási ipar köréből került ki. Jelentős számmal vett részt a vas-, gép- és elektromosipar 172 kiállítóval, az élelmiszer- és tejipar 191, a bútorszakma 89, a textilipar 84 kiállítóval. A kiállítóknak csak 3%-a volt külföldi, de ezek is olyan cikkekkel vettek részt, amelyeket a hazai ipar nem állít elő. A vásárt tíz nap alatt kb. 500.000 látogató tekintette meg. A fővárost a vásár tartama alatt 60.000 idegen kereste fel, akik közül mintegy 20.000 külföldi volt. A vásár

sikere elsősorban a szakszerűen irányított propagandának következménye. A vásár vezetősége propagandára 215.168 pengőt költött, költségvetésének több, mint egyharmad részét. A székesfőváros a vásárnak 20.000 pengőt meghaladó értékű támogatást nyújtott, nem számítva a vásár területén, úgyszintén a budapesti kereskedők és iparosok által a vásár tartama alatt reklámvilágítás céljaira igénybevett elektromosáram után adott kedvezményt. Az eredményeket számbavevően megállapítható, hogy az 1932. évi Budapesti Nemzetközi Vásár a magyar ipar és kereskedelem nagymérvű megnyilatkozása volt és a főváros életének egyik legkimagaslóbb eseményeként jelentkezett.

Meg kell még említenünk az Országos Iparegyesület által az 1932. szeptember havában rendezett IV. Országos Kézműipari Tárlatot is, mely elsősorban a kisiparosok termelvényeinek bemutatója volt. A főváros ezt a kiállítást a városligeti kiállítási csarnok ingyenes átengedésével támogatta s azonkívül több, kiváló munkával szereplő kiállító részére díszoklevelet is adományozott.

Dunapartok. A dunai rakpartok hasznosítása évről-évre nyilvános pályázat útján történik. Az 1932. évre beérkezett ajánlatokból kitűnt, hogy a gazdasági helyzet további rosszabbodása a dunaparti bérleteknél is éreztette hatását, mert a hajózási és az ipari vállalatok csaknem kivétel nélkül csökkentették a bérelt területeik nagyságát, a szénnagykereskedő vállalatok pedig, miután a behozatali korlátozások következtében a külföldi szén behozatala teljesen megszűnt, dunai rakodóikat teljesen megszüntették. Ezzel szemben a vízisport további örömdetes fejlődésével párhuzamosan erősen megnövekedett azoknak a száma, akik a dunai rakpartokat csónakházak és week-end-telepek céljára kívánják igénybevenni, úgyhogy ezeknek az igényeknek kielégítése már-már nehézségekbe is ütközött, minthogy az erre a célra igényelt területek legnagyobb részének városszabályozási szempontokból más rendeltetése van. Meg kell még emlékezni azokról az idényszerű vállalkozásokról is, amelyek évről-évre mind sűrűbben jelentkeznek dunaparti területekért és hol vízi kávéházat, hol tutajmozgót, hol egyéb szórakozás céljait szolgáló vízi építményeket szeretnének a Dunán létesíteni, mely tervek közül azonban töke hiányában eddig még egyik sem került kivitelre.

Azok a kavics- és homokrakodók, amelyek az Erzsébet-híd és a Szent Gellért-tér közötti budai partszakaszon voltak, a Szent Gellért- és Rudas-gyógyfürdők igazgatóságának panaszára az elmúlt évben áthelyeztettek a Műegyetem alatti partra, mert a kotróhajók füstje és a szél által felkavart éles homok és por kellemetlenné, sőt sokszor elviselhetetlenné tette a tartózkodást a Rudas-fürdő előtti parkot és ivócsarnokot felkereső közönség részére.

A dunai rakodópartok bére a rakpartok fekvése és használhatósága szerint folyóméterenkint 8 és 95 pengő között váltakozott. Ezeket a béreket, amelyek 1927 óta nem változtak, az elmúlt évben még nem állott módjában a fővárosnak mérsékelni, azonban különféle fizetési könnyítéseket adott, hogy a súlyos gazdasági válsággal küszködő vállalatok kötelezettségeiknek meg tudjanak felelni. A dunai rakodópartoknak a partbéreken kívül egyéb jövedelmét képező kikötési díjak és a szabadkikötőkben szedett karóengedélydíjak, dacára a súlyos gazdasági viszonyoknak, alig csökkentek valamit, ellenben a rakodóhelydíjak a szállítási nehézségek és az építkezéseknek kisebb mérve folytán egyharmadára estek vissza.

A helyi hajózást az elmúlt évben a Magyar Mótorhajózási Részvénytársaság motorcsónakjai bonyolították le, azonkívül kisebb alkalmi vállalkozások alakultak, amelyek a strandfürdőkre és üdülőtelepekre szállították ki a fürdeni és üdülni vágyó közönséget. Itt kell megemlékezni a Magyar Folyam- és Tengerhajózási Részvénytársaság sétahajóiról és egyéb alkalmi járatairól is, amelyeket az elmúlt évben vezetett be és amelyek igen nagy népszerűsége tettek szert, valamint a Csernátöny-féle Budapest—Ráckeve—Dömsöd hajózási vállalatról, amely a soroksári Dunaágat kapcsolta be a főváros vízforgalmába s részint az ott fekvő községek terményeit szállította be propellerjein a Központi vásárcsarnokhoz, részint a kirándulóknak nyújtott lehetőséget e Dunaág felkeresésére.

A dunai rakpartok további kiépítése tekintetében nagyobb szabású munkálatok az elmúlt évben sem történhettek. Bár a rakpartok további kiépítése égetően szükséges volna, már csak azért is, hogy a város belső területén levő Dunapartok teljesen tehermentesíthetők legyenek a tárolástól és rakodástól, az általános gazdasági válság mellett erre egyelőre nem is lehetett gondolni. A kisebb, inkább vízszabályozási munkálatok azonban az elmúlt évben sem szüneteltek, így többek között az óbudai Dunapart rézsús kiképzése felfelé egészen az óbudai csavargőzsállomásig folytatódott, valamint a rómaifürdői parton a főváros határától kezdődőleg is épült egy 275 fm hosszúságú, ugyancsak rézsús kiképzésű partszakasz. Az Árpád-utca irányában fekvő Dunaparton levő merőleges partfalat, amely az idők folyamán erősen megrongálódott, át kellett építeni, a Rákospataknak az újpesti rakparton levő torkolatánál pedig, ahol eddig nem lehetett átmenni, gyalogjáró híd létesült, amiáltal a Dunapart most már egészen az újpesti télikikötő bejáratáig járhatóvá vált.

Hordójelző Hivatal. A Hordójelző Hivatal az 1932. évben 22.428 darab közönséges hordót jelzett és pedig 19.932 darabot a hivatalban, 2496 darabot a helyszínen; továbbá 45.800 darab söröshordót, valamennyit a helyszínen. Tevékenysége után 22.861.45 pengő jelzési és 227.63 pengő raktári díjat, összesen tehát 23.089.08 pengőt szedett be, ami az 1931. évben elért eredménnyel szemben újabb, mintegy 25%-os csökkenést mutat. Ennek következtében, bár a polgármester a hivatal személyzetét a lefolyt évben ismét egy hordójelző- és egy segédmunkás-altiszttal s azonfelül még egy ideiglenes hivatalnokkal is csökkentette, úgyszintén a dologi kiadásokat is a lehetőség határáig lecsökkentette, a hivatal gazdálkodásában az 1927. év óta jelentkező hiányt nem lehetett kiküszöbölni. A hiány megszüntetése érdekében a polgármester a kereskedelmi miniszter úr elé különböző javaslatokat terjesztett.

Kisipari Hitelintézet. A kisiparosság és a kiskereskedők helyzete az utóbbi esztendőekben a gazdasági válság állandó súlyosbodása következtében mindjobban leromlott. A kisiparos és kiskereskedő társadalomnak még sohasem volt oly nagy szüksége speciális hiteligényeit lebonyolító intézményre, mint az elmúlt esztendőben. De még sohasem igazolódott be annyira az intézet hitelpolitikájának helyessége, mint épen most, mert csak ezzel az előrelátó hitelpolitikával vált lehetségessé, hogy ezekben a nehéz időkben erős alapokon álló és a nehéz viszonyok közötti hitelszolgáltatásra teljesítőképesen megszervezett intézet állhatott a komplikált kistételű hitel-ellátás rendelkezésére.

A munkaalkalmaknak és a kereseti lehetőségeknek újabb nagyarányú csökkenése nemcsak fokozta az ügyfelek megélhetési lehetőségeinek nehézségeit, hanem ezenfelül

állandóan gyengítette fedezeteiket is. Ezáltal úgy az újabb, mint a régebbi hitelekkel kapcsolatos szolgálat mind súlyosabbá és nehezebbé vált.

A rendkívül súlyos viszonyok ellenére azonban mégis

2793 tételben 2,144.190·45 pengő újabb kisipari és

923 « 815.330·35 « « kiskereskedelmi, összesen tehát

3716 tételben 2,959.520·80 pengő újabb hiteleket folyósított az intézet ügyfeleinek.

Az új folyósításokat hitelkereteinek mindössze 40.002·16 pengő emelkedésén felül azok az összegek tették lehetővé, amelyek az ügyfelektől az elmúlt esztendőben visszafolytak. A nehézségek állandó fokozását mutatja az is, hogy az új hiteleknek átlaga most már mindössze 796·42 pengő, ami újból csökkentően hat a régi tétel-átlagra, amely a tőketörlesztések következtében amúgyis állandóan csökken. A kezelési költségeknek ebből eredő aránylagos drágulását még tovább fokozza az a körülmény, hogy a tőketörlesztések a nehéz viszonyok következtében az ügyfeleknek mindinkább nagyobb és nagyobb nehézségeket okoznak.

Az intézet által az 1932. évi december hó 31-éig kihelyezett 11,012.467·61 pengő váltókölcsonból 86·37% ingatlannal, 0·26% kézzizáloggal, 13·37% legalább két kezessel volt fedezve. Az év folyamán az adósok 2,884.113 pengőt törlesztettek, ami az 1931. december 31-i állomány 26·19%-ának felel meg.

Az intézetnél az 1932. év végén a takarékbetétek összege 336.593 pengő volt, ami a múltévvel szemben 10%-os csökkenést mutat és kétségtelenül az iparosság romlott anyagi helyzetének a következménye. A folyószámlabetétek összege 533.632 pengő volt, ami a múltévi összeggel szemben mintegy 20.000 pengő különbözetet jelent. Az intézet az elmúlt év folyamán 172.951 pengő erejéig vállalt szavatosságot, illetőleg tett le óvadékot oly kisiparosok részére, akik közmunkákat vagy egyéb más munkát vállaltak. E tétel az 1931. évi 282.859 pengővel szemben 109.908 pengő csökkenést mutat. Ez a körülmény az iparosság munkaalkalmainak és vállalkozási lehetőségeinek igen nagymértvű további csökkenését tükrözi vissza.

Az intézet az 1932. évben — miután a kétes és behajthatatlan követelések leírására 94.000 pengőt tartalékol — 22.025 pengő tiszta nyereséget ért el.

1932. december 31-én a kisipari és kiskereskedelmi hitelellátás céljaira a következő tőkék állottak az intézet rendelkezésére :

Saját tőke :

Részcénytőke	1,600.000— P	
Tartalék	775.892·92 «	
Hianysszavatossági tartalék	213.573·82 «	2,589.466·74 P
Behajthatatlan és kétes köv. tartalék		42.000— «

Kisipari hitelkeret :

A P. K.-nál	2,389.946·56 P	
A Községi Takarékpénztárnál	5,100.000— «	7,489.946·56 «

Kiskereskedelmi hitelkeret :

A P. K.-nál Budapest részére	1,520.181·95 P	
Községi Takarékpénztárnál	200.000— «	
Budapest székesfőváros betéte	1,000.000— «	
	2,720.181·95	
A P. K.-nál a vidék részére	279.873·65 «	3,000.055·60 «

A kisiparosság és kiskereskedők állandó hitel- ellátását szolgálta tehát	13,121.468·90 P,
---	------------------

ami az előző évi összes hitelellátó kerettel szemben jelentéktelen emelkedést mutat.

A Budapesti Kisipari Hitelintézet Rt. helyzetét, 1932. évi fejlődését és működését illetőleg utalunk a Statisztikai Évkönyv megfelelő fejezetére.

Községi Takarékpénztár. Az elmúlt esztendő, köztudomás szerint a gazdasági és pénzügyi világválság jegyében folyt le. Ez a válság az év folyamán az olyannyira óhajtott és várvavárt enyhülés helyett inkább csak fokozódott és ha a nemzetközi politika terén egy-egy alkalommal fel is csillant a helyzet javulásának reménye, az utánuk következő sorozatos csatlódások még inkább súlyosbították a válságos helyzetet.

Az erőforrásai nagy részétől megfosztott és a már évek óta folyton csak mélyülő válságtól szenvedő hazánkban természetszerűen szintén nem állhatott be enyhülés e téren, sőt ellenkezőleg, csak további rosszabbodás következhetett. A mezőgazdasági termények egy részének ez évben is folytatódó árlemorzsolódása az agrárolló további kiszélesedéséhez, értékesítésük nehézsége pedig egyrészt a lakosság mezőgazdasággal foglalkozó részének fokozódó elszegényedéséhez, másrészt az ország külkereskedelmi mérlegének továbbra is kedvezőtlen alakulásához vezetett. A külállamok mesterséges elzárkózása és az önellátásra való törekvésnek úgyszólván minden téren erőszakolt keresztülvitele a kiviteli lehetőségeknek olyan szűk határokat szabott, hogy a behozatalnak kényszerű és igen nagymértékű korlátozása dacára sem volt lehetséges az ország külkereskedelmi mérlegét aktívvá tenni. Ugyanígy nem vezettek még eredményre az államháztartás egyensúlyának helyreállítására irányuló törekvések sem, dacára az év folyamán két ízben is eszközölt általános tisztviselői illetmény-csökkentésnek és a beruházások terén szinte már túlságig keresztülvitt takarékosági rendszabályoknak. Ezek a rendszabályok, a társadalom nagy áldozatkészsége, a városi lakosság adóterheinek fokozása és a szükségletet alig fedező minimális bankjegyforgalom a pengő vásárlóértékét fenn tudták ugyan tartani, de természetes folyományképpen a másik oldalon a munkanélküliség további növekedéséhez és a fogyasztás általános és nagyarányú csökkenéséhez kellett, hogy vezessenek s így visszahatásukban ismét a gazdasági forgalom további megbénításához s az állami bevételek újabb csökkenéséhez járultak hozzá.

A külkereskedelmi forgalom terén az egyes államokkal megkötött clearing-egyezmények nem ellensúlyozhatták a külföldi fizetési eszközök forgalmának kényszerű korlátozásából eredő káros következményeket, a gazdasági és pénzügyi válság viszont lehetetlenné tette az ország számára, hogy a szükséges külföldi fizetési eszközöket megszerezze. Sem az ezek hiánya folytán életbeléptetett transzfermoratórium, sem a belföldi piacra kiható s az év folyamán fokozatosan keresztülvitt jelentékeny kamatleszállítások önmagukban még nem elegendők a gazdasági szervezet vérkeringésének újjáélesztéséhez. Különösen a mezőgazdaság volt mindig kevésbé képes eleget tenni fizetési kötelezettségeinek és az átmeneti megsegítése érdekében meghozott s bizonyos tekintetekben túlzó adósvédelmi intézkedések még inkább megbénították a hiteléletet, fokozván a tőke amúgyis egyre növekvő bizalmatlanságát.

Mindezek a körülmények természetesen Budapest székesfőváros életében is éreztették hatásukat, mégis rá kell mutatni arra, hogy a székesfőváros pénzügyi egyensúlyát az elmúlt év folyamán is megőrizte. Ez a tény megkönnyítette az intézet számára, hogy hivatásának megfelelően rendelkezésére állhasson a székesfővárosnak a szükséges átmeneti hitelek nyújtása terén s ugyancsak ez a tény tette lehetővé

viszont, hogy a székesfőváros az egész rövid időtartamra igénybevett ezen átmeneti hitelek, melyeket mindenkor erőviszonyainak leggondosabb mérlegelésével bocsátott a takarékpénztár rendelkezésére, minden esetben pontosan visszafizethesse.

Ugyancsak jóleső örömmel kell rámutatni a betevőknek a takarékpénztárral szemben az év folyamán is megmutatkozó bizalmára, mely a székesfőváros lakosságának egyre szélesebb rétegei részéről fordul feléje. Ez a növekvő bizalom tette lehetővé az év folyamán is, hogy a viszonyok által szűkreszabott korlátokon belül ugyan, de mégis rendelkezésére állhasson az intézet a székesfőváros lakosságának. Ennek a bizalomnak tudható be, hogy az intézeti betétek a súlyos válság jegyében lefolyt év folyamán is jelentősen emelkedtek.

Az elmúlt üzletév eseményeiről szólva, elsősorban kell megemlékezni a közvélemény előtt főbb vonásaiban ismeretes úgynevezett HÉV-Parkváros Rt. tranzakcióról; a tranzakció végleges lebonyolítása ugyan egyes jogi és technikai intézkedések elhúzódása folytán az év végéig még nem történhetett meg s így természetesen a mérlegszámlában sem juthatott kifejezésre. Ennek a tranzakciónak a keretében a takarékpénztár megszerezte a Parkváros Rt. összes részvényeit, melyeknek tulajdonbavétele útján körülbelül 400.000 négyszögöl svábhegyí és körülbelül 26.000 négyszögöl gellérthegyí telek kerül érdekkörébe. Míg maga ez a tény egyfelől lehetővé teszi azt, hogy a főváros eme legszebb fekvésű villanegyedeiben teljes mértékben biztosíthassa az intézet a székesfőváros telekpolitikai intencióit, addig a telkek a bennük rejlő jelentős latencia folytán az erőforrásokat növelik és jelentékeny tevékenységet biztosítanak az intézet számára más téren is. De ezen túlmenően a tranzakció lebonyolításával abban is szolgálatot tett a vállalat a székesfőváros közönségének, hogy a Budapesti Helyiérdekű Vasutak Rt. részvénytöbbségének megszerzésével lehetővé tette a főváros közlekedésének egységesítését.

Az év végén további feladatát képezte az intézetnek a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. felszámolásával járó tevékenység. A Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. ugyanis jelentékeny veszteséget volt kénytelen kimutatni s mint-hogy az intézménynek az eddigi keretek között való fenntartása nem látszott kívánatosnak, a székesfőváros törvényhatósága még az elmúlt év első felében elhatározta az intézmény felszámolását. A felügyeleti hatóság jóváhagyása után a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. december 12-én tartotta meg a felszámolást kimondó közgyűlését. A székesfőváros törvényhatósága a felszámolás keresztülvitelével a Községi Takarékpénztárt bízta meg olyképen, hogy a felszámoló vállalat részvényeinek a székesfőváros tulajdonában levő 97½%-os részvénytöbbségét a takarékpénztárnak engedte át s felszámolókul a székesfőváros kiküldöttein kívül a takarékpénztárnak négy főtisztviselője jelöltetett ki. Feladatát a székesfőváros érdekeinek megóvásán kívül főleg az képezi, hogy a felszámolás tartama alatt a vásárpénztári intézmény zavartalan és a közélet érdekében is feltétlenül szükséges működését a törvényes keretek szem előtt tartásával biztosítsa. Ezt a tevékenységét csak az év utolsó napjaiban kezdhette meg az intézet.

Az elmúlt év folyamán a magyar pénzügyintézetek részvételével kibocsátásra került államkölcsön nyújtásában 1,400.000 pengő névértékű kincstárjegy átvételével vett részt a takarékpénztár, ezúttal is közérdekű feladatot szolgálva.

Általánosságban az elmúlt üzletév folyamán is ugyanaz az óvatos s a viszonyok mérlegelésével és gondos előrelátással irányított üzletpolitika vezette az intézetet

egész tevékenységében, ami az elmúlt évek során is mindenkor sikeresnek bizonyult és ez évben is lehetővé tette nemcsak a mobilitás teljes megőrzését és az erő fenntartását, de sőt ezeknek fokozását is.

A takarékkönyvekre és folyószámlára elhelyezett betétek összege a múlt évi 52·4 millióról 57·3 millióra emelkedett. Ez az újabb circa 10%-os emelkedése a betétállománynak olyan év eredménye, amelyben az ország betétállománya csökkent. A nehéz időkben elért ezen jelentős eredmény a takarékpénztár egész üzletpolitikájának és tevékenységének igazolása.

A korábban már széles körre kiterjesztett iskolai takarékosági akcióját a takarékpénztár a viszonyokhoz képest kielégítő eredménnyel folytatta.

A Budapest székesfőváros rendelkezésére álló községi folyópénzek és különféle betétek összege rendeltetésszerű felhasználásuk folytán az év folyamán 16·1 millióról 13·7 millióra csökkent.

A hitelezők tétele 9·8 millióval szemben csekély változással 8·4 milliót mutat ki.

A készpénz- és zsírókövetelések összege a múlt évi 4·9 millióról 3·3 millióra csökkent ugyan, a pénzügyintézeteknél és bankcégeknek fennálló követeléseik összege viszont 5·1 millióról 6·9 millióra emelkedett s így az elmúlt évben e két tétel alatt szereplő összeg változatlan megóvása mutatja legjobban, hogy az intézet mobilitását teljes mértékben fenntartotta.

Nagy gondot fordított az intézet a váltóleszámitási üzletágra. Mobilitási szempontból is a legnagyobb figyelemmel volt erre az üzletágra és bár a feltétlen szükséges óvatosság arra készítette, hogy a gyengébbé vált vagy ilyennek ítélt tételeket visszafizettesse, a váltótárca mégis 42 millióról 42·6 millióra emelkedett. Igyekezett az intézet a hitelek lehető fenntartásával, sőt új hitelek folyósításával is a gazdasági életnek segítségére lenni, de mindenkor a legnagyobb óvatossággal járt el s ebbeli törekvéseinek eredménye az, hogy a súlyos viszonyok dacára is csak jelentéktelen veszteségeket szenvedett ebben az üzletágban.

Az értékpapírokra folyósított kölcsönök összege a tőzsdei helyzet és az általános viszonyok következtében egymillióról 890.000 pengőre csökkent. A hitelek úgy a fedezetül szolgáló anyag gondos megosztottsága, valamint bonitása szempontjából kifogástalanok.

A jelzálogilag biztosított hitelek tétele egyes rövidlejáratú kölcsönök visszafizetése folytán 5·3 millióról 5 millióra esett vissza.

A Budapest székesfőváros intézményeinek nyújtott hitelek összege a múlt évi 10·7 millióval szemben jelentéktelen változással 10·5 millió.

A közhatalóságokkal szemben fennálló követelések engedményezése alapján folyósított hitelek összege 1·9 millióról 1·4 millióra csökkent. A csökkenés az esedékessé vált tételek visszafizetésének következménye; új hiteleket a viszonyok kényszerűsége folytán csak kisebb összegekben és csakis a székesfővárossal szemben fennálló követelések engedményezése alapján nyújtott a takarékpénztár.

Az egyéb fedezett hitelek és folyószámlaadósok tétele a múlt évi 3·7 millióval szemben jelentéktelen változással 3·6 milliót tett ki.

A hosszúlejáratú törlesztéses kölcsönök állománya a múlt évi 23·9 millióval szemben 23·1 millió pengő volt. Az elmúlt év folyamán természetesen teljesen szünetelt a hosszúlejáratú kölcsönök nyújtására irányuló tevékenység, amelyet a súlyos pénzügyi helyzet folytán lehetetlenné vált záloglevélhelyezés teljesen megbénított.

A súlyos viszonyok dacára az év végén fennálló hátralékos annuitások összege a normális mértéket most sem haladta túl, ami azt mutatja, hogy a kihelyezéseknél azok bonításának megítélésében az intézet helyesen járt el.

Az év végével forgalomban levő záloglevelek összege 15·7 milliót tett ki. A transzfermoratórium intézkedései az elmúlt üzletévfolyamán változatlanul hatályban lévén, teljes mértékben éreztették hatásukat. Az esedékessé vált záloglevélszelvények kamatszolgáltatására és a kisorsolt címletek beváltására szolgáló összegeket mindenkor befizette a takarékpénztár a Külföldi Hitelezők Alapjába.

Takarékpénztári jellegének megfelelően főleg fixkamatozású értékpapírokat tartott az intézet tárcájában.

A biztosítási osztály forgalma a viszonyok következtében kisebb ugyan, elért eredményei ennek dacára kielégítőek voltak.

A hitelegylet tevékenysége is szűkebb keretek között mozgott ugyan, a lehetőséghez képest igyekezett azonban feladatának megfelelően egyes kisebb hiteligények méltányos kielégítésére.

A fiókosztályok forgalma és betétállománya kielégítően emelkedett. Az újonnan megnyílt székesfővárosi élelmiszernagyvásártelepen az év utolsó hónapjában új fiókot nyitott az intézet, míg a két vidéki, a debreceni és nyíregyházai fiókok fokozatos leépítését megkezdette.

Idegenforgalmi Hivatal. Az 1931. év nyarán kezdődő deviza korlátozások és az egyre súlyosbodó gazdasági helyzet az Idegenforgalmi Hivatalt az 1932. évben igen nehéz és súlyos feladatok elé állították. A feltornyosuló nehézségek megfeszített munkát igényeltek és az Idegenforgalmi Hivatal mindenekelőtt arra törekedett, hogy propagandatevékenységét az új viszonyoknak megfelelően fejtsse ki. Ezért legelsősorban gondoskodás történt arról, hogy a propaganda anyag megfelelően pótolassék. E célból 1932. év elején sajtó alá rendezte »Budapest, a Duna királynője« című nyomtatvány újabb kiadását, amely új köntösben angol nyelven és nagy példányszámban jelent meg. Ezt követte a térképes prospektus új kiadása 400.000 példányban. Összeállított és négy nyelven kinyomattatott továbbá az 1932. év idegenforgalmi eseményeinek jegyzéke. Kikerült a nyomdafesték alól a nyílas bécs—budapesti prospektus francia és angol nyelvű kiadása, a »Budapest« és »Hongrie« című propaganda füzetek új francia kiadása. Elkészültek a különböző bécs—budapesti számoló-cédulák és propaganda bélyegek is, nemkülönben a Szent István-heti ünnepeket propagáló négy nyelvű prospektus kiadása és az Országos Magyar Idegenforgalmi Tanáccsal együtt szerkesztett új képes török prospektus.

Ezen propaganda anyaggal felkészülve, az Idegenforgalmi Hivatal az 1932. év első felében résztvett a párizsi és milánói nemzetközi vásárokon, a kölni vásár idegenforgalmi kiállításán, a düsseldorfi »Paddelsport und Wochenende« kiállításon, valamint a nagysikerű Budapesti Nemzetközi Vásár fürdőügyi kiállításán.

Annak az eredményes propaganda tevékenységnek, amelyet az Idegenforgalmi Hivatal esztendőről-esztendőre kifejt, nagy lendületet adott a bécsi Idegenforgalmi Iroda megnyitása. A bécsi irodához az 1932. év első felében utazási érdeklődéssel közel 9000 egyén fordult. Az utazási idény megkezdésével, március és április hónapokban, a bécsi iroda közreműködésével tíz csoportos utazás érkezett a fővárosba 617

résztvevővel. Május havában 24 társasutazás történt 416 résztvevővel, június hóban a »Zentralverband der Lebensmittelhändler« népes csoportjának látogatását biztosította a főváros számára a bécsi iroda. Különösen jelentős propaganda tevékenységet fejtett ki a bécsi iroda a Nemzetközi Vásár érdekében s nagymértékben járult ahhoz hozzá, hogy a vásár látogatóinak száma megháromszorozódott.

Az 1932. évi idegenforgalom jelentősebb eseményei közé tartozik: március hónapban a bécsi idegenvezetők látogatása, dr. Schwink Ottó bajor idegenforgalmi igazgató látogatása, aki a bajor-magyar idegenforgalmi kapcsolatok elmélyítése tárgyában folytatott megbeszéléseket. Március 17-től 21-ig az Országos Mezőgazdasági Kiállítás és Vásár, húsvét hetében a berlini Magyar Idegenforgalmi Iroda rendezésével 800 tagú, a müncheni Magyar Idegenforgalmi Iroda rendezésével pedig 500 tagú német csoport érkezett. Ugyanerre az időre esik a bécsi Arbeiterbildungsverein Alsergrund, Arbeiterturnverein Hernals, Volksbildungsverein és a Compass Tours társulatainak lebonyolítása.

Május hó első napjaiban az idegenforgalmi események sorát a bécsi ujságírók csoportos utazása nyitotta meg. Május hó 6-án a Hivatal megkezdte a Nemzetközi Vásár alkalmából az állandó permanens szolgálatot, melynek nagy része volt abban, hogy az 1932. évi Budapesti Nemzetközi Vásár minden várakozást felülmúló idegenforgalma zavartalan lebonyolítást nyert. A fővárosba a vásár tartama alatt 20.000 idegen és 40.000 vidéki látogató érkezett, akiknek elhelyezéséről, útbaigazításáról az Idegenforgalmi Hivatal gondoskodott. Május 14-től 24-ig a Pen Clubok Nemzetközi Kongresszusa keretében a világ legkiválóbb íróinak 220 tagú társasága tartózkodott Budapesten. A kongresszus, amelynek előkészítésében az Idegenforgalmi Hivatal tevékeny részt vett, a legteljesebb siker jegyében folyt le, s annak eredményei azok a nap-nap után megjelenő közlemények voltak, amelyek a világsajtóban megjelentek s megfizethetetlen propaganda értéket képviseltek. Május hónapra esik még a bécsi rendőrök kiránduló csoportjának, valamint a nápolyi fasisztáknak és a Magyar Úszó Szövetség jubiliris versenyére érkező külföldi csoportoknak a látogatása. Május végén érkeztek Budapestre Louis Wiley, a New York Times igazgatója, nemkülönben a romániai Hydrológiai Társaság tagjai. Június hónap elején a Zentralverband der Lebensmittelhändler bécsi csoportját, valamint a müncheni Magyar Idegenforgalmi Iroda és a Bayerischer Rundfunk közreműködésével előkészített 450 tagot számláló csoportot fogadta a hivatal. Júniusban tartózkodtak a fővárosban a német birodalmi vasutak igazgatótanácsának tagjai, valamint Enzio Garibaldi olasz tábornok több tagú kíséretével, a bécsi »Gewerkschaft der Christlichsozialen Strassenbahner« egy nagyobb társasága, Prof. Manzenette, a madridi közegészségügyi intézet tanára, aki egészségügyi berendezéseinket tanulmányozta, valamint Salaindra Navayan Blanja Deo kanikai raja fényes kíséretével.

A július hónap az egyéni utazások jegyében kezdődött s kiemelkedő eseménye volt az avangardisták 850 tagú csoportjának látogatása, valamint a kanadai tanárok és tanítók csoportjának, egy 70 tagú svájci utazó társaságnak, a Goddard-féle algiri francia diákcsoportnak és az Amici dell'Ungheria csoportjának érkezése.

Az Idegenforgalmi Hivatal tevékenységét már július hónapban intenzíven vették igénybe az 1932. évi Szent István-heti ünnepségek idegenforgalmi részének előkészítése és azok az intézkedések, amelyek az esztendőről-esztendőre nagy sikerrel előadásra kerülő »Gyöngyös bokréta« megrendezésével járnak.

A fővárosi pályaudvarokon Szent István-hetében összesen 376.308 utas érkezett s a forgalom lebonyolításában az Idegenforgalmi Hivatal által létesített pályaudvari kirendeltségek tevékenyen vettek részt. Az augusztus hó folyamán érkezett nagyszámú társasutazások közül a belga nevelőszülők, a párizsi Bon Voyage, a Bayerischer Rundfunk, a svájci vasutasok, az Istituto Commerciale, a bolgár kereskedők, a Fränkischer Kurier, az amerikai magyarok és az erdélyi magyarok népes csoportjait s a bécsi iroda által kezdeményezett társasutazásokat említhetjük meg.

A szeptember hónap idegenforgalmát nemzetközi cserevonatok érkezése tette mozgalmassá. E csereakciók megszervezésével az utazási irodák az olcsó utazások iránt megnyilvánuló általános érdeklődést állították az idegenforgalmi propaganda szolgálatába. Ebből a szempontból igen nagy jelentőséget kell tulajdonítani a sajtó-organumok által szervezett cserevonataknak, amelyek közül különösen jelentős volt az Olaszországból érkező két vonat szeptember hó 11-én 700 utassal, szeptember hó 19-én 900 utassal, valamint az ugyancsak szeptember hónapban Romániából érkező két vonat 300—300 utassal.

Október havában érkezett fővárosunkba a Deutscher Verkehrsgewerkschaft 200 tagú, a bécsi filléres gyors 750 és egy amerikai diákcsoport 30 tagú csoportja. Október első felében érkezett a sajtóorganumok által rendezett társasutazások közül egy 900 személyes olasz csoport, valamint négy zsúfolt különvonaton mintegy 3000 tagú romániai csoport. A hónap második felében a francia hidrológusok időztek Budapesten Prof. Molinery vezetésével, majd a berlini Magyar Idegenforgalmi Iroda 250 tagú csoportja érkezett a tokaji szüret megtekintése után Budapestre. Október utolsó napjaiban a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara dunai albizottságának tárgyalásai és a nemzetközi bridge-verseny jelentettek fontosabb idegenforgalmi eseményt.

Novemberben az erdélyi kultúrvonat érkezett Budapestre 1000 utassal és ismét egy osztrák filléresgyors 700 utassal. Ez időre esett Pierre Cot francia képviselőnek, a későbbi külügyi államtitkárnak budapesti látogatása is.

December hónapban természetzerűleg némileg csökkent az idegenforgalom, de még erre az időre is esett egy igen fontos látogatás: a francia sajtó képviselőinek budapesti utazása, amelynek sikere nyomán a megfizethetetlen értékű propaganda-cikkeknek egész sora jelent meg a különböző párizsi és francia vidéki napilapokban és folyóiratokban.

Az Idegenforgalmi Hivatal a felsorolt idegenforgalmi események előkészítésében és propagandájában tevékeny részt vett. Törekvésében hathatósan támogatta a bécsi iroda.

Az 1932. év második felében a bécsi irodát 9568 látogató kereste fel, az egész év folyamán az érdeklődők száma tehát összesen 17.130 volt. Az iroda az év második felében 61, az egész év alatt 104 budapesti társasutazás előkészítésében és lebonyolításában vett részt. Az egész év folyamán szétosztott propaganda nyomtatványok száma 450.000 volt.

Az 1932. év folyamán a szállodákban és penziókban megszállt idegenek száma 190.593 volt s az ezek által Budapesten eltöltött éjszakák száma 528.082-t tett ki. E számadatok az előző esztendő eredményeihez képest (202.891 érkező, 540.791 éjjel) az érkezők számában 12.298, tehát 6%, az éjjelek számában 12.709, tehát 2-35% csökkenést jelentenek. Mint hogy az idegenforgalom alakulását a vendégek által a fővárosban eltöltött éjjelek számával mérhetjük csak tárgyilagosan fel, az éjszakák

számában mutatkozó 2·35%-os csökkenést kell szembeállítani az idegenforgalomban Európaszerte mutatkozó átlag 30—40%-os csökkenéssel. Ilyen eredmény mellett nyugodtan mutathatunk rá arra, hogy Budapest, mint idegenforgalmi célpont, megtartotta vonzóerejét a külföldi látogatókkal szemben, mert ebben az évben is közel 27 millió pengőre tehető az az összeg, amit a magyar idegenforgalom aktív tételként eredményezett az 1932. évi fizetési mérlegben.

Mint említettük, a hivatalos adatok szerint *1932-ben 190.593 idegen 528.082 éjszakát töltött Budapest szállodáiban és penzióiban.* Ez adatok az előző esztendővel szemben az érkezők számában (—12.298)6%, az eltöltött éjszakák számában (—12.709) 2 $\frac{1}{3}$ % csökkenést jelentenek. Ha ezt az eredményt részeire bontjuk, azt fogjuk látni, hogy a belföldi eredetű forgalomban 6890 személy (—6 $\frac{2}{3}$ %) és 11.759 éjszaka (—5·03%), — a külföldi eredetű forgalomban 5408 személy (—5·5%) és 950 éjszaka (—0·3%) a csökkenés. Bár ezúttal is csökkenésről kell beszámolnunk, biztató eredmény ez mégis, ha tudjuk, hogy az idei idegenforgalom hiánya már csak alig $\frac{1}{8}$ -ad része annak a visszaesésnek, amiről 1931-ben kellett beszámolni, s különösen kedvező akkor, amidőn a magyar eredményeket a külföld ez évi idegenforgalmi eredményeivel hasonlítjuk össze.

Az 1932. év Cseh-Szlovákia számára 45%-os, Svájc és Franciaország számára 40—40%-os, Jugoszlávia számára 30%-os idegenforgalmi veszteséget jelentett. Németországban a csökkenés általában 18·8%, a külföldiek számában 25—30%. Bajorország külön az egész idegenforgalomból 11%-ot veszített, a külföldiek forgalmából 45%-ot. Bécs hivatalos statisztikája szerint az 1932. évben az érkezők számában 20·3% (külföldiek számában 21%), az éjjelezésekben 14·3% visszaesés volt tapasztalható.

Az idegenforgalmi propaganda eredményessége mellett tanuskodik, hogy idegenforgalmunk csökkenésének arányszáma — 6% az egész forgalomból, — 5·5% a külföldiek forgalmából s mindkét arányszám messze elmarad a szomorú külföldi eredmények mögött.

Az éjjelek számát elosztva az érkezők számával, kiszámíthatjuk vendégeink átlagos ittartózkodásának idejét. *1932. évi vendégeink egyekint átlag 2·77 napot töltöttek Budapesten.* Tekintettel arra, hogy 1931. évi vendégeink ez éjjelezési arányszáma csak 2·66 volt, megállapítható, hogy *az idegenek ez évben átlagosan több időt töltöttek városunkban.* Magyarországi vendégeink 2·29, elcsatolt területi vendégeink 3·24, a távolabbi külföldről érkező vendégeink 3·31 napot töltöttek egyenkint átlagosan Budapesten.

Hivatalos idegenforgalmi statisztikánk a *magánlakásokban megszállt idegenek számát* nem adja meg, azonban erre vonatkozólag — legalább is a *külföldiek számát* illetőleg — a rendőri bejelentések adatai nyújthatnak némi felvilágosítást. A magyar királyi államrendőrség budapesti főkapitányságának bejelentő hivatala szerint *magánlakásokban 1932-ben 86.824 külföldi útlevelemel bírón egyén szállott meg.*

A statisztika szerint 1932-ben Magyarország mai területéről 96.830 vendég érkezett 221.985 éjszakára, külföldről pedig 93.763 vendég 306.097 éjszakára. Míg az érkezők számában tehát a belföldiek vezettek, idegenforgalmunknak az éjjelezések számában mutatkozó jelentősebb részét mégis a külföldiek adták.

Ha 1932. évi külföldi vendégeinket *nemzetiségük szerint* vizsgáljuk s az elcsatolt területekről jött látogatókat figyelmen kívül hagyjuk, úgy az érkezések, mint az éjjelek tekintetében első helyre *Ausztria* kerül 16.940 érkezővel és 46.313 éjszakával. A második hely *Németországa* (13.208 érkező, 43.596 éjszaka), a harmadik hely az *Amerikai Egyesült-Államoké* (6.737 érkező, 26.686 éjszaka).

Az elcsatolt területekről érkezett vendégek hozzászámításával a tizenkét legfontosabb látogatónemzet sorrendje a következő:

1.	Cseh-Szlovákia	18.241	érkező,	51.527	éjjel
2. és 3.	{ Ausztria	17.186	«	46.935	«
	{ Románia	13.325	«	47.464	«
4.	Németország	13.208	«	43.596	«
5.	Amerikai Egyesült-Államok	6.737	«	26.686	«
6.	Olaszország	6.449	«	19.834	«
7.	Jugoszlávia	4.921	«	17.460	«
8. és 9.	{ Franciaország	2.492	«	9.237	«
	{ Nagy-Britannia	2.456	«	11.572	«
10.	Svájc	2.326	«	7.951	«
11. és 12.	{ Lengyelország	1.136	«	3.522	«
	{ Hollandia	1.026	«	4.166	«

93.763 külföldi vendég közül 85.438 érkezett Európából, 8.325 a többi világ-részekből. Az európaiak közül 18.977 személy érkezett a Balkánról, 67.284 éjtszakára. Fent felsorolt külföldi vendégek közül az angolok tartózkodtak leghosszabb ideig körünkben átlag 4-71 napig, a hollandok és amerikaiak 4 napig maradtak, a franciák 3-7, a németek 3-3, az olaszok 3 napig tartózkodtak átlagosan Budapesten.

Az 1931. esztendőhöz viszonyítva, *emelkedés mutatkozik a következő nemzetek (illetve világrészből jövők) érkezésében és itt tartózkodásában és pedig olaszok 2679 személy = 71%, csehek 1527 személy = 9-14%, lettek 25%, spanyolok 17%, svájciak 4%, afrikaiak 6%, ausztráliaiak 4-22%.*

Bár az érkezőket számítva csökkent, *az itt töltött éjtszakákat tekintve azonban emelkedett a németek (2878 éjtszaka, 7-07%), románok (1521 éjtszaka, 3¹/₃%), és franciák (994 éjtszaka, 12-12%) forgalma.*

A mai nehéz időkben, amikor a külföldön mindenütt visszaesett az idegen-forgalom, nemcsak az itt részletezett emelkedéseket, de az ezeken kívül mutatkozott aránylag csekély visszaesést is idegenforgalmunk sikerének kell elkönyvelnünk. Csak példaképen akarunk itt rámutatni arra, hogy Bécsben 1932-ben az olasz vendégek száma csak 4%-kal emelkedett, a fentebb részletezett többi látogató nemzetnél pedig a következő hiányok mutatkoztak: csehek —12-5%, lettek —35%, spanyolok —12-2%, svájciak —1-8%, németek —28-8%, románok —35-9%, franciák —1-7%. Itt említjük meg, hogy a magyarok forgalma az éjtszakázások számát tekintve Ausztriában 38%-kal, Csehországban pedig az érkezések számában 75%-kal csökkent.

Ha ez események ismeretében havonta vizsgáljuk az 1932. év idegenforgalmát, s adatainkat az előző esztendővel hasonlítjuk össze, a következő számszerű kép fog elénk tárulni:

Hónap neve	Az érkezők száma		Az itt töltött éjtelek	
	1931-ben	1932-ben	1931-ben	1932-ben
Január	13.423	12.232	37.286	35.353
Február	12.405	10.986	31.766	30.198
Március	17.246	14.820	46.174	39.489
Április	16.105	11.352	40.813	31.266
Május	25.771	21.883	69.226	62.751
Június	18.412	14.881	49.897	41.647
Július	17.941	16.377	47.641	44.121
Augusztus	20.940	21.858	55.431	61.990
Szeptember	17.818	21.066	48.665	58.966
Október	15.346	17.297	40.217	46.396
November	13.497	14.896	36.547	39.752
December	13.987	12.945	37.128	36.153
Összesen...	202.891	190.593	540.791	528.082

Ebből az összeállításból mindenekelőtt azt állapíthatjuk meg, hogy az 1932. év első hét hónapjának eredményei az előző esztendőkhöz viszonyítva gyengébbek voltak. Augusztustól kezdve azonban ez a helyzet megfordult, s az előző éviénél lényegesen jobb eredményekről számolhatunk be. Ez a tény arra enged következtetni, hogy idegenforgalmunk fejlődőképességét megőrizte, s reményt nyújt arra, hogy ez a fejlődés az idegenforgalmi eseményekben gazdagnak ígérkező 1933. esztendőben fokozódni fog. Fenti számadataink szerint az 1932. év legforgalmasabb hónapja május, a Nemzetközi Vásár hava volt 21.833 érkezővel és 62.751 éjszakával. Nem sokkal marad el mögötte augusztus, a Szent István-heti ünnepek és a »Gyöngyös bokréta« hava, amikor 21.858 vendég 61.990 éjszakát töltött Budapesten.

Klimatikus viszonyainknak megfelelően egész idegenforgalmunk 60%-a a májustól októberig terjedő időre esett, míg a novembertől ápriliséig terjedő félesztendőre látogatottságunknak mindössze 40%-a jut.

A külföldi vendégek forgalmát külön vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a magánlakásokban megszállt vendégek számát is figyelembe véve, legforgalmasabb hónapunk május volt. A magánlakások számadatainak ismerete nélkül alig tudnánk helyes statisztikai képet kapni arról a szokatlanul nagy idegentorlódásról, ami ebben az esztendőben a vásár napjaiban jelentkezett Budapesten. Csak a szállodák és penziók foglaltságát tekintve, — tehát a magánlakások adatait nem számítva — külföldi forgalmunk szempontjából augusztus volt a legkedvezőbb hónap, 13.102 külföldivel és 40.895 éjszakával. A második helyen május és szeptember osztoznak, az előbbi 12.109 érkezővel és 39.708 éjszakával, az utóbbi 12.521 érkezővel és 39.062 éjszakával. A szeptemberi forgalom ilyen emelkedésében a külföldi cserevonatok kedvező hatását látjuk. Igen örvendetes, hogy augusztustól kezdve a külföldiek által eltöltött éjszakák száma következetesen emelkedő irányzatot mutat az előző év megfelelő adataival szemben.

Külföldi vendégeink éjjelezési arányszáma januárban és decemberben volt a legnagyobb ($3\frac{3}{4}$, illetve $3\frac{2}{3}$ nap), míg a legrövidebb időt júliusban töltötték körünkben (3-02 nap).

Az 1932. év idegenforgalmi adatait akkor fogjuk igazán mérlegelhetni, ha az utolsó évtized idegenforgalmi statisztikájába állítjuk be azokat. Idegenforgalmunk 1922 óta a következőképpen alakult:

Év	Érkezők	Éjjelek
1922	213.481	667.220
1923	218.158	651.359
1924	179.720	504.727
1925	240.153	602.551
1926	247.606	609.030
1927	260.870	651.088
1928	269.606	712.397
1929	250.055	656.274
1930	241.456	640.728
1931	202.891	540.791
1932	190.593	528.082

Ez a táblázat azt mutatja, hogy 1922-től 1928-ig vendégeink száma a meglepően gyenge 1924. esztendőtől eltekintve, állandóan és fokozatosan emelkedett. Az itt töltött éjjelek száma 1922-től 1924-ig esett, onnan kezdve pedig 1928-ig egyenletesen emelkedett. Az 1928. év 209.606 érkezővel és 712.397 éjszakával nemcsak ennek az idő-

szaknak, hanem mindenkori idegenforgalmunknak is — a békebelit sem kivéve — legjobb esztendeje volt. Ettől kezdve a gazdasági helyzet rosszabodásával a forgalom ismét csökkenőben volt egészen 1932. év nyaráig, azonban a csökkenés tempója változott. Az éjjelek számában jelentkező veszteség 1928-tól 1930-ig 71.000, 1930-ról 1931-re, egy év alatt, csaknem 100.000. Ezzel a megdöbbentő visszaeséssel áll szemben az 1932. évi hiány, amely már mindössze csak 12.709 éjszaka. Az a tény, hogy az 1932. évi csökkenés az előző esztendei hiánynak már alig egy nyolcadrésze csak, az 1932. év második felében észlelt fellendüléssel egybevetve arra enged következtetni, hogy Budapest idegenforgalmi vonzóereje a mai nehéz időkben is megteszi a maga hatását, ha komoly propagandával és céltudatos munkával megkeressük azokat a lehetőségeket, amelyek idegenforgalmunk emelésére vezetnek.

Részleteiben vizsgálva idegenforgalmunk évtizedes statisztikai történetét a következőket fogjuk találni:

Csonka-Magyarországról Budapestre érkezett:

1922	143.408	személy
1923	146.808	«
1924	121.051	«
1925	171.139	«
1926	170.309	«
1927	166.001	«
1928	160.015	«
1929	139.179	«
1930	125.207	«
1931	103.720	«
1932	96.830	«

A Csonka-Magyarországról eredő idegenforgalom némi ingadozás után 1925 óta fokozatos csökkenést mutat fel, de egy évtizede még egyszer sem érte el az 1932. évi mélypontot. Az érkezők 1925. évi számához képest 74.309 személy, belföldi vendégeink 43%-a hiányzik s a külföldről jövő idegenek számának erősen kellett emelkednie azóta, hogy ezt a nagy csökkenést 1930-ig úgy, ahogy ellensúlyozza.

A belföldi vendégek számában történt visszaesés okait elsősorban a gazdasági viszonyok romlásában kell keresni. Az általános európai gazdasági depresszió a trianoni Magyarország határain belül egyre erősebben érezteti hatását: egyre kevesebb a pénz, egyre kevesebb az utazási lehetőség, s minthogy időközben egyes nagyobb magyar vidéki városokkal való közlekedési viszonyaink is oly mértékben javultak, hogy a vidéki közönség szállodában való megszállás szüksége nélkül látogathat el egy-egy napra a fővárosba, statisztikánk nemcsak azoknak a vendégeknek ittlétéről nem nyújt felvilágosítást, akiknek szállodai szállásra már nem tellett s a magánlakásokba szálltak meg, hanem azokról sem, akik csak egy-egy napon, reggeltől-estig tartózkodtak Budapesten. De ezek nem is vehetők számba! Ezek közé, a statisztikánkban nem jelentkező vendégek közé tartoztak az 1932. évi Budapestre érkezett filléres vonatok utasai is, akik, összesen mintegy 55.000-en, a MÁV e gazdasági, kulturális és hazafias szempontból egyaránt kitűnő hatású intézményének segítségével ténylegesen itt voltak Budapesten s tényleges, bár csekély kiadásaikkal a főváros gazdasági életét táplálták. Ha magyarországi látogatóink 1932. évi számát a Budapestre érkezett filléres vonatok utasainak számával kiegészítjük, e kézenfekvő

korrektúrával máris 154.000 hazai vendéget számolhattunk meg, ami korábbi táblázatunk átlagában sem megvetendő eredmény. Ezekhez a vendégeinkhez csatlakozik a Tenyész-állatvásár, Nemzetközi Vásár, Szent István-hét alkalmával magánlakásokban megszállt vagy csak egy-egy napra, reggeltől-estig, érkezett magyarországi vendégeink tekintélyes tömege.

Az elcsatolt területekről származó idegenforgalom 1922 óta a következő hullámzó változást mutatja :

	1922	1923	1924	1925	1926	1927
Ausztria	198	271	261	283	171	199
Cseh-Szlovákia	16.294	17.746	11.116	10.474	11.988	13.698
Szerbia	4.854	4.111	3.729	4.708	5.840	6.575
Románia	13.765	11.254	7.944	8.966	10.413	13.808
Fiúme	230	236	168	149	169	180
Összesen	35.341	33.618	23.218	24.580	28.581	34.460

	1928	1929	1930	1931	1932
Ausztria	239	236	223	222	246
Cseh-Szlovákia	14.197	14.222	15.372	13.464	14.972
Szerbia	7.065	6.425	4.403	4.434	3.833
Románia	16.228	16.476	15.656	11.653	11.081
Fiúme	237	223	219	205	215
Összesen	37.966	37.582	35.873	29.978	30.347

Az 1932. évi eredmény e téren az 1926. és 1927. év eredményei között jekszik, de az 1931. esztendővel szemben többletet mutat fel. Az a körülmény, hogy az elcsatolt területekről érkező vendégek számában a jelenlegi nagyon nehéz viszonyok között nem tapasztalható erősebb visszaesés, sőt az utolsó esztendőben még emelkedésre is mutathatunk, biztató jele annak, hogy Budapest, a régi magyar főváros, a Kárpátok koszorúján belül lakó testvéreinket ma is a régi erővel vonzza még magához s a tőlünk elszakított magyarok évről-évre állandó tömegekben keresnek fel ma is bennünket minden politikai elszigeteltség s minden gazdasági depresszió ellenére. 1932-ben különösen Cseh-Szlovákiából érkezett magyar testvéreink számának emelkedése érdekelmel örvendetes figyelmet.

A tiszta külföldi idegenforgalom 1922 óta a következő képet mutatja :

1922	34.737
1923	37.732
1924	35.451
1925	44.434
1926	48.716
1927	60.409
1928	71.625
1929	73.294
1930	80.376
1931	69.193
1932	63.416

A táblázat adatai szerint 1930-ig egyenletes és fokozatos emelkedés volt tapasztalható s eddig az időpontig az 1920. évi idegenforgalmunk csaknem hatszorosára emelkedett. Ez a fejlődés örvendetesen folytatódott még az 1931. év első felében is, azonban ebben az esztendőben az ismert gazdasági jelenségek hatása alatt már természetesen

visszaesésről kell beszámolnunk. Az 1932. év első felében is tovább tartott e hanyatlás, amit az év második részében örvendatosan tapasztalt fellendülés, sajnos, már nem tudott kiegyensúlyozni. Azonban külföldi forgalmunk csökkenése így is szerencsére csak alig az 1928. évi eredmények mögé vetette vissza idegenforgalmunk egészséges fejlődését. Még így is abszolút eredményt jelent az 1932. év külföldi eredetű forgalma akkor, ha a boldog békeidők megfelelő legjobb eredményeivel próbáljuk összehasonlítani, mert a nyolcvanas esztendő legkedvezőbb évében, 1885-ben 35.477, a kilencvenes évek legjobb esztendejében, 1896-ban 59.159 s a kilencszáz as évek ismeretlen adatai után a kilencszáztíz es békeévek legjobbjában, 1912-ben csak 56.140 tényleges külföldi kereste fel Budapestet.

A külföldiek által Budapesten töltött éjjelek, vagyis a külföldi költsékezési napok számában hasonlóképen az 1928. évi eredmények némileg gyengébb megismétlődésével kell megelégednünk.

Fejlődésről számolhatunk be azonban 1932-ben akkor, ha idegenforgalmunk összetételét vizsgálva, a Magyarország határain belüli területre érkezett belföldi, s a határainkon túlról érkezett külföldi vendégek forgalmának egymáshoz való arányát vizsgáljuk.

Az évi összes idegenforgalomhoz viszonyítva, e két idegenforgalmi kategória érkezőinek száma a következőképen aránylott:

1926-ban	Magyarországból jött	68·81%,	külföldről jött		31·19%
1927-ben	«	« 63·63%,	«	«	 36·37%
1928-ban	«	« 59·36%,	«	«	 40·64%
1929-ben	«	« 55·67%,	«	«	 44·33%
1930-ban	«	« 51·85%,	«	«	 48·15%
1931-ben	«	« 51·12%,	«	«	 48·88%
1932-ben	«	« 50·80%,	«	«	 49·20%

A két idegenforgalmi kategória *éjjelezéseinek száma* ugyanez idő alatt a következő aránylagos eltolódást mutatja fokozatosan a külföldi forgalom javára:

Egy-egy esztendő összes idegenforgalmi éjtszakáiból jut

1926-ban	belföldiekre	61 %,	külföldiekre	39 %
1927-ben	«	56 %,	«	44 %
1928-ban	«	52 %,	«	48 %
1929-ben	«	48 %,	«	52 %
1930-ban	«	43·5%,	«	56·5%
1931-ben	«	43 %,	«	57 %
1932-ben	«	42 %,	«	58 %

Ez az összeállítás azt bizonyítja, hogy külföldi eredetű idegenforgalmunk súlyban és jelentőségben egyre gyarapodik, s aránylagosan egyre fontosabb része egész idegenforgalmunknak. Következésképen idegenforgalmi propagandánkkal is állandóan és kitartóan a külföld felé kell fordulni s idegenforgalmi berendezkedéseinkben is arra kell törekedni, hogy nihelyt a várt jobb viszonyok bekövetkeznek, elsősorban külföldi vendégeink igényeinek megfelelő kielégítésére legyünk elkészülve.

Nem lesz talán érdektelen, ha arról a propagandatevékenységről is megemlékezünk, amit az Idegenforgalmi Hivatal 1932. év folyamán kifejtett. Sajnos, ennek a munkának külső okok szabtak szigorú határokat. Ez okok legelseje már nemcsak az a körülmény volt, hogy a propaganda céljára rendelkezésre álló fedezet egyes

külföldi államok idegenforgalmi költségvetéseihez képest aránytalanul csekély volt (itt csak példaként kell megemlíteni, hogy Ausztria 1931. évi idegenforgalmi propaganda büdzséje 9,000.000 Schilling volt), hanem az, hogy 1930 óta 33·5%-kal csökkent költségvetési összeg szabad felhasználását devíza politikai okok befolyásolták.

Így bár a hivatal arra törekedett, hogy a modern propaganda minden eszközét megfelelő mértékben előre jól megfontolt és pontosan kidolgozott terv szerint igénybe vegye, a fennálló költségvetési helyzetben s az érvényben levő devízakorlátozások következtében legfőbb feladatául propagandanyomtatványainak helyes szétosztását kellett tekintenie. Ebből a célból legelőször is arra volt szükség, hogy megfelelő nyomtatványkészlet álljon rendelkezésre.

Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatala 1931. évben 1,396.000 idegenforgalmi prospektust nyomtatott (az ismeretes nyilas bécs-budapesti számoló-cédulákon és propaganda bélyegeken kívül). Ebből a mennyiségből 1932. évi január hó 1-én 698.740 darabnyi készlet volt még raktáron, aminek kiegészítésül az 1932. év folyamán még 803.000 darab prospektus készült, úgyhogy 1932. évre a következő prospektusmennyiségek álltak készen a szétosztásra:

	Darab
Térképes prospektus angol, német és francia nyelven összesen	583.300
Budapest a Duna királynője című tömegprospektus angol, német, francia, olasz, spanyol, portugál, lengyel, eszperanto, holland, finn, görög, dán, török, bolgár, román, szerb, norvég, svéd, eszt, kiadásban összesen	755.500
bécs—budapesti nyilas prospektus német, angol, francia nyelven összesen	108.800
»Ungarn« 60 oldalas német képes propagandakönyvecske ...	2.400
»Budapest« 45 « « « « ...	2.200
»Hungary« 60 « angol « « ...	2.100
»Budapest« 45 « « « « ...	2.000
»Hongrie« 60 « francia « « « ...	3.500
»Budapest« 45 « « « « ...	3.500
1932. évi eseménynapló magyar, német, francia, angol nyelven összesen	9.000
Szent István-heti prospektus német, francia, angol, olasz nyelven ..	15.000
Szent István-heti prospektus magyar nyelven	4.000
Gallina Frigyes-féle budapesti album	1.000
Richter-féle kis album	1.180
Színes budapesti nagy album	260
»La Hongrie« (közös kiadvány a M. Külügyi Társasággal)	3.000
Képes török prospektus (közös kiadvány az O. M. I. T.-csal még nyomás alatt	5.000
Összesen	1,501.740

Az így részletezett propagandaanyagokból az Idegenforgalmi Hivatal egyrészt az Országos Magyar Idegenforgalmi Tanács berlini, müncheni és római levelezőit látta el havonta rendszeres propagandaanyaggal, másrészt saját budapesti és bécsi információs és propagandatevékenysége során használta fel azokat.

Az Idegenforgalmi Hivatal bécsi propagandairodája 1932. évi működése során a fenti nyomtatványmennyiségből összesen 136.609 darabot használt fel, ellátva ezzel egyrészt a saját információs szükségletét (11.847 személyt),

másrészt a propaganda tevékenysége során Bécs és Ausztria valamennyi utazási irodáját, szállodáját, fürdőigazgatóságát és egyéb idegenforgalmi szempontból fontos helyét.

Az Idegenforgalmi Hivatal saját információs szolgálata során (mintegy 6000 szóbeli és 12.000 írásbeli információ) és kiterjedt propagandatevékenységével gondoskodott a további nyomtatványmennyiség tervszerű szétosztásáról. *E propaganda-tevékenység során 1932. év folyamán 10.885 címre 7219 kilogramm idegenforgalmi propagandanyomtatványt küldött szét* s ez akcióval budapesti és magyarországi idegenforgalmi propagandát tartalmazó prospektusait eljuttatta Európa valamennyi utazási irodájához, nagyobb szállodáihoz, a nagy amerikai utazási irodákhoz, hajózási irodákhoz, a nevezetesebb angliai és gyarmati klubokhoz, amerikai klubokhoz és egyetemekhez s a világ minden részén azokra a címekre, ahonnan idegenforgalmi propagandánk révén eredmény remélhető volt.

E nagyarányú propagandaakció után az 1933. év elején már csak a téli propaganda lebonyolításához szükséges nyomtatványok maradtak raktáron s így szükségessé vált 1933-ra a következő prospektusok megrendelése :

Budapest a Duna királynője című tömegprospektus :	Darab
angol, német, francia, olasz nyelven, összesen	1,200.000
szerb, román, cseh, spanyol nyelven összesen	200.000
svéd, holland nyelven összesen	40.000
dán, norvég nyelven összesen	40.000
Bécs—budapesti nyilas prospektus :	
olasz és német kiadása összesen	100.000
angol kiadása	50.000
Olasz térkép	50.000
Új térkép angol, német, francia nyelven	200.000
1933. évi eseménynapló, négy nyelven összesen	20.000
Nemzetközi Liszt Ferenc-verseny prospektusa, magyar, német, francia, angol, olasz nyelven	20.000
»Budapest« című képes leírófüzet angol, német, olasz kiadásban összesen	9.000
»Magyarország« című képes leírófüzet angol, német, olasz kiadásban összesen	9.000
Új kis budapesti képesalbum	10.000
»Gyöngyös bokréta« prospektus német és angol nyelven	26.000
Cserkész-jamboree album	20.000
Szent István-heti prospektus magyar, német, francia, angol, olasz nyelven összesen	45.000
Mindössze ...	2,039.000

Itt kell megemlíteni, hogy 1932 elején 32.000 bécs—budapesti nyilas számoló-cédula és 46.200 propagandabélyeg állott rendelkezésre. E mennyiséget 1932. év folyamán 250.000 számoló-cédulával és 300.000 bélyeggel egészítette ki az idegenforgalmi hivatal. A számoló-cédulák a legforgalmasabb bécsi és ausztriai kávéházak, vendéglők és mulatóhelyek útján teljesen, a propagandabélyegeket pedig, mint a legnagyobb külföldi levelezéssel bíró cégek levélzáró bélyegei, nagyrészt szétosztásra kerültek. 1933. évre 400.000 darab új számoló-cédula kinyomatása van tervbevéve, e mennyiségből 100.000 darab új formában a milánói vásár és iparművészeti kiállítás alkalmából kifejtendő propagandát fogja szolgálni.

Mindezekon kívül az 1932. év folyamán a következő helyeken kerültek a budapesti, illetőleg magyarországi propagandaplakátok kifüggesztésre :

Kartónplakát, az osztrák nemzetközi vonalakon közlekedő vasúti kocsikban	300	darab
Kartónplakát a bécsi szomszédos forgalomban közlekedő vasúti kocsikban	100	«
Nagy nyilas Bécs—budapesti plakát az osztrák vasúti és hajóállomásokon	100	«
Nyilasplakát bécsi és ausztriai nagy szállókban	100	«
Nagy nyilasplakát a bécsi postahivatalokban	112	«
Kartónplakát előkelő bécsi éttermekben, üzletekben stb.	100	«
Nagy nyilasplakát előkelő bécsi éttermekben, üzletekben stb. ...	200	«
Képes idegenforgalmi propagandahirdetés az olasz vonalakon közlekedő nemzetközi vasúti kocsikban	300	«
Richter-féle menetidőket feltüntető új plakát balkáni nagy szállodákban	100	«
Richter-féle menetidőket feltüntető új plakát Németország nagyobb városainak nemzetközi szállóiban	100	«
Osszesen ...	1.512	darab.

E plakátmennyiség kizárólag Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatalának saját költségén nyomtatott, saját kiadású plakátjaiból adódik össze, amelyeknek megfelelő kifüggesztését a hivatal mindenkor saját közlegeivel, illetőleg saját összeköttetései útján ellenőrizteti. Az itt részletezett plakátokon kívül felhasználta még propagandatevékenysége során a hivatal az Országos Magyar Idegenforgalmi Tanács 1130 darab plakátját is.

Az Idegenforgalmi Hivatal 1932-ben a következő kiállításokon vett részt: szaloniki vásár, milánói vásár, párizsi vásár, bari vásár, paui, touloni, bordeauxi és strasbourg-i vásár. Igen fontos idegenforgalmi kezdeményezés volt ez évben a milánói Ristorante Ungherese Viennese keretében létesített propaganda és információs akció megindítása azzal a céllal, hogy Olaszország ez idegenektől erősen látogatott fontos nagy városában különösen olaszországi, fejlődő idegenforgalmunk újabb impulzust kaphasson.

Az Idegenforgalmi Hivatal 1932. évi újsággyűjteménye 19 nemzet 214 jelentős sajtóorgánumának 424 olyan neves külföldi írók tollából önként, díjazás nélkül leközlött cikkét őrzi, amely céltudatos propagandamunka nyomán íródott meg s amelynek anyagát egészben vagy részben a hivatal szolgáltatta.

Közlökedés

KÖZLEKEDÉS

Közlekedés.

A főváros tulajdonában levő közlekedési vállalatok egyesítése. A nagyvárosok rohamos fejlődése folytán előtérbe kerülő problémák között egyik legnagyobb fontosságú a közlekedési kérdések problémája.

A közlekedési kérdések helyes megoldása, tehát egy előrelátó és okos közlekedéspolitika az okozati összefüggések következtében szinte beláthatatlan perspektívájú fejlődést biztosít és ennek ellenkezője, vagyis egy elhibázott és rendszertelen közlekedéspolitika minden egészséges fejlődés lehetőségét már csirájában elsorvasztja.

Ennek a ténynek a fölismerése vezetett oda, hogy ma a modern nagyvárosok közlekedési problémáinak megoldása a lakosság létérdekét érintő számos vonatkozásánál fogva a községi igazgatás egyik legfontosabb feladata, amely messzemenő kihatással van a lakosság gazdasági, fizikai, sőt erkölcsi jólétére.

A közlekedési igényeknek tervszerű és előrelátó kielégítése nemcsak azt teszi lehetővé, hogy a város lakosai minél gyorsabban eljuthatnak oda, ahova eljutni kívánnak, hanem lehetővé teszi azt is, hogy a letelepedések a városnak egészségesebb, bár távolabbeső részein történhetnek és hogy a hosszantartó utazások megrövidítésével a dolgozó polgároknak több idejük marad a termelő munkára, illetve a testet és lelket felfrissítő pihenésre.

Ezek a fontos érdekek, amelyek a helyes közlekedéspolitika függvényei, vezettek végeredményben a közlekedési vállalatok községestítésének gondolatához, amely a legtöbb nagyvárosban megvalósulván, legközelebbi feladatául az összes közlekedési vállalatok egyesítését tűzi ki célul.

Különös fontosságot nyert a közlekedési vállalatok egyesítése a közúti vasutak és a társas gépjárművek egymás kiegészítésére való hivatottságának szempontjából.

A közúti vasúti és az autbusz közlekedés egymásrautaltságának fel nem ismerése, helyes összefüggésének hiánya másra nem vezethet, mint a vállalatok egyikének vagy másikának súlyos anyagi hátrányokat okozó céltalan versengésre, amely végeredményében a vállalatok gazdasági válságát idézván elő, a közönség érdekeinek sérelmét okozza.

A két közlekedési eszköznek öszhangzó és egymást kiegészítő működése pedig akkor biztosítható a legteljesebb mértékben, ha a különálló és félig-meddig öncélú vállalatok egy elhatározó akaratnak alávetett egységes szervezetbe foglaltatnak.

A közlekedési vállalatok egyesítésének szembeötlő előnyei a következők:

1. a lakosság szociális és gazdasági igényeit kielégítő egységes közlekedési program megvalósítása,

2. az egyes közlekedési vállalatok között fennálló és a fővárosra nézve anyagi károkat okozó versengés megszüntetése,
3. megtakarítás az üzemanyag beszerzése körül,
4. megtakarítás a jogügyi, balesetjogi, műszaki, pénztár-, továbbá a forgalmi és műhelyszolgálat költségeinél,
5. bizonyos sürgős közlekedési igények gyorsabb kielégíthetése,
6. az alkalmazottak jóléti igényeinek gazdaságosabb és teljesebb kielégítési lehetősége.

Ezeknek a szociális és gazdasági előnyöknek felismerése a legtöbb külföldi nagyvárosban (London, Párizs, Berlin, Bécs, Hamburg, stb.) a közlekedési vállalatok egyesítését eredményezte.

A köz által egy fejlődő nagyváros közigazgatásával szemben támasztható követelmények az önkormányzatnak köteleességévé teszik, hogy minden olyan kérdéssel, amely a város lakosainak életviszonyaira kihatással van, behatóan foglalkozzék és a köz javát előmozdító újításokat, szervezeti változtatásokat kezdeményezze, illetve ezeknek megvalósítására törekedjék.

Ebből a szempontból szükséges volt már, hogy a fővárosi közlekedési vállalatok egyesítésének nagyfontosságú problémája az autonómia döntése alá bocsáttassék.

A főváros közlekedési vállalatainak egyesítésére irányuló kíváncsi nem új keletű.

Már a BSzKRT-tal kötött területhasználati szerződésben (13. §.) utalás történik a főváros közlekedési vállalatainak egyesítésére. A részvénytársaság kötelezettséget vállalt, hogy a jövőben megszerzendő, illetve létesítendő összes közlekedési vállalatot egységes kezelés mellett úgy fogja vezetni, hogy egységes forgalmi hálózatként szolgálják a főváros közlekedési igényeit.

Ugyanez az álláspont jut kifejezésre a BSzKRT alapítási tervezetében, amely szerint a vállalat tárgya »villamos vagy más mozgóerő által hajtott vasúti és egyéb szárazföldi, vízi és légi közlekedési vállalat létesítése és fenntartása.«

A legfontosabb intézkedést azonban idevonatkozólag a villamosvasutak megváltását kimondó 1772/1922—kgy. számú határozat szolgáltatja, amelyben a közgyűlés utasítja a tanácsot, hogy a székesfőváros tulajdonában és kezelésében lévő Budai Hegypálya (sikló) üzemének, valamint az Autobuszüzemnek, továbbá a főváros által már most megváltható Svábhegyi Fogaskerekű Vasút üzemének a BSzKRT üzletkörébe való átadása és ennek összes feltételei iránt tegyen sürgős előterjesztést.

A közgyűlésnek ez a határozata nem került végrehajtásra, mert a törvényhatóság utóbb a BSzKRT-tal szemben várakozó álláspontra helyezkedett, aminek eredményeként az 1927. évi június hó 20.-án tartott közgyűlésében 943/1927. szám alatt hozott határozatával ennek a határozatnak végrehajtását az Autobuszüzemre nézve is felfüggesztette mindaddig, amíg »a közlekedési üzemek eredményes központi vezetése nem biztosítható«.

Távolról sem jelentette azonban az elhatározott egyesítésnek az akkori viszonyok által szükségessé tett ez a felfüggesztése egyszersmind azt is, hogy a törvényhatóság a közlekedési vállalatok egyesítése fölött napirendre tért volna. Ellenkezőleg, ez idő óta is az egyesítésre irányuló törekvés a székesfőváros törvényhatóságában — különösen a költségvetési vitákban — állandóan nyomatékosan megnyilatkozott, úgyhogy ebben a kérdésben a törvényhatóság álláspontját az egyesítésre kedvező értelemben elvileg kialakultnak tekinthetjük.

De nemcsak a főváros törvényhatósági bizottsága foglalt állást az egyesítés kérdésében, hanem több ízben kifejezést adott álláspontjának a székesfőváros felügyeleti hatósága is. Már a székesfőváros üzeminek megvizsgálására megalakított bizottság 1924. évi június hóban a m. kir. belügyminiszterhez intézett jelentésében hangsúlyozza, hogy »az üzemvizsgáló bizottság a székesfőváros törvényhatósági bizottságának azt a határozatát, hogy az összes közlekedési vállalatok a BSzKRT keretében egyesítsenek«, az Autobuszüzemre is helytállónak ítéli.

A m. kir. kereskedelemügyi miniszter 80.062/1929. számú leíratában annak a kívánságának ad kifejezést, hogy a közúti vasúti és az autobuszforgalom egymással hozassanak szerves összefüggésbe, ami csak úgy vihető keresztül, ha a két vállalat egy vezetés alá kerül.

Az egységes vezetés szükségességére utal a székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930. évi XVIII. törvénycikk 89. §-ának 2. bekezdése, amely szerint a rokoncélú és hasonló természetű üzemeket lehetőleg egy üzemigazgatóság alá kell rendelni.

A törvényben foglalt ezen rendelkezés végrehajtására utalt a m. kir. belügyminiszter is az 1931. évi költségvetést jóváhagyó leíratában, amelyben felhívta a székesfőváros közönségét, hogy a rokoncélú és hasonló természetű üzemek egységes igazgatás alá helyezése tekintetében hozzon határozatot.

Nem szenved kétséget, hogy a modern nagyváros forgalmi berendezésében az összes közlekedési eszközöknek egymást kiegészítve harmónikus együttműködést kell kifejteni.

Ezt a harmónikus együttműködést pedig legsikeresebben akkor biztosíthatjuk, ha az összes közlekedési vállalatokat egy rendelkező szerv irányítása és igazgatása alatt egy egységes vállallattá vonjuk össze.

A közlekedési vállalatok közül a Budai Hegypálya és a Fogaskerekű Vasút már beolvasztattak a BSzKRT-ba úgy, hogy ezidőszent már csak arról van szó — ami azonban a közlekedési problémák szempontjából a legfontosabb — hogy a két főközlekedési vállalat, nevezetesen a BSzKRT és az Autobuszüzem is egyesíttessék.

Annak illusztrálására, hogy a főváros e két közlekedési vállalatának egyesítése esetén a közönség jogos közlekedési igényei mennyivel gazdaságosabban elégíthetők ki, utalni lehet a BSzKRT által az utóbbi három évben teljesített olyan beruházásokra, amelyek egységes üzemvitel mellett részben megtakaríthatók lettek volna.

A BSzKRT az 1928—1930. évben a Villányi-úti, Budaörsi-úti és Alkotás-utcai vonalszakasz kiépítésére több, mint 4,000.000 pengőt ruházott be.

Ez a vonalszakasz azonban távolról sem bizonyult rentabilisnak. A vonalszakaszon óránként közlekedő, de nagyon kis mértékben kihasznált kocsik száma átlagban 12. Ennek a kis forgalmi közlekedésnek autobusszal való lebonyolítása még az áramszolgáltatás körül mutatkozó költségkülönbség mellett is jelentős megtakarítással járna.

Egységes üzemvitel mellett a BSzKRT által ebben a három évben új kocsik beszerzésére fordított kb. 5,000.000 pengőnyi beruházást részben autobuszkok beszerzésére lehetett volna fordítani és a beszerzett kocsikkal sürgős és fontos közlekedési igényeket (pl. a Nagykörúton a BSzKRT tehermentesítése) lehetett volna kielégíteni.

Ez a kiragadott példa is bizonyítja annak az összeműködésnek szükséges és elodázhatatlan voltát, amelyet csak a közlekedési vállalatok egyesítésével lehet megvalósítani.

Az ezen megállapítással szemben tehető arra az ellenvetésre, amely az 1930 : XVI. t.-c. végrehajtási utasításában (24. §. 2., 3. pont) foglalt ama rendelkezésre hivatkoznék, hogy a gépjármű közüzemek vagyona a hatóság többi vagyonától elkülönítve kezelendő, az a megjegyzés tehető, hogy ennek a rendelkezésnek betűszerinti végrehajtása csakugyan lehetetlenné tenné a főváros közlekedési vállalatainak egyesítését, ez a célzat azonban nyilvánvalóan távol állott a szabályalkotótól, annál is inkább, mert erősen ellenkezik a fővárosi törvény racionalizálására törekvő szellemével.

Joggal vélelmezhető különben, hogy az idézett rendelkezés tulajdonképpen csak a vidéki önkormányzatok tulajdonában levő gépjárműüzemek gazdasági eredményességének megállapíthatására kíván módot nyújtani.

A főváros speciális vonatkozásaiban is föltétlenül eleget teszünk ennek a rendelkezésnek akkor, ha a közlekedési vállalatok egyesítése után az egységes vállalatban már csak üzemi ágazatokként jelentkező közúti vasúti és autobusz közlekedési számlák elkülönített vezetésével a rentabilitás és az üzemág fejlődése tekintetében a pontos tájékozódás lehetőségét biztosítjuk.

Miután tehát az egyesítésnek nemcsak hogy nincs törvényes akadálya, de az új fővárosi törvény 89. §-ának 2. bekezdése erre módot nyújt, közforgalmi és közlekedéspolitikai szempontból pedig csakúgy, mint gazdasági és pénzügyi szempontból is az egyesítés előnyös, mindezeknél fogva kívánatos, hogy az mielőbb megtörténjék. Az Autobuszüzem átvétele a BSZKRT üzemkezelésébe 1932. július hó 1-ével meg is történt.

Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság. A közlekedési részvénytársaság megalakulása előtt Budapestnek és környékének közúti vasúti közlekedését öt vasúttársaság bonyolította le: a Budapesti Közúti Vaspálya Társaság és a Budapesti Villamos Városi Vasút Részvénytársaság, valamint e két nagy vasúttársaság leányvállalatai: a Budapest-Újpest-Rákospalotai Villamos Közúti Vasút Részvénytársaság (BÜR), a Budapest-Szentlőrinci Helyi Érdekű Villamos Vasúti Részvénytársaság és végül a Ferenc József Földalatti Villamos Vasút Részvénytársaság.

A BÜR Vasút a Közúti Vaspálya Társaságnak, a Budapest-Szentlőrinci Vasút pedig a Városi Vasút Részvénytársaságnak volt az affiliált vállalata, míg a Földalatti Vasút részvényei fele-fele részben a két nagy vasúttársaság tulajdonában voltak, magát a földalatti vasutat pedig a Városi Vasút tartotta üzemkezelésben.

A székesfőváros már a háború előtt céljául tűzte ki a közúti vasúti közlekedésnek községi kezelésbe vételét, hogy ezáltal a közlekedési politika irányítására tulajdonosi minőségben közvetlenebb befolyást gyakorolhasson. Ez a törekvése vezette a székesfővárost az 1911. évben is, amidőn a volt Budapesti Villamos Városi Vasút Részvénytársaság részvénytöbbségét megszerezte. 1918. évi november hó 5-én az akkori kormány a budapesti és környéki vasutakat köztulajdonba vette, azokat Budapesti Egyesített Városi Vasutak cég alatt egyesítette és átvételre felajánlotta a székesfővárosnak. A székesfőváros azonban jogi és műszaki aggályok miatt a vasutakat nem vette át s így azok egyelőre a kereskedelmi kormány által kiküldött miniszteri biztos vezetése mellett kezeltettek.

A jogrend helyreálltával a tulajdonos részvénytársaságok vasútjaikat nem vették vissza kezelésökbe és a székesfőváros sem volt hajlandó a vasutakat a jogviszonyok rendezése előtt átvenni, e miatt a kormányzat az 1922. évben átmeneti

jelleggel közkereseti társaságot alakított belőlük és a társaság ügyeinek likvidálására felszámoló bizottságot nevezett ki.

A székesfőváros az 1920. évben elhatározta, hogy a Közúti és Városi Vasutat megváltja s ezért a vasutak területhasználati szerződéseit 1922. évi december hó 31-ére felmondotta, majd a vasutak átvételére és üzemének vitelére 1922. évi december hó 27-én megalapította a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaságot (BSzKRt), amelynek valamennyi részvénye a székesfőváros tulajdonában van.

A társaság megalakulása után megkötöttet az alapvető szerződés, amely hivatva van a BSzKRt és a székesfőváros közönsége közötti jogviszonyt s általában a vasút működését, jogait és kötelezettségeit szabályozni. Ezzel a szerződéssel a székesfőváros a Budapesti Közúti Vaspálya Társaságtól és a Budapesti Villamos Városi Vasút Részvénytársaságtól megváltott vasutak üzemvitelének jogát az azzal járó kötelezettségekkel együtt — azonban a vasutak tulajdonjogának fenntartásával — a társaságra ruházta át. A társaság feladata volt a két nagy vasúttársasággal, a Közúti és Városi Vasút részvénytársasággal a megváltási egyességet megkötni és az abból folyó igényeket kielégíteni. A székesfőváros által a társaságra ruházott hatáskörben a beváltási kérdés minden részletére kiterjedő egyességet a Budapesti Közúti Vaspálya Társasággal 1923. évi augusztus hó 3-án, a Budapesti Villamos Városi Vasút Részvénytársasággal pedig 1924. évi február 16-án megkötötte az új részvénytársaság. Ezen egyességek alapján a társaság a Közúti, illetőleg a Városi Vasúttól megszerezte a Ferenc József Földalatti Villamos Vasút Részvénytársaság és a Budapest-Szentlőrinci Helyi Érdekű Villamos Vasúti Részvénytársaság összes címleteit, valamint a Budapest-Újpest-Rákospalotai Villamos Közúti Vasút Részvénytársaság címleteinek több, mint felét.

A multban különálló részvénytársaság volt a Budapestvidéki Vasút is, amelynek két vonala van: az Újpest-megyeri és az Újpest-rákospalotai. A Budapestvidéki Vasút már előbb beolvadt a Budapesti Helyi Érdekű Vasutak Részvénytársaságba, majd a megváltási egyesség megkötésével a Budapestvidéki Vasút is — az államra való háramlásig, vagyis 1965-ig — a BSzKRt tulajdonába került.

Ugyancsak az egyesség értelmében 1924-ben a Budapesti Közúti Vaspálya Társaság, 1931-ben pedig a Budapesti Villamos Városi Vasút Részvénytársaság címleteit saját kötvényeire cserélte be a BSzKRt.

Az affiliált vasúttársaságokkal, vagyis a Budapest-Újpest-Rákospalotai Villamos Közúti vasút Részvénytársasággal, a Budapest-Szentlőrinci Helyi Érdekű Villamos Vasúti Részvénytársasággal és a Ferenc József Földalatti Villamos Vasút Részvénytársasággal eleinte évről-évre megújított, majd a BÜR Vasút Részvénytársaság címletei túlnyomó részének megszerzése után az 1927. évtől kezdve az affiliált vasutak engedély-idejének lejártáig terjedő időre üzemviteli szerződés kötöttet.

Az 1926. évben vette át a BSzKRt a Svábhegyi Fogaskerekű Vasút üzemének, az 1932. évben a Budai Hegypálya (Sikló) üzemének vitelét, majd a székesfőváros az 1932. év július 1-én az Autobuszüzem vezetését is a társaságra bízta. A Sikló és az Autobusz üzemét a székesfőváros rendelkezéséhez képest egyelőre a községi háztartás számlájára viszi a vállalat.

Az 1930. évben a Budapesti Helyi Érdekű Vasutak Részvénytársaság (BHÉV) részvényeinek többsége a székesfővárosnak megvételre felajánlva, megindultak

a tárgyalások a BHÉV átvételére. A székesfővárost e tranzakció létrehozásában az a törekvés vezette, hogy a helyi érdekű vasutak megszerzésével közvetlen befolyását a főváros környékének közlekedésére is kiterjessze és a helyi érdekű vasutakat egységes közlekedési politikájának programjába beillessze.

A társaság a székesfőváros hatóságától megbízást nyert arra, hogy a BHÉV vagyónállagát, üzlet- és üzemkezelését megvizsgálja és szakértői véleményt készítsen. E megbízásnak megfelelően, beható vizsgálat alapján részletes, több kötetre terjedő szakértői véleményt terjesztett a székesfőváros hatósága elé.

Az 1930. és 1931. években a tárgyalások több ízben megszakadtak, végül az 1932. évben a függőben levő kérdések megértek a megoldásra s a székesfőváros törvényhatósági bizottságának 1932. évi június hó 30-án tartott közgyűlésében hozott határozata, majd a m. kir. belügyminiszterium ezen határozatot jóváhagyó, 1932. évi augusztus hó 1-én 70.190/V—1932. szám alatt kelt rendelete alapján a tranzakció létrejött. Az 1933. évben vár a társaságra az a feladat, hogy a BHÉV átvételét ténylegesen keresztülvigye. Ezért már az elmúlt évben gondoskodás történt a Helyi Érdekű Vasutakkal való közvetlenebb kapcsolat megteremtésére; a Helyi Érdekű Vasutak ügymenetének és üzemvitelének racionalizálását a vállalat kiküldöttjei útján behatóan tanulmányozta és a Helyi Érdekű Vasutak átvételének előkészítő munkálatait megindította.

Ekként alakult ki a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság az ország egyik legnagyobb vállalatává, amely a közsegésítési politikának kétségkívül legkiemelkedőbb alkotása.

A rendkívül nagyjelentőségű, szövevényes jogi kérdések megoldása után a BSzKRT működésének első éveiben következett a társaság belső szervezetének kiépítése és ezzel egyidőben nagyszabású műszaki munkaprogramm kivitele.

A társaságra hárult az a súlyos feladat, hogy a háborús évek anyagihiánya és a forradalmi idők rendszertelen gazdálkodása következtében teljesen leromlott közúti vasutakat a lehető legrövidebb idő alatt kifogástalan állapotba hozza. Ma már kétségtelenül megállapítható, hogy ha a nagy rekonstrukciós programot a társaság működésének első éveiben a leggyorsabb iramban és teljes erőfeszítéssel keresztül nem viszi, a villamosközlekedés teljes csődje következett volna be.

A nehéz viszonyok között megkezdett munkát azonban siker koronázta s a budapesti közúti vasutak vágányzatát, járműveit, magasépitményeit és egész technikai berendezését rövid néhány év alatt olyan színvonalra emelte az új vállalat, hogy a volt *m. kir. vasúti és hajózási felügyelőségnek, a legfőbb vasútfelügyeleti hatóságnak* már az 1929. évben kelt hivatalos megállapítása szerint *»a BSzKRT kezelésében álló vasutak az európai villamos közúti vasutak között elsőrendű helyet foglalnak el.«*

A társaság belső szervezetének kiépítése során megalkotta a szolgálati és illetményszabályzatot és nyugdíjszabályzatot s a nyugdíjalap megteremtésével rendezte a nyugdíjkérdést is. Ez alapvető adminisztratív intézkedésekkel egyidőben indultak meg nagy rekonstrukciós munkálatok, amelyek a pálya és járművek újjáépítésével és a felsővezetékes rendszernek az egész hálózatra való kiterjesztésével kezdődtek meg. E fokozott munkateljesítményre jellemző, hogy már az 1926. év végéig elvégzettett a pályarekonstrukció legnagyobb része. Az elmúlt tíz év alatt összesen 224·35 kilométer hosszúságban újjátartott fel a vágányzat s összesen 1573 jármű rekonstruáltatott.

Az újítási munkálatok mellett gondot fordított a vállalat az egységes hálózat megteremtése és a közlekedés gyorsabbá és célszerűbbé tétele érdekében szükségessé vált új pályaépítésekre is. Az ezen célból megépített vágányösszeköttetések és hurokvágányok hossza az elmúlt év végéig mintegy 7 kilométert tett ki.

Mindezeket a munkálatokat követte az új vonal- és járműépítések és a technikai alkotások hosszú sora. Hogy csak a legkiemelkedőbb új létesítményeket említsük, a lefolyt tíz esztendő alatt épült meg az új lóversenytéri szárnyvonal és az ottani nagy végállomás, a farkasréti vonal második vágánya, kiépült az Aréna-úti vonal a Lehel-úttól a Váci-útig, megépült a Szent Imre herceg-út—Budörösi-út—Alkotás-utcai új vonal, a budapest-szentlőrinci vasút vonalát Vecsés község határáig hosszabbította meg a BSzKRT, az új Élelmiszer-nagyvásártelephez szárnyvonal épült és a pálya és vágányzat teljes felújítása mellett villamosítottatott a Svábhegyi Fogaskerekű Vasút. Összesen 25·34 kilométert tesz ki azoknak az új vonalaknak vágányhossza, amelyeket a vállalat működésének első tíz esztendejében épített. Vonalain 84 elektromos váltóállító készüléket építtetett be és az utcai forgalom biztonságának fokozása érdekében 139 járdasziget létesült. Az áramvisszavezetés tökéletesítése és a kóboráramok okozta károk kiküszöbölése céljából a sínek hegesztése 134·52 kilométer vágányhosszúságban hajtatott végre.

A magasépítmények terén ugyancsak maradandó alkotások mutatják a lefolyt tíz évben végzett munkákat. Az inflációs években, a korona romlása idején épült meg a székház, amelyben az eddig a főváros különböző kerületeiben, egymástól távol fekvő hivatalok központi elhelyezést nyerhettek. Már a BSzKRT első esztendejében befejeztetett a Kertész-utcai áramátalakító alállomás építése s az évek folyamán a Szent Imre herceg-úton és a Svábhegyi Fogaskerekű Vasút vonalán új áramátalakító alállomás épült és a bányai erőmű áramának átvételére megépült a Kárpát-utcai nagy kapcsolóháza, továbbá hat új kocsiszín létesült. E nagyobbarányú építkezések nagy kapcsolóháza, továbbá hat új kocsiszín létesült. E nagyobbarányú építkezések mellett számos kiegészítéssel és bővítéssel gyarapodtak a kezelési épületek s a személyzet egészségének ápolását szolgáló mosdó- és fürdőhelyiségek. Az utazóközönség kényelmére a vonalhálózaton a lefolyt év végéig 17 új, az utcák képét is díszítő üvegezett várócsarnok létesült, nemkülönben az alkalmazottak testedzését szolgáló modern sporttelep.

A lefolyt tíz esztendőben az összes járművek rekonstruálása mellett 118 régi kocsit újrarendszerű ikerkocsikká alakított át a vállalat és az egyes vasúttársaságoktól átvett sokféle típusú járművek alkatrészeit eredményes munkával szabványosította. A főműhelyek évről-évre növekvő teljesítményei mellett a járműállomány nagyarányú fejlesztésére is gond fordítottatott s összesen 210 új személyszállító járművel és 75 egyéb, kezelési, illetőleg műszaki célokat szolgáló járművel gyarapodott a kocsipark. Az újrarendszerű, távkapcsolású járművek immár 5 egységből álló vonatokká szerelhetők, amelyek a rendkívüli tömegforgalom gyors és sima lebonyolítására föltöbb alkalmasaknak bizonyultak. Az új kocsik a járműépítési technika legmodernebb alkotásai s nemcsak tetszetős külsejükkel, de műszaki berendezéseik tökéletességével is méltán képviselik az új irányt, amelyet a vasúttársaság működése a székesfőváros közúti vasúti közlekedésének fejlesztése terén követ.

Az áramellátási berendezések az elmúlt tíz év alatt ugyancsak nagyszabású munkálatokkal és új beruházásokkal fejlődtek. A kábelhálózaton a régi kábelek

7.7 kilométer hosszúságban új kábelekkal cseréltettek ki, az újonnan fektetett kábelek hossza pedig elérte a 178 kilométert.

A bányaidai erőmű megépítése óta üzemben kívül helyezett Révész-utcai telep, valamint áramátalakító alállomások az elmúlt tíz év alatt számos új, nagyértékű gépberendezéssel tökéletesedtek.

Ha az elmúlt tíz esztendőben végzett munkálatokon végigtekintünk, megállapíthatjuk, hogy Budapest közúti vasúti közlekedésének a régi lóvasút villamosvasúttá történt átalakítása óta nem volt oly messze kiható jelentőségű, termékeny és műszaki alkotásokban gazdag időszaka, mint az elmúlt decennium s országos és nemzeti jelentőséggel bír az a tény, hogy e méreteikben is jelentékeny, rendkívül nagyértékű technikai alkotásokkal a háborús veszteségek s a trianoni béke csapásai után gazdagodott megcsonkított hazánk fővárosa.

Annak megvilágítására, hogy ezek a nagyszabású rekonstrukciós munkálatok és új beruházások a hazai gyáripár és kereskedelem számára mennyi munkaalkalmat és forgalmat jelentettek, elegendő az alábbi két számadat. A társaság fennállásának első tíz évében a rekonstrukciós munkálatokra összesen 20,328.178 pengőt, az új beruházásokra pedig 33,663.161 pengőt, tehát összesen 53,991.339 pengőt fordított a vállalat.

Az új beruházásokra fordított 33,663.161 pengőt, valamint az affiliált vasút-vállalatoknak ugyancsak beruházások céljaira kölcsönadott 3,550.000 pengőt a nyugdíjalapból és a társaság egyéb alapjaiból vette kölcsönként igénybe a BSzKRT, mert az adott viszonyok között a tőkeszükséglet biztosításának ez a módja mutatkozott a legelőnyösebbnek. Az 1930. évben kedvező ajánlat folytán áruhitel formájában történt 5,000.000 pengős beruházástól eltekintve, a társaság külső kölcsönt nem vett igénybe.

A vállalat teljesítményeinek másik hatalmas tételét alkotják a székesfővárosnak nyújtott pénzbeli szolgáltatások. Ez a pénzbeli szolgáltatás az elmúlt tíz évre közlekedési adó, rendes és rendkívüli területhasználati díj és osztalék fejében összesen 69,154.494 pengőt tesz ki. Ha mindezeket felül megemlíti még, hogy a vasút-vállalat több mint 11.000 alkalmazottat foglalkoztat s hozzátartozóikkal együtt mintegy 35.000 lélek megélhetését biztosítja, nagy vonásokban vázoltuk: mily jelentősége van a vállalatnak nemcsak a székesfőváros háztartásában, hanem az ország ipari és közgazdasági életében is.

A Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság megalakulása az inflációs évekre esett s pénzünk vásárló erejének állandó csökkenésével és a megélhetési, nemkülönben az ipari és kereskedelmi indexszám ugrásszerű emelkedésével a tarifa alig tudott lépést tartani. A tarifa ebben az időszakban nem kevesebb, mint tizenkét ízben változott.

Az 1925-től 1927-ig tartó időszakot az utasok számának és ezzel a bevételeknek lendületes emelkedése jellemzi, amivel együtt járt a kocsi-kilométer-teljesítmény növekedése is. A pénz értékének stabilizálása általában az árak s így a tarifa állandósulásában is kifejezésre jutott.

Az 1928., 1929. és 1930. években a gazdasági helyzet feszültségének enyhülése azt a látszatot és egyszersmind azt a reményt keltette, hogy az ország és a főváros gazdasági élete a háború, a forradalmi idők pusztításai és a trianoni béke csapásai ellenére újból normális fejlődésnek indul. Az ipar és kereskedelem fellendülésével

együtt járt Budapest közforgalmának örvendetes növekedése s a bevételeknek emelkedése ebben az időszakban és pedig az 1928. évben érte el csúcspontját. A bevétel ugyanis 1928-ban 317,496.892 utasszám mellett közlekedési adóval együtt 60,928.534 pengőt tett ki.

Az 1930. évtől kezdve a gazdasági válság jelenségei egyre élesebben ütköztek ki s a fővasutak és a közúti vasutak üzleti eredményeit a gazdasági viszonyok rosszabbodása rendkívül érzékenyen érintette. A visszaesés folyamata a középeurópai államok gazdasági életében már előbb megindult s mivel a külföldi közúti vasutak üzemi eredményeinek alakulását élénk figyelemmel kísérte a BSzKRT, ez adatokból a saját viszonyaira is alkalmazható következtetéseket törekedett levonni és a szükséges takarékosági intézkedéseket a kellő időben megtenni.

1930. áprilisában kezdődött meg a visszaesés időszaka s utasforgalom és bevételek a gazdasági válság elmélyülésének, a megélhetési viszonyok katasztrófális romlásának elháríthatatlan következményeként eleinte lassabban, majd pedig zuhanásszerűen csökkentek.

Figyelmet érdemel a vasút teljesítményének alakulása és pedig mind a fejlődés, mind a visszaesés periódusában. Az üzemi adatok bizonyítják, hogy a fejlődés éveiben a kocsikilométer-teljesítmény emelkedése mindig nagyobb arányú volt, mint az utasforgalom növekedése, ami azt jelenti, hogy a nyújtott teljesítményekkel megelőzte a vállalat az igénybevétel növekedését és mintegy előlegezte a jobb és kényelmesebb közlekedéssel együtt járó nagyobb üzemi költségeket. A számítás reálisnak bizonyult, mert a fejlődés időszakában a többteljesítményből eredő nagyobb üzemi költségekre a növekedő utasforgalomban és az ennek megfelelően emelkedő bevételekben valóban fedezet is találtatott.

Sokkal nehezebb feladat elé állította a vasutat a visszaesés processzusa. Noha a külföldi nagyvárosok közúti vasutainak eljárását követve, a vasúti teljesítményt az utasforgalom apadásának arányában kellett volna csökkenteni, az utazóközönség érdekeire való figyelemmel mégis igyekezett a vállalat a teljesítmény színvonalát mindaddig fenntartani, amíg pénzügyi helyzete azt lehetővé tette.

Az 1931. évben azonban az egyre súlyosbodó gazdasági és megélhetési viszonyok az utasforgalom és a bevétel olyan nagymértvű csökkenését vonták maguk után, hogy a teljesítménynek a közönség részéről megnyilvánuló igénybevétellel való helyes arányba hozása immár nem volt tovább halasztható, annyival is kevésbé, mert a költségvetés egyensúlyának megóvására egyéb takarékosági intézkedések és az üzemi gazdaságosságának fokozása önmagukban nem lehettek elegendők. A székesfőváros közúti vasúti közlekedésének ellátása terén vállalt feladat még e súlyos viszonyok között is szem előtt tartattak és csupán akkor nyúlt a vállalat a teljesítménycsökkentés kényszerű rendszabályához, amikor az utasforgalom feltűnő megcsappanása a teljesítmény arányosítását elkerülhetetlenül szükségessé tette. De még ez intézkedéseiben is elsősorban a közönség érdekeire volt a vállalat figyelemmel, amit élénken bizonyít az a tény, hogy az 1931. évben a személyszállítási teljesítmény csupán 1.33 százalékkal csökkent, holott az utasforgalom közel 7 százalékkal apadt.

Az 1932. évben még nagyobb mértékben fokozódott a gazdasági viszonyok romlása s ez a szomorú tünet az utasforgalom és a bevételek immár aggasztó mértvű csökkenésében is éreztette hatását. A személyszállítási bevétel az 1931. évi bevétellel

szemben 12·12 százalékkal csökkent, az 1928. évi maximális bevételekhez viszonyítva pedig a bevételek visszaesése az elmúlt év végéig 22·46 százalékot tett ki.

A bevételek e rendkívül kedvezőtlen alakulásának ellensúlyozása céljából még további takarékosági intézkedések tétettek folyamatba s a leggondosabb előrelátással törekedett a vállalat az utazóközönség jogos igényeinek kielégítése mellett a társaság pénzügyi egyensúlyát megővni.

A személyszállítási bevétel az 1932. évben az előző évi bevételhez viszonyítva 6,517.431 pengővel csökkent. A bevételek alakulását állandóan figyelemmel kísérte a BSzKRT s költségelőirányzatát az elmúlt év folyamán a bevételek apadásához képest ismételten revízió alá vette. Mindezek ellenére a székesfőváros által megállapított 2,000.000 pengő rendkívül területhasználati díj csak úgy volt biztosítható, hogy sem az értékcsökkenési alapot, sem pedig a beruházások tőketörlesztési alapjait nem javadalmazta.

A pálya karbantartása. A hálózat fejlesztése és kiegészítése. A főváros által a csepeli Kikötő-úton létesített új Élelmiszer-nagyvásártelep részére a közvágóhídi vonalból kiágazó szárnyvonal megépítésével megfelelő közlekedés biztosított. Ez a vonalépítési munka az elmúlt év áprilisában készült el és az új vonal az Élelmiszer-nagyvásártelep megnyitásával egyidőben, 1932. november 18-án helyeztetett üzembe. Az új szárnyvonal vágányhossza 2·06 kilométer, a vágányzat Vignol-rendszerű.

A X. kerület, Salgótarjáni-úton a magyar királyi államvasutak budapest—komáromi vonala fölött áthaladó hidat az államvasutak e vonalának villamosításával kapcsolatban fel kellett emelni s ennek következtében a Salgótarjáni-úton fekvő vágányok szintje is megfelelően emeltetett, a töltés oldalában levő támfal megerősített és a töltés oldalában út épült.

Az új menetrend életbeléptetése újabb végállomások létesítését és egyes végállomások vágányzatának átalakítását tette szükségessé. Ennek folytán a VIII. kerület, Blaha Lujza-téren vágányösszeköttetést, a IX. kerület, gróf Haller-utcában és a X. kerület, Simor-utcában, valamint a X. kerület, Külső Jászberényi-úton a repülőtéri kitérőnél új végállomást létesített az üzem, végül a VII. kerület, Aréna-út és VI. kerület, Vilma királynő-út keresztezésénél a vágányokat megfelelően átépítette.

A II. kerület, Olasz-fasorban a Haarmann-rendszerű vágányokat zúzottkö-ágyazatban fekvő Vignol-rendszerű vágányokkal cserélte ki a BSzKRT. A IV. kerület, Vámház-körúton a teljesen leromlott csatorna-rendszerű Haarmann-vágányokat új Haarmann-rendszerű vágányokkal cserélte ki, a szépilonai telepen a vágányzat egy részét átépítette, a közvágóhídi vágállomáson pedig vágányátrendezést hajtott végre.

A sínek összeheggesztése alkalmas eljárásnak bizonyult arra, hogy egyrészt az áramvisszavezetés tökéletesebb legyen, másrészt a kóboráramok okozta károk majdnem teljesen kiküszöböltesse. Ezen előnyök mellett a sínheggesztésnek az a hátránya, hogy a nagy hidegben az összehúzódnak folytán sínszakadások és sintörések következtek be, míg a nagy melegben a hő okozta kitágulás a sínek meglazulására vezetett. Ezt a hátrányt teljesen eliminálja a Csilléry Dezső igazgató által szerkesztett dilatációs szerkezet, amely az eddig szerzett tapasztalatok szerint a gyakorlatban tökéletesen bevált. Az 1932. év folyamán 107 Csilléry-féle dilatációs szerkezetet épített be a vállalat.

Felsővezeték. A kábelhálózat felújítása. Az elmúlt év folyamán a pályafenntartási munkálatokkal kapcsolatosan számos pályarészen, így különösen a X. kerület, Hungária-körúton a Ferenc József-laktanyánál és a X. kerület, Hungária-körút és Tomcsányi-út keresztezésénél, valamint a II. kerület, Olasz-fasorban kicseréltettek a felsővezeték tartó oszlopok és jelentékenyebb felsővezeték-átalakítások végeztettek.

Az üzem egyébként még a következő munkálatokat végezte el:

A szépilonai és a BŰR-vasúti állomás körzetében megerősítette a tápvezetékét és új tápszakaszt létesített.

A szépilonai és VII. kerület, Damjanich-utcai áramátalakító állomásokon befejezte a konverterek magasfeszültség ellen védő berendezéseinek felszerelését.

A földalatti vasút vonalán új tápkábelt vezetett, valamint a lejáróknál transzparens jelzőtáblákat készített.

Az 1932. évben 7·7 kilométer rész- és 21·6 kilométer vasmunkavezetékét cserélt ki.

A X. kerület, Hungária-úti kábelkacsoló állomás és a X. kerület, Kőbánya-örházi algépház között fekvő elhasználdott 10.000 Voltos kábel helyett nagyobb keresztmetszetű kábelt fektetett le.

Megerősítette a X. kerület, Kőbánya-örházi, a VI. kerület, BŰR-telepi és a III. kerület, óbudai vonalhálózat áramvisszavezető kábeleit és az óbudai vonalcsoport részére új tartalékkábelt fektetett.

Új telefonkábelt fektetett a X. kerület, Hungária-úti telep és a X. kerület Kőbánya-örházi algépház, továbbá a BŰR-vasúti telep és az újpesti telep között.

Magasépítés. A beruházási hitel keretét a vállalat pénzügyi helyzetére való tekintettel az elmúlt évben kénytelen volt megszükiteni, de a lehetőséghez képest törekedett magasépítményeinek a vasútüzem biztonságát, a közönség kényelmét és a személyzet érdekeit szolgáló újabb építkezésekkel való kiegészítésére és tökéletesítésére. Az 1932. évben kifejtett magasépítési tevékenységet a következő oldalon levő kimutatás tünteti fel.

Áramellátás. Áramsükségletét az 1932. évben a BSzKRt majdnem teljes egészében a Magyar Dunántúli Villamossági Rt. bányhidai erőművétől fedezte. Az áramsükséglet összesen 82,154.630 Kw-órát tett ki s ebből saját telepén 3,011.000 Kw-órát termelt. Mivel az V. kerület, Révész-utcai telepnek a bányhidai erőművel és a Székesfőváros Elektromos Műveinek kelenföldi telepével való kooperációja még mindig nem jutott el a végleges megoldáshoz, az üzem biztonsága érdekében a Révész-utcai áramfejlesztő telep üzemképes állapotát továbbra is fenntartotta a vállalat s e célból két kazánt melegen tartva, a gépeket havonta járatta. Az óvatosság és előrelátás fölöttébb célirányosnak bizonyult, mert a telepet az áramellátás folytonossága érdekében az elmúlt évben több ízben is igénybe kellett venni. Így július 10—12-e között, valamint július 17-én és 18-án, továbbá július 29-től augusztus 2-ig és október 30-tól november 1-ig, végül pedig karácsony hetében, amikor a bányhidai erőmű távvezetéke a nagyfokú zúzmaraképződés következtében elszakadt s ez a körülmény súlyosabb üzemzavarokat okozott. Ennek folytán az elmúlt év december 26-án kénytelen volt az üzem Révész-utcai telepét újból teljes üzembe helyezni s a terhelést

A Beszkárt magasépítési tevékenysége 1932-ben.

Az épület fekvése és megnevezése	Kivitelezési módja	Beépített terület m ²	Megjegyzés
<i>Kelenföldi forgalmi telep</i>			
a) Személyzeti illemhely.....	Tömör téglafal, fafödém	64.50	Földszintes
b) Indító helyiség.....	Tömör téglafal, vasbetón-födém	22.70	Földszintes
<i>Pálffy-téri áramfejlesztőtelep</i>			
2 konverter-alap és válaszfal készítése			32.00 m ² vasgerendák közti vasbetónalap
<i>Révész-utcai központi kapcsolóház</i>			
Kerám burkolat			124 m ² burkolat
Kerítés és kapu			4.74 m ² kerítés
			9.45 m ² préselt lemez kapu
<i>Újpesti forgalmi telep</i>			
Kocsiszín vasbetón födém	Vasbetóndongafödém	1530.00	
<i>Aréna-úti főműhelytelep</i>			
Irodaépület földszinti helyiségben és öltözőberendezés			202 vas-öltöző-szekrény
<i>Damjanich-utcai állomás</i>			
Olajkapcsoló cellák és kábelcsatornák	Vasbetón cellafalak és kábelcsatornák	36.50	
<i>Blaha Lujza-téri végállomás</i>			
W. C. toldalék építése	Vasváz, szigetelt bádofalak	3.20	Földszintes
<i>Hungária-körút—Üllői-út sarok</i>			
Személyzeti illemhely.....	Tömör téglafal, fafödém	6.14	Földszintes
<i>Ferencvárosi pályafenntartási telep</i>			
a) Mérlegház	Tömör téglafal, fafödém	32.18	Földszintes
b) Olajkamra	Tömör téglafal, fafödém	35.00	Földszintes
<i>Üllői-út 127. sz. telep</i>			
a) Anyagfészter	Faszerkezet	130.00	
b) Cement- és faraktár.....	Faszerkezet	140.00	
c) Raktár	Faszerkezet	91.00	
d) Szerelőraktár	Favázás téglá	22.50	
c) Szerszámraktár	Faszerkezet	70.50	
d) Szemétakna	Téglafalazat	5.80	
<i>Kőbányai forgalmi telep</i>			
Indító háziko	Tömör téglafalazat	6.00	
<i>Újpest, Megyeri kavicsbánya</i>			
a) Iroda- és laktanyaépület	Tömör téglafal	60.00	
b) Betón-munkafészter	Faszerkezet	158.75	
<i>BÚR forgalmi telep</i>			
a) W. C. épület	Tömör téglafal	18.00	
b) Vasbetónkerítés			111 fm
c) Vízvezetéki alapvezeték			500 fm alapvezeték
<i>Kispesti forgalmi telep</i>			
Vasbetónkerítés			132 fm hosszú
<i>Pestszentlőrinc—Szarvas-csárda</i>			
Személyzeti tartózkodó és várócsarnok	Tömörtéglafalazat	36.00	Földszintes

40 százaléktól 70 százaléig terjedő arányban átvenni, míg áramszükségletének többi részét a Székesfőváros Elektromos Művei, illetőleg a bányai erőmű fedezték.

Az 1931. évben megkezdett munkálatokat, így indító motoros konvertereinek polarizáló berendezésekkel való ellátását, a túlfeszültség ellen védő berendezések és az expanziós kapcsolók felszerelését s végül három egyenkint 700 Kw-os motordinamónak 5500 Volt és 25 periódusról 10.000 Volt és 50 periódusra való áttekerését az elmúlt évben befejezte az üzem.

Járműfenntartás. A járműállomány jókarbantartására a lefolyt évben is nagy gondot fordított a vállalat. A főműhelyek teljesítménye az 1931. évi teljesítményhez képest csökkent, a főműhelyek munkájának minősége azonban mitsem vesztett az elmúlt években elért színvonalából. Az 1932. évben az újra font mótordobok száma az előző évi 672-ről 574-re, a javított mótordobok száma pedig 2045-ről 1843-ra csökkent, aminek magyarázata részben a kocsikilométerteljesítmény csökkenésében, részben a 100 új kocsimotor üzembehelyezésében rejlik. Az áramfogyasztási és karbantartási költségek csökkentése, nemkülönben a vonatok menetsebességének fokozása szükségessé teszi a régi járművek motorikus berendezésének kicserélését, valamint a villamos- és fékberendezések átalakítását illetőleg kiegészítését, miért is a járműállomány modernizálására nézve több évre terjedő részletes program dolgoztatott ki.

A földalatti vasút járművein befejezte az üzem az ajtónyílások kiszélesítését és kétszárnyú tolóajtókkal való felszerelését s valamennyi járműre erősebb fényű kettős sugárvetőt szerelt fel. A BÚR-vasút 15 kocsián, melyek szerkezete ezt lehetővé tette, a kifelé nyíló perrónajtókat lefelé nyitható perrónajtókkal cserélte ki.

A budai főműhelyben légfékvizsgáló berendezés létesült, amelynek segítségével a forgalom biztonsága szempontjából jelentőséggel bíró légfékberendezések üzemképes állapota állandóan és pontosan ellenőrizhető.

A Budapest-Szentlőrinci Vasút kispesti kocsisíjze részére villamos hajtású kocsiemelő készült.

A mai kor igényeinek megfelelően berendezett és üzemgazdasági okokból igen kíváncsú új központi főműhely megépítésének ügye a vasúttársaság jelen pénzügyi helyzetében nem haladhatott a megvalósulás felé.

Forgalom és vontatás. A gazdasági viszonyok súlyosbodása következtében az utasforgalom az elmúlt évben fokozott mértékben csökkent. Míg az 1931. évben 283,416.981 utast szállított a vasút, az 1932. évben az utasok száma már csak 252,017.038 volt, vagyis 31,399.943 utassal kevesebb, ami az előző évhez képest 11.1 százalékos csökkenést jelent. Az utasforgalomnak ily rendkívül kedvezőtlen alakulása mulhatatlanul szükségessé tette, hogy a társaság pénzügyi egyensúlyának biztosítása érdekében teljesítményét megfelelően szabályozza. A gazdaságos üzemvitel követelményeinek törekedett tehát megfelelni, amikor 1931. évi 87,466.720 személyszállítási kocsikilométer-teljesítményét az 1932. évben 80,497.550 kocsikilométerre, a forgalomban levő kocsik napi átlagát pedig 1401-ről 1331-re csökkentette.

Az utasforgalom és a teljesítmény csökkenésének aránya ezúttal is azt bizonyítja, hogy e kényszerű intézkedések mellett elsősorban az utazóközönség érdekeire volt a vállalat tekintettel, mert az utasforgalom 11.1 százalékos csökkenésével szemben kocsikilométer-teljesítményét csak 7.97 százalékkal, az üzemben tartott kocsik számát pedig mindössze 5 százalékkal apasztotta. A vonatok sűrűségét lehetőleg nem érin-

tette, hanem inkább a pótkocsik kilométer-teljesítményét csökkentette s ezzel sikerült elérnie, hogy a vonatkilométer-teljesítmény, — amely a közlekedés jóságának elbírálása szempontjából döntő jelentőségű — csupán 4·34 százalékkal csökkent, az utasforgalom 11·1 százalékos visszaeséséhez képest. A kocsikilométerenkinti utasszám évi átlagban 3·13 volt.

Az utasforgalom nagymérvű csökkenése szükségessé tette a viszonylatvezetésben megfelelő változtatások keresztülvitelét. E téren is a közönség kényelmi igényeinek lehető figyelembevétele mellett törekedett a vasút alkalmas megoldásokat találni. Így több relációban a viszonylat útvonalának egész hosszában közlekedő kocsik számának csökkentése mellett a viszonylat erősebben igénybevett vonalrészén ú. n. betétviszonylatokat illesztett be; ahol tehát az utasforgalom indokolta a sűrűbb közlekedést, ott azt a betétviszonylatok segítségével továbbra is fenntartotta. Ugyancsak az igénybevétel nagyfokú csökkenése tette szükségessé egyes viszonylatok útvonalának megrövidítését is. Mindkét módszer a gazdaságos üzemvitel érdekeit szolgálta, mert ezek segítségével sikerült a kevésbé igénybevett útvonalakon a feleslegesen járatott kocsik számát csökkenteni, illetőleg az ekképen megtakarított teljesítményt oly útvonalakon felhasználni, ahol erre szükség mutatkozott.

A múlt év november 18-án az Élelmiszer-nagyvásártelep megnyitásával egyidejűleg a Közvágóhíd—Kikötői-út—Élelmiszer-nagyvásártelep vonalon ingajárat létesült.

Tarifa. A viteldíjak az elmúlt évben nem változtak. 1932. június 20-án lépett életbe a térképes átszállójegy, amely intézkedés az átszállási jogosultság tekintetében már előbb is fennállott korlátozások egyszerűbb és hatályosabb ellenőrzését célozta.

A lefolyt év nyarán, július 3-tól október hó végéig a Svábhegyi Villamos Fogaskerekű Vasúton vásár- és ünnepnapokon kísérletképen 50 százalékkal leszállította a vasút a viteldíjat, hogy ezzel a kiránduló forgalmat s egyúttal a fogaskerekű vasút igénybevételét és jövedelmezőségét emelje. Ezt az intézkedést a közönség elismeréssel fogadta.

A vállalat pénzügyi helyzetének leromlása, amelyet belső takarékosági és üzemracionalizálási intézkedésekkel már nem lehetett ellensúlyozni, arra indította az üzemet, hogy még a súlyos gazdasági viszonyok között is megkísérelje bevételeinek fokozását. Az utazóközönség teherbírásának csökkenésével számot vetve, arra törekedett, hogy kisebb távolságokra jelentékenyen alacsonyabb viteldíj mellett tegye lehetővé az utazást abban a reményben, hogy az utasforgalom fokozódó apadását ilyen módon megátolja.

Már az elmúlt évben foglalkozott a vállalat a 6 filléres félszakaszjegy, a 12 filléres szakaszjegy és a 18 filléres, másfél szakaszra érvényes jegy tervével s e tervek az 1933. évben kerülnek megvalósításra.

Elkészült ezenkívül a jegy-előreváltásra vonatkozó előterjesztés és javaslat is és azokat a székesfőváros a kereskedelemügyi minisztériumhoz benyújtotta. E javaslatok azonban a kormányhatóságok jóváhagyását még nem nyerték el.

Ez alkalommal is hangsúlyozni kell, hogy a viteldíjak a Budapesttel összehasonlítható európai nagyvárosok közötti vasúti tarifái között még mindig a legalacsonyabbak s a jegyek tarifális árának $\frac{1}{11}$ -ed része nem is illeti a vasútvállalatot, hanem azt közlekedési adó fejében a székesfőváros részére szedi be az üzem.

Balesetek. A balesetek száma az elmúlt három év alatt örvendetesen csökkent és pedig a megelőző évekhez képest 1930-ban 11 százalékkal, 1931-ben 8·5 százalékkal, 1932-ben pedig 5·5 százalékkal. Noha a balesetek számának apadására a kocsikilométer-teljesítmény csökkenése kétségtávol befolyással volt, megállapítható, hogy a vonalakon történt balesetek száma nagyobb arányban csökkent, mint a kocsikilométer-teljesítmény. Ez a kedvező eredmény részben a személyzet gondos kiképzésének, részben a forgalmas útvonalak keresztezéseiben felállított, automatikusan működő elektromos fényjelzőkészülékeknek és a közlekedési rendőrök működésének köszönhető. Az elmúlt esztendőben személyek és tárgyak megsérüléséből kifolyólag 855 esetben támasztottak kártérítési igényt a vasútintézettel szemben s az 1932. évben 412 esetben kötött a vállalat a társaságra és a károsult félre egyaránt kielégítő, méltányos egyességet.

Hirdetésügy. A hirdetési bevételeket a rossz gazdasági viszonyok ellenére egyrészt a hirdetési díjszabás revíziója, másrészt saját hirdetéseinek alkalmas propagálása által sikerült az eddig elért színvonalon tartani.

Az elmúlt év végén kísérleteket folytatott a vállalat a Neon-csővekből készült világító hirdetéseknek a villamoskocsikon való alkalmazásával. A kísérletek sikerrel biztatnak s remélhető, hogy ez újszerű hirdetési mód bevezetésével a hirdetési bevételek eddig elért színvonala az állandóan romló gazdasági helyzet ellenére is emelhető lesz.

Az alkalmazottak létszáma. A létszám csökkentésére irányuló törekvések csak hosszabb idő alatt érhetik el céljukat. A személyzet létszámát ugyanis a székesfőváros intencióinak megfelelően a nagy munkanélküliség közepette tömeges elbocsátások útján nem csökkentheti a vasút, hanem a természetes apadás arányában, fokozatosan szűkíti a létszámkereteket oly módon, hogy az elhalálozás, nyugdíjazás folytán vagy egyéb okból megüresedő tisztviselői és személyzeti állásokat nem tölti be, illetőleg a szükséges munkaerőket a racionalizálás útján kitermelhető feleslegből pótolja. Miután a személyzeti költségek a vasútüzem természetéből folyólag az üzemi kiadások nagyobb részét teszik, a létszámnak e több évre elosztott csökkentése a vasútvállalatra nézve jelentékeny terhet jelent, amelyet pusztán szociális érdekből visel.

Az alkalmazottak létszáma az elmúlt évben a következőképen alakult :

A vasútvállalat és a kezelésében levő vasutak vasútüzemi alkalmazottainak létszáma 1932 január 1-én 9892, december 31-én pedig 9579 volt. Ha összehasonlítjuk ezt a létszámot az 1930. és 1931. évi létszámmal, megállapítható, hogy három év leforgása alatt a létszám összesen 1181 fővel apadt.

A vasútüzemi alkalmazottakon kívül nem vasútüzemi szolgálatban, továbbá az idénymunkáknál még összesen 956 egyénnek nyújtott az üzem munkaalkalmat.

Az összlétszámot emelte az 1932. január 1-ével kezelésbe került Budai Hegypálya 12, és az 1932. július 1-ével kezelésbe vett Székesfővárosi Autobuszüzem 1038 alkalmazottja.

Nyugdíjügy. A nyugdíjalap 1932. évi bevétele 3,534.579·97 pengőt tett ki, amivel szemben 2,518.526·36 pengő kiadás merült fel, a nyugdíjalap tehát az elmúlt esztendőben 1,016.053·61 pengővel gyarapodott s állaga 1932. december 31-én 30,685.667·02 pengő volt.

A nyugdíjalap vagyonából 192.552·57 pengő értékpapírokba van befektetve, 30,493.114·45 pengő pedig a vasútvállalattal szemben, mint követelés áll fenn.

A nyugdíjalapnak az elmúlt év végén 7712 tagja volt és 1233 nyugdíjast látott el. A megváltott vasutak nyugdíjasainak és kegydíjasainak száma az 1931. évi 706-ról 693-ra apadt, végellátásaik összege pedig az 1931. évi 619.278·70 pengőről 573.215·66 pengőre csökkent.

Mindezekon felül az 1932. évben még 159 nyugellátásra igényjogosultságot nem szerzett, munkaképtelenné vált alkalmazottnak, illetőleg elhalt alkalmazott hátramaradottainak összesen 65.409·94 pengő kegydíjat folyósított a BSzKRT igazgatósága.

Jóléti intézkedések. Az alkalmazottak egészségének egyéni gondozása és a vasút-vállalat érdekei egyre jobban kidomborítják a vállalati betegségi biztosító intézet felállításának jelentőségét. A betegségi és baleseti kötelező biztosításról szóló 1927. évi XXI. törvénycikk rendelkezései értelmében a Budapest-Szentlőrinci Helyi Érdektől Villamos Vasúti Részvénytársaság, mint közforgalmú vasút, köteles különálló betegségi biztosító intézetet létesíteni, a BSzKRT kezelésében levő többi vasutaknak pedig a törvény a kormányhatóság engedélyével jogot ad ily intézet felállítására. Az engedélyt már az 1929. évben kérelmezte a vasút, a népjóléti minisztérium hozzájárulását azonban annak idején nem sikerült elnyerni. A kérdést továbbra is napirenden fogja az üzem tartani és a kereskedelemügyi, valamint ez ügyben dönteni illetékes belügy-minisztériumnál az engedély elnyerését szorgalmazni.

Az Országos Társadalombiztosító Intézet által az alkalmazottak betegsége idejére fizetett táppénzt az illetmények 75—100 százalékáig kiegészítette a vasút. Az OTI a táppénz mértékét az 1931. majd az 1932. évben újból leszállította, ennek ellenére a kiegészítéseket továbbra is változatlanul fenntartotta az üzem, ami a vasút-vállalatra nézve jelentékeny terhet jelentett. Az 1932. évben 7665 alkalmazott részére e címen összesen 243.024·10 pengőt fizetett ki, míg az alkalmazottaknak betegségük első három napjára — amely időre az OTI táppénzt egyáltalában nem nyújt — összesen 71.162·80 pengőt folyósított.

A gyermeknyaraltatási akciót az elmúlt évben is fenntartotta a vállalat és 10 kifizetésű tisztviselőnek, az alkalmazottak 990 gyermekének egy hónapi ingyenes üdülését tette lehetővé. A gyermeknyaraltatás költségeire 55.020 pengőt áldozott az igazgatóság.

A karácsonyi ünnepek alkalmával az alkalmazottak 340 gyermekét karácsonyfa-ünnep keretében téli ruhával és cipővel ajándékozta meg a BSzKRT.

A vasút-vállalat keretében működő önképzőkör, mely hazafias szellemben, eredményesen szolgálja az alkalmazottak művelődését, az elmúlt évben 10.000 pengő, az alkalmazottak egészséges testedzését előmozdító sportegyesület pedig 12.500 pengő támogatásban részesült. A leventeköteles ifjabb alkalmazottak testi és erkölcsi neveléséről saját levente-egyesületében gondoskodott a vállalat.

A Székesfővárosi Autobuszüzem átvétele. A székesfőváros polgármestere a törvényhatósági tanács felhatalmazása alapján 1932. évi június hó 10. napján 51.176/1932—V. szám alatt kiadott határozatával a Székesfőváros Autobuszüzemét 1932. július 1-től kezdve a társaság kezelésére bízta. Mindaddig, amíg az üzemviteli szerződést a székesfőváros a BSzKRT-gal megkötö, az üzemet a székesfőváros számlájára vezeti az üzem. Az Autobuszüzem vitelének feltételeit szabályozó, a társaság és a székesfőváros között létesítendő pótszerződés előkészítés alatt áll. Az üzem kocsi-

parkja 130 autobusból és pedig 40 kistípusú, 45 közép- és 25 nagytípusú MAVAG—BENZ—MERCEDES kocsiból, 20 különböző típusú autobusból és 3 trolleybuszból áll, melyekkel jelenleg 16 nappali és 5 éjszakai vonalat tart fenn, 83·3, illetőleg 56 km. vonalhosszon. Az üzemi személyzet létszáma 1007 személy, ebből 51 tisztviselő, 22 egyéb irodai alkalmazott, 550 forgalmi, 180 garázs-, 122 műhely-, 26 műszaki vonalszolgálatra, 17 egyéb szolgálatra beosztott alkalmazott és 39 tanonc.

Üzleti eredmények. Bevételek. Az 1932. üzletévben a BSzKRT 49,920.514·63 pengő összbevételt ért el az 1931. üzletévi 56,001.211·05 pengő összbevétellel szemben, vagyis az 1932. évi bevétel 6,080.696·42 pengő csökkenést mutat. Ezen csökkenés elemzéséből kiténik, hogy míg a személyszállítási bevétel a közlekedési adóval együtt 6,517.431·68 pengővel, a teheráruszállítási bevétel 3.147·82 pengővel csökkent, addig a különféle bevételek 439.883·08 pengővel voltak nagyobbak, mint az 1931. évben.

A 6,517.431·68 pengő személyszállítási bevételi kevesblet 12·12 százalékos csökkenésnek felel meg. Berlinben a személyszállítási bevételek visszaesése az 1932. évben 20 százalékot, Hamburgban 26·8 százalékot, Bécsben pedig (Közúti és Stadtbahn) 10·3 százalékot tett ki.

A személyszállítási bevételek havonkénti alakulását az 1928. évtől kezdve a következő táblázatban mutatjuk ki:

H ó n a p	1928.	1929.	1930.	1931.	1932.
	P e n g ő				
Január	4,768.891	4,792.942	4,637.286	4,383.322	3,807.048
Február	4,501.027	3,930.684	4,293.572	3,932.200	3,428.780
Március	4,911.625	4,950.324	4,923.589	4,526.016	3,861.505
Április	5,081.180	5,068.702	4,967.733	4,571.328	4,033.631
Május	5,452.189	5,661.025	5,335.290	5,240.336	4,601.798
Június	5,182.248	5,336.240	5,169.826	4,828.445	4,091.366
Július	5,065.342	5,104.523	4,660.803	4,431.043	3,861.119
Augusztus	5,108.267	5,191.280	4,907.411	4,502.772	3,902.462
Szeptember	5,149.255	5,296.820	4,838.402	4,400.456	3,998.618
Október	5,489.625	5,350.383	4,964.132	4,585.018	4,134.615
November	5,111.771	5,071.969	4,750.115	4,247.768	3,813.491
December	5,107.123	5,025.990	4,747.603	4,109.757	3,706.596
Összesen	60,928.543	60,780.882	58,195.762	53,758.461	47,241.029
Csökkenés az előző évhez képest	—	0·24%	4·25%	7·62%	12·12%
Csökkenés az 1928. évhez képest	—	0·24%	4·49%	11·77%	22·47%

A gazdasági viszonyok romlása folytán az üzemkezelésben levő BÚR-vasút teheráruforgalma az 1932. évben — bár kisebb mértékben — szintén visszaesett.

A különféle bevételeknél az előző évhez képest mutatkozó többletet részint a nagyobb kamatbevétel, részint pedig az a körülmény indokolja, hogy a kezelésben levő kispesti világítási üzletnek a Budapesti Helyi Érdekű Vasutak megszerzésével kapcsolatos tranzakció keretében történt értékesítése folytán az 1932. évi december hóban szolgáltatott áramért esedékes díjakat, amelyek egyébként 1933. január havában folytak volna be, már az 1932. évben számolta el a vasút, vagyis az elmúlt üzletévben 13 havi áramdíj van elszámolva.

A lefolyt üzletévben több pályaujítási munka hajtván végre, a pályából nagyobb mennyiségű ócskaanyag termeltetett ki, amelynek értéke szintén a különféle bevételek között számoltatott el.

Mielőtt az üzleti kiadások ismertetésére rátérnénk, szükségesnek tartjuk rámutatni a törvényhatósági tanácsnak határozata alapján 1931. évi november hó 4-én 178.087/1931—V. szám alatt hozott polgármesteri határozat ama rendelkezésére, amely szerint a forgalom méretezése és a pénzügyi gestio irányadóul tekintendők. Ezek szerint az 1932. évi kocsikilométerenkinti utasszám átlaga 3·6-ban állapított meg, ami évi 73 millió személykocsikilométer-teljesítménynek felel meg, — továbbá a társaság a székesfőváros háztartási költségeihez való hozzájárulásként rendkívüli területhasználati díj címén 2,500.000 pengő beszolgáltatására köteleztetett és pedig oly módon, hogy ezen összeg erejéig igénybe veendők az alapok 1932. évi javadalmasására előirányzott összegek. E 2,500.000 pengő rendkívüli területhasználati díj utóbb — tekintettel a bevételek állandó nagymérvű csökkenésére — a polgármester előzetes hozzájárulásával 2,000.000 pengőre mérsékeltetett.

A kocsikilométerenkint 3·6-ban megállapított utasszámnak megfelelő évi 73 millió személykocsikilométer-teljesítményre vonatkozó rendelkezés végrehajtása csakis a forgalom nagyobb mérvű ritkítása árán lett volna lehetséges. Minthogy pedig a közlekedés színvonalát a közönség érdekeire való figyelemmel ily mértékben nem kívánta a vasút leszállítani, teljesítményét a székesfőváros tudomásával kereken 80·5 millió személykocsikilométerre fokozta, ami természetesen több kiadással járt.

Kiadás. Az üzleti kiadások az 1932. évben összesen 49,744.581·12 pengőt tettek ki, az 1931. évi 55,820.292·93 pengővel szemben, tehát az 1932. évben az összes üzleti kiadások 6,075.711·81 pengővel kedvezőbben alakultak.

A vasútüzemi (személyzeti és dologi) kiadások az összes kiadásoknak 67·7 százalékát teszik s ezek:

az »A« táblázatbeli, tisztviselői alkalmazottak illetményei..	3,148.169·19 P
a »B« táblázatbeli, egyéb személyzeti alkalmazottak illetményei	21,998.871·41 «
áramellátás	3,885.667·75 «
üzemi anyag és fenntartási költség	3,406.805·96 «
egyenruhaköltség	733.971·40 «
menetjegyek, irodaszerek, nyomtatványok	496.644·40 «
házbér, fűtés, világítás, vízdíj, biztosítás és egyebek	646.228·59 «
Összesen	34,316.358·70 P

Ebből az összegből levonva a nem szorosan vett vasútüzemi kiadások 614.272·46 pengőt kitevő összegét, a vasútüzemi kiadások az 1932. évben 33,702.086·24 pengőt, míg az 1931. üzletévben 37,304.090·57 pengőt, vagyis az 1932. üzletévben 3,602.004·33 pengővel kevesebbet tettek ki.

A szorosan vett vasútüzemi kiadásokat a következő összehasonlító táblázatokban is részletezzük:

a) A kiadások természete szerint:

	1931.		1932.	
	Összesen pengő	Kocsikilométerenkint ¹⁾ fillér	Összesen pengő	Kocsikilométerenkint ¹⁾ fillér
Személyi kiadások	28,144.790·59	31·8	24,866.600·63	30·5
Dologi kiadások	9,159.299·98	10·3	8,835.485·61	10·8
Összesen	37,304.090·57	42·1	33,702.086·24	41·3

¹⁾ A kocsikilométerteljesítmény (személy és egyéb) 1931-ben 88,509.994, az 1932. évben pedig 81,565.607 volt.

b) Szolgálati ágankint :

	1931.	Kocsi- kilomé- teren ¹⁾ fillér	1932.	Kocsi- kilomé- teren ¹⁾ fillér
	Összesen pengő		Összesen pengő	
Általános üzemvitel	2,862.137·60	3·2	2,694.569·83	3·3
Pályafenntartás	5,265.157·43	6·0	4,303.736·50	5·3
Áramellátás	4,711.479·16	5·3	4,381.628·57	5·4
Vontatás	4,050.758·04	4·6	3,839.045·44	4·7
Forgalom	15,254.362·76	17·2	13,839·233·05	16·9
Járműfenntartás	5,160.195·58	5·8	4,643.872·85	5·7
Összesen	37,304.090·57	42·1	33,702.086·24	41·3

A kimutatásokból kitűnik, hogy az előző évhez képest a személyi kiadásoknál 3,278.189·96 pengő (11·65 százalék), a dologi kiadásoknál pedig 323.814·37 pengő (3·53 százalék) megtakarítás éretett el. A személyi kiadások terén elért megtakarítások legnagyobb része a közigazgatási, valamint a községi üzemi alkalmazottak illetményeinek a kormányhatóság rendeletei folytán három ízben végrehajtott csökkentéséből ered. A további megtakarítás részint a személyzeti létszám természetes apadása, részint a kocsikilométer-teljesítmény apasztása folytán a túlóradíjak csökkenése révén volt elérhető.

Kocsikilométer-teljesítmény csökkentése az áramfogyasztás terén is megtakarítással járt, amennyiben az 1932. évben az előző évhez képest 5,539.465 kwórával kevesebb áram fogyasztatott.

A dologi kiadások terén elért megtakarítás takarékosági intézkedések révén az üzemi anyag és fenntartási, továbbá az áramellátási költségekben mutatkozott, az egyenruhaköltség viszont emelkedett, mert az 1932. évben az egyenruhaszabályzat előírásai értelmében a forgalmi személyzet egyenruhája kicserélésre került.

A vasútüzemi (személyi és dologi) kiadások alapján számított kocsikilométerenkinti önköltség az előző évi 42·1 fillérről az 1932. évben 41·3 fillérre csökkent.

A székesfőváros által átvett vasutak megváltásával járó teher címén az 1932. évben a következő kiadások merültek fel :

a) Kötvényteher	133.684·45 P
b) Nyugdíjak, kegydíjak és baleseti járadékok	613.112·15 «
Összesen	746.796·60 P

Ennél a tételnél az 1931. évhez képest mutatózó 50.882·14 pengő csökkenés egyrészt a kötvénnytőke törlesztése révén a kötvénykamat kevesbedése, másrészt nyugdíjasok, kegydíjasok és baleseti járadékot élvezők elhalálózása és a nyugdíjak csökkentése következtében állott elő.

Az 1932. évben rendkívüli területhasználati díj címén 2,000.000 pengő számoltatott el az 1931. évi 1,352.584 pengővel szemben.

Az üzemkezelésben levő vasutak (BÚR, FAV és Szentlőrinci HÉV) részesedése a bevételek csökkenése következtében az 1932. évben 27.110·93 pengővel kevesebbet tett ki. Ez alatt a tétel alatt számoltatott el a vasút kezelésében levő Sváblhegyi Fogaskerekű Villamos Vasút 1932. évi 164.867·77 pengőt kitevő üzemviteli hiánya is.

¹⁾ A kocsikilométerteljesítmény (személy és egyéb) 1931-ben 88,509.994, az 1932. évben pedig 81,565.607 volt.

A Svábhegyi Fogaskerekű Villamos Vasút üzleti eredményei. A Svábhegyi Fogaskerekű Villamos Vasút utasforgalma a lefolyt évben az előző évhez képest 10·03 százalékkal s ennek megfelelően szállítási bevétele 54.631·62 pengővel csökkent. Takarékosági intézkedések által a kiadások terén is jelentékeny megtakarítások értek el, úgyhogy végeredményben a kezelési hiány az előző évhez képest 10.237·55 pengővel kedvezőbben alakult.

Ferenc József Földalatti Villamos Vasút Rt. A vasút üzemének vitelére nézve a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársasággal a vasúttársaság engedélyidejének lejártáig fennálló megállapodás értelmében vasúti szállítási és egyéb bevételeinek a társaságot megillető 10 százaléka az elmúlt évben 91.150·76 pengőt tett ki, az 1932. évi üzleti eredmény tehát az 1931. évről áthozott 30 pengő 53 fillér nyereségmaradvánnyal együtt 91.181·29 pengő volt. A kiadások végösszege ehhez képest 90.035·53 pengőre rúgott s bevételek és kiadások egybevetése után 145·76 pengő felesleg maradt.

A vasút utasforgalma a szakaszjegyrendszer életbeléptetése óta öröndetes fejlődést mutatott s ennek folytán a földalatti vasút jövedelmezősége a súlyos gazdasági viszonyok ellenére sem csökkent, sőt némileg még emelkedett is. A megnövekedett utasforgalom gyorsabb és símább lebonyolítása érdekében addig is, míg a járművek régi, több mint 35 év óta használatban levő motorjai modern kocsimotorokkal lesznek kicserélhetők, már az 1931. évben munkába vétetett a kocsik ajtónyílásainak kiszélesítése és kétszárnyú toloajtókkal való felszerelése. Ezt a munkát az elmúlt évben befejezte a vasút s ezzel elősegítette az utasok kényelmesebb és gyorsabb be- és kiszállását, miáltal a kocsik rövidebb ideig tartózkodnak a megállóhelyeken s így a menetidő némileg megrövidül. Ugyancsak az elmúlt évben készült el 20 kocsin az erősebb fényű kettős sugárvetőlámpák felszerelése is.

A vasút vonalán az áramtáplálás tökéletesítése céljából új tápkábelt fektetett le az igazgatóság. Ugyancsak az elmúlt évben a lejáróknak transzparens jelzőtáblákkal való ellátása is befejezést nyert.

A Budapest—Újpest—Rákospalotai Villamos Közúti Vasút Rt. A lefolyt 1932. évben a gazdasági helyzet és a kereseti viszonyok további rosszabbodása következtében az utasforgalom tovább csökkent s a hálózatba iparvágányokkal bekapcsolt ipartelepek pangása fokozódott, minek folytán a vasút üzemét vivő Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaságtól járó részesedés az elmúlt évben kevesebb volt, mint az előző években.

A vasút üzemének vitelére nézve a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársasággal az engedélyideje lejártáig kötött megállapodás értelmében a vasúti szállítási és egyéb bevételeinek a társaságot megillető 10 százaléka az 1932. évben 276.893·44 pengő volt, ház- és telekbérekéből származó bevételek 21.954·21 pengőt, különféle bevételek pedig 7000 pengőt tettek ki. A lefolyt üzleti év eredménye tehát az 1931. évről áthozott 67·01 pengő nyereségmaradvánnyal együtt összesen 305.914·66 fillér volt.

A vasúti beruházások értéke az 1932. évben 120.303·92 pengővel emelkedett.

A vasúti berendezéseket a bevételek csökkenése mellett is törekedett a vasút az üzem biztonságát, gazdaságosságát és a közönség kényelmét szolgáló kiegészítésekkel és átalakításokkal tökéletesíteni.

Az áramellátás biztonságának fokozása érdekében az angyalföldi áramátalakító alállomáson egy második, 1000 KW teljesítőképességű konverter állíttatott fel, az áramtáplálás tökéletesítése érdekében pedig az alállomás körzetében a tápvezeték és az áramvisszavezető kábelek megerősítettek. A forgalmi telep és a BSzKRT újpesti forgalmi telepe között új telefonkábel létesült.

A forgalmi telepen a vízvezetéki berendezést teljesen felújította a vasúttársaság és a szükségletnek megfelelően kibővítette, a telep elkorhadt fakerítése helyett tartós vasbetónkerítést épített és a telepen a személyzet részére higiénikus berendezést létesített.

15 személyszállító járművön, melyeknek szerkezete ezt lehetővé tette, a kifelé nyíló perrónajtókat lefelé nyitható perrónajtókkal cserélte ki a vállalat.

Az utasforgalom apadása folytán a kocsikilométerteljesítményt is csökkenteni kellett; mindazonáltal figyelemmel volt a vasút a közönség közlekedési igényeire és a teljesítményt csak igen kis mértékben csökkentette, úgyhogy az 1931. évi 5,066.979 kocsikilométerrel szemben az 1932. évben mégis 4,496.925 kocsikilométert teljesített, amiből a székesfőváros határán kívül fekvő vonalaikra 1,981.015 kocsikilométer esett.

A Budapest—Szentlőrinci Helyiérdekű Villamos Vasúti Rt. A vasút és világítási üzlet (áramszolgáltatási vállalat) vitelére nézve a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársasággal fennálló megállapodás feltételei értelmében a vasúti és világítási üzleti bevételek 10 százaléka üzleti feleslegképen a társaságot illeti. Ez üzleti feleslegnek kiszámítási alapja a vasút évi kocsikilométerteljesítményének a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság kocsikilométerteljesítményéhez való aránya. Miután járműállomány növelése által a forgalmat különösen a reggeli és esti órákban mutatkozó nagyobb igénybevételre való tekintettel már az 1931. évben megfelelően sűrítette a vasút s ezáltal kocsikilométerteljesítményét is fokozta, ez a körülmény a bevételi részesedés alakulására is kedvező befolyással volt. A kocsikilométerteljesítmény növelése, nemkülönben a világítási üzlet gazdaságos üzemvitele révén a bevételi részesedés az elmúlt évben a rossz gazdasági viszonyok ellenére sem csökkent.

Az üzemviteli megállapodás értelmében a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaságtól kapott üzleti felesleg az 1931. évi 541.868·25 pengővel szemben az 1932. évben 555.425·61 pengőt tett ki. A lefolyt év üzleti eredménye tehát az 1931. évről áthozott 42·93 pengővel együtt 555.468·54 pengő volt. Ebből az újabb vasúti beruházások tőketörlesztésére 101.226·53 pengő fordított s az újabb vasúti beruházások értéke 74.962·47 pengővel emelkedett.

A székesfőváros a helyiérdekű vasutak megszerzésével a főváros környékének közlekedésére is közvetlen befolyást óhajtván gyakorolni, elhatározta a Budapesti Helyiérdekű Vasutak Rt. részvénytöbbségének a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság útján való megszerzését, hogy ezáltal a helyiérdekű vasutakat is szervesen beleilleszthesse egységes közlekedési politikájának programjába. Az erre vonatkozó tranzakció a székesfőváros törvényhatósági bizottságának 1932. évi június hó 30-án tartott közgyűlésében hozott határozata, majd a belügyminisztériumnak ezen határozatot jóváhagyó, 1932. évi augusztus hó 1-én 70.190/1932—V. szám alatt kelt rendelete alapján létre is jött. A megállapodások szerint a Budapesti Helyiérdekű Vasutak részvényeit a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság

veszi át s azok ellenértékének kiegyenlítésére részben a világítási üzlet szolgál. A Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság viszont a világítási üzlet ellenértékét a vasút azon tartozásának részbeni törlesztésére fogja fordítani, amely vele szemben a korábbi beruházásokra nyújtott kölcsönökből kifolyólag áll fenn.

A világítási üzletnek a Trust részére leendő átengedésével egyidejűleg oly szerződést kötött a vasút, amely a világítási üzlet engedélyidejének lejártáig biztosítja a vasút számára a primér-áramszolgáltatás kizárólagos jogát s az ebből eredő bevétel az üzemviteli szerződés feltételeinek megfelelően oszlik meg az üzemet vivő Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság és a vasúttársaság között. E tranzakció pénzügyi kihatása a vasúttársaságra nézve akként alakul, hogy a társaság bevétele a világítási üzlet átadása folytán mintegy évi 140.000 pengővel csökken, de ezzel szemben a világítási üzlet újabb, részvényekkel nem fedezett beruházásainak tőketörlesztése megszűnik s e révén évente mintegy 49.000 pengő megtakarítás fog mutatkozni. Minthogy továbbá a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársasággal szemben fennálló tartozás a világítási üzlet ellenértékével csökken, ennél fogva a társaságot ezen tartozás kamatai címén terhelő kiadások is mintegy évi 100.000 pengővel fognak csökkenni.

A világítási üzlet végleges átengedésére vonatkozó megállapodáshoz a belügyminisztérium hozzájárulása, az áramszolgáltatásra vonatkozó koncessziós szerződések átruházásához pedig Kispest városnak és Pestszentimre községnek, míg Wekerletelepre vonatkozólag a m. kir. pénzügyminisztériumnak hozzájárulása szükséges. Addig is, míg a kormányhatóság jóváhagyása, valamint az érdekelt községek hozzájárulása megtörténik, 1933. január 1-től kezdődő hatállyal ideiglenes üzemvivői szerződést kötött a vasút a Trust-tel, amely szerint a Trust a világítási üzletet annak végleges átadásáig a kereskedői gondosság követelményeinek megfelelően, elszámolási kötelezettség mellett, a vasút terhére viszi.

Ezek az ügyletek szerves részei annak a nagyszabású tranzakciónak, amelynek a székesfőváros és a környék közlekedése szempontjából kiemelkedő jelentőségére fentebb már rámutattunk.

A BSzKRT üzemviteli formájának megváltoztatása. A múlt század utolsó negyedében, a technika vívmányainak a közszükségletek kielégítésére való fokozottabb igénybevétele nyomán indult meg a nagyvárosok közigazgatási életében az a törekvés, amely arra irányult, hogy a közszükségletek ellátásával monopóliumszerűen foglalkozó vállalatok községi kezelésbe kerüljenek.

A világvárosok példáját követve Budapest székesfőváros is — felismerve a községesítés gazdasági és szociális előnyeit —, minden alkalmat megragadott, hogy az ilyen jellegű vállalatokat községi kezelésbe vegye.

Az Elektromos Művek és Gázművek községi kezelésbe vétele mellett mind szociális, mind gazdasági kihatásainál fogva a legjelentősebb volt a villamos közúti vasutak községesítése.

A községesítés felé az első lépést a székesfőváros 1911-ben tette meg, amikor a Budapesti Villamos Városi Vasút részvénytöbbségét megszerezte.

A budapesti közúti vaspálya megváltására irányuló több meddő kísérlet után a főváros törvényhatósági bizottsága 969/1920. kgy. számú határozatával mind a két részvénytársaság területhasználati szerződését 1923. január hó 1-ére felmondotta

és az 1772/1922. kgy. számú határozatával elhatározta, »hogy a székesfőváros közönsége a budapesti közúti vaspálya társasággal, illetőleg a budapesti villamos városi vasút részvénytársasággal kötött területhasználati alapszerződésében biztosított megváltási jogával élve, a budapesti közúti vasutat és a budapesti villamos városi vasutat a hozzájuk tartozó s a vasútüzlet, illetve vasútüzem céljaira szolgáló összes ingatlanokkal stb., szóval összes ingó- és ingatlan tartozékaikkal együtt 1923. évi január hó 1-én a vonatkozó területhasználati szerződések határozmányai szerint megváltja«.

Ugyanezzel a határozatával elhatározta, »hogy az ekként megváltás folytán Budapest székesfőváros tulajdonába és birtokába kerülő vasútvállalatok üzletét, illetőleg üzemét részvénytársaság alakjában fogja vezetni. Erre a célra a közgyűlés »Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság« név alatt részvénytársaságot alapít«.

A megváltott közúti vasutak kezelési formájának megválasztásánál a közgyűlés biztosítani kívánta azokat az előfeltételeket, amelyek mind közlekedéspolitikai, mind pénzügyi szempontból mellőzhetetlenül szükségességeknek látszottak.

Ezeket az előfeltételeket a vasutak megváltása ügyében tett tanácsi előterjesztés a következőkben állapította meg:

1. kereskedelmi szabad mozgás,
2. függetlenítés a közigazgatástól,
3. megfelelő összegű forgótőke,
4. beruházási kölcsön ingatlanok megszerzéséhez,
5. későbbi időpontban újabb, nagyobb összegű beruházási kölcsön az üzem tervszerű fejlesztéséhez (esetleg idegen külföldi tőke bekapcsolásával),
6. a tarifamegállapítási jog reformja (esetleg a fővárosi törvény revíziója keretében).

Különösen fontosnak látszott a kereskedelmi élet kívánalmaihoz rugékonnyan alkalmazkodó gyors ügyvitel lehetőségének megteremtése mellett a vállalat üzletkörének kifejlesztése céljából előreláthatólag szükségrendő beruházó összegekre való tekintettel a hitelképesség minél nagyobb fokának elérése.

Mivel pedig ezek az előfeltételek a vasútüzemnek tiszta községi kezelésbe vétele mellett nem látszottak kielégítően biztosítottnak, a vállalat ügyviteli formájául a részvénytársasági forma fogadtatott el.

A közgyűlésnek ez az elhatározása nem csekély mértékben arra az európaszerte szinte egységesen kialakult közhangulatra vezetendő vissza, amely az üzemek saját kezelésével szemben a háború utáni években folytatott erős propagandának eredményeként keletkezett.

A XIX. évszázad végén és a XX. évszázad elején diadalmasan kibontakozó községi elv híveinek már ebben az időben is nehéz támadásokat kellett visszaverniök, mert az érdekeikben súlyosan veszélyeztetett magánvállalkozások — támogatva a manchesteri iskola felfogását valló gazdaságpolitikuskoktól — minden eszközt felhasználtak, hogy ennek az elvnek az életképtelenségét bebizonyítsák és gyakorlati alkalmazásának lehetőségét meghiusítsák.

A háborús évek és a háború utáni idők gazdasági válságai természetesen a községi üzemek alapjait is megrendítették. Ennek a gazdasági megrendülésnek sajnálatos tényét a községi elv ellenzői mindenütt a legalaposabban kihasználták.

Azt a körülményt, hogy a községi üzemek — szociálpolitikai szempontok miatt — a tarifaemelések terén nem tarthattak lépést az általános áremelkedésekkel és ennek folytán súlyos anyagi nehézségek közé kerültek, a községi kezelés ellenzői úgy állították be, mintha ez a községi kezelés csődjét jelentené és sikerült is majdnem mindenütt olyan közhangulatot teremteniök, amely szinte parancsolólag követelte a községi üzemeknek a saját kezelésből való kiadását.

Főként Németországban, ahol a községi kezelésben levő közlekedési vállalatok (München, Berlin, Hamburg) a háború után súlyos és válságos helyzetbe kerültek, valóságos harc (az úgynevezett Entkommunalisierungsbewegung) indult meg a községi kezelés ellen.

A támadások középpontjában a községi közúti vasutak állottak, amelyeket szívesen emlegettek a községi kezelés által tönkretett üzemek tipikus példaként.

Ezeknek a heves támadásoknak hatása alatt a német városok csakugyan siettek a községi üzemeket részint koncessziók útján, részint az úgynevezett vegyes gazdasági vállalat alakjában hasznosítani, legalább is azonban azok vezetésében oly mélyreható szervezeti változásokat kérésztülvinni, amelyek — bár a községi tulajdon fenntartása mellett — ezeknek az üzemeknek vitelében a magángazdálkodás előnyeinek biztosítása céljából a közülettől majdnem teljesen függetlenített, messzemenő önállóságot nyújtottak.

A részvénytársasági forma gyakori alkalmazásán kívül egész különleges rendszerek alkalmaztattak, amelyek közül például nagy várakozást fűztek az úgynevezett königsbergi rendszerhez.

A königsbergi rendszer szerint a város közlekedési, csatornázási, villamossági, gáz- és vízművei egy nagy városi nagyvállalattá egyesítettettek, korlátozott felelősségű társaság alakjában (Städtische Werke G. M. B. H.).

Az üzem vitelére a város bizonyos általános irányítást gyakorol ugyan, azonban az ügyek vitele teljesen kereskedelmi alapon nyugszik. A nagy felelősséggel és hatáskörrel bíró igazgató-tanács (Verwaltungsrat) a főpolgármester elnöklete alatt 6 tanács tagból, a pártok számerejéhez képest választott 10 bizottsági tagból és a törvényhatósági bizottság által választott 8 városi polgárból áll.

A vállalat élén áll a vezérigazgató és összesen 5 igazgató, akik a magánvállalatnál szokásos teljes önállóságot élvezik.

Ez az úgynevezett königsbergi rendszer, amelyet számos más német város is átvett, az első években igen népszerűnek bizonyult.

Csakhamar azonban nyilvánvalóvá vált, hogy a községtől való függetlenítés jegyében született és a korszellem követelményeivel megokolt ennek a favorizált rendszernek, valamint a részvénytársasági formának nincs más előnye, mint az, hogy az üzem vezetése a bürokratikus akadályoktól mentesíthetők.

Ezzel szemben azonban az is nyilvánvalóvá vált, hogy a königsbergi rendszer mintájára létesített üzemek és általában azok az üzemek, legyenek azok részvénytársaságok vagy korlátozott felelősség mellett működő társaságok, amelyek jóformán teljes önállósággal vannak felruházva, lassankint és észrevétlenül majdnem teljesen levetik az őket a községhez fűző, amúgy is laza kapcsolatokat és több-kevesebb idő alatt a községtől teljesen függetlenített, ahhoz idegen, a maguk külön életét élő, saját öncélúságuk tudatától áthatott organizmusokká alakulnak át, amelyek már

sokkal kevésbé fogékonyak a velük szemben közérdekből támasztott társadalom-gazdasági kívánalmak iránt.

Mivel pedig az a szoros összefüggés, amely a monopolisztikus üzemek és az általános közigazgatási célok közt a lakosság legfontosabb érdekeinek minél sikeresebb kielégítése tekintetében fennáll, elmellőzhetetlenül szükségessé teszi, hogy az ilyen üzemek helyes kereskedelmi szellemű ügyvitelének biztosítása mellett az üzem vezetésében döntő súlyra tegyenek szert azok a tényezők, amelyek ennek az összefüggésnek felismerésére leginkább hivatottak, vagyis az autonómia szervei, nem szenved kétséget, hogy a monopolisztikus üzemek legalkalmasabb kezelési formájául a legújabban kialakult községgpolitikai felfogás szerint ismét azt a formát kell tekinteni, amely mellett az említett követelmények a legteljesebben megvalósíthatók, vagyis a saját kezelésű községi üzem formáját.

Ha azt tettük vizsgálat tárgyává, hogy a fentiekben előadott általános megállapítások vonatkozásaiban hogyan alakult ki a fővárosnak és az általa részvénytársasági formában életrehívott közlekedési vállalatnak viszonya, a legtárgyilagosabb elbírálás mellett is le kellett szögeznünk azt a tényt, hogy a BSzKRT-nak az autonómiához való kapcsolata meglazult.

Olyannyira meglazult, hogy szükségesnek látszott felvetni azt a kérdést, hogy ennek a vállalatnak mostani ügyviteli formájában való fenntartását indokoltá teszik-e ma is azok a speciális körülmények, amelyek — az előbb említett általános szempontokon felül — az ügyviteli forma kiválasztásánál bizonyos jelentőséggel bírtak.

Az előbbieken utaltunk arra, hogy azok a szempontok, amelyek annakidején ennek a községi vállalatnak részvénytársasági formában való megalakítását eredményezték, épügy, mint ebben az időben egész Európában, itt is a községtől való függetlenítésben vélték feltalálni a vállalat sikeres működésének alapfeltételét.

Azonban voltak még más tekintetek, amelyek főleg pénzügyi szempontból a részvénytársasági forma mellett szóltak. És pedig a kötvénykibocsátás, továbbá a területhasználati díj kérdése.

A kereskedelmi élet megkövetelte nagyobb rugékonyságon kívül a községtől függetlenített részvénytársaság alkalmasabbnak látszott megfelelő összegű forgótőke megszerzéséhez, illetve későbbi beruházásokhoz a kereskedelmi törvény 150., 168. §-ai alapján a részvénytársaságot megillető kötvénykibocsátási jogra való tekintettel.

Azonban ezzel a joggal a részvénytársaság nem élt és így ez a vélt előny annál problematikusabb értékű, mivel látjuk, hogy a fővárosnak módjában állott saját kezelésében levő nagyüzemeinek hitelszükségletét a saját maga felvette beruházó-kölcsönökből teljesen kifogástalanul kielégíteni.

Viszont a főváros érdekeltsége körébe tartozó egy másik részvénytársaság csak úgy vehetett fel kölcsönt, hogy Budapest székesfőváros a kölcsönért garanciát vállalt. Úgynevezett vasúti kötvényt pedig a BSzKRT amúgy sem bocsáthatott ki, lévén ez a kötvénykibocsátási jog csak azoknak a — bármely formában működő — vasút-vállalatoknak megadható, amelyek engedélykiratában a m. kir. kincstár részére háramlási jog van kikötve, illetőleg amely vasútvállalat tulajdonában levő ingatlanok és egyéb felszerelések zálogjogilag lekötethetők. Ezeknek az előfeltételeknek azonban a BSzKRT nem tud megfelelni.

A vállalat hitelígénei szempontjából tehát a részvénytársasági forma nem nyújt számbavehető előnyöket.

Hasonlóképen nagy súllyal esett a latba a területhasználati díj kérdése is.

Ami a területhasználati díj szedésére vonatkozó jogállapotot illeti, kétségtelen, hogy a területhasználati díj, mint magánjogi szerződésen alapuló szolgáltatás, csak a részvénytársasági forma mellett lehetséges és ez a BSzKRT részvénytársasági formájának megszűnése, illetve egyéni céggé való átalakulása esetén fenn nem tartható.

A területhasználati díj ugyanis ebben az esetben az egyéni cég mérlegében, mint az üzlettulajdonos javára eső felesleg mutatkozik, ami pedig a társulati adó szempontjából kedvezőtlen.

Azonban ez a kérdés is megoldható közjogi kötelezettség alakjában, vagyis úgy, hogy a közterülethasználati díj a mérleg tehertételei közé adómentesen felvehető legyen. Ebből a célból szükséges, hogy a székesfőváros törvényhatósága újabb szabályrendeletben állapítsa meg különösen a közúti vasutak által igénybevett közterületek után fizetendő díjakat és ezeket a szabályrendeletben meghatározott módon és mérvben írja elő saját vállalatával szemben is. Az ezen az alapon előírt területhasználati díjak a társulati adó alól mentesíthetők.

Amint tehát az előadottakból kitűnik, a BSzKRT részvénytársasági formája a területhasználati díj tekintetében sem nyújt kizárólagos előnyt.

Nem szenved tehát kétséget, hogy a részvénytársasági formához való ragaszkodást az annak megválasztásakor felmerült pénzügyi szempontok tulajdonképpen nem teszik szükségessé. Ha pénzügyi okok nem teszik okvetlenül szükségessé a részvénytársasági forma fenntartását, tegyük vizsgálat tárgyává azt az előnyt, amelyet ez a forma a kereskedelmi élet megkívánta gyors alkalmazkodó lehetőség által nyújt.

Kétségtelen — és ez volt mindenkor a részvénytársasági forma ajánlóinak legerősebb érve —, hogy az ebben a formában folytatott üzletvitelnek megvan az a kétségtelen előnye, hogy az ügyek intézése a kereskedelmi életben olyannyira fontos rugékonysággal és gyorsasággal történhetik.

Azonban ez a lehetőség nem mondható olyan előnynek, amelyet kizárólag a részvénytársasági forma mellett lehet elérni, mert hiszen a főváros egyéb, saját kezelésében levő nagyvállalatainak ebből a szempontból is kielégítő működése bizonyítja, hogy a kereskedelmi életnek ezen követelményét megfelelő üzemi szabályzat mellett biztosítani lehet nem részvénytársasági alakban folytatott üzemvitel mellett is.

Az előadottakból megállapítható, hogy a BSzKRT részvénytársasági formájának fenntartását sem pénzügyi, sem általános kereskedelmi szempontok nem teszik olyan mértékben megtámadhatatlanná, hogy alkalmazásával szemben egyéb, rendkívül nagy súllyal latbaeső kívánalmaktól ne lehetne fenntartását függővé tenni.

A törvényhatósággal való szorosabb kapcsolat, különösen az új fővárosi törvény rendelkezéseinél fogva, a részvénytársasági forma mellett nem látszik biztosíthatónak.

Nem szabad ugyanis figyelmen kívül hagyni azt a körülményt, hogy az 1930. évi XVIII. t.-c. megszüntette azt a korábbi állapotot, amely a részvénytársaságnak az autonómiával való kapcsolatát legalább külsőleg kifejezésre juttatta, hogy t. i. a polgármester egyúttal elnöke lehetett a részvénytársaságnak és a tanács bármely tagja elvileg tagja lehetett a részvénytársaság igazgatóságának is.

Az új fővárosi törvény 91. §-ának 3. bekezdése a részvénytársaságok igazgatásáról ugyanis olyképen intézkedik, hogy ezeknek az üzemeknek az igazgatóságában

(ügyvezetésében) és felügyelőbizottságában a fővárost a törvényhatósági tanács kijelölése alapján az üzem közgyűlése által megválasztott igazgatósági (ügyvezető-ségi) és felügyelőbizottsági tagok képviselik.

A 2150/1930. B. M. számú végrehajtási rendelet utolsó bekezdése megállapítja azonban, hogy a törvény 91. §-ának 3. bekezdésében említett üzemi megbízottak, igazgatósági (ügyvezető-ségi) és felügyelőbizottsági tagok a törvény helyes értelmezése szerint a törvényhatósági tanács tagjai nem lehetnek.

E törvényes rendelkezések folytán tehát az autonómiának ép azok a szervei vesztik el a szoros kapcsolatot részvénytársasági ügyvitel mellett az üzemmel, amely törvényes szervekkel szemben a törvény fokozott felelősséget állapít meg.

Megállapítható, hogy a teljesen önállósított községi vállalatoknak a községhez való tartozása bizonyos idő múlva elhalványul és azok a kapcsolatok, amelyek a község és a vállalat közti összefüggést közérdekből biztosítani hivatva vannak, idővel jóformán csak jelképpé válnak.

Ugyanezek a jelenségek tapasztalhatók a BSzKRT működése körül is. A BSzKRT részvénytársasági formában folytatott ügyvitelére ugyanis sem az autonómia, sem a közigazgatás szervei nem nyerne elég mély bepillantást és működésére nem gyakorolhatnak kellő befolyást. Pedig az egyéni felelősségnek az új törvény által életrehozott fokozott kiemelése múlhatatlanul szükségessé teszi, hogy ennek az elvnek kidomborodása mellett az ezzel természetesen együttjáró jogok, tehát az adott esetben a nagy szociális és gazdasági jelentőségű közlekedési vállalat ügyvitelének ellenőrzésére és felügyeletére irányuló jogok is, erőteljesebben érvényesüljenek.

Nem kevésbé fontos az is, hogy a törvényhatósággal való szorosabb kapcsolat és az ügyvitelre való befolyás révén a vállalat vezetésében a takarékosági elv megkövetelte rendszabályok alkalmazása minden mellétekintet nélkül keresztülvihető legyen.

Ezeket a kívánalmakat az autonómia számtalanszor hangoztatta. A főváros törvényhatósága nem mondhat le arról, hogy a főváros lakosságának vitális érdekeire kihatással bíró közlekedési vállalat ne legyen egyszersmind az autonómia legjobb belátástól sugalmazott akaratelhatározásának kifejezője.

A körülmények azt a felfogást látszanak igazolni, hogy a BSzKRT mai ügyviteli formájának fenntartása mellett a vállalatnak a törvényhatósággal való szorosabb kapcsolata és a fentiekben körvonalazott összefüggése nem teremthető meg.

Ezért tehát a főváros lakosságának életbevágó érdekeire való tekintettel, mely érdekek szem előtt tartása és szolgálata a főváros törvényhatóságának mindenkor legfőbb célját képezte és képezi, szükségesnek látszott, hogy a BSzKRT részvénytársasági formájának megszüntetése mellett — a székesfőváros többi nagyüzemeihez hasonlóan — önálló vagyonkezelésű fővárosi üzemmé, bejegyzett egyéni céggé alakuljon át.

Mindezekre való tekintettel a polgármester javasolta, hogy a törvényhatósági bizottság közgyűlése elvileg határozza el a BSzKRT részvénytársasági ügyviteli formájának megszüntetését; ugyancsak elvileg határozza el, hogy később megállapítandó időponttól kezdve ezt a vállalatot a főváros többi nagyüzeméhez hasonlóan saját kezelésű egyéni cég alakjában kívánja vezetni, s végül hívja fel a polgármestert, hogy a határozatnak gyakorlati megvalósítása céljából tegyen előterjesztést.

A törvényhatósági tanács a polgármester előterjesztése feletti döntést elhalasztotta s felkérte a polgármestert, végezzen az érdemleges állásfoglalás megtörténtéig beható vizsgálatot arra vonatkozóan, vajjon a BSzKRT részvénytársasági formájának megszüntetése anyagilag milyen terhekkel járna.

Minthogy a tiszti főügyész véleménye szerint a társulati adót a közúti vasútüzem — tekintet nélkül arra, hogy az részvénytársaság vagy egyéni cég alakjában működik-e, — ugyanazon kulcs szerint köteles fizetni, azonban a BSzKRT egyéni céggé való átalakulása esetén az adózás az egyéni cég alakjában működő vállalatnál mégis kedvezőtlenebb volna, annak következtében, hogy a saját tőke az egyéni cég formájában folytatott üzletvitel mellett jóval nagyobb, mint a részvénytársasági formánál;

minthogy továbbá fennáll annak a lehetősége, hogy a területhasználati díj szedésére vonatkozó mai jogállapot a részvénytársasági alak megszüntetése esetében fenntartható nem lesz, hanem bekövetkezhetik az az állapot, hogy a közterülethasználati díj is az évi bruttó nyereségbe a társulati adózás szempontjából beszámítandó;

minthogy azonkívül az átalakulás esetén a székesfőváros által nyújtott kölcsöntőke törlesztési részleteinek a társulati adótól való mentessége semmiesetre sem biztosítható;

minthogy végül a vagyonátruházási illeték összegének megállapítása attól függ, hogy a pénzügyi hatóságok a BSzKRT nyugdíjalapját önálló jogi személynek ismerik-e el vagy sem;

a polgármester azon az állásponton volt, hogy a jelenlegi nehéz gazdasági viszonyok között a részvénytársasági forma megváltoztatása — az ezzel kapcsolatos anyagi vonatkozásoknál fogva súlyos terhet jelentvén a fővárosra — nem látszik kívánatosnak, ezért előterjesztését visszavonta.

A törvényhatósági tanács a polgármester jelentését tudomásul vette.

A belvárosi villamosközlekedés megszüntetése. Mint az élet külső megnyilvánulásában általában, úgy a közlekedés terén is jelentős változást idézett elő a világháború. A forgalom alakulása tekintetében valóságos választóvonal az az évtized, amelynek utolsó éveit egybeesnek a világháború befejeztével.

Ez a jelenség érthető. Hiszen a háború volt az, amely elsősorban állította céljai szolgálatába a modern technika legújabb vívmányait, hogy az emberi erő pusztulását a gép munkájával ellensúlyozza.

Amíg a háború előtti években az autó luxusszámba ment, a háború felhasználta azt a felbecsülhetetlen értéket, amit a robbanó motornak hajtóerőként a közlekedés szolgálatába való állítása jelentett.

A világháború nagy lépésben vitte előre tehát a gyors és pályához nem kötött közlekedést biztosító automobilizmust a fejlődés útján és ez a világháború után a nagyvárosok életében, forgalmuk kialakulásában is megnyilvánult.

Az autobusok forgalombahelyezése pedig valósággal forradalmasította a közlekedést.

A közlekedés átalakulásával együtt járt a közlekedési rendszeret előtérbe nyomulása és a közlekedési politika új irányba terelődése.

Amíg a háború előtt a közlekedési rendszeret ténykedése úgyszólván kimerült a hajtási igazolványok kiállításában, a bérkocsik ellenőrzésében és az állomáshelyek

kijelölésében, addig az automobilizmus kifejlődése maga után vonta a járművek forgalmának, sőt a gyalogjárók miként való közlekedésének is a szükségszerű szabályozását; életrehívta a közlekedési rendőrt.

A közlekedési politika pedig, amely korábban a villamosvasutak egyesítésében látta legfőbb célkitűzését, újabb feladatkörrel bővült: azt a helyet biztosítani a közlekedés lebonyolításában az autobusznak, amely ezt a modern és fürge közlekedési eszközt gyorsaságánál, kényelmességénél, továbbá pályához nem kötött voltánál fogva méltán megilleti.

És úgy a közlekedési rendszet, mint a fenti célkitűzésű közlekedési politika egyértelműen találkozik abban a megállapításban, hogy a városok belterületén a villamosforgalmat autobuszokkal kell felcserélni. Hivatkozhatunk e tekintetben London, Párizs, Berlin és Róma példájára, ahol a kialakult és jól bevált gyakorlat bizonyítja, hogy az automobilizmust előtérbe helyező közlekedési politika megvalósított célkitűzése helyes volt.

Kétségtelen ugyanis, — amint ezt már a külföldi szakirodalom is általánosságban megállapította — hogy a kötött sín pályán közlekedő villamosvasutak a városok belterületén a megnövekedett közúti közlekedés szempontjából ma már igen gyakran közlekedési akadályul szolgálnak. Számos olyan nagyvárosban, ahol a belső városrészekben a rendelkezésre álló hasznos útfelület a forgalom fennakadás nélküli lebonyolítására elégtelennek bizonyult, a közúti vasúti közlekedésnek egész városrészekre kiterjedő megszüntetésében és a közúti közforgalomnak autobuszokkal való lebonyolításában látják a fejlődő kor igényeivel számoló közlekedési problémáknak megfelelő megoldását.

A legjellemzőbb megállapításokat e téren az angol király által kinevezett angol királyi közlekedésügyi bizottságnak (Royal Commission of Transport) 1930. évi december hó 19-én előterjesztett és 1931. évi január havában megjelent szakértői zárójelentése tartalmazza, amely az autobuszközlekedésre, illetve annak a közúti vasutakhoz való viszonyára vonatkozólag méltán tarthat számot az érdeklődésre.

1. A 372. pontban megállapítja a bizottság, hogy a közúti vasutak — jóllehet még nem tekinthetők a közlekedésügy elavult eszközének — mindenesetre az elavulás állapotában vannak és sok felesleges torlódást okoznak, számottevő mértékben és feleslegesen veszélyeztetve a közérdeket. Ezért azt javasolja a bizottság, hogy:

a) további közúti vasutakat a jövőben ne építsenek,

b) ezek — bár erre előre meghatározott határidő nem állapítható meg — fokozatosan tűnjenek el és adjanak helyet más közlekedési eszközöknek.

2. A 373. pontban a bizottság — bár megállapításai szerint a jelen pillanatban a közúti vasutakat bizonyos nagyvárosokban nélkülözhetetleneknek tartják — fenntartja azt az álláspontját, hogy ezekkel szemben sok olyan város van Angliában, ahol a közúti vasutakat már ma végleg feleslegeseknek kell tekinteni. Ezért a közúti vasutak végleges megszüntetését ezeken az utóbbi helyeken már most meg kell kezdeni és azokat vagy felsővezetékes elektrobuszokkal vagy benzines autobuszokkal kell helyettesíteni.

3. A 368. pontban a bizottság abbéli meggyőződésének ad kifejezést, hogy még olyan nagy városokban, mint London, Glasgow, Liverpool, Manchester stb. — ahol a személyforgalomnak a terjedelme a nap bizonyos óráiban rendkívül nagy — sem tartja valószínűnek, hogy a dolgok mai állapota (értve a városi közlekedési eszközök

feladatkörét ezalatt) állandósultnak volna tekinthető. Igaz ugyan, hogy a közúti vasutakon is történtek az utóbbi évek során bizonyos tökéletesítések és kétségtelenül még fognak történni a jövőben is, a benzines autobus azonban a közelmúltban oly rendkívüli mérvű fejlődési folyamaton ment keresztül, hogy a bizottság meg van arról győződve, hogy el fog jönni mihamarabb az az idő, amikor az autobus esetleg kiegészítve új földalatti gyorsvasutakkal képes lesz arra, hogy London és egyéb nagyvárosok közforgalmát ép oly gyorsan és olcsón szolgálja ki, mint a közúti vasút. Megállapítja végül a bizottság, hogy véleménye szerint, ha az autobus már a közúti vasutak első engedélyezésének időpontjában fel lett volna találva, úgy soha egyetlen mérföld közúti vasúti vágányt nem fektettek le.

E történelmi jelentőségű megállapításokból teljesen jogosultnak és korszerűnek kell elismerni a m. kir. államrendőrség budapesti főkapitányi hivatalának több ízben elfoglalt azt a törekvését, amely a villamosvasutaknak a Belvárosból való kitélepitését célozza.

A főkapitány e kérdésben 1931. évi november hó 7-én 37.984/1931—I. Fk. szám alatt a következő átiratot intézte a fővároshoz :

»A balesetek elhárítása és a közlekedés rendjének biztosítása céljából tett intézkedéseink során többször felmerült annak szüksége, hogy a Belváros szűk utcáiban (a Kecskeméti-, Prohászka Ottokár-, Veres Pálné- és Irányi-utcában) a villamos vasúti közlekedést véglegesen meg kell szüntetni. Az ezen utcák forgalmában mindsűrűbben előálló tűrhetetlen helyzet teszi kötelességemmé, hogy a főváros figyelmét felhívjam a következőkre :

a Kecskeméti-utcának a Calvin-térbe torkolló részén olyankor, amikor a közlekedést irányító rendőr a Calvin-téren a Kecskeméti-utcaból vagy oda irányuló forgalmat elzárja, sokszor olyan hosszú sorban kell a járműveknek vesztegelniök, hogy a felsorakozott járművek haladásuk irányának csak a második vagy harmadik szabaddátétele után tudják útjukat folytatni. Az utca-torkolathoz érő villamos kocsiknak ugyanis akkor is meg kell állaniok az ott levő megállóhelyeiknél, ha a rendőr útjukat szabaddá tette. A kötött pályán közlekedő villamoskocsi pedig annak következtében, hogy a megállóhelynél meg kell állaniok, nagy mértékben akadályozzák a szabadon közlekedő járműveknek oly módon való elhelyezkedését, hogy a rendőr intésére az összetorlódott járművek egyszerre nagyobb tömegben hagyassák el az utca torkolatát.

A Kecskeméti-utcában a járműveknek ily módon történő gyakori torlódása és ennek következtében hosszas vesztegelése — tapasztalataink szerint — leginkább az autobusok utasait teszi türelmetlenekké, akik nem várják be, hogy az autobus a Ráday-utca elején levő megállóhelyhez érjen, hanem a torlódás miatt történő vesztegelés közben szállnak le a kocsiról. Mások viszont ezt a vesztegelést a felszállásra használják fel. A nem megállóhelynél történő le és felszállás a kocsiról hirtelen és váratlan megindulásokat nem egyszer okozott balesetet.

A Kecskeméti-utca 1. sz. ház előtt levő gyalogjáróról az Egyetem-utca felé haladó gyalogközönség az Egyetem-tér szabálytalan alakja miatt, az Egyetem-téren át, a járművek részére szolgáló úttesten kénytelen haladni. A gyalogközönségnek ezt a természetes útvonalát az Egyetem-téren áthaladó villamos vasút vágányai igen hegyes szögben metszik. Ennek a következménye, hogy a villamoskocsi az egyetem előtt szinte észrevétlenül közelít meg a velük egy irányban haladó gyalogközönséget, amely a villamoskocsi vezetőjének figyelmeztető csengetésére riadtan menekül az egyetem előtt levő keskeny gyalogjáró felé, ahol pedig esetleg egy, épen az ott levő autobusz megállóhoz közeledő autobusz elé kerül. Ezen a helyen még az óvatosan haladó gyalogos is igen sokszor kerülhet veszedelmes helyzetbe.

A villamoskocsi az Egyetem-térről tovább folytatva útját, a Prohászka Ottokár-utca és Veres Pálné-utca sarkán, a kanyarodó elején, olyan közel halad a gyalogjáróhoz, hogy magasabb lépcsőzetű villamoskocsi, amelynek legalsó lépcsője a kocsi oldalfalánál jóval kijebb áll, a gyalogjáró fölé nyúlik és ezáltal a közönség életét és testi épségét veszélyezteti. Itt a gyalogjáró az utcasarkon csak 1 m 10 cm széles. Ha véletlenül két ember szorul a ház fala és a villamoskocsi közé és az egyiknél esetleg nagyobb csomag van, igen könnyen történhetik baleset.

Ugyanezen körülmények miatt veszélyes a helyzet a Veres Pálné-utcának a Kaas Ivor-utca és Irányi-utca között levő szakaszán, a páratlan számú házak oldalán, ahol a gyalogjáró csak 1 m 30 cm széles, a villamos vasúti vágány csak 60 cm-nyire van a gyalogjáró szegélykövétől és ennek következtében a villamoskocsik oldalfala szinte súrolja a gyalogjárón haladókat.

A Veres Pálné-utcának ezen a részén a járművek részére szolgáló úttest csak 6 m 95 cm széles. Ebben a keskeny utcában két villamosvasúti vágány van, amelyeken a villamoskocsik két ellenkező irányban, közvetlenül egymás mellett haladnak és ennek ellenére is majdnem az egész kocsitutat elfoglalják.

A páros számú házak oldalán a gyalogjáró csak 1 m széles. Ezen az oldalon a villamosvasúti vágány 2 m 10 cm-nyire van a gyalogjáró szegélykövétől. Itt tehát a járművek részére szolgáló úttestnek vágánymentes része keskenyebb, mint egy jármű megengedett legnagyobb szélessége (2 m 50 cm). Ebben az utcában közlekednek a székesfővárosi Autobuszüzem széles kocsijai. Ha az utca ezen keskeny részében levő házak valamelyikébe fát, szemet vagy bútort szállítanak, nagy nehézségek merülnek fel a közlekedés akadályainak elhárítása körül.

Tisztelettel kérem tehát, szíveskedjék megfontolás tárgyává tenni, hogy a naponkint többször is előálló túrhetetlen állapotok megszüntetése céljából nem lehetne-e a Belváros szűk utcáiban a villamos vasúti közlekedést véglegesen megszüntetni és e helyett a közönség igényeit jobban kielégítő autbuszjáratokat létesíteni. Az autbusz, mint nem pályához kötött jármű, jobban tud a különböző helyzetekhez alkalmazkodni és ezért nagyforgalmú helyeken kevesebb akadályt gördít a forgalom zavartalan lebonyolítása elé, mint a villamoskocsi. Szükség esetén (baleset, tűz, felvonulás, tüntetés stb. alkalmával) útvonalát is nehézség nélkül megváltoztathatja és ezáltal is jobban tudja a közönség érdekeit szolgálni.

Az Autobuszüzem újabban több járatot szüntetett meg és több útvonalon ritkította a járatokat. Véleményem szerint az ennek következtében felszabadult kocsijai, némi kiegészítéssel elegendők volnának a megszüntetett villamos vasúti járatok pótlására, amelyeket a Baross-utcából másfelé kellene elterelni és ezáltal továbbra is a közönség érdekeit szolgálnák.»

A közlekedés kérdésében, különösen pedig a belterületi forgalom miként való ellátása tekintetében az Országos Automobilszakértő Bizottság is olyan állást foglalt, hogy a villamosközlekedést fokozatosan autbuszközlekedéssel kell felváltani, sőt annak a nézetének is kifejezést adott, hogy még az olyan útvonalakon is meg kell engedni az autbuszjáratok közlekedését, amely útvonalon egyébként villamos jár, mert az autbuszok volnának hivatva annak az utazóközönségnek az igényeit kielégíteni, amely a gyorsabb közlekedésért hajlandó a magasabb tarifával anyagi áldozatot is hozni.

Ilyen körülmények között határozta el magát a polgármester arra, hogy miután a főváros közúti forgalmának állandó növekedése mindjobban követeli olyan módok és eszközök alkalmazását, amelyek a közlekedés gyors, kényelmes és lehetőleg olcsó lebonyolítását, illetve a közönségnek e téren támasztható jogos igényei kielégítését biztosítani tudják, — aminek egyik feltétele a székesfőváros közúti közlekedésének korszerűbbé tétele, másik feltétele pedig, hogy a forgalmat lebonyolító székesfővárosi közlekedési vállalatok, elsősorban a BSzKRT és azAutobuszüzem karöltve, egymást kiegészítve törekedjenek céljuknak megfelelni, — megindítja ezt az elkerülhetetlen fejlődési folyamatot és kezdeményező lépést tesz egyelőre a belvárosi villamosjáratok megszüntetése, illetve azoknak autbuszjáratokkal való helyettesítése terén.

A polgármester elgondolása az volt, amint azt a törvényhatósági bizottság közgyűlésén az 1932. évi költségvetés tárgyalása alkalmával be is jelentette, hogy a BSzKRT-nak az Orczy-tér és a pesti Dunapart közötti, a Baross-utcán és a Belvároson át haladó vonalát megszünteti, illetőleg a villamosforgalmat innen eltereli és helyébe a Baross-utca, Calvin-tér, Kecskeméti-utca, Egyetem-utca, Ferenciek-tere, Apponyi-tér, Duna-utca, Eskü-tér és Eskü-út útvonalvezetéssel autbuszjáratokat

vezet be, azon kocsik felhasználásával, amelyek az Autobuszüzem vonalainak racionalizálása révén, mint feleslegesek jelentkeztek.

Hogy pedig a közönséget károsodás e reformból kifolyólag ne érje, érvényben kívánta volna a polgármester tartani ezen az útvonalon az autobuszokon is a BSzKRT tarifáját és szakaszbeosztását, lehetővé téve egyben a kölcsönös átszállást is.

Felhívta tehát az érdekelt közlekedési vállalatokat, nyilatkozzanak a velük egyidejűleg közölt tervezetre vonatkozólag s ugyanakkor megkeresést intézett állásfoglalás végett a főkapitányhoz is.

A főkapitány az elől ismertetett átiratban foglaltakra való utalással örömmel üdvözölte a szándékolt elhatározást, az Autobuszüzem igazgatósága pedig vállalván új feladatának akadálytalan és megfelelő lebonyolítását, annak a meggyőződésének adott kifejezést, hogy ez a kezdeményezés elhatározó jelentőségű a jövő közlekedési politikájának a kialakításában, mert az ilyirányú intézkedések a székesfőváros közlekedésének ügyét helyes irányba fogják terelni és mindenképen alkalmasak a modern fejlődés technikai előnyeit a gyakorlatban érvényre juttatni.

Viszont a BSzKRT igazgatósága, amely két ülésben is foglalkozott ezzel a kérdéssel, úgy forgalmi, mint pénzügyi szempontból aggályosnak tartotta a tervezett intézkedést. Forgalmi szempontból azért, mert a Baross-utcai útvonal főként a perifériáról a Belváros felé irányuló átmenő forgalmat bonyolítja le, pénzügyi szempontból azért, mert azt a netto 938.000 pengőnyi bevételi kiesést, amit a Baross-utcai vonal elvesztése a számára jelentene, nem tudná pótolni és ennekfolytán nem volna képes megfelelni teljes mértékben annak a kötelezettségének, amelyet a székesfőváros háztartásával szemben az 1932. évre kirótt rendkívüli területhasználati díj fizetése tekintetében elvállalt.

Ezekon felül vagyoni, közgazdasági és vasútjogi szempontokból is foglalkozott a BSzKRT igazgatósága a kérdéssel. Azt azonban a BSzKRT igazgatósága is elismerte, hogy a szóbanlevő vasútvonalnak a Calvin-tér—Dunapart közötti részén autobuszokkal való helyettesítése indokolt.

Bár a polgármester el volt határozva arra, hogy ne csak inauguráljon, hanem meg is valósítsa azt a törekvést, ami a villamosközlekedésnek nemcsak a Belvárosban, hanem később a város más belső területén is az autobuszokkal való fokozatos felcserélésére irányul, mégis a súlyos gazdasági viszonyok között kénytelen volt terve megvalósítását részben jobb időkre halasztani egyrészt azért, mert a BSzKRT-ra kirótt külön járulék befizetését mindenképen biztosítani kívánta, másrészt azért, mert a BSzKRT jelentéséből megállapította, hogy a Baross-utcai közlekedés mikénti megoldása összefüggésben van a Calvin-térnek a gazdasági viszonyok javulásával várható átrendezésével.

Nem térhetett ki azonban a főváros közlekedésrendészeti okoknál fogva az elől, hogy a szoros értelemben vett belvárosi villamosközlekedés kérdésében már most ne foglaljon állást, annál kevésbbé, mert ezt a kérdést a Calvin-tér rendezéséig elhalasztani nem lehet és mert a villamosközlekedésnek a Kecskeméti-, a Prohászka Ottokár-, a Veres Pálné- és az Irányi-utcában való megszüntetésének sem közforgalmi, sem vasútpénzügyi, sem vasútüzemi szempontból nincs semmiféle akadálya.

Közforgalmi szempontból nincs akadálya, mert a Belváros igényeit a megmaradó villamosvonalak, továbbá a már is meglevő autobuszjáratok teljes mértékben kielégítik; a város külsőbb részeiről a Baross-utcán át közlekedő utasok átszállási

lehetőséget kapnak a Calvin-téren az egyéb villamosvonalakra és mert csupán egy villamosrelációt, a 14-est kell más útvonalra — a Kossuth Lajos-utca, Rákóczi-út, Fiúmei-út — elterelni, ami viszont feleslegessé teszi a legutóbb rendszeresített 44/A jelzésű viszonylatot.

Vasút-pénzügyi szempontból is minden veszteség nélkül megoldható ez a kérdés, mert a Calvin-téri csatlakozás révén utaskieséssel egyáltalán nem kell számolni, tekintettel arra, hogy a Calvin-tértől az Eskü-útig utazók száma elenyészően csekély, sőt a 14-es viszonylat elterelésével felhagyható 44/A jelzésű reláció megszüntetése még megtakarítást is eredményez. Egyébként a jelzett vonalrész felhagyását a Calvin-tér rendezésével a BSzKRT maga is tervbevette.

Miután azonban azon elhatározás keresztülviteléhez, hogy a belvárosi villamosközlekedés megszüntethető legyen, az szükséges, hogy a Törvényhatósági Tanács az 1930 : XVIII. törvénycikk 42. §-ának 2. bekezdése, illetve 103. §-ának 1. bekezdése a) pontjában foglalt rendelkezés alapján a székesfőváros közönsége, mint vasútüzem engedélyes nevében is megnyilatkozzék, a polgármester javasolta, hogy a m. kir. kereskedelemügyi miniszterhez ez ügyben előterjesztés intéztessék oly irányban, hogy a miniszter mentse fel a székesfővárost a 29.968/1888., illetve a 42.600/1904. számú engedélyokiratok szerinti azon kötelezettsége alól, hogy a Kecskeméti-utcán és az Egyetem-téren, illetve a Prohászka Ottokár-, a Veres Pálné- és az Irányi-utcán át a villamosforgalmat a jövőben üzemben tartsa.

A törvényhatósági tanács ebben az értelemben határozott és a kormányhoz felterjesztést intézett.

A Nagykörúton autbuszjáratok engedélyezése. Bár a törvényhatósági bizottság mindenkor teljes tudatában volt, mit jelent a főváros életében a gyors közlekedés biztosítása — hiszen ezért 12 millió pengős áldozatot hozott az Autbuszüzem létesítésével — sajnos a vállalatok kellő összeműködésének hiányában az új autbuszvonalak megállapításánál többé-kevésbbé döntő súlya volt annak, hogy az autbusz lehetőleg oly útvonalakon járjon, ahol nincs villamosközlekedés.

Az autbusz tehát — az Andrassy-utat kivéve — lezorult a főútvonalokról, mert hiszen a 30 éves multra visszatekintő villamos minden főforgalmi útvonalat a lefolyt idő alatt magának foglalt le. Még az ilyen óvatossági rendszabályok mellett sem volt azonban lehetséges elkerülni azt, hogy a különböző autbuszvonalak ne érintsék rövidebb-hosszabb útvonalon a villamosvonalakat.

Ez a versenyvállalattá minősítés nem volt szerencsés, mert hátrányosan befolyásolta a közlekedési és közforgalmi érdekeket és sok esetben nem volt figyelemmel az utazóközönség méltányos és jogos igényeire. Pedig a székesfőváros közlekedési vállalatai nem tekinthetők kizárólagosan öncélú, lukratív intézményeknek, hanem igazi hivatásuk az, hogy közérdekű közlekedéspolitikai célok zavartalan megoldását elősegítsék.

Az autbuszok jelenlegi vonalvezetése, mely az előbb jelzett okok miatt a BSzKRT látszólagos érdekeinek megóvása miatt állapítottatott meg, nem a legszerencsésebb, mert egy befejezetlen és tökéletlen autbuszhálózatot eredményezett. Ugyanis a Duna balparti részén haladó autbuszok útvonala mindenütt a sugárutakon vagy az azokkal párhuzamosan haladó mellékutcaikon át vezető s így ezen radiális vonalak a belvárosban összpontosítottak a nélkül, hogy azok egy tranzverzális irányban haladó autbuszvonal rendszeresítésével összeköttetést nyertek volna.

Ezen hiányosság teremtette meg azt a fonák helyzetet, hogy a radiális irányban közlekedő autbuszok utasai, a lakóhelyüktől 2—3 km-re fekvő városrészt sokszor 6 km-es úton át haladva érhetik csak el. Ennek igazolására példaképen fel kell említeni azt, hogy a Boráros-tér, a Práter-utca, a József-utca, a Dohány- és Wesselényi-utca, nemkülönben a Vígsház környékén lakók lakóhelyüknél elvezető autbuszsal például az Oktogont csak úgy érhetik el, ha előbb a Belvárosba utaznak be, mert csak ott van átszállási lehetőség az Andrassy-úton át haladó autbuszra.

Ezen fentemlített, az autbusz hálózatban ezidőszent mutatkozó legfőbb hiányosság egy újabb összekötővonal rendszeresítésével küszöbölhető csak ki. A jelenlegi radiális irányú útvonalak egyedüli helyes tranzverzális irányú keresztezője pedig csak a Nagykörút lehet, mert a város legbelsőbb részén lévő belsőkört ily célra alkalmasnak nem tekinthető, a körúttól kijebb eső városrészekben pedig oly megfelelő főútvonal nincsen, mely az előbb említett autbuszrelációkat keresztezné.

A közforgalom és a közönség érdekeinek szempontjából vizsgálva a kérdést, reá kell mutatni azon tényre, hogy az utasforgalom tekintetében a Nagykörút egyike a legfrekvenciáltabb vonalaknak, ahol az utasforgalmat kizárólag a BSzKRT főleg a csúcsforgalom idején — rajta kívül álló okok miatt — nem képes kellő módon lebonyolítani, arra pedig, hogy az ezen vonalon jelentkező utasforgalmi igényeket jelentős anyagi áldozatok nélkül kizárólagosan a villamasközlekedés bármilyen módosításával ki lehessen elégíteni, a jelenlegi pénzügyi helyzetben gondolni sem lehet. A közelmúltban egyébként minden oly intézkedés, mely a forgalom simább, zavartalanabb lebonyolítását volt hivatva előmozdítani, megtétetett.

A nagykörúti forgalomban a menetsűrűség már nem fokozható, mert annak fokozása csak még jobban gátolná a közlekedés gyors lebonyolítását. Tehát ezen viszonylatban szükségképpen csak a BSzKRT tehermentesítésére lehet gondolni.

A nyugati metropolisokban ismert rendszerek közül sem a földalatti, sem a magasvasúti rendszer, mint egy a közeljövőben megvalósítható lehetőség komolyan figyelembe nem jöhet; egyrészt az azokkal járó tetemes beruházóki költség hiánya és az egyre rosszabbodó hitelviszonyok miatt, másrészt pedig azért, mert a beruházással kapcsolatos kiadások egyáltalán nem állanak arányban a bevételek várható emelkedésével.

Kétségtelen tehát, hogy a nagykörúti forgalom javítása ezidőszent kizárólag csak az autbuszjáratok rendszeresítésével oldható meg. A Nagykörút fekvése révén a közlekedés szempontjából a székesfőváros egyik legjelentősebb útvonala, az úttest méreteinél fogva pedig a legalkalmasabb arra, hogy ott a különféle közforgalmi járművek parallel vezetésével bonyolítsuk le az utasforgalmat, vagyis a villamos mellett rendszeresítsük a mai kor egyik modern, gyors, megbízható és kényelmes közlekedési járművét: az autbuszt s ezzel helyettesítsük a világvárosokban oly megszokottá és kedvelté vált gyorsvasúti közlekedést.

A nagykörúti autbuszjárat rendszeresítésének megvalósítása nemcsak közlekedési és közforgalmi szempontokból fontos, hanem az Autbuszüzem rentabilitásának biztosítása végett is feltétlenül szükséges volt annál is inkább, mert az autbuszüzem 1932. évi költségvetéséért a felelősséget vállalni másként nem lehetett. Mindezek alapján a polgármester 10.396/1932—V. számú rendeletében az 1930. évi XVI. t.-c. 10. §-a alapján megtartott engedélyezési eljárás eredményéhez képest az ugyanezen törvénycikk 5. §. (4) bekezdésében és 10. §-ában biztosított jogánál

fogva engedélyt adott Budapest székesfőváros közönségének arra, hogy az autbuszüzem keretében a székesfővárosi autbuszhálózat tökéletesítése érdekében a Nagykörúton és pedig egyelőre a Boráros-tértől a Vigszínházig egy új tranzverzális vonalat létesítsen.

Az ezen véghatározattal engedélyezett autbusz vonaljelzése: 12. Útvonala pedig a következő: Boráros-tér, Ferenc-körút, József-körút, Erzsébet-körút, Teréz-körút, Berliini-tér, Lipót-körút, Pannónia-utca és vissza. A 12-es járat szakaszbeosztását a következőképen állapította meg:

- I. szakasz: Boráros-tér—Wesselényi-utca;
- II. » Práter-utca—Andrássy-út;
- III. « Dohány-utca—Pannónia-utca.

A megállóhelyeket a m. kir. vasúti- és hajózási főfelügyelőséggel és a m. kir. államrendőrség budapesti főkapitányságával egyetértően a következőképen állapította meg: A Boráros-térről induló autbuszok a József-körút 81. számú ház előtt, a József-körút és József-utca kereszteződésénél levő park előtt, a József-körút 3—5. számú ház előtt, az Erzsébet-körúton a Rákosi-szobor előtt, az Erzsébet-körút 30. számú ház előtt, az Oktogonon az Abbázia kávéház előtt, a Teréz-körút 62-es számú ház előtt, a Lipót-körút 23. számú ház előtt, a Pannónia-utca 2. számú ház előtt állanak meg. A Boráros-tér felé haladó autbuszok az Aczél-utca és Lipót-körút sarkán, a Nyugati pályaudvar előtt, az Oktogonon, az Erzsébet-körút 23. számú ház előtt, az Erzsébet-körút 15. számú ház előtt, a József-körút 8. számú ház előtt, a József-körút 44. számú ház előtt, a József-körút 78. számú ház előtt és a Boráros téri végállomásukon állanak meg.

A menetidő 20 perc, a menetsűrűség 2—5 perc; a forgalomban tartandó kocsik száma pedig 15.

Az első kocsik indítási ideje reggeli 7 óra, az utolsó kocsik indítási ideje pedig esti 10 óra.

A viteldíjak azonosak a székesfővárosi Autbuszüzem viszonylataiban érvényben levő viteldíjakkal, és pedig: a szakaszjegy ára 24 fillér, a vonaljegy ára 30 fillér, Budapest határán belül háromszori átszállásra jogosító egységes átszállójegy ára 32 fillér, a főváros határán túl háromszori átszállásra jogosító átszállójegy ára 50 fillér, a kétszeri átszállásra jogosító margitszigeti jegy ára 50 fillér, végül az »A« és »O« vonalakra érvényes háromszori átszállásra jogosító jegy ára 1 pengő.

A nyert engedély alapján a szóban lévő 12-es jelzésű autbuszjáratot a székesfővárosi Autbuszüzem 1932. évi január hó 25.-én reggeli 7 órai kezdettel üzembe helyezte.

A gépjárművel közterületen üzőtt bérkocsi-(autotaxi)-ipar gyakorlása. Budapest székesfőváros területén a gépjárművel közterületen üzőtt bérkocsi-(autotaxi)-ipar gyakorlását ezideig az 1912. évi 1146. kgy. számú szabályrendelet szabályozta. Ez a szabályrendelet az idők folyamán elavult; az életbelépése óta alkotott új törvényekkel és újabb kormányrendeletekkel ellenkező rendelkezései hatályukat veszítették, úgyhogy a székesfőváros törvényhatósága már 1928. évben 445. kgy. számú határozatával újabb szabályrendeletet alkotott s azt a szabályszerű kihirdetés után jóváhagyás végett a m. kir. kereskedelemügyi miniszterhez felterjesztette.

Tekintettel arra, hogy a közhasználatú gépjárművállalatokról szóló 1930. évi XVI. t.-c. előkészítő munkálatai már abban az időben megindultak és előrelátható volt, hogy ez az új törvény az 1912. évi XII. törvénycikkben foglalt ipartörvénynek az autotaxiipar gyakorlására vonatkozó rendelkezéseit módosítani fogja, e körülmény figyelembevételével a m. kir. kereskedelemügyi miniszter a hozzá megerősítés végett felterjesztett szabályrendeletet csak a géperejű bérkocsik létszámát megállapító részében hagyta jóvá, egyebekben pedig elhatározását az új törvény megalkotása utáni időre halasztotta.

Miután az 1930. évi XVI. t.-c. 1931. évi október hó 15-én hatályba lépett, a m. kir. kereskedelemügyi miniszter e törvénynek a géperejű bérkocsiipart tárgyaló 4. §-ának végrehajtása tárgyában kiadott 162.000/1931. K. M. számú rendeletében most már utasította a székesfőváros közönségét, hogy a szóbanforgó ipar gyakorlásáról az egyidejűleg közölt szabályrendeleti minta felhasználásával hat hónapon belül újabb szabályrendeletet alkosson s azt jóváhagyás végett terjessze fel.

A polgármesteri V. ügyosztály az új szabályrendelet-tervezetet az előbb említett szabályrendeleti minta figyelembevételével elkészítette s azt a közgyűlés az alábbi szövegezésben elfogadta :

I.

Az ipar meghatározása.

1. §.

Gépjárművel közterületen üzött bérkocsivállalat alatt előre meg nem állapított útvonalon esetenként, ellenszolgáltatás fejében fuvarozó oly vállalatot kell érteni, amelynek közhelyeken (közterületen) a közönség rendelkezésére tartott gépjárművét csak egészében lehet fuvarozásra igénybe venni. (1930 : XVI. t.-c. 4. §.)

II.

Az iparendedély kiadására és az ipar gyakorlására vonatkozó rendelkezések.

2. §.

Budapest székesfőváros területén a gépjárművel közterületen üzött bérkocsi- (autotaxi)-ipar csak az erre jogosító iparendedély alapján az 1884. évi XVII., az 1922. évi XII. és az 1930. évi XVI. törvénycikkben, valamint az idevonatkozó miniszteri rendeletekben és a szabályrendeletben megállapított rendelkezések korlátai között gyakorolható.

3. §.

A gépjárművel közterületen üzött bérkocsiiparnak Budapest székesfőváros területén való gyakorlására kiadható iparendedélyek, vagyis a forgalomba állítható géperejű bérkocsik számát a székesfőváros törvényhatósági bizottsága állapítja meg. A jelen szabályrendelet életbeléptetésével egyidejűleg ezt a létszámot a közgyűlés 1450-ben határozza meg.

A forgalomba állítható géperejű bérkocsiknak az előző bekezdésben megállapított számát újból szabályozó (módosító) közgyűlési határozatot, mint szabályrendeletmódosítást, végrehajtás előtt jóváhagyás végett a m. kir. kereskedelemügyi miniszterhez kell terjeszteni.

Az erre vonatkozó jóváhagyott közgyűlési határozat ennek a szabályrendeletnek függelékét fogja alkotni és ehhez a szabályrendelethez hozzáfűzendő.

A forgalomba állítható géperejű bérkocsik legalább 10%-ának nagytípusú gépkocsinak kell lenni.

4. §.

Iparengedély úgy természetes, mint jogi személyeknek adható, amennyiben azok a törvényes követelményeknek megfelelnek.

A szabályrendelet 3. §-ának rendelkezései szerint megállapított géperejű bérkocsilétszám keretén belül természetes személyek közül iparengedélyre elsősorban azoknak a volt lófogatú bérkocsiiparosoknak van igényük, akik

- a) a 117.189/1928—XIX. számú m. kir. kereskedelemügyi miniszteri leirat alapján, ezidő-szerint ketten közösen tartanak üzemben egy géperejű bérkocsit (féltaxisok),
- b) annakidején három lófogatú rendszám előzetes beszolgáltatása ellenében térhettek át a géperejű bérkocsiiparra.

A fennmaradó iparengedélyekre elsősorban a géperejű bérkocsiiparosok nagykorú, gépjármű-vezetői igazolvánnyal rendelkező gyermekei, azután hadirokkantak és frontharcosok, hadiözvegyek és hadiárva, volt hadifoglyok és az 1919. évi ellenforradalomban elhaltak özvegyei tarthatnak igényt.

Amennyiben ily igénylők nincsenek, másoknak az iparengedélyt a jelentkezésük sorrendje szerint kell kiadni.

Jogi személyek részére a szabályrendeletben megállapított összes géperejű bérkocsilétszámnak legfeljebb 55%-a adható ki.

5. §.

A gépjárművel üzött bérkocsiipar gyakorlására jogosító iparengedélyt a székesfőváros területére a polgármester adja.

6. §.

Aki Budapest székesfőváros területén géperejű bérkocsiipart kíván gyakorolni, annak a polgármesterhez kell engedélyért folyamodni.

A folyamodványban fel kell tüntetni:

1. a folyamodó családi és utónevét, életkorát, születési helyét, állampolgárságát, lakását, részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél a bejegyzett céget, közkereseti és betéti társaságoknál a bejegyezni kívánt céget s ezenkívül a társtagok, illetőleg beltágok nevét és személyi adatait;
2. amennyiben a folyamodó az 1922. évi XII. t.-c. rendelkezései értelmében iparát csak üzletvezető alkalmazásával gyakorolhatja, ennek családi és utónevét, életkorát, születési helyét, állampolgárságát, lakását;
3. a használatba venni kívánt gépkocsi típusát (kis- vagy nagytípusú);
4. azt a körülményt, hogy az ipart üzni szándékozó személyesen vezeti-e a géperejű bérkocsit, vagy gépkocsivezető alkalmazottat fog tartani.

7. §.

Az iparengedély csak a törvényesen megállapított ipardíj lerovása után adható ki.

Ha az iparengedély több géperejű bérkocsi tartására jogosít, az ipardíjat minden egyes géperejű bérkocsi után külön meg kell fizetni.

8. §.

Az engedélyes iparát személyesen, vagy üzletvezető alkalmazásával gyakorolhatja; iparengedélyét bérbe nem adhatja, el nem adhatja és a polgármester engedélye nélkül másra át nem ruházhatja.

9. §.

A gépjárművel üzött bérkocsivállalat engedélyese az 1930. évi XVI. t.-c. 39. §-a értelmében minden egyes üzemben tartott géperejű bérkocsi után a jelen szabályrendelet 10. és 12. §-aiban feltüntetett összegek erejéig a géperejű bérkocsi által okozott balesetből kifolyólag reáharamló kártérítési kötelezettség fedezetéül szavatossági biztosítást kötni vagy biztosítékot letenni köteles. Ez a kötelezettség a biztosítási díjaknak mindenkor való pontos fizetésére is vonatkozik.

Ez alól a kötelezettség alól a m. kir. kereskedelemügyi miniszter mentesítheti az olyan nyilvános számadásra kötelezett tőkeerős bérkocsivállalatokat, amelyek a kártérítési kötelezettség fedezetéről tartalékolás útján maguk is gondoskodni tudnak.

10. §.

A kötelező biztosítás legkisebb összege :

- a) minden sérült vagy meghalt személyre 8000 aranypengő,
- b) tárgyrongálásra 2000 aranypengő,
- c) bármennyi személy sérülése vagy halála esetére sem kell azonban a kötelező biztosítás összegének meghaladnia a 32.000 aranypengőt.

11. §.

A biztosító intézetek csak olyan általános feltételeket és díjtételeket alkalmazhatnak, amelyeket a biztosító magánvállalatok m. kir. állami felügyelő hatósága a kereskedelemügyi miniszter meghallgatása után jóváhagyott.

A biztosításra jogosult társaságok jegyzékét a biztosító magánvállalatok m. kir. állami felügyelő hatósága időről-időre a hivatalos lapban teszi közzé.

12. §.

Ha az engedélyes a biztosítás kötése helyett biztosítékot kíván letenni, a biztosíték összege egy (az első) géperező bérkocsinál 12.000 aranypengő.

Az ekként megállapított biztosítéki összeget minden további géperező bérkocsi után 2%-kal növelni kell.

A biztosítékul letett összeg egyúttal tárgyrongálás esetére is biztosítékul szolgál.

A biztosíték óvadékképesnek nyilvánított értékpapírokban is lehetendő.

Úgy a készpénzbiztosítékot, mint az óvadékképesnek nyilvánított értékpapírokat a székesfőváros központi pénztárában kell letenni.

A székesfőváros központi pénztára a letett biztosítékot a biztosítékokra, illetve a letétekre vonatkozó szabályok szerint kezeli.

13. §.

Ha a biztosíték letevője igazolja, hogy az ezen szabályrendeletnek megfelelő érvényes biztosítást kötött, a letett biztosíték vagy annak az előbbi (12.) §. rendelkezései szerint megállapítandó hányada visszautalható, feltéve, hogy a biztosítékot legalábbis keresetlevéllel érvényesített kártérítési követelés vagy végrehajtási foglalás nem terheli.

A végrehajtási foglalással nem terhelt biztosíték vagy annak az előbbi (12.) §. rendelkezései szerint megállapítandó hányada visszautalható akkor is, ha a biztosíték letevője a m. kir. államrendőrség budapesti főkapitányságának bizonyítványával igazolja, hogy a géperező bérkocsit a közhasználatból kivonták vagy másra átruházták.

Az 1. és 2. bekezdésben említett esetekben a polgármester a biztosítékot letevő költségére a Budapesti Közlönyben és valamely, Budapesten megjelenő hírlapban hirdetményt köteles közzétenni, amelyben az esetleg fennálló kárigények bejelentésére 60 napi határidőt tűz ki. A végrehajtásilag le nem foglalt biztosítékból való visszautalás tekintetében a polgármester csak a bejelentett és a jelentkezett összes igénylők meghallgatása után és hozzájárulása mellett határozhat. Az érdekelt meggyezésének hiányában a bejelentett igények csak rendes bírói úton érvényesíthetők.

A biztosítékból kártérítési igény kielégítése céljából kiutalásnak rendszerint csak kielégítési végrehajtást rendelő jogerős bírói határozat, illetve utalványozó végzés alapján van helye.

Ha azonban az igény jogosult és a biztosítékot letevő között a kártalanítás összege tekintetében meggyezés létesült és a kártalanítási összeg kiutalását közösen kérik, a polgármester a kártalanítási összeg kiutalása tárgyában bírói intézkedés nélkül is határozhat, feltéve, hogy a biztosítékot egyéb kárigény, vagy végrehajtási foglalás nem terheli. Ilyen esetben a polgármester az esetleg még fennálló további kárigények bejelentése érdekében az ezen §. harmadik bekezdésében említett hirdetményi eljárást foganatosítja és a végrehajtásilag le nem foglalt biztosítékból való kiutalás tekintetében

ebben az esetben is csak a bejelentett és a jelentkezett összes igénylők meghallgatása után és hozzájárulása mellett határozhat.

A végrehajtási foglalással terhelt biztosíték visszautalása vagy kiutalása tárgyában a végrehajtás foganatosítására illetékes hatóság a fennálló törvényes rendelkezések értelmében határoz.

Ha a biztosítékból a 4—6. bekezdésben foglaltak alapján kiutalás történt, a polgármester egyidejűleg intézkedik a megsonkított biztosítéknak teljes értékű biztosítékra való kiegészítése iránt és erre engedélyest a 14. §-ban meghatározott jogkövetkezmények terhe alatt nyolc napnál nem hosszabb záros határidő kitűzésével kötelezi.

Ebben az esetben az engedélyes az e szabályrendeletnek megfelelő állapotot a kitűzött és meg nem hosszabbítható határidő alatt helyreállítani vagy a géperejű bérkocsinak a közhasználatból való kivonását a főkapitányságnak haladéktalanul bejelenteni, illetőleg a géperejű bérkocsi forgalmi engedélyét visszaadni köteles.

14. §.

A székesfőváros központi pénztára a nála letett biztosítékról letéti nyugtát ad, amelyet a biztosítéknak vagy a biztosíték egy részének kiutalásakor bevon és azt a biztosíték maradvány erejéig, illetve a biztosíték kiegészítése alkalmával a kiegészített összeg erejéig új letéti nyugtával felcserél. A biztosító társaságok kötelesek a náluk kötött biztosításról az engedélyes kívánságára díj- és illetékmentes igazolványt kiadni.

A polgármester a biztosítéknak vagy a biztosíték egy részének kiutalásáról, tehát a biztosíték megszűntéről vagy csökkenéséről a főkapitányságot az utalványozással egyidejűleg értesíti, a biztosító társaságok pedig a biztosítás fennállásának vagy a biztosítás érvényességének bármily okból történő megszűnéséről, illetőleg a biztosíték vagy a biztosítás összegének az e szabályrendeletben (10. és 12. §.) megállapított minimum alá csökkenéséről, valamint a biztosítás terjedelmének a megállapítottnál szűkebb körre történt korlátozásáról, úgyszintén a biztosítási díj pontos fizetésére vonatkozó kötelezettség elmulasztásáról a gépjárművet nyilvántartó főkapitányságot azonnal értesíteni kötelesek.

A főkapitányság a polgármester azon értesítésének vétele után, hogy az engedélyes a szabályrendelet 13. §-a alapján kitűzött határidő lejárta ellenére nem egészítette ki a biztosítékát, illetve a biztosító társaságoknak a biztosítás állagában az előbbi bekezdésben részletezett módon beállott változásáról szóló értesítése alapján, végül a 17. §-ban megállapított ellenőrzés folyamán a biztosítás körül észlelt hiányok esetében a géperejű bérkocsi forgalmi engedélyét azonnal megvonni köteles, hacsak az engedélyes hiteltérdemlő módon (16. §.) nem igazolta, hogy időközben eleget tett a szabályrendeletnek a biztosításra, illetve a biztosítékokra vonatkozó rendelkezéseinek.

A főkapitányság az előbbi bekezdés rendelkezésein alapuló intézkedéseiről a polgármestert értesíti.

15. §.

Azok a vállalatok, amelyek a gépjárművel űzött bérkocsiipart már az 1930. évi XVI. t.-c. életbelépése előtt űzték, az idézett törvény életbelépésétől (1931. október 15.) számított egy éven belül kötelesek a biztosításra vagy a biztosítékadásra vonatkozó kötelezettségüknek eleget tenni.

16. §.

A biztosítási kötelezettség teljesítésének igazolásául a biztosítási kötvénynek és a folyó biztosítási időszakra szóló nyugtának felmutatását, illetve a letett biztosítékról a székesfőváros központi pénztára által kiállított letéti nyugtát kell tekinteni.

17. §.

Olyan engedélyestől, aki a biztosítás vagy a biztosítékadás kötelezettsége alól nem mentes, a biztosítás megkötésének vagy a biztosíték letételének igazolását a kereskedelemügyi miniszter ellenőrző közegei és a rendőrhatalóság közegei az időszakonként tartalmazó ellenőrzés alkalmával követelni kötelesek és azt bármikor máskor is követelhetik.

18. §.

Az iparengedély visszavonható attól, aki iparát az iparengedély kézbesítésének napjától számított három hónap alatt meg nem kezdi.

Ez a határidő az engedélyes kérelmére a közérdek sérelme nélkül meghosszabbítható, ha az engedélyes igazolja, hogy iparát a határidőn belül méltánylást érdemlő okból nem kezdhetette meg.

19. §.

Aki géperejű bérkocsiiparát egyfolytában hat hónapon át nem üzi, utóbb azt csak új ipar-engedély alapján folytathatja.

A 18. §-ban meghatározott körülmények fennforgása esetén ez a határidő az engedélyes kérelmére legfeljebb hat hónappal meghosszabbítható.

20. §.

Ha az iparengedély több géperejű bérkocsi üzembentartására jogosít, a 18. és 19. §-okban az ipar megkezdéséről, illetve szüneteléséről szóló rendelkezéseket az egyes géperejű bérkocsikra vonatkozóan kell megfelelően alkalmazni.

Az iparengedély visszavonása, az iparüzési jog elvonása vagy megszűnése tekintetében egyébként az 1922. évi XII. t.-c. rendelkezései az irányadók.

21. §.

Ha az engedélyes géperejű bérkocsiiparát végleg abbahagyja, ezt a körülményt tartozik:

- a) a polgármesternek, valamint
- b) a géperejű bérkocsi forgalmi engedélyének, rendszámablájának és egyéb igazoló jeleinek beszolgáltatásával a budapesti főkapitányságnak késedelem nélkül írásban bejelenteni.

III.

A géperejű bérkocsikra, ezek berendezésére és közlekedésére vonatkozó rendelkezések.

22. §.

A géperejű bérkocsiipar gyakorlására jogosultak iparukat csak olyan gépkocsikkal gyakorolhatják, amelyek a közúti közlekedési rend és közrend egységes szabályozása tárgyában kiadott 250.000/1929. B. M. számú rendeletben és az ezt módosító miniszteri rendeletben, valamint az egyéb idevágó jogszabályokban megszabott követelményeknek megfelelnek.

23. §.

A géperejű bérkocsiipar kizárólag hazai gyártmányú gépkocsival gyakorolható. Ez a kötelezettség a gépkocsi alvázára, motorjára, kocsiszekrényére, továbbá mindennemű alkatrészre, felszerelésére (kerekek gumiabroncsaira), az üzemanyagokra (hazai finomítású benzinre, olajra) s a javítás és fenntartás folyamán szükségessé váló pótalkatrészekre is vonatkozik, hacsak a hazai beszerzés kötelezettsége alól a m. kir. kereskedelemügyi miniszter felmentést nem adott.

Azok a bérkocsiiparosok, akik iparengedélyüket az 1930. XVI. t.-c. életbelépése (1931. október 15.) előtt kapták, az iparuk üzésére használt külföldi gyártmányú gépkocsijaikat továbbra is használhatják, ezeket azonban az ipar további gyakorlására más idegen gyártmányú gépkocsival már ki nem cserélhetik, sőt a külföldi származású gumiabroncsok elhasználódása után is csak hazai gyártmányú kerékabroncsokat szerezhetnek be.

Ha valamely engedélyes ipara gyakorlásához jogosulatlanul külföldi anyagot szerzett be vagy használt fel, a polgármester az ilyen engedélyest az 1930. évi XVI. t.-c. 40. §-a alapján a jogosulatlan külföldi beszerzés összegének 50%-át kitevő és közdók módjára behajtandó összegnek az államkincstár javára való fizetésére kötelezheti.

A polgármesternek e határozata ellen az 1930. évi XVI. t.-c. 42. §-a értelmében jogorvoslattal lehet élni. Az ezen §-ban foglalt rendelkezés betartását az időszakonként tartandó vizsgálatoknál jelenlevő hatóságok ellenőrizni tartoznak.

24. §.

A forgalomba állított géperejű bérkocsit a 27. §-ban említett eseteken felül a forgalomból kivonni csak a gépkocsi nagyobb javítása esetén és csak a javítás tartamára vagy más kellően megokolt esetben szabad.

A géperejű bérkocsinak úgy a forgalomból való kivonását, mint az újbóli forgalomba helyezését a főkapitányságnál késedelem nélkül írásban kell bejelenteni.

25. §.

Minden géperejű bérkocsit viteldíjjelző (taxaméter) készülékkel kell ellátni.

Viteldíjjelzőül csak oly készülék alkalmazható, amelynek rendszerét a m. kir. központi mértékügyi intézet a viteldíjjelző készülékek (taxaméterek) hitelesítése tárgyában 1910. évi december 24-én 84.920/1919. K. M. szám alatt kiadott rendelet rendelkezései szerint rendszerpróba alapján engedélyezte és az ekkép engedélyezett rendszerű viteldíjjelzőt valamely m. kir. mértékHITELESÍTŐ hivatal hitelesítette és amelynek hitelesítési bélyege az alábbi bekezdés rendelkezéseinek megfelelően érvényben van.

Az 1907. évi V. t.-c. 16. §-a értelmében a viteldíjjelző készülékek úgy első, mint időszakos hitelesítési kötelezettségek alá esnek.

A viteldíjjelző »szabad« jelzést mutató zászlója a székesfőváros területén pirosszínű. A viteldíjjelző számlapját a fuvarozás ideje alatt szürkülettől napkeltéig meg kell világítani.

A viteldíjjelző beszerzése, felszerelése, hitelesítése és jókarbantartása az engedélyes kötelessége. A viteldíjjelző a géperejű bérkocsi tartozéka, miért is azt csak javítás vagy kicserélés céljából szabad a kocsiról levenni. A viteldíjjelzők kicserélését, illetve a javítás után való visszaszerelését az ipar-engedélyes a főkapitányságnál haladéktalanul bejelenteni köteles. A viteldíjjelzőt a géperejű bérkocsihoz hatósági bélyegzővel a főkapitányság erősíti.

26. §.

A viteldíjjelző kifogástalan működéséért az engedélyes felelős, nemkülönben azért is, hogy a megállapított díjszabásnak megfelelően működő viteldíjjelzőt használ.

27. §.

Viteldíjjelző nélkül vagy hibásan működő, valamint oly viteldíjjelzővel, melyről a mérték-hitelesítés vagy az egyéb hivatalos bélyegek, illetve jelek valamelyike hiányzik vagy megsérült, fuvarozni nem szabad. A géperejű bérkocsit a viteldíjjelzőnél mutatkozó fenti hiányok pótlásáig a forgalomból ki kell vonni. A hiány pótlása címén azonban a kocsik csak annyi időre vonhatók ki a forgalomból, amennyi idő alatt a pótlás az adott viszonyok közt megtörténhetik.

28. §.

Téli időben csak csukott vagy csukható géperejű bérkocsi tartható forgalomban.

Csukott géperejű bérkocsin a koci belsejéből a vezetőhöz kaucsuksípót kell vezetni vagy a kocsit kitolóablakkal kell felszerelni, hogy az utas annak segítségével a gépkocsi vezetőjét szükség esetén megállásra hívhasssa fel. A csukott géperejű bérkocsit a koci belsejét megvilágító lámpával is el kell látni és azzal az utas kívánságára a gépkocsi belsejét szürkülettől napkeltéig, továbbá sűrű ködben vagy hosszabb alagútban meg kell világítani.

A géperejű bérkocsit mindenkor kifogástalan állapotban, annak belsejét állandóan tisztán kell tartani.

Töröttablakú géperejű bérkocsival fuvarozni nem szabad.

29. §.

Géperejű bérkocsival a székesfőváros területén járművet vontatni nem szabad, kivéve az olyan új gépkocsikat, amelyeket az üzembehelyezés előtt pályaudvarról, vagy hajóállomásról kell elszállítani, valamint azokat a gépkocsikat, amelyek motorhiba következtében útjukat folytatni nem tudják. Az ilyen gépkocsit, amennyiben azok alagútban, vagy hidon akadtak el, azonnal, egyébként pedig legkésőbb 3 órán belül el kell vontatni. Ha a vontatás kötéllel vagy lánccal történik, a vontató és a vontatott gépkocsi között a távolság egy gépkocsi hosszánál nagyobb nem lehet.

A kormány vagy a fékszerkezet hibája miatt a forgalomból kiállított gépkocsit kötéllel vagy lánccal vontatni nem szabad.

30. §.

A főkapitányság állandóan ügyelni tartozik arra, hogy minden forgalomban levő géperejű bérkocsi az ebben a szabályrendeletben előírt követelményeknek megfelelően, ezenkívül tartozik évenként kétszer az összes forgalomban levő géperejű bérkocsikat a polgármester megbízottjának

közbejöttével megvizsgálni. A főkapitányság, ha szükségesnek látja, e vizsgálatokra szakértőket is meghívhat. A vizsgálatokért a géperejű bérkocsik engedélyesei a vizsgálat idején érvényben levő miniszteri rendeletben meghatározott díjat kötelesek fizetni.

31. §.

A főkapitányság a 30. §. értelmében tartandó vizsgálatok alkalmával az olyan engedélyest, aki legfeljebb öt géperejű bérkocsit tart forgalomban, egyszerre csak egy gépkocsi bemutatására, az ötnél több gépkocsit forgalomban tartó engedélyest pedig legfeljebb a gépkocsijai együttes bemutatására kötelezheti.

32. §.

A géperejű bérkocsikat az engedélyesek a főkapitányság felhívásában kitűzött időben és helyen bemutatni és a géperejű bérkocsikon, esetleg az azok szerkezetén a hatóság által elrendelt javításokat és átalakításokat a megállapított határidőn belül foganatosítani kötelesek.

Az esetben, ha a javítások és átalakítások fenyegető veszély miatt halaszthatatlanok, a főkapitányság a javítást és átalakítást kimondó határozatát azonnal végrehajtandónak mondja ki.

Ha a géperejű bérkocsi engedélyese a főkapitányság felhívásának a kitűzött határidőn belül eleget nem tesz, akkor a be nem mutatott, illetőleg kifogásolt géperejű bérkocsi forgalmi engedélye is visszavonható.

33. §.

A menetsebességre, valamint általában a forgalom lebonyolítására és a közlekedés rendjére vonatkozólag a közúti közlekedés rendjének és a közutakon a közrend fenntartásának egységes szabályozása tárgyában kiadott 250.000/1929. B. M. számú rendelet, valamint az azt módosító rendeletek rendelkezései és a főkapitányság idevonatkozólag kiadott rendeletei az irányadók.

34. §.

Minden géperejű gépkocsit a rendszámtáblán kívül külön sorszámmal kell ellátni. A sorszámos a polgármester állapítja meg s az azt feltüntető jelzést a budapesti főkapitányság a géperejű bérkocsi viteldíjjelzőjére szereli fel. A különsorszám a kocsi belsejében is feltüntetendő. Ha valamely géperejű bérkocsi javítás céljából a közforgalomból kivonnak s a géperejű bérkocsi engedélyese annak pótlására tartalékgépkocsit használni jogosult, a budapesti főkapitányság a javítás alá kerülő gépkocsiról a viteldíjjelzőkészüléket a sorszámmal együtt levenni s azokat a tartalékgépkocsira felszerelni tartozik.

IV.

A géperejű bérkocsiállomásokról és a géperejű bérkocsik hatósági kirendeléséről.

35. §.

A géperejű bérkocsik által közterületeken elfoglalható állomásokat a polgármester a főkapitányság hozzájárulásával, valamint az érdekeltségek meghallgatása után állapítja meg.

Az állomáshely kijelölése, illetve székesfővárosi közterületnek állomáshely céljából való elfoglalása ügyében hozott polgármesteri határozat ellen csak a m. kir. államrendőrség budapesti főkapitánysága élhet fellebbezéssel, de csak abban az esetben, ha az állomáshely kijelölése a főkapitányság hozzájárulása nélkül történt.

36. §.

Géperejű bérkocsival csak olyan, a polgármester által kijelölt állomáshelyet, illetőleg állomáshelyeket szabad elfoglalni, amelyet a géperejű bérkocsi engedélyese igénybevenni jogosult.

Az engedélyesek kötelesek a részükre kijelölt állomáshelyeiken a polgármester által előírt szövegű és alakú állomásjelző táblákat alkalmazni.

Az engedélyezhető állomáshelyek kétféleképpen:

1. állandó és
2. alkalmi állomáshelyek.

Az állandó állomáshely az, ahol a közönség forgalmi igényeinek kielégítése érdekében legalább a nappali órákban mindenkor szükség van géperejű bérkocsikra és amely állomáshelyre ennek folytán kötelesek a »szabad« jelzéssel arra felé haladó géperejű bérkocsik beállani akkor, ha azon az állomáson a jelzőtáblán feltüntetett, beállani köteles kocsilétszámnál kevesebb gépkocsi tartózkodik.

Alkalmi az az állomáshely, ahol a közönség géperejű bérkocsikat csak bizonyos alkalmakkor igényel (sportpályák, jégpályák, éjjeli mulatók előtti állomáshelyek stb.). Az ilyen állomáson alkalmazott jelzőtáblán csak a beállható legnagyobb kocsilétszámot kell feltüntetni.

37. §.

Az egyes állomásokon az elhelyezkedés sorrendjét és módját a polgármester az állomást engedélyező határozatában írja elő, mely előírástól eltérni nem szabad.

38. §.

A főkapitányság időszakonként meghatározza a vasúti pályaudvarokon és hajóállomásokon megjelenni köteles géperejű bérkocsik számát és minden egyes ilyen gépkocsira vonatkozólag a megjelenés helyét és idejét. E kötelezettség a géperejű bérkocsiengedélyesek között a nyilvántartási rendszám szerint való sorrendben úgy osztandó meg, hogy abban mindegyik engedélyes egyenlő arányban részesedjék.

39. §.

Ha a székesfőváros területének egyik vagy másik pontján valamely oknál fogva közérdekből géperejű bérkocsikra vagy egyes állomáshelyeken a géperejű bérkocsik nagyobb számára van szükség, a főkapitányság jogosult oda géperejű bérkocsikat kirendelni. A géperejű bérkocsiengedélyesek e kirendelésnek eleget tenni kötelesek.

V.

Fuvarozási feltételek és díjszabás.

40. §.

Az állomáshelyen álló vagy az állomáshelyre visszatérő, valamint közterületen »szabad« jelzéssel haladó géperejű bérkocsi vezetője a fuvar teljesítését csak olyan esetekben tagadhatja meg, amelyekben e szabályrendelet a fuvar megtagadását rendeli vagy megengedi, egyébként azonban a megrendelő részéről kívánt fuvar teljesíteni köteles.

41. §.

Az utas engedélye és beleegyezése nélkül a géperejű bérkocsira más személyt felvenni nem szabad.

42. §.

Fuvarszerzés céljából az utcákon cserkészni tilos.

Cserkészés alatt a fuvarszerzésnek az a módja értendő, ha a géperejű bérkocsi vezetője olyan közterületre áll, ahol egyáltalában nincs állomáshely, vagy pedig az utcán »szabad« jelzéssel haladva gépkocsiját a közönségnek feltűnő módon felkínálja, végül ha szükség nélkül a járda mellé hajt, hogy ténykedésével a közönség figyelmét magára felhívja.

43. §.

A viteldíjjelző »szabad« vagy »fizetendő« állásában fuvar teljesíteni tilos.

A géperejű bérkocsi vezetője köteles a viteldíjjelzőt minden fuvar alkalmával a szabályszerű díjszabási fokozatra kapcsolni és amennyiben pótdíjköteles csomagot is szállít, a viteldíjjelzőt a megfelelő pótdíj mutatójára is beállítani.

44. §.

Hullát géperejű bérkocsin szállítani tilos.

Ha az utas vagy az utasok közül valaki szállítás közben halna meg, a gépkocsivezető tartozik erről — mielőbb tudomására jut — a legközelebbi rendőrszemnek jelentést tenni.

45. §.

Ragályos beteget géperejű bérkocsin fuvarozni tilos. Amennyiben ilyen eset bármilyen oknál fogva mégis előfordulna, az engedélyes köteles géperejű bérkocsiját a forgalomból azonnal kivonni és erről a főkapitányságnak, valamint az engedélyes telephelye szerint illetékes ker. eljáróságnak, mint elsőfokú egészségügyi hatóságnak jelentést tenni.

A géperejű bérkocsit a hatóságilag végrehajtott fertőtlenítés igazolása után csak a főkapitányság engedélye után szabad újból forgalomba helyezni.

46. §.

Ön- vagy közveszélyes elmebeteget géperejű bérkocsin fuvarozni csak kísérvél szabad.

47. §.

Ittas állapotban levő vagy olyan egyének fuvarozása, kiknek ruházata annyira tisztátalan, hogy a géperejű gépkocsit beszennyezhetik, megtagadható.

48. §.

Ebeknek vagy más állatoknak a fuvarozása megtagadható.

49. §.

Tilos szennyes, tisztátalan, vagy olyan tárgyakkal (csomagok, ládák, kosarak stb.) fuvarozása, amelyek a géperejű bérkocsi belsejét beszennyezhetik, vagy megrongálhatják.

50. §.

A szedhető viteldíjakat az 1922. évi XII. t.-c. 67. §-ának utolsó bekezdése, illetőleg az 1930. évi XVIII. t.-c. §-ának 2. bekezdése értelmében a törvényhatósági tanács állapítja meg. A törvényhatósági tanács határozatát végrehajtás előtt jóváhagyás végett a m. kir. kereskedelemügyi miniszterhez fel kell terjeszteni.

51. §.

A géperejű gépkocsi belsejében díjmentesen helyezhetők el az utassal együtt szállított és a szabványos vasúti kézipoggyásznak megfelelő nagyságú és súlyú csomagok vagy tárgyak, az ezeknél nagyobb terjedelmű és súlyú, továbbá a nem a kocsi belsejében elhelyezett csomagok vagy tárgyak után külön pótdíjat lehet felszámítani. A felszámítható pótdíj összegét a viteldíjszabás keretében az 50. §. rendelkezései szerint a törvényhatósági tanács állapítja meg.

52. §.

A géperejű gépkocsi vezetője a megrendelő felhívására

1. levél, üzenet továbbítását és

2. utas (kísérő) nélkül kézi- és útipoggyász, valamint 100 kg súlyig áru vagy egyéb ingó dolog szállítását is elvállalhatja és teljesítheti, feltéve, hogy e tevékenység a szállítmányozási ipar üzleti körét nem érinti.

Az első bekezdés 1. és 2. pontja alatt körülírt fuvarozás kizárólag a székesfőváros területén belül gyakorolható.

53. §.

A géperejű bérkocsi engedélyese vagy vezetője a fuvar előre való megrendelését csak arra a napra köteles elfogadni, amely napon a megrendelés történt. De ha a megrendelést másnapra vagy egy következő napra elvállalta, akkor a fuvar a megjelölt helyről és időben teljesíteni tartozik.

Előre való megrendelés esetében a fuvar megkezdésének időpontjára és helyére nézve a rendelési idő és a megrendelés helyéhez legközelebb eső rendes állomáshely az irányadó, vagyis a géperejű bérkocsi vezetője a viteldíj készüléket csak a megrendelés helyéhez legközelebb eső állandó állomáshelytől kezdődően hozhatja működésbe.

54. §.

Ha a megrendelő a géperejű bérkocsit nem veszi igénybe, akkor a fuvarozás megkezdésére megállapított időtől a megrendelés visszavonásáig, ennek elmulasztása esetén pedig legfeljebb hat órai várakozásig a viteldíjjelzőn mutatott fuvardíjat megfizetni köteles. Ha azonban a géperejű bérkocsi vezetője időközben eltávozik vagy más fuvar vállal, a várakozási díjra csakis az eltávozás, illetve az újabb fuvarvállalás időpontjáig tarthat igényt.

55. §.

Kistípusú géperejű bérkocsin legfeljebb három, nagytípusun pedig legfeljebb öt utas szállítható.

Karonülő vagy olyan gyermek, akinek magassága az egy métert nem haladja meg, külön személynek nem számít, két egy méternél alacsonyabb gyermek pedig egy felnőtt személynek számít.

Minden géperejű bérkocsin a gépkocsi kis- vagy nagytípusú voltát feltűntető jelzést kell alkalmazni, mégpedig olyképen, hogy ez a jelzés jól látható legyen. A jelzés módját a polgármester a főkapitánysággal egyetértőleg állapítja meg, melyhez az engedélyesnek alkalmazkodni kötelesek.

56. §.

A géperejű bérkocsi vezetője (engedélyese) legalább makadámmal ki nem épített utakon fuvar vállalni nem köteles.

57. §.

Pótdíjat az utas csak akkor köteles fizetni, ha az a viteldíjjelző megfelelő helyén jelezve van. Híd-, alagút- vagy egyéb vámokat az utas fizeti.

58. §.

Az érvényben levő viteldíjknál magasabb díjat felszámítani vagy beszedni nem szabad. (1922 : XII. t.-c. 127. §-a.)

59. §.

A díjszabást rendőrhatalósági pecsétrel ellátva a géperejű bérkocsi belsejében szembetűnő helyen és oly módon kell kifüggeszteni, hogy az könnyen olvasható legyen.

VI.

A géperejű gépkocsi vezetőjére vonatkozó rendelkezések.

60. §.

Géperejű bérkocsit (taxit) csak az a férfi vezethet, aki a közúti közlekedés rendjének és a közutakon a közrend fenntartásának egységes szabályozása tárgyában kiadott 250.000/1929. B. M. számú rendelet 77. §-ában foglalt rendelkezéseknek megfelel.

A géperejű bérkocsi vezetője vezetői igazolványát és a helyiismereti vizsga letételéről szóló bizonyítványát mindenkor magával hordani s a hatósági közegek, valamint az utasok kívánságára is felmutatni köteles.

61. §.

A géperejű bérkocsi vezetőjének menetközben dohányozni tilos.

62. §.

A géperejű bérkocsi vezetője szolgálatát — amely napi 12 órán túl nem terjedhet — józan állapotban köteles teljesíteni és szolgálata alatt a rendőrhatalóság által megszabott kivitelű és külsejű formasapkát és tiszta formaruhát tartozik viselni.

A géperejű bérkocsit vezető alkalmazottat az előírt formasapkával és formaruhával az engedélyes köteles ellátni.

A géperejű bérkocsi vezetője köteles a közönséggel vagy hatósági közeggel szemben, úgyszintén az állomáson való várakozás közben is mindenkor tisztességtudó, illedelmes magatartást tanusítani.

63. §.

Menetközben a géperejű bérkocsi vezetője helyét másnak sem át nem adhatja, sem mással meg nem oszthatja.

64. §.

A géperejű bérkocsi vezetője köteles a gépkocsit minden fuvar után azonnal megvizsgálni és az abban esetleg talált tárgyat a tulajdonosának haladéktalanul visszaadni, vagy ha az elhagyott tárgy tulajdonosa időközben eltávozott, illetve a tulajdonos személye meg nem állapítható, a tárgyat a főkapitányságnak beszolgáltatni.

65. §.

A géperejű bérkocsi vezetője az engedélyesnek ipari alkalmazottja s mint ilyennek az 1884. évi XVII. t.-c. 99. §-a értelmében szabályszerű munkakönyvet kell váltani.

66. §.

A Budapesti Géperejű Bérkocsi Ipartársulat, valamint a géperejű bérkocsivállalatok is kötelesek az általuk közforgalomban tartott géperejű bérkocsikról és azok vezetőiről pontos nyilvántartást vezetni.

E nyilvántartásnak a következő adatokat kell tartalmaznia :

1. a géperejű bérkocsi forgalmi rendszámát,
2. a géperejű bérkocsi tulajdonosa (engedélyese) nevét és lakhelyét,
3. az 1. alatti géperejű bérkocsi vezetőjének nevét
 - a) a nappali,
 - b) az éjjeli forgalomban.

A 2. alatti adatot csak az ipartársulat nyilvántartásában kell feljegyezni.

A Budapesti Géperejű Bérkocsi Ipartársulat, valamint az engedélyes vállalatok is kötelesek e nyilvántartás adatait a hatóság felhívására mindenkor haladék nélkül közölni.

VII.

Büntető rendelkezések.

67. §.

Amennyiben a cselekmény vagy mulasztás súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, kihágást követ el és e törvényhatósági szabályrendelet alapján 100 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő a gépjárművel közterületen üzött bérkocsivállalatnak az az engedélyese, illetőleg gépjárművezetője :

1. aki a 21. §. b) pontjában megszabott bejelentési kötelezettségének eleget nem tesz ;
2. aki géperejű bérkocsiját a forgalomból kellő ok nélkül kivonja, illetve a megengedettnél hosszabb időn át üzemben tartja, vagy annak a forgalomból való kivonását, illetve újból való forgalombahelyezését a budapesti főkapitányságnál írásban, a 24. §-ban megszabott módon be nem jelenti ;
3. aki a viteldíjjelző számlapját sötétség beálltával a fuvarozás ideje alatt meg nem világítja, vagy aki a viteldíjjelző felszereléséről, hitelesítéséről és jókarbantartásáról nem gondoskodik, vagy aki azt a géperejű gépkocsiról nemcsak javítás vagy kicserélés céljából veszi le és aki annak a kicserélését, illetve a javítás után való visszaszerelését a budapesti főkapitányságnál haladéktalanul be nem jelenti (25. §.) ;
4. aki nem kifogástalanul vagy nem a helyi díjszabásnak megfelelően működő viteldíjjelzőt használ (26. §.) ;

5. aki nem a 27., 28. és 34. §§. rendelkezéseinek megfelelő állapotban levő vagy nem megfelelően felszerelt géperejű bérkocsival fuvaroz ;
 6. aki a 29. §-ban megengedett eseteken kívül géperejű bérkocsijával járművet vontat, vagy a vontatást nem e §. rendelkezéseinek megfelelően végzi ;
 7. aki a hatóság által részére ki nem jelölt állomáshelyet foglal el (36. §.) ;
 8. aki géperejű bérkocsijával az állomáshelyen nem a 36. §. rendelkezéseinek megfelelően helyezkedik el vagy a vasúti pályaudvaron és hajóállomáson, illetőleg a kirendelésben megszabott helyen és megszabott időben a 38., vagy 39. §-ok rendelkezései ellenére meg nem jelenik ;
 9. aki fuvarszerzés céljából cserkészik (42. §.) ;
 10. aki géperejű bérkocsiján a polgármester által előírt és a gépkocsi típusát feltüntető jelzést nem alkalmazza (55. §.) ;
 11. az a géperejű bérkocsivezető, aki menetközben dohányzik (61. §.) ;
 12. az a géperejű bérkocsivezető, aki szolgáltatát nem a 62. §-ban megállapított módon teljesíti vagy az az engedélyes, aki a géperejű bérkocsi vezetőjét a megengedett 12 órai szolgálati időn túl szolgálatban tartja, vagy aki a géperejű bérkocsi vezetőjét az előírt formasapkával, illetve formaruhával nem látja el ;
 13. az a géperejű bérkocsivezető, aki helyét másnak átadja vagy mással megosztja (63. §.) ;
 14. aki a 21. §. a) pontjában megszabott bejelentési kötelezettségének eleget nem tesz ;
 15. aki a 40. §. rendelkezései ellenére a fuvar teljesítését megtagadja ;
 16. aki a géperejű bérkocsi megrendelőjének engedélye vagy beleegyezése nélkül gépkocsijára más személyt felvesz (41. §.) ;
 17. aki a viteldíjjelző szabad állásában fuvar teljesít, vagy aki a viteldíjjelzőt a fuvar megkezdésekor a szabályszerű díjszabási fokozatra és az esetleges pótdíj mutatójára nem kapcsolja (43. §.) ;
 18. aki a géperejű bérkocsival hullát szállít, illetve a kocsi szállítás közben történt és általa észlelt halálesetről a legközelebbi rendőrszemnek jelentést nem tesz (44. §.) ;
 19. aki ragályos beteget fuvaroz, illetőleg ily fuvarozás után a géperejű bérkocsit a forgalomból azonnal ki nem vonja vagy az esetet be nem jelenti ; továbbá, aki a géperejű bérkocsit ilyen fuvarvállalás után a hatósági fertőtlenítés igazolása és a budapesti főkapitányság engedélye nélkül ismét forgalomba helyezi (45. §.) ;
 20. aki kísérő nélkül ön- vagy közveszélyes elmebeteget fuvaroz (46. §.) ;
 21. aki a géperejű bérkocsi belsejét beszennyező tárgyat (csomagot, ládát, vagy kosarat stb.) fuvaroz (49. §.) ;
 22. aki az 53. §-ban foglalt rendelkezések szerint megszabott fuvarvállalási kötelezettségének eleget nem tesz ;
 23. aki géperejű bérkocsiján az engedélyezettől több személyt szállít (55. §.) ;
 24. aki a törvényhatósági tanácsi határozattal megállapított, rendőrhatalósági pecséttel ellátott díjszabást a géperejű bérkocsi belsejében egyáltalában nem vagy nem szembetűnő helyen és nem olyan módon függeszti ki, hogy az könnyen olvasható legyen (59. §.) ;
- Az az engedélyes, illetve géperejű bérkocsivezető, aki az érvényben levő viteldíjnál magasabb díjat számít fel vagy szed be, az 1922. évi XII. t.-c. 127. §-a alapján 600 pengőig terjedhető pénz-büntetéssel büntetendő (58. §.).

68. §.

E szabályrendelet 67. §-ának 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12. és 13. pontjaiba ütköző kihágások miatt az eljárás :

I. fokon

a m. kir. rendőrség budapesti főkapitánysága kerületi kapitányságának vezetője vagy helyettese a belügyminiszter által a rendőri büntető bíraskodással megbízott tisztviselő ;

II. fokon

a m. kir. rendőrség budapesti főkapitánya ;

III. fokon

a belügyminiszter hatáskörébe tartozik.

E szabályrendelet 67. §-ának 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24. pontjaiba ütköző kihágások, valamint ugyanezen §. utolsó bekezdése alatt felvett és az 1922: XII. t.-c. 127. §-ába ütköző kihágás miatt az eljárás:

I. fokon

a kerületi előljáró vagy helyette a törvényhatósági bizottság közgyűlése által rendőri büntető bíráskodással megbízott tisztviselő;

II. fokon

a polgármester;

III. fokon

e szabályrendelet 67. §-ának 14., 15., 16., 17., 22., 23. és 24. pontjaiba ütköző kihágások eseteiben, továbbá e §. utolsó bekezdése alatt felvett és az 1922: XII. t.-c. 127. §-ába ütköző kihágás esetében a kereskedelemügyi minisztérium előadójának részvételével, e szabályrendelet 67. §-ának 18., 19., 20. és 21. pontjaiba ütköző kihágások eseteiben pedig a népjóléti és munkaügyi minisztérium előadójának részvételével a belügyminisztériumban szervezett Kihágási Tanács hatáskörébe tartozik.

69. §.

E szabályrendelet 67. §-ának 14., 15., 16., 17., 22., 23. és 24. pontjaiba ütköző kihágások miatt, továbbá az ugyanezen §. utolsó bekezdése alatt felvett és az 1922: XII. t.-c. 127. §-ába ütköző kihágás esetében kiszabott pénzbüntetéseket az 1922. évi XII. t.-c. 114. §-ában, e szabályrendelet 67. §-ának 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 18., 19., 20. és 21. pontjaiba ütköző kihágások miatt kiszabott pénzbüntetéseket pedig az 1901: XX. t.-c. 23. §-ában megjelölt célokra kell fordítani.

VIII.

Végrehajtási rendelkezések.

70. §.

A géperejű bérkocsiipar gyakorlásáról a székesfőváros törvényhatósági bizottsága által 1912. évi július hó 3-án 1146/1912. kgy. szám alatt alkotott és 1913. évi január hó 29-én 2865/VI. A. K. M. szám alatt kormányhatóságilag jóváhagyott szabályrendelet a jelen szabályrendelet életbeléptetésével egyidejűleg hatályát veszti.

71. §.

Ez a szabályrendelet a kormányhatósági jóváhagyását követő törvényszerű kihirdetésétől számított tizenötödik napon lép életbe.

72. §.

E szabályrendelet végrehajtása iránt a székesfőváros polgármestere intézkedik.

A közgyűlés egy alkalommal méltányolva a féltaxisok ügyének rendezésére vonatkozó polgármesteri előterjesztést, a polgármesternek a tárgyalás folyamán előterjesztett javaslatához képest elhatározta, hogy felír a m. kir. kereskedelemügyi miniszterhez és felkéri a minisztert, hogy legyen szíves a fentiekben megalkotott szabályrendelet kormányhatósági felülvizsgálatától, illetőleg jóváhagyásától függetlenül a szabályrendeletnek a 3. §-ban foglalt azt a rendelkezését, amely az engedélyek számát 1450-ben határozza meg, jóváhagyni.

A géperejű bérkocsik viteldíjszabásának megváltoztatása. Az 1922. évi XII. törvénycikk 67. §-ának utolsó bekezdése, illetőleg az 1930. évi XVIII. t.-c. 42. §-ának 2. bekezdésében foglaltakhoz képest a géperejű bérkocsik viteldíjszabását a törvény-

hatósági tanács állapítja meg s a törvényhatósági tanácsnak ez ügyben hozott határozatát jóváhagyás végett a m. kir. kereskedelemügyi miniszterhez kell felterjeszteni.

Mint hogy a viteldíjszabás egyes rendelkezései a viteldíjszabás életbelépése (1929. évi augusztus hó) óta szerzett tapasztalatok alapján módosításokat igényeltek, minthogy továbbá a géperejű bérkocsiérdekeltségek időközben a viteldíjak fel-emelését kérelmezték, erre való tekintettel szükséges volt, hogy a géperejű bérkocsik viteldíjszabásának megváltoztatásával a törvényhatósági tanács foglalkozzék három irányban. És pedig:

- a) a géperejű bérkocsik viteldíjának átmeneti felemelésével,
- b) a nagytípusú géperejű bérkocsik első viteldíjszabásának kiterjesztésével és végül
- c) a viteldíjszabásban megállapított úgynevezett tarifahatárok megszüntetésének kérdésével. A polgármester e háromkérdéskiterjedő javaslattal lépett a tanács elé.

Az első javaslat arra vonatkozott, hogy a géperejű bérkocsiknál ezentúl fuvaronkint a viteldíjjelző által mutatott díjakon felül 15 fillér pótdíj állapíttassék meg.

A 2. javaslat lényege az volt, hogy a nagytípusú géperejű bérkocsik a jövőben az eddigi két személy helyett három személy esetén is az első díjszabás mellett legyenek igénybevehetők.

A 3. javaslat végül odairányult, hogy egyrészt a tarifahatár a pesti oldalhoz hasonlóan, a budai oldalon is a székesfőváros politikai határáig tolassék ki, másrészt, hogy ezzel kapcsolatban a politikai határon belül a budai hegyvidékre irányuló fuvaroknál a hegy lábától kezdődően a második díjszabás legyen számítható.

A géperejű bérkocsik forgalmában beálló visszaesés különösen azokat a tökeszegény kisiparosokat sújtotta, akik annakidején lófogatú rendszámok kötelező megváltása ellenében jutottak az engedélyükhöz, gépkocsijukat részletre vették s ennek következtében az iparuk utáni jövedelemből súlyos adósságuk terheit is kénytelenek voltak fedezni.

Ezen kisiparosok helyzetén való segítés céljából — a közlekedési szakbizottság meghallgatása után — a Géperejű Bérkocsi Ipartársulat kérelmére a polgármester hozzájárult ahhoz, hogy indokolt esetekben az ipartársulat kötelékéhez tartozó iparos iparáról lemondhasson s ezt az engedélyt egy más, a lemondó által megnevezett, a törvényes feltételekkel rendelkező természetes vagy jogi személy szerezhesse meg.

A segítségnek ez a módja hatékonynak bizonyult volna abban az esetben, ha a géperejű bérkocsiipar foglalkoztatásában mindenkor kifejezésre jutó gazdasági helyzet nem rosszabbodik.

Ez azonban a múlt év őszen fokozott mértékben bekövetkezett s azóta is egyre súlyosbodik.

A gazdasági helyzetnek ez a hanyatlása a villamosvasutaknál és az autobuszoknál az utasszám csökkenésében nyilvánult meg és a géperejű bérkocsiknál még nagyobb-mérvű forgalomvisszaesést eredményezett.

Ilyen helyzet mellett léptek életbe a pénzügyi kormányznak azok a rendeletei, amelyekben a mótorszesz árát, a benzin és olaj kincstári részesedését, valamint a forgalmi adót felemelték.

Az előbb vázolt körülmények kényszerítő hatása alatt a géperejű bérkocsiérdekeltségek közösen azt a kérelmet terjesztették elő, hogy addig az ideig, míg az üzemi anyagok ára a régi nivóra vissza nem száll, a jelenlegi viteldíjszabáson felül fuvaronkint 15 fillér pótdíjat számíthassanak fel.

Az érdekeltségek kérvényükben előadták, hogy a géperejű bérkocsik forgalma a legutóbbi hónapokban már az eredeti forgalom 50%-a alá esett vissza s ennek következtében az autotaxiipart gazdaságosan folytatni nem lehet.

Erre való tekintettel a tarifaemelésre vonatkozó kérelmüket már előbb is indokoltan előterjeszthették volna, de ettől tartózkodni kívántak abban a reményben, hogy a gazdasági helyzet javulni fog.

Minthogy azonban eme feltevésükben csalatkoztak, minthogy továbbá ezenfelül az üzemanyagárakban is lényeges drágulások következtek be, most már a váltságba jutott ipar helyzetén való segítség egyedüli módjával kénytelenek a tarifaemelés eszközéhez fordulni.

A tarifaemelés javasolt módját azért választották, mivel ez egyrészt a viteldíj-jelzőkészülékeknek hosszas és költséges átalakítását nem igényli, másrészt pedig a közönséggel szemben való visszaélésekre sem ad lehetőséget, végül azért is, mert a kért megoldás külföldön több helyen is keresztülvitetett.

Az érdekeltek a fuvaronkinti 15 fillér pótdíj megállapításának szükségszerűségét és összegyszerűségét az alábbi számításokkal igazolják.

Egy autotaxi napi átlagos kilométerteljesítménye kb. 85 km, amely teljesítménnyel napi átlagban 15 fuvart végez, 29 pengő napi átlagos bevétellel. Ezek szerint egy fuvar átlagos hossza, beleszámítva az üres kilométereket is, 5-7 km-re tehető és az egy fuvarra eső átlagbevétel 1-92 pengő.

a) A szesz régi ára 100 literenkint 36-50 pengő, a szesz új ára 100 literenkint 70 pengő; a szesz árának emelése tehát 100 literenkint 33-50 pengőt tesz ki.

Tekintettel arra, hogy a motalkóban a szesz 20%-os arányban van keverve, ezen áremelésnél csak 20% jut a motalkó árában kifejezésre, ami 100 literenkint 6-70 pengőt eredményez. Mivel az alkoholnak a fajsúlya 0-800, az emelés kilogrammra átszámítva 8-40 pengőt jelent 100 kilogrammnál.

A benzin kincstári részesedése az emelés előtt 11-20 pengő volt kilogrammonkint, emelés után pedig 13 pengő, az emelkedés tehát 100 kilogrammonkint 1-80 pengő.

A motalkóban 80%-ban képviselt benzinnél a fenti emelés csak 80%-ban érvényesül, vagyis 100 kilogrammonkint 1-50 pengő, az összes emelés tehát 100 kilogrammonkint 9-90 pengő, ami a motalkónak 750 fajsúlyát számítva, kereken 7-50 pengőt tesz ki 100 literenkint, vagyis literenkint 7-5 fillért.

Mivel egy autotaxinak 100 kilométerenkinti motalkófogyasztása legkevesebb 16 liter, a 7-5 filléres áremelés 100 kilométerenkint 1-20 pengőt, az 5-7 kilométeres átlagfuvaronkinti teljesítménynél pedig 6-9 fillért jelent.

b) Az olaj 100 kilogramm után fizetendő kincstári részesedése 13-60 pengőről 35 pengőre emelkedett fel. Az emelés 21-40 pengőt tesz ki, ami 100 kilométerenkinti 1 kilogrammos olajfogyasztásnál 21-40 pengőt, tehát az átlagos 5-7 km-es fuvarhossznál 1-2 fillért eredményez.

c) A forgalmi adónak legutóbb 2%-ról 3%-ra való felemelése ez adónak 1%-os növekedését vonta maga után, ami az átlagosan 1-92 pengőben megállapított viteldíjnak 1-9 fillérrel való drágulását jelenti.

d) A fenti drágulásokon kívül egyéb, úgy külföldről, mint belföldről beszerezhető és az automobiliparban felhasználásra kerülő anyagoknál is áremelkedések történtek.

A külföldről beszerezhető anyagok árainál a fennálló valutáris nehézségek miatt az emelés mérve különböző anyagoknál 15—30% között mozog.

A belföldi anyagárak emelkedésének magyarázata egyrészt a feldolgozáshoz külföldről importált nyersanyag árai, másrészt a forgalmi adónak 2%-ról 3%-ra való felemelése, valamint az egyfázisú forgalmi adórendszer bevezetése, amely egyes cikkeknel, mint pl. a bőrnél 5 és félszázalékos emelkedést jelent.

Ezen emelkedéseket összesítve és átlagosítva, az anyagok árai a legutóbbi néhány hónapon belül legalább 8%-os emelkedést tettek ki.

Tekintettel arra, hogy a kocsik javításához felhasznált anyagok kilométerenkint mintegy 6 fillér költséget jelentenek, ennek kihatásaképpen a 8%-os drágulás kilométerenkint 0.5 fillér, azaz 5.7 km-es átlagútnál fuvaronként kereken 3 fillér drágulást eredményez.

e) Végül a pneumatikákban mintegy 20%-os áremelkedés következett be, amely áremelkedés arra való tekintettel, hogy a pneumatik-költség kilométerenkint mintegy 1.8 fillért tesz ki, kilométerenkint 0.36 fillér költségtöbbletet, az 5.7 kilométeres átlagútnál pedig kereken 2 fillér drágulást jelent.

Az a), b), c), d), e) pontok alatt felsorolt drágulások végeredményben tehát az 5.7 km-es átlagútnál 15 fillér költségtöbbletet tesznek ki.

A folyamodó érdekeltségek kérelmük indoklásában előadták még, hogy a fenti számításuknál nem is vették figyelembe azt a körülményt, hogy a m. kir. posta az általuk nagyszámban bérelt telefonvonalak bérleti díját kereken 50%-kal emelte fel, továbbá nyomtatékosan hangsúlyozták, hogy a fenti drágulások akkor következtek be, amikor a géperejű bérkocsik forgalma az eredeti forgalomhoz viszonyítva több, mint 50%-kal csökkent.

Végül az érdekeltek azt a kérelmet terjesztették elő, hogy abban az esetben, ha az általuk javasolt fuvaronkinti pótdíj megadása helyett egyszázalékos tarifa-emelés bizonyulna célirányosabbnak, úgy — tekintettel arra, hogy az egy fuvarban teljesített út átlagban három hasznos kilométert tesz ki — a kilométerenkinti bevétel 5 fillérrel növeltessék, amely különbség 10%-os tarifaemelést igényelne.

Az autotaxiérdekeltségek fenti kérelmére vonatkozóan a polgármester egyrészt meghallgatta a m. kir. államrendőrség budapesti főkapitányságának véleményét, másrészt a kérvényben felhozott drágulási adatok helyességét az Autobuszüzem igazgatóságával is ellenőriztette.

A m. kir. államrendőrség budapesti főkapitánysága a megkeresésre küldött válaszában a tarifaemelésre irányuló kérelmet elutasítani javasolta azért, mert ez a véleménye szerint a géperejű bérkocsikat legtöbb esetben kényszerűségből igénybevevő közönség újabb megterhelését jelentené és ennek következtében a géperejű bérkocsik forgalmában újabb visszaesést is eredményezne.

Az Autobuszüzem igazgatósága az Autotaxi Részvénytársaság telepén lefolytatott előzetes vizsgálat alapján bejelentette, hogy az autotaxiérdekeltségeknek a mótorszesz és olajárak emelkedésére vonatkozó számszerű adatai a valóságnak megfelelnek, továbbá, hogy a nevezett vállalattal szemben egyes külföldi abroncsgyártó cégek árakat mintegy 15%-kal felemelték.

Mindezekre való tekintettel az érdekeltségek részéről a tarifa módosítása ügyében előterjesztett kérelmek teljesítése elől elzárkózni nem lehetett.

Az érvényben álló viteldíjszabás értelmében a nagytípusú géperejű bérkocsik — ellentétben a kistípusú gépkocsikkal, ahol három személyig is az első díjszabás van érvényben — három személy esetén már a második díjszabás mellett fuvaroznak. Ez a körülmény nemcsak a nagy gépkocsik használatára kényszerült közönség indokolatlan megterhelését jelenti, hanem okozója annak a tapasztalati ténynek is, hogy a nagy gépkocsi bevételei aránytalanul kevesebbek a kis gépkocsik bevételeinél.

A tarifahatároknak a viteldíjszabásban történt létesítése az azelőtti helyzettel szemben, mikor a sok helyen, a székesfőváros egészen belső területén fekvő vám-vonalak voltak a tarifahatárok, lényeges javulást jelentett ugyan, az eddig észlelt tapasztalatok szerint azonban mégis sok jogos panaszra, valamint az utasok és a gépjárművezetők között felmerülő gyakori nézeteltérésekre adott okot. De ettől eltekintve, visszaszámítva az, hogy az utasnak a székesfőváros területén belül bárhol is meg kell fizetni a viteldíjat vissza a tarifahatárig akkor is, ha a gépkocsit visszamenetre nem használja.

Eltekintve attól, hogy a tarifahatárok módosítását az azokon túl lakó érdekelt-ségek már régóta kérelmezik, időszerűnek látszott a módosítás azért is, mert a fogyasztási adóhatárok is a politikai határra lettek kihelyezve s így ez a határ mindenütt felismerhető és annak megállapítása nem adhat a közönség és a gépjárművezetők között viszályra alkalmat.

Ezzel az intézkedéssel a rendes díjszabás körzetébe bekapcsolódnak nagy-kiterjedésű, az eddigi tarifahatároktól sok esetben több kilométer távolságban túl-levő lakott területek és kirándulóhelyek (Svábhegy, Jánoshegy, Hármashatárhegy, Remetehegy, Táborhegy, Testvérhegy, Csatárka, Törökvész, Kurucles stb.), amely területek mostanáig a közönségre nézve csak igen terhes, a visszafelé való út fizetési kötelezettségével voltak elérhetők.

Tekintettel arra, hogy a budai hegyvidéknek a tarifahatár keretébe való vonása következtében, a géperejű bérkocsiérdekeltségeket az előbb már említett holtkilométer-többleteken kívül még a meredek utakon a nagyobb üzemanyagfogyasztás és a motorikus részek fokozottabb igénybevétele miatt jelentkező újabb megterhelések is sújtani fogják, ezen tehertételek némi ellensúlyozása céljából méltányosnak látszott azoknál a fuvaroknál, amelyek ilyen hegyvidéki területekre irányulnak, a hegyvidék kezdetétől, illetve a hegy lábától számítva a második díjszabás alkalmazását megengedni.

A szóbanforgó hegyvidékek kezdetét az alábbi útvonalak jelölnék meg:

1. A politikai határtól kezdve Bécsi-út, Szépvölgyi-út a Pusztaszeri-útig, Pusztaszeri-út, Gábor Áron-utca, Pasaréti-út, Páfrány-út, politikai határ.
2. Politikai határ, Nagykovácsi-út, Hidegkúti-út, Bognár-utca a Budenz-útig, Kuruclesi-út a Budenz-úttól, Virányos-út, Új Szent János-kórház, Városmajor-utca, Kékgolyó-utca, Németvölgyi-út, a Németvölgyi árokig, Németvölgyi árok, Budaörsi-út, politikai határ.

Az elmondottak alapján a géperejű bérkocsik viteldíjszabását és a viteldíj-szabással kapcsolatos rendelkezéseket Budapest székesfőváros törvényhatósági tanácsa további intézkedésig a következőkben állapította meg.

1. Viteldíjszabás.

A kiskocsik I. díjszabása.

Egy, kettő, legfeljebb három személy után nappal a pesti oldalon a politikai határon, a budai oldalon pedig az alább felsorolt hegyvidéki határokon innen fekvő területekre, úgyszintén Újpest, Pestújhely, Rákospalota, Kispest, Pesterzsébet és Albertfalva községek kiépített belterületére teljesített fuvaroknál a díjszabás és az azzal kapcsolatos szabályok a következők:

Az első 1000 m (alapdíj)	65 f
Minden további 500 m (távolsági díj)	20 «
A várakozási idő díja 6 percenként	20 «

Egyszerre háromnál több személyt fuvarozni tilos. Karonülő gyermek vagy olyan gyermek, akinek magassága az egy métert nem haladja meg, külön személynek nem számít, két egy méternél alacsonyabb gyermek pedig egy felnőtt személynek számít.

A kiskocsik II. díjszabása.

Egy, kettő, legfeljebb három személy után az éjjel teljesített fuvaroknál, a pályaudvarok, hajóállomások, a lóverseny és sportpályák mellett kijelölt várakozóállomásokról vállalt, továbbá temetési menetben résztvevő, valamint a pesti oldalon a politikai határon túl, a budai oldalon pedig a hegyvidéki határon túl teljesített fuvaroknál a politikai, illetve a hegyvidéki határtól kezdődően — kivéve az I. díjszabásban felsorolt helyiségek kiépített belterületét:

az első 850 m (alapdíj)	65 f
minden további 425 m (távolsági díj)	20 «
a várakozási idő díja 6 percenként	20 «

Egyszerre háromnál több személyt fuvarozni tilos. Karonülő gyermek vagy olyan gyermek, akinek magassága az egy métert nem haladja meg, külön személynek nem számít, két egy méternél alacsonyabb gyermek pedig egy felnőtt személynek számít.

A nagykocsik I. díjszabása.

Egy, kettő, legfeljebb három személy után nappal a pesti oldalon a politikai határon, a budai oldalon pedig a hegyvidéki határon innen fekvő területekre, úgyszintén Újpest, Pestújhely, Rákospalota, Kispest, Pesterzsébet és Albertfalva helyiségek kiépített belterületeire vállalt fuvaroknál:

az első 1000 m (alapdíj)	65 f
minden további 500 m (távolsági díj)	25 «
a várakozási idő díja 6 percenként	25 «

Karonülő gyermek vagy olyan gyermek, akinek magassága az egy métert nem haladja meg, külön személynek nem számít, két egy méternél alacsonyabb gyermek pedig egy felnőtt személynek számít.

A nagykocsik II. díjszabása.

Négy vagy legfeljebb öt személy után nappal, továbbá utasszámra való tekintet nélkül az éjjel teljesített, a pályaudvarok, hajóállomások, a lóverseny- és sportpályák mellett kijelölt várakozóállomásokról vállalt, továbbá temetési menetben résztvevő és a pesti oldalon a politikai határon, a budai oldalon pedig a hegyvidéki határon túl teljesített fuvaroknál a politikai, illetve a hegyvidéki határtól kezdődően, kivéve az I. díjszabásban felsorolt helységek kiépített belterületét :

az első 850 m (alapidj)	65 f
minden további 425 m (távolsági díj)	25 «
a várakozási idő díja 6 percenként	25 «

Egyszerre ötnél több személyt fuvarozni tilos. Karonülő gyermek vagy olyan gyermek, akinek magassága az egy méter nem haladja meg, külön személynek nem számít, két egy méternél alacsonyabb gyermek pedig egy felnőtt személynek számít.

A viteldíjszabásra való tekintet nélkül úgy a kis, mint a nagy gépkocsiknál fuvaronkint a viteldíjjelző által mutatott díjakon felül, további intézkedésig 15 fillér pótdíj fizetendő. Ennek fizetésére az utas csak akkor kötelezhető, ha az a kocsi belsejében, valamint a viteldíjjelzőn megfelelő szövegű hirdetéssel jelezve van.

Éjjeli fuvaroknak úgy a kis, mint a nagy gépkocsiknál az este 11 órától reggel 6 óráig teljesített fuvarok tekintendők. Az ezen határidőknél korábban megkezdett de ezeken túl terjedő fuvaroknál a változott díjszabás jelzését a viteldíjjelzőn előbb beállítani tilos, illetve a nappali vagy az éjjeli díjszabás megváltozását mindenkor a fentiek szerint előírt idő pontos betartásával kell a viteldíjjelzőn beállítani.

2. Poggyászdíj.

A géperejű bérkocsi belsejében díjmentesen helyezhetők el az utassal együtt szállított és a szabványos vasúti kézipoggyásznak megfelelő nagyságú és súlyú csomagok vagy tárgyak. Az ezeknél nagyobb terjedelmű és súlyú, továbbá nem a kocsi belsejében elhelyezett csomagok vagy tárgyak után darabonként 40 fillér fizetendő.

Oly tárgyakat, amelyek a kocsi belsejét, annak üléseit rongálhatják vagy bepiszkíthatják (pl. szennyes, tisztátalan csomagok, bútorok, nagy képek, levet eresztő gyümölcsök, frissen vágott vérző állatok stb.) a kocsi belsejében szállítani tilos.

Poggyászdíjat az utas csak akkor tartozik fizetni, ha az a viteldíjjelzőn megfelelően jelezve van.

3. A budai hegyvidék határvonala.

1. A politikai határtól kezdve Bécsi-út—Szépvölgyi-út a Pusztaszeri-útig, Pusztaszeri-út—Gábor Áron-utca—Pasaréti-út—Páfrány-út, politikai határ.

2. Politikai határ—Nagykovácsi-út—Hidegkúti-út—Bognár-utca a Budenz-útig—Kuruclesi-út a Budenz-úttól—Virányos-út—Új Szent János-kórház—Város-major-utca—Kékgyolgyó-utca—Németvölgyi-út a Németvölgyi-árokig—Németvölgyi-árok—Budaörsi-út — politikai határ.

4. A politikai határon túl vállalt fuvarokra vonatkozó rendelkezések.

A politikai határokon túl, vagyis külső területre való utazásnál, ha a gépkocsit az utas visszautazásra nem használja, a politikai határig visszafelé meg nem tett út fuvardíját is meg kell fizetni. A politikai határon való áthaladás alkalmával a gépkocsi vezetője köteles az utast figyelmeztetni, hogy a viteldíjjelzőkészülék által mutatott viteldíj összeget figyelje meg, mert a politikai határtól az utazás végpontjáig mutatkozó viteldíjkülönbséget visszafelé a politikai határig terjedő útért is meg kell fizetni.

Amennyiben a gépkocsit valamely a politikai határon kívül álló helyről a politikai határon kívül eső útvonalra veszik igénybe, úgy a kiindulási hely, illetőleg a legközelebbi politikai határig terjedő út viteldíját is meg kell fizetni.

5. Vegyes rendelkezések.

A géperejű bérkocsik a székesfővárossal közvetlenül szomszédos községekbe úgy éjjel, mint nappal kötelesek a fuvar elvállalni. Csakis nappal tartoznak fuvar vállalni a szomszédos községek határain túl az alább felsorolt községekbe, valamint az odavezető útvonalak mentén fekvő községekbe :

Besnyő, Bicske, Ercsi, Isaszeg, Kisszentmiklós, Leányfalú, Leányvár, Gyömrő, Martonvásár, Ócsa, Taksony, Tököl, Törökbálint, Monor, Vác, Veresegyháza.

A gépkocsi vezetője köteles az utas által megjelölt utazási végponthoz vezető legrövidebb, gépkocsival járható útvonalakon haladni. Ki nem épített utakon a géperejű bérkocsik fuvarozni nem kötelesek.

Várakozás esetén a gépkocsi vezetője a már teljesített fuvardíj viteldíját előlegként kérheti.

A törvényhatósági tanács a tárgyalás során úgy határozott, hogy nagykocsikon nappal négy személyt is az első díjszabás mellett kell fuvarozni, továbbá, hogy a tarifahatár mindenütt egyformán, tehát a hegyvidéken is a székesfőváros politikai határával essék össze.

A viteldíjszabás egyébként elfogadtatván, kormányhatósági jóváhagyás céljából felterjesztetett.

KÖZMŰVELŐDÉS

1. A főváros iskolaügye általában.

Iskolaépítési program. Iskolaépítések. Iskolaátcsoportosítások. A székesfőváros volt tanácsa 1930. évi január hó 30-án tartott ülésében 16.644/1930—VII. sz. a. az iskolaépítési programot a következőkben állapította meg.

1. Építendő: a X., Maglódi-úti elemi iskola épületre egy emelet;
2. tatarozandó a III., Lajos-utcai és VII., Hernád-utcai (Elemér- és Dembinski-utca) iskola;
3. felépítendő a III., Külső Bécsi-úti új elemi iskola és óvoda;
4. a III., Hegyvidéken elemi iskola;
5. a VI., Szőnyi-út környékén elemi iskola;
6. a VI., Szent László-úti elemi iskolához szárnyépület;
7. a VII., Verseny-téri új elemi iskola;
8. a VIII., Bezerédi-utcai iskolaépületre egy emelet;
9. a VIII., Tisza Kálmán-téri barakk pótlására új óvodaépület;
10. a X., Százados-úti elemi iskola részére szárnyépület;
11. a X., Maglódi-úti kisdedóvóhoz szárnyépület;
12. a VI., Tatai-utcai elemi iskolához barakktornaterem;
13. a VI., Tatai-úti elemi iskolához és kisdedóvóhoz szárnyépület; végül a
14. a VII., Egressy-úti kertészképző iskolára egy emelet.

Az időközben beállott gazdasági helyzet rosszabbodása nem engedte meg, hogy e programot a székesfőváros a maga teljes egészében megvalósítsa, dacára azonban a nehéz gazdasági helyzetnek, a legnagyobb részben sikerült a tervbe vett közoktatási intézményeket megépíteni, illetőleg egyik-másik építkezést sikerült átcsoportosítás útján feleslegessé tenni.

Elkészült a X., Maglódi-úti elemi iskola emeletráépítése, tataroztattak a menekültől kiűrt III., Lajos-utcai és VII., Hernád-utcai elemi iskolaépületek. Felépült a VI., Szőnyi-út környékén tervezett elemi iskola és kisdedóvó a Lőcsei-úton, sőt programmon kívül a Zuglónak időközben történt erős népesedésére való tekintettel a VII. kerület periferiáján a Paskál-malom mellett egy új elemi iskola és kisdedóvó is létesült. Úgy a Lőcsei-úti, mint a Paskál-malom melletti elemi iskola-építkezés a II., Jurányi-utcai barakképületek lebontásából kikerült régi anyag felhasználásával épült. Elkészült és rendeltetésének átadatott a VI., Szent László-úti elemi iskola emeletráépítése s a X., Maglódi-úti kisdedóvóhoz gyermekotthon céljait szolgáló szárnyépület, végül a VI., Tatai-úti tornaterem és szárnyépület.

A program 3. pontját képező III., Külső Bécsi-úti iskola megépítési ügye is folyamatban van, amennyiben a tanács jelenleg foglalkozik e kérdéssel és minden

remény megvan arra, hogy a III., Bécsi-út mentén fekvő 21941—42—43. hrsz. alatti, a 820 négyszögöl nagyságú telken egy négytantermes iskola 62.862 pengő keretében még a folyó évben felépül. A VII., Verseny-téri és a VIII., Bezerédi-utcai iskolaépítkezések iskolaátcsoportosítás folytán feleslegessé váltak. A VIII., Tisza Kálmán-téri kisdedővő építkezése helyett pedig a székesfőváros a VIII., Csobánc-utcai gyermekotthonnal kapcsolatos kisdedővő építkezését vette tervbe, amely építkezés 135.000 pengő keretében folyamatba tetetett s remélhetőleg még a folyó évben befejeződik. Programmon kívül, a szolgálati lakások felhasználásával és toldaléképítkezéssel a IX., Vágóhid-utcai gyermekotthonnal kapcsolatos kisdedővőt két tanteremmel és egyéb szükséges helyiségekkel is kibővítette a székesfőváros.

Ilyenformán az iskolaépítési program a III., Hegyvidéki elemi iskola, a X., Százados-úti elemi iskola és a VII., Egressy-úti kertészképző iskola építkezésén kívül megoldást nyert.

Az iskolaépületek jobb kihasználása érdekében, továbbá takarékosági okokból különböző változtatások és átcsoportosítások történtek egyes iskoláknál a folyó tanévben. Megszűnt a VI., Bajnok-utcai és VI., Lovag-utcai elemi iskola, továbbá a VIII., Röck Szilárd-utcai polgári leány és az I., Virányosi-úti önálló gazdasági ismétlő iskola. A fel szabadult VI., Bajnok-utcai épületben önálló iparostanonciskola, a VI., Lovag-utcai épületben a VI., Vilmos császár-úti polgári leányiskola és az I., Virányosi-úti épületben egy új elemi iskola nyert elhelyezést. A VIII., Röck Szilárd-utcai polgári leányiskola helyére a VIII., Szentkirályi-utcai elemi iskola került és ennek helyén, vagyis a VIII., Szentkirályi-utcai épületben a második önálló iparostanonciskola nyert elhelyezést.

Takarékossági okokból felmondta a főváros a VI., Vilmos császár-úti polgári leány-, a VII., Verseny-téri elemi és a VIII., Üllői-úti polgári fiúiskola céljaira bérelt épületeket s a VI., Vilmos császár-úti polgári leányiskola, mint fentebb közöltetett a VI., Lovag-utcai elemi iskola, a VII., Verseny-téri elemi iskola a VII., Peterdy-utcai polgári leányiskola, a VIII., Üllői-úti polgári fiúiskola pedig a IX., Telepy-utcai iskola épületében nyert elhelyezést. Megvette a főváros ezenkívül a VIII., Práter-utca 31. számú bérleményt s innen a polgári fiúiskolát a IX., Telepy-utcai épületbe telepítette át s ide a VIII., Práter-utcai leánylíceummal együtt közös épületben levő polgári leányiskolát helyezte át. A tanulók csekély létszáma miatt megszüntette a székesfőváros a X., rákosfalvai gyógypedagógiai intézetet olyan formában, hogy a növendékeket a III., Miklós-téri gyógypedagógiai intézetbe helyezte át az épület kisdedővodai részébe, a kisdedővő pedig a szomszédos III., Raktár-utcai elemi iskola épületébe került. A X., rákosfalvai gyógypedagógiai intézet barakk-épülete a X., Templom-téri polgári iskola elhelyezésére jelöltetett ki.

A tanoncoktatás átszervezésével kapcsolatban a székesfőváros a nehéz gazdasági helyzet dacára egy szociális intézményt létesített a VII., Kazinczy-utcai elemi iskola épületében, megnagyította itt ugyanis az első községi tanoncotthont, amelyet rövid időn belül követett a VI., Bajnok-utcai önálló iparostanonciskola tanoncotthona. E két tanoncotthonban 100 szegény rászoruló tanonc nyert higiénikus elhelyezést és csaknem díjmentes ételmezést. Az 1933/1934. iskolai év kezdetével az I., Diana-úti elemi iskola épületében, valamint a mellette levő Tanítók Házában megnyílt az első községi szabadlevegős elemi iskola 100 bentlakásos tanulóval.

A polgári iskolák tanszemélyzetének továbbképzése, valamint a polgári iskolai oktatás egyöntetőségének biztosítása érdekében a IX., Mester-utcai polgári leány-

iskola épületében a székesfőváros egy irányító polgári leányiskolát állított fel, amelyet a nyár folyamán a IX., Ipar-utcai elemi iskolának felhasználásával és megszüntetésével irányító polgári fiú- és leányiskolára bővít ki. A IX., Mester-utcai polgári leányiskola fölös növendékei az újonnan létesített IX., Kén-utcai polgári leányiskolában helyeztetek el, a megszüntetett IX., Ipar-utcai elemi iskola tanulólétszáma pedig a szomszédos körzeti iskolába olvasztatott be. A folyó iskolai év végével megszűnik a VII., Dohány-utca 65. számú elemi iskola és tervbe vétetett a VII., Nyár-utcai elemi iskolának a VII., Kertész-utcai felső kereskedelmi iskolába való áthelyezése. Ezen átcsoportosítással egyidejűleg a VII., Kertész-utcai felső kereskedelmi iskola helyet cserél a VII., Wesselényi-utcai polgári fiúiskolával. A megürült VII., Dohány-utcai és VII., Nyár-utcai épületben újabb két önálló iparostanonciskola létesül. Ugyancsak tervbe vétetett a VIII., Baross-utcai és VIII., Rigó-utcai iskoláknak a Pedagógiai Szeminárium épületéből való kiteleptítése és ezeknek a VIII., Práter-utcai elemi iskola épületébe leendő elhelyezése. Ugyancsak a jövő tanévtől kezdve az I., Attila-utcai polgári iskola túlszűfolttságának megszüntetése érdekében az I., Városmajor-utcai elemi iskola épületében önálló polgári iskola nyílik meg.

A székesfőváros a tanítás biztosítása és fejlesztése mellett nem feledkezett meg a tanulói ifjúság testi épségének és egészségének ápolásáról sem. A Népligetben, a Simor-utca és a vasúti töltés között kijelölt 73.000 m² területen 1950-ben költségösszeg keretében a tanulói ifjúság részére egy nagyszabású, minden sportigényt kielégítő sporttelep munkálatait kezdték meg. Ezenkívül a II., Jurányi-utcai barakkok helyén, valamint a II., Batthyányi-utcai iskolához csatolt területen, továbbá a IX., Mihálkovics-utcában, valamint a III., Kiskorona-utcában erre a célra kijelölt területeken iskolai játszótér és sportpálya kiépítéséhez kezdett hozzá a főváros. Ezenkívül a leánycserkészek részére a székesfőváros a III., Szépvölgyi-úton levő kirándulólázában egy nagyobb szabású cserkészotthont rendezett be, a fiúcserkészek ügyeinek intézésére pedig a IX., Telepy-utcai polgári iskola épületében központi irodát létesített.

Iskolaépületek száma. A tanítás céljára rendelkezésre állott 185 saját és 10 bérelt, vagyis összesen 195 épület.

Ezek megoszlása a következő:

Elemi iskolai épület	97
Polgári iskolai épület	26
Önálló iparostanonciskolai épület	2
Reáliskolai épület	2
Leányközépiskolai épület	2
Felső kereskedelmi iskolai épület	7
Gazdasági és kertészképző iskolai épület	3
Felsőbb zeneiskolai épület	1
Pedagógiai szeminárium épület	1
Óvodaépület	52
Gyógypedagógiai internátusi épület	2
Összesen	195 épület.

A 185 saját épületből:

kőépület	150
barakképület	35
Összesen	185

Ezekon felül két kőépület teljes egészében idegen intézmények céljára volt átengedve.

A közoktatási tényleges és nyugdíjas alkalmazottak illetményeinek, valamint a volt alkalmazottak özvegyei és árvái ellátási díjainak újabb csökkentése. Az állam és az önkormányzatok személyi kiadásainak további csökkentéséről szóló 3000/1932. M. E. számú kormányrendelet rendelkezéseinek megfelelően a székesfővárosi közoktatási alkalmazottak illetményeit, illetve a nyugdíjasok (kegydíjasok, özvegyek, árvák stb.) ellátási díjait az 1932. évi július hó 1-től 1933. évi június hó 30-áig terjedő időre a következő rendelkezések szerint kell kifizetni:

I. A tényleges alkalmazottak fizetése. Az V. csoport »C« fizetési osztály 1. és 2. fokozatába sorozott alkalmazottak havi fizetését az 1931. évi szeptember hó 1-e előtt járt megfelelő havi fizetés 19 (tizenkilenc) százalékaival;

az V. fizetési csoport »B« fizetési osztály 1., 2. és 3. fokozatába, a IV. fizetési csoport »B« fizetési osztályának 2. és 3. fokozatába, továbbá »C« fizetési osztályának 1. és 2. fokozatába, a III. fizetési csoport »B« fizetési osztályának 3. fokozatába, továbbá »C« fizetési osztályának 1. és 2. fokozatába, a II. fizetési csoport »C« fizetési osztályának 1. és 2. fokozatába sorozott alkalmazottak havi fizetését az 1931. évi szeptember hó 1-e előtt járt megfelelő havi fizetés 18 (tizennyolc) százalékaival;

az V. csoport »A« fizetési osztályának 10. és 9. fokozatába, a IV. fizetési csoport »A« fizetési osztályának 10. fokozatába, továbbá »B« fizetési osztályának 1. fokozatába, a III. fizetési csoport »B« fizetési osztályának 1. és 2. fokozatába, a II. fizetési csoport »B« fizetési osztályának 2. és 3. fokozatába sorozott alkalmazottak havi fizetését az 1931. évi szeptember hó 1-e előtt járt megfelelő havi fizetés 16 (tizenhat) százalékaival;

az V. fizetési csoport »A« fizetési osztályának 5., 6., 7. és 8. fokozatába, a IV. fizetési csoport »A« fizetési osztályának 5., 6., 7., 8. és 9. fokozatába, a III. fizetési csoport »A« fizetési osztályának 7., 8., 9. és 10. fokozatába, a II. fizetési csoport »A« fizetési osztályának 8., 9. és 10. fokozatába, továbbá »B« fizetési osztályának 1. fokozatába, az I. fizetési csoport »B« fizetési osztályának 2. és 3. fokozatába sorozott alkalmazottak havi fizetését az 1931. évi szeptember hó 1-e előtt járt megfelelő havi fizetés 15 (tizenöt) százalékaival;

az V. fizetési csoport »A« fizetési osztályának 2., 3. és 4. fokozatába, a IV. fizetési csoport »A« fizetési osztályának 1., 2., 3. és 4. fokozatába, a III. fizetési csoport »A« fizetési osztályának 1., 2., 3., 4., 5. és 6. fokozatába, a II. fizetési csoport »A« fizetési osztályának 1., 2., 3., 4., 5., 6. és 7. fokozatába, az I. fizetési csoport »A« fizetési osztályának 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8. és 9. fokozatába, továbbá »B« fizetési osztályának 1. fokozatába sorozott alkalmazottak havi fizetését az 1931. évi szeptember hó 1-e előtt járt megfelelő havi fizetés 12 (tizenkét) százalékaival;

az ideiglenes, helyettes vagy óradíjas alkalmazottak, továbbá a kisdédóvóknál alkalmazott dajkák fizetését (havidíját, havibérét, napidíját, napibérét, óradíját stb.) az 1931. évi szeptember hó 1-e előtt járt megfelelő díjazás 10 (tíz) százalékaival, amennyiben azonban ezután a 10 százalékos csökkentés után is meghaladná a havi 120 (Egyszázhusz) pengőt, további 2 (kettő) százalékkal kell csökkenteni. Az utóbb említett 12 százalékos csökkentés alá eső fizetések (havidíjak stb.) azonban legfeljebb 120 (Egyszázhusz) pengőre csökkenthetők.

II. A tényleges alkalmazottak mellékjárandóságai. 1. A mellékfoglalkozásként ellátott igazgatás díjazását, a szakfelügyelők tiszteletdíját, a látogató óvónők tisztelet-

díját, a többletórák és a mellékfoglalkozásként ellátott órák díjazását, továbbá a nyugdíjba be nem számítható működési pótlékokat és a kültelki pótlékot a fizetésekre nézve az I. pontban megállapított százalékkal kell csökkenteni.

2. A II. fizetési csoport »C« fizetési osztályának 1. és 2. fokozatába,

a III. fizetési csoport »B« fizetési osztályának 3. fokozatába, továbbá »C« fizetési osztályának 1. és 2. fokozatába,

a IV. fizetési csoport »B« fizetési osztályának 2. és 3. fokozatába, továbbá »C« fizetési osztályának 1. és 2. fokozatába és

az V. fizetési csoport »B« fizetési osztályának 1., 2. és 3. fokozatába, továbbá »C« fizetési osztályának 1. és 2. fokozatába sorozott közoktatási alkalmazottak közlekedési segélyben nem részesülnek.

3. Az előző pontban fel nem sorolt rendszeres állásban levő közoktatási alkalmazottak, valamint az ideiglenes alkalmazottak, ha legalább heti 15 órát látnak el, havi 10 (tíz) pengő közlekedési segélyben,

a helyettesek, ha legalább heti 15 órát látnak el, továbbá a napibéres dajkák napi 48 fillér, de havonta legfeljebb 10 (tíz) pengő közlekedési segélyben részesülnek.

4. Az iskolától vagy kisdédvótól távol lakó azok a helyettesek, akik legalább heti 15 órát látnak el és elfoglaltságuk állandóan a nap mindkét felére kiterjed, azokra a napokra, amikor kettős elfoglaltságuk van, napi 96 fillér, de havonként legfeljebb 20 (húsz) pengő közlekedési segélyben részesülnek.

5. A hadipótlék nem esik csökkentés alá.

6. A családi pótlékra nézve az alábbi V. pontban történik intézkedés.

III. Az ellátási díjak csökkentése. 1. Az ellátási díjban részesülő közoktatási alkalmazottaknál (özvegyeknél, árváknál stb.) az 1931. évi szeptember hó 18-án kelt 154.036/1931—VII. számú rendelettel, valamint az 1932. évi január hó 12-én kelt 1556/1932—VII. számú rendelettel megállapított csökkentéseken felül

a) az 1925. évi július hó 1-e előtti időben járt nyugdíjba beszámítható javadalmazás alapulvétele mellett megállapított ellátási díjakat további 2 (kettő) százalékkal,

b) az 1925. évi július hó 1-e és 1927. évi október hó 31-e közötti időben járt nyugdíjba beszámítható javadalmazás alapulvétele mellett megállapított ellátási díjakat további 3 (három) százalékkal,

c) az 1927. évi október hó 31-ét követő időben járt nyugdíjba beszámítható javadalmazás alapulvétele mellett megállapított ellátási díjakat további 3 (három) százalékkal kell csökkenteni.

2. Az 1. pont első bekezdésében említett rendeletek és a jelen rendelet szerint meghatározott csökkentés azonban együttvéve 30 (harminc) százaléknál nagyobb nem lehet.

3. Amennyiben az 1925. évi június hó 30-át követő időben járt, nyugdíjba beszámítható javadalmazás alapulvétele mellett megállapított ellátási díjnak az 1. pont szerint csökkentett összege kevesebb lenne annak az ellátási díjnak az összegénél, amely az ellátásban részesülőt 1932. évi július hó 1-től kezdve, az 1. pont szerint csökkentett ellátás fejében megilletné abban az esetben, ha ellátási díját az 1925. évi július hó 1-e előtt járt nyugdíjba beszámítható javadalmazás alapulvétele mellett állapították volna meg, részére ezt a magasabb összegű ellátási díjat kell folyósítani.

4. Amennyiben az 1927. évi október hó 31-ét követő időben járt, nyugdíjba beszámítható javadalmazás alapulvétele mellett megállapított ellátási díjnak az 1. pont szerint csökkentett összege kevesebb lenne annak az ellátási díjnak az összegénél, amely az ellátásban részesülőt 1932. évi július hó 1-től kezdve, az 1. pont szerint csökkentett ellátás fejében megilletné abban az esetben, ha ellátási díját az 1925. évi július hó 1-e és az 1927. évi október hó 31-e közötti időben járt, nyugdíjba beszámítható javadalmazás alapulvétele mellett állapították volna meg, részére ezt a magasabb összegű ellátási díjat kell folyósítani.

5. Azok az ellátási díjak, ideértve a szülőtlen árvák nevelési járulékát is, amelyeknek a 154.036/1931—VII. számú és az 1556/1932—VII. számú rendeletek szerint meghatározott százalékokkal csökkentett összege a havi 80 pengőt nem haladja meg, mentesek a további csökkentés alól, ezeket az ellátási díjakat tehát 1932. évi július hó 1-étől kezdődőleg továbbra is a fenti rendeletek szerint csökkentett összegekben kell kifizetni. Abban az esetben, ha az ellátási díjnak, illetve szülőtlen árváknál a nevelési járuléknak az említett rendeletek szerint meghatározott százalékkal csökkentett összege a havi 80 pengőt meghaladja, a további százalékkal csökkentett összege azonban havi 80 pengőnél kevesebb lenne, ellátási díj fejében havi 80 pengő jár.

Az atyátlan árváknak nevelési járuléka abban az esetben esik további csökkentés alá, ha az özvegyi nyugdíjnak a 154.036/1931—VII. számú és 1556/1932—VII. számú rendeletek szerint csökkentett összege havi 80 pengőt meghalad.

6. Azok a nyugdíjasok, özvegyek és árvák, akiknek ellátási díjait eredetileg az 1925. évi július hó 1-ét megelőző időben járt, nyugdíjba beszámítható javadalmazás alapulvétele mellett állapították meg, akiknek ellátási díjait azonban később — a 65. életév elérése folytán — az 1925. évi július hó 1-e és az 1927. évi október hó 31-e közötti időben járt, nyugdíjba beszámítható javadalmazás alapulvétele mellett újból megállapították, úgyszintén azok, akiknek ellátási díját rendkívüli segéllyel egészítették ki, egy tekintet alá esnek azokkal a nyugdíjasokkal, özvegyekkel és árvákkal, akiknek ellátási díjait már eredetileg is az 1925. évi július hó 1-e és az 1927. évi október hó 31-e közötti időben járt, nyugdíjba beszámítható javadalmazás alapulvétele mellett állapították meg.

7. A jövőben, vagyis az 1932. évi június hó 30-át követő időben esedékessé váló ellátási díjakat továbbra is az 1931. évi szeptember hó 1-e előtt érvényben állott szabályok szerint — tehát a csökkentések figyelmen kívül hagyásával — kell megállapítani és az ekként megállapított összegeket megfelelően csökkenteni.

IV. A lakáspénz csökkentése. 1. Úgy a tényleges szolgálatban álló, mint az ellátásban részesülő összes közoktatási alkalmazottak (özvegyek, árvák stb.) lakáspénzét az 1932. évi február hó 1-e előtt járt megfelelő lakáspénz 8 (nyolc) százalékaival csökkentve kell kifizetni.

2. Ha a székesfővárostól (a székesfőváros intézményétől, üzemétől, részvénytársaság alakjában működő intézetétől) vagy a székesfővárossal a nyugellátás szempontjából viszonyosságban álló hatóságtól, hivataltól, intézettől, intézménytől stb. lakáspénzben (lakbérben) részesülő alkalmazottnak vagy nyugdíjasnak vele közös háztartásban élő és tényleges szolgálatban álló vagy nyugdíjas házastársa is

részesül a székesfővárostól vagy a nyugellátás szempontjából a székesfővárossal viszonyosságban álló hatóságtól, hivataltól, intézettől, intézménytől stb. lakáspénzben (lakbérben), az 1932. évi augusztus hó 1-étől kezdve a részükre járó lakáspénzek közül csak a magasabb összegű lakáspénzt lehet teljes összegében kifizetni, míg a kisebb összegű lakáspénznek csak a fele járt. Ha a házastársak mindegyikének egyenlő összegű lakáspénzre van igénye, a férj részére a teljes összegű lakáspénz, a feleség részére pedig a lakáspénzének a fele jár.

Ha az előző bekezdés hatálya alá eső házastársak egyike az állása után öt megillető lakáspénz helyett természetben kap lakást, akkor a lakáspénzben (lakbérben) részesülő házastársnak a lakáspénzét (lakbérét) kell az 1932. évi augusztus hó 1-től kezdve a kisebb összegű lakáspénzre (lakbérre) igényjogosult házastársat megillető lakáspénznek (lakbérnek) a felével csökkenteni.

Az előző bekezdésekben említett esetekben a közös háztartásban élő házastársak kötelesek a számvevőség VII. ügyosztályának késedelem nélkül és fegyelmi felelősség terhe mellett bejelenteni, hogy mely hatóságtól, hivataltól, intézettől, intézménytől stb. milyen címen és milyen összegű lakáspénzben (lakbérben, lakbérnyugdíjban) részesülnek, illetőleg, hogy közülük ki részesül természetbeni lakásban.

V. *A családi pótlék csökkentése.* 1. Családi pótlék fejében úgy a tényleges szolgáltatásban álló, mint az ellátásban részesülő alkalmazottakat a 903/1918. kgy. számú közgyűlési határozatban megállapított csoportok szerint a következő összegek illetik meg:

a) az első csoportban minden egyes igényjogosult gyermek után havi 12 pengő, a közös háztartásban élő feleség után havi 6 pengő,

b) a második csoportban minden igényjogosult gyermek után havi 11 pengő, a közös háztartásban élő feleség után havi 5-50 pengő,

c) a harmadik csoportban minden egyes igényjogosult gyermek után havi 10 pengő, a közös háztartásban élő feleség után havi 5 pengő,

d) a negyedik csoportban minden egyes igényjogosult gyermek után havi 9 pengő, a közös háztartásban élő feleség után havi 4-50 pengő.

2. Az ezidőszerint érvényben levő törvényes rendelkezések szerint egyéb családtagok után engedélyezhető családi pótlék, 1932. évi július hó 1-étől kezdve a fentiek szerint a gyermekekre nézve megállapított összegben jár.

3. Ha az alkalmazottnak (nyugdíjasnak) a vele közös háztartásban élő felesége székesfővárosi vagy a nyugellátás szempontjából a székesfővárossal viszonyosságban álló hatóságnál, hivatalnál, intézetnél, intézménynél stb. tényleges szolgáltatásban áll vagy azoktól ellátásban részesül, az alkalmazott részére felesége után családi pótlék 1932. évi július hó 1-étől kezdve nem jár.

Az előző bekezdésben említett esetekben az alkalmazott (nyugdíjas) köteles a számvevőség VII. ügyosztályának késedelem nélkül és fegyelmi felelősség terhe mellett bejelenteni, hogy felesége az előző bekezdésben meghatározott szolgáltatásban áll vagy ellátást élvez.

VI. *Egyéb rendelkezések.* 1. A székesfővárosi közoktatási alkalmazottak 1932. évi július hó 1-étől kezdődőleg további intézkedésig az általuk eltöltött várakozási idő alapján magasabb fizetési fokozatba elő nem léphetnek.

2. Ha a meghatározott százalékos csökkentés folytán valamely alkalmazott (nyugdíjas stb.) részére 1932. évi július hó 1-étől kezdve kisebb összegű fizetés (ellátási díj stb.) járna, mint az olyan alkalmazott (nyugdíjas stb.) részére, aki az 1932. évi július hó 1-e előtt nála kisebb összegű fizetésben (ellátási díjban stb.) részesült, az elsőnek említett alkalmazott (nyugdíjas stb.) javára fizetésének (ellátási díjának stb.) csökkentésénél kiigazításnak lehet helye.

3. A fenti I. és II. szakaszaiban meghatározott százalékokkal csökkentett illetmények, valamint a további csökkentés alá nem eső illetmények havi összegének megállapításánál a nem teljes 50 fillért kitevő részösszeget teljesen figyelmen kívül kell hagyni.

4. Az ellátási díjak havi összegeinek a III. szakaszban foglaltak szerint való csökkentésénél a tört filléreket teljesen figyelmen kívül kell hagyni.

5. A rendelkezéseket megfelelően alkalmazni kell a székesfőváros községi iskoláinál működő hitoktatók után a törvényesen bevett keresztény egyházakat megillető segélyek megállapításánál és kifizetésénél is.

6. Az 1932. évi január hó 12-én kelt 1556/1932.—VII számú rendeletnek az 1932. évi július hóra vonatkozó rendelkezései hatályon kívül helyeztetnek.

7. A tényleges szolgálatban álló alkalmazottakat az 1932. évi július hó 1-től kezdve megillető fizetéseket az alábbi kimutatás tünteti fel.

8. A nyugdíjjárulékokat, adókat és segítőalapi járulékokat a csökkentett illetmények és ellátási díjak után megállapított összegekben kell levonni.

A székesfővárosi közoktatási alkalmazottak részére 1932. évi július hó 1-étől járó havi fizetések.

Fizetési		Fizetési csoport									
osztály	fokozat	I.		II.		III.		IV.		V.	
		vár. idő	fizetés P	vár. idő	fizetés P	vár. idő	fizetés P	vár. idő	fizetés P	vár. idő	fizetés P
A)	1	3	158.—	3	177·50	3	184·50	3	198.—	—	—
	2	3	167.—	3	184·50	3	193·50	3	206·50	3	210.—
	3	3	176.—	3	193·50	3	202.—	3	218.—	3	227.—
	4	3	184·50	3	202.—	3	210.—	3	234.—	3	242.—
	5	3	193·50	3	210.—	3	227.—	3	244·50	3	252.—
	6	3	202.—	3	227.—	3	242.—	3	260.—	3	265.—
	7	3	211.—	3	242.—	3	252.—	3	272·50	3	283·50
	8	3	220.—	3	252.—	3	265.—	3	291·50	3	310.—
	9	—	228·50	3	265.—	3	283·50	3	314·50	3	336.—
	10	—	—	—	283·50	—	302·50	—	336.—	—	377.—
B)	1	3	242.—	3	302·50	3	325.—	3	366.—	3	411·50
	2	3	252.—	3	325.—	3	354.—	3	393·50	3	454.—
	3	—	265.—	—	354.—	—	380.—	—	418.—	—	497·50
C)	1	—	—	3	380.—	3	404.—	3	454.—	3	541·50
	2	—	—	—	404.—	—	454.—	—	497·50	—	641·50

Beírási és tandíjak. A székesfővárosi községi iskolákban az 1932/1933. iskolaév folyamán az 1925. évi 1286. kgy. sz. szabályrendelet, az 1929. évi 813. kgy. sz. közgyűlési határozat és a 4333/1927—VII. sz. tanácsi határozat, valamint az 1930. évi VII. t.-c. végrehajtása tárgyában kiadott 101.300/1930—VII. számú polgármesteri rendelet értelmében a következő beírási és tandíjakat fizették.

	Beírási díj		Tandíj	
	I. fokozat p e n g ő	II. fokozat p e n g ő	I. fokozat p e n g ő	II. fokozat p e n g ő
Elemi iskola	1.—	1.—	—	—
Polgári iskola	—	—	33·60	67·20
Reáliskola	9.—	18.—	36.—	72.—
Leányközépiskola	18.—	36.—	72.—	144.—
Felső kereskedelmi iskolák	18.—	36.—	72.—	144.—
Női kereskedelmi szaktanfolyamok	11.—	22.—	44.—	88.—
Droguista továbbképző tanfolyam	5·50	11.—	28.—	56.—
Középiskolát végzettek kereskedelmi szaktanfolyama	28.—	56.—	110.—	220.—
Nőipariskola	11.—	22.—	44.—	88.—
Gyakorlati női háztartási és kertgazdasági tanfolyam	11.—	22.—	44.—	88.—
Háztartási irányú továbbképző tanfolyam	11.—	22.—	44.—	88.—
Kertészképző iskola	11.—	22.—	44.—	88.—
Felső mezőgazdasági iskola	18.—	36.—	72.—	144.—
Zenetanfolyamok	9.—	18.—	36.—	72.—
Felsőbb zeneiskola	18.—	36.—	72.—	144.—

A felsorolt díjakon felül az iskolai beírások alkalmával minden tanuló, illetve helyette szülője (gondviselője) tartozik még mindazokat a külön díjakat is megfizetni, amelyeknek szedését a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter időről-időre külön rendeletben elrendelte.

A 101.633/1932—VII. számú polgármesteri rendelet ezeket a díjakat az 1932/1933. iskolaévre vonatkozólag az alábbiakban összegezte:

A) *Polgári iskoláknál:*

1. A polgári iskolai tanárok gyermekeinek internátusa céljára 75 fillért.
2. Az évvégi értesítők előállítási költségeinek megtérítése fejében a 93.787. 1932—VII. számú polgármesteri rendelet értelmében 50 fillért.
3. Az Iskolaszanatórium Egyesület javára 50 fillért kell minden beiratkozó tanulónak fizetni.

B) *Reáliskoláknál:*

1. A Tanárok Nevelőháza javára 2·24 pengőt.
2. A Magyar Vöröskereszt Egyesület központja számára az Ifjúsági Vöröskereszt Egyesület céljaira 20 fillért.
3. Az iskolai testnevelési alap járulékai címén 2·40 pengőt.
4. A KISOK által létesítendő Tihanyi Sport és Üdülőkahely javára 1 pengőt.
5. A Magyar Iskolaszanatórium Egyesület javára 1 pengőt.
6. Az évvégi értesítők előállítási költségeinek megtérítése fejében 3 pengőt kell minden beiratkozó tanulóól bevételezni.

C) *Leányközépiskoláknál:*

1. A Tanárok Nevelőháza javára 2·24 pengőt.
2. A Magyar Vöröskereszt Egyesület központja számára az Ifjúsági Vöröskereszt Egyesület céljaira 20 fillért.
3. Az Ifjúsági testnevelési alap járuléka címén 2·40 pengőt.
4. Az évvégi értesítő költségeinek megtérítése fejében (a 93.787/1932—VII. sz. polgármesteri rendelet értelmében) 3 pengőt.

5. A Magyar Iskolaszanatórium Egyesület javára 1 pengőt kell minden beiratkozó tanulótól bevételezni.

D) Felső kereskedelmi iskoláknál :

1. A Tanárok Nevelőháza javára 3 pengőt ;
2. Az iskolai testnevelési alap járuléka címén 2-40 pengőt.
3. A Magyar Vöröskereszt Egyesület központja számára az Ifjúsági Vöröskereszt Egyesület céljaira 20 fillért.
4. A Magyar Iskolaszanatórium Egyesület járuléka címén 1 pengőt.
5. A KISOK vezetése alatt álló Tihanyi Sport és Üdülöhely javára 1 pengőt (ez utóbbi kizárólag a fiú felső kereskedelmi iskoláknál szedendő).
6. Az évvégi értesítők előállítási költségeinek megtérítése fejében (a 93.787. 1932—VII. számú polgármesteri rendelet értelmében) 3 pengőt kell tanulónként bevételezni.

E) Női pariskoláknál :

Az évvégi értesítők előállítási költségeinek megtérítése fejében 50 fillért kell a beiratkozó tanulóktól beszedni.

F) Felsőmezőgazdasági iskoláknál :

A fizetendő díjakra vonatkozólag az 1926. évi december hó 18-án kelt 93.566/1926—VII. számú határozattal külön intézkedés történt.

G) A kereskedelmi szaktanfolyamoknál :

1. A kereskedelmi szaktanfolyamoknál a 43.333/1927—VII. számú vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendelet értelmében a Tanárok Nevelőháza javára 3 pengőt.
2. Az évvégi értesítők előállítási költségeinek megtérítése fejében pedig (a 93.787/1932—VII. számú polgármesteri rendelet értelmében) 3 pengőt kell szedni.

Budapest székesfőváros közönségének kezelésében levő közoktatási célokat szolgáló alapítványok. Budapest székesfőváros közönsége a közoktatás ügyét mindenkor szívéen viselve nemcsak a közoktatási intézmények létesítése és fenntartása terén mutatott nagyfokú áldozatkészséget, hanem gondoskodott arról is, hogy a különböző iskolákban és tanintézetekben tanulmányait folytató tanulóifjúságot ösztöndíjak, pályadíjak, segélydíjak adományozása által minél jobb tanulmányi eredmény elérésére serkentse.

Ebből a célból egyrészt Budapest székesfőváros közönsége maga is számos alapítványt létesített, de ezenfelül mindenkor készséggel és köszönettel fogadta el kezelésre azokat az értékeket, amelyeket az egyes jótékony célú egyesületek, társulatok vagy magánosok közoktatási célokat szolgáló alapítványi tőkék létesítésére kívántak fordítani.

Ehhez képest a közoktatási célokat szolgáló székesfővárosi alapítványok két csoportra oszthatók.

Az első csoportba azok az alapítványok sorozhatók, amelyeket a székesfőváros közönsége létesített. Ezen alapítványok tőkéjét a székesfőváros közönsége annak idején nem helyezte letétbe, de kötelezettséget vállalt oly irányban, hogy az alapítványok évi kamatai a székesfővárosi költségvetésben minden évben előirányoztatnak.

1. A Rudolf trónörökös alapítvány egy székesfővárosi községi reáliskolai tanuló megjutalmazására.

Egy évi kamata 100 pengő.

2. A Gizella főhercegnő nevére létesített alapítvány 15 leányiskolai tanuló megjutalmazására egyenkint évi 50 pengős ösztöndíjjal.

Évi kamata 750 pengő.

3. Bárá Eötvös József nevére tett alapítvány a székesfővárosi községi tanítók egyetemen, közép-, vagy polgári iskolában tanuló 4 gyermekének támogatására.

Évi kamata 400 pengő.

4. Budapest székesfőváros közönsége által a budapesti kir. m. Pázmány Péter Tudományegyetem évszázados emlékünnepe alkalmából a tudományegyetem három világi karán létesített és egyenkint évi 600 pengő élvezetével egybekötött ösztöndíjalapítvány, valamint a bölcsész tudományi karon évenként kitűzendő két 100 pengős pályadíj.

Az alapítvány évi kamata 2000 pengő.

5. Mária Valéria cs. és kir. főhercegnő nevére létesített székesfőváros-alapítvány 15 szegény leányiskolai növendék megjutalmazására egyenkint évi 50 pengővel.

Az alapítvány évi kamata 750 pengő.

6. A földművelésügyi m. kir. minisztérium által Budapesten felállított kertészeti tanintézetben 4 székesfővárosi alapítványi hely díjazására a 44.334/1927—VII. számú tanácsi határozat értelmében 2400 pengő irányoztatott elő.

7. Budapest székesfőváros alapítványa a községi leányközép- és felső kereskedelmi iskolába járó leányok számára.

Az alapítvány kamataiban évenként 7 kiváló leányközépiskolai növendék részesül, egyenkint 100 pengő összegű jutalomdíj formájában.

Az alapítvány évi kamata 700 pengő.

A közoktatási célokat szolgáló székesfővárosi alapítványok második csoportjába azok az alapítványok sorozhatók, melyek tőkéjét egyes jótékony célú egyesületek, társulatok, illetve magánosok a székesfőváros központi pénztáránál azon rendeltetéssel helyezték letétbe, hogy az alapítványi tőke évi kamatai szegény, jó előmenetelű tanulók jutalmazására, vagy pedig más közoktatási célra fordíttassanak.

Ezeknek az alapítványoknak a tőkeértéke az általános koronaromlás idején az előre nem látható tőzsdei árfolyam alakulások következtében erősen csökkent, sőt számos alapítványnál teljesen megsemmisült.

Az utóbbi évek folyamán azonban a székesfőváros vezetőségének az értékükben csökkent alapítványok nagyobb részét sikerült mégis az elértéktelenedéstől megmenteni és pénzügyi tranzakciói folytán az alapítványi értékeket újból gyümölcsözővé tenni.

A jelenleg is gyümölcsöző alaptőkével rendelkező székesfővárosi kezelésben levő alapítványokról, azon iskolatípusok szerint csoportosítva, melyek tanulói javára az alapítványok létesítették, az alábbi kimutatás szolgál.

I. A kiseddévók céljára tett alapítványok.

1. Az I. ker., Kelenföldi Kiseddévó Egyesület alapítványa a Kelenföldön lakó magyar kiseddévót látogató szegény gyermekeknek karácsonyi ünnepeken való felruházása céljára.

Az alapítvány vagyona 1 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény.

Kamatjövedelme kb. évi 25 pengő.

2. A Fröbel Nőegylet alapítványa a székesfővárosi községi kiseddévókba járó szegénytanulók felruházására.

Az alapítvány vagyona 10 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény és 1000 pengő összegű készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 280 pengő.

3. A XIX. állami sorsjáték tiszta jövedelméből származó alapítvány az Árok-utcai óvodába járó szegénygyermeknek segélyezésére.

Az alapítvány vagyona 12 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény.

Várható évi kamatjövedelme 300 pengő.

II. A székesfővárosi községi elemi iskolákba járó tanulók javára tett alapítványok.

1. A VII. ker., Népiskolai jutalomdíjalapítvány a VII. ker., 2. számú iskolaszék területén fekvő községi elemi iskolák szegénytanulóinak megjutalmazása céljára.

Az alapítvány vagyonértéke 7 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény és 6-98 pengő összegű készpénz.

Várható évi kamatjövedelme kb. 175 pengő.

2. A Virág Benedek emlékünnepe bizottsága által tett alapítvány a tabáni elemi iskolai tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 1 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény.

Várható évi kamatjövedelme 25 pengő.

3. Zichy Antal nevét viselő alapítvány az elemi iskolai tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 1 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény és 157-84 pengő összegű készpénz.

Az alapítvány várható évi kamatjövedelme 30 pengő.

4. Dr. babarcsi Schwartz Ottó nevét viselő alapítvány az I. ker., 3. számú iskolaszékhez tartozó iskolák tanulóinak felruházása céljára.

Az alapítvány vagyonértéke 5 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény.

Az alapítvány várható évi kamatjövedelme 125 pengő.

5. Kisláposi Juhász Andor nevét viselő alapítvány elemi iskolai tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 1 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény és 131-03 pengő összegű készpénz.

Az alapítvány várható évi kamatjövedelme 29 pengő.

6. Finta Rozália nevét viselő két alapítvány a III. ker., Lajos-utcai elemi és III. ker., Ürömi-utcai elemi iskolák tanulóinak megjutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 4 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény.

Várható évi kamatjövedelme 100 pengő.

7. A VII. ker., Murányi-utcai községi elemi iskola két felsőbb osztályába járó leány növendék megjutalmazására tett alapítvány.

Az alapítvány vagyonértéke 4 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény és 404-74 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 115 pengő.

8. Budapesti VI. és VII. ker. Testvériség jótékonyági és közművelődési Társaság alapítványa elemi iskolák tanulóinak számára.

Az alapítvány vagyonértéke 2 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény.

Várható évi kamatjövedelme 50 pengő.

9. Eisendorfer Gusztáv alapítványa a tabáni elemi iskolai tanulók téli ruhával való ellátására.

Az alapítvány vagyonértéke 2 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény.

Várható évi kamatjövedelme 50 pengő.

10. Kun-Szekely névre létesített alapítvány a VI. ker., Bajnok-utcai iskolába járó két tanuló jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 290-25 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 9 pengő.

11. Koncsek Lajos alapítványa a vízivárosi elemi iskolák IV. osztályú tanulóinak jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 255 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 8 pengő.

12. Budavári elemi iskola zászlóalapítványa zászlóőr és zászlótisztek jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 88-65 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 2-50 pengő.

13. Macher János nevére létesített alapítvány az I. ker., Hengermalom-utcai elemi iskola tanulóinak jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 333-89 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 12-50 pengő.

14. Rác Ödön alapítványa elemi iskolai tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 843-06 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 25 pengő.

15. Budai Polgári Kaszinó nyilhegyi Rupp Imre és Garancsy Mihály első elnökei nevére létesített alapítvány az I. ker., Krisztina-téri elemi iskolába járó tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 520-63 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 18 pengő.

16. Kóbor Mária nevére létesített alapítvány az I. ker., Krisztina-téri elemi iskolába járó tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 405-68 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 13 pengő.

17. Dobos János nevére létesített alapítvány a VI. ker., Szinyei-Merse-utcai elemi iskolai tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 720 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 25 pengő.

III. Az iparostanonciskolai tanulók jutalmazására tett alapítvány.

Eszlár Sándor nevére létesített alapítvány az iparostanonciskolai tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 6 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény és 600 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 170 pengő.

IV. A polgári iskolai tanulók jutalmazására tett alapítványok.

1. Gizella főhercegnő nevére létesített alapítvány a polgári leány- és leányközépiskolai tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 21 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény és 3000 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 620 pengő.

2. Mária Valéria főhercegnő nevére létesített alapítvány a leánypolgári- és leányközépiskolai tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 8 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény és 1000 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 230 pengő.

Az utóbbi két alapítvány tőkéje a székesfővárosi költségvetés VII. fejezetében előírt kamatok idők folyamán kiosztásra nem került részéből állott elő.

3. Wittinger János nevére létesített alapítvány a polgári leányiskolák tanulóinak jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 4 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény és 500 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelem 120 pengő.

4. Kozma Gyula nevére létesített alapítvány a polgári leányiskolai tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 9 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény és 706-74 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelem 250 pengő.

5. Robitsek Irma nevére létesített alapítvány a polgári leányiskolai tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 119-03 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelem 3-50 pengő.

6. Magyar Tanférfiak és Tanügybarátok Egyesülete által tett alapítvány a székesfővárosi polgári fiúiskolák tanulói részére.

Az alapítvány vagyonerőteke 169 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelem 5 pengő.

7. Magyar László nevére tett alapítvány a polgári leányiskolai tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonerőteke 1065 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelem 35 pengő.

8. Bánky Vilma tanítványa hála alapítványa a VII. ker., Egressy-úti polgári leányiskola tanulói számára.

Az alapítvány vagyonerőteke 570 pengő takarékbetét.

Várható évi kamatjövedelme 21 pengő.

9. Sztójanovits István nevére tett alapítvány a polgári fiúiskolák tanulóinak megjutalmazására.

Az alapítvány vagyonerőteke 1 db 1914. évi székesfővárosi kölcsönkötvény és 100 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 29 pengő.

10. Báró Eötvös Lőránt nevére tett alapítvány a VII. ker., Wesselényi-utcai polgári fiúiskola tanulóinak jutalmazására.

Az alapítvány vagyonerőteke 168-39 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 6 pengő.

V. A reáliskolák tanulói számára tett alapítványok.

1. Scitovszky János hercegprímás nevére létesített alapítvány a reáliskolák szegénytanulóinak jutalmazására.

Az alapítvány vagyonerőteke 1 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölcsonkötvény és 101-75 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 28 pengő.

2. Kralovánszky György nevére tett alapítvány a reáliskolai tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonerőteke 3 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölcsonkötvény és 238-52 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 88 pengő.

3. Áldassy József nevére tett alapítvány a reáliskolai tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonerőteke 1 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölcsonkötvény és 101-42 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 28 pengő.

VI. A gimnáziumba járó tanulók jutalmazására tett alapítványok.

1. Plattschläger Mihály nevére tett alapítvány a gimnáziumokba járó tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonerőteke 6 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölcsonkötvény és 952-80 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 180 pengő.

2. Egyesült Budapesti Fővárosi Takarékpénztár alapítványa a II. ker. gimnáziumba járó szegénytanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonerőteke 3 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölcsonkötvény és 351-27 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 85 pengő.

VII. A leányközépiskolák tanulói számára létesített alapítványok.

1. Hollósy Béla nevére tett alapítvány a leányközépiskolai tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonerőteke 159-14 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 5 pengő.

2. Dr. Ágh Géza nevére tett alapítvány a leányközépiskolák szegénytanulóinak segélyezésére.

Az alapítvány vagyonerőteke 1065-51 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 32 pengő.

3. Dr. Sidó Zoltánné sz. Szabó Ida nevére tett alapítvány a leányközépiskolai tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 800 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 24 pengő.

VIII. A felső kereskedelmi iskolába járó tanulók jutalmazására létesített alapítványok.

1. Dr. Bakács István nevére tett alapítvány a kereskedelmi iskolába járó tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 1289-77 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 38 pengő.

2. Dr. Orel Géza nevére tett alapítvány a felső kereskedelmi iskolába járó tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 1048-08 pengő takaréketét.

Várható évi kamatjövedelme 40 pengő.

3. Dr. Jablonkay Géza nevére tett alapítvány a felső kereskedelmi iskolai tanulók számára.

Az alapítvány vagyonértéke 1000 pengő takaréketét.

Várható évi kamatjövedelme 38 pengő.

4. Szent István jutalomdíj alapítvány a felső kereskedelmi iskolába járó tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 1500 pengő takaréketét és 70 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 60 pengő.

5. Sztankovits Anna nevére tett alapítvány a felső kereskedelmi iskolába járó tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 600 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 22 pengő.

IX. A női kereskedelmi szaktanfolyamokra járó tanulók jutalmazására tett alapítványok.

Dr. Komáromi Károly nevére tett alapítvány a női kereskedelmi szaktanfolyamra járó tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 559-60 fillér készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 20 pengő.

X. Különböző rendeltetésű alapítványok.

1. Heinrich Lajos nevére tett alapítvány a szegénytanulók segélyezésére.

Az alapítvány vagyonértéke 18 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény és 368-50 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 460 pengő.

2. Dr. Beleczy András nevére tett alapítvány a görögkeleti tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 2 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény és 250 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 58 pengő.

3. Kutassy János nevére tett alapítvány szegény leányközépiskolai tanulók segélyezésére.

Az alapítvány vagyonértéke 6 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény és 700 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 175 pengő.

4. Onderkó János nevére tett alapítvány a nem magyarajkú, de a magyar nyelvben kiváló előmenetelt tanúsító tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 3 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény és 350 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 90 pengő.

5. Schneider József és neje nevére tett alapítvány középiskolai fiútanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 28 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény és 3600 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 800 pengő.

6. Röck Szilárdnak a budapesti tanítónőképző intézetbe járó tanulók jutalmazására tett alapítványa.

Az alapítvány vagyonértéke 7 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény és 379-05 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 185 pengő.

7. Földessy Gusztáv nevére tett alapítvány a IX. ker. 1., 2. és 3. sz. iskolaszék útján a jó előmeneteli tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 2 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény és 89-47 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 52 pengő.

8. Geszler Ödön nevére tett alapítvány a községi felsőbb zeneiskolába járó tanulók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 1257-55 pengő takaréketét és 700 pengő készpénz.

A várható évi kamatjövedelem 60 pengő.

9. Marcibányi Imre nevére tett alapítvány magyar kántortanítók tartására.

Az alapítvány vagyonértéke 38 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény és 5000 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 1050 pengő.

10. »Csángók« alapítványa két székelyföldi tanító jutalmazására. (Az alapítvány kamatai jelenleg nem folyósíthatók.)

Az alapítvány vagyonértéke 27 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény és 4000 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 950 pengő.

11. Röck Szilárdnak az elemi iskolai tanítók jutalmazására tett alapítványa.

Az alapítvány vagyonértéke 15.710-24 pengő takaréketét.

Várható évi kamatjövedelme 950 pengő.

12. Horgosi Kárász Anna szegény árva gyermekek nevelésére tett alapítványa.

Az alapítvány vagyonértéke 31 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény és 4000 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 1000 pengő.

13. Röck Szilárdnak a tanárok, tanítók özvegyei és árvái segélyezésére tett alapítványa.

Az alapítvány vagyonértéke 18 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény és 1057-47 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 500 pengő.

14. Schmidt István nevére tett alapítvány a krisztinavárosi szegénygyermek felruházására.

Az alapítvány vagyonértéke 2 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény és 160 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 56 pengő.

15. Tóth Lászlóné sz. Puhai Seress Sarolta nevére tett alapítvány szegénytanulók segélyezésére.

Az alapítvány vagyonértéke 3 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény.

Várható évi kamatjövedelme 75 pengő.

16. Kozma Gyula nevére tett iskolai jutalomdíj alapítvány.

Az alapítvány vagyonértéke 950 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 30 pengő.

17. nemes Szilágyi István nevét viselő alapítvány reáliskolai tanulók jutalmazására és tan-könyvek beszerzésére.

Az alapítvány vagyonértéke 22 db 1914. évi székesfővárosi dollárkölsönkötvény és 1850 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 610 pengő.

18. Dr. Gaál János orvostanhallgatók jutalmazására tett alapítványa.

Az alapítvány vagyonértéke 4000 pengő készpénz.

Az alapítvány évi kamatjövedelme 1500 pengő.

19. Frey János nevére létesített alapítvány tanítók vagyontalan özvegyei és árvái segélyezésére.

Az alapítvány vagyonértéke 1980 pengő takaréketét és 16-54 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 150 pengő.

20. Özv. Röck Pálné alapítványa a fővárosi elemi iskolai tanítók jutalmazására.

Az alapítvány vagyonértéke 4700 pengő takarékbetét és 3036/36 pengő készpénz.

Várható évi kamatjövedelme 500 pengő.

21. Bereczk Pálné nevére tett alapítvány.

Az alapítvány vagyonértéke 199/80 pengő.

Várható évi kamatjövedelme 7 pengő.

22. Solty Lajosnak a fővárosi tisztviselők jó előmenetelű gyermekeinek jutalmazására tett alapítványa.

Az alapítvány vagyonértéke 1091 pengő takarékbetét.

Várható évi kamatjövedelme 33 pengő.

Hitoktatási segélyek. A székesfőváros mint iskolafenntartó a hitfelekezeteket — noha a népoktatási törvény (1868. évi XXXVIII. törvénycikk) szerint a hit- és erkölcsstan oktatásáról a vallásfelekezetek maguk tartoznak gondoskodni — hitoktatási segélyek folyósítása által állandóan támogatja; 1884 óta a fővárosi iskolák rendes tanórái sorába kötelező tárgyképen beillesztett hit- és erkölcsstan tanításának terhére nemcsak a római katolikus, de a többi hitfelekezetről is túlnyomórészt állandóan viseli.

E segélyek összegét a székesfőváros az iskolák számának állandó növekedésével többször emelte. Nagyobbmértvű emelés 1912-ben volt, amikor a római katolikus egyház hitoktatási segélye a többi egyházközségek hitoktatási segélyétől eltérően akképen állapított meg, hogy az egyház által alkalmazott s a székesfőváros iskoláiban működő hitoktatók fizetési fokozatokba soroztattak.

A székesfőváros a hitoktatási segélyezés ügyét 1918-ban újból rendezte olyformán, hogy valamennyi egyházközség hitoktatási segélyét az 1918/19. iskolai évben a hitoktatásban részesülő tanulók és az ellátott hittanórák számának alapulvétele mellett egységesen állapította meg, s ugyanakkor a római katolikus hitoktatók részére megállapított fizetési fokozatokat a görög katolikus hitoktatókra is kiterjesztette.

A hitoktatási segélyek legutóbbi rendezése 1925. május havában történt az 1048/1925. kgy. számú határozattal. Ez alapon a tanács 86.300/1924—VII. számú határozatával a törvényesen bevett keresztény egyházak hitoktatási segélyét a hitoktatóknak a fizetési fokozatba való besorozásával, az izraelita hitközségek segélyét pedig a tanulók arányszáma szerint egy összegben állapította meg.

A székesfőváros az 1932. évben hitoktatási segélyre összesen 1,228.561 pengőt fizetett ki.

Tankönyvek. A községi iskolákban használatos tankönyvekben az 1932. évben változás nem történt, annál kevésbbé, mert a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter a 11.801/1932—VIII. c. szám alatt kiadott rendeletében akként határozott, hogy a jelenleg használatban levő tankönyveket további öt éven át változtatni nem szabad.

Az iskolaköteleseket nyilvántartó hivatal. A hivatal rendeltetése az, hogy az 1921. évi XXX. t.-c. és az 1888. évi XVII. t.-c. helyesebben az ezt módosító 1922. évi XII. t.-c. által előírt iskoláztatási kötelezettség biztosítása érdekében a tankötelesek nyilvántartását és beiskolázását elvégezze. Ebből a célból kifolyólag az iskolaköteles gyermekeket nyilvántartja, ellenőrzi, hogy minden iskolaköteles korban lévő gyermek a kellő időben beirattassék. A mulasztókat illetékes hatóságnál bejelenti.

A hivatal 304 községi, 35 állami, 72 felekezeti és 39 magániskola tanköteleskorú tanulóit tartotta nyilván.

A hivatal 1932. évi működését a következő oldalon levő kimutatás szemlélteti.

A székesfőváros I—X. kerületének területén törzskönyvezett tankötelesek az 1931/32. évvégi állapot szerint.

K e r ü l e t	I.	II.	III.	IV.	V.	IV.	VII.	VIII.	IX.	X.	Összesen	
											1931/32	1930/31
Törzskönyvezett tankötelesek száma	12.017	4.810	7.547	1.780	6.612	18.562	19.403	12.547	10.201	9.503	102.882	101.634
Juniusban beírt tankötelesek száma	10.795	3.228	5.031	1.124	4.425	12.906	10.245	10.287	6.079	6.362	70.482	69.335
Pótbefrása felhívott tankötelesek száma	1.222	1.582	2.516	656	2.187	5.656	9.158	2.260	4.122	3.141	32.500	32.299
Ezek közül:												
Pótbefrások iratkozott be	116	1.227	2.215	270	870	1.905	5.550	2.087	2.441	1.851	18.532	18.520
hivatalból iratott be	30	4	3	—	30	185	171	23	17	26	489	554
magántanuló	8	15	2	52	97	76	62	31	3	8	354	379
árvaházban, lírában van	3	—	—	—	20	10	3	17	—	—	53	195
siketnéműk intézetébe jár	—	—	2	2	4	9	7	13	2	—	40	87
vakok intézetébe jár	—	—	—	—	1	6	3	2	3	—	14	173
testi foglalkozás miatt..... } uszki orvosilag	4	6	5	1	14	13	10	4	24	3	84	66
szellemi *	2	2	6	1	5	—	14	1	3	4	39	37
nyomornézők intézetébe jár	—	2	—	—	3	6	5	2	—	—	17	66
még nem iskolaköteles	24	8	—	34	7	17	18	1	72	74	256	322
Hollandiában, Svájcban tidul	19	2	8	2	8	4	11	9	—	18	81	120
vidékre költözött	322	89	67	95	280	1.675	1.150	6	664	552	4.902	4.159
külföldre, elszakított területre költözött	31	8	14	6	24	41	67	23	22	20	239	371
mas kerületbe költözött	108	123	62	166	569	1.044	1.492	24	581	383	4.562	4.333
ismeretlen helyre költözött	249	—	28	23	153	352	27	15	165	175	1.012	1.121
rendőrileg ismeretlen	302	88	97	4	87	201	500	3	118	—	1.581	1.474
elírt, nem létező nevű	3	2	—	—	3	85	3	3	—	—	99	209
megnalt	1	6	7	—	12	27	65	4	7	17	146	113
Összesen	1.222	1.582	2.516	656	2.187	5.656	9.158	2.260	4.122	3.141	32.500	32.299
A hivatalból beírtak részletezése:												
elemi iskolába iratott be	4	1	1	—	4	20	35	4	2	2	73	111
ismetlő hűiskolába iratott be	12	1	2	—	8	61	80	8	4	14	190	211
haztartási leányiskolába iratott be	14	2	—	—	18	104	36	11	11	10	226	232
Összesen	30	4	3	—	30	185	171	23	17	26	489	554
Kihágásért fejleszterett	209	4	62	—	4	629	218	312	11	129	1.578	1.732
Ezek közül:												
beírás elmulasztásáért	30	—	3	—	—	46	9	—	—	26	114	150
III. stb. izbeni mulasztásáért	179	4	59	—	4	583	209	312	11	103	1.464	1.582
Bírságotlartott (esetek száma)	209	4	62	—	4	629	218	312	11	129	1.578	1.732
Büntetve lett	266	7	449	4	59	709	307	313	199	129	2.963	3.251
Összesen	81	1	62	—	4	709	218	312	11	129	1.527	1.703
Bírság fejében kiírtt összeg pengő	347	8	511	4	63	1.076	618	625	210	482	4.490	4.954
Büntetés fejében kiírtt összeg pengő	744-04	14-—	1.149-—	16-—	133-—	1.906-—	1.055-88	841-61	490-—	722-80	7.072-33	8.581-22
Büntetés fejében kiírtt összeg pengő	760-50	4-—	300-—	—	40-—	3.101-—	1.111-—	1.527-—	67-—	630-—	6.540-50	6.185-—
Összesen pengő	1.504-54	18-—	1.449-—	16-—	173-—	5.007-—	1.166-88	2.368-61	557-—	1.362-80	13.612-85	15.036-22
1—2 napi elzárás rendeltetett el	—	—	—	—	10	—	—	7	—	1	18	17
2 stb. heti elzárás rendeltetett el	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Beírtt 15. évét.....	172	36	165	5	4	209	172	271	229	331	1.694	9.351
Tankötelezettség meghosszabbítatott	1.100	359	521	123	646	1.175	1.763	1.478	779	920	8.864	1.284
6 éves korba lépettek száma	839	271	230	74	312	1.283	1.080	876	617	663	6.245	9.040

Ezen kimutatás szerint a nyilvántartó hivatal a múlt évben a székesfőváros területén 102.982 tankötelest tartott nyilván, az elmúlt évi 101.634 iskolakötelessel szemben. Ezen 1348 iskolakötelest számláló emelkedést a vidékieknek a fővárosba való költözése eredményezte. A június végi beiratások alkalmával 102.982 iskolaköteles közül 70.482 iratkozott be, míg a fennmaradó 32.500 iskolakötelest a szeptemberi pótbeírássra fel kellett hívni. A felhívottak közül 489 iskolaköteles nem tett eleget a beíratási kötelezettségnek, ezek hivatalból irattak be.

A 489 hivatalból beírt iskolakötelesnek iskolafajonkénti részletezése a következő: Elemi iskolába beíratott 73, ismétlő fiúiskolába 190 és háztartási leányiskolába 226. Ezek az adatok a hivatal életképességét és fontosságát igazolják, továbbá azt, hogy tervszerű és céltudatos működéssel az iskolakerülő gyermekek száma évről-évre csökken. A hivatalból beírtak száma ugyanis évről-évre öröndetesen csökken, különösen az elemi iskolai tanköteleseké. A nagyobb szám az ismétlő és háztartási iskolák tanköteleseinél a nehéz gazdasági helyzetnek tulajdonítható, mivel a 12—15 éves iskolakötelesek nagyon sokszor kénytelenek iparvállalatoknál és üzemeknél alkalmazást vállalni, hogy keresetükkel a család fenntartásához hozzájáruljanak. Ugyancsak ezekből kerül ki a legtöbb igazolatlanul mulasztó, valamint a kihágásért feljelentett iskolakerülő is.

Kedvező jelenség továbbá az is, hogy az igazolatlanul mulasztók száma évről-évre öröndetesen csökken. Kihágásért feljelentetett 1578, az előző évben 1732. Birságoltatott 2963, az előző évben 3251. Az 1930/1931. évihez viszonyítva tehát ezek száma is csökkent, mégpedig 442-vel. A kirótt bírságok és büntetések összege 13.612-83 pengő, az előző évben pedig 15.036-22 pengő volt.

Az iparos- és kereskedőtanoncokat nyilvántartó hivatalnak működésére vonatkozó adatokat a következő kimutatás tarja elénk.

Az iparos- és kereskedőtanoncokat nyilvántartó központi hivatal 1931/1932. iskolaévi működése.

T a n o n c o k	Fiúiparos-	Leányiparos-	Kereskedő-	Összesen
	t a n o n c			
Szerződött tanoncok száma	18.689	6.288	1.941	26.918
Ezek közül fővárosi iskolába jár	15.812	5.624	1.849	23.285
« « gyári « «	261	23	—	284
« « vidéki « «	97	17	7	121
Szerződést bontott	2.519	624	85	3.228
Összesen	18.689	6.288	1.941	26.918
Intetett	2.907	888	407	4.202
Feljelentetett.....	287	87	29	403
Kirótt pénzbírság összege pengőben	1.663	393	204	2.260
Felszabadult	8.323	3.372	929	12.624
Jelenlegi létszám: 1932. X. 1. hatállyal	10.366	2.916	1.012	14.294
Összesen	18.689	6.288	1.941	26.918

A hivatal 65 községi, 18 magániskola tanoncait tartotta nyilván. A községi iskolák közül iparostanonc fiú volt 42, iparostanonc leány 15, kereskedőtanonc fiú 7, kereskedőtanonc leány 1. Gyárak által fenntartott iparostanonciskolák száma 17, éspedig fiú 16, leány 1. Az ipartestületek által fenntartott iskolák száma 2. A kimu-

tatás szerint a főváros iskoláiba beiratkozott tanoncok száma 23.285, míg a múlt évben 26.781, apadás 3.496. Gyári magániskolákba beiratott 284, apadás 226. Vidéki iskolába beiratott 121, apadás 151. Ezen nagymérvű apadás a súlyos gazdasági helyzetnek az eredménye. Az ipar pangása miatt az iparosok nem szerződtek tanoncokat.

Szerződést bontott 3228, míg az elmúlt évben 3899, apadás 661 tanonc. Szerződött tanoncok iskolalátogatása a tavalyi évhez eredményesebb, mert a feljelentettek száma és kirótt pénzbírság összege is csökkent. A kirótt pénzbírság összege 2260 pengő, a múlt évben 4371 pengő. A csökkenés tehát 2111 pengő. Az elmúlt évben felszabadult 8323 fiúiparos-, 3372 leányiparostanonc és 929 kereskedőtanonc, összesen 12.624.

Testnevelés. A székesfőváros közoktatási ügyosztálya a tanulói ifjúság testi nevelésére mindenkor különös gondot fordít s az a törekvése, hogy a testnevelés tanítását képzett és modern testnevelési elvektől áthatott testnevelési tanári karral végeztesse.

Ebből a célból időnkint előadásokat rendezett a testnevelési tanárok továbbképzésére, hogy velük a külföld célszerű újításait megismertesse és ezeket az ismereteket a fővárosi tanulói ifjúság testi nevelésében gyümölcsöztesse.

Ezt a célt szolgálta a folyó iskolai évben a székesfővárosi polgári fiú- és leányiskolák részére elkészített és óratervek formájában feldolgozott egységes tanmenet is, mely az összes polgári iskolákban az egyöntetű tanítást biztosítja.

Az úszásoktatás a székesfővárosi iskolák tanulói részére rendszeresen folyt az őszi, téli és tavaszi hónapokban az újonnan felépített Szent Margitszigeti Nemzeti Sportuszodában, a nyári hónapokban pedig a Lágymányosi és a Millenáris sporttelepen levő uszodákban, valamint a Dunai Levente uszodában, ahol tanári felügyelet és ellenőrzés mellett kéthónapos tanfolyamokon cca 3000 diák — fiú és leány — sajátította el az úszást.

Rendszeresítette a közoktatási ügyosztály a diák vízipólómérkőzéseket is, amelyek »Középiskolai Téli Vízipóló Kupa« néven tartattak meg a tanulói ifjúság nagy lelkesedése és részvétele mellett a Nemzeti Sportuszodában.

A táncoktatás a polgári leány- és leányközépiskolákban rendezett tanfolyamokon szép eredménnyel folyt. E tanfolyamokon táncmesteri oklevéllel rendelkező székesfővárosi tanárnők és tanítónők oktatták az ifjúságot. A táncanfolyamok tananyagát főképpen a magyar nemzeti és néptáncok képezték.

A vívásoktatás a középiskolákban vívómesteri oklevéllel rendelkező testnevelési tanárok vezetése mellett rendszeresen folyt.

A céllövészetben az elmúlt esztendőben mintegy 600 diák nyert ingyenes kiképzést a Budapesti Polgári Lövészegyesületben.

A közoktatási ügyosztály lehetővé tette továbbá a középiskolai tanulói ifjúság részére a birkózásban és a boxolásban való kiképzést s ezért az arra testileg alkalmas tanulók részére a VII. ker., Hernád-utcai elemi iskola tornatermében tanfolyamokat állított fel, ahol a rendszeres oktatást székesfővárosi testnevelési tanárok végezték.

Ugyancsak lehetővé tette a középiskolai tanulói ifjúságnak az evezősportban való kiképzését is.

Intézményesen megszerveztetett az ifjúságnak a téli sportokban való kiképzése is. A közoktatási ügyosztály mintegy 200 tanuló részére a Svábhegyen sítanfolyamot rendezett, melynek irányítására és felügyeletére testnevelési tanárok rendeltettek ki. A téli sportok minél intenzívebb űzhetése céljából a közoktatási ügyosztály nagyobb mennyiségű sítalpat szerzett be s azokat a középiskolák között osztotta széjjel.

Bevezette és megszervezte a középiskolai tanulói ifjúság részére a teniszsportban való kiképzést is s annak síma lebonyolítása céljából a Budapesti Sport Egyesület népligeti teniszpályáján pályákat bérelt, ahol a rendszeres oktatás szakszerű vezetés mellett történt.

A szabadtéri sportokra is nagy súlyt helyezett a közoktatási ügyosztály. Kosár- és kézilabdamerkőzéseket, valamint egyéb sportágakban is különféle versenyeket rendezett.

A Millenáris-pályán, valamint a II. ker., Marczibányi-téri iskolai sportpályán közép- és polgári iskolai diákjaink a sport minden ágában gyakorolták magukat.

Az 1932. évben a közoktatási ügyosztály megrendezte a székesfővárosi polgári leányiskolák nagyszabású torna-, sport- és játékkünnepélyét a Ferencvárosi Torna Club pályáján, ahol az ott megjelent nagyszámú előkelő hatósági személyek s mintegy 20.000 néző jelenlétében mutatták be a székesfőváros polgári leányiskolaiban folyó testnevelés munkájának magas színvonalát.

Iskolai játszóterekben a székesfőváros meglehetősen szegény, amennyiben az I. ker., Ostrom-utcai, a II. ker., Marczibányi-téri és a III. ker., Hunor-utcai és a X. ker., Simor-utcai játszótérek kivül más alkalmas terület nem áll rendelkezésre. A II. ker., Marczibányi-téri iskolai sportpálya rendbehozatala megtörtént s ott az ifjúság sportolásához, valamint a téli időszakban űzhető korcsolyázáshoz szükséges öltöző- és melegedőépület 16.000 pengő költséggel felépített.

Befejeződött a III. ker., Hunor-utcai játszótér megépítése is, amelyen egy téglából épített öltözőépület valamint egy 11×5 méteres lubickolómedence, továbbá homokfürdő és szabadban felállított torna- és játszószerkek szolgálják a szabadban űzhető sportolást.

Folyamatban van a III. ker., Timár-utcában egy iskolai játszótér létesítése, valamint a X. ker., Népligetben egy nagyszabású diák-sporttelep megépítése, amely a modern kor legkényesebb sportigényeit is ki fogja elégíteni.

A testnevelési tanárok száma az egyes iskolafajok szerint a következőképpen oszlott meg: a reáliskoláknál 3 rendes, 1 ideiglenes és egy polgári iskolai rendes testnevelési tanár; a fiú felső kereskedelmi iskoláknál 6 rendes és 3 polgári iskolai rendes testnevelési tanár; a leányközépiskoláknál 6 rendes és 1 ideiglenes testnevelési tanár; a női felső kereskedelmi iskoláknál 4 rendes tanár; a női kereskedelmi szaktanfolyamoknál 1 rendes tanár és 1 felső kereskedelmi iskolai rendes tanár; a polgári fiúiskoláknál 21 rendes, 6 ideiglenes, 3 elemi iskolai rendes és üres tanszéken működő 12 óraadó tanár; a polgári leányiskoláknál 29 rendes 10 ideiglenes 2 elemi iskolai rendes testnevelési tanár és egy óraadó tanár; a gyógytornatanfolyamoknál 25 polgári iskolai rendes, 6 ideiglenes és 1 elemi iskolai testnevelési tanár teljesített szolgálatot.

Fiúcserkészlet. A székesfővárosi községi cserkészcsoporthoz tartozó 29 iskolai cserkészcsapat és a IV. világjamboree idegenvezető cserkészcsapata tartozik.

A csapatok iskolák szerint a következőképpen oszlanak meg :

Reáliskolákban	3	cserkészcsapat
Fiú felső kereskedelmi iskolákban	2	«
Polgári fiúiskolákban	12	«
Iparostanonc fiúiskolákban	2	«
Elemi fiúiskolákban	10	«
Különféle iskolatípusokból egyesített idegenvezető csapat	1	«
Összesen	30	cserkészcsapat.

Az elemi iskolákhoz tartozó csapatok közül 5 cserkészcsapat a farkasmozgalomhoz és 5 csapat a cserkészapródmozgalomhoz van beszerelve.

Két reáliskolában, két kereskedelmi iskolában, két polgári fiúiskolában, két iparostanonciskolában és egy elemi iskolában öregcserkészlet is van.

A főváros cserkészcsapatainak 12.000 pengő táborozási segílyt adott. A cserkészcsapatok jelenlegi létszáma 2400 cserkész.

A községi cserkészcsoporthoz tartozó cserkészcsapatok az elmúlt évben kivétel nélkül mind táborban voltak, a táborozási idő általánosságban 3 hét volt. Külföldi táborozás valutáris nehézségek miatt nem volt lebonyolítható.

A csoportvezetőségekhez tartozó csapatok több hazafias ünnepségen és sportversenyen teljesítettek szolgálatot.

A csapatok a IV. világjamboree munkájában, mint idegenvezetők szerepelnek. Ezen célból 1932. szeptemberétől kezdődőleg angol nyelvű tanfolyamokon vesznek részt és ezenkívül Budapest nevezetességeivel foglalkozó előadásokon és helyszíni séták során készülnek a külföldiek kalauzolására.

Leánycserkészlet. A leánycserkészmozgalom 13 éves multra tekint vissza. Célja tagjainak testben-lelekben való ápolása, jellemes, életrevaló honleányok nevelése. A Magyar Cserkészleány Szövetség kötelékébe ezidőszert 130 leánycserkészcsapat tartozik mintegy 6000 taggal, amelyek közül 17 csapat a községi iskolákban, 18 pedig a főváros különböző intézményei keretében alakult.

A leánycserkészlet célját híven tükrözik vissza azok a próbapontok, amelyek a tagok felvételének alapjául szolgálnak. Ezen pontok alapján és szellemében az elmúlt évben elsősegélynyújtási, játékkészítő, csipkeverő, lámpaernyőkészítő, bőrmunka-, művészi betűvető, magyar tánc-, gondozónői, gyermekgondozó és úszótanfolyamokat rendezett a szövetség. 120 cserkészleány vett részt a szövetség által rendezett német, angol és francia nyelvtanfolyamokon, akik tudásukat a folyó évi augusztusi világjamboreen mint idegenvezetők hasznosították.

A szövetség ének-, tánc-, szavaló-, kézimunka- és főzőversenyeken kívül munkája eredményének dokumentálására kiállításokat is rendezett, amelyeken főképp a magyaros kézimunkák arattak sikert.

A szövetség a mai nehéz időkben a nevelésen kívül igyekezett kivenni részét a szociális munka terén is. A tagok gondozzák a szegény családokat és a nehéz sorban vergődő magyar anyák támogatására 250 vándorkosarat készítettek, amelyek csecsemőkelengyjükkkel sok szülőanyának nyújtanak jelentős segítséget.

A tagok télen kiképző összejöveteleken, az év más időszakaiban pedig kirándulásokon, nyáron táborozásokon vesznek részt. Évente 30—35 csapat táborozik

az ország különböző részeiben és ezzel a szövetség munkája bekapcsolódik a gyermeknyaraltatásba is. Külföldi táborozáson is résztvettek a csapatok, így Ausztriában, Németországban, Svájcban, Hollandiában, Svédországban és Angliában táboroztak a magyar cserkészleányok, ahol a nemzeti gondolatnak és a magyar igazságnak mindenütt szóvivői voltak. Az 1928-i magyarországi cserkészleány világkonferencia fényes bizonyítéka volt annak a propagandának, amelyet leánycserkészzeink világszerte gyakoroltak.

A havonta megjelenő Cserkészleányok lapja a leánycserkészmunka egységes irányát hivatott szolgálni.

Az 1932. év tavaszán Szépvölgyben egy 48 személyre berendezett Táborházat létesítettünk és engedtünk át a leánycserkészmozgalom céljaira, amely nagyban elősegíti a budapesti nyaraltatást, továbbá alkalmat ad a hétvégi táborozásokra és az évszakoknak megfelelő sportok üzésére.

A Magyar Cserkészleány Szövetség központi irodája VIII. ker., Práter-utca 15. szám alatt van.

Diákszállók. Budapest székesfőváros közönsége 1907 óta tart fenn diákszállókat, oly tanulók számára, akik vidékről vagy külföldről csoportosan, tanáraik vezetésével a főváros megtekintése céljából tanulmányútra jönnek Budapestre.

Az 1932. évben a főváros 5 iskolájában volt diákszálló és pedig :

I. számú	X. ker., Szápáry-utca 23. szám alatt	50 férőhellyel,
II. «	X. « Simor-utca 25. szám alatt	75 «
III. «	I. « Németsvölgyi-út 18—20. sz. a.	55 «
IV. «	III. « Áldás-utca 1. szám alatt	75 «
V. «	VI. « Váci-út 57. szám alatt	53 «

Az egyes diákszállók egyszerűen berendezettek, tiszták és féregmentesek.

A diákszállókban az 1932. évben 140 napon át 2059 személy, 3518 szállással nyert elhelyezést.

2. A főváros iskolaügye iskolanemek szerint.

Kisdedóvodák. A súlyos gazdasági viszonyok miatt a gyermekotthonok kibővítése vált szükségessé és így az elmúlt esztendőben az I. ker., Diószegi-úti, a III. ker., Szépvölgy-utcai és a X. ker., Maglódi-úti kisdedóvodák gyermekotthonokká szerveztettek át. Ezek szerint a fővárosnak 13 gyermekotthona van, amelyek 25 kisdedóvodában gondoskodnak a gyermekek étkeztetéséről.

Az 1932. év folyamán a székesfővárosban 90 községi óvoda működött, ezekben 256 óvónő és 181 dajka teljesített szolgálatot. A gyermekek létszáma az 1931/32. tanévben 10.825 volt.

Elemi iskolák. A székesfőváros a VI. ker., Lőcsei-úton és a VII. ker., külső Egressy-úton egy-egy barakkiskolát építtetett. Ezen iskolákban a tanítás 1933. évi szeptember havában kezdődött meg. Tervbe vette továbbá a III. ker., Bécsi-úton is egy új iskola építését.

Megszűnik azonban a VII. ker., Dohány-utcai, a VIII. Baross-utcai és a IX., Ipar-utcai elemi iskola. A Dohány-utcai iskola épületében önálló iparostanonciskola lesz, a Baross-utcai elemi iskola helyiségeit a Pedagógiai Szeminárium és az Ipar-utcai iskoláét a IX. ker., Mester-utcai polgári iskola kapja meg.

A megszűnt iskolák tanulóit a szomszédos iskolákba osztják szét. A VII. ker., Nyár-utcai iskola teljes egészében a VII. ker., Kertész-utcai iskola épületébe költözik át és régi helyiségeit önálló iparostanonciskola kapja meg.

A főváros elemi iskoláinak a száma ezek szerint 119 lesz.

Az osztályok létszáma az 1931/1932. tanév végén a következő:

Osztály	Fiútanuló	Leánytanuló
I.	5.226	4.963
II.	4.875	4.561
III.	5.312	4.972
IV.	5.707	5.356
V.	1.916	1.767
VI.	1.320	1.174
VII.	241	160
VIII.	78	81
Összesen	24.675	23.034

Az elemi iskolákban a tanítás ingyenes. Az 1930. évi VIII. t.-c. alapján azonban minden tanuló egy pengő beiratási díjat köteles fizetni. A beiratási díj fizetési kötelezettsége alól igazolt szegénység esetén az iskola igazgatója felmentést ad.

Az elemi iskolai oktatás a modern pedagógiai elveken épült fel és annak fejlődésével lépést tart. Ennélfogva kimondotta a székesfőváros, hogy csak ama tanítókat és tanítónőket alkalmazza, akik szolgálatbalépésük előtt a Pedagógiai Szeminárium egyéves tanfolyamát elvégzik. A továbbképzés célját szolgálja az is, hogy a végleges személyzet részére szintén tart a székesfőváros továbbképző tanfolyamokat és a végleges személyzet minden egyes tagja öt-öt évenként újabb továbbképző tanfolyamot elvégezni köteles.

Ezeket a tanfolyamokon kiváló szakemberek tartják az előadásokat az elemi iskolai oktatást és nevelést érintő kérdésekről és ismertetik a külföld idevonatkozó módszereit és törekvéseit.

Az előadottakkal kapcsolatban tartott mintatanítások útján az elemi iskolai tanítók gyakorlati felkészültségüket fejlesztik.

Néhány elemi iskolába bevezették a reformírás tanítását és e kísérlet eredményéhez képest lesz majd általánossá a reformírás tanítása.

A székesfőváros elemi iskoláiban már régebben elkészült tanterv alapján tanítanak. Most az újabb tanterv elkészült és az egyes elemi iskolák megkapták, hogy esetleges észrevételeiket megtegyék. Eme észrevételek beérkezése után a tanterv rövidesen elkészül és életbe lép.

Az elemi iskolákban a hitoktatást az egyes vallásfelekezetek hitoktatói, az énektanítást pedig külön szakképzett énektanítók látják el. Német tanfolyam is van az elemi iskolákban. E tanfolyamon a tanulók csekély díjazás mellett nyernek oktatást.

A tanulmányi felügyeletet a székesfőváros elemi iskolái felett szakfelügyelők útján a m. kir. tanfelügyelő gyakorolja.

Erdei iskolák. A székesfőváros az I. ker., Diósárok-út 40. szám alatt erdei elemi iskolát létesített. Az erdei elemi iskola 10 holdas bekerített véderdős területen a legmodernebbül van felszerelve.

Az I. ker., Diana-úti elemi iskolával kapcsolatban a székesfőváros szabadlevegős iskolát létesített.

Az iskolák a községi elemi iskolákból kiválasztott gyenge vagy leromlott szervezetű és csontrendszerű, tödöbajra hajlamos és vérszegény gyermekeknek pihenést, jó levegőt, napfényt, jó és bőséges táplálkozást és gondozást nyújtanak és gondoskodnak arról, hogy az elemi iskolák hivatalos tantervében előírt tanulmányukat megszakítás nélkül folytathassák. Az iskolák e céljukat az elemi iskolával kapcsolatos internátussal valósítják meg.

A tanulók felvételéről a tisztí főorvosi véleményes javaslata alapján a polgármester dönt. A felvételi kérvényekhez csatolni kell a születési és iskolai bizonyítványokon kívül az iskolaorvos véleményét és az illetékes iskolanővérnek részletes környezettanulmányát. A beutalás időtartama rendszerint három hónap. A beutalási idő tartamát a polgármester esetleg meghosszabbíthatja. A felvehető tanulók száma ezidőszakra 200-ban van megállapítva. A felvett tanulók havi 60 pengő ellátási díjat fizetnek, megindokolt esetekben az ellátási díj fele, vagy pedig az egész ellátási díj elengedhető.

A felvett tanulók állandó orvosi felügyelet alatt állanak és naponta ötször étkeznek. Az erdei iskolában eddig elhelyezett fiúk száma 450, leányoké 450, összesen 900. A szabadlevegős iskolában pedig elhelyezést nyert 83 fiú és 80 leány, összesen 163 gyermek.

A kislétszámú osztályok. Az elemi iskolákkal kapcsolatosak a kislétszámú osztályok. A kislétszámú osztályok tanulói az elemi iskolák osztályaiból választódnak ki. Az elemi iskola osztályaiból bármelyik tanuló akkor osztható be kislétszámú osztályba, ha legalább egy iskolaéven át az elemi iskolába járt és ott az átlagos felfogású és képességű gyermekek színvonalának jelentékenyen alatta maradt, tehát oly gyenge tehetségűnek bizonyult, hogy a normális tanítói és nevelői eljárás alkalmazása mellett osztályismétléssel sem remélhető, hogy a kiszabott népiskolai anyagot kielégítően elsajátíthatja. Az áttelepítést bizottság végzi. Az áttelepítő bizottság tagjai a m. kir. tanfelügyelő, a kislétszámú osztályok szakfelügyelője, a székesfővárosi ideggyógyász-szakorvos, az áttelepítést kérő iskola igazgatója, a kislétszámú osztályok tanítóinak a képviselője, végül az áttelepítést kérő iskola orvosa és gondozónővére. A kislétszámú osztályok célja az, hogy a szellemi és érzéki fogyatékosokban szenvedő tanulókat fogyatékoságuknak megfelelő figyelembe vételével különleges képesítésű szakemberek eredménnyel taníthassák.

Kislétszámú osztály 89 van 1319 tanulóval.

A kislétszámú osztályok tanítói részére a Pedagógiai Szemináriumban külön tanfolyamot rendez a főváros. A kislétszámú osztályok felett a felügyeletet a székesfőváros m. kir. tanfelügyelője gyakorolja a kislétszámú osztályok szakfelügyelője útján.

Gyógypedagógiai intézmények. 1. A nagyothallók dr. Török Béláról elnevezett intézete. Az intézet célja az iskolaköteles korban levő nagyothallók oktatása és előkészítése a középiskolai oktatásra. A növendékek száma 47.

2. A III. ker., Miklós-téri gyógypedagógiai intézet, internátussal kapcsolatban. E nemben az egyetlen az ország területén. Célja a 6—18 éves korban levő mindkét nembeli szellemi fogyatékosok oktatása és ipari foglalkoztatása. Az elméleti oktatáson kívül a növendékek az intézet vásson- és szőnyegszövő, cirokseprő, kefekötő és kerámiai műhelyeiben nyernek gyakorlati kiképzést. A növendékek száma 57.

3. A X. ker., Rákosfalvai gyógypedagógiai intézet növendékeinek száma 47.

Az intézet az 1932. évben megszűnt. Helyette 8 gyógypedagógiai osztály nyílt a székesfőváros különböző részein, összesen 91 szellemi fogyatékos gyermek részére.

4. Beszédhibákat javító tanfolyamok. Ilyen tanfolyamot jelenleg tizenegyet tart fenn a főváros különböző elemi iskolákban.

Továbbképző (ismétlő) népiskolák. Az ismétlő iskolák tanulóinak létszáma állandó csökkenést mutat. A fővárosnak az 1931/1932. tanévben 27 továbbképző népiskolája volt, amelyekbe összesen 4755 tanuló iratkozott be. A gazdasági és háziipari irányú továbbképző (ismétlő) fiúiskolába beírt tanulók száma 2217, a háztartási irányú leánytovábbképző iskolákba 2538 tanulót írtak be.

A tanulók iskolai kötelezettsége 3 évig tart, felvételi díj, tandíj ezen iskolákban nincsen.

Iparostanonciskolák. A gazdasági válság folytán az iparostanoncok száma állandóan csökken, ezekből az 1931/1932. tanévben 10 iparostanonciskolát kellett megszüntetni, illetve más iskolák körzetébe beolvasztani. Az 1931/1932. tanévben a székesfővárosnak 46 fiú- és 14 leányiparostanonciskolája volt.

Az 1931/1932. iskolaévben a fiúiparostanonciskolákba 15.438, a leányiparostanonciskolákba pedig 5556 tanuló iratkozott be.

Kereskedőtanonciskolák. Az 1922. évi XII. t.-c. 118. §-a alapján a vallás- és közoktatásügyi miniszter a kereskedelemügyi m. kir. miniszterrel egyetértőleg a kereskedőtanonciskolák szervezetét 60.000/1928. számú rendeletével szabályozta. E rendelet szerint a munkaadó tanoncát mindaddig köteles iskolába járatni, amíg annak tanoncideje tart. A közép vagy polgári iskola IV. osztályát végzett tanoncokat a tanonciskola II., a középiskola VI. osztályát végzetteket a tanonciskola III., az ennél magasabb iskolai előképzettségeket pedig közvetlenül a IV. (továbbképző) osztályba kell felvenni.

Az 1931/1932. iskolaévben a fiúkereskedőtanonciskolák száma 8, a női kereskedőtanonciskolák száma 1, a beiratkozott tanoncok létszáma 1980 volt.

Polgári iskolák. A polgári iskolai tanulók létszáma az 1931/1932. iskolaév végén 21.451 volt, tehát közel 2000-rel több, mint az előző iskolaévben. A polgári iskolák száma 54, az osztályok száma 563 volt.

Az iskolaév végén a VIII., Üllői-úti és a VIII., Práter-utcai polgári fiúiskolák egyesítették és az addig kórházi célokat szolgáló IX., Telepi-utcai iskolaépületbe helyezték át. A IX., Kén-utcai iskolaépületben egy négyosztályos polgári leányiskola nyílt meg.

A IV., Prohászka Ottokár-utcai polgári leányiskolával kapcsolatos háztartási irányú továbbképző tanfolyam növendékeinek létszáma 128 volt, akik megfelelő szaktanárok oktatása mellett, rendszeres kiképzésben részesültek a különféle háztartási tennivalók ellátására.

Reáliskolák és leányközépiskolák. A székesfőváros két reál és négy leányközépiskolát tart fenn. Az 1931/1932. iskolaév végén a reáliskoláknak 1140, a leányközépiskoláknak pedig 2035 tanulója volt.

Felső kereskedelmi iskolák. A felső kereskedelmi iskolának célja, hogy a kereskedelmi pályákra készülő tanulóknak a szükséges általános műveltséget megadja és őket jövőendő pályájukon szükséges szakismeretekkel ellássa. Tanulmányi ideje négy év. A székesfőváros hat fiú és négy női felső kereskedelmi iskolát tart fenn, amelyeknek tanulólétszáma az 1931/1932. iskolaévben 3549 volt.

Kereskedelmi szaktanfolyamok. A női kereskedelmi szaktanfolyamok tanulóinak létszáma az elmúlt iskolaévben csaknem a felére apadt, ami nagyrészen a gazdasági válság okozta általános elszegényedés következménye.

A női kereskedelmi szaktanfolyamok tanulóinak létszáma az 1931/1932. iskolaév végén 272 volt.

A középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyamának célja, hogy olyanoknak, akik középiskolákban érettségit tettek vagy más egyenértékű iskolát végeztek, egy év alatt lehetőleg alapos kereskedelmi szakképzést nyújtson. Célja továbbá e szaktanfolyamnak az is, hogy lehetővé tegye, kereskedelmi szakismeretek elsajátítását olyanoknak is, akik csak a kereskedelmi tudományok egy-egy ágában óhajtják a továbbképzést.

A középiskolát végzettek kereskedelmi szaktanfolyamára az 1931/1932. iskolaévben 35 hallgató iratkozott be.

Az egyes kereskedelmi szaktanfolyamok tanulmányi ügyeinek irányítását és ellenőrzését a tanulmányi tanácsok végzik, amelyeknek tagjai közül a gazdasági élet kiváló képviselői sorából egyet-egyet a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter és a kereskedelemügyi miniszter, a többit pedig, a közoktatási szakbizottság meghallgatásával a polgármester három év tartamára küldi ki. Állásuknál fogva tagjai a tanulmányi tanácsoknak a közoktatási és közgazdasági ügyosztályok vezetői, továbbá a szaktanfolyamok igazgatói.

Női gazdasági és háztartási iskola X., Maglódi-út 8. sz. Agrár országban a nemzeti megerősödés alapja a kellő gazdasági szakképzettség. Ennek felismerése alapján létesítette a székesfőváros a női gazdasági és háztartási iskolát, mely a helyes irányú gazdasági nőnevelést hivatott biztosítani.

Az iskola 1932. év őszéig, mint kétéves tanfolyam működött, 1932. szeptemberében a magyar királyi földművelésügyi minisztérium fennhatósága alatt államérvényes bizonyítványt nyújtó iskolává lett átszervezve.

Célja: A középiskola négy osztályát végzett 15—20 éves lányokat gazdaasszonyokká képezni, hogy önálló háztartást, kisebb kertészetet vagy gazdaságot önállóan vezetni tudjanak. Az iskola az elméleti képzés mellett a gyakorlati kiképzésre fekteti a fősúlyt, s ezért a növendékek minden gazdasági és háztartási ágban gyakorlati munkára vannak kötelezve. Főbb tárgyak a következők:

1. háztartástan,
2. szabás-varrás,
3. tejkezelés és tejtermék feldolgozása,
4. kerti termények termesztése, növények gondozása, gyümölcsfák ápolása,

5. az állattenyésztés köréből méhészet, sertésenyésztés, tehéntartás, állatok gondozása, betegségek felismerése,

6. baromfitenyésztés, mely az iskola legfontosabb tárgya.

Az iskola az elmúlt években többször szerepelt az Országos Tenyészállatvásáron és Baromfi kiállításon saját tenyésztésű baromfiaival, melyekkel több első díjat nyert.

A tanulók létszáma a három évfolyamon összesen 45, akik közül 24 növendék bentlakó és 21 bejáró.

A gyakorlati oktatás az intézet 20 magyar holdas gazdasági telepén történik.

Községi kertészképző iskola VII., Egressy-út 73. sz. A községi kertészképző iskolába az elmúlt iskolai évben 55 tanuló iratkozott be.

A tanulók mind bentlakók.

Az iskola célja, hogy a székesfőváros polgárságának kertészeti pályára törekvő gyermekeit négy évfolyamon a gyakorlati és elméleti kertészetben tökéletesen kiképezze. Az iskola végzett tanulóinak államérvényes bizonyítványt nyújt. Feladata a kertésztanoncoktatás ellátása is. A kertésztanonciskolának az elmúlt tanévben 36 növendéke volt.

Az intézet az elmúlt évben is folytatta virághagyma termesztési kísérleteit, amelyeknél 18 tulipántörzsfajt, 210 tulipánfajtát és változatot, 30 nárciszfajtát és változatot használt fel. A 8 év óta folytatott kísérletek eredménye 300.000 darab elsőrendű virágzóképes tulipánhagyma, 600.000 darab egyéves elsőrendű fiókhagyma, 800.000 darab másodrendű fiókhagyma és 39 keresztezésből keletkezett 20.000 darab hagymamagonc, továbbá 6000 darab elsőrendű virágzóképes nárcisz anyahagyma, 24.000 darab elsőrendű fiókhagyma és 32.000 darab egyéves másodrendű nárcisz fiókhagyma.

Felső mezőgazdasági iskola. Ennek az iskolának célja, a főváros földművelő és kertészkedő lakosságának gyermekei részére szakszerű kiképzést biztosítani, hogy azok az iskola elvégzése után szüleik foglalkozásához térhessenek vissza. Az iskola négy évfolyamú és elsősorban az vehető fel, aki a közép- vagy polgári iskola IV. osztályát jó eredménnyel végezte, továbbá igazolja, hogy szüleinek saját földje van vagy megfelelő módon biztosítanak részére olyan földterületet, amely tanulmányainak befejezése után megélhetését lehetővé teszi. Az iskola tanterve a középiskolai közismereti tárgyakon kívül a következő tárgyakat öleli fel: gazdasági földrajz, építési és géprajz, talajismeret és növénytermesztés, kert- és szőlőművelés, rét-, legelő- és erdőművelés, állattenyésztés, gazdasági üzemtan, könyvvitel, levelezés és agrometeorológia. Az elméleti oktatás a III., Kiskorona-utcai polgári fiúiskolában folyik, ahol az összes szükséges szertárak rendelkezésre állanak. A gyakorlati oktatás az iskola 22 kat. hold földterületén folyik. A tangazdaság területe művelési ágak szerint 5 részre tagozódik, melyek felölelik az iskola céljának megfelelő gazdálkodási ágak mindegyikét. Az iskola tanulóinak létszáma az 1931/32. iskolaévben 84 volt.

Nőiipariskolák. A nőipariskola célja, hogy a polgári vagy középiskola IV. osztályát sikerrel végzett és női ipari pályára készülő tanulókat a szükséges szakismeretek nyújtásával megbízható iparosokká képezze ki. A nőipariskolának a tanulók által tetszés szerint választható három szakosztálya van, úgymint fehérvarró-, felsőruhavarró- és himzőszakosztály. A fehérvarrószakosztály kettő, a felsőruhavarró

három, a himző pedig egy évfolyamú. Az utóbbira csak az a tanuló vehető fel, aki az előző két szakosztály valamelyikét sikerrel elvégezte. A képesítő vizsgálatot letett tanulók ipari szakra képesítő vég bizonyítványt kapnak.

A székesfőváros 5 női pariskolájában az 1931/32. iskolaévben a tanulók létszáma 404 volt.

Énekoktatás az egész vonalon ugyanazzal a belső intenzitással folyt ebben az évben is, mint eddig. Az iskolai gyermekkarok folyton növekvő számú, sikerült nyilvános fellépései a nagyközönség előtt is igazolják a főváros áldozatkészségét, amellyel a szakszerű énekoktatás fenntartásáról gondoskodik. A dologi kiadásoknak a gazdasági helyzet parancsolta apasztása folytán a »ha keveset, de mindenütt« elve alapján az iskolák hangszerállományát a mindennapi használatra alkalmas állapotban tartottuk a legszükségesebb javítások elvégzésével. Néhány hordozható harmónium, számszerint 9 egész kicsiny típusú beszerzése azonban elkerülhetetlen volt.

A zeneoktatás a nagyszámú jelentkező dacára — a felvehető növendékek számának korlátozása még mindig érvényben van — ugyanabban a keretben történik, mint a múlt években. Néhány iskola megszüntetésével kapcsolatban természetesen eltolódás mutatkozott az egyes iskoláknál működő csoportok számában. A felsőbb zeneiskola a normális fejlődés útján énekzenekari együttessel is kilépett a nyilvánosság elé az eddigi solo, valamint kamarazene hangversenyeken kívül. A zeneoktatással erősen igénybevett hangszerek javításáról — a fedezeti lehetőség határain belül — gondoskodás történt. Új hangszer beszerzésétől azonban el kellett tekinteni.

Filmoktatás. A székesfőváros közoktatásügyi vezetősége már évek óta foglalkozik a filmoktatásnak a tanítás keretébe való beillesztésével. Oktató filmelőadások a székesfővárosi községi iskolákban már régóta voltak s erre a célra az iskolák tornatermeit tűzbiztos vetítőberendezéssel szerelték fel. Ennek a tornatermi vetítési rendszernek azonban az volt a hibája, hogy az iskola valamennyi tanulója, tehát a különböző osztályba járó tanulók együtt vettek részt ezeken az oktató mozielőadásokon s így egyrészt nehéz volt olyan filmeket készíteni, amelyek a különböző korú és előképzettségű tanulóknak egyaránt megfeleljenek, másrészt pedig a filmoktatás nem volt az osztálytanítás keretébe beillesztve és ezért a tanítási tervnek megfelelő rendszeres oktatás és nevelés céljára alig volt alkalmassá tehető.

Ezeket a hibákat óhajtott a székesfőváros segíteni, amikor 1932-ben elhatározta az *osztályfilmeknek* a községi iskolákba való bevezetését. Osztályfilm alatt olyan mozgófilmet értünk, amely a tanítási tervhez alkalmazkodva egy-egy tanítási óra anyagát szemlélteti. Ezeket a filmeket maga a tanító vetíti le könnyen kezelhető keskenyfilmvetítógéppel, mégpedig bent az osztályban, tanítás közben, megfelelő magyarázat kíséretében. A keskenyfilmek teljesen tűzbiztos, éghetetlen anyagból készülnek.

A székesfőváros korán felismerte az osztályfilmekkel való filmoktatásnak nagy fontosságát az iskolai nevelés és oktatás terén s ezért, a mostani gazdasági nehézségek között is, annak a községi iskolákba való, bár fokozatos, de mind nagyobb mérvű bevezetésére törekedett. Számolni kell természetesen egyrészt a filmek elkészítésének magas költségeivel, hiszen gyakran úgynevezett trükkfilmet kell készíteni, amely még

a rendes filmnél is költségesebb, másrészt a vetítőgépek drágaságával is. Ennek oka főleg abban található, hogy a gépek legfontosabb optikai részei oly precizitással készítenők, hogy azoknak gyártására még a fejlettebb külföldi ipar területén is csak néhány speciális gyár vállalkozhatik. Mindazonáltal a székesfőváros már az 1932. évben több iskolát felszerelt keskenyfilmvetítésre alkalmas gépekkel s általában a filmoktatás céljára a további években is megfelelő összeget kíván költségvetésbe beállítani.

Megindult a filmek készítése is. A székesfőváros felhívta iskoláinak oktatószemélyzetét, hogy a készítenő filmek témáinak megválasztásánál, valamint azok kidolgozásánál is működjenek közre. Irányelvül az álljon szemük előtt, hogy az osztályfilmeknek nemcsak a szigorúan vett tanításnak, ismeretszerzésnek, hanem a lélek nevelésének, az erkölcsi törekvéseknek is szolgálatában kell állniuk.

Elsősorban tehát a filmtémák összeállítására van szükség. Az oktatószemélyzet megértvén a székesfőváros vezetőségének nemes törekvéseit, nagy buzgalommal látott a munkához. Így a megfilmesítésre váró témáknak a legnagyobb pedagógiai szakértelemmel való összeállítása a közel jövőben már meg is valósítható.

Ezzel a munkával egyidejűleg a székesfőváros megkezdte néhány oktató filmtémának filmre való feldolgozását is. A filmek elkészítésére a Magyar Filmiroda részvénytársasággal kötött szerződést. A filmek készítésének pedagógiai szempontból való ellenőrzését, valamint az elkészült filmek felülbírálását a székesfővárosi oktatószemélyzet közül kiküldött »pedagógiai filmbizottság« végzi.

Az 1932. évben kilenc oktatófilm készült el teljesen és munkában van további tizenöt oktató film. A székesfővárosi iskolák oktatószemélyzetének tagjai ezenkívül máris több, teljesen kidolgozott osztályfilmszenáriót nyújtottak be, amelyeket a pedagógiai filmbizottság bírál meg.

Az eddig elkészült osztályfilmek természetesen még csak a kezdet tapogatódzó kísérletei voltak. Az eredményekből azonban máris megállapítható, hogy a kísérlet sikerült és a filmoktatás az iskolai munkának a jövőben hatalmas segítőeszköze lesz.

Az oktatófilmek témáinak a tanítási terv alapján való megállapítása után a filmek készítése teljes pedagógiai rendszerességgel fog folytatódni.

Pedagógiai Szeminárium. A Pedagógiai Szeminárium a székesfővárosi oktatószemélyzet továbbképzésére szolgál és az iskolai munka minőségének javítását, az oktatás színvonalának emelését célozza. A kezdő tanítót bevezeti az iskolai munkába, képzettségének hézagait pótolja, a már alkalmazásban lévő tanítókat pedig segíti abban, hogy állandóan haladhassanak és lépést tarthassanak a pedagógiai tudományágak fejlődésével.

Céljának megfelelően a Pedagógiai Szeminárium az 1932. évben tartott egy tanfolyamot a kezdő tanítók részére, három tanfolyamot a már működő tanítók részére és egyet az óvónők részére. Voltak ezenkívül rajztanfolyamok, tornatanfolyamok, továbbá a munkaoktatók kiképzése és továbbképzésére szülőjtanfolyamok és egy tanfolyam a kislétszámú osztályok vezetői részére. Élénk munkásságot fejtettek ki a szemináriummal kapcsolatos fizikai, kémiai, biológiai és lélektani laboratóriumok is.

A Pedagógiai Szeminárium mellett gyakorló (minta) elemi iskola működik.

Fővárosi Pedagógiai Könyvtár. A Fővárosi Pedagógiai Könyvtárban 1932 folyamán erősen megnövekedett a forgalom s az a könyvtár állományát kétszeresen meghaladta. Az emelkedés két okra vezethető vissza. Az egyik az, hogy a főváros oktatói kara egyre élénkebben érdeklődik a pedagógiai kérdések iránt; a másik ok, hogy az általános gazdasági leromlás azokat az intellektuelleket is a nyilvános könyvtárak használatára kényszeríti, akik a közel multig meg tudták szerezni a szükséges könyveket. A könyvállomány 1955 kötettel gyarapodott s ennek is jórésze duplum-beszerzés volt. A főváros tanszemélyzetének szükségletét azonban még a duplum-beszerzés sem volt képes kielégíteni s ez okból a könyvtár kénytelen volt nyilvános jellegét 1932. október havától kezdve megszüntetni s a nagyközönség kizárásával, csak a ténylegesen működő oktatói karra korlátozni.

A könyvtár életéről és munkájáról a következő adatok számolnak be:

Vétel útján 1416 kötettel, ajándékozásból 52, tagsági illetményből 10, cseréből 19 kötettel gyarapodott az állomány. A hivatalos és kötelező példányok 458 kötetet tettek ki. Az egész évi gyarapodás 1955 kötet, ami az előző 1931. évi állapothoz képest 40-7 százalékos hanyatlást jelent. Az évi gyarapodással a könyvtár évvégi össz-állománya 57.662 kötetre emelkedett. A könyvvásárlás a szakkönyvtári jellegnek megfelelően a pedagógiai, pszichológiai, filozófiai főszakoknak kedvezett (47%); a tanításhoz szükséges segédkönyvek (természettudomány, irodalmi stb. tudományok) 51%, a külön gyűjtemények 2%-os arányban gazdagodtak. A kötésre adott kötetek száma 1480 volt.

A könyvtár legnagyobb értékét a hazai és külföldi folyóiratok és szaklapok nagy száma adja meg. Ezidőszerint 315 kurrens folyóirata és szaklapja van a könyvtárnak. A hazai és külföldi folyóiratok érdemleges cikkeiről a könyvtár az olvasók számára kéthetenként jegyzéket készít.

Az évi összforgalom 122.425 kötetet tett ki. Ebből 104.509 kötet az olvasótermi, 17.916 kötet a kölcsönzési forgalomnak jutott. A könyvtárat összesen 26.456 személy használta. A kötetek forgalmában 49-2%, az olvasók számában 16% volt az emelkedés. Az olvasóteremben a legnagyobb keresettségnek a folyóiratok örvendtek: 41.305 esetben 16.000 olvasó forgatta azokat. A magyarnyelvű folyóiratokat 47%-os, az idegennyelvűeket 53%-os arányban vették igénybe a látogatók.

3. Iskolai gyermekvédelem.

Elemi iskolai napközi otthon. A székesfőváros igen nagy gondot fordít nemcsak az elemi iskolába járó gyermekek taníttatására, hanem azok nevelésére is. E célból étesítette a napközi otthonokat. A napközi otthon valamennyi iskolában működik és legtöbb iskolában több csoporttal is. A napközi otthon célja az, hogy azoknál a tanulóknál, akiknél a szülői felügyelet hiányzik vagy az valamely okból nem kielégítő, a családi otthont pótolja. A napközi otthon minden téren igyekszik a szülői házat pótolni és megmenteni a magukra hagyott gyermekeket az utcán való csavargás és annak veszélyei ellen.

A napközi otthonok vezetői elemi iskolai tanítók és tanítónők. Továbbképzésükre is gondot fordít a főváros, részükre a Pedagógiai Szemináriumban továbbképző tanfolyamokat rendez.

A napközi otthonok működése rendszerint délután 1 órától 6 óráig tart, amennyiben a helyi körülmények mást kívánnak, úgy a napközi otthon foglalkoztatási ideje a helyi kívánalmakhoz idomul. Így azokban az iskolákban, ahol váltakozó tanítás folyik, vagyis a tanulók egy része délután jár az iskolába, napközi otthon délelőtt is van.

A napközi otthonban a gyermekek a felügyelők irányítása mellett elkészülnek a következő napi feladataikkal. A megmaradó idő egy részét hasznos és szórakoztató könyvek olvasásával, verseléssel, kézimunkával és játékkal töltik el. Amennyiben az idő kedvező, úgy a szabadban játszanak. Ha az időjárás nem engedi meg, akkor is legalább sétálni viszik őket.

A napközi otthonok tanulói kivétel nélkül az iskolában kapnak ebédet, sőt több helyen az ifjúsági vöröskereszt és egyesek adományából uzsonnát is. 1932. év folyamán 300 napközi otthon csoport működött és mindegyik csoportban 30—35 gyermek nyert gondozást. Az elemi iskolai napközi otthonok áldásos működése az egész iskolaévben tart és nemcsak a tanítási napokon, hanem az évközi szünetekben is, sőt a nyári szünidőben is folytatódik. Igen sok gyermeknek a szülei a szünidő folyamán is egész nap otthonuktól távol vannak és így a magukra hagyott gyermekeket a napközi otthon összegyűjti és gondjukat viseli. De nemcsak gondjukat viseli, hanem helyes szórakoztatásukról is gondoskodik. A nyári napközi otthonok délelőtt 9 órától este 6 óráig vannak nyitva és a tanulók az egész időt a szabadban töltik.

A nyári napközi otthon tanulói Zugligetbe és Hűvösvölgybe egésznapos kirándulásokat tesznek. A kirándulások alkalmával egészséges és bő ebédet kapnak és a legvidámabb hangulatban töltik idejüket. A napközi otthonok ezenkívül összegyűjtik az iskola év végén megbukott tanulókat és azokat a következő iskolaévre előkészítik.

A napközi otthonok feletti felügyeletet a polgármesteri közoktatási ügyosztály szakfelügyelők útján gyakorolja.

Óvodai napközi otthon. A kisdédóvókkal kapcsolatosan az 1931/32. tanévben 77 napköziotthon működött, amelyek között néhány olyan napköziotthon is volt, amely több kisdédóvodakörzet napközi gondozásra szoruló gyermekeit fogadta be. A napközi otthonokban 3323 gyermek részesült gondozásban.

A gyermekotthonokban a gyermekek étkeztetéséről részben a polgármesteri IX. ügyosztály, részben pedig a gyermekotthonokat fenntartó hölgybizottság gondoskodik.

Tanoncotthonok. A székesfőváros 1932. évben nyitotta meg első tanoncotthonát a VII. ker., Kazinczy-utca 23. sz. alatti elemi iskola épületében, »Budapest Székesfővárosi Községi Tanoncotthon« elnevezés alatt. A tanoncotthonban az iparostanoncok részben ingyenes, részben pedig csekély díjazás ellenében szállásban és ellátásban részesülnek. A tanoncotthon befogadóképessége 60. Az otthonban a tanulók ezenkívül gondos felügyelet alatt állanak, hazafias és vallásos nevelésben részesülnek.

Iskolai tankönyv- és tanszerakció. Budapest székesfőváros az 1932. évben is sokat áldozott arra, hogy a szegénysorsú tanulók támogatásával megkönnyítse a nehéz anyagi viszonyok között élő szülők helyzetét. A székesfőváros ezen szociális irányú tevékenysége igen széles körre terjed ki és az élelmezésen, felruházáson kívül a

szegénysorsú gyermekeknek tanszereket, tankönyveket is juttat, annyira, hogy a szegénysorsú szülők iskoláztatási és nevelési gondjainak nagy részét magára vállalja.

Az elmúlt évben a tankönyvek központilag szereztettek be. A beszerzés ezen módjának nagy előnye az, hogy a nagytömegű vásárlásnál lényeges árengedmény érhető el. Az újonnan beszerzett könyveken kívül az előző évekről visszamaradt és még használható állapotban levő tankönyvek ugyancsak kiosztásra kerültek. A tankönyveken kívül az elemi, ismétlő és iparostanonciskolai tanulókat tanszerekkel is támogatja a főváros.

A székesfőváros 1932. évi tankönyv- és tanszerakcióját az alábbi szám adatok világítják meg.

Elemi iskolák: 121 községi elemi iskolában az 1932/33. tanévre beiratkozott 49.462 tanuló, akik közül 29.121 tanuló, vagyis az összlétszámnak 59%-a tanszereket és tankönyveket kért. Az iskolák 28.488 növendékét (az összlétszám 58%-a) részben vagy egészben el is látták tankönyvekkel. Ez a megállapítás az elemi iskola I—VIII. osztályát veszi alapul. Az elemi iskola felső tagozatában, ahol majdnem kizárólag szegénysorsú szülők gyermekei tanulnak, a tanulók 96%-át támogatta a székesfőváros tankönyvekkel és tanszerekkel.

A legszükségesebb tankönyve (abc, olvasó, földrajz, történelem, térképfüzet) megvolt 45.290 elemi iskolai tanulónak (94.7%).

Minden tankönyve megvolt 43.712 gyermeknek (89.5%).

Az elemi iskolai szegénysorsú tanulók számára a székesfőváros az 1932/33. tanévben 33.483 pengő 20 fillérért 17.715 darab tankönyvet és térképfüzetet vásárolt. Az előző évekről visszamaradt 64.285 darab tankönyv és térképfüzet. Az 1932/33. tanévben így 82.000 darab könyv és térképfüzet állott a szegénysorsú tanulók támogatására rendelkezésre.

Tanszerekkel (toll, irón, radír, füzetek, rajszerek, kézügyességi oktatáshoz szükséges eszközök és anyagok) ugyanezen tanévben 18.700 tanulót látott el a főváros. Tankönyv- és tanszersegélyben elsősorban a szegényebb városrészek, főleg a külteképek iskoláinak tanulói részesülnek, úgyhogy akadnak olyan iskolák is, amelyekben minden tanulót támogatott a főváros.

Az elemi iskolák VII—VIII. osztályai számára (amely osztályokban még nincsenek rendszeres tankönyvek) 5000 darab ifjúsági és irodalmi művet szerzett be a székesfőváros.

Továbbképző iskolák: Az 1932/33. tanévben megnyitott 27 továbbképző (ismétlő) népiskolába beiratkozott 4175 tanuló. Ezek közül tankönyvet és tanszert kért 3982, támogatásban részesült 3277 tanuló (77.3%). Az előző évekről visszamaradt 2582 darab tankönyvhöz hozzávéve az 1932. évben 1599-15 pengőért beszerzett 430 darab könyvet, összesen kiosztásra került 3012 darab tankönyv.

Ingyen tanszert 2167 ismétlőiskolai tanuló kapott.

Iparostanonciskolák. Az 1932/33. iskolaévben fiú- és leányiparostanonciskolának az újabb beszerzésekkel együtt 6500 darab tankönyv állott rendelkezésükre. Ezeket a könyveket főleg azok között az iskolák között osztották szét, amelyekben a gazdasági válságtól legerősebben sújtott iparágak tanoncai tanulnak.

A tanév végén körülbelül 1500 darab irodalmi és ipari szakkönyv osztott szét jutalomképen a jobb előmenetelű iparostanoncok között.

Tanszersegélyben az 1932/33. tanévben 1231 iparostanonciskolai tanuló részesült.

Polgári iskolák. A polgári iskolai szegénysorsú tanulók számára az 1932/33. tanévre 17.040:38 pengőért 5252 darab tankönyv szereztetett be. A régebbi készletből rendelkezésre állott 15.000 darab tankönyv és térképfüzet, úgyhogy kiosztásra került 20.242 darab tankönyv és térképfüzet, amelynek értéke körülbelül 42.000 pengő.

Középiskolák. Ezen iskolatípusnál 9500 pengőért 2743 darab tankönyvet szereztek be, amelyhez hozzávéve a középiskolai segélyző könyvtárak 8500 darab tankönyvből álló készletét, rendelkezésre állott 11.243 darab tanykönyv körülbelül 23.500 pengő értékben.

Összesítve a felsorolt öt iskolafaj tankönyv-akcióját, szegénysorsú tanulók számára beszereztetett 61.723:19 pengőért 26.140 darab új tankönyv. A régebbi beszerzésekből rendelkezésre állott összesen 96.867 darab könyv, úgyhogy a szegénysorsú tanulók támogatására felhasználható volt 123.007 darab tankönyv.

Iskolaorvosi intézmény. Adminisztracionális tekintetben a közoktatási ügyosztály hatáskörébe tartozó iskolaorvosi szolgálat az 1932/33. tanév első felében 290 közoktatási intézet 88.743 tanulója terjedt ki.

A tanulók létszáma a következőképen oszlott meg:

88 kisdédóvóban	4.650 fiú,	3.827 leány.
121 elemiben	24.175 «	22.316 «
53 polgáriban	11.888 «	14.258 «
10 felsőkereskedelmiiben	2.192 «	1.741 «
2 reáliskolában	1.141 «	—
4 líceumban	—	1.630 «
5 nőipariskolában	—	332 «
3 kereskedelmi szaktanfolyamon	—	245 «
1 kertgazdasági iskolában	—	46 «
1 háztartási iskolában	—	160 «
1 kertészképzőben	55 «	—
1 felsőmezőgazdasági iskolában	87 «	—
Összesen	44.188 fiú,	44.555 leány.

Az iskolák az egészségügyi ellátás szempontjából 64 iskolaorvosi körzetbe tartoznak, amelyek mindegyikében egy iskolaorvos és egy iskolanővér látja el a szolgálatot. Egy körzetre átlag 1386 tanuló esik.

Az iskolaorvosi intézmény egész személyzete az 1932. évben 64 iskolaorvosból, 39 iskolaszakorvosból és 21 iskolaszakorvosi nővérből (asszisztensnőből) állott.

Az iskolaorvosok rendelőszobái az iskolákban a földszinten, a bejáráshoz közel nyernek elhelyezést. Mindegyik rendelőnek külön várószobája van, a helyiségek fekvése, megvilágítása, szellőzése, falai, padlója a higiéné követelményeinek mindenben megfelelnek. Berendezésük mintaszerű.

Az iskolaorvosok az iskolaév elején elvégezték az általános vizsgálatokat, amelyek alapján kiválasztották a szembetegeket (trachoma-vizsgálat), a torna, rajz és kézimunka alól felmentendő tanulókat, az év folyamán pedig az illetékes idegszakorvossal együtt megejtették a kislétszámú osztályokba áttelepítendő tanulók vizsgálatát, nemkülönb a gyógytornára küldött gyermekek vizsgálatát is.

Ők jelölték ki az étkeztetési akció ebédjében, nyaralásban, tej- és csukamájolaj-ellátásban részesülő gyengén fejlett szegénysorsú tanulókat. A szülők számára egészségügyi tárgyú előadásokat tartottak, a gyermekek ipari pályaválasztásánál a szülőknek tanácsot adtak és az egészségtan tanítását ellátták.

A székesfővárosi iskolaszakorvosi rendelők száma 22. Ezekben négy szem-, kettő fül-, kettő orr-, torok-, gége-, kettő ideg-, három belgyógyász-, egy bőrgyógyász-, három testgyógyász-, egy röntgenszakorvos és 21 fogorvos látja el a szolgálatot 21 iskolaszakorvosi nővér (asszisztensnő) segítségével.

A szakorvosi rendelők a főváros különböző pontjain és a megközelíthetőség könnyítése érdekében lehetőleg körzeteik központjában nyertek elhelyezést.

A szakorvosok a hatóságilag igazolt szegény szülők gyermekeit gyógykezelésbe vették és részükre ingyenyógyszert és gyógyászati segédeszközöket (szemüveg, talpbetét stb.) is rendeltek.

A tüdőbajos gyermekek vizsgálatát a 10 székesfővárosi tüdőbeteggondozó intézet végezte.

A fogorvosok az év elején megvizsgálták az elemi iskolák elsőosztályos tanulóit és kiválasztották azokat, akik kezelésre szorultak. A már kezelt tanulókat ellenőrző vizsgálat alá vették. Fogkezelésben csak az igazolt szegénysorsú tanulók részesülhettek.

Gyógytornaoktatás. A gyógytornaoktatásnak a fővárosi iskolákba való bevezetése a háborús évekre vezethető vissza, amikor a fővárosi iskolák tanulói között igen sok tanulónál volt észlelhető a vérszegénység, abnormális testi gyengeség vagy fejletlenség, nagyfokú idegesség, továbbá kezdődő gerincelferdülés (scoliosis).

Az ilyen gyenge, beteges gyermekeket a szülők rendszeren felmentették a testgyakorlati órák látogatása alól s így őket még a reménytől is megfosztották, hogy valaha bajuktól megszabaduljanak.

Ilyen esetekben vált szükségessé, hogy a rendes testgyakorlati órákban részt nem vevő tanulókat kiválogassák és külön gyógytornaórákban részesítsék.

A székesfővárosi gyógytornatanfolyamokra küldendő tanulókat a testnevelési tanárokkal egyetemben az iskolaorvosok válogatják ki, minden év szeptember havában. A kiválogatott tanulókat a gyógytornatanfolyamokhoz beosztott ellenőrző szakorvos vizsgálja felül és osztja be az egyes csoportokhoz.

Az 1932/1933. iskolai évben 117 székesfővárosi iskolából kiválogatott hibás testalkatú tanulót 55 tornateremben 136 csoportban átlag 30—40-es létszámmal foglalkoztattak a külön képesítéssel bíró gyógytorna-tanárok.

Speciális tornagyakorlatokat orvosi felügyelet alatt végezték az arra rászoruló gyermekek, akiknek a száma az elmúlt iskolaévben 5000-en felül volt.

Iskolanővéri intézmény. Az 1932. évi létszám a következő: az intézmény élén a vezető-iskolanővér áll, aki a melléje beosztott három központi iskolanővér segítségével irányítja a többi iskolanővér működését. Ugyancsak a központban teljesít szolgálatot a gyermekotthonok felügyeletével megbízott két iskolanővér is. A kerületekben 14 iskolanővér látja el a szolgálatot, az iskolaorvosi körzetekben pedig 64 körzeti iskolanővér.

Az iskolanővéri intézmény működését feltüntető adatokat alább ismertetjük.

A körzeti iskolanővérek az 1931/1932. iskolaév folyamán 18.044, a kerületi iskolanővérek 1503, összesen tehát 19.547 környezettanulmányt végeztek.

1. Az intézmény erkölcsi támogatásban részesített 1186 gyermeket. Ezek közül

családi gondozáshoz juttatott	771	gyermeket
intézetben elhelyezett	84	«
átmeneti otthonban elhelyezett	95	«
menhelyben elhelyezett	13	«
az árvaszek útján nyert támogatást	43	«
a gyermekrendőrség pártfogásába adott	106	«
a fiatalokorúak felügyelőhatóságának átadott	74	«

2. Anyagi támogatást nyújtott 49.676 esetben 299.417-14 pengő értékben és pedig :

pénzsegélyt kapott társadalmi úton ...	473	esetben	3.511	P 80 f
pénzsegélyt előljáráságtól	108	«	600	« — «
iskolanővéri központtól	131	«	2.262	« 34 «
cipőt kapott	8.349	«	101.316	« — «
cipőtalpalást	13.269	«	50.724	« — «
ruhaneműt kapott	10.899	«	57.970	« 20 «
fehérneműt kapott	7.677	«	23.146	« 02 «
télikabátot kapott	1.400	«	34.062	« 10 «
élelmiszersegélyt kapott	394	«	2.726	« 68 «
kedvezményes tejutalványt kapott	6.800	«	22.848	« — «
egyéb segítséget kapott	114	«	250	« — «
munkaközvetítés	62	«	—	« — «

3. A mulasztók ellenőrzése 1801 esetben történt a következő eredménnyel :

notórius mulasztókból beiskoláztatott	148	gyermek
betegség miatt be nem iskolázható	74	«
hatóságilag büntetve	41	«
elköltözött vagy meghalt	1.538	«

4. Egészségügyi támogatásban részesített az intézmény 1745 tanulót, mégpedig :

kórházba helyeztetett	98	gyermek
pszichológiai vizsgálat alá vétetett	250	«
gyógyszersegélyt kapott	8	«
szemüveget kapott	1.175	«
lúdtalpbetétet kapott	194	«
egyenestő fűzőt kapott	13	«
járógépet vagy ortopédcipőt kapott	7	«

Az iskolanővérek gyermekbírószági tárgyaláson 158 esetben jelentek meg. Az ügyek intézése közben 3075 hivatalos útát tettek meg, 143 esetben vettek részt szakelőadásokon és szülői értekezleteken, ezenkívül a legtöbb iskolában évvégi beszámolót tartottak.

Gyermekotthonok. A gyermekotthonok száma az elmúlt évben hárommal emelkedett és most már 13 gyermekotthon van a székesfőváros területén, amelyekben 2—6 éves gyermekek egész napi gondozásban és ellátásban részesülnek. A gyermekotthonok helyiségeit és személyzetét a székesfőváros adja, az élelmezésről pedig részben a polgármesteri IX. ügyosztály, részben pedig a gyermekotthonokat fenntartó hölgybizottság gondoskodik társadalmi úton.

A gyermekotthonok legfőbb és leghathatósabb pártfogója a Kormányzóné Ő főméltósága, aki maga is több száz gyermek ellátásának költségeit viseli.

A gyermekotthonok a következők:

- a Kormányzóné Ő főméltósága gyermekotthona a VI. ker., Tatai-úton,
 - a III. ker., Kiscelli-úti gyermekotthon,
 - a III. « Vörösvári-úti gyermekotthon,
 - a VI. « Babér-utcai Mária gyermekotthon,
 - a VI. « Szekszárdi-úti gyermekotthon,
 - a VI. « Angyalföldi-úti gyermekotthon,
 - a VII. « Káldi-utcai gyermekotthon,
 - a VII. « Telep-utcai gyermekotthon,
 - a VII. « Uzsoki-utcai gyermekotthon,
 - a IX. « Vágóhid-utcai gyermekotthon,
- ezenkívül az 1932. évben nyílt meg:
- az I. ker., Diószegi-úti gyermekotthon,
 - a III. « Szépvölgy-utcai gyermekotthon és
 - a X. « Maglódi-úti gyermekotthon.

Az otthonokban összesen 945 gyermek gondoztatik.

Csukamájolaj akció. A csukamájolajjal való táplálást a községi iskolákba 1929-ben vezette be a 4761/1929—VII. számú tan. határozat. Az 1930/31. és 1931/32. tanévben átlag 3000 — az iskolaorvosok által kiválasztott — rászoruló gyermek részesült csukamájolaj-táplálásban.

Az 1932/33. tanévben valutáris nehézségek folytán a csukamájolaj beszerzése akadályokba ütközött, s így a csukamájolaj-táplálás helyett a 164.538/1932—VII. számú polgármesteri határozat alapján ingyentejakció bonyolítottatott le, amelynek során a székesfőváros 51 legszegényebb iskolájában (egyenként napi 10—20 üveg) összesen naponta 706 darab 2 deciliteres üveg tej osztatott ki az iskolaorvosok által kiválasztott szegénysorsú gyermekeknek. Ez az akció 1932. november 3-tól 1933. évi március hó 7-ig tartott, amely idő alatt kiosztatott összesen 60.545 palack tej 4443.95 pengő értékben.

4. A közoktatásügy szolgálatában álló intézmények.

Községi tanszerbeszerző, tanszernyilvántartó és tanszerjavító intézet. Az intézet feladata a székesfőváros községi iskoláit a szükséges tanszerekkel és szemléltető-eszközökkel ellátni és a pedagógiai kívánalmaknak megfelelően felszerelni. Ezt részben az új eszközöknek központilag való beszerzésével éri el, részben pedig azáltal, hogy azokat a tanszereket, amelyek a hazai piacon nem kaphatók, maga készíti szakszerű pedagógiai irányítás mellett.

Az egyes iskolák és intézetek részéről igényelt tanszereknek központilag való beszerzése már csak azért is szükséges, mert a nagybani bevásárlás révén igen lényeges ármegtakarítás érhető el. Továbbá központosított kiszolgálás révén a tárgyak leltári ellenőrzése jól megoldható és ebből kifolyólag az egyes iskolák feleslegeinek nyilvántartásával más iskolák hiányai kielégíthetők s az új beszerzések nélkülözhetők. Egyúttal jelentékeny támogatást nyújt a hazai tanszeriparnak, mely az intézet útmutatásait és szaktanácsait gyakran és eredményesen veszi igénybe.

Az intézet egyik főfeladata a használat folytán elkopott vagy elrontott tanszereknek házikezelésben való kijavítása, ami önmagában véve is lényeges költségmegtakarítást jelent, mert a tönkrement tárgyak alkatrészei újból bedolgozhatók.

Erre a célra szolgálnak az asztalos-, műszerész-, állattani tömő-, szobrász- és gyűjteménykészítő-műhelyek, melyekben összesen 10 ember dolgozik. A felsorolt műhelyek által végzett munkák anyagértéke (munkabér, házbér, fűtés, világítás nélkül) 1932. január hó 1-től december hó 31-ig kereken 3000 pengő, vagyis a selejtezett tárgyak újra bedolgozott alkatrészein kívül ennyi anyag vásárlásával rendben tartották az összes iskolák szertárait.

Az iskoláknak kiadott taneszközöket is az intézet tartja nyilván, s a leltári nyilvántartás által a felelősség megteremtésével és az elkallódás lehetőségének kizárásával a székesfővárost az indokolatlan kiadásoktól megóvjá.

A székesfővárosi üzemek megvizsgálására alakított bizottság annakidején az intézetnek nemcsak fenntartását, hanem továbbfejlesztését és helyiségei számának növelését is kívánatosnak tartotta és hangsúlyozta, hogy a szakműhely nagyobb befektetéssel még eredményesebben működne, s jótékony hatással lehetne a tanszeripar és tanszerkereskedelem céltudatos fejlesztésére is. Az intézet nem üzem, hanem a közoktatási ügyosztály tanszerbevásárló, elosztó, javító és leltározó szerve.

Az intézet vagyona felszerelésben 1932. év december 31-én 60.438 pengő. A raktáron levő s kiosztandó taneszközök értéke 208.877 pengő, az 1932. év folyamán kiszolgáltatott taneszközök értéke — mely évről-évre a költségvetésben állapítatik meg, nem számítva a javításokat — az egyes iskolatípusok szerint a következőképpen oszlik meg:

Kisdédővók részére	6.300 P
Elemi iskolák részére	42.800 «
Polgári iskolák részére	34.200 «
Továbbképző iskolák részére	1.350 «
Iparostanonciskolák részére	4.500 «
Kereskedőtanonciskolák részére	810 «
Reáliskolák részére	4.050 «
Leányközépiskolák részére	1.800 «
Felső kereskedelmi iskolák részére	9.000 «
Kereskedelmi szaktanfolyamok részére	405 «
Pedagógiai Szeminárium részére	900 «
Kertészképző iskola részére	1.800 «
Maglódi-úti kertgazdasági tanfolyam részére	360 «
Felső mezőgazdasági iskola részére	900 «
Női ipariskolák részére	4.275 «
Gyógypedagógiai intézetek részére	450 «

Összesen 113.900 P

Iskolai bútorjavító-műhely. A műhely által az 1932. évben végzett munkák értéke 96.486-58 pengőt tett ki.

A műhely vezetősége a közoktatási ügyosztály intézkedései alapján az iskolai bútorok és felszerelési tárgyak (iskolai padok, szekrények, székek, fogasok, munka- és laboratóriumi asztalok, rajzasztalok stb.) beszerzése alkalmával több esetben versenytárgyalást tartott, amelynek eredményeképpen az 1932. évben a fővárosi iparosok és kereskedők 18.801-87 pengő értékű munkához, illetőleg szállításhoz jutottak.

5. A székesfőváros leventeintézménye.

1934. január 24-én lesz tíz éve annak, hogy a Testnevelési Törvény végrehajtási utasítása életre hívta a magyar ifjúság leghatalmasabb szervezetét: a leventeintézményt, mely évről-évre egyre népszerűbb lesz a társadalom minden rétegében. Az állam gondoskodása, a magyar társadalom megértő szeretete, a testnevelési szervek lelkes, önzetlen munkája tette lehetővé a nagyszerű fejlődést, az intézmény teljes kiépülését.

Ebben a lelkes nemzetmentő, népművelő munkában követésreméltó jó példával jár elől a székesfőváros. Évről-évre beszámolunk a fővárosi leventeintézmény munkásságáról és ezekből a beszámolókból örömmel látjuk a nagyszerű fejlődést, a biztató jövőt.

A fővárosi leventeintézmény kilencedik esztendeje az 1932. esztendő is az emelkedés, a felfelé ívelés jegyében telt el. A leventeegyesületekben folyó intenzív testnevelési munkáról a leventekiképzés minden ágát magába foglaló versenyek tesznek tanubizonyosságot. Az 1932. évi szertorna- mezei futóverseny, birkózó-, ökölvívó-, evező- és céllövőversenyekről az alábbiakban számolunk be.

Bajnoki leventeversenyek. Szertorna. Budapest Székesfőváros Testnevelési Felügyelősége március hó 6-án tartotta meg az 1932. évi levente bajnoki szertornászversenyt az Abonyi-utcai iskola tornatermében. Mint minden évben, úgy ezidén is ez egyik kiemelkedőbb pontja volt a felügyelőségi versenysorozatnak. A leventék igen szép előhaladása, lendületes és kifogástalan stílusú gyakorlatai, a talajtornacsapatok artistaszerű mutatványai a legnagyobb elragadtatást váltották ki a megjelent közönségben.

Versenyszámok: a) Egyéni bajnoki verseny nyujtón. b) Egyéni bajnoki verseny korláton. c) Egyéni bajnoki verseny gyűrűhintán. d) Egyéni bajnoki verseny lovon. e) Összetett egyéni bajnoki verseny a négy szeren. f) Csapatbajnoki összetett verseny a négy szeren. g) Csapatbajnoki talajtornaverseny.

A versenyen 85 versenyző vett részt s az a legszebb eredménnyel zárult.

Mezei futóverseny. Fővárosi leventék mezei futóversenye április hó 17-én két csoportban került lebonyolításra. A seniorok csoportjában az első az 5 km-es távot 16 p 38.2 mp alatt; a juniorok csoportjában a 3 km-es távot 9 p 58.8 mp alatt tette meg.

Ökölvívás. A Székesfőváros Testnevelési felügyelősége március hó 13-án, vasárnap délután rendezte meg az 1932. évi leventebajnokságot a Beketow-cirkuszban. A verseny, mely országos viszonylatban is legelsőrangú sportlátványosságot nyújtott, minden tekintetben igen szépen sikerült, úgy a kifogástalan rendezést illetőleg, mint az általános érdeklődés és erkölcsi siker szempontjából.

Birkózás. A Székesfőváros Testnevelési Felügyelősége az 1932. évi bajnoki birkózóversenyt március hó 20-án tartotta meg a Beketow-cirkuszban nagyszámú érdeklődő közönség jelenlétében. A verseny, amely hat súlycsoportozatban került lebonyolításra, igen szép eredménnyel zárult.

Úgy az ökölvívó, valamint a birkózóversenyen minden súlycsoportban a bajnok nyerte a Testnevelési Felügyelőség bajnoki oklevelét, nagy ezüst érmét és tiszteletdíját, a 2., 3. és 4. helyezett pedig kisézüst, illetve nagy- és kisbronzérmet nyert.

Céllövészet. Budapest Székesfőváros Testnevelési Felügyelősége az 1932. évi levente bajnoki céllövő versenyt szeptember hó 24-és 25-én tartotta az V. kerületi leventék részére egyéni és csapatversenyek keretében.

A versenyen a testnevelési vezetők, oktatók, segédoktatók és leventék külön csoportban vettek részt.

Minden versenyző tíz lövést tett 50 méter távolságból az 50 méteres kör-céltáblára. Ehhez képest az elérhető legjobb eredmény 100 egység.

A vándordíjakon kívül kiosztásra került 38 tiszteletdíj. Az egyéni versenyben az első a Felügyelőség nagy ezüst érmét nyerte, a helyezettek pedig kis ezüst, illetve bronz éremmel lettek kitüntetve.

A tiszteletdíjakat, valamint az érmekezt a verseny befejeztével buzdító beszéd kíséretében ünnepélyes keretek között Szabó Sándor vezértanácsnok az OTT. társelnök-helyettes osztotta ki a győzteseknek.

Évzáró sportünnepély. A székesfővárosi leventék évzáró sportünnepélye június hó 12-én este a Millenáris pályán rendkívül ünnepélyes keretek között, a leventeintézmény igazi célkitűzésének megfelelően, a tömegmozgalom, az összhangzatos testi és szellemi nevelés legteljesebb sikere jegyében folyt le.

A székesfőváros leventemozgalma nem maradhatott meg pusztán csak egy testnevelési intézmény megszokott keretei között, mert ebben az esetben nem válthatta volna valóra azokat a célkitűzéseket, melyek a Testnevelési Törvény alkotói előtt oly sokat ígérőleg lebegtek. A székesfővárosban csupán csak a testnevelési eszközök biztosításával nem lehetett volna a nemzeti gondolat jegyében fogant leventeintézmény legmagasztosabb célkitűzését: a testben, lélekben épebb, nagy tettekre hivatott új nemzedék nevelésének elvét megvalósítani.

Ez az elgondolás vezette céltudatos munkájában mindenkor a Székesfővárosi Testnevelési Bizottságot a leventeifjúság nevelése körül. Ennek az összhangzatos testi és szellemi nevelésnek szolgálatába állította a Testnevelési Bizottság az 1932. évi évzáró sportünnepélyt is, melyen a helyesen elgondolt és kitűnően keresztülvitt testnevelési rendszerhez a nemzeti szellemet ápoló hangulatos táború adott méltó keretet.

A díszpáholyban József és Albrecht kir. hercegek és Ripka Ferenc főpolgármester foglaltak helyet. A himnusz hangjaira, melyet a százfőből álló leventezeneke játszott, mintegy varázsütésre emelkedett fel a tribünöket elborító élő emberhegy, a pályán pedig eskühöz emelt kézzel 2000 levente ereszkedett féltérdre. Majd a Himnusz hangjai után a reflektorok fényében, »recece, recece, nem vagyok én kapitány...« dallamára kiválóan betanított fapuskagyakorlatokat mutattak be.

A fapuskagyakorlatokat tízszer négyszáz méteres stafétafutás, majd pedig 2 nyujtón és 35 korláton szertorna követte. Elragadó látvány volt a csoportonkint más-más színű öltözékes tornászok káprázatos talajtorna bemutatója, amelynek gyakorlatai artistamutatványoknak is beillettek volna. A legjobban egy kis gyermek-tornász tetszett, aki gyakorlataival valósággal elbűvölte a nézőközönséget.

Őszinte derűt keltett a hétszer 25 méteres staféta verseny tréfás változataival, melynek keretében a legfiatalabb korosztályú leventék zsákbán, gólyalábon, hordón és létrákon versenyeztek. Igyekezetüket derűs kacagással honorálta a közönség.

Nagy tetszést aratott a különböző színű öltözetben társasjátékokat bemutató csoport színpompás, tarka képe, melyben 500 levente vett részt. A mutatványok

a reflektorok fényében nagyszerű látványt nyújtottak. A közönség annyira el volt ragadtatva a gyönyörű gyakorlatoktól, hogy közülük többet meg kellett ismételni.

A díjkiosztás után következett az ünnepély második része: a tábortűz. Az elsötétített pályán egyszerre kigyúlt a tábortűz, melynek fénye mellett a leventetábor képe tárult elénk. Háttérben Észak, Nyugat, Kelet és Dél, középen pedig Hungária szimbolikus szoboralakja körül jelmezcsoporthoz hasonló csoportja állt. A nagy tetszéssel fogadott irredenta jelenetnél a háttérben álló szoborcsoportok vakító fényözönnel hirdették a feltámadást. Közben a levente-zenekar a Hiszekegyet játszotta, melynek felemelő hangjai mellett reményteljes, a szebb jövőbe vetett törhetetlen, bizakodó hangulatban ért véget a nagyszerű lélekemelő leventeünnepély.

A fővárosi leventék evezőversenye. Budapest Székesfőváros Testnevelési Felügyelősége az evezős sport fejlesztése céljából a lágymányosi levente vízi sporttelepen, mely 1932. évi június hó 29-én nyílt meg, evezős tanfolyamot állított fel. A tanfolyam melyen 90 levente vett részt, október hó 30-án evezős versennyel nyert befejezést.

Kegyeleti staféta. A MASz. október hó 6-i kegyeleti stafétáján a fővárosi leventeegyesületek 11 csoporttal vettek részt.

Az 1932. évi székesfővárosi leventeversenyek bajnokai. Az 1932. évi szertorna-, birkózó, ökölvívó, mezei futó, evezős és céllövő versenyen bajnoki címet nyertek:

Szertorna.

Ökölvívás.

Nyujtón: Kaderabek Lajos VII. ker.
Korlátón: Grünfeld József VI. ker.
Gyűrűhintán: Kaderabek Lajos VII.
Lovon: Kaderabek Lajos VII. ker.
Összetett versenyben: Kaderabek Lajos

VII. ker.

Csapatversenyben bajnok a négy szerező:
a VI. ker. csapata.

Talajtorna csapatversenyben bajnok:
a IX. ker. csapata.

Összetett pontversenyben bajnok: a
VII. ker. csapata.

Birkózás.

Légsúly: Balogh István VI. ker.
Pehelysúly: Koltai László VI. ker.
Könnyűsúly: Fecske Béla VIII. ker.
Kisközépsúly: Ferenczy Károly

VIII. ker.

Nagyközépsúly: Bienenstock Miksa
VI. ker.

Nehézsúly: Plementás József VI. ker.
Csapatversenyben: a VI. ker. csapata.

Légsúly: Szabó János VII. ker.

Bantamsúly: Énekes Vilmos VI. ker.

Pehelysúly: Énekes István VI. ker.

Könnyűsúly: Lovass Imre VII. ker.

Weltersúly: Kosik Miklós X. ker.

Középsúly: Tatai József VI. ker.

Kisnehézsúly: Gárdos László VI. ker.

Nehézsúly: Körösi Sándor IX. ker.

Csapatversenyben: a VI. ker. csapata.

Mezei futóverseny.

Szenior: egyéni versenyben bajnok
Simon István V. ker.

Szenior: 10-es csapatversenybajnok a
X. ker. csapata.

Céllövészet.

Egyéni versenyben: Kunyik Kálmán
VII. ker.

Csapatversenyben: a VII. ker. csapata.

Evezés.

Bajnok III. ker. csapata.

Az országos leventeversenyeken elért eredmények. Az I. testnevelési kerület 1932. évi bajnoki ökölvívó versenye április hó 4-én folyt le, melyen Budapest székesfőváros, Pest, Hont és Esztergom vármegyék válogatott leventéi vettek részt.

A verseny két osztályban került lebonyolításra és mindkét osztályban a székesfővárosi leventék győztek nagy fölénnyel.

Az I. oszt. versenyben a fővárosi leventék öt első díjat nyertek, úgymint a légsúly, bantamsúly, pehelysúly, könnyűsúly és kisnehézsúly bajnokságot, a II. oszt. versenyben pedig 6 bajnokságot.

Pontversenyben első lett Budapest 135 ponttal, második Pest megye 69 ponttal, harmadik Hont megye 36 ponttal, negyedik Esztergom megye 2 ponttal.

A VI. országos levente céllövőversenyt az Országos Testnevelési Tanács III. szakbizottsága 1932. évi október hó 23-án Budapesten a Marcibányi-téri polgári lövöldében tartotta meg egyéni és csapatversenyek keretében.

A székesfőváros leventéi ez alkalommal is kitüntették magukat. Csapatversenyben az 1. és 3. díjat, az oktatók egyéni versenyében az 1., a leventék egyéni versenyében pedig a 2. díjat nyerték.

Nyári táborozás. A leventeintézmény keretén belül megszervezett leventetáborozás biztosítja leginkább a testnevelési törvény célkitűzését: az ifjúság összehangzatos testi, szellemi és erkölcsi nevelését és e mellett általános népegészségügyi és szociálpolitikai szempontokból is igen nagy jelentőséggel bír.

A leventetáborozás jelentőségében minden más ifjúsági, iskolai cserkész- és gyermeknyaraltatási akciót felülmúl nemcsak azért, mert számbelileg ez a legnagyobb magyar ifjúsági intézmény, hanem azért is, mert a leventeegyesületekbe tömörült iskolán kívüli ifjúság a legkülönbözőbb társadalmi rétegből származik. Különösen áll ez a fővárosi iskolán kívüli ifjúságra, melynek zöme egész éven át egészségtelen műhelyekben, gyárakban keresi mindennapi kenyerét. És még ez a jobbik eset! De hányan vannak, akik munka, kenyér nélkül a legnagyobb nélkülözések közepette kénytelenek eltölteni leventeköteles éveiket. Ezek számára 2—3 hetes nyári táborozás nemcsak szórakozást, üdülést, preventív egészségápolást jelent, hanem nélkülözhetetlen életfeltételt. A szabad természetben eltöltött két-három hét ezeknél az ifjakkal valósággal csodát művel. Testben megerősödve, lélekben megújítva térnek vissza újra foglalkozási helyükre. Egészséges test, derült tiszta lélek pedig könnyen visszaveri azokat a nyílt és földalatti internacionalista támadásokat, melyeknek lépten-nyomon ki van téve a gyárakban, műhelyekben dolgozó leventeköteles ifjúság munkás.

A leventetáborokban nyílik a legjobb alkalom, hogy az iskolán kívüli ifjúságot nemcsak testileg, de lelkileg is előkészíthessék a rájuk váró nagy nemzeti feladatok megoldására. A táborozás adja meg ugyanis az oktató és levente közötti szükséges szoros és megértő kapcsolatot, bensőséges viszony megteremtésére a legjobb alkalmat, mely az iskolán kívüli ifjúság lelki és szellemi nevelésénél nélkülözhetetlen.

Ezek a kézenfekvő nevelési, egészségügyi és szociálpolitikai szempontok teszik nagyjelentőségűvé a leventetáborok felállításának szükségét, különösen a városi ifjúság számára.

A Székesfőváros Testnevelési Bizottsága, átértékelve a kérdés nagy jelentőségét, a nyári szünidőt a leventetáboroztatás céljaira használja fel. Nagy anyagi áldozatok árán évről-évre szélesebb alapokra építi az úgy népegészségügyi, mint szociálpolitikai szempontból egyaránt nagyjelentőségű nyári táborozás intézményét.

A táborhelyek megválasztásánál kettős szempont vezette a Testnevelési Felügyelőséget és pedig : hogy a táborok víz mellett legyenek, ahol a vízisportok (úszás, evezés, vitorlázás) gyakorolhatók legyenek, amely rendkívül egészséges és hasznos sportágak gyakorlására a kiképzési időszak alatt kevés alkalom van, továbbá, hogy a leventék a táborozás alkalmával földrajzi, történelmi és kulturális ismereteiket kibővíthessék.

A Testnevelési Felügyelőség a fenti szempontok figyelembevételével, a nyári táborokat ez évben is a Balaton partján állította fel a következő helyeken : Balaton-Aliga, Szántód, Fonyód, Boglár és Szárszó.

A nyári táborozás június hó 26-án kezdődött és augusztus 20-áig tartott. Egy-egy csapat táborozási ideje 14 nap volt.

A táborba vonuló leventék indulását egészségügyi szemle előzte meg. Mind-egyik levente súlyát pontosan megmérték és így egy-egy táborozás után megállapítható volt a súlygyarapodás, mely a nyaraló leventék 95%-ánál átlagosan 1—1 és $\frac{1}{2}$ kilót tett ki. És ez nem is csoda, ha tekintetbe vesszük azt a kiadós, ízletes étkezést, amiben a nyaraló leventéknek részük volt.

A tábori életet a Testnevelési Felügyelőség által kiadott egységes tábori rend szabályozta, amely a következő volt :

6 órakor ébresztő; 6—7-30-ig öltözködés, táborrend-helyreállítás, ima és reggeli; 7-30—8-ig orvosi vizsgálat; 8—10-ig kötelező foglalkozás a táborvezető intézkedése szerint; 10—11-ig szünet; 11—13-ig játék, fürdés, evezés, úszás; 13—15-ig ebéd, mosogatás, utána pihenő, őrsváltás, napkúra, levélfírás; 15—18-30-ig céllövészet, fürdés úszás, játék stb; 18-30 órakor parancskiadás; 19 órakor vacsora; 19-30—21-ig ének, szavalatok, szórakozás, tábortűz stb; 21 órakor takarodó.

A napi foglalkozáson, úszáson, evezésen kívül majdnem minden tábor rendezett kisebb-nagyobb tanulmányi kirándulásokat a Balaton vidékének és kultúrintézményeinek megismerése céljából.

Különös súlyt helyezett mindegyik tábor vezetősége a tábortűzek tartására, melyeken a leventék zene-, ének-, szavalószámokkal szerepeltek. Ezek a tábortűzek, melyeket nagyszámú közönség látogatott, a leventemozgalom iránt a társadalom érdeklődését állandóan ébrentartották és így igen fontos propagandaeszköznek bizonyultak a leventeeszme terjesztésére a társadalom minden rétegében.

Az egyes csoportok táborhelyét és idejét a következő oldalon lévő táblázat tünteti fel.

A siófoki leventeüdülőben a vízisport fejlesztése céljából felállított vitorlás tanfolyamon ez évben is három csoportban nyertek kiképzést a leventék (segéd-oktatók). A tanfolyam június 20-án kezdődött és augusztus hó 20-án végződött. Egy-egy 30 főből álló csoport kiképzése három hétig tartott.

Az Érden létesített üdülőház ez évben szolgálta elsősorban a leventenyaraltatás célját. Itt az üdülés már június 13-án vette kezdetét és befejezést nyert augusztus 31-én. Itt azok a gyengébb szervezetű leventék nyaraltak, akiket az orvosi vizsgálat hegyi levegőre ajánlott. Egy-egy csoport nyaralási ideje 18 napig tartott. Ez a beosztás tette lehetővé, hogy négy csoportban 300 levente és oktató (288 levente, 12 oktató) részesülhetett a szükséges nyári üdülésben.

A székesfőváros I—X. kerületeinek leventenyaraltatása 1932-ben.

Kerület	Táborhely	Csoport	Időszak	Létszám
I.	Balatonaliga	1	VI. 26-től VII. 9-ig	168
		2	VII. 10-től VII. 23-ig	
II.	Balatonboglár	1	VI. 26-től VII. 9-ig	84
III.	Fonyód	1	VIII. 7-től VIII. 20-ig	84
IV.	Szántód	1	VI. 26-től VII. 9-ig	84
V.	Balatonboglár	1	VII. 10-től VII. 23-ig	252
		2	VII. 24-től VIII. 6-ig	
		3	VIII. 7-től VIII. 20-ig	
VI.	Fonyód	1	VI. 26-től VII. 9-ig	252
		2	VII. 10-től VII. 23-ig	
		3	VII. 24-től VIII. 6-ig	
VII.	Balatonszárszó	1	VII. 24-től VIII. 6-ig	168
		2	VIII. 7-től VIII. 20-ig	
VIII.	Szántód	1	VII. 10-től VII. 23-ig	252
		2	VII. 24-től VIII. 6-ig	
		3	VIII. 7-től VIII. 20-ig	
IX.	Balatonszárszó	1	VI. 26-től VII. 9-ig	168
		2	VII. 10-től VII. 23-ig	
X.	Balatonaliga	1	VII. 24-től VIII. 6-ig	168
		2	VIII. 7-től VIII. 20-ig	
I—X.	Érd	1	VI. 13-től VII. 1-ig	75
		2	VII. 4-től VII. 22-ig	75
		3	VII. 25-től VIII. 12-ig	75
		4	VIII. 15-től IX. 3-ig	75
I—X.	Siófok	1	VI. 20-től VII. 9-ig	96
		2	VII. 11-től VII. 30-ig	96
		3	VIII. 1-től VIII. 19-ig	96

A nyári szünidőre esett az olasz avanguardisták és balillák látogatása és nyári táborozása Balatonlellén. Tiszteletükre a Székesfőváros Testnevelési Bizottsága július hó 29-én a lágymányosi Levente Vízi Sporttelepen fogadóünnepélyt rendezett, melynek keretében a 800 főből álló avanguardista csapatot megvendégelte. Az ünnepéllyel kapcsolatban a fővárosi Levente Evezős és Úszó tanfolyama egy hét számból álló versenyt és mintafoglalkozást mutatott be.

A múlt évben rendezett vándortábor sikere arra indította a Testnevelési Felügyelőséget, hogy ez évben is egy tizennégynapos vándortábort rendezett a Mátra-hegyvidékére az alábbi útiterv szerint:

1932. június 19-én: Reggel 5 óra 30 perckor érkezés vonattal Egerbe. Azonnal indulás az Egri Polgári Lövész Társulat helyiségébe a szállásra. 9 óráig pihenő. 9 órakor indulás a Liceum megtekintésére. 12 órakor ebéd. 1 óra 30 perckor a székesegyház megtekintése, 3 órakor az egri vár, a kazamaták, utána a török mecset megtekintése.

20-án reggel 5 órakor ébresztő. 6 órakor indulás Szarvaskőre. Pihenő. 10 órakor a szarvaskői várrom megtekintése. 12 órakor ebéd. 2 órakor indulás a vonattal Királdra. 8 órától tábortűz.

21-én reggel 6 órakor ébresztő. 8 órakor indulás éjszakai turára Aggtelekre.

22-én reggel 4 órakor megérkezés Jósavőre. 9 órakor indulás a barlangba. 5 órakor a barlang megtekintésének vége.

23-án 7 óra 30 perckor indulás. Útirány : Aggtelek—Vaskapu (cseh határ)—Szuha-fő—Gömör-szöllős—Kelemér.

24-én 7 óra 30 perckor indulás. Útirány : Dédes—Mályinka—Odvaskő—Látókövek—Örvénykő—Szentléleki kolostor romjai—Ó-Massa.

25-én : 8 órakor indulás a Levente-forráshoz. 12 órakor Ó-Massán ebéd. 8 órakor tábortűz.

26-án : 7 órakor indulás Szárazvölgyön, Bánkúton át Bálványra. Aznap délután : Ördög-oldal—Nyárju-hegy—Farkasnyak—Ó-Massa.

27-én : Vadászvölgy—Jávorkút—Bolhás—Szárdoka—Hámori tó—Lillafüred. 5 órától 7-ig a Palota-szálló és Lillafüred megtekintése. 9 órakor tábortűz.

28-án 6 óra 30 perckor indulás Diósgyőrbe. 9 órától 12 óráig a vasgyár megtekintése.

29-én : Diósgyőr—Hegyesztető—Újhuta—Hollóstető—Gyertyánvölgy (üveg-huta)—Oszter-lamm pihenő—Füzérkő—Hórvölgy—Odorvár—Bükkszérc. 8 órakor tábortűz.

30-án : Bükkszérc—Bogács—Mezőkövesd. Délután 5 órakor vonaton Tiszafüredre. 9 órakor tábortűz.

Július 1-én : délután 3 órakor indulás a tiszafüredi hídhoz, onnan a Tiszaparton a tisz-
aörvényi komphoz. 9 órakor Tiszaörvényben tábortűz. 11 órakor indulás Tiszafüredre.

2-án : délután 2 órakor indulás vonattal Budapestre.

A Székesfőváros Testnevelési Felügyelősége egyrészt a vízisport fejlesztése céljából, másrészt, hogy a táborozásban nem részesülő leventék is élvezhessék a nyár örömeit, még 1929-ben egy 200 személyt befogadó uszodát létesített a Dunán, melyet ez évben is a budai oldalon az Erzsébet-híd és Ferenc József-híd között állítottak fel. A leventeuszoda szociális jelentőségét legjobban dokumentálja a látogatók nagyszáma, mely ebben az évben is az 50.000-et meghaladta.

Nagy látogatottságnak örvendett a Lágymányoson létesített vízisporttelep is, mely 1932. június 29-én nyílt meg. Az idény alatt 19.000 személy fürdött a telepen, a csónakokat 1700-an vették igénybe, a vitorlásokat pedig 513-an.

Sporttelepek, üdülők. A leventeintézmény céljainak biztosítására és elérésére szolgáló eszközök között elsörendűen fontos szerepet töltenek be a leventeotthonok, sportpályák, játszóterek, lövöldék, amelyek nélkül eredményes, tervszerű munkát végezni alig lehet.

A székesfőváros Testnevelési Bizottsága a legteljesebb mértékben átértékelte a leventeintézmény céljait szolgáló állandó intézmények létesítésének szükségét és azok építését tervszerűen programjába vette. Ennek a nagyvonalú konstruktív munkának hirdetői és maradandó emlékei a Siófokon és Érden létesített üdülőttelep, a dunai leventeuszoda, az V. és VII. kerületi mintaszerűen felszerelt lőterek ; ezek mellé méltóan csatlakozik az 1932. évben létesített VI. kerületi leventeotthon és sportház, továbbá a vízisportok gyakorlását biztosító levente csónakház a Lágymányoson.

A VI. kerületi leventeotthont, mely az újpesti rakparton épült fel, június 5-én avatta fel a VI. kerület Testnevelési Bizottsága ünnepélyes keretek között. A tornaterem a téli sportok, a sporttelep és játszótér pedig az atlétika üzésére nyújt alkalmat a VI. ker. leventéknek, akiknek eddig csak nagy nehézségek mellett lehetett a szükséges tornatermek és sporttelepek használatát biztosítani. A tornaterem fölött

kultúrelőadások céljaira tágas hely van, mely vetítőkamrával is fel van szerelve, úgyhogy vetítettképes ismeretterjesztő előadások számára is teljesen megfelel.

A másik állandó intézmény a Lágymányoson épült vízisporttelep, melyet június hó 29-én adtak át rendeltetésének. A földszinten 40 csónak tárolására alkalmas terem, egy öltöző, zuhany és gondnoki lakás; az emeleten pedig három öltöző és napozó terrasza áll a leventék és sportoló közönség rendelkezésére.

A sporttelep, mely a legmodernebb irányelvek szerint és a legnagyobb körültekintéssel épült fel, módot nyújt az összes vízisportok üzésére, tehát úszásra, evezésre, vitorlázásra, vízipolozásra és motorcsónakázásra és kétségtelen, hogy úgy kitűnő fekvésénél, mint modern berendezésénél fogva Budapest egyik legkedveltebb vízisporttelepe lesz.

A székesfőváros Testnevelési Felügyelőségének ezzel az új intézménnyel sikerült biztosítani a fővárosi leventék vízi sportjának fejlesztését és lehetővé tette a táborozásban nem részesülő leventék nyári üdülését is.

Ismeretterjesztő előadások, ünnepélyek. A leventeegyesületekben folyó tervszerű testnevelési munkát szervesen egészíti ki a Népművelési Bizottsággal karöltve folytatott népművelési munka. Az 1932. évben az iparostanonciskolákkal kapcsolatos leventeegyesületekben 1301 ismeretterjesztő előadás tartatott. Az előadások lefolyásáról érkező beszámolójelentések egytől-egyig azt vallják, hogy a leventéket felettébb érdeklik az előadások és szívesen látogatják azokat a nélkül, hogy meghallgatásra kötelezve lennének, sőt igen sokszor büntetőeszközüil használják az órák meghallgatásától való eltiltást. Egy-egy leventeegyesületben körülbelül 10—20 előadást tartanak egy tanévben, vagyis havonta vagy kéthetenként egyet. Egy-egy előadást annyiszor ismételnék meg, ahány különböző napokon járó leventecsoportha tagolódt az iskola ifjúsága. A rendelkezésünkre álló statisztikai adatok alapján nyugodtan állíthatjuk, hogy a leventefjúságnak körülbelül 90%-a legalább 10 népművelési előadást hallgat meg egy tanévben.

Az előadások megszervezésében a következő szempontokat alkalmazza a bizottság: elsősorban nagy gondot fordít arra, hogy az egyes előadások, bár különböző tárgykörből vétetnek, sorozatba foglalva, tervszerű egészet alkossanak. Az előadások szabadelőadások és ne felolvasások legyenek és úgy a tárgyuk, mint színvonaluk tekintetében a helyi körülményekhez alkalmazkodjanak. Az előadások vetítettképekkel vagy egyéb bemutatásokkal szemléltetessenek és lehetőleg a leventék szavaltat- és énekszámáival elevenné, vonzóvá tétessenek.

A Székesfővárosi Zenekar által rendezett vigadói hangversenyekre a Székesfővárosi Testnevelési Felügyelőség évente 1000, a Népművelési Bizottság 500 ingyenjegyet oszt szét a leventék között. A Városligetben rendezett ingyenes hangversenyeket naponta többszáz leventeköteles ifjú hallgatja. Számos iparostanonc leventeegyesület rendez vasárnap délután kultúrdélután az ifjak közreműködésével; egyes leventeotthonokban társasjáték folyik rádió vagy grammofon mellett s a Népművelési Bizottság által kölcsönadott vándornépkönyvtárak könyveit olvassák.

Az ünnepélyek közül a március 15-i és az évrő karácsonyfa-ünnepély nagyjelentőségűek.

Március hó 13-án délelőtt 11 órakor a Tabáni temetőben a »Honvédsírok« előtt és a Kerepesi-úti temetőben az 1848—1849-i szabadságharcban jelentős

szerepet vitt nagyjaink sírjánál bensőséges emlékünnepeélyt rendezett a főváros Népművelési Bizottsága a Testnevelési Felügyelőséggel együtt. Az I., II. és III. kerület közel 500 főnyi leventéje a »Honvédsírok« előtt, a pesti oldal közel 2000 főnyi leventéje pedig megoszolva és pedig a IV. ker. Klapka, a X. ker. Görgey, az V. és VI. ker. Jókai, a VII. ker. Batthyány, a VIII. ker. a Petőfi-család, a IX. ker. pedig Kossuth sírja előtt ünnepelte meg március idusát. Miután e napon minden felvonulás tilos volt, a leventék a temetőkön belül gyülekeztek és onnan vonultak fel a sírok elé. Az ünnepi beszédeket a fővárosi Népművelési Bizottság felkérésére *Mesterházy Jenő* tanítóképző int. tanár, *Horváth Károly* és *Horváth Béla* középiskolai tanárok, *Németh Sándor* tanítóképző int. igazgató, dr. *Dénes Tibor*, vitéz dr. *Pethő Ernő* középiskolai tanárok mondták.

A székesfővárosi Testnevelési Felügyelőség a leventék karácsonyfa-ünnepét december 24-én rendezte meg hangulatos ünnepi keretek között a Gellért-szálló kupolacsarnokában.

A Testnevelési Felügyelőség agilis munkájának eredményeképpen ez évben is több száz jó magaviseletű szegénysorsú levente részesült szeretetadományban.

A székesfőváros közművelődési ügyosztálya a székesfőváros Testnevelési Felügyelősége mellett s a leventeintézmény barátai természetbeni és készpénzadományokkal biztosították a fővárosi leventék karácsonyfa-ünnepének sikerét.

Kiosztásra került 200 pár bőrcipő, 25 pár bakancs, 210 készlet fehérnemű (1 vászon-, 1 flanelling, 2 alsónadrág, 3 darab zsebkendő), 318 készlet téli felszerelés (1 pulover, 2 pár meleg harisnya, 1 pár télikesztyű) és végül 150 könyv és 50 apróbb ajándék.

A szeretetadományok az egyes kerületek között az alábbi táblázat szerint kerültek elosztásra :

	Boxcipő p á r	Bakancs p á r	Fehér- nemű k é s z l e t	Téli melegruha k é s z l e t
I. ker.	19	2	20	30
II. «	17	2	18	28
III. «	18	2	19	29
IV. «	6	1	7	10
V. «	21	3	22	33
VI. «	22	3	24	36
VII. «	36	5	34	50
VIII. «	22	3	24	36
IX. «	20	2	22	33
X. «	19	2	20	30
Összesen	200	25	210	315

6. Iskolánkívüli Népművelési Bizottság.

Az 1932/33. tanév kiemelkedőbb eseményei. A Bizottság ebben a tanévben négy teljes ülést tartott és pedig : szeptember 9-én, január 24-én, március 13-án és június hó 16-án.

A vallás és közoktatásügyi minisztérium által jóváhagyott szervezeti szabályzat alapján megalakult »*Budapest Székesfőváros és a királyi magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Szabadegyetemének Kis- és Nagytanácsa*«. A szervezeti szabályzat értelmé-

ben először a Kistanács alakult meg, amelynek szeptember 26-án tartott alakuló ülése döntött a Nagytanács tagjai ügyében. A Nagytanács november 28-án alakult meg és január 5-én és június 16-án tartott ülést.

A királyi magyar Pázmány Péter Tudományegyetemmel karöltve felállított *Szabadegyetem 1932. évi október hó 5-én ünnepélyes keretek között nyílt meg.* A megnyitőünnepélyen a főváros nevében dr. Sipőcz Jenő polgármester, a királyi magyar Pázmány Péter Tudományegyetem nevében dr. Nékám Lajos prorektor mondtak beszédet.

A népművelés középfokú tagozatának kiépítése érdekében az 1932/33. tanévben szervezte meg a Bizottság Óbudán a *Kiskorona-utcai felsőmezőgazdasági iskolában* a mezőgazdasági irányú, a *Vas-utca 9. sz. felsőkereskedelmi iskolában* a kereskedelmi és ipari irányú, *Vas-utca 10. sz. alatt az Országos Stefánia Szövetség helyiségeiben* a női és családi életre nevelő, a *IV. ker., Eötvös községi főreálban*, a *Bajza-utcai székesfővárosi polgári leányiskolában* az általános irányú, a *Dohány-utcai székesfővárosi polgári leányiskolában* és a *rákosfalvai fővárosi kultúrházban* a háztartási irányú »Népművelési Telepeit«.

A zenei műveltség terjesztése és a magyar zeneművészet ápolása érdekében két pályázatot hirdetett a Bizottság.

a) A Városligetben rendezett nyári népszerű hangversenyek napi műsorán mindenkor egy műsorszám megnevezetlen maradt s így azt a zenei rejtvénypályázaton résztvevő közönségnek kellett kitalálni, vagyis a szerző nevét, a mű pontos címét szavazólapra írva a szóbanforgó műsorszám befejezte után a helyszínen elhelyezett gyűjtőúrnába leadni. A közönség tájékoztatása érdekében a műsorszámok helyes megfejtése a következő hét műsorán tetetett közzé. A Bizottság öt első, öt második és öt harmadik díjat tűzött ki. A díjak a Székesfővárosi Zenekarnak vigadói hangversenyeire érvényes bérletek voltak. Éspedig: öt darab 15 pengős, öt darab 10 pengős és öt darab hét pengős 10—10 hangversenyre érvényes bérletet adott ki a Bizottság azoknak, akik a legtöbb helyes műsormegfejtést mutatták be. *Közel három és félszázan vettek részt a zenei rejtvénypályázaton. Az első öt díjat Baeriswyl Marcella tanuló, Biró Artúr magánhivatalnok, Gamenszky Károly esztergályos, Keledi Imre zongorahangoló, Spitz Hermann hivatalnok; az öt második díjat Breitner Andor gyári képviselő, Chabada Emilia hivatalnoknő, Grünmandl Irén hivatalnoknő, Karp Konrád ékszerész, Panzel Klára hivatalnoknő; öt harmadik díjat Freund László magánhivatalnok, Facsinai László tanárjelölt, Földes Éva tanuló, Klauber Eta háztartásbeli és Veroszta József egyetemi hallgató nyerték.*

b) A Bizottság a Székesfővárosi Zenekarral zenei pályázatot hirdetett: 1. szimfóniára, szvitre, vagy szimfónikus költeményre, 500 pengő pályadíjjal; 2. nyitányra, vagy más kisebb zenekari műre, 300 pengős pályadíjjal; 3. zenekari kíséretű dalra 150 pengős pályadíjjal. A pályadíjakat a Népművelési Bizottság tűzte ki, a Székesfővárosi Zenekar pedig a pályadíjat nyert művek zenekari anyagának kiiratását és sokszorosíttatását vállalta 2000 pengő költséggel. A bíráló bizottság elnöke: Liber Endre h. polgármester, tagjai Dohnányi Ernő, a Filharmónikus Zenekar elnök-karnagya, Fleischer Antal, a m. kir. Operaház karnagya, Geszler Ödön, a fővárosi Felsőbb Zeneiskola igazgatója, Siklós Albert, a Zeneművészeti Főiskola tanára, Bor Dezső, a Székesfővárosi Zenekar karnagya voltak. A bizottság előadója: Novágh Gyula h. népművelési

felügyelő. A pályázat határideje 1932. december 31-én járt le és e napig összesen 90 mű érkezett be; ebből 20 nagyobb zenekari mű, 24 kisebb zenekari mű és 44 zenekari kíséretű dal volt, kettő pedig nem felelt meg a pályázati feltételeknek. A Bizottság tagjai egymástól függetlenül vizsgálták át a beérkezett zeneműveket. A bírálókat a bizottság előadója dolgozta fel és az 1933. február 7-én tartott ülés elé azzal a javaslattal terjesztette elő, hogy a második és harmadik csoport pályadíjai ne adassanak ki, hanem az így felszabaduló összegekkel a nagyzenekari művek közül a második, illetve harmadik helyre jelölt művek jutalmaztassanak. A bíráló bizottság a javaslatot elfogadta és egyhangú határozattal a következő műveknek ítélte a pályadíjakat: *Ábrányi Emil*: Epikus szvit, *Hollós Kornél*: Napáldozat, *Raiter Lajos*: Divertimento. A kisebb zenekari művek és zenekari kíséretű dalok közül dícséretben részesítette a bizottság *Polgár Tibor* Csokonai versére írt »Köszöntő« című dalát, *Szenkár Dezső* Ünnepi indulóját és *Beretvás Hugónak* József Ferenc királyi herceg versére írt »Szeretnék szántani« című dalát. A műveket, amelyek egytől-egyig magyaros hangulatot tükröznek, március 19-én a Székesfőváros Népművelési Bizottságának és a Székesfővárosi Zenekar fennállásának 10. évi fordulója alkalmából tartott ünnepi hangverseny keretében adta elő a Székesfővárosi Zenekar. A sajtó egyhangú elismeréssel emlékezett meg a bemutatott művekről.

A Népművelési Bizottság 10. évi fennállásával kapcsolatban rendezett ünnepi hangversenyt március 19-én délelőtt az Újvárosháza közgyűléstermében tartott »Díszközgyűlés« előzte meg, amelyen dr. Sipőcz Jenő polgármester az alábbi megnyitó beszédet tartotta:

»Mélyen tisztelt Díszközgyűlés! Őszinte örömmel nyitom meg Budapest Székesfőváros Iskolánkülvüli Népművelési Bizottsága fennállásának tízéves fordulója alkalmával tartandó díszközgyűlését, mert nagyra és jelentősnek találom nemcsak a Bizottság nemzetépítő feladatait, hanem azt a munkát is, amelyet a Bizottság rövid 10 éven belül végzett. Ez a munka elismerést szerzett a népművelésnek és számottevő helyet vívott ki magának a székesfőváros kulturális életének tényezői sorában. Tudjuk jól, hogy a kultúra vívmányait, a teremtőtudás alkotásait mindenkor olyan tényező értékeknek tekinthetjük, amelyeket egy nemzet, vagy akár egy város mérlegében a vagyonoldalra kell feljegyezni. Ám ennek a vagyonnak igazi értéke csak akkor van, ha minél több részre tudjuk elosztani, minél több polgárt teszünk részesévé, minél több embert vezetünk be a kultúra csodálatos, kincsekkel ékes birodalmába.

Az a munka, amelyet a Bizottság végez, nem egyszerű ismeretközlés, ismeretgyarapítás, hanem lélekformáló, lelketnemesítő munka, amellyel a szépért, a nemesért, az eszményért lelkesedni, dolgozni és élni tudók táborát növeljük s ezzel elhintjük az igazi erkölcsi függetlenség magvait. Az iskolánkülvüli népművelés nemcsak az iskola hiányosságait van hivatva tehát pótolni, nemcsak azok kezét kívánja megfogni, akik onnan körülményeikhez képest több-kevesebb ismerettel már kikerültek, hogy az önművelődés útjára vezesse őket, hanem minden társadalmi körben s mindenkor az Igazság megismerésére és követésére kíván nevelni és utakat mutatni. Nagy és jelentős ez a hivatás, mert új értékeket és szépségeket akar feltárni azok előtt, akiknek, ha keresik is, az élet nehézségei és körülményei nem mindig engedik meg, hogy ezekhez hozzájussanak.

Ámde a népművelésnek nemcsak közvetítő munkát kellett végeznie, átadva a tudás, az alkotás és művelődés eredményeit a főváros közönségének, hanem építő, alapvető munkásságot is, mert nagy és gazdag műveltség csak széles, mély, erős alapokon nyugvó közműveltségen fejlődhet ki. Minden ember, akinek szeme új érdeklődéssel nyílik meg a kultúra kérdései iránt s mondhatnám szinte a választottak arisztokratikus büszkeségével lép be ebbe a birodalomba, új kő a kultúra piramisának alapjában és minél számosabban vannak ezek, annál szélesebb az alap és annál magasabbra emelkedhetik a piramis csúcsa: a nemzeti művelődés legmagasabb értékeinek kivirágzása.

Így a népművelésnek talán nem is az a legnagyobb eredménye, ha 10 év alatt közel 150.000 tanulási alkalmat nyújtott a főváros közönségének, sem az, hogy a hangversenyek, az irodalmi estek és egyéb nevelőcélnak tudást és nemes szórakozást nyújtó alkalmak százait valósította meg, hanem inkább az, hogy a népművelés munkája nyomán a főváros közönségének száza, talán ezrei szélesebb látókörrel, helyesebb erkölcsi szempontból nézik és viszik előbbre a maguk élete folyását és közvetve a nemzet életét is. A sok száz és ezer esetből nem egy levelet őriz a Bizottság irattára, amelyben a népművelési alkalmak hallgatói meleg köszönetet mondanak úgy a Bizottságnak, mint az előadókknak azért, hogy az írástudatlanság emberhez méltatlan sorából kiemelték és az erkölcsi és tárgyi ismeretek szerzésének oly bő és változatos skáláját nyújtották, hogy azon állandóan felfelé vezetettve és haladva, ma egyesek a szellemi élet örömeiben találnak vigasztalást az élet nyomorúságai közepette, mások pályájukon előrehaladást, társadalmunkban megkülönböztetett megbecsülést vívtak ki maguknak, a népművelés révén szerzett szellemi fegyverekkel.

Van a népművelésnek egy másik nagy érdeme is : nemcsak az, hogy ma már az értelmiségnek közel 2000 főnyi nagykészültségű, válogatott gárdáját hozta szorosabb kapcsolatba a nép szélesebb rétegeivel, hanem az ennek eredményeként mutakozó ama akadályok, elvitételek lerombolása, amely a kisebb műveltségű, főként munkásosztályt az értelmiségtől elválasztja. A népművelés keretében a fizikai munka után élő emberek széles, nagy tömegei tanulták meg helyesen értékelni és e szerint becsülni a szellemi élet anyagiakban szerényigényű munkásait és azok viszont meglátták a mindennapi kenyeret véres verejtékkel kereső kisebb műveltségűekben a szép, a nemes, a jó után vágyódó embert, az emberben a testvért és a testvérben a magyar sorstársat.

Helyes úton indult el a népművelés, amikor munkájának súlypontját a fiú- és leányifjúság iskolántúli nevelésére és oktatására igyekezett mindenkor fordítani. Sokan úgy vélik, hogy akié az ifjúság, azé a jövő. A népművelés bátran vallja, hogy az ifjúság a nemzeten kívül nem lehet senkié és az ifjúság elsősorban önmagáé. Bűn és merénylet a nemzet jövője ellen az ifjúság jövőjének politikai kisajátítása. A népművelés nem kíván mást az ifjúságtól, ismerje meg a nemzet multját, az élet történelmének minden vonatkozásában, mert a jövő mindig elmúlik s a multból fakad a jövő. Ismerje meg a nemzet gazdasági, kulturális, politikai, egészségügyi helyzetének mai állását, szerezzen elfogulatlan tájékozódást a nemzet egyetemes érdekei felől, tanulja meg egyéni és szűkebbkörű társadalmának érdekeit alárendelni a nemzet érdekeinek, tetteit pedig mindenkor tiszta erkölcsi elvek vezéreljék, — a jövő útjainak megvalósítását pedig bízzuk reájuk, mert a jövő nem a miénk, hanem az ifjúságé! A mi feladatunk a jövő számára is biztosítani az örökéletű igazságokat, a szép és jó mindenekfölötti szeretetét és az igazság bátor szolgálatára való készséget.

Én csak azt kérem önöktől, szeressék és kövessék ezeket a célokat, érezzék át, hogy ezek épen a mai szomorú helyzetünkben életkérdések, amelyekről a jövőndő, az újraéledés, a kibontakozás is függ és amelyeket előmozdítani, támogatni és elérni polgári, hazafiúi kötelességünk.

Még egyszer üdvözlöm Önöket és kérem, vegyenek részt továbbra is szeretettel a Bizottság munkájában : támogassák tudásukkal, tapasztalataikkal, minden befolyásukkal.

Üdvözlöm a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr képviselőjében ifj. báró Wlassics Gyula h. államtitkár urat, üdvözlöm a M. kir. Pázmány Péter Tudományegyetem és a népművelés munkájában résztvevő egyesületek, szervezetek képviselőit ; üdvözlöm a fővárosi népművelési mozgalom előadóit, közreműködő művészeit és a hallgatók nagy táborát, akik a mai diszülésen való megjelenésükkel is dokumentálják, hogy a népművelés az állami, a törvényhatósági és a társadalmi erők vállvetett munkája, összefogása arra a nagy munkára, amely a legnagyobb magyarnak, gróf Széchenyi Istvánnak szavai szerint így hangzik :

»Egyesült erővel iparkodjunk azon, hogy Magyarországon egy ember se legyen kenyér és ruházat nélkül, fedél és szakismeretek nélkül és az erkölcsi műveltséget senki se nélkülözze.«

Ezzel a mai díszközgyűlést megnyitom!

A magasszárnyalású, gondolatokban gazdag elnöki megnyitó után a Bizottság ügyvezető titkára, *Novágh Gyula* h. népművelési felügyelő adott jelentést a Bizottság 10 évi munkájáról. A kimerítő jelentés kapcsán az alábbi összefoglaló kimutatást olvasta fel a Bizottságnak 10 év alatt végzett népművelő tevékenységéről.

M e g n e v e z é s	Tan- folyamok száma	Órák, népművelési alkalmak száma	Hallgatók száma
Ismeretterjesztő és népszerű tudományos előadások	—	40.291	312.900
Analfabétatanfolyam	261	29.300	6.099
Alapismeretterjesztő tanfolyam	221	17.132	6.013
Általános ismeretterjesztő, népfőiskolai, művészeti, nőnevelési, gyakorlati, közérdekű és szabadegyetemi tanfolyamok	697	54.726	22.649
Tanulmányi kirándulások	—	630	31.475
Vigadói hangversenyek	—	206	cca 132.000
Városligeti hangversenyek	—	299	cca 300.000
Egyéb hangversenyek	—	cca 35	cca 3.500
Irodalmi est	—	6	cca 5.600
Filmelőadás	—	9	cca 2.700
Vándornépkönyvtár	32	5.120	cca 28.500
Összesen		147.754	851.436

A népművelés emlékérmé. A nagy elismeréssel fogadott jelentés után dr. Némethy Károly tanácsnok, a Népművelési Bizottság másodelnöke szólalt fel:

Méltóságos Polgármester Úr! Mélyen tisztelt Diszkozgyűlés! A Székesfőváros Népművelési Bizottsága büszke örömmel ünnepli meg fennállásának 10. évfordulóját és úgy érzi, hogy 10 év alatt végzett munkája feljogosítja arra, hogy ne múljon el nyomtalanul az évforduló.

Ez az elgondolás vezette a Bizottságot arra az elhatározásra, hogy egy emlékérem alapításával tegye emlékezetessé ezt a fordulót mindazok számára, akik kezdettől fogva fáradhatatlanul vesznek részt ebben a munkában.

Méltóságos Polgármester Úr! A Bizottság nem végezhetne volna el ilyen eredményesen munkáját, ha nem áll az élén olyan elnök, mint Méltóságod, aki mindig szerető, meleg szívvel és a magyar kultúra iránt nyitott és fogékony lélekkel támogatta a Bizottságot nemzetépítő törekvéseiben. A Bizottság, sajnos, magát az elnököt nem tüntetheti ki, így azzal a tiszteletteljes kéréssel járulok Méltóságod elé, fogadja el ennek az éremnek első példányát emlékül, tartsa meg emlékezetében, szeretetében ezt a Bizottságot, amely annyi hálával gondol Méltóságodra.

Amikor ezt az érmet a Bizottság nevében mély tisztelettel átnyujtom, kérem Isten áldását Méltóságod további munkájára ebben az úgkörében is.

Ezután dr. Sipőcz Jenő polgármester a székesfőváros népművelésének ezüst emlékérmét a következőknek adta át:

Liber Endre alpolgármesternek, aki a Székesfővárosi Zenekar intézményes felállítása, a Népművelési Bizottság szervezetének kialakítása, a vigadói és nyári hangversenyek megindítása, az analfabetizmus elleni akció széleskörű megszervezése, a vándornépkönyvtárak felállítása terén elévülhetetlen érdemeket szerzett.

Dr. Némethy Károly tanácsnoknak, aki mint a Bizottság másodelnöke, az irodalmi esték létesítésével, a Szabadegyetem és a népművelési telepek felállításával, a kisiparosok és kiskereskedők iskolán kívüli oktatásával, a nők iskolántúli művelésének intenzívebb megszervezésével szerzett el nem múló érdemeket.

Dr. Nevelős Gyula miniszteri tanácsosnak, aki a fővárosi népművelést munkaterveinek felülbírálnak kapcsán értékes tanácsokkal támogatta; a Magyar Költők c. antológia szerkesztésében értékes irányító tevékenységgel vett részt; a magyar dalkincs gyöngyeinek grammofónlemezekre való megörökítése és azoknak a népművelés szolgálatába állítása, továbbá a községi könyvtárak felállítása terén kifejtett nagyjértékű munkájával támogatta a népművelést.

Novágh Gyulának aki mint a Bizottság ügyvezető titkára, ennek az intézménynek a lelke, 1922 óta intézi nemes odaadással és hozzáértéssel a székesfővárosi népművelés ügyeit s egyúttal az állam, a törvényhatóság és a társadalom együttműködése terén az összekötő tiszt fontos szerepét tölti be.

A székesfőváros népművelésének bronz emlékérmét a következők kapták:

A főváros népművelési szervezetének és a társadalommal való kapcsolatának, valamint ügyvitelének terén szerzett érdemek elismerésül: *Fekete* József tanítóképzőintézeti tanár, a vallás és közoktatásügyi minisztérium népművelésügyi előadója, *Padányi* Andor kir. tanfelügyelő, volt fővárosi népművelési felügyelő, dr. *Pacher* Béla fogalmazó, dr. *Tőkés* Gyula tanácsjegyző, *Berdin* Mária polgári iskolai tanárnő, *Bohn* Andor elemi iskolai igazgató és *Pály* Sándor középiskolai tanár.

Az egyesületek keretében folyó népművelés megszervezése terén szerzett érdemek elismeréseképpen *Szegedy-Maszák* Aladárné, a Katolikus Háziasszonyok Országos Szövetségének elnöke, *Lukács* Sarolta, a Magyar Vöröskereszt-Egylet szociális osztályának elnöke, *Stadler* Frida, a Katolikus Leányok Országos Szövetségének elnöke, *Szekula* Katalin, a Szociális Missziótársulat leányegyesületei és leányköreinek elnöke, *Vajkay* Júlia, a Save the Children Found elnöke, *Nagy* Tivadarné, a VI. kerületi Szülők Szövetsége elnöke, *Pintér* József pápai káplán, az Országos Központi Katolikus Legényegyesület elnöke, *Szuhovszky* Gyula lelkész, a Budapesti Protestáns Iparosképző Egyesület népművelési osztályának vezetője, *Kertész* Ödön, a Magyar Izraelita Kézmű- és Földműves Egyesület ügyvezető igazgatója, *Gorzó* Dénes, a Szabad Liceum titkára, *Rozsonday* Albert, a Népfőiskolai Széchenyi Szövetség ügyvezető igazgatója, *Horváth* Zoltán, a BSzKRT önképzőköre keretében létesített munkástovábbképző tanfolyamok vezetője, *Anzenberger* Mihály, a MÁV gépgyári munkástanfolyamok vezetője, *Accipiter* Lajos, a MÁV munkások szabadlíceumi telepének csoportvezetője.

A Bizottság hangversenyein, irodalmi estjein önzetlenül és mindenkor készségesen közreműködött művészek sorából: *Siklós* Albert, a Zeneművészeti Főiskola tanára, a Bizottság kiadásában megjelenő »A Zene« című folyóirat szerkesztője, *Fleischer* Antal, a m. kir. Operaház karnagya, *Vaszy* Viktor, az Egyetemi Énekkarok igazgatója, *Müller* Károly, a fővárosi üzemek keretében alakított énekkarok és zenekar igazgatója, *Báthy* Anna, *Szabó* Lujza, *Laurisin* Lajos és *Losonczy* György, a m. kir. Operaház tagjai, *Maróthy* Magda opera-énekesnő, *R. Simonffy* Margot előadóművésznő, *Felvinczi* Takács Alice hegedűművésznő, *Molnár* Anna hárfaművésznő, *Sebestyén* Sándor gordonkaművész, *Banda* Márton hegedűművész.

A Székesfővárosi Zenekarnak 10 év óta megszakítás nélkül működő tagjai sorából: *Almássy* József, *Andó* József, *Babits* István, *Balogh* Ármin, *Frankhauser* Jakab, *Fürst* Emánuel, *Gresits* Iván, *Holecz* Rudolf, *Huber* Ervin, *Juhász* Ernő, *Nemessányi* Lőrinc, *Sámszon* Pál, *Sereghy* Árpád, *Sereghy* Lajos, *Szakacsics* Lajos, *Simonffy* János, *Szoyka* Emil.

A népművelési előadók, tanfolyamvezetők sorából: *Németh* Sándor tanítóképzőintézeti igazgató, *Mesterházy* Jenő tanítóképzőintézeti tanár, dr. vitéz *Pethő* Endre tanár, *Várady* József tanítóképzőintézeti tanár és *Vavrinecz* Dezső székesfővárosi főkönyvtáros, mint központi előadók, *Angyal* Mária, *Benedek* Márton, *Dékán* Rezső, *Kriszt* Sándor, *Lindner* Gyula, *Peres* Kálmán, *Vajczik*

József és Zsigmondy Sarolta székesfővárosi tanítók, Áfra Nagy János tanár, Gerbery Sándor kanonok, Kiss József iparostanonciskolai igazgató és dr. Vörös István középiskolai tanár, Cuccuti Lajos, Cséry József, Korpás Ferenc, Kovács Jakab, Kreisler Sándor, Nagy Zoltán, Marossy István, Vargha Imre, Kolumbán István igazgatók.

Krisztus Urunk kereszthalálának 1900. fordulója alkalmával a *Szentév zenei ünnepségeként* 1933. április 23-án és 24-én a *Budapesti Hangversenyzenekar*, a *Székesfővárosi Zenekar*, a *Palestrina Kórus*, a *Szent István Bazilika Énekkara*, az *Egyetemi Énekkarok* női kara, továbbá Báthy Anna, Basilides Mária, Závodszy Zoltán és Svéd Sándor, a m. kir. Operaház tagjai, végül Bor Dezső, Koudela Géza, Bárdos Lajos, Vaszy Viktor és Stefániai Imre karnagyok közreműködésével Weingartner Félix vezénylete alatt nagyszabású hangverseny keretében adatta elő Liszt Krisztus oratóriumát. Az Orsz. Liszt Ferenc Társasággal karöltve rendezett eme hangverseny az idei évad legkimagaslóbb zenei eseménye volt. Az ünnepi beszédet Serédi Jusztinián bíboros hercegprímás mondta. A hangverseny megrendezésében szerzett érdemek elismerésül dr. Sipőcz Jenő Stefániai Imrének, az Országos Liszt Ferenc Társaság igazgatójának a népművelés ezüst érmét adományozta.

A magyar nóta és a népi dalkultúra terjesztése érdekében minden levente- és leányiparostanonc-egyesületben magyar dalokkal illusztrált előadást tartott a Bizottság, ezenkívül a Városligetben és a Pesti Vigadóban 1—1 magyar nótaestet rendezett. A Bajza-utcai népművelési telepen »Petőfi a magyar zenében«, az Orion filmszínházban »Valódi és álkurucdalok« címen Walter Margit, illetve Pataky Mária tartottak a Bizottság felkérésére népszerű tudományos előadást a magyar dalkultúra ápolása érdekében.

Az 1932/33. tanév folyamán 3 kiemelkedő alkalmi ünnepséget rendezett a Bizottság:

a) a vallás és közoktatásügyi miniszter rendeletéből résztvett a *Szent Istvánnapi ünnepi körmenet* rendezésében oly módon, hogy a vidékről feljött s népviseletbe öltözött csoportokat, az úgynevezett »Gyöngyös bokrétát« a körmenetbe állította, akiknek aztán külön tanulmányi séták keretében mutatta be Budapest nevezetességeit;

b) a Turáni Társasággal karöltve az Orion filmszínházban megrendezte a *finn-magyar rokonsági napot*;

c) március 15-én a nép és különösen az ifjúság részére impozáns és bensőséges ünnepélyt rendezett a tabáni temetőben a »Honvédsíroknál«, a Kerepesi temetőben pedig Klapka, Görgey, Jókai, Batthyány, Kossuth és a Petőfi család sírjainál. Minden egyes sírnál a Bizottság által felkért szónokok ünnepi beszédet mondtak, a leventék alkalmi költeményeket szavaltak, a leventezenekek pedig alkalmi darabok előadásával emelték az ünnepély fényét. A sírokat a leventék virággal hintették be és megkoszorúzták.

Az irodalmi esték sorából kiemelkedett az Arany János halálának 50 éves fordulója emlékére rendezett »Arany János« irodalmi est, az elszakított területen élő papköltőnek, Mécs Lászlónak rendezett irodalmi estje. Mindkét alkalommal szűknek bizonyult a Zeneakadémia nagyterme.

A kedély- és művészi nevelésnek kollektív szellemben való kiépítése és megszervezése érdekében két tanfolyamot állított fel a Bizottság ebben a tanévben dr. Dénes Tibor vezetése mellett. Az egyiket »A nemhivatásos előadóművészet újabb útjai«, a másikat »Szavalókórus vezetőképző tanfolyam« címen.

Felállította a Bizottság a *»Székesfővárosi Szavalókórust«*, melynek bemutatkozó előadása az Orion filmszínházban igen széleskörű érdeklődés mellett és a siker jegyében folyt le. Ugyancsak ennek az előadásnak a keretében mutatta be a Bizottság a nemhivatásos előadóművészeteknek a népművelésben való alkalmazása újabb lehetőségeit: bábszínház szavalókórussal, szavalókórus egyszerű művészi mozdulatokkal, szavalókorus tánccal, népi dal csoportos mozgással, zümmögő kórus egyéni szavalattal.

Ebben az évben az *Országos Társadalombiztosító Intézet is bekapcsolódott a népművelésbe*. A szakszervezetekben, a munkaadó vállalatokkal kapcsolatban, továbbá a levénteles leányiparostanonc-egyesületekben a baleset elhárításáról tartott előadásokat.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter 882—4/197/1931—VIII. f. sz. rendelete értelmében az *Országos Stefánia Szövetséggel szorosabb kapcsolatot vett fel a Bizottság*. Nevezett szövetség orvosainak és védőnőinek, továbbá a Bizottság által felkért pedagógusok közreműködésével *a főváros 24 pontján, összesen 79 műsorral fűszerezett anya-, csecsemővédelmi és neveléstani előadást rendezett*. Mind a 24 helyen az előadások ideje alatt az előadáson résztvevő anyák gyermekei részére külön teremben *mesedélutánokat rendezett a Bizottság*. A gyermekek részére a polgármesteri IX. ügyosztály adott uzsonnatejet zsemlyével.

A Népművelési Bizottság tehát továbbfejlesztette az 1931/32. tanév folyamán végrehajtás alá vett 3 éves munkatervét, vagyis az *előző években végzett munkákon kívül az 1932/33. tanévben*

- a) *intézményesen felállította a Szabadegyetemet,*
- b) *a népművelés középfokú tagozatának kiépítése érdekében a város 7 különböző pontján »Népművelési Telepet« állított fel,*
- c) *a nemhivatásos előadóművészet újabb formáit a népművelés szolgálatába állította,*
- d) *különös gondot fordított a leányoknak és anyáknak a női hivatásra való nevelésére és a mindkét nembeli iskolán kívüli ifjúság szellemi gondozására.*

A 3 évre szóló népművelési munkatervnek az 1932/33. évre eső részéből *nem valósította meg a Bizottság a népművelők részére tervbe vett nyári továbbképző tanfolyamot*, miután a Bizottság költségvetése 5-4%-kal csökkentetett s így a csökkentett költségvetés a tanfolyam költségeire nem nyújtott fedezetet.

A Bizottság ügyvitele. 1932. július 1-től 1933. június 10-ig iktatott ügyiratok száma 2318, gyűjtőszám alá sorolt ügyiratok száma 1452, számadási okmányok száma 42.573, postára adott nyomtatványok és levelek száma 37.037. Telefönmegkeresések és tárgyalások száma 4753, a bizottságot felkereső ügyfelekkel való tárgyalások száma 12.714. És pedig szervezési kérdésben 526, számadási ügyekben 278, vetítógépkölcsönzési ügyben 1905, diapozitív kölcsönzési ügyben 4238, grammofon-kölcsönzési ügyben 68, vándornépkönyvtári ügyben 75, hangversenyügyben 2055, tanulmányi kirándulások ügyében 1594, szabadegyetemi ügyben 478, népművelési telepek ügyében 372, egyéb ügyekben 153, hivatalon kívüli tárgyalások száma 972.

Változások a Bizottság tagjai sorában. *Padányi Andor* kir. tanfelügyelő áthelyezése folytán *dr. Nagy Zsigmond* Budapest székesfőváros kir. tanfelügyelője, mint népművelési felügyelő, vitéz *Sallay István* testnevelési felügyelő áthelyezése folytán vitéz *Barcsay Ádám* testnevelési felügyelő és *Hóman Bálint*nak, a Gyűjteményegyetem főigazgatójának kultuszminiszterré történt kinevezése folytán *Bátky Zsigmond*, a Gyűjteményegyetem h. főigazgatója lettek a Bizottság tagjai.

A Bizottság 1932. évi zárószámadása.

Bevétel.

Áthozot az 1931. évről	6.803·87 P
Városi támogatás	111.950— «
Kamat	207·72 «
Hivatalos kiadványok :	
Magyar Költők	642·40 «
Magyar Népművelés Könyvei	136·06 «
Munkatervek	4.479— «
Haladási napló	21·70 «
Tandijakból :	
Műsoros délutánok, esték ...	1.124·60 «
Népművelési tanfolyam	588— «
Művészeti és kedélyképző tanfolyam	225·90 «
Gyakorlati-ügyességi tanfolyam	1.063·40 «
Nőnevelési tanfolyam	1.307— «
Szabadegyetemi tanfolyam ..	6.034·30 «
Tanulmányi kirándulás	12.117·90 «
Közérdekű tanfolyam	346·80 «
Hangversenyek	28.171·66 «
Kölcsöndíjak	118— «
Rákosfalva	683·33 «
Előre nem látható :	
Diapozitív	230·30 «
Grammofón	3— «
Irodalmi est :	
Jegyeladásból	2.355·60 «
Műsorokból	49·70 «
	<u>178.660·24 P</u>

Kiadás.

Házbér	5.288·10 P
Irodai bútorok	181·40 «
Irodai szükségletek	1.590·94 «
Posta	127·78 «
Szállítás-közlekedés	1.020·16 «
Lapok, könyvek	1.912·37 «
Vetítőgép-diapozitív	3.238·38 «
Ismeretterjesztő előadás	16.585·50 «
Analfabéta tanfolyam	9.166— «
Alapismeretterjesztő tanfolyam ..	8.080— «
Népművelési tanfolyam	10.352·80 «
Művészeti és kedélyképző tanfolyam	366·04 «
Gyakorlati tanfolyamok	3.550·68 «
Nőnevelési tanfolyamok	2.516·20 «
Szabadegyetemi tanfolyamok ..	5.160·25 «
Tanulmányi kirándulás	14.910·08 «
Közérdekű tanfolyamok	383·80 «
Hangversenyek	54.809·56 «
Irodalmi estek	2.570·28 «
Rákosfalva	2.318·30 «
Egyesületi segélyek	13.200— «
Népművelési felügyelő és ügyvezető-titkár	2.889·50 «
Beosztott tisztviselők	3.210— «
Gépíronő	1.499·88 «
Előre nem látható kiadások ...	118·40 «
	<u>165.046·40 P</u>

Az 1933. évi költségvetési előirányzat.

Bevétel.

Áthozot	13.613·84 P
Ügyviteli bevételek :	
Magyar költők	276— «
Haladási napló	15— «
Munkatervek	3.700— «
Könyvtárból	130— «
Városi támogatás	104.500— «
Ptkp. kamat	219·70 «
Tanfolyam-tandíjak :	
Nőnevelés	800— «
Művészeti	200— «
Gyakorlati	800— «
Közérdekű	150— «
Szabadegyetemi	4.000— «
Tanulmányi kirándulás	3.000— «
Filmelőadás, matiné	1.200— «
Irodalmi est	2.800— «
Hangversenyek	23.300— «
Rákosfalva	100— «
Előre nem látható	145·46 «
	<u>158.950— P</u>

Kiadás.

Házbér	4.875— P
Irodaszerek	1.600— «
Szállítás	1.200— «
Népművelési felügyelő	1.000— «
Ügyvezető titkár	2.016— «
Beosztott tisztviselő	3.600— «
Gépíronő	2.600— «
Munkatervek	2.700— «
Irodai bútorok	700— «
Gépek	1.200— «
Diapozitívek	1.200— «
Lapok, könyvek	1.900— «
Egyesületi segélyek	11.000— «
Ptkp. levonás	220— «
Ismeretterjesztő	16.750— «
Tanfolyamok :	
Analfabéta	8.450·80 «
Alapismeretterjesztő	7.650— «
Népművelési	9.400— «
Nőnevelési	3.149·20 «
Művészeti	300— «
Gyakorlati	6.300— «
Közérdekű	250— «
Szabadegyetemi	5.200— «
Tanulmányi kirándulások	4.000— «
Filmelőadás, matiné	1.500— «
Irodalmi est	3.000— «
Hangversenyek	52.100— «
Rákosfalva	5.000— «
Előre nem látható	89— «
	<u>158.950— P</u>

Ismeretterjesztő előadások. Az ismeretterjesztő előadásokat legnagyobb részben közvetlenül maga a Bizottság, kisebb részben a társadalmi egyesületek bevonásával szervezte. Az ismeretterjesztő előadások megszervezésében a következő társadalmi egyesületek vettek részt: A leányiparostanoncok részére rendezett ismeretterjesztő előadások egy részének megszervezésében a *Szociális Testvérek Társasága* és a *Dolgozó Leányok Egyesülete*; a munkás és kispolgári leányok számára rendezett előadások megszervezésében és lebonyolításában a *Katolikus Leányok Országos Szövetsége*, a *Szociális Missziótársulat leányegyesületei és leányklubjai*; a cselédek részére rendezett vasárnapi ismeretterjesztő előadások a *Mária-utcai háztartási tanfolyam* és az *Élet Iskolája* megszervezésében a *Katolikus Háziasszonyok Országos Szövetsége*; a munkásnők részére tartott előadások megrendezésében a *Katolikus Nővédő Egyesület*; a szülők-anyák részére rendezett előadások egy részének megrendezésében az *Országos Stefánia Szövetség*, a *Szülők Szövetsége* és a *Gyermektanulmányi Társaság* végeztek figyelemreméltó és érdemes munkát. Az iparostanonc és fiatal segédek részére rendezett előadásoknak körülbelül 90%-át a Bizottság rendezte, de rendezett ilyen előadásokat a *Központi, a Kőbányai és a Budai Katolikus Legényegylet*, továbbá a *Herminamezői r. k. egyházközség*, a *Fasori Ijjúsági Luther Kör*, a *Kőbányai rej. ifjúsági egyesület*, a *Keresztény Ifjak Egyesülete*. A kisiparosok és kereskedelmi alkalmazottak részére tartott ismeretterjesztő előadások megszervezésében a *Népfőiskolai Széchenyi Szövetség*, a *Damjanich ifjak köre*, a munkások részére a *Szabad Lyceum*, a *Magyar Munkások Egyesülete*, az *Erdélyi Férfiak Egyesülete*, az *Angyal földi Ker. Munkásegyesület* és az *Országos Társadalombiztosító Intézet* vettek részt. A szülők és anyák részére rendezett előadások megtartásában a *Katolikus Nőszövetség Anyák-körei* példás tevékenységet fejtettek ki. A fogházakban tartott előadásokat a *Szociális Missziótársulat fogházmissziós osztálya* és a *Protestáns Fogházmisszió* a Bizottság támogatásával rendezte.

Az 1932—1933. tanév folyamán 6856 ismeretterjesztő előadás és mesedélután tartott a Bizottság rendezésében.

A 6856 előadás az egyes társadalmi rétegek között így oszlott meg:

Társadalmi rétegek	Telepek száma	Előadások száma	Hallgatók száma
Leányiparostanoncok	27	372	3.200
Munkás és kispolg. leány	40	1.648	3.200
Cselédek, munkásnők	20	934	1.500
Szülők, anyák	36	596	2.200
Iparostanoncok, segédek	120	1.289	14.000
Kisiparos, kereskedelmi alkalmazott	17	359	3.600
Munkások	15	328	1.200
Értelmiség	11	287	2.200
Fogházak	3	232	5.000
Gyermekelemlőadások	67	811	7.000
	356	6.856	43.100

Az előadások megoszlása kerületenként:

I. 426	VI. 336	XI. 352
II. 678	VII. 834	XII. 60
III. 121	VIII. 700	XIII. 329
IV. 521	IX. 691	XIV. 243
V. 404	X. 251	I—XIV. 910
		Összesen 6.856 előadás.

Az ismeretterjesztő előadások *nevelő-oktató hatását műsorszámok és vetített képek alkalmazásával fokozta* a Bizottság. Az 1932—1933. tanév folyamán 10 új diapozitív sorozatot 821 képpel készítettett a Bizottság.

A folyó tanévben a Bizottság 2 episkop rendszerű vetítógépet és 3 diapozitív vetítógépet szerzett be, illetve kapott ajándéku a vallás- és közoktatásügyi minisztériumtól.

A Bizottság 22 vetítógépét 1120 esetben vették igénybe az előadók, illetve az előadásokat rendező testületek. A kölcsönzés mindenkor díjtalan volt.

A bizottság diapozitív gyűjteménye 58 sorozatban 2897 darabból állott, amelyek 2178 esetben kölcsönöztettek ki.

Az ismeretterjesztő előadások nevelőértékének mélyítése és főként az előadások vonzóerejének érdekében műsoros számokkal vette körül azokat. Nagyrészt a hallgatók köréből kerültek ki a szereplők, néha hivatásos művészek működtek közre. Miután az utóbbi megoldás már költségénél fogva is csak kivételesen alkalmazható, a bizottság a vallás- és közoktatásügyi miniszter által a magyar zene védelmében kiadott grammofongépeket és lemezeket adta kölcsön e célra. A Bizottság 5 grammofon gépét 82 ízben, a 117 lemezt pedig 71 ízben adta kölcsön.

A magyar dalkultúra terjesztése és fejlesztése, másfelől a már-már feledésbe ment előző évszázadok legszebb dalainak megőrzése érdekében a Bizottság úgy, mint az elmúlt évben *a levante és iparostanonc leánygyesületekben, a Szociális Missziótársulat és a Katolikus Leányok Országos Szövetségének kerületi leánygyesületeiben*, továbbá az egyetemi hallgatónők *Sarolta leányotthonában* rendezett *magyar nótáórákat*, illetve *tanfolyamokat*. A dalok dallamát és szövegét diapozitívról vetítették a hallgatóság elé és hozzáértő szakember játszotta elő zongorán avagy hegedűn a dallamokat, míg a hallgatóság meg nem tanulta azokat.

Tudományos filmelőadások. Az 1932—1933. tanévben a Bizottság igyekezett a tudományos filmet a népművelés szolgálatába állítani. A filmelőadások céljaira kibérelte az *Orion-filmszínházat* és 9 ízben tartott ott tudományos filmelőadást. *Ebben a tanévben elsősorban az utóbbi évtizedek tudományos expedícióit igyekezett egy előadássorozat keretében bemutatni*, teljes megvilágításával a tudományos céloknak, feltárva az expedíció elé tornyosuló nehézségeket és objektíven méltatva az elért eredményeket. Az első filmelőadás keretében 1932. november 13-án dr. Geszti Lajos tanár az 1930-ban befejezett *Dyrrenfurth-féle internacionális Himalája expedícióról* számolt be annak a hangos filmnek a bemutatásával, amelyet az expedíció maga készített. 1933. január 8-án ugyancsak dr. Geszti Lajos tanár *»A délisark állatvilága«* című dr. Kohl Larsen német orvosnak 1928-ban felvett expedíciós filmjét mutatta be, február 5-én pedig az őserdők állatvilágát ismertető *Amazonas című expedíciós filmet*. Dr. Geszti Lajos még két expedíciós filmet mutatott be az Orion-filmszínházban. Az egyiket *Sven Heddinnek a Góbi sivatagon át tett útjáról* március 19-én és az *Amazonason felfelé* című expedíciós filmet március 26-án. A Kohl Larsen-féle expedíciós filmet a székesfőváros szivattyúzási és csatorna telepe munkásai részére külön előadás keretében mutatta be a Bizottság. Sziberth Imre állami vasgyári felügyelő két tudományos előadást tartott a Bizottság rendezésében. Az egyiket 1933. január 22-én a *»Közlekedés hajdan és most«*, a másikat április 2-án *»A mozdonygyártás története«* címen álló és mozgóképekkel illusztrálva. Dr. Méhes Gyula egyetemi magántanár *»Hideg és éhség az állatvilágban«* március 5-én tartott mozgó- és állóképekkel kísért népszerű tudományos előadást.

Az Orion-filmszínházban a zenetörténet köréből dr. Prahács Margit (1932. november 27) zenei illusztrációkkal »Modern szellem, modern zene« címen, dr. Pataky Mária (1933. február 19) pedig dr. Molnár Imre dalénekesnek, a Zeneművészeti főiskola tanárának közreműködésével »Valódi és álkuruc dalok« címen tartott előadást.

1933. február 26-án dr. Dienes Valéria, Pallay Anna és Szentpál Olga tánc-csoportjainak közreműködésével Jemnitz Sándor »A tánc művészete« címen tartott eleven ábrákkal illusztrált előadást. 1933. május 14-én dr. Dénes Tibor, Riedl Margit és mozgásművészeti iskolájának, Bükky Pál bábjáték színházának, a Székesfővárosi Szavalókórusnak, továbbá R. Aggházy Julia, R. Koltay Kató, Bölcsföldy Sári, Russzer Nelli és Waldman Tibor közreműködésével »Kollektív előadóművészet« címen tartott a nem hivatásos előadóművészet újabb útjairól bemutatásokkal kísért előadást.

Ugyancsak az Orion-filmszínházban zajlott le 1932. december 8-án a finn szabadság ünnep alkalmából a Turáni Társasággal karöltve rendezett finn matiné, amelynek célja egyfelől a finn nemzet kultúrájának ismertetése, másfelől a finnekkel való rokonsági érzés ápolása volt.

Tanulmányi kirándulások. A Bizottság a mult tanévben megindított tanulmányi társaság mozgalmát továbbépítette, amennyiben 158 helyre 187 ízben rendezett szakvezetési tanulmányi kirándulást, amelyeken a fizető résztvevők száma 9988 volt. A különböző társadalmi egyesületek figyelmét is felhívta a tanulmányi kirándulások népművelési jelentőségére és fontosságára, amelynek eredményeképpen az egyesületek az előadássorozatokkal és tanfolyamokkal kapcsolatban a hallgatók részére külön tanulmányi kirándulásokat rendeztek. E kirándulások száma elérte a 222-t, körülbelül 5000 résztvevővel.

Analfabéta- és alapismeretterjesztő tanfolyamok. Az 1932/1933. tanévben összesen 28 analfabétatanfolyamot állított fel Budapest székesfőváros Népművelési Bizottsága. Az analfabétatanfolyamokra beiratkozott analfabéták között a Bizottság 515 darab olvasókönyvet és 344 darab írkát osztott ki ingyen.

Az 1932/1933. tanév folyamán a beiratkozott hallgatóknak 53%-a tett sikeres vizsgálatot, amely kielégítő eredménynek mondható, mert hiszen a vizsgálatra való jelentkezés nem kötelező.

Az analfabétatanfolyamokon résztvett egyénekre vonatkozó adatokat az alábbi táblázatok tüntetik fel:

Az analfabétatanfolyamok, a megtartott órák és a hallgatók száma kerületek szerint.

Kerület	Tanfolyamok száma	Órák száma	Beiratkozott		
			férfi	nő	összesen
I.	1	100	8	15	23
II.	1	80	4	12	16
III.	4	400	42	78	120
IV.	—	—	—	—	—
V.	—	—	—	—	—
VI.	5	500	46	115	161
VII.	2	200	8	45	53
VIII.	4	360	22	66	88
IX.	2	180	10	30	40
X.	3	300	70	44	114
XI.	—	—	—	—	—
XII.	1	90	4	11	15
XIII.	4	390	22	81	103
XIV.	1	100	17	12	29
Összesen	28	2.700	253	509	762

Az analfabétatanfolyamok hallgatóinak kora, vallása és anyanyelve.

Kerület	K o r a					V a l l á s a								A n y a n y e l v e			
	15—18	19—24	25—35	35—	Összesen	Róm. kat.	Református	Ág. ev.	Gör. kat.	Gör. kel.	Izraelita	Egyéb	Összesen	Magyar	Német	Tót	Egyéb
I.	—	3	9	11	23	13	3	—	6	1	—	—	23	21	—	—	2
II.	2	2	7	5	16	12	1	—	3	—	—	—	16	12	2	1	1
III.	8	23	32	57	120	96	10	2	6	3	2	1	120	91	14	6	9
IV.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VI.	7	20	44	90	161	104	28	3	11	1	13	1	161	152	2	3	4
VII.	1	2	17	33	53	27	11	—	1	5	9	—	53	53	—	—	—
VIII.	1	24	18	45	88	60	15	1	8	—	4	—	88	81	5	—	2
IX.	1	2	12	25	40	31	5	—	3	—	1	—	40	29	5	—	6
X.	—	54	28	32	114	91	10	7	6	—	—	—	114	106	3	3	2
XI.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XII.	1	1	8	5	15	12	2	—	—	1	—	—	15	13	—	—	2
XIII.	2	11	43	47	103	74	22	1	4	—	2	—	103	98	2	2	1
XIV.	—	6	4	19	29	27	1	—	—	1	—	—	29	29	—	—	—
Összesen	23	148	222	369	762	547	108	14	48	12	31	2	762	685	33	15	29

Az analfabétatanfolyamok hallgatóinak foglalkozása.

Kerület	A l k a l m a z o t t								Ö n á l l ó				Összesen	
	Katona	Ipari	Kereskedelmi	Földműves	Háztartási	Utcasprő	Napszámos	Házfelügyelő, segédházteljes.	Egyéb	Magánzó	Kereskedő	Iparos		Háztartásbeli
I.	—	—	—	—	10	6	1	—	—	—	—	—	6	23
II.	—	3	—	—	8	—	—	—	—	—	1	1	3	16
III.	—	54	—	2	11	3	12	—	1	—	—	—	37	120
IV.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VI.	—	43	6	—	24	—	14	4	10	—	1	6	53	161
VII.	—	3	4	—	21	3	—	—	1	—	—	—	21	53
VIII.	—	19	3	—	28	—	8	5	2	—	2	—	21	88
IX.	—	13	—	1	12	1	—	—	5	—	1	—	7	40
X.	52	5	—	—	4	—	32	—	—	—	—	—	21	114
XI.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XII.	—	1	1	2	8	—	—	—	—	—	—	—	3	15
XIII.	—	14	1	2	18	—	3	—	14	—	—	—	51	103
XIV.	—	1	—	9	4	—	11	—	1	—	1	—	2	29
Összesen ...	52	156	15	16	148	13	81	9	34	—	6	7	225	762

Az alapismeretterjesztő tanfolyamok egyrésze az analfabétatanfolyamoknak szerves folytatása. E tanfolyamok hallgatói a helyes- és szépírás, továbbá az értelmes olvasás és számolásán kívül a különböző ismeretkörök alapismereteit sajátítják el. A tanfolyamok iránti érdeklődés a folyó tanévben ismét növekedett, miért is a tanfolyamok száma 36-ról 41-re emeltetett.

Az alapismeretterjesztő tanfolyamok, megtartott órák és hallgatók száma kerületek szerint.

Kerület	Tanfolyamok száma	Órák száma	Beiratkozott hallgatók		
			férfi	nő	összesen
I.	2	120	12	25	37
II.	3	182	72	11	83
III.	9	586	114	145	259
IV.	—	—	—	—	—
V.	1	80	—	20	20
VI.	8	480	113	108	221
VII.	3	220	29	56	85
VIII.	6	362	65	73	138
IX.	4	240	47	61	108
X.	2	120	29	24	53
XI.	—	—	—	—	—
XII.	—	—	—	—	—
XIII.	2	130	11	38	49
XIV.	1	60	12	5	17
Összesen	41	2.580	504	566	1.070

Az alapismeretterjesztő tanfolyamok hallgatóinak kora, vallása és anyanyelve.

Kerület	K o r a					V a l l á s a								Anyanyelve			
	15—18	19—24	25—35	35—	Összesen	Róm. kat.	Református	Ág. ev.	Gör. kat.	Gör. kel.	Izraelita	Egyéb	Összesen	Magyar	Német	Tűt	Egyéb
I.	—	8	18	11	37	26	2	—	9	—	—	—	37	35	1	—	1
II.	2	29	42	10	83	66	13	—	3	—	—	1	83	79	2	1	1
III.	20	52	85	102	259	214	18	5	5	3	12	2	259	228	16	3	12
IV.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V.	2	5	9	4	20	19	—	—	1	—	—	—	20	16	2	1	1
VI.	20	69	56	76	221	128	44	5	4	2	37	1	221	214	4	1	2
VII.	—	16	30	39	85	45	7	1	4	8	20	—	85	83	—	—	2
VIII.	1	22	52	63	138	107	11	2	9	—	7	2	138	131	3	1	3
IX.	1	12	32	63	108	77	24	—	1	—	6	—	108	95	8	—	5
X.	—	10	23	20	53	47	4	—	2	—	—	—	53	51	1	—	1
XI.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XII.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XIII.	2	6	24	17	49	26	18	—	1	3	1	—	49	43	1	1	4
XIV.	—	4	7	6	17	17	—	—	—	—	—	—	17	17	—	—	—
Összesen	48	233	378	411	1.070	772	141	13	39	16	83	6	1.070	992	38	8	32

Az alapismeretterjesztő tanfolyamok hallgatóinak iskolai végzettsége.

Iskolai végzettsége	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
	o s z t á l y								
Alfabetatanfolyam	—	—	—	—	—	—	—	—	455
Elemi iskola	43	69	101	144	81	108	—	—	546
Földműves iskola	—	—	3	—	—	—	—	—	3
Iparostanonc iskola	6	4	5	—	—	—	—	—	15
Polgári iskola	4	15	9	11	—	—	—	—	39
Szakiskola	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Középiskola	—	—	—	11	—	—	—	—	11
Összesen	54	88	118	166	81	108	—	—	1.070

Az alapismeretterjesztő tanfolyamok hallgatóinak foglalkozása.

Az alapismertetőre szto tanulmányok hangulatának foglalkoztatása															
Kerület	A l k a l m a z o t t										Ö n á l l ó				Összesen
	Katona	Alliszt	Ipari	Kereskedelmi	Földműves	Házartási	Utcaseprő	Napszámos	Házfelügyelő, segédhazfelügy.	Egyéb	Magánzó	Kereskedő	Iparos	Házartásbeli	
I.	—	—	3	—	—	10	7	1	1	2	—	—	—	13	37
II.	68	—	2	—	—	9	—	—	—	—	—	1	1	2	83
III.	—	—	114	1	1	34	2	42	—	4	—	—	8	53	259
IV.	—	—	—	—	—	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VI.	—	1	70	26	3	31	3	22	1	11	2	1	8	42	221
VII.	—	—	33	4	—	11	1	—	—	—	—	—	5	31	85
VIII.	26	—	33	3	—	25	—	16	4	1	—	1	2	27	138
IX.	—	19	18	2	1	22	1	—	3	22	—	1	—	19	108
X.	—	—	4	1	—	—	—	38	—	1	—	—	—	9	53
XI.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XII.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XIII.	—	—	9	1	10	—	—	—	—	—	—	—	—	29	49
XIV.	—	—	2	—	8	1	—	—	—	5	—	—	—	1	17
Összesen ...	94	20	288	38	23	161	14	119	9	46	2	4	24	228	1.070

Népművelési és közműveltségi tanfolyamok. A népműveltségi és közműveltségi tanfolyamok alsó tagozatába sorolt tanfolyamok gyűjtőneve: általános ismeretterjesztő tanfolyamok. Az általános ismeretterjesztő tanfolyamok szervezetét és ügyrendjét az 1400/931. sz. alatt kiadott polgármesteri rendelet szabályozza.

Az általános ismeretterjesztő tanfolyamok mindegyike más-más ismeretanyagot ölel fel. A tanfolyamok tan- és óraterve mindenkor lehetőleg a beiratkozott hallgatók előképzettségéhez, művelődési igényeihez igazodik és figyelembeveszi azok foglalkozását, szabadidejét, egyéb életkörülményeit. Az alábbi táblázatok tájékoztatást nyújtanak arra nézve, hogy hol, milyen tárgyakat, hány órában hallgattak a beiratkozottak s hogy milyen társadalmi réteghez tartoztak, milyen korúak és előképzettségűek voltak. Általában azt látjuk, hogy amíg az analfabéta- és alapismeretterjesztő tanfolyamokon a 15—18 és a 19—24 évesek jelentősen kisebbségben voltak a 25 éven felüliekkel szemben, addig az általános ismeretterjesztő tanfolyamokon a hallgatóság zömét a 15—18, illetve 19—24 éves korúak adták. E táblázatokból látjuk azt is, hogy a 662 beiratkozott hallgató közül 473 ipari munkás volt, tehát nemcsak kor, hanem foglalkozás tekintetében is a hallgatóság homogén volt.

Előképzettség tekintetében már nagyobb különbséget mutat a hallgatóság. A 662 beiratkozott hallgató közül 261 végezte az elemi iskola 4—5—6. osztályát és 44 a polgári iskola 1—2. osztályát. Ezzel szemben a polgári, illetve a középiskola 3—4. osztályát 182-en végezték, szakiskolába jártak 6-an. Ezeknél kisebb iskolai képzettséggel 78, magasabb képzettséggel pedig 25 hallgató rendelkezett. A jelentős előképzettségi eltérések miatt az általános ismeretterjesztő tanfolyamokat a Bizottság főképen egyesületek keretében rendezi, aminek következtében egy-egy tanfolyam keretén belül a hallgatóság előképzettség tekintetében is homogén. Vannak tanfolyamok, ahol az előképzettség tekintetében való jelentős eltérés nem okoz a tanítás menetében nehézséget, sőt egyenesen előny származik abból, ha nem egyéb, legalább annyi, hogy a különböző társadalmi rétegek az ilyen tanfolyam keretében megismerik egymást és megbecsüléssel közelednek egymáshoz.

Az általános ismeretterjesztő tanfolyamok, a megtartott órák és hallgatók száma kerületenkint.

Kerület	Tanfolyamok száma	Órák száma	Beiratkozott		
			férfi	nő	összesen
I.	—	—	—	—	—
II.	2	160	88	—	88
III.	2	161	40	35	75
IV.	—	—	—	—	—
V.	—	—	—	—	—
VI.	2	200	23	49	72
VII.	4	680	150	31	181
VIII.	1	180	89	—	89
IX.	1	210	—	55	55
X.	3	370	71	31	102
XI.	—	—	—	—	—
XII.	—	—	—	—	—
XIII.	—	—	—	—	—
XIV.	—	—	—	—	—
Összesen	15	1.961	461	201	662

Az általános ismeretterjesztő tanfolyamok hallgatóinak kora, vallása, anyanyelve.

Kerület	K o r a					V a l l á s a								A n y a n y e l v e			
	15-18	19-24	25-35	35 —	Összesen	Róm. kat.	Református	Ág. ev.	Gör. kat.	Gör. kel.	Izraelita	Egyéb	Összesen	Magyar	Német	Tót	Egyéb
I.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II.	24	23	29	12	88	70	9	4	—	1	4	—	88	88	—	—	—
III.	21	19	15	20	75	69	4	1	—	—	1	—	75	75	—	—	—
IV.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VI.	10	45	15	2	72	55	9	5	—	—	3	—	72	71	—	1	—
VII.	103	70	8	—	181	128	12	4	1	—	36	—	181	181	—	—	—
VIII.	41	48	—	—	89	67	9	1	1	—	11	—	89	89	—	—	—
IX.	30	23	2	—	55	45	7	3	—	—	—	—	55	54	—	1	—
X.	11	45	27	19	102	82	14	1	3	—	1	1	102	100	—	—	2
XI.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XII.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XIII.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XIV.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen ...	240	273	96	53	662	516	64	19	5	1	56	1	662	658	—	2	2

Az általános ismeretterjesztő tanfolyamok hallgatóinak iskolai végzettsége.

Iskolai végzettség	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
	o s z t á l y								
Analfabétatanfolyam	—	—	—	—	—	—	—	—	6
Elemi iskola	21	8	13	62	38	161	3	2	308
Ismétlőiskola	2	11	10	—	—	—	—	—	23
Háztartási iskola	6	5	2	3	—	—	—	—	16
Iparostanonc iskola	2	27	14	—	—	—	—	—	43
Polgári iskola	15	29	10	140	—	—	—	—	194
Szakiskola	3	—	—	3	—	—	—	—	6
Középiskola	3	6	6	26	9	3	3	10	66
Összesen	52	86	55	234	47	164	6	12	662

Az általános ismeretterjesztő tanfolyamok hallgatóinak foglalkozása.

Kerület	Alkalmazott								Önálló				Összesen
	Katona	Tisztviselő	Ipari	Kereskedelmi	Földműves	Háztartási	Napszámos	Egyéb.	Magánzó	Kereskedő	Iparos	Háztartásbeli	
I.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II.	—	3	40	12	8	4	9	8	—	—	4	—	88
III.	1	—	34	1	2	7	18	1	—	—	1	10	75
IV.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VI.	—	6	38	4	—	2	—	—	2	—	—	20	72
VII.	—	2	149	18	—	12	—	—	—	—	—	—	181
VIII.	—	3	77	8	—	—	—	1	—	—	—	—	89
IX.	—	—	39	—	—	—	—	—	—	—	1	15	55
X.	2	2	96	1	1	—	—	—	—	—	—	—	102
XI.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XII.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XIII.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XIV.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen ..	3	16	473	44	11	25	27	10	2	—	6	45	662

Az általános ismeretterjesztőtanfolyamok tan- és óraterve.

Kerület	Tanfolyam helye	Társadalmi ismeretek	Hivatástan	Egészségtan	Nemzeti élet és művelődés	Honismeret	Írás, fogalmazás	Számítan, mértan	Természettudományi ismeretek	Rajz, tervezés	Szabás-varrás	Főzés	Ének	Torna	Összes órák száma
II.	Gyorskocsi-utca 25	14	—	12	48	14	—	—	12	—	—	—	—	—	100
	Gyorskocsi-utca 25	8	—	6	32	8	—	—	6	—	—	—	—	—	60
III.	Hunor-utca	10	16	—	26	—	8	—	—	—	9	—	6	6	81
	Szentendrei-út	—	—	10	10	20	10	20	10	—	—	—	—	—	80
VI.	Váci-út 21	12	25	—	—	—	—	—	—	—	50	—	13	—	100
	Váci-út 57	—	12	—	60	—	—	—	11	—	—	—	17	—	100
VII.	Kazinczy-utca	—	—	—	24	—	12	12	12	—	—	—	—	—	60
	Rottenbiller-utca	25	180	50	25	—	25	—	—	—	—	—	75	—	380
	Hermína-út	—	—	—	15	10	5	15	—	—	30	—	—	15	90
	Damjanich-utca 48	18	7	25	32	8	—	15	20	—	—	—	25	—	150
VIII.	Homok-utca	20	—	—	80	—	—	40	40	—	—	—	—	—	180
IX.	Ecseri-út 4	—	—	18	12	—	—	—	18	—	60	—	42	60	210
X.	Kőbányai-út	—	—	—	80	—	—	20	80	—	—	—	—	—	180
	Maglódi-út	15	45	—	15	—	—	—	—	—	—	—	15	—	90
	Cserkesz-utca	15	18	20	—	21	—	26	—	—	—	—	—	—	100
	Összesen	137	303	141	459	81	60	148	209	—	149	—	193	81	1.961

A népművelési és közműveltségi tanfolyamok egy másik csoportját alkotják a *művészeti és kedélyképző tanfolyamok*. A művészeti ismeretek bővítését és a kedélyképzést az általános ismeretterjesztő tanfolyamok sem hanyagolják el. Mindazonáltal szükségesnek mutatkozott egyfelől a műveltebb társadalmi rétegek számára külön művészeti tanfolyamokat rendezni, másfelől a magyar dal védelme és ápolása érdekében külön akciót indítani. Így jöttek létre az alábbi művészeti és kedélyképző tanfolyamok.

IV. Reáltanoda-utca 7.

A vadnépek és az ókori népek zenéje	15 óra	12 hallgató
Angol regényirodalom (angol nyelven)	10 «	58 «

VI. Bajza-utca 33.

Arany János	15 óra	52 hallgató
A magyar regényirodalom a XX. században	15 «	7 «

V. Hold-utca 17. (Sarolta-leányotthon.)

Magyar Dal	17 óra	25 hallgató
Összesen : 5 tanfolyam	72 óra	154 hallgató

A népművelési és közműveltségi tanfolyamoknak harmadik csoportja az úgynevezett *gyakorlati tanfolyamok*. Ezek egy részét a Bizottság maga rendezte, a másik részét pedig egyesületek bevonásával és azoknak anyagi támogatásával valósította meg.

Az *Országos Központi Katolikus Legényegyesület helyiségeiben* hét gyakorlati tanfolyam működött. És pedig :

Árusítás technikája, áruismeret, reklám, könyvvitel	55 óra	23 hallgató
Vasmunkások szaktanfolyama	100 «	14 «
Fodrász-szaktanfolyam	170 «	17 «
Kereskedelmi szaktanfolyam	102 «	22 «
Cipész-szaktanfolyam	100 «	26 «
Szabó-szaktanfolyam	170 «	45 «
Asztalos-szaktanfolyam	100 «	31 «
Összesen : 7 tanfolyam ...	797 óra	178 hallgató

A BSzKRt munkástovábbképző tanfolyam felügyeleti hatósága a Bizottság volt. Az itt rendezett tanfolyamok száma 4.

A *Szabad Líceum Műszaki Osztálya* (VII., Dohány-u. 32.) a Bizottság megbízásából műveltebb szakemberek és munkavezetők részére a következő tanfolyamokat rendezte :

Felsőbb műszaki mennyiségtan I.	66 óra	41 hallgató
Statika	66 «	17 «
Kötéstan	78 «	34 «
Felsőbb mennyiségtan	66 «	19 «
Vasbeton	52 «	17 «
Felsőbb műszaki mennyiségtan II.	66 «	86 «
Elektrotechnika	48 «	17 «
Technikai differenciál- és integrálszámítás	66 «	80 «
Textilkémia	60 «	26 «
Logarléc	24 «	16 «
Műszaki mennyiségtan	30 «	62 «
Összesen 11 tanfolyam	622 óra	415 hallgató

A Bizottság III. kerület, *Kiskorona-utca 10. sz.* alatt lévő *Óbudai népművelési telepén* :

Rádiótanfolyam I.	15 óra	8 hallgató
" II.	15 "	23 "
Gyümölcsstermesztés I.	15 "	23 "
" II.	15 "	49 "
" III.	15 "	20 "
Méhészet I.	15 "	32 "
" II.	15 "	13 "
Virágkertészet I.	15 "	19 "
" II.	15 "	14 "
Baromfitenyésztés	15 "	34 "
Összesen 10 tanfolyam ...	150 óra	235 hallgató

A Bizottság VII. ker. *Bajza-utca 33. sz.* alatt levő *népművelési telepén* :

Szobanövények ápolása és gondozása	8 óra	15 hallgató
Aquárium gondozása	6 "	14 "
Összesen 2 tanfolyam	14 óra	29 hallgató

A Bizottság VIII. ker., *Vas-utca 11. sz.* alatt kiskereskedők és kisiparosok részére felállított *népművelési telepén* :

Áruüzleti könyvvitel I.	12 óra	5 hallgató
" " II.	12 "	31 "
Üzletnyitás	12 "	6 "
Üzemszervezés	15 "	16 "
Üzleti kalkuláció	15 "	15 "
Reklám és árusítás technikája	12 "	9 "
Kiskereskedők és kisiparosok reklámlehetőségei ...	15 "	15 "
Kereskedő legfontosabb levelei I.	12 "	6 "
" " " II.	15 "	19 "
Átíró könyvelés	15 "	36 "
Közgazdasági ismeretek	12 "	13 "
Kereskedelmi alkalmazott jogai és kötelességei	12 "	4 "
Adóbevallás, kivetés és behajtás	13 "	21 "
Összesen 13 tanfolyam ...	172 óra	196 hallgató

A Bizottság IX. ker., *Török Pál-u. 1. sz.* alatt levő fővárosi Iparrajziskola fotolaboratoriumában 3 tanfolyamot rendezett. A haladó-továbbképző tanfolyamot tanulmányi kirándulással kötötte egybe s az így készített felvételeket a tanfolyam óráin a hallgatók előhívták és megvitatták.

Fototanfolyam kezdők részére.....	15 "	13 hallgató
" haladók részére	15 "	18 "
" haladó továbbképző	27 "	14 "
Összesen 3 tanfolyam	57 óra	45 hallgató

A gyakorlati tanfolyamok sorába tartoznak még a *nyelvi tanfolyamok*. Az Óbudai, Reáltanoda-utcai és Bajza-utcai telepeken tartott nyelvi tanfolyamokat a *Bizottság rendezte*, a Vas-utcai telepen rendezett tanfolyamokat anyagi *segélyben*

részesítette, a többi telepnek nyelvi tanfolyamain a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium megbízásából a *tanítás menetét ellenőrizte*, mint felügyeleti hatóság.

A tanfolyam helye	Nyelvórák száma	Hallgatók száma
III., Kiskorona-utca 10. Összesen 2 tanfolyam	30 óra	59 hallgató
IV., Reáltanoda-utca 7. Összesen 5 tanfolyam	59 «	131 «
IV., Reáltanoda-utca 16. (Fonetik Stúdió). Összesen 7 tanfolyam	210 «	74 «
IV., Prohászka Ottokár-utca (községi polgári iskola, Királyi Olasz Követség). Összesen 15 tanfolyam	900 «	662 «
V., Szemere-utca 4. (Nyukosz). Összesen 8 tanfolyam ..	480 «	50 «
V., Markó-utcai állami reáliskola. (Magyar Külügyi Társaság). Összesen 50 tanfolyam	1.890 «	1.243 «
VI., Lovag-utcai községi polgári leányiskola. (Olasz Királyi Követség). Összesen 8 tanfolyam	480 «	291 «
VI., Teréz-körút 2. (Óváry Avar Károly). Összesen 5 tanfolyam	300 «	24 «
VI., Bajza-utca 33., polg. leányiskola. Összesen 2 tanfolyam	60 «	23 «
VII., Barcsay-utca 5. (Fonetik Stúdió). Összesen 17 tanfolyam	510 «	385 «
VIII., Vas-utca 11. Összesen 3 tanfolyam	360 «	71 «

Nőnevelési tanfolyamok. Ilyen tanfolyam 11 helyen működött, amelyek közül az a), d), e), f), i) pontok alatt felsoroltakat a társadalmi egyesületek szervezték meg a Bizottság erkölcsi és anyagi támogatásával, a többi telep tanfolyamait pedig maga a Bizottság rendezte.

a) *Szociális Missziótársulat* (I., Krisztina-körút 125) helyiségében :

Leányifjúsági vezetőképző tanfolyam	12 óra	60 hallgató
---	--------	-------------

b) *Felső Mezőgazdasági iskolában* (III., Kiskorona-utca) :

Magyar néphimnusz technikája I.	15 «	9 «
« « « II.	15 «	18 «
« « « III.	15 «	12 «

c) *VI., Bajza-utca 33. Községi polgári leányiskolában :*

Egészségügyi női tornatanfolyam	17 «	6 «
Házibetegápolási tanfolyam	15 «	5 «
Gyermekjátékkészítő tanfolyam I.	20 «	8 «
« « II.	30 «	22 «
Kalapkészítő tanfolyam I.	33 «	12 «
« « II.	30 «	6 «
Kesztyűvarró « I.	40 «	16 «
« « II.	40 «	16 «

d) *VI., Eötvös-utca 3. :*

Kisanyák iskolája	800 «	13 «
-------------------------	-------	------

e) *VI., Bulyovszky-utcai leánynevelő intézetben*

Elárúsítónői tanfolyam	144 «	8 «
------------------------------	-------	-----

f) *Szociális Testvérek Társasága* (Thököly-út 65.) :

Leányegyesületi vezetőképző tanfolyam munkás-leányok részére	24 «	16 «
--	------	------

g) VII., Dohány-utca 32. sz. községi polgári leányiskolában :

Befőzési tanfolyam	40 óra	10 hallgató
Háztartási tanfolyam kezdők részére	80 „	12 „
„ „ haladók „	80 „	13 „
Egészségügyi női tornatanfolyam I.	17 „	12 „
„ „ „ II.	32 „	20 „

h) VIII., Vas-utca 10. a Stefánia Szövetség székházában :

A modern nő kötelességei	7 „	48 „
A család gazdasági kérdései	8 „	25 „
A modern lakás és háztartás berendezése	7 „	33 „
Anya- és csecsemővédelem	8 „	31 „
A nő és a gyermek jogvédelme	8 „	18 „
A kenyérkereső nő munkaterületei.....	6 „	24 „

i) Katolikus Háziasszonyok Országos Szövetsége (VIII.,
Mária-utca 7.) helyiségében :

Háztartási tanfolyam kenyérkereső nők részére	120 „	15 „
Élet iskolája	22 „	40 „

j) X., Szentmihályi-út 11., rákosfalvi kultúrházban :

Kalapkészítési tanfolyam	40 „	10 „
Szabásrajztanfolyam	130 „	12 „

k) Gyári munkásnők részére :

Goldberger-gyárban	120 „	69 „
Kammer-gyárban	60 „	38 „
Összesen 32 tanfolyam	2.035 óra	658 hallgató

Közérdekű tanfolyamok. A Bizottság az elmúlt tanév folyamán az egyesületi vezetők kívánságára, az egyesületi élet megkönnyítése érdekében két tanfolyamot rendezett a IV. ker., Reáltanoda-utca 7. szám alatt levő népművelési telepén.

A szavalókórus, különös tekintettel annak esztétikájára, pedagógiájára és módszertanára	15 óra	42 hallgató
A nemhivatásos előadóművészet új útjai (különös tekintettel a műkedvelői színpad rendezőképzésére).....	15 „	17 „
Összesen 2 tanfolyam	30 óra	59 hallgató

A tanfolyamok összesítése. A Bizottság szervezésében, illetve felügyelete és irányítása mellett :

az 1929/30. évben 124 tanfolyam 12.308 órában 3.501 hallgatóval működött					
„ 1930/31. „ 171 „ 11.165 „ 4.521 „ „					
„ 1931/32. „ 234 „ 12.546 „ 7.165 „ „					
„ 1932/33. „ 328 „ 17.848 „ 9.723 „ „					

Az 1932/33. évi tanfolyamok részletezése.

28 analfabétatanfolyam	2.700 óra	762 hallgató
41 alapismeretterjesztő tanfolyam	2.580 «	1.070 «
15 általános ismeretterjesztő tanfolyam	1.961 «	662 «
5 művészeti tanfolyam	72 «	154 «
172 gyakorlati és nyelvi tanfolyam	8.023 «	4.202 «
32 nőnevelési tanfolyam.....	2.035 «	658 «
2 közérdekű tanfolyam	30 «	59 «
33 szabadegyetemi tanfolyam	447 «	2.156 «
328 tanfolyam	17.848 óra	9.723 hallgató

Népművelési telepek. Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottsága a folyó tanévben az alábbi népművelési telepeket nyitotta meg.

Óbudai népművelési telepen	15 tanfolyam	225 óra	333 hallgató
Belvárosi népművelési telepen	9 «	114 «	260 «
Terézvárosi népművelési telepen	13 «	329 «	202 «
Erzsébetvárosi népművelési telepen	4 «	209 «	57 «
Józsefvárosi népművelési telepen :			
a) Kereskedők-kisiparosok részére ...	13 «	172 «	196 «
b) Nők részére	6 «	44 «	179 «
Ferencvárosi népművelési telepen	3 «	57 «	45 «
Rákosfalvai népművelési telepen	2 «	170 «	22 «
8 népművelési telepen	65 tanfolyam	1.320 óra	1.294 hallgató

Szabadegyetem. A Szabadegyetem felállításának gondolata már *Bárczy István* polgármestersége idején vetődött fel. Azóta több kísérlet történt úgy a *királyi magyar Pázmány Péter Tudományegyetem*, mint a *Szabad Líceum* részéről a Szabadegyetem meghonosítása érdekében. Ezek a kísérletek hosszabb-rövidebb próbálkozások után a kellő érdeklődés és az anyagi fedezet hiányában eredménytelennek bizonyultak. *Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottsága* az 1931/32. tanévben felállította a *Fővárosi Szabadegyetemet*. Ezzel párhuzamosan a királyi magyar Pázmány Péter Tudományegyetem is foglalkozott a népszerű szabadegyetemi tanfolyamok felállításának gondolatával. A főváros Népművelési Bizottsága érintkezésbe lépett a királyi magyar Pázmány Péter Tudományegyetemmel s a szóbeli tárgyalások után azzal a javaslattal fordult a királyi magyar Pázmány Péter Tudományegyetem tanácsához, hogy a fővárossal köröltve vegyen részt a Szabadegyetem intézményes kiépítésében. A tudományegyetem tanácsa magáévá tette a javaslatot és *Kornis Gyula*, valamint vitéz *Moór Gyula* egyetemi tanárokat bízta meg, hogy a fővárossal, illetve annak Népművelési Bizottságával a Szabadegyetem szervezetének kialakítása ügyében előzetes tárgyalásokat folytassanak. Az egyetem nevezett kiküldöttei dr. *Némethy Károly* tanácsnok elnöklete alatt s a Népművelési Bizottság ügyvezetőjével egyetértően a következő szervezeti szabályzattervezetet dolgozták ki:

A Kir. Magy. Pázmány Péter Tudomány Egyetem és Budapest Székesfőváros Szabadegyetemének szervezeti szabályzata.

1. §.

A szervezet címe :

a Kir. Magy. Pázmány Péter Tudomány Egyetem és Budapest Székesfőváros Szabad Egyeteme.

2. §.

Célja :

rendszeres tanfolyamok megszervezése által mindenki számára lehetővé tenni azt, hogy ismereteit a legkülönbözőbb tudományágakból hallgatott népszerű előadásokon a tudományos haladás eredményeihez képest gyarapíthassa.

A szabadegyetemi előadásokat minden különös előképzettség igazolása nélkül bármely 16 éven felüli egyén látogathatja.

3. §.

A Szabadegyetem szervei :

1. a Nagy Tanács,
2. a Kis Tanács,
3. az ügyvezető igazgató.

4. §.

A Nagy Tanács összetétele :

Elnöke : a Székesfőváros polgármestere.

Társelnöke : az Egyetemi Tanács képviselője.

Helyettes elnöke : a polgármester által megbízott alpolgármester, illetőleg a Közművelődési ügyosztály vezetője.

Tagjai a fentnevezetteken kívül :

- a) a vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselője,
 - b) az ügyvezető igazgató,
 - c) a Székesfőváros Népművelési Bizottsága által kijelölt 4 tag,
 - d) a Tudomány Egyetem négy kara részéről egy-egy tag, akiket az Egyetemi Tanács jelöl ki,
 - e) azok részéről a társadalmi szervezetek, tudományos, illetőleg kulturális intézmények részéről, amelyek a Szabad Egyetemet működésében támogatják, összesen legfeljebb 8 tag.
- Ezeket a tagokat a Nagy Tanács javaslatára a polgármester kéri fel.

A társelnök és a c), d) és e) alatt említett tagok megbízatása 3 tanévre szól.

A Nagy Tanács határozatainak a meghozatalához legalább 7 tag jelenléte szükséges.

5. §.

A Kis Tanács összetétele :

Elnöke : az Egyetemi Tanács képviselője.

Társelnöke : a Székesfőváros Közművelődési Ügyosztályának vezetője.

Tagjai a fentnevezetteken kívül :

- a) a Tudomány Egyetem négy karának egy-egy képviselője, akiket az Egyetemi Tanács jelöl ki,
- b) a Székesfőváros Népművelési Bizottsága által kijelölt 2 tag,
- c) az ügyvezető igazgató.

Az elnök és az a) és b) alatt említett tagok megbízatása 3 tanévre szól.

Határozathozatalhoz legalább 4 tag jelenléte szükséges.

6. §.

A Szabad Egyetem ügyvezető igazgatója :

a Székesfőváros Népművelési Bizottságának ügyvezető titkára, aki a Bizottsághoz berendelt szakelőadók egyike által helyettesítheti magát.

7. §.

A Nagy Tanács hatásköre.

1. Jóváhagyja a Szabad Egyetemnek a Kis Tanács által kidolgozott munkatervét.

Ha a munkaterv módosítását szükségesnek látná, visszaküldi a Kis Tanácshoz újabb munkaterv kidolgozása végett.

Megállapítja azokat a szempontokat, amelyeknek figyelembevétele a munkaterv kidolgozásánál kívánatos.

2. Gondoskodik a Szabad Egyetem kellő látogatottságáról s megteszi a népszerűsítéshez és a propagandához szükséges intézkedéseket.

3. Összeállítja s jóváhagyás végett a Népművelési Bizottsághoz terjeszti a költségvetési előirányzatot és zárszámadást.

Megállapítja a tandíjak és az előadói tiszteletdíjak mértékét.

4. Minden olyan ügyben, amely a Szabad Egyetemet érdekli, javaslatokat tehet a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, az Egyetemi Tanácsnak, a székesfőváros polgármesterének és a Népművelési Bizottságnak.

8. §.

A Kis Tanács hatásköre.

1. A Kis Tanács feladata a Szabad Egyetem szellemi irányítása. Ehhez képest kidolgozza a Szabad Egyetem munkatervét, megállapítja a tanulmányi rendet, az előadások címét, óraszámát, helyét és idejét s kiválasztja az előadókat.

A munkatervet jóváhagyás végett a Nagy Tanács elé terjeszti.

2. A Szabad Egyetemet érdeklő minden ügyben javaslatokat tehet a Nagy Tanácsnak.

9. §.

Az ügyvezető igazgató hatásköre.

1. Előkészíti a Kis Tanács és Nagy Tanács üléseit.
2. Végrehajtja a Kis Tanács és a Nagy Tanács határozatait.
3. Intézi a Szabad Egyetem egész ügykezelését és anyagi ügyeit.

10. §.

A szabályzat módosítása.

Jelen szabályzat módosításához az Egyetem Tanácsának és Budapest székesfőváros polgármesterének hozzájárulása szükséges.

A módosítás kezdeményezésére a Kis Tanács és a Nagy Tanács, az Egyetemi Tanács, valamint a Népművelési Bizottság jogosult.

11. §.

Átmeneti intézkedések.

1. Jelen szabályzat az Egyetem Tanácsának és a székesfőváros polgármesterének hozzájárulása után a vallás- és közoktatásügyi miniszter jóváhagyásával lép életbe.

2. Mindazonáltal mind az Egyetem Tanácsa, mind a Népművelési Bizottság a szabályzat formális jóváhagyásának a bevétele nélkül is legkésőbb 1932. szeptember 1-ig kijelöli a szabadegyetemi Kis és Nagy Tanácsnak azokat a tagjait, akiknek a kijelölése a negyedik és ötödik §§. rendelkezése szerint rája tartozik s nevüket a hatodik §-ban megjelölt ügyvezető igazgatóval közli, aki a 4. és 5. §-ban megjelölt elnökökkel egyetértésben gondoskodik arról, hogy a Kis Tanács és a Nagy Tanács legkésőbb 1932. szeptember 15-ig alakuló ülésre összeüljön s ekként az 1932. év őszén kezdődő szabadegyetemi tanfolyamokról gondoskodás történjék.

A Nagy Tanácsnak a 4. §. e) pontjában említett tagokkal való kiegészítése csak a Szabályzat formális jóváhagyása után történik meg.

A fenti szervezeti szabályzatot a *Tudomány-Egyetem tanácsa* 1932. július hó 2-án tartott VI. rendes ülésében 7679/1931—32. sz. a. elfogadta s a Nagy Tanács társelnöki és a Kis Tanács elnöki tisztségére *dr. Nékám Lajos* prorektort, a tagsági tisztségekre pedig *dr. Wolkenberg Alajos*, *dr. vitéz Moór Gyula*, *dr. Farkas Géza* és *dr. Kornis Gyula* nyilvános rendes tanárokat küldte ki. Budapest székesfőváros polgármestere 1932. szeptember 20-án 124.461/1932—XIV. sz. a., a vallás- és közokt. minisztérium pedig 64.319/1932—IX. sz. a. hagyta jóvá a Szabadegyetem szervezeti szabályzatát. Az utóbbi azzal, hogy az esetleges módosításokhoz a vallás- és közokt. minisztérium hozzájárulása is szükséges.

A Szabadegyetem felállítása kapcsán elvként mondta ki a Szabadegyetem Nagy Tanácsa, hogy eme intézmény keretében az arra érdemes *fiatal tudós generációt* is szóhoz kívánja juttatni s hogy egyelőre csak olyan kollégiumokat hirdet, amelyek iránt előreláthatóan érdeklődés lesz, amagym amelyek a mai élet kulturális, társadalmi, gazdasági, technikai és egyéb fontos kérdéseit tárgyalják.

Keretében összesen 33 tanfolyam tartatott fenn 447 órában, amelyeken 2156 hallgató vett részt.

Népművelési hangversenyek. A folyó tanévben a Bizottság összesen 115 hangversenyt rendezett. Ebből

a) a Bizottság saját rendezésében :

27 a Pesti Vigadóban (25 a Székesfővárosi Zenekarral, 2 a Székesfővárosi és a Budapesti Hangversenyzenekarral),

2 a *capella énekkari hangversenyt* (1 a Palestrina Kórus, 1 a fővárosi polgári iskolák gyermekkarai közül a Marczibányi-téri polgári leány-, Medve-utcai polgári fiú-, Rottenbiller-utcai polgári fiú-, Hernád-utcai polgári fiú- és a Tisza Kálmán-téri polgári leányiskola énekkarainak hangversenye,

1 *Klasszikus hangversenyt* csak szólistákkal,

1 *Magyar nótahangversenyt* szólistákkal,

2 hangversenyt a Zeneakadémián (1 Lányi Ernő emlékhangversenyt, 1 Dohnányi: Szegedi mise).

A városligeti Iparcsarnok előtt levő zenepavillonban :

60 a Székesfővárosi Zenekarral,

1 a Székesfővárosi Leventezenekarokkal,

1 a Rendőrzenekarral,

1 Magyar nótahangverseny szólistákkal.

Népművelési telepeken és egyesületekben :

2 a Fővárosi Alkalmazottak Nemzeti Szövetségénél,

1 a rákosfalvai népművelési telepen,

2 a Bajza-utcai népművelési telepen,

1 az óbudai népművelési telepen,

1 a Ker. Szoc. Villamosalkalmazottak székházában.

Egyesületeknek a Bizottság támogatásával rendezett hangversenyei :

2 a Várbeli Evangélikus Egyházközségnél,

1 a Katolikus Lányok Országos Szövetségének Ágnes-csoportjánál,

1 « « « « « Mária-csoportjánál,

3 a Keresztyén Ifjúsági Egyesületeknél,

1 a Szociális Misszió Társulat Gát-utcai csoportjánál,

3 a Kőbányai Katolikus Legényegyletnél,

1 a Ker. Szoc. Segédm. Orsz. Szöv. Nőalkalm. Csoportjánál,

Irodalmi esték. Az elmúlt tanévben rendezett irodalmi esték kimagasló sikerei igazolták a Bizottság elgondolásának helyes voltát. Ezek a sikerek nemcsak erkölcsi, hanem anyagi sikert is jelentenek. Az idei tanév irodalmi estjeit a Bizottság a következő sorrendben és tartalommal rendezte :

Az első irodalmi est keretében 1932. október 22-én a Zeneakadémia nagytermében Arany János emlékünnepepyt rendezett a Bizottság a költő halálának 50. évfordulója alkalmából. Az emlékbeszédet dr. Császár Elemér egy. ny. r. tanár mondotta, majd az ünnepség többi részében dr. Szathmáry István »Arany és Petőfi« című költeményét,

R. Simonffy Margot és Kiss Ferenc Arany János verseit adták elő. *Szabó Lujza és dr. Palló Imre*, a m. kir. Operaház kiváló művészei Arany János megzenésített költeményeiből adtak elő szemelvényeket a *Székesfővárosi Zenekar* kíséretével. A zenekar *Bor Dezső* karnagy vezényletével két számot: a »Toldi« című opera előjátékát és a Csüddöngölt a »Nagyidai cigányok« című operából adta elő. Végezetül a »*Palestrina Kórus*« énekelt *Zsaskovszky József* karnagy vezényletével.

A második irodalmi estét 1933. január 14-én rendezte a Bizottság ugyancsak a Zeneakadémia nagytermében. Ezen az irodalmi esten az elszakított magyarság lánglelkű papköltőjét, *Mécs Lászlót* és a felvidéki magyarság egyik vezérét, *Rácz Pál* író-t mutatta be a közönségnek. A Zeneakadémia nagytermét zsúfolásig megtöltő közönség mindvégig a legnagyobb lelkesedéssel ünnepelte az illusztris szereplőket, akik között hasonló nagy sikerrel szerepeltek *R. Simonffy Margot* előadóművésznő, aki *Mécs László* költeményeinek finom interpretálásával, *Laurisin Lajos*, az Operaház művésze, aki *Mécs László* megzenésített verseinek előadásával arattak szép sikert. Az I. ker. Állami Tanítóképző Intézet szavalókórusa *dr. Dénes Tibor* tanár vezetésével *Mécs László* »Rohanás a tavaszba« című költeményét adta elő *Kováts Antónia* táncművésznő közreműködésével. Az előadáson a bevezető beszédet *dr. Alszegehy Zsolt* tanár mondta.

A harmadik irodalmi estét február 11-én rendezte a Bizottság a Zeneakadémián. *Kosztolányi Dezső* legszebb költeményeit mutatta be *K. Harmos Ilona* és *Tőkés Anna* színművésznők előadásában. Megzenésített költeményeit *Basilides Mária*, az Operaház kiváló művésznője és *Ligeti Dezső* operaénekes adták elő. *Kosztolányi Dezső* »Vallomás« című előadásával ragadta magával közönségét. Az esten a fiatal írógeneráció egyik tehetséges tagja, *Gelléri Andor Endre* működött közre egy elbeszélésének felolvasásával. Végezetül *Ascher Oszkár* vezetésével a *Fodor Zeneiskola kamara szavalókórusa* adott elő *Kosztolányi Dezső* fordításaiból három költeményt. A bevezető előadást *dr. Németh László* mondta.

A negyedik irodalmi estet a Bizottság *R. Simonffy Margot* szélesskálájú előadóművészetének bemutatására rendezte, aki a mai modern magyar irodalom legszebb költeményeiből mutatott be szemelvényeket a legtokéletesebb tolmácsolásban. Műsorán *Babits Mihály*, *Erdélyi József*, *Fülöp Ilona*, *Mollinár Gizella*, *Nadányi Zoltán*, *Reichard Piroška*, *Ruzitska Mária*, *Szabó Lőrinc* és *Török Sophie* versei szerepeltek. A bevezető előadást *dr. Németh László* tartotta. Az előadó esten *Perényi Gabriella* operaénekesnő működött közre, aki *Reichard Piroška*, *Babits Mihály*, *Erdélyi József* és *Ady Endre* megzenésített költeményeit adta elő *Lányi Viktor* zongorakíséretével.

A Népművelési Bizottság fenti irodalmi estjein kívül egyet a Fővárosi Alkalmazottak Nemzeti Szövetségében rendezett; a Várbeli Evang. Egyházközség egy, Szent Erzsébet Leányklub egy, Budai Kat. Legényegylet kettő, Szociális Misszió Társulat Kelenföldi Csoportja egy esetben, a Ker. Szoc. Segédm. Orsz. Szöv. két esetben rendeztek a Bizottság támogatásával irodalmi estéket.

A Népművelési Bizottság támogatásával a fővárosi iparostanonciskoláknál rendezett előadásokkal kapcsolatban a Wesselényi-utcai iparostanonciskola négy irodalmi estet rendezett.

Műsoros délutánok, műsoros esték. Az 1931/1932. tanévben a Bizottság csak 19 műsoros est megtartását tüntette fel a beszámoló jelentésében, mivel az elmúlt évadban még nem szorgalmazta a támogatásban részesülő egyesületek által rendezett műsoros délutánok, műsoros estek bejelentését.

A folyó tanévben a vonatkozó miniszteri rendelet értelmében már bekérte a Bizottság ezektől az egyesületektől is a saját rendezésükben, illetve a Bizottság támogatásával rendezett műsoros délutánokról szóló jelentéseket, amit az egyesületek az erre a célra szolgáló űrlapon az egyéb népművelési munkák befejeztével egyszerre jelentettek a Bizottságnak.

Ezek szerint az 1932/1933. évadban a Bizottság saját rendezésében tartott műsoros délutánok, műsoros esték száma 9, az egyesületek rendezésében tartott műsoros esték száma pedig 127, összesen 136 volt.

Műkedvelői előadások. Műkedvelői előadásokat a Bizottság saját rendezésében nem tartott ugyan, de irányítása és támogatása mellett 14 egyesületben 52 műkedvelői előadást rendeztek.

Alkalmi ünnepségek. A népművelési Bizottság rendezésében tartott alkalmi ünnepségek száma 22, a Bizottság támogatásával rendezett ünnepségek száma 64, tehát a folyó tanévben összesen 86 alkalmi ünnepség volt.

Népkönyvtárak. A Népművelési Bizottság a budapesti népkönyvtárak felügyeletét is ellátja a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr megbízásából. A Bizottság felügyeleti hatáskörébe tartoznak *a)* a társadalmi egyesületek ama népkönyvtárai, amelyek annak idején a *Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa támogatásával* létesültek, *b)* az a hat népkönyvtár, amelyet a vallás- és közoktatásügyi minisztérium a fővárosi Népművelési Bizottságnak adományozott azzal, hogy a könyvtárak megfelelő népművelési telepeken, illetve egyesületekben helyeztessenek el.

A Bizottság saját hatáskörében 1925 óta fokozatosan 32 *vándornépkönyvtárat állított fel*, amelyeket az ifjúsági és munkásegységeknek, továbbá a gyár és az ipartelepeknek ad kölcsön. Az 1932/1933. tanévben 10 levante és ifjúsági egyesület, 4 tisztviselőegyesület, 5 munkásegységet, 11 gyár és ipartelep, végül egy kórház kapta kölcsön a könyvtárakat. A 32 népkönyvtárban 3169 kötet könyv van elhelyezve. A kihelyezett vándornépkönyvtárakat közel 10.000 egyén használta, több mint 36.000 esetben.

A társadalmi egyesületek könyvtáraiban 54.150 és a vallás- és közoktatásügyi minisztérium által adományozott könyvtárakban pedig 1420 kötet könyv foglal helyet. Ezeket a könyveket hozzávetőlegesen 15.000 egyén vette igénybe.

7. Tudományos intézetek.

Statisztikai Hivatal. A Statisztikai Hivatal az 1932. évben is arra törekedett, hogy munkásságával úgy a közigazgatásnak, mint a tudománynak érdekeit szolgálja. Nemcsak állandó jellegű adatgyűjtéseit dolgozta fel és tette azok eredményeit

közzé kiadványaiban, hanem részint újabb felvételek lebonyolításával, részint megfigyelési körének kibővítésével igyekezett működését a való élettel összehangba hozni.

A hivatal kiadásában megjelent Évkönyv XXI. évfolyama értékes kiegészítést nyert az 1930. évi népszámlálás eredményei alapján a főváros lakosságának demográfiai viszonyait feltüntető táblázatokkal. Első ízben tette közzé a hivatal e kiadványban az ingyenes magánmunkaközvetítő irodák működését ismertető adatokat is. Ugyancsak ez Évkönyvben publikálta a Statisztikai Hivatal a fővárosban alkalmazásban álló egyének kereseti viszonyaira vonatkozó adatgyűjtésének feldolgozási eredményeit. E széleskörű adatgyűjtését a hivatal akként bonyolította le, hogy a magánalkalmazottak kereseti viszonyaira vonatkozó adatokat a kerületi kereseti adószámviteli osztályoktól, a közszolgálatban álló egyénekre vonatkozólag pedig az illetékes számvevőségi hivataloktól többnyire saját közzei útján beszerezte.

Rendszeresen jelentek meg a szóbanlevő év folyamán a Statisztikai Havi-füzeteknek LX., valamint a Városi Szemle XVIII. évfolyamának számai. Említésre méltó, hogy az 1932. év január 1-től kezdve a »Havifüzetek« a haláleseteket az eddigi 83 halálok helyett 200 csoportba osztva közölte, vagyis áttért a hivatal a halandósági anyag feldolgozásánál a IV. revízió átesett nemzetközi haláloki nomenklatúra alkalmazására.

A Statisztikai Közlemények sorozatában az 1932. év folyamán a következő kötetek jelentek meg:

Budapest épület- és lakásviszonyai (I. és II. kötet).

A házasságok termékenysége Budapesten.

A törvénytelen gyermekek Budapesten.

Az írástudatlanok Budapesten.

A német községek és városok adórendszere.

Közigazgatási reform és a nagyvárosok önkormányzata.

Az év folyamán jelentette meg a hivatal »Budapest székesfőváros napjainkban és a világháború előtt 1912—1931« című kiadványát. E zsebkönyv formájú kiadvány közrebocsátásával a hivatal arra törekedett, hogy a főváros jelen gazdasági és társadalmi helyzetét a múlttal összehasonlítva tárja az olvasó elé és ily módon szemléltesse azokat a beszédes adatokat, amelyek a közben lepergett 20 esztendő alatt az ország fővárosának szenvedéseiről, veszteségeiről, eredményes küzdelmeiről és újjáéledéséről tanuskodnak.

A statisztikai hivatal az 1932. év decemberében meginduló szellemi szükségmunkálatok során ismét kivette részét a szellemi pályák körében munkanélkül levő egyének foglalkoztatásában. A törvényhatósági bizottság közgyűlése által elrendelt szellemi szükségmunkák kapcsán a hivatal mintegy négy hónapon keresztül 200 munkanélkül levő egyént foglalkoztatott, akikkel a következő statisztikai felvételeket végeztette el:

a) testi munkát végző munkanélküli levő egyének,

b) iparosok,

c) kereskedők összeírását.

E felvételi munkálatokon kívül, ugyancsak a szellemi munkanélküliekkel dolgoztatta fel az egybegyűjtött őanyagot s végeztette a fővárosi kórházakban és gyógyintézetekben kezelés alatt álló fekvőbetegekre vonatkozó adatgyűjtési munkálatokat.

Az utóbbi adatgyűjtést az Országos Statisztikai Tanács óhajára, mint kísérleti munkát vállalta el a Statisztikai Hivatal. Az adatgyűjtés munkája kiterjedt valamennyi budapesti kórházra és gyógyintézetre (szanatóriumokat is beleértve).

Befejezést nyert az év folyamán az 1930. évi népszámlálás anyagának feldolgozása és publikálása. Ezúttal is, mint az előző népszámlálások alkalmával, az épület- és lakásviszonyok feldolgozása képezte a Székesfőváros Statisztikai Hivatalának feladatát. A feldolgozás főbb eredményeit a hivatal már évkönyveiben előzőleg közreadta, míg a részletes táblázatokat külön kiadványban bocsátotta nyilvánosság elé.

Ugyancsak a hivatalra hárult a m. kir. belügyminiszter rendelete folytán összeírt lakás- és üzletbérek feldolgozása is. Az összeírás munkáját — amely az 1932. évi december hó 12-én fennálló állapot szerint történt — a polgármester a forgalmi adóellenőrökre bízta, akik, mint hatósági megbízottak, a lakbérbevallási ívek kiosztását és visszagyűjtését végezték. A begyűjtött lakbérbevallási ívek revíziója és statisztikai feldolgozása a hivatal feladatát képezte.

Az 1932. év végén szervezte meg és készítette elő a statisztikai hivatal a székesfőváros területére tengelyen behozott árucikkek adatgyűjtését. A hivatal kiadványaiban már eddig is állandóan közzétette azoknak az áruknak fontosabb árunemek szerinti kimutatását, amelyek vasúton és hajón érkeztek a főváros területére. Egyrészt az anyag teljessége, másrészt pedig annak megismerése céljából, hogy az ország mely városai és községei bocsátják feleslegeiket a főváros rendelkezésére, a hivatal előterjesztésére a polgármester elrendelte, hogy 1933. évi január hó 1-től a fogyasztási adókirendeltségek a tengelyen behozott áru után kiállított városi vámbárcák másolatait havonként bocsássák a Statisztikai Hivatal rendelkezésére.

Ugyanekkor arról is gondoskodott a hivatal, hogy 1933. évi január 1-től kezdve az összes vasúti és hajózási vállalatok az általuk szolgáltatott áruforgalmi kimutatásokban az áruk származási helyét is tüntessék fel.

Fővárosi Múzeum. A legkimagaslóbb esemény a Fővárosi Múzeum 1932. évi történetében a Halászbástya északi tornyában berendezett középkori köemléktárnak június 29-én történt megnyitása volt. A XI—XVI. század emlékeit felölölő gyűjtemény hivatva lesz a monumentális városkép legfontosabb szakának történeti szemléletét elősegíteni.

A Fővárosi Múzeum többi gyűjteményeinek gyarapodása 1932-ben aránylag gazdagnak mondható. Az újonnan szerzett olajfestmények közül első helyen említendő egy nagyobb méretű ábrázolás Buda 1686-i ostromáról gazdag staffázzsal. Egy kisebb olajkép feltűnteti Budának 1796. évi állapotát. Egy »Ecce homo« ábrázolásnak szignatúrája nyomán Schifkovics Mihály nevét tudjuk beilleszteni a régi budai festők szerény névsorába, ki ezt a képet 1802-ben festette. Már egészen a pesti biedermeier légkörében vagyunk C. Klette-nek 1834-ben festett tájképpábrázolásánál, melynek háttérében a budai vár képe látható. A kor arcképművészetét Barabás Miklós képviseli gr. Teleki László olajportréjával. A század második felének festé-

szetét példázza Keleti Gusztávnak nagyon szép vedutája a Normafa környékével. Egy művészettörténetileg is érdekes darab br. Mednyánszky Lászlónak a régi Váci-utcát ábrázoló olajfestménye, mert a mesternek első, még erősen kolorisztikus modorát mutatja.

Két XVII. századi tollrajz újabb és érdekes adatokat nyújt a régi Buda koronalaihoz és helyszínrajzához. Ehhez a csoporthoz tartozik még Encziger János festett armálisa 1696-ból, ahol a címer alatt Buda bájos miniatürképe látható. Két XVIII. századi eredeti kéziratot Buda panorámájával Bedő Rudolf úr ajándékozta a múzeumnak. Nagyobb vízfestmények a Pilvax-kávéház belsejével, a korona hazahozatalával, egy József nádor lakodalmának tiszteletére rendezett lovaskarusszellel, a polgárőrség díszszemléjével érdekes bepillantásokat nyújtanak a régi pesti ünneprendezésbe.

Az iparművészeti csoport legbecsesebb új szerzeménye egy hatalmas méretű Mária Terézia korabeli cserépkályha Buda régi látképével az elülső oldalon. A régi pesti ötvösség a két főmesternek, Szentpéteri József és Prandtner János egy-egy jellegzetes darabjával gyarapodott. Prandtner díszkardja egyszersmind értékes emléktárgy, amennyiben gr. Batthyány Lajos tulajdonát képezte. Egy ezüst szelence és egy hengeralakú tok a régi pesti lófutattások díjaiként szerepeltek (Batthyány Kázmér-díj és Hunyady-Batthány-díj á 100 arany. 1844). A sokkal ritkábban felbukkanó budai ötvöstárgyak pedig Librich János, Pfiester Ferenc és Wurzinger József ügyességéről tanuskodnak. Négy budai óntányér közül kettő drasztikus felíráttal van ellátva. Kiegészíti az iparművészeti gyűjteményt még négy darab pest-budai motívumokkal díszített altwieni porcellánedény, három óra (A. Waeber, Buda és Teller, Pest), egy Kothgasser-pohár és több kézzel festett régi pesti játék-kártyapakli. A Buda 1686-os ostromára vonatkozó gazdag éremsorozat Fr. Kleinentnek I. József arcképével díszített ovális ezüstéremmel és egy Marleburg herceg részvételét igazoló fapionnal gyarapodott, míg az 1848-as ostromra vonatkozó emléktárgyak csoportja Petőfi Sándornak az »Alföldi Hírlap«-ban január 9-én megjelent cikkének kézírata révén érdekes darabbal meggazdagodott.

Darabszám szerint a Fővárosi Múzeum gyarapodása 1932-ben a következőképen fest:

Olajfestmény	14
Vízfestmények, kéziratok	198
Metszetek, könyvnyomatok	30
Könyv, folyóirat	18
Okmány, kézirat	6
Szobor.....	4
Érem, plakett stb.....	71
Ötvöstárgy.....	7
Iparművészeti tárgy	26
Óra	4
Ipari tárgy	11
Vegyes	6
Összesen	395 darab.

Ebből vétel volt 210, ajándék 20 és hivatalos küldemény 6 műtárgy.

Levéltár. A közigazgatási természetű munkák zöme a folyó évben is a szerelésekre és reponálásokra esett, amely munkák csökkenő tendenciát mutatnak ugyan, a rendelkezésre álló személyzet számához mérten azonban még mindig érzékeny terhet jelentenek. A szerelések száma ugyanis az 1931. évi 7125-tel szemben 5959, a r. u. szerelések száma pedig az 1931. évi 686-tal szemben 694 volt. Megjegyzendő azonban, hogy a levéltári kezelésben álló iratok szerelése nem azonosítható az irattári szereléssel, mert a régebbi anyag szerelési munkáinál állandó kutató munkára van szükség, amint p. o. az 1932. évi szereléseknél is 908 esetben kellett a hibásan jelzett szignatúrát helyesbíteni s 1242 esetben kellett a szerelési utasításból hiányzó szignatúrát felkutatni. A reponálások száma az 1932. év folyamán 5956 volt a rendes közigazgatási ügyforgalommal kapcsolatosan, 1066 a más módon forgalomba került iratok visszaérkezése kapcsán s 4651 a selejtezés kapcsán előkerült idegen szignatúrák révén, ami végösszegeben 11.673 reponálást jelent.

A térítvényes iratkölcsönzés az 1931. évi 325-tel szemben 354-re emelkedett.

Scontrókeresés 748 esetben fordult elő; a magánfeleknek adott felvilágosítások kapcsán 204 esetben kellett kutatást végezni.

A közigazgatási munkák sorába tartozik a beküldött eredeti egyesületi alapszabályok törzskönyvelése és katalógizálása, amely téren némi emelkedés mutatkozik, mert az 1931-ben kimutatott 112 alapszabállyal szemben a folyó évben 190 érkezett be.

A közigazgatási feladatok körébe sorozandók az anyakönyvi másodpéldányok utólagos bejegyzései, melyek száma változatlanul magas s állandóan 3 munkaerőt foglalkoztat a hivatalos időn kívül. 1932 folyamán befejezést nyertek az 1930. évi utólagos bejegyzések, összesen 7440 s megkezdődött az 1931. évi utólagos bejegyzések feldolgozása, ami még mindig folyamatban van. E munka akadálytalan végzését állandóan megnehezíti, hogy az anyakönyvi hivatalokból beküldött negyedéves jegyzékek hibásak, kiigazításra szorulnak s a kiigazítások ügyében ismételten az illetékes anyakönyvi hivatalokhoz kell fordulni.

Az 1932. év folyamán érkeztek be az 1930. és 1931. évi anyakönyvi másodpéldányok, melyek bekötetéséről a levéltárnak kell gondoskodni s csupán ennek megtörténte után lehet szó az utólagos bejegyzéseket tartalmazó negyedéves jegyzékek feldolgozásáról.

Az anyakönyvi másodpéldányok sorozatának teljessége érdekében már régebben lépések tettek a hiányzó felekezeti anyakönyvi másodpéldányok megszerzésére. Ez a munka az 1932. év folyamán is folytatódott s a protestáns anyakönyvek hiányzó évfolyamainak megszerzése kíséreltetett meg, részben eredménnyel.

Az anyakönyvi hivatalokban feleslegessé vált iratok selejtezése is a levéltár kötelessége s az 1932. év folyamán beszállított 1920. és 1921. évi iratok selejtezését a fennálló selejtezési szabályzat szerint elvégezte a hivatal. Kiselejtezett több mint 100.000 iratot s a megőrzendő darabok rendezéséről és elhelyezéséről gondoskodott.

Közigazgatási feladatnak tekintendő továbbá a páncélszobai őrzésre beküldött okmányok törzskönyvelése és katalógizálása, amely okmányok száma az 1931. évi 1809-cel szemben 2685-re emelkedett. Ez aránytalanság oka abban keresendő, hogy egyes ügyosztályok csupán akkor küldik le a szerződéseket, mikor azok száma már nagyon felszaporodott. Az 1932-ben beérkezett új szerződések kivétel nélkül feldolgoztattak s a feldolgozás kapcsán 3160 katalóguscédula készült. A páncélszobai anyagból történt kölcsönzések száma 111 volt, ami azonos az 1931. évi forgalommal.

A hivatali szakmunkák sorát a selejtezési munkákkal lehet kezdeni, amely téren elsősorban az anyakönyvi hivatalok által beküldött anyagnak szentelt figyelmet a levéltár azért, mert ez az iratanyag levéltári szempontból teljesen értéktelen és sok helyet foglal el. Ezekívül befejezést nyert a központi választmány iratanyagának selejtezése, amely iratanyagból 152 iratcsomó került 1932. év folyamán selejtezésre. Kiselejtezés alá kerültek továbbá a különböző ügyosztályokból átküldött régi segédkönyvek, melyek levéltári szempontból teljesen értéktelenek. Még január folyamán befejezést nyert az 1887. évi iratanyag selejtezése, melynek 141 iratcsomójából 18 iratcsomó maradt meg 22.204 irattal, kiselejteztetett 157.222 ügyirat. Befejezést nyert továbbá az 1888. és 1889. évek iratanyagának selejtezése oly módon, hogy az 1888. évi 180 iratcsomóból 15 iratcsomó maradt 18.606 ügyirattal, az 1889. évi 117 iratcsomóból pedig 19 iratcsomó 21.873 ügyirattal. A régebben elvégzett selejtezésből revízió alatt állott az 1901. és 1902. évek iratanyaga, az 1901. évi 119 iratcsomóból megtartott a levéltár 20 iratcsomót 28.491 ügyirattal, az 1902. évi 135 iratcsomóból pedig 16 iratcsomót 22.908 ügyirattal. Sajnos, a selejtezési munkát az év folyamán teljesen abba kellett hagyni s minthogy a selejtezést a helyiséghiány követelte, most már az a veszély fenyeget, hogy újabb iratanyag befogadására a levéltár nem lesz képes. Feltétlenül szükséges lenne tehát a levéltár szervezeti szabályzatának olyan megváltoztatására, hogy a levéltár gondozásába tartozó iratanyag korhatára 15 esztendő helyett 25 esztendőre tolassék ki. Ez úton a levéltár és irattár különválasztása is realisabb alapokra helyeztetnék s a levéltár szakhivatali jellege is jobban kidomboríthatnék.

Ámbár a IV. ügyosztályi iratanyag selejtezése megakadt, szükségesnek látszott a többi ügyosztályok iratanyagára vonatkozó selejtezési szabályzat kidolgozása, hogy a személyzeti viszonyok javulásával a selejtezési munka e területre is kiterjeszthető legyen. Megkezdődött tehát a IX. ügyosztályi iratanyag selejtezési szabályzatának elkészítése, ami az anyag előzetes átvizsgálását és az iratkategóriák megállapítását tette szükségessé.

A szakhivatali munkák legfontosabb részében, a tudományos kutatások előmozdításában ez évben is tiszteletreméltó eredményeket mutathat fel a levéltár, mert a tudományos érdeklődés a levéltár anyaga iránt az 1932. évben is változatlanul nagy volt. Nevezetesen az 1931. évi 397 kutatóval szemben a folyó évben 671 kutató fordult meg a levéltárban s a rendelkezésükre bocsátott iratok száma 24.810-re emelkedett, amely nagy iratforgalom mellett a jelenlegi hivatali személyzet képtelen kellő ellenőrzést gyakorolni s a kutatást korlátozni a tudományos érdekek sérelme nélkül nem lehet. Sajnos, mindezideig külön kutatószoba sem áll rendelkezésre s így a kutatók számára szükséges nyugalom sem biztosítható.

A szakkönyvtár gyarapodása az 1932. évben 92 kötetet tett ki.

Az 1932. évben 262 ügyirat került ki a levéltárból, melyeknek egyik része a kiadott hiteles másolatok számát jelzi, másik része pedig a hivatali előterjesztések és jelentések csoportjára esik. Az előterjesztések sorából kiemelendők a racionalizálási munkálatokkal kapcsolatos előterjesztések, melyek az ügyiratkezelés reformjára, a levéltári normalstátus s a levéltár ügykezelési szabályzatának új megállapítására vonatkoztak, a jelentések csaknem kizárólag különböző ügyekben adott szakvéleményeket tartalmaztak, így a kőbányai kápolna keletkezéséről, a Lánchíd tervezőjéről az 1686. évi ostrommal kapcsolatos budaörsi ütközetről, a Dunát elzáró középkori

lánról, Woronieczky Micislaw herceg kivégzési helyéről, a svábhegyi Mária-kápolnáról stb. Mindezek a szakvélemények kisebb-nagyobb előtanulmányokat tettek szükségessé s kivétel nélkül a főváros érdekeit szolgálták.

A kisebb hivatali szakmunkák közül ki kell emelni a régi józsefvárosi telekkönyv folytatólagos mutatózását és az utcánévváltozások nyilvántartásának vezetését.

Megemlítendő az is, hogy a budai jezsuita rendház kéziratos történetének a múlt évben megkezdett kivonatolását, illetőleg abból a helytörténeti vonatkozású adatok kiírását az 1932. év folyamán mindaddig folytatta a levéltár, míg a kéziratot a tulajdonos Magyar Nemzeti Múzeumnak vissza nem kellett szolgáltatni.

Fővárosi Könyvtár. A könyvtár állománya 1932-ben 20.503 kötettel gyarapodott. Ebből a központra 7894 s a fiókokra 12.609 kötetnyi gyarapodás esett.

A *Keleti Gyűjtemény* ezidei munkája az általános könyv- és katalógusrevízió befejezése volt, melynek eredménye szerint a gyűjtemény 8750 kötetből áll. Az idén beszerzett munkák száma 225. A tekintélyes csökkenés a tavalyihoz képest (339) a valutáris nehézségeknek tudható be, mivel éppen a Keleti Gyűjtemény anyaga majdnem kizárólag külföldi könyvpiacról szerezhető csak be.

A *Budapesti Gyűjtemény* jelentős gyarapodásról számolhat be. Első helyen kell említeni a Bécsből vásárolt, mintegy 150 darabból álló XV—XVIII. századi könyv- és metszetgyűjteményt. A beszerzések között időrendben első a Thurucz-krónika brünni kiadása (1488), amely az ugyanez évben megjelent Augsburgi kiadást 75 nappal előzte meg. Ugyancsak vétel kapcsán szereztetett meg Jacobus Philippus Bergomensis: *De plurimus claris selectisque mulieribus* című Ferraraban, 1497-ben megjelent ösnyomtatvány, amelynek prológusa Aragóniai Beatrix magyar királynéhez szól és nagyszerű reneszansz keretű fametszetű címképe azt a jelenetet ábrázolja, amikor a szerző művét a királynénak ajánlja fel. Laskai Osvát szentbeszédgyűjteményének két kiadása, a *Speculum Vitae beati Francisci et sociorum eius* című 1504. évi értékes velencei nyomtatvány, Barletius Scanderbegről szóló híres munkájának első kiadása (1505), a Heckel István budai könyvtáros jelvényével ellátott velencei, 1512-ben megjelent esztergomi missale stb. a beszerzés nagy értékét mutatják. A XVI. századi budapesti vonatkozású nyomtatványtár mintegy 55 kötettel gyarapodott. A felsoroltakon kívül még külön említésre tarthat számot a *Catho moralissimus* című 1517-ben megjelent nyomtatvány, amelyről a tipográfiai sajtóságok egybevetésével megállapítást nyert, hogy Kaym Orbán budai könyvtáros rendelésére, valószínűen szintén Velencében, Liechtenstein nyomdájában készült.

Ujságszelvény-gyűjtemény. Budapest jelentősebb kor- és művelődéstörténeti eseményeivel foglalkozó ujságszelvények régi anyagának feldolgozása nagy lépésekkel halad előre.

Az ujságszelvény-gyűjtemény statisztikai adatai:

Átvett és besorozott szelvény.....	150
Megírt cím.....	150
Osztályozott	3.327
Felragasztott	245
Behelyezett	2.520

Könyvritkaságok és bibliofil könyvek. E gyűjtemény az idén is több értékes magyar-, német-, francia- és angolnyelvű könyv- és tipográfia-történeti szakmunkával gyarapodott.

A *Budapesti Gyűjtemény könyvforgalma.* A gyűjtemény látogatottsága ez évben emelkedő irányt mutat. A szak- és hírlapirodalomnak a fővárosi problémakörök iránti érdeklődése és az ebből fakadó gazdag irodalmi termelés a gyűjteménybe vonza a kutatókat. Rendkívül sokoldalú képet mutatnak azok a tárgykörök, amelyekkel íróink a Budapesti Gyűjteményt felkeresték. Ilyenek: Budapest művészeti életének korszakai és ágai: a zenei élet, a színészet, a grafikai művészet helyi története. A főváros egyetemes és részleges helytörténete. A fővárosi reklám és ujságírás. Az irodalmi élet korszakai. Az iskolaügy történelmi és szociális szempontból. A település és közlekedésügy fejlődése. A fővárosi épületek építészeti és kulturális jelentősége. Budapest fürdői. A közüzemek. Iparos- és kereskedővilág. A főváros külföldi kapcsolatai. Közélelmezési problémák. A szövetkezeti kérdés. A régi budai családnevek stb.

A Budapesti Gyűjtemény, a kisnyomtatványgyűjtemény, az ujságszelvény és könyvritkaságok gyűjteményének forgalma következőképen alakult:

Helyben használt kötet	3.993
Olvasótermi használatra kivett kötet .	171
Kölcsönadott kötet	239
Ujságszelvény	500
Összesen	4.903

Egyebekben utalunk a Statisztikai Évkönyv megfelelő adataira.

Közelelmezés

KÖZÉLELMEZÉS

Közélelmezés.

A közélelmezés általában. A közélelmezés helyzete az elmúlt évben úgy a piaci felhozatalok mennyisége, mint pedig az árak alakulása szempontjából kedvező volt, mert a fogyasztóközönség szükséglete bőséges kielégítést talált a kellő piaci készletekben. Az árak pedig olcsók voltak. Ez a mai kedvező jelenség azonban nem mentesíti a főváros hatóságát a közélelmezésnek jövőbeli biztosítására vonatkozó kötelezettsége alól, mert kétségtelen, hogy ha a jelenleg piacra kerülő árumennyiségek a jövőben csökkennek, akkor csakis a kellően felkészült közélelmezési szervezet képes az aránytalan drágaságot, az élelmiszerkészletek elégtelenségét és a közélelmezés egyéb káros jelenségeit kivédeni és ellensúlyozni.

Ezen szempontokon felül nem tévesztheti szem elől a főváros azt a jelenséget sem, hogy a nyugatra vivő dunamenti országút vonalán más városokban nagymértékben felkészülnek a nemzetközi áruforgalom lebonyolítására. Így Belgrád, Komárom, Pozsony városok hatalmas erőfeszítésekkel gazdagítják közgazdasági berendezéseiket, melyekkel az újból meginduló nemzetközi áruforgalom lebonyolításába bele akarnak kapcsolódni. Ebben a versenyben tehát Budapest el nem maradhat, mert késlekedése a főváros életérdekeit, de az egész ország közgazdasági lehetőségeit is kockáztatná.

A főváros ezen közgazdasági szervezkedésének egyik legtermészetesebb irányát az ország mezőgazdasági mivoltja adja meg, mert a mezőgazdaság szolgáltatja a legbiztosabb alapot és hátteret a főváros iparának és kereskedelmének. A főváros tehát a mezőgazdasági ipar és kereskedelem terén kell, hogy a vezetőszerpet magának biztosítsa és ne engedje azt át sem a vidéki, de még kevésbé a külföldi vállalkozás részére.

Ezzel az elhatározással a főváros nemcsak a helyi ipar és kereskedelem fel lendülését szolgálja, de egyúttal szolgálja a főváros összlakosságának közélelmezési érdekeit is. Mert a mezőgazdasági ipar és kereskedelem egyben a közélelmezést is szolgálja. A húsiparok, hízlaldák, tejüzemek, konzervgyárak stb., nemkülönben az élelmiszerek, az élőállat- és termékkereskedelem mindmégannyi szükségszerű tényezői a közélelmezés szolgáltatának.

Ekként tehát a közélelmezés részére eszközölt beruházások egyúttal a főváros közgazdasági szervezkedését is jelentik, ami a fővárosnak e téren hozott áldozatait kettős értékűekké emelik.

A fővárosnak újabb keletű közélelmezési, illetve közgazdasági berendezései közül kiemelendők az új Élelmiszernagyvásártelep, a három új nagyvásártelep, sertés-, borjú-, lóvásár, két sertéshízlalda, három húsvásárcsarnok (marha-, sertés-,

borjúhús csarnok), öt vásári hűtőtelep, különféle új vágóhídi berendezések és hét új kerületi piac.

Mind e berendezések a fővárosnak 60 év óta létesített és körülbelül 37 millió pengő értékű közéletmelzési intézményeit mintegy 16 millió pengő értékkel növelték.

A fővárosnak ezen közéletmelzési intézményei keretében évenként körülbelül 3,264.000 q élelmiszeráruforgalma bonyolódik le, amelyhez hozzászámítva az évi körülbelül 1,400.000 q tejfogyasztást, mindezeknek értéke körülbelül 298 millió pengő. Ennek lebonyolításában résztvesz elsősorban 2250 hús- és rokoniparos és terménykereskedő, 4000 csarnoki és piaci nagy- és kisárus, 26.500 őstermelő, 2000 tejtermelő és 4500 üzleti tejárus.

A közéletmelzés mindezen érdekcsoportjaihoz a teljesség érdekében hozzászámítandó még 350 sütőiparos és 4000 fűszeres, szatócs, vegyeskereskedő.

Ezek együttvéve alkotják azt a közéletmelzési szervezetet, amelynek működése a nap minden szakára kiterjed, amely az éjjeli órákban gyülekezik, felkészül áruival, hogy hajnali 3 órakor kezdje a vásári árusítást vagy reggel 4 órakor az ipari feldolgozást. Tevékenységüket pedig ellenőrzi a közegészség és a fogyasztók gazdasági érdekei védelmében, de nemkülönb az egyenlőtlen verseny, tehát az ipar és kereskedelem érdekében is az az 524 hatósági közeg, akik, mint vegyészek, állatorvosok, közéletmelzési tisztek és vásári, meg csarnoki altisztek, nemkülönb mint jogi és műszaki előadók és kerületi rendőri büntetőbírák teljesítenek szolgálatot.

A közéletmelzés egyéb mozzanatai keretében elsősorban reá kell mutatni a tejforgalmat szabályozó 2700/1932. M. E. számú újabb kormányrendelet ama különleges intézkedésére, mely lényegileg egy szövetségbe tömöríti a termelőket, kik eddig Budapestre tejet szállítottak és kizárólagos joggal őket jogosítja fel a főváros tejjellátására. Ugyanaz a kormányrendelet megállapította azt az egységes árat is, melyet a termelő kell, hogy kapjon, továbbá azt az árat, melyet a viszonteladó s amelyet a fogyasztó tartozik fizetni. Mind a három ár maximális, de egyben minimális kötelezettségű is. A kormányrendelet a fogyasztói tejárba belefoglalta továbbá azt a hozzájárulási összeget is, amely tejliterenkint fizetendő egy külön alapba, melyből prémiumot kapnak azok a termelők, akiknek tejét vajjá vagy sajttá dolgozzák fel és azt külföldre exportálják.

Ezek a rendelkezések tehát egyrészt kizárólagosságot biztosítanak a termelők egy bizonyos zárt körének a főváros tejjellátására, másrészt megterhelik a főváros tejfogyasztóközönségét az országból exportált tejtermékek prémiumával is. E szerint a főváros fogyasztóközönsége kettős áldozatot hoz a mezőgazdaságnak, egyrészt mikor a szabadverseny kizárásával nemcsak maximálták, de egyben az olcsó beszerzés lehetőségét kizáró áron kénytelen tejszükségletét beszerezni, másrészt amikor további áldozattal prémiumot fizet azoknak a tejtermelő gazdáknak, akik tejjüket feldolgozva exportálják.

E kettős anyagi áldozat ellenében a főváros méltán elvárja azt, hogy a tejár hatósági megállapítása mindenkor a legszigorúbban alkalmazkodjék a racionális termelési költségek alakulásához és hogy a tejár megállapításánál a fogyasztók súlyos gazdasági helyzete ugyanolyan méltánylásban részesüljön, mint a termelőké és a tejjavállalatoké. E kérés indokoltságát igazolja az a tény, hogy minden fillér, amely a főváros fogyasztóinak tejárát literenkint szükségtelenül megrágítja, körülbelül évi 1-5 millió pengő megadóztatást jelent a fogyasztókra.

A fogyasztói érdekeknek a fent jelzett kettős irányú védelme érdekében felterjesztés intéztetett a m. kir. kormányhoz, hogy a tejforgalom ily szokatlan korlátozásával kiadott kivételes jellegű kormányintézkedés és annak a fogyasztók érdekeit felette súlyosan terhelő rendelkezései ne tekintessenek állandó jellegűeknek, hanem csakis arra a legszűkebb időtartamra korlátoztassanak, amíg a mezőgazdaság mai nehéz helyzete egészében változatlanul fennáll.

Mihelyt azonban a mezőgazdaság helyzete azt megengedi, a tejrendelet a fogyasztóközönség súlyos terheinek enyhítésével, nemkülönben a szabad áralakulás biztosításával azonnal megfelelően módosíttassék.

Hasonló felterjesztés intéztetett a kenyérellátás tekintetében is. A 3400/1932. M. E. számú kormányrendelet ugyanis a mezőgazdaság nehéz helyzetének könnyítése céljából megújította a gabonajegy és a lisztforgalmi adó rendszereit.

A kettő együttvéve egy q búzát 12-50 pengő közteherrel terhel meg. Ez a fogyasztóközönség minden 1 kg búzalisztjét körülbelül 17 fillér, 1 kg búzakenyerét körülbelül 12 fillér adóval drágítja meg.

Mivel a kormányrendelet rendelkezései egy évre szólnak, így a főváros lakossága az új bolérendszer folyományaképpen a kenyér és liszt fogyasztása után évi 14—15 millió pengővel járul hozzá a mezőgazdaság megsegítéséhez.

Méltányos tehát a fővárosnak az a kérése, hogy a fogyasztóközönség, melynek saját gazdasági helyzete is rendkívüli súlyos, ez alól a kenyérfogyasztási adó jellegű teher alól mentül hamarabb felszabadíttassék, mégpedig vagy akkor, amikor a gabona ára időközben esetleg emelkedni fog, vagy amikor a mezőgazdasági termények exportjának esetleges megindulása folytán a mezőgazdaság helyzete egyébként is megjavul és már nem szorul arra a rendkívüli intézkedésre, hogy a fogyasztók súlyos kenyéradójával segíeytessék.

A közélélmezés ártalmait elleni védekezés egyik módja a büntető eljárás. Ez pedig 10 kerületi előjáróság közt decentralizáltan történt. Az egységes eljárásnak ez a hiánya sok hátránnyal járt és a hatósági megtorló eljárás sikerét és célját károsan befolyásolta.

Ezek a kedvezőtlen tapasztalatok indították arra a fővárost, hogy gyors és céltudatosabb eljárás biztosítása érdekében az elsőfokú büntető eljárást az összes élelmiszerhamisítások tekintetében a főváros egész területére nézve az egyik kerületi előjáróságnál összpontosítsa. Az 1930. évi XVIII. törvénycikk 53. §-ának 3. pontjában kapott felhatalmazás alapján tehát, — amihez a belügyi, a földművelésügyi és a volt népjóléti miniszterek hozzájárultak, — október hó 1-től kezdődően az összes élelmiszerhamisítások ügyei elsőfokon az egész főváros területére nézve a IV. kerületi előjáróságnál tárgyaltnak.

A közélélmezési adminisztráció mozzanatai közül ki kell emelni azt az örvendetes tényt, hogy május hó 11-én megnyílt az új fővárosi sertésvásár 8000 sertés elhelyezésére alkalmas sertécsarnokkal és szállásokkal, amely a korszerű köz- és állategészségügyi követelmények figyelembevételével épült.

Az új intézményt kiegészíti az 550 fm hosszú rakodó vágány, a 67 üzleti irodahelyiséget magábanfoglaló irodaépület, a Vásárpénztár bankhelyiségei és mindazok a vásári berendezések, melyek a gazdaközönség, a kereskedelem és a húsipar üzleti érdekeit egyaránt szolgálják.

Az új sertésvásár 2-1 millió pengő beruházást igényelt a fővárostól, de egyúttal biztosítja azt, hogy az ország sertéskereskedelmének és exportjának legfontosabb gócpontja a jövőben is a főváros maradjon. A fővárosi sertésvásár nagy közgazdasági jelentőségét igazolja pl. az a tény, hogy e vásárra a múlt évben felhajtottak 528.000 darab sertést, melyek 57-5 millió pengő értékben keltek el.

Lisztforgalmi adó. A közélémezés szempontjából rendkívüli fontosságú a m. kir. kormánynak f. évi április hó 10-én kiadott 2070/1932. M. E. számú rendelete, amely szerint a kormány a gabonajegy rendszere helyett f. évi július hó 1-től kezdve új lisztforgalmi adót léptet életbe és pedig akként, hogy a kereskedelmi őrlésre kerülő búza minden métermázsája után 12-50 pengő külön adó fizetendő.

Ez az adó 1 kg lisztre kb. 18 fillér közterhet jelent, a főváros lakosságának egész lisztfogyasztását tehát évenként kb. 15-5 millió pengő külön adóval fogja terhelni.

Az új lisztfogyasztási adó a mai súlyos gazdasági helyzetben a főváros lakosságára egyrészt újabb rendkívüli nagy anyagi terhet, de másrészt igen nagy erkölcsi megpróbáltatást is jelent, miután az ország lakosságának nagy hányada ezen kenyér-adó alól mentes lesz, mert a kormányrendelet a vámőrlésre kerülő gabonát — a vidéki lakosság túlnyomó részének kenyérét — ez adó alól mentesítette.

Az új lisztadó bevétele a mezőgazdasági érdekeltségek felsegítését célozza, amennyiben ezen adó jövedelméből a mezőgazdák földadója, vármegyei pótagója, közmunka szolgáltatása és vámőrlési díj terhei kerülnek fedezésre.

Ezzel szemben ez az adóterhelés a fővárosi fogyasztókra, sőt magára a főváros pénzügyére is súlyos hatással lesz, mert a fogyasztóknak minden kiló kenyérét 12 fillérrel megdrágítja, a főváros hatóságát pedig az inséges lakosság étkeztetése körüli emberbaráti tevékenységében külön inségadóval rója meg, amennyiben az inségeseknek a legutóbbi évben kiosztott 1,809.000 kg kenyérmennyiség után ezentúl évi 217.000 pengő lisztforgalmi adót kell fizetnie.

A tejkartell. Rendkívüli közgyűlésen foglalkozott a székesfőváros a tejkartell kérdésével. Ugyanis *Peyer* Károly és bizottsági tagtársai azzal a kéréssel fordultak a főpolgármesterhez, hogy a »tejkartell garázdálkodása« tárgyában beadott indítványuk tárgyalása végett rendkívüli közgyűlést hívjon össze.

Az összehívók nevében *Büchler* József bizottsági tag terjesztette elő hosszabb felszólalás keretében a következő indítványt, amelyre kéri a sürgősség kimondását :

»Budapest székesfőváros törvényhatóságának 1932. évi február hó 12-én megtartott rendkívüli közgyűlése megállapítja, tekintettel arra,

1. hogy Budapest székesfőváros lakosságát a tej minőségének és árának alakulása rendkívüli mértékben érdekli, a polgármester a főváros közegei útján állapíttassa meg, hogy a forgalomba hozott tejminőség megfelel-e az előírt zsírtartalomnak és ennek forgalombahozatala az előírt közegészségügyi szabályoknak megfelelően történik-e?

2. hogy miután a földművelésügyi minisztériumban 1932. évi január hó 23-án megtartott értekezleten az ott elnöklő államtitkár kijelentette, hogy a kannából kimért tej 34 fillérnél, a pasztörözött tej pedig 42 fillérnél olcsóbban nem adható, írjon fel a törvényhatóság a m. kir. kormánynak és tiltakozzék az ellen, hogy a földművelési minisztérium árat minimáljon a budapesti fogyasztóközönség kárára,

a nélkül, hogy ezzel a kisgazda tejtermelőn segítene, sőt ezzel csak a tejkartell érdekeit szolgálja ;

3. hogy a tejvállalatok (és itt főként a nagyvállalatok jönnek számításba) a termelőktől a tejet 10—12 filléres áron, de az ipari tejet ennél még sokkal olcsóbban veszik át, ennél fogva a beszerzési és eladási árak között 20—22 filléres, sőt sokszor még ennél nagyobb különbség mutatkozik, vizsgáltsa meg a polgármester a főváros közegei útján, vajjon a székesfőváros közönsége nincs-e a tejkartell indokolatlanul magas árainak kénye-kedvére kiszolgáltatva, illetőleg a termelőár szintjét tekintve, a fogyasztóközönség nem fizeti-e túl ezt a legfontosabb életszükségleti cikket, a csecsemők és betegek nélkülözhetetlen táplálékát. Ez annál inkább is szükségesnek mutatkozik, mert a rendelkezésre álló adatok szerint a mai eladási ár nem lesz fenntartható és a két ár közötti különbség meghaladja a tisztas polgári haszon fogalmát ;

4. hogy a nagyvállalatok ár-, illetőleg nyereségpolitikája életkérdéssé teszi számukra, hogy azokat a versenytársakat, akik a tejet olcsóbban tudják a fogyasztóközönség rendelkezésére bocsátani, tönkretegyék, megállapítandó, vajjon a múlt hónapban megszüntetett három tejüzem bezárása és iparendelévének elvonása milyen súlyos indokok alapján vált szükségessé?

Utasítsa a közgyűlés a polgármestert, vizsgálja meg a tejellátás kérdését abból a szempontból is, vajjon Budapest székesfőváros lakosságának érdekében nem érkezett-e el az ideje annak, hogy a tejellátás községi kezelésbe vétessék és vizsgálatának eredményéről tegyen a törvényhatósági tanács útján a közgyűlésnek sürgősen jelentést.«

A közgyűlés az indítványra a sürgősséget kimondotta és dr. *Miklós* Ferenc, *Szegő* Béla, *Staub* Elemér, *Hoffmann* Mihály és dr. *Szölke* Gyula bizottsági tagok hozzászólása után ebben az ügyben a polgármester előterjesztésének az elfogadásával a következő határozatot hozta :

A közgyűlés a tejkérdés rendezése ügyében összehívott rendkívüli ülésében *Büchler* József bizottsági tag által előterjesztett indítvány alapján kimondotta ennek az indítványnak a tárgyalására a sürgősséget, azután pedig *Miklós* Ferenc, *Szegő* Béla, *Staub* Elemér, *Hoffmann* Mihály és *Szölke* Gyula bizottsági tagoknak felszólalása, valamint a polgármester nevében *Vajna* Ede tanácsnok által előadott előterjesztés alapján a közgyűlés *Büchler* József bizottsági tagnak indítványát az alábbiak szerint fogadta el :

A közgyűlés egyrészt tudomásul vette, hogy a polgármester intézkedéséből a főváros közegei állandóan és behatóan ellenőrzik a tejet ; hogy továbbá a legutóbbi időkben megszüntetett három budapesti tejüzemet a földművelésügyi miniszter azért szüntette be, mert e tejüzemeknek a berendezései nem feleltek meg a korszerű közegészség és a racionális tejüzem követelményeinek ; másrészt a közgyűlés utasította a polgármestert, hogy írjon fel a kormányhoz aziránt, hogy a tervezett tej-árminimálás csak a termelői viszonylatban alkalmaztassék, nem pedig a fogyasztókra vonatkozóan is ; hogy vizsgáltsa meg a polgármester a jelenlegi tejárakat és ennek alapján írjon fel a kormányhoz aziránt, hogy a polgármester által előterjesztendő indokolt kívánságokat a kormány a fogyasztók érdekeinek védelmében figyelembe vegye ; végül, hogy a polgármester a főváros tejellátásának kérdését a jövőben is a legnagyobb éberséggel kísérje figyelemmel, amennyiben pedig

a polgármesternek idevonatkozó intézkedései saját hatáskörében nem járnának eredménnyel, vagy pedig a helyzet alakulása olyan messzebbmenő intézkedéseket követelne, amelyek a polgármester hatáskörét meghaladják, úgy tegyen haladék nélkül előterjesztést a törvényhatósági tanács útján a közgyűlés elé olyan javaslatokkal kapcsolatban, amelyek alkalmasak lesznek arra, hogy a főváros lakosságának jó és olcsó tejjel való ellátását mindenképpen biztosítsák és azt nyugodt mederbe tereljék.

A tejüzemek és a forgalomba kerülő tej vizsgálata. Az élelmiszerek közül a mai időben közegészségügyi szempontból a legfontosabb a tejnek a vizsgálata. A tej ugyanis nemcsak a legáltalánosabban használt, hanem igen sok esetben az egyedül adható (betegek, csecsemők, öregek stb.) s így nélkülözhetetlen tápszer is, miért is ennek úgy a tápérték, mint a higiéné szempontjából kifogástalannak kell lenni. De súlyos tévedés volna csak magát a tejet vizsgálni, mert hiszen a nagyvárosban a tejnek csak kis töredéke kerül eredeti mivoltában forgalomba és majdnem az egész mennyiség a tejüzemekben keresztül kerül a fogyasztóhoz. Éppen ezért a tejhigiéné szempontjából ma a fővárosban előtérben áll a tejüzemeknek a vizsgálata. Ezt a vizsgálatot közegészségügyi szempontból a tisztí főorvosi hivatal, illetve irányítása alatt a kerületi tisztí orvosok, vegyészeti- és üzemi szempontból a vegyészeti- és élelmiszervizsgáló intézet, bakteriológiai szempontból a székesfővárosi közegészségügyi és bakteriológiai intézet végzi. Ezenkívül a vegyészeti és élelmiszervizsgáló intézet igazgatója a székesfőváros területén gazdasági felügyelői hatáskörben is eljár, amikor az üzemek technikai berendezését és felszerelését, valamint működését is ellenőrzi.

Amikor a tejhigiénés vizsgálatokról beszélünk, nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a körülményt, hogy a tejhigiéné az istállóban kezdődik és e téren — bár a fejlődés nem tagadható — az agrár Magyarország a nyugati és főképen az északnyugati államok mögött messze elmaradt.

A székesfőváros erre hivatott tényezői évek óta nagyon kiterjedten, a kormányhatóságtól és a szakköröktől is elismert precizitással és szigorúan vizsgálják a tejet és a tejüzemeket.

A tejüzemeknek egészségügyi vizsgálatát a 19.000/1925. F. M. számú rendeletben lefektetett irányelvek alapján végzik.

Közegészségügyi szempontból az ideális megoldás az volna — amit ma már megvalósítani nem lehet —, hogy a székesfőváros területére érkező összes tejmenyiség egy üzemben, mintegy szűrőn keresztül jutna a feldolgozókhöz és az elárusítókhöz, amint azt mindenki természetesnek találja a húsnál (sertés-, marha- és lóközvéghúf).

1925. előtt a tejüzemekre az engedélyt a földművelésügyi minisztérium adta ki, azonban véleményezési joga volt a polgármesternek, aki ilyen esetekben meghallgatta a közéletmezési ügyosztályt, a tisztí főorvosi hivatalt, a vegyészeti és élelmiszervizsgáló intézetet. Ennek az eredménye az volt, hogy a tejüzemek engedélyezésénél az eljárás egységes és szakszerűbb volt. 1925. óta az iparengedélyeket a kerületi előjáróságok adják ki.

Részben a termelés fokozása, részben pedig a főváros tejjel való ellátásának biztosítása volt az oka annak, hogy a tejüzemek száma emelkedett. Azonban a tejüzemek nagyrésze nem áll azon a színvonalon, amelyet nagyvárosi tejüzemekről közegészségügyi szempontból joggal elvárhatnánk.

A legtöbb tejüzem fekvése egyáltalában nem megfelelő, miután azokat sűrűn lakott városrészekben, magas bérházaktól körülvevő helyeken rendezték be, ahol egyrészt a szűk telepen a megfelelő higiénés állapot nem biztosítható, másrészt pedig a körülvevő magas bérházak lakásai, folyosói állandóan szennyezhetik a tejtelepeket. A jövőben ilyen helyeken tejüzemeket engedélyezni nem szabad, sőt kisebb üzemek nagyobbarányú átalakítását és megnagyobbítását sem, hanem azokat megfelelő környezetbe és helyre kell áttelepíteni.

Helytelen, hogy ezeken a telepeken az üzem udvarára nyíló lakások vannak. Még pár hónap előtt is több telepen istálló és trágyagödör is volt. Az üzemi helyiségek nagyrésze szűk, nem világos és rosszul szellőztethető. Állandóan kifogás alá esik a munkások hálólhelyeinek, öltözőinek és mosdóinak állapota. Nagyobb gondot kellene fordítani a tej körül foglalatzkodó munkások kifogástalanul tiszta ruházatára.

Majdnem minden tejüzem telepén van ásott kút is, amelynek vizét azonban csak hűtési célra szabad felhasználni, de semmi olyan módon, ahol a tejjel bármiképen is érintkezésbe juthatna. A kutak vizét csak a vegyészeti, valamint a bakteriológiai intézet vizsgálatai alapján használhatják.

Az állandó vizsgálatoknak máris megvan az az eredménye, hogy a tejüzemek közegészségügyi állapota szemmel láthatóan javul s több üzem ma már olyan átalakításokat végzett, hogy megnyugvással lehet a helyzet javulása elé tekinteni. Legfontosabb azonban e tekintetben az, hogy az üzemvezetőknek a higiéné iránt ma még igen kevés érzékét fokozni kell és a tulajdonosokat a közegészségügyi szempontok figyelmen kívül hagyásáért saját személyükben szigorúan kellene megbüntetni.

A tejellenőrzésnek rendszerére, a tejüzemek berendezésének, felszerelésének és tejjgazdasági működésének vizsgálatára, valamint a tej vegyi vizsgálatára vonatkozó adatokat az ezen munkákat végző székesfővárosi vegyészeti és élelmiszervizsgáló intézet igazgatója dr. *Hunkár Béla* az alábbiakban ismerteti.

A fővárosban a forgalomba kerülő tej ellenőrzését régebbi időben csak a kerületi előjáróságok közfélelmezési és közegészségügyi szakszemélyzete végezte. A területi illetékességből kifolyólag gyakran merült fel olyan eset, hogy egyes hamisításokból kifolyólag megindított nyomozás szálai más kerületbe vezettek és ilyenkor a nehézkes adminisztráció következtében hosszú ideig tartott, amíg a nyomozás a másik kerületben megindítható volt. Ez alatt az idő alatt azonban az ügyre vonatkozó bizonyítékok könnyen megsemmisíthetők, illetve eltüntethetők voltak. Ezenkívül Budapest tejellátásáról úgy közegészségügyi, mint gazdasági szempontból nem volt meg a szükséges egységes áttekintés és épen ezért a főváros akkori tanácsa 1918-ban az úgynevezett központi élelmiszerellenőrzést rendszeresítette, amelynek végrehajtásával a tanács a közfélelmezési ügyosztályt, illetve a vegyészeti intézetet bízta meg. Ezen központi élelmiszerellenőrzés keretében folyik jelenleg is a Budapestre beérkező és itt forgalomba kerülő tejnek az ellenőrzése.

Budapesten a tej kétféle módon kerül forgalomba és pedig vagy az úgynevezett tejvállalatok útján, vagy pedig a termelők által közvetlenül jut a fogyasztóhoz (nagytermelők és milimárik).

A kis- és nagytermelők által közvetlenül a fogyasztóhoz szállított tej ellenőrzése részint a belépő állomásokon (teher- és személypályaudvarokon), részint pedig száraz vámokon történik, ezenkívül, amennyiben a nagytermelőnek lerakata van a főváros területén, ott, továbbá a házhozszállítás alkalmával utcán és házakban is. Kis-

termelők (milimárik) sem üzletekbe nem szállíthatnak, sem lerakatot nem tarthatnak és ezek által forgalomba hozott tejet a pályaudvarokon és vámokon kívül az utcán és a házakban lehet csak ellenőrizni.

A tejellátó vállalatok által forgalomba hozott tej útját a vegyészeti intézet követi attól a pillanattól kezdve, amikor a teherpályaudvarra beérkezik. Rendszeres ellenőrzés alatt tartja az intézet ezeket a termelő szállítmányokat, még mielőtt a címzett vállalat hozzányúlhatott volna. Részben helyszíni, részben a helyszínen vett minták igen intenzív laboratóriumi vizsgálata útján megállapítja az intézet, hogy az egyes termelők tejelési időszakonként milyen tejet szállítanak a vállalatokhoz és amennyiben akár helytelen kezelés, felületesség, akár pedig hamisítás esete forogna fenn, azonkívül, hogy az esetleges kihágási eljárást a szükséges esetben megindítaná, a területileg illetékes vidéki vegyvizsgáló intézetet is értesíti, hogy a termelés helyén járjon el és állapítsa meg azt, hogy kinek hibájából, mulasztásából került Budapestre a kifogásolt minőségű tejszállítmány.

A vállalatokhoz vidékről beérkező tejet a vállalatok szűrőssel vagy egyéb mechanikus módon a levegőszennyezésektől megtisztítják, pasztörözik, palackozzák és fióküzleteik és fűszereseik útján hozzák forgalomba. Ezt az utat is szigorúan ellenőrzi az intézet. A tej kezelésére minden vállalatnak megfelelő gépi felszereléssel kell bírnia. Ezeket a gépi berendezéseket, azoknak megfelelő állapotban való tartását az intézet, a tisztiorvosok és a bakteriológiai intézet írják elő, illetve ellenőrzik. Minden vállalatnak a megfelelő berendezésen kívül szakképzett üzemvezetőt kell tartania. Mindezeket a tejipar gyakorlására kiadott 19.000/1925. sz. F. M. rendelet szabályozza.

Az ellenőrzés folyamán szükséges és a tej összetételére vonatkozó vizsgálatokat a vegyészeti intézet végzi, míg azokat a vizsgálatokat, amelyek a tej baktériumi szennyeződésére vetnek világot, a főváros közegészségügyi és bakteriológiai intézete eszközli. E célból a vegyészeti intézet a forgalomba kerülő tejből eredeti üvegekben úgy, ahogy azok a fogyasztóközönség kezébe kerülnek, mintákat vesz, azokat előbb a bakteriológiai intézetbe szállítja ki és a bakteriológiai intézet bontja fel a palackzárat és veszi megfelelő szakszerűséggel a mintákat. Olyan esetekben, amikor eredeti töltésű tejnek megmintázása különös szakszerűséget is követel, a vegyészeti intézet kérésére a bakteriológiai intézet szakorvosa együttesen száll ki a mintavétel céljából a helyszínére.

Az elmúlt évben a pályaudvarokon 281 eljárást, a Budapesten működő 16 tejvállalatnál 140 vizsgálatot, 469 esetben az utcákon és ezenkívül 40.298 üzletvizsgálatot tartott az intézet. Ezek a vizsgálatok meglepetésszerű, ú. n. raziaszerű vizsgálatok voltak. E vizsgálatok, illetve ellenőrzőszemlék alkalmával az intézet összesen 10.538 mintát vett.

A termelők által a vállalatokhoz szállított tej összetételéről az intézet állandó nyilvántartást vezet, továbbá az egyes vállalatok által forgalomba hozott tej minőségéről is. A tejvállalatok ellenőrzése alkalmával tapasztalt hiányokat a minden telepen felfektetett ellenőrző naplóba az eljáró vegyészek bevezetik és egyúttal megadják az utasítást arra, hogy ezek a hibák mennyi idő alatt szüntethetők, illetve miképpen szüntethetők meg. Ezáltal mindig ellenőrizhető, hogy a vállalatok a hatósági rendelkezéseknek pontosan eleget tettek-e?

A székesfőváros területén a tejjel kapcsolatos összes bakteriológiai vizsgálatokat évek óta, mégpedig úgy esetenként, mint rendszeresen a székesfővárosi köz-

egészségügyi és bakteriológiai intézet végzi. Ezek a vizsgálatok kiterjednek magára a tejre (beérkező-, pasztörözés előtti, pasztörözés utáni forgalomba kerülő tej), tejeskannákra (a tisztogatás után és a töltés előtt), a tejesüvegekre, a palackok fedőlapjára, a tejüzem berendezési tárgyaira (pasztöröző-, hűtőkészülék, vezetékek stb.), valamint az ázott kutak vízére.

Az intézet a rendszeres vizsgálatokon kívül a tejhigiéne terén beható tudományos vizsgálatokkal is foglalkozik s az ezek alapján tett javaslatai a modern tudományos kutatás színvonalát mutatják.

A vizsgálatok alapján az intézet igazgatója, dr. *Ströszner* Ödön egyetemi magántanár a többek között a következőket jelentette:

Közvetlenül a pasztörözés után vett tejmintákban a pozitív coli (bélbaktérium) leletek csak igen kivételesen szerepelnek, ezen esetekben is alig találtak egy-két colit cm³-kint, miért is azt állíthatja, hogy a coli csak utólag került a pasztörözött tejbe, jeléül annak, hogy a tejkezelésben hiányok vannak, aminek a kiderítése annál is inkább fontos, mert ilyen esetekben az a jogos gyanú merülhet fel, hogy az üzem technikája más patogénbaktériumoknak a tejbe való bejutását sem zárja ki. A coli jelenléte nemcsak a tejhigiéne, hanem általános közegészségügyi szempontból is fontos iránymutató. A pasztörözött tej bakteriológiai vizsgálatánál a rendszer lényege a precíz csiraszám, a coli kvantitatív és kvalitatív, nemkülönben a sporogenes (rothasztó) fajok kimutatása, amely utóbbiak a fejes és az istállóhigiéne hiányosságára is utalnak. De vizsgálja a tejet tbc. baktériumokra is.

Amikor a pasztörözésnek az a célja, hogy a nyers tejben levő baktériumok legnagyobbbrészét, a patogénbaktériumokat pedig teljes mértékben elpusztítsa s ezáltal eltarthatóságát is meghosszabbítsa, akkor a székesfőváros tejbakteriológiai vizsgálata nem kielégítő eredményeket mutat s a pasztörözött tej bakteriológiai összetételére vonatkozóan sokszor nem megnyugtató képet nyújt. Nagyrészüik kifogás alá esik. Összcsiraszáma általában igen magas és sokszor a többmilliót is túlhaladja. A sok pasztörözött tej közül csak kevés volt olyan, amelyet minden tekintetben kifogástalannak minősítettek. A kannák, nemkülönben a palackok tisztítása a legtöbb nagy- és kisüzemben rendszerint tökéletlen. A kitisztítottnak jelzett kannákban és palackokban a fenékhez tapadó zsíros bevonatokban igen magas baktériumtartalmat talált. A tejpalackoknak a ma szokásos módon fedőlapokkal való bezárása szintén meglepő és súlyosan kifogásolható hibákat mutatott ki. A bakteriológiai vizsgálatok egyúttal kiderítették azt is, hogy a tejüzemek technikai berendezései és elsősorban a vezetékek sok esetben nem megfelelők.

A tejüzemek közegészségügyi állapotáról, valamint a forgalomba kerülő tej vizsgálatainak eredményéről ismételtent jelentést tett a bakteriológiai intézet igazgatója a Közigazgatási Bizottságnak. De tudomására juttatta azt a földművelésügyi minisztériumnak is. Sőt az elmúlt nyár elején köteleességének tartotta a sajtó útján is felhívni a közönség figyelmét arra, hogy a pasztörözött tejet is csak forralás után fogyassza.

Az elmúlt év májusában a földművelésügyi minisztérium és az alája tartozó szakintézmények kiküldöttjei, valamint az állatorvosi főiskola több tanára a székesfőváros szakértőivel együtt razziaszerű vizsgálatokat tartottak az összes tejüzemekben, amelyeknek az eredménye olyan súlyos hibákat tárt föl, amelyek következtében a földművelésügyi minisztérium a legenergikusabb intézkedésekre határozta el magát.

Eltekintve attól, hogy a vizsgálatokat tovább folytatjuk és hogy időközben egyes kisebb intézkedések történtek, a földművelésügyi miniszter a tejforgalom szabályozásáról szóló 5890/1931. M. E. számú rendelet végrehajtása tárgyában kiadott 21.300/1931. F. M. számú rendelettel elrendelte az összes tejüzemek szigorú felülvizsgálatát, egyúttal a rendelet 1. §-a értelmében a tejvállalatok üzemének felülvizsgálatára öttagú külön bizottságot alakított, amelynek tagjaivá a tiszti főorvost, valamint a székesfővárosi vegyészeti és élelmiszervizsgáló intézet igazgatóját is ki-nevezte. A folyamatban levő vizsgálatokról a rendelet értelmében a bizottság csak közvetlenül a földművelésügyi miniszternek tehet jelentést, azonban köztudomású, hogy annak eredményeképpen a miniszter a főváros területén eddig három tejüzem működését megszüntette s többre vonatkozóan mélyreható intézkedéseket rendelt el.

A bizottság felülvizsgálatának, valamint ettől függetlenül is a tiszti főorvosi hivatalnak, a vegyészeti és élelmiszervizsgáló intézetnek, valamint a közegészségügyi és bakteriológiai intézetnek évek óta folytatott céltudatosan és kitartással végzett rendszeres vizsgálata azzal az eredménnyel fog járni, hogy a székesfővárosban a tejhigiéne terén igen jelentős javulás fog bekövetkezni, ami már most is tapasztalható.

Ezt nagymértékben fogja elősegíteni,

1. ha a földművelésügyi miniszter a székesfőváros területén a tejüzemeknek ellenőrzését a polgármester hatáskörébe utalná, amikor is a polgármester nevében eljáró közélémezési ügyosztály és tiszti főorvosi hivatal a vegyészeti és élelmiszervizsgáló intézetnek, valamint a közegészségügyi és bakteriológiai intézetnek a bevonásával a minden szempontnak megfelelő szakszerű vizsgálatot és eljárást biztosítani tudná;

2. amint a polgármester a tiszti főorvosi hivatalnak már megtett előterjesztése alapján a tejre vonatkozó összes ügyeket egy polgármesteri ügyosztályban összpontosítja;

3. amint a polgármester az 1930. XVIII. t.-c. 55. §-ának 3. pontja alapján elrendeli, hogy a tejnek és általában az élelmiszereknek hamisítása (1895. évi XLVI. t.-c.), valamint az egészségre ártalmas voltuk (1876. évi XIV. t.-c.) esetén való eljárást, illetve az ügyek intézését az általa megjelölt egy kerületi előljáró kizárólagos illetékeségi ügykörébe utalja, amikor is egyrészt a gyors, másrészt a begyakorolt és szakszerű eljárás a mai tarthatatlan állapotokat lényegesen megjavítaná.

Tejárak. Az elmúlt év fontosabb közélémezési mozzanatai közül elsősorban ki kell emelni a tejáraknak kormányhatósági megállapítását.

E ténynek azért van különös jelentősége, mert a tejkérdéssel külön rendkívüli közgyűlés is foglalkozott és mert ez a hatósági ármegállapítás — az eddigi gyakorlattól eltérően — nemcsak maximális, hanem egyúttal minimális jelleggel is szabta meg a fogyasztók számára a tej árát.

A tejkérdés és annak keretében a tejárak megállapítása a fogyasztóközönségre különösen azért fontos, mert a tej nemcsak a fogyasztók összességének egyik legáltalánosabb élelmicikke, hanem mert a gyermekek és a betegek számára a tej különösen fontos életszükséglet.

A tejfogyasztás — mely Budapesten napi 360.000—400.000 liter — mennyiségileg meghaladja akár a burgonya, akár a liszt és kenyér avagy hús fogyasztási mennyiségeit, amennyiben a főváros évi burgonyafogyasztása kb. 8000 vagónra,

a liszt (beleértve a kenyeret is) kb. 10—11.000 vagonra, a hús (mindenféle hús, zsír, szalonna) kb. 7400 vagonra, a tej fogyasztása pedig kb. évi 13—14.000 vagonra tehető. Így tehát a tejnek ez a fogyasztási túlsúlya is indokolja azt a jelentőséget, amelyet a közéletmezés keretében elfoglal.

A tej a legkönnyebben hamisítható élelmicikk különösen a miatt, hogy a tejet naponta többezer tételben, vasúton, villamoson, lófogatú- és gépkocsin hozzák a fővárosba és itt 4500 helyen árusítják, mégpedig kb. 90%-ban kannákból kimérve. Ezek a tények teszik tehát szükségessé azt a fokozott gondoskodást, amelyet a főváros hatósága a tejforgalom ellenőrzésére fordít.

Budapesten fogyasztott tej minőségének alakulása talán a zsírtartalommal jellemezhető legjobban. E zsírtartalom a háború előtti években 2·80—3·20% volt, jelenleg pedig 3·30—3·60%, vagyis a tej ma kb. 16%-kal jobb minőségű és értékesebb, mint volt azelőtt.

A tejnek minőségi javulásával lépést tartott a tejfogyasztás emelkedése is. Míg az 1921. évben a tejfelhozatal napi átlaga csak kb. 160.000—170.000 liter volt, 1926-ban ez már napi 216.000—322.000 literre, 1931-ben pedig napi 380.000—390.000 literre növekedett.

E minőségi és mennyiségi fejlődést, illetve javulást elsősorban azok a kormányintézkedések eredményezték, amelyek a marhatenyésztő egyesületek és körzetek létesítésével a tejtermelést racionálisabb irányba terelték, aminek kétségtelen eredménye az, hogy a marhatenyésztő egyesületek által felügyelet alatt tartott és irányított tehenészetekben az évi fejési átlag 10 év alatt tehenenkint 1400 literről 3600 literre emelkedett; másrészt javították a helyzetet azok a kormányrendeletek, (1924. és 1925. évekből), amelyek a tejtermelést és a tejárusítást higiénikusabbá tették és rendészeti szempontból is korszerűbb színvonalra emelték. Az 1924. évi kormányrendelet szabta meg egyebek között a tejnek minimális zsírtartalmát 3·3%-ban, szemben a korábbi 2·8%-kal. E kötelező minőség jóval meghaladja más nyugateurópai országok kötelező tejminőségét.

Hasonló javulás állott elő a vaj- és sajtkészítés terén is, így különösen a vajmárkázás bevezetésével, amely szerint csakis állami vegyészek által ellenőrizett és ennek alapján állami márkával ellátott vajat szabad exportálni. A márkázott vaj azonban ma már a belföldi fogyasztás terén is képviseli a megbízhatóan jó vajminőséget.

A fenti kormányrendeletek előkészítésében természetesen a főváros is közreműködött.

Azonkívül a budapesti tej minőségi javulását és a tejárusítás jelenlegi rendezettebb voltát szolgálta az a széles keretekben folytatott beható és következetes tejellenőrzés és szigorú megtorló eljárás is, amelyet a főváros hosszú éveken át folytatott a fogyasztók védelmére. A kerületi előljáróságoknak e téren fennálló törvényes kötelességét lényegesen kiegészítik a központilag folytatott rendszeres razzia-eljárások, amelyeket a fővárosi vegyészek és a volt központi tejhivatal közegei többnyire az éjjeli órákban 16—22 tejtelepen és a főváros 55 belépő állomásán eddig tartottak.

A tejtermelés racionális fejlődésével azonban nem tartott lépést a tej értékesítése. Az exportlehetőségek csökkenése, valamint a külföldi vajárak visszaesése miatt az

ország nagyarányú tejtermelése mind nagyobb körzetekből törekszik Budapestre, hogy itt mint fogyasztói tej találjon értékesítésre. Ez eredményezte az utóbbi időben a literenkint 26—28 pengőfilléres budapesti tejárat, amely a háború előtti 35—37 pengőfilléres tejárhoz képest — a mai jobb tejminőség figyelmen kívül hagyásával — körülbelül 25%-os árcsökkenést jelent.

Ez a nagyarányú áresés a tejtermelő gazdákat fájdalmasan érintette és ezért jelent meg újabban négy kormányrendelet is, amely közül a legutóbbi a termelői árat ab Budapest 20, a fogyasztói tejárat pedig 32 fillérben minimálta.

Sajnos azonban mindkét irányú árminimálás nem eredményezett megnyugvást, mert sem a termelő gazdának nem nyújt biztosítékot, hogy a tejét most már tényleg 20 fillérért tudja értékesíteni, sem pedig a fogyasztó nem tud belenyugodni egyrészt abba, hogy a tejvállalatoknak a kannában árusított tejnél 60%-os kezelési és árusítási költség felszámítása engedélyeztetett, sem pedig abba, hogy a higiénikusabb módon, vagyis zárt palackokban való tejtvasárlásnál literenkint még további 8—10 filléres ártöbbletet kell fizetnie.

Kétségtelen, hogy ilyen körülmények között a napirenden levő tejkérdés még nem nyert elintézését, hanem a kormányhatóságnak kell megtalálnia a rendelkezéseknek azt a módját, mely a tejtermelőgazdákat és a fogyasztóközönséget egyaránt, jogos érdekeiben kiegyenlítőleg, kielégíti.

Azonban a főváros hatósága a tejkérdés megnyugtató elintézését nemcsak a tejárok lehető leszállításában látja, hanem abban is, hogy a tej egészséges és jó minőségben kerüljön a fogyasztóhoz. Ennek pedig a leghathatósabb módja az volna, ha a tej nem ezernyi kis- és nagykézen át kerülne Budapestre és ugyanilyen megbízhatatlan módon a fogyasztóhoz, hanem hogyha a közfogyasztásra szánt összes tej előzetes hatósági vizsgálat alá kerülne és csak azután és csakis zárt palackokban jutna a fogyasztóhoz. Ez óvná meg a fogyasztóközönséget az egészségi és gazdasági károsodásoktól és ez emelné a tejfogyasztást valóban korszerű színvonalra, mégpedig arra a színvonalra, mely például hasonlítana a mai húsforgalom bevált módjához.

Csakhogy ez a fejlődés évszázados közfelfogás megváltoztatását igényelné.

Végül a tejkérdéssel kapcsolatban még reá kell mutatni arra, hogy az általános gazdasági helyzet súlya alatt a főváros takarékosági célokból mult év november végével megszüntette a tejhivatalt, amely a tejforgalom ellenőrzése terén 15 éven át igen eredményes működést fejtett ki. Az időközben jelentkezett új helyzet azonban nagyrészt nélkülözhetetlenné tette azokat a rendészeti teendőket, amelyeket eddig a tejhivatal végzett és ezért a főváros vegyészeti intézetére kellett ruházni a rendészeti teendőket, amelyeket a vegyészeti intézet most külön ellenőrző osztály felállításával lát el. Ily módon biztosítva van a jövőre nézve a fogyasztóközönségnek az a nagyjelentőségű érdeke, mely az egészséges és jóminőségű tejnek olcsó áron való fogyasztásához fűződik.

Budapest élelmiszer-nagyvásártelepe. A 36 év előtt épült központi vásárcsarnok az évek folyamán mind szűkebb lett a nagykereskedelem számára. Ezért a főváros új élelmiszer-nagyvásártelepet létesített. E telep rendeltetése elsősorban az, hogy a vidéki élelmiszerfelhozatalok központja és a kerületi piacok és a vásárcsarnokok árusainak a bevásárlási helye legyen.

Az új intézménynek továbbá az is a hivatása, hogy az ország mezőgazdasági exportját szolgálja, hogy ekként a vidéki export részben a főváros nagyvásártelepén át bonyolítottassék le.

A telep nagykereskedelmi helye a következő cikkeknek, ú. m. zöldség, főzelék, burgonya, gyümölcs, tojás, baromfi, tejtermékek, hal, vad. (Az egyéb húsneműek nagyban való vásári helye a marha- és sertésközvágóhidakon levő húsvásárcsarnokok.)

A vásártelep a főváros déli részén a IX. ker., Soroksári Dunaág közelében mintegy 280.000 m² fővárosi területen épült. A telep jövőbeli fejlődése céljából az előbb említett területnek be nem épített részén felül a telep északnyugati szomszédságában még további kb. 100.000 m² fővárosi terület áll rendelkezésre.

A telep főrészei a vasúti vágányzat és rakodóberendezések, a vásári csarnok, az irodaépület, a nagydunai hajókikötő és a dunaági dereglyekikötő, a vidéki kocsik vásárhelye és végül a telep különböző részeit összekötő utak. De a vásártelep céljait szolgálja a szomszédos fővárosi (Ferencvárosi) kikötő is a maga tárházával, vasúti vágányzatával, rakodópartjaival és rakodó gépberendezéseivel.

Vasúti berendezések. A vasúti áruforgalom gyors és kényelmes lebonyolítását biztosítják azok a 10.150 folyóméter hosszú vasúti vágányok, melyeket a főváros a MÁV Kikötő Pályaudvarától kiindulónan létesített és amelyeken a vásártelepre szánt vasúti kocsik egy külső (befogadó) és egy belső rendező vágányzaton keresztül haladva az 1970 folyóméter hosszú rakodókhoz érkeznek. A rakodók vágányai 20 rendbeli legyezőszerű elágazással sorakoznak a csarnoképület keleti és déli oldala mellé. E rakodókon egyszerre körülbelül 210 vasúti kocsi rakodhat. A rakodók déli részét 6800 m² területen vasszerkezetű tetőzet fedi, amely különösen a téli évszakban nyújt védelmet az áruakadásnál az időjárás viszontagságai ellen.

Vásári csarnok. A vásári árusítás főhelye a csarnoképület. E vásárcsarnok 11.232 m² alapterületen épült fel. Észak-déli hossza 234 m, kelet-nyugati szélessége a földszinten 42 m, a pincében 48 m. A földszint ürmagassága 17 m, a pince magassága 4 m.

A csarnok hosszirányában két főút vezet, keresztirányban pedig 11 átjáróút, mely utóbbiak összekötik a csarnok keleti homlokzata előtt elvonuló rakodókat a csarnok nyugati főhomlokzata előtt végigvonuló kocsirakodóval.

A csarnok földszintjének északi és déli végében egy-egy kisebb karzat van, egyenkint 232 m² alapterülettel. A földszinten összesen 4924 m² terjedelmű nyílt áruhelyek vannak 20—60 m²-es nagyságokban.

A csarnoképület Zeiss-Dyvidag-rendszerű vasbetónszerkezettel épült föl, mely a 42 m széles fesztávolságú csarnokban minden pillér vagy porfogó mennyezeti szerkezet alkalmazását fölöslegessé tette.

A csarnoknak mind a négy oldalfalán alkalmazott nagyméretű ablakfelületek a tér tökéletes megvilágítását biztosítják.

A csarnok alatti pinceür tűzbiztonsági okokból négy részre van elválasztva. E pincehelyiségekbe északról és délről egy-egy rendes kocsitűt, a keleti rakodóról három lejtős út, a földszinti csarnokból pedig két teherfelvonó és 6 lépcső vezet. A pinceürben nyert elhelyezést a 315 m²-es hűtő, a 362 m² vámszabadraktár, a 2950 m² raktárrekeszek és 1280 m² nyílt áruhelyek. A pince légcseréjét biztosítja a nyugati oldalán levő ablaksor természetes szellőztetésén kívül négy villamos ventilátor. Úgy a pince, mint a földszinti csarnok a téli nagy hidegben fűthetők.

Irodaépület. A csarnok északi szomszédságában áll a négyemeletes irodaépület, melynek földszintjén vannak a vasút, posta-, vámhivatal, bank és csarnokfelügyelőiség hivatali helyiségei, az alagsorban a vendéglő, a kazánház, a transzformátorhelyiség, nemkülönb a munkásszemélyzet pihenő és mosdóhelyiségei. Az I—IV. emeleteken pedig a kereskedők részére 54 irodahelyiség áll rendelkezésre. Az egyes emeletsorok közti közlekedést a lépcsőkön kívül egy paternoster-rendszerű és egy rendes személyfelvonó biztosítja.

Hajókikötők. A vízi úton hozott áruk kirakása elsősorban a nagy Duna partján létesített két kikötőhídon, valamint azoknak 192 fm hosszú fedett rakodópartján és az a mellé csatlakozó úszópontonokon történik. E kikötőberendezésekhez tartozik még az egyemeletes szolgálati épület, a hajózási irodák, rendőr- és hordárszobák, valamint a hajózási tiszt és parti őr lakásainak elhelyezése.

A soroksári Dunaágba bevontatott dereglyék kikötésére pedig a nagyvásártelep közelében berendezett 127 fm hosszú külön dereglyekikötő szolgál. Mindkét kikötőt külön keramit utak kötik össze a nagyvásárteleppel.

Gépezeti felszerelések. A nagyvásártelep a villanyvilágítási és erőátviteli áramszükségletét két darab, egyenkint 300 kw teljesítményű transzformátorból kapja. Az összes felszerelt világítótestek száma 1055 darab.

Az egész telep fűtését 3 darab láncrostélyos kazán látja el, melyeknek fűtőfelülete $2 \times 30 + 1 \times 80 \text{ m}^2$.

A csarnok pincéje és földszinti része csak annyira fűttetnek, hogy a helyiségek hőfoka a fagypontra alá ne szálljon. A csarnok földszintjének fűtését elektroventilátorokkal egybeépített gőzcaloriferek szolgáltatják. 14 darab ilyen calorifer van a csarnokot körülfutó karzatjárdára felszerelve.

A csarnok-pincében berendezett hűtő négy helyiségből áll és összterülete 161 m^2 . A hűtő —8 fok C-ig szabályozható. A hűtés ammoniakkompresszor útján történik és a telepet 25 HP elektromotor hajtja.

A telep vízszükségletét kétféle vezeték biztosítja. Az ivóvizet a főváros vízvezetéke, a felmosáshoz, öntözéshez stb. szükséges ipari vizet pedig a telepen fűrt külön kút szolgáltatja. Ez utóbbi termelőképesége percenként 500 liter. A kútvíz tárolóhelye a négyemeletes irodaépület fölött elhelyezett 20 köbméter ürtartalmú víztartály.

A csarnok és pince közötti áruforgalom részbeni lebonyolítására szolgál két darab teherfelvonó, melyeknek teherbírása egyenkint 20 q és járókészüléküknek területe 3×4 méter. Az irodaépület két személyszállító liftje közül a hat személyre méretezett rendes felvonó menetsebessége percenként 30 méter, a paternosteré pedig percenként 12 méter.

Az áruk mázsálására rendelkezésre áll egy vasúti hídmérleg 40.000 kg mérőképességgel, két szekérhídmérleg, egyenkint 10.000 kg mérőképességgel és hat kézikocsimérleg, egyenkint 3000, illetve 2000 kg súly mérésére.

A csarnoki pince mesterséges szellőztetésére berendezett négy elektroventilátor mindegyike óránként 22.000 m^3 levegőt szállít, úgyhogy a pince légtartalma a mesterséges szellőztetéssel óránként kétszer kicserélhető.

Külső udvar. A vásártelepre érkező lófogatú és gépkocsik forgalma céljára szolgál a csarnok és irodaépületek előtt elterülő 18.500 m^2 -es udvar, amelyet kiegészít az udvar mellett elhaladó 20 méter széles főút. Mindkét terület keramittal kikövezetten

arra is szolgál, hogy ott az élelmicikkeket hozó falusi kocsik felálljanak és áruikat nagyban eladják.

Építési költségek. Az egész nagyvásártelep építési költsége 8 millió pengő, amiből a vasúti berendezésekre 1·6 millió, a csarnoképületre 2·6 millió, az iroda-épületre 0·8 millió, a kikötő berendezésekre 0·3 millió, a hűtő-, világító-, központi fűtő-, vízszolgáltató-, teher- és személyfelvonó-, szellőztető- és mérlegberendezésekre 1·2 millió és végül a külső burkolati és egyéb berendezésekre 1·5 millió pengő költség esik. Külön kiemelendő a csarnoképület költségeire nézve az, hogy annak építési költsége légköbméterenkint 13·2 pengő.

Az új húsvásártelep. A közéletmezés érdekeit szolgálta a húsvásárok egyesítése. A központi vásárcsarnokban és a közbághídon tartott húsvásárokat 1932. októberében egyesítették a közbághídon, az új húsvásártelepen. Ez lényegesen előmozdította a húsárok egységes kialakulását és jórészt ennek az intézkedésnek tudható be, hogy a marhahús eddig kb. 16%-kal, a sertéshús pedig kb. 23%-kal olcsóbbodott a budapesti piacon.

Az őstermelők piaci árusításának rendezése. Közegészségi, köztisztasági és közrendészeti szempontból egyaránt súlyos kifogás alá esett, hogy a főváros hús helyén, a kerületi piacok és vásárcsarnokok környékén a nyári és őszi hónapokban a kocsik ezrei táboroztak, amelyeken a őstermelők gyümölcsöt, főzeléket stb. árusítottak. A szemet, a trágya, az éjjeli zaj és lárma, amit a kocsitáborok okoztak, sok panaszra és bosszúságra adott okot. Az új nagyvásártelep megnyitásával ezeket a falusi kocsikat is a nagyvásártelepen lehetett összpontosítani, ami a közéletmezés szempontjából is előnyösebb.

A közéletmezés és a fővárosi kereskedők érdekei szempontjából is szükségessé vált az őstermelők piaci árusításának rendezése. A vidéki termelők, de mások is, az ország legtávolabbi részéből naponként több ezren feljártak a fővárosba s itt saját terményeikkel, részint pedig másoktól összevásárolt élelmicikkekkal házaltak és kereskedtek. Sokan vidéken vagy akár a fővárosban összevásárolták az élelmiszereket és őstermelőkként árusították a fővárosban azokat. Ez az eljárás lánckereskedést és ennek révén szükségtelen árdragulást eredményezett és e mellett a helybeli piaci árusokat is károsította.

Az őstermeléssel folytatott visszaélés megakadályozása céljából azért május—július hónapokban összeírtattak a főváros 50 km-es körzetében, 259 községben és városban azok az őstermelők, akik a fővárosban árusítani kívánnak. Az összeírás eredménye alapján 13.600 őstermelőt fényképes igazolvánnyal láttak el és ilyen módon igyekeztek az igazi őstermelőket és a helybeli kereskedőket úgynevezett álőstermelők egyenlőtlen versenytől megvédeni.

Intézkedések a mezőgazdaság védelmére. A mezőgazdasági termények alacsony árait a termelők ellensúlyozni igyekeztek, amiben az államhatalom részéről hathatós támogatásban részesülnek. A kormány számos intézkedést tett a mezőgazdaság megsegítésére. Ilyenek a tej-, a cukorrépa-, a szesztermelés szabályozása, a zsír-, a vaj-, a paprika- és legújabban a lisztmárkázás kötelező életbeléptetése, a gabona-boléta fenntartása, nemkülönben a vágóállatok és termények export-adóvisszatérítése ügyében tett rendelkezések.

De a termelőkhez hasonlóan a fogyasztók közéleti érdekeit sem szabad szervezetlenül hagyni. Ez a gyakorlati szempont vezette a főváros törvényhatóságát, amikor legutóbb elhatározta, hogy a községi élelmiszerüzemet, a kenyérgyárat és lóhúsüzemet továbbra is fenntartja.

Ugyanilyen fontos intézménye a főváros közéleti életének a Vásárpénztár. Ez biztosítja, hogy a húselállítás terén hiány vagy fennakadás ne legyen a fővárosban és hogy a húselállítás szolgálatában álló ipar és kereskedelem mindig kellő üzleti tőkével rendelkezzen. Különösen fontos ez a mezőgazdasági export fellendülése esetében, amikor az export terén érvényesülő konjunktúrahullámzások a főváros közéleti életét, a kellő szervezet hiányában, könnyen hátrányosan befolyásolhatják.

Szarvasmarhaközbéhid és vásár. A szarvasmarhaközbéhid és vásár 1932. évben két intézménnyel bővült. Az egyik a lóvásár, amely a Tattersall és lóvásártelep megszüntetésével a Vágóhid-utcai 9. sz. alatt e célra létesített új lóvásártér területére helyeztetett át.

A másik a vidéki hideg húsvásár, ahol a vidékről érkezett húsok árusítása történik s amely intézmény 1932. október hó 15-ével a központi vásárcsarnokból áthelyeztetett a szarvasmarhaközbéhidra. Ezzel kapcsolatban létesült a húsvizsgáló épület két irodahelyiséggel a tengelyen érkező húsok elhelyezésére és egy fedett kirakó és húsvizsgáló perrón a vasúton érkező húsok részére. Az erősebb vagónforgalom miatt a MÁV iparvágány megfelelően átalakított. A hideghúsvásár lebonyolítása helyéül 5 vágókamra szolgál, melyek e célra megfelelő átalakítást nyertek. Az 1932. október hó 17-én megindult hideghúsvásári forgalom az év végéig 2,483.443 kg-ot tett ki.

A hideghúsvásárral kapcsolatos építkezés összes költsége 187.388 pengőre rúgott.

A közbéhid laboratórium 1932. évi működéséről az alábbiakban adunk rövid beszámolót.

A közbéhid laboratóriumába az 1932. év folyamán 986 vizsgálati anyag érkezett. A vágóhidakról 442 állatból és pedig: 15 lóból, 135 szarvasmarhából, 147 borjúból, 113 sertésből és 32 juhból származó zsigereket és izmokat küldtek be megvizsgálás céljából. A vidékről behozott az ú. n. hideghúsvásárra érkező húsok felülvizsgálata alapján 159 esetben vált szükségessé a bakteriológiai vizsgálat, a piacokat és a vásárcsarnokokat ellenőrző állatorvosok 345, a kerületi előljárási szolgálatot teljesítő állatorvosok 31, vidékről pedig 10 esetben küldtek a laboratóriumba vizsgálati anyagot.

A vágóhidakról származó megvizsgált 442 állat közül a laboratóriumi és makroszkopos húsvizsgálat alapján 349 szabadforgalomba került, 42 állat húsa, mint csekélyebb tápláló és élvezeti értékű hús nyersen, 22 pedig párolt állapotban került értékesítésre a hatósági hússzek útján, 29 állat húsát pedig csak technikai célokra lehetett felhasználni.

A 15 bakteriológiai megvizsgált ló közül 9 húsa steril volt és ennek megfelelően szabadforgalomba került, 4 ló húsa pedig az izomzat fertőzöttsége, 1 ló húsa takonykór és 1 ló húsa pedig gümőkór miatt technikai célokra lett felhasználva.

135 bakteriológiai vizsgálat alá jutott szarvasmarha közül 113 állat húsa szabadforgalomba került, 11 marha húsa mint csekélyebb tápláló és élvezeti értékű

hús a hatósági hússzék útján nyersen, 5 marha húsa ugyancsak a hatósági hússzék útján adatott el, az izomzat fertőzöttsége miatt párolás után, 6 állat húsa pedig részben az izomzat nagyfokú vagy közepes fertőzöttsége miatt, melyhez egyéb súlyosbító ok is társult, ipari feldolgozásra utaltatott.

A 147 megvizsgált borjú közül 132 szabadforgalomba, 10 nyersen hatósági hússzékbe, 1 borjú párolóba utaltatott, 4 borjú pedig ipari célokra lett felhasználva.

A 113 sertés közül 82 szabadforgalomba, 10 nyersen, 16 pedig párolt állapotban értékesítették a hatósági hússzék útján és 5 sertés húsa ipari célokra használtatott fel. A párolóba utalt sertések közül tizenegynek az izomzata csíramentes volt, ellenben a makroszkópos húsvizsgálatnál tizen sertéspestist, egyen pedig általános gümőkórt állapítottak meg.

A megvizsgált 32 juh közül 13 jutott szabadforgalomba, 11 juh hiányos elvérzés miatt, mint csekélyebb tápláló és élvezeti értékű hús nyersen értékesítették a hatósági hússzék útján, 8 juh húsa pedig ipari úton.

Fertőző betegséget az év folyamán a vágóhidakról származó vizsgálati anyagok közül csak három esetben állapítottak meg és pedig egy esetben takonykórt, egy ló és egy borjú zsigerei pedig gümőkórosoknak bizonyultak.

Vidékről a fővárosi hideghúsvásárra érkező húsok közül 159 esetben vált szükségessé a makroszkópos lelet kiegészítésére a laboratóriumi vizsgálat. A makroszkópos és bakteriológiai vizsgálat alapján a 159 vidékről származó állat közül csak 36 állat húsa és pedig 13 szarvasmarha, 3 borjú, 1 juh és 19 sertés bocsátott szabadforgalomba. A hatósági hússzékbe nyersen 61 állat és pedig 46 marha és 15 sertés húsa, párolóba 16 állat és pedig 4 marha, 1 borjú és 11 sertés és végül technikai feldolgozásra 46 állat és pedig 29 marha, 1 borjú és 16 sertés húsa utaltatott.

A vidékről származó húsok laboratóriumi vizsgálata alapján 2 marhán sercegő-üszök állapítottak meg, 3 sertésen pedig sertésorbánc, egy sertéspestis miatt lefoglalt sertés izmaiból és testtájéki nyirokcsomóiból pedig bacillus suipestifer tenyésztett ki nagy számban.

A központi húsvizsgáló állomás állatorvosai a piaci és csarnoki vizsgálataik kiegészítésére 345 esetben vették igénybe a laboratórium munkásságát. Ebből 203 esetben különféle eredetű húsokat és húskészítményeket, 10 esetben vadat és 132 esetben baromfit (3 pulykát, 30 libát, 39 kacsát, 60 tyúkfélét) küldtek az intézetbe megvizsgálás céljából. A húsaruk közül 125 esetben volt ok a kifogásolásra. A beküldött baromfi közül 2 pulykán, 5 libán, 7 kacsán, 33 tyúkfélén baromficholerát, 1 tyúkon tyúktífuszt, 1 tyúkon spirochetosist és ugyancsak 1 tyúkon gümőkórt állapítottak meg. A többi kifogásolt baromfin főleg hiányos elvérzés, fülldés és rothadás volt csak észlelhető.

A kerületi előljáróságokhoz beosztott állatorvosok a piaci és üzletvizsgálat során 24 esetben különféle húsokat és húskészítményeket és 7 baromfit küldtek az intézetbe kiegészítő vizsgálat céljából.

Vidékről 10 esetben érkezett a laboratóriumba vizsgálati anyag, melyek közül 6 marha húsa sterilnek bizonyult, 3 ló izomzata és egy disznósajt, mely állítólag a fogyasztó megbetegedését okozta, nagymértékben volt baktériumokkal fertőzve.

A laboratórium és múzeum berendezési és felszerelési tárgyai csak néhány apróbb berendezési tárggyal és műszerrel gyarapodtak. A laboratóriumi könyvtár

gyarapodása 1932. év folyamán 5 kötet volt. A járatott folyóiratok száma négy. A múzeum 42 kórbonctani készítménnyel szaporodott.

A jéggyár 6,609.562 kg jeget állított elő, ami az 1931. évi forgalommal szemben 1,673.525 kg apadást mutat.

A trágyatermelés 21.032 q volt, ami az 1931. évvel szemben 1868 q apadást jelent.

Az elkobzott és az állategészségügyi telepre szállított szerv és hulladék mennyisége 2763 q-t tett ki.

A szarvasmarhaközvágóhídon az 1932. év folyamán 286 mészárosmester, 20 bőr- és faggyúátvevő, 14 beles- és pacalosmester, továbbá 27 húsfuvarozó működött.

Az állatok feldolgozásával, valamint a melléktermékek tisztításával 189 mészárossegéd, 14 bőr- és faggyúmunkás és 26 bél- és pacaltisztítómunkás foglalkozott. Az állategészségügyi szakszolgálatot 21 állatorvos, a közlelmezési szakszolgálatot 4 végleges és 1 ideiglenes tisztviselő látta el. Az egyéb személyzet létszáma volt: 2 végleges, 6 ideiglenes hivatalnok, 2 gépész, 34 altiszt, 31 ipari szakmunkás és 126 tisztogató és egyéb munkás.

Az állatvásárok és közvágóhidak igazgatóságánál 3 végleges, 2 ideiglenes tisztviselő és 2 altiszt látta el a szolgálatot.

A tiszti személyzet létszámában a szarvasmarhaközvágóhíd és a sertésközvágóhíd és vásár egyesített számadásvezetőségének és az igazgatósági pénztárnak személyzete is szerepel.

Az 1932. év folyamán felhajtattott 38.286 db nagymarha, ebből 6215 bika, 13.951 ökör, 14.658 tehén, 3227 növendék (1864 bika, 483 tinó és 880 üsző) és 235 bivaly. Az állatok minőségük szerint a következőképpen osztályoztattak:

Elsőrendű volt 3981 db, másodrendű 28.723 db, silány 2120 db, növendék 3227 db, bivaly 235 darab.

Országrészek szerint részletezve érkezett:

A dunabalszabparti megyékből	1.955 db
A dunajobbparti megyékből	20.387 «
A Duna—Tisza közéről	8.543 «
A tiszajobbparti megyékből	1.430 «
A tiszabalszabparti megyékből	5.006 «
A Tisza—Maros közéről	965 «
Összesen	38.286 db

Az átlagsúlyok az 1931. évi átlagsúlyokkal szemben emelkedtek: tarka tehénnél 6 kg-mal, növendéknél 14 kg-mal, magyar bikánál változatlan, csökkentek: magyar ökörnél 18 kg-mal, magyar tehénnél 3 kg-mal, bivalynál 61 kg-mal, tarka bikánál 1 kg-mal, tarka tehénnél 17 kg-mal.

Az átlagsúlyok és átlagarak alakulását egyébként a következő adatok mutatják:

Magyar vágómarha	Darab	Összsúly k i l o g r a m m	Évi átlagsúly	Évi átlagár kilogr.-kint fillér
Bika	153	96.690	632	33
Ökör	4.659	2,613.615	561	41
Tehén	1.196	514.605	430	38
Bivaly	243	120.345	495	23
Tarka vágómarha				
Bika	5.833	4,207.725	720	42
Ökör	9.084	5,881.785	647	49
Tehén	13.220	7,225.790	547	41
Növendék	3.376	1,388.020	411	39

A vásárról elszállítottatott vasúton belföldre 9 db, külföldre 1208 db, elhajtattott vidékre lábon 5015 db, összesen 6232 db. A borjúvásárra felhajtattott: szopósborjú 95.342 db, rúgott borjú 23 db, összesen 95.365 db.

Országrészek szerint érkezett :

a dunajobbparti megyékből	44.876 db
a dunabalsparti megyékből	4.956 «
a Duna—Tisza közéről.....	39.095 «
a tiszabalsparti megyékből	6.119 «
a tiszajobbparti megyékből	162 «
a Tisza—Maros szögéről.....	157 «
Összesen	95.365 db

Ebből a mennyiségből elszállítottatott vidékre tengelyen 815 db. Felhajtattott továbbá : juh 238 db, bárány 1637 db, összesen 1875 db és pedig :

a dunabalsparti megyékből	204 db
a dunajobbparti megyékből.....	167 «
a Duna—Tisza közéről	1.356 «
a tiszabalsparti megyékből	148 «

Ebből a mennyiségből vidékre tengelyen elszállítottatott 107 db juh.

Közvetlen a rakodóról a közvágóhídra, a vágóhídi vesztegvásárra, valamint a főkapun át a vágóhídra érkezett :

	Nagymarha	Borjú	Aprómarha (juh, bárány)
Rakodóról a vágóhídra.....	12.117	2.268	17.132
Vesztegvásárra	306	105	762
Főkapun át	3.905	3.780	19.289
Összesen	16.328	6.153	37.183

A vásáron működő bizományosok száma 28 volt.

A szarvasmarhaközvágóhídon levágtatott :

Nagymarha	48.274 db
Borjú	100.452 «
Birka, bárány, kecske	39.088 «

Az 1931. évvel szemben tehát : nagymarhánál 2903 db és borjúnál 17.817 db volt az emelkedés, míg az aprómarhánál 24.143 db volt a csökkenés, a kivétel nagymérvű apadása miatt.

Hússzállítás :

Belföldre	{ 3.600 db nagymarha
	{ 3.827 « borjú
	{ 1.028 « aprómarha
Bécsbe	{ 93 « borjú
	{ 60 « birka
Olaszországba	1.941 « nagymarha
Franciaországba (Párizs)	25 « nagymarha
Franciaországba	16.127 « juh

A szarvasmarhaközvágóhídi nagybani hús vásár forgalma a következő adatokat mutatja :

Nagymarha	33.050 db
Növendék.....	270 «
Bivaly.....	165 «
Borjú	62.882 «
Birka	15.333 «
Bárány	4.810 «

A szarvasmarhaközvágóhídon az 1932. év folyamán teljesített húsvizsgálat eredményéről az alábbi kimutatások nyújtanak tájékoztatást:

A levágott állatok fajtája és neve	Levágatott összesen db	Ebből gümőkóros volt:	
		db számban	százalékban
a) Magyar fajta bika	138	21	15.21
« « ökör	5.324	1.302	24.45
« « tehén	1.328	281	21.16
Együtt	6.790	1.604	22.16
b) Nyugati fajta bika	7.757	1.028	13.25
« « ökör	15.676	3.448	21.98
« « tehén	17.784	6.023	33.87
Együtt	41.217	10.499	25.47
Bivaly.....	267	26	9.73
Összesen ..	48.274	12.129	25.12
c) Aprómarha:			
borjú	100.452	73	0.07
juh	33.263	—	—
bárány	5.822	—	—
kecske	3	—	—
Összesen	139.540	73	0.05
Mindössze....	187.814	—	—

A közfogyasztástól elvont állatok közül (db):

	Feltételes közfogyasztásra, illetőleg a hatósági hússzékekbe utaltatott	Ipari feldolgozásra, illetőleg megsemmisített	Kényszervágatott
Bika	26	—	19
Ökör	103	3	88
Tehén	143	5	110
Bivaly.....	3	—	4
Borjú	74	5	95
Juh	40	13	39
Bárány	11	12	24

Elhullott 1 db nagymarha és 5 borjú.

Megsemmisített állatrészek (db):

Tüdő	Szív	Máj	Lép	Vese	Gyomor	Bél	Terhes méh	Bárzsing
14.076	41	7.833	371	3.493	37	651	1.543	5
		Nyelv	Fej	Szegyváz		Vegyes hús		
		63	227	51		47 kg		

Sertésközvágóhíd és vásár. A sertésközvágóhíd és sertésvásár fejlesztése céljából az 1932. évben a következő létesítmények és munkálatok történtek és nyertek befejezést:

Az 1932. évi május hó 11-én megnyílt a szabadvásári fedett vásárcsarnok. A sertésvásártéren több útvonal átköveztetett, a Gubacsi-útból a vágóhídra vezető út 3 méterrel kiszélesült s a sertésvásártérre a bizományosi irodaépület előtt 4 és fél méter széles út létesült. A sertésvásártéri már meglevő utak is szabályozást nyertek s kezdetét vette a régi szabadvásári területnek zártvásári területté való átalakítási munkálata. Több ideiglenes jellegű szállás, valamint a volt IV. sz. mérlegház lebontatott, a volt I. és II. számú mérlegházak hídmérlegeinek leszerelése is megtörtént, végül a takarmány és szalmaraktár is átalakított. Ezek az intézkedések mind arra szolgáltak, hogy a sertésvásári forgalom a követelményeknek megfelelően minél jobban, célszerűbben és kényelmesen nyerhessen lebonyolítást.

A sertésvásár és sertésközvágóhíd forgalmára vonatkozó fontosabb adatok az 1932. évről a következők:

A sertésvásár 1932. évi forgalmi adatait a következő számok mutatják :

Felhajtatott	Sertés	Süldő d a r a b	Malac
A nyíltvásárra	399.684	6.790	906
A zártvásárra	71.109	474	152
Közvetlenül vágóhídra	31.739	379	88
Összesen	502.532	7.643	1.146

A vásárról elszállított belföldre :

	Sertés	Süldő d a r a b	Malac
Január	3.649	16	—
Február	3.406	—	—
Március	2.263	—	—
Április	2.683	94	14
Május	3.609	—	—
Június	3.145	—	—
Július	2.979	—	—
Augusztus	2.859	—	—
Szeptember	2.647	—	—
Október	2.393	—	—
November	3.078	—	—
December	4.960	42	513
Összesen	37.671	152	527

Külföldre elszállított szeptember hóban 38 darab sertés.

A sertésvásáron és közbiztonsági hídon 1932-ben lemérlegelt állatok darabonkénti évi átlagsúlya volt : sertésnél 106 kg, süldőnél 35 kg és malacnál 10 kg.

Az évi átlagár kitett sertésnél 92, süldőnél 76 és malacnál 112 fillért.

A sertésvásáron 39 bizományos működött.

A sertésközbiztonsági hídon levágatott :

	Sertés	Süldő d a r a b	Malac
Január	39.942	631	53
Február	40.717	1.366	152
Március	39.800	757	—
Április	38.078	673	—
Május	44.638	242	—
Június	33.750	269	—
Július	29.931	342	—
Augusztus	32.995	112	—
Szeptember	35.718	27	—
Október	40.243	21	—
November	43.766	392	—
December	43.374	2.648	414
Összesen	462.952	7.480	619

Az egész évi kényszervágások száma 1274 volt.

A levágott összmenyiségből a székesfővárosi községi élelmiszerárúszító üzem 45.424 darab sertést szurattott a múlt évi 56.071 darabbal szemben.

A sertésközbiztonsági hídi és vásári sertések etetésére kiszolgáltatót nyert 368 q szemestengeri és 3604 q vegyesdara.

A sertésközvágóhídi jéggyár az 1932. év folyamán 3,280.975 kg jeget állított elő a múlt évi 3,885.350 kg-mal szemben.

A sertésvásártéri és közvágóhídi trágyatermelés 213.480 kg-ot tett ki a múlt évi 180.000 kg-mal szemben.

Az év folyamán elkobzott és az állategészségügyi telepre szállított szerv és hulladék mennyisége 136.140 kg-ot tett ki.

A sertésközvágóhídon működött 616 hentesmester, 8 szalonna- és zsirügynök, 15 belesmester, 32 húsfuvarozó. Az állatok feldolgozásával, valamint a melléktermékek tisztításával 267 hentessegéd, 43 segédmunkás és 35 béltisztító munkás foglalkozott.

Az állategészségügyi szakszolgálatot 12 végleges és 1 ideiglenes hivatalnok-állatorvos látja el, az egyéb személyzet létszáma pedig a következő volt: 6 végleges tisztviselő, 10 ideiglenes hivatalnok, 3 gépész és 18 végleges és 14 ideiglenes altiszt. Az udvari és egyéb munkások száma 195 főből állott.

A húszállításra vonatkozó adatok a következők:

Hónap	Elszállítottatott vasúton							
	belföldre				külföldre			
	félsertés- hús	szalonnás félsertés	szalonna	zsír	félsertés- hús	szalonnás félsertés	szalonna	zsír
	m é t e r				m á z s a			
Január.....	—	—	75	100	266	—	50	654
Február.....	—	—	198	106	567	—	250	400
Március.....	—	—	287	82	160	—	168	441
Április.....	—	—	796	1.160	—	—	500	1.063
Május.....	—	—	58	184	—	—	494	699
Június.....	—	—	199	100	—	—	457	814
Július.....	—	—	102	242	—	—	456	337
Augusztus.....	—	—	60	230	—	—	1.091	1.485
Szeptember.....	—	—	62	171	—	—	2.297	1.874
Október.....	644	—	10	307	—	—	4.249	1.269
November.....	275	—	25	138	—	—	2.730	2.045
December.....	—	—	42	113	70	—	1.467	3.668
Összesen	919	—	1.914	2.933	1.063	—	14.209	14.749

Elszállítottatott tengelyen vidékre:

	Félsertés-hús	Szalonnás félsertés	Szalonna	Zsír
	m é t e r m á z s a			
Január.....	1.104	456	318	118
Február.....	846	277	256	304
Március.....	276	263	400	246
Április.....	361	289	521	273
Május.....	318	295	400	393
Június.....	170	316	695	472
Július.....	185	270	323	431
Augusztus.....	174	264	223	564
Szeptember.....	191	252	335	579
Október.....	141	207	231	602
November.....	842	250	198	202
December.....	1.103	280	141	110
Összesen	5.711	3.419	4.041	4.294

E mennyiségből a külföldre történt hússzállítás országok szerint így alakult:

	Félsertéshús	Szalonnás félsertés m é t e r m á z s a	Szalonna	Zsír
Anglia	—	—	—	—
Ausztria	1.063	—	50	567
Cseh-Szlovákia	—	—	14.159	14.095
Németország	—	—	—	87
Olaszország	—	—	—	—
Összesen ...	1.063	—	14.209	14.749

A sertésközhágóhídi húsvásár forgalma 1932-ben kitett:

	Félsertéshús d a r a b	Szalonnás félsertés	Sózott szalonna m é t e r m á z s a	Zsír (hordóáru)
Január	16.072	12.962	785	660
Február	19.307	13.513	1.225	410
Március	17.750	15.659	1.010	435
Április	19.020	17.712	1.585	935
Május	12.851	18.466	1.315	660
Június	17.284	23.591	1.581	1.120
Július	20.262	23.485	1.442	3.713
Augusztus	11.582	21.278	1.510	3.707
Szeptember	15.309	22.734	2.575	2.035
Október	38.082	22.781	4.755	1.525
November	32.093	22.527	2.460	1.905
December	30.626	23.088	1.750	3.560
Összesen	250.238	237.796	21.993	20.665

A sertésközhágóhídi hűtőben az 1932. év folyamán elhelyezést nyert 69.315 darab félsertéshús, 82.322 darab szalonnás félsertéshús és 102.429 darab oldal-szalonna.

A sertésközhágóhídi nagybani húsvásáron a hentesiparosok által értékesített hús- és melléktermékek 1932. évi átlagára kg-kint fillérekben a következő volt:

Félsertés, szalonnás	I. rendű.....	138
«	II. «	126
Félsertéshús	I. «	136
«	II. «	121
Szalámihús	1932. IV. 20—1932. X. 11-ig, csontozni való nehéz sertéshús ára	120
Sózott szalonna, háromdarabos.....		131
«	« négydarabos	163
Kenyérszalonna		136
Szalonna, olvasztani való		160
Háj.....		160
Zsír, hordóáru.....		159
Sertésbelsőrés.....		70
Tepertő I. rendű		145
«	« préselt	30
Sertésbél gyomorral darabonkint		70
Sertésvér literenkint		7

A sertésközvágóhídon az 1932. év folyamán teljesített hússzemplék eredményeit az alábbi számok adják :

Megnevezés	A feltétlen közfogyasztástól elvonatott	E b b ő l			Esetek száma
		feltételes közfogyasztásra került és hatósági hússzék útján értékesített	ipari fel- dolgozásra került, illetve meg- senimisített	Kifogásolás leggyakoribb oka	
Sertés	1.838	1.525	237	ált. gümőkór	879
Süldő	109	86	23	sertéspestis	801
Malac	4	4	—		
Sertés húsa	191	123	144	borsóka kór	180
Sertés szalonnája	—	76	—	sárgaság	137
				sertésorbánc	62

A sertések egészségügyi viszonyait 1932-ben a következő adatok mutatják :

Levágatott és megvizsgáltatott				E b b ő l			
sertés	süldő	malac	összesen	gümőkóros absz.	%	borsókás absz.	%
464.226	7.480	619	472.325	9.114	1.93	180	0.04

Megsemmisített állattestrészek :

tüdő 31.739, szív 1054, máj 13.753, lép 457, vese 4120, gyomor 127, bél 1908, terhes méh 7372, tőgy 6 darab, vegyes hús, szalonna és bőrke 2528 kg.

A hatósági húspároló és hússzék forgalma 1932-ben :

	Párolás db	Olvasztás db	Nyershús db	Szalonna kg
Január	100	95	14	1.300
Február	94	88	20	1.875
Március	114	107	13	1.222
Április	108	99	13	1.055
Május	135	115	14	1.108
Június	128	115	11	968
Július	164	155	10	828
Augusztus	177	144	4	287
Szeptember	173	164	5	361
Október	119	112	11	995
November	122	117	13	1.187
December	132	119	12	1.078
Összesen	1.566	1.430	140	12.264
Súlyban kifejezve	52.804 kg	67.708 kg	12.693 kg	

Vásárigazgatás. Nyílt élelmiszerpiacok. Délgyümölcsaukción. Az 1932. év folyamán a nyíltpiacok modernizálása folytatódott.

A nyíltpiacok megszüntetésével zártvásárra való fokozatos áttérés folyamánaképpen felépült a Széna-téren, a XII. számú vásárcsarnok, pavillon rendszerben és január 1-ével utaltatott a vásárcsarnokok igazgatóságának ügykörébe.

A Lehel-téri piac Lehel-utcai frontján levő árusok fokozatosan az 1932. évben is áttelepítettek a megüresedett Váci-út, Bulcsu-utca és Főti-út által határolt területen épült pavillonokba.

A 47.383/1931—VIII. sz. polgármesteri határozattal a Haller-téri élelmiszerpiac új pavillonokba helyeztetett át és csatornával, közkúttal és világítással láttatott el. Elhelyeztetett a Haller-téri ócskapiac is, olymódon, hogy az élelmiszerpiactól keletre észak-déli irányban 8 pavillonban 47 fülke épült a főváros költségén és ebbe szakma szerint osztattak be az összes kereskedők.

1932. évben sikerült a hetivásárokat látogató vándor élelmiszerárusokat meghatározott piacokra szorítani és letelepíteni.

Az évekkel ezelőtt még virágzó déligyümölcsaukciókat az 1932. évben is megtartották, azonban jóval kisebb arányokban, mint az előző 1931. évben. Ugyanis míg 1931. évben a 14 árverésen 11.606 láda narancs, 4444 láda mandarin és 4103 láda citrom képezte az eladás tárgyát, addig 1932. évben 23 árverésen 10.127 láda narancs, 1771 láda mandarin és 326 láda citrom került csak eladásra.

SZOCIÁLIS ÜGYEK

SZOCIÁLIS ÜGYEK

Szociális ügyek.

A városszéli telepítés kérdése. A Magánalkalmazottak Biztosító Intézete a kormányhatóság jóváhagyásával a főváros legszegényebb rétegeinek hajlékhoz juttatásának céljára 1 millió pengő kölcsönt engedélyezett a székesfőváros számára. Miután a kölcsön felvételének összes feltételeire vonatkozóan kedvező megegyezés jött létre, a székesfőváros törvényhatósági bizottságának 1932. október hó 26-án megtartott közgyűlése a kölcsön felvételéhez hozzájárult.

Amikor a kölcsön felhasználása aktuálissá vált, felmerült a kérdés, hogy szociális szempontból megfelelő volna-e ismét bérházrendszerben tömegszükséglakásokat építeni? Az illetékes tényezők figyelme mindinkább a Németországban és Angliában bevált városszéli telepítésekre irányult, amelyek nemcsak átmenetileg segítenek az önhibájukon kívül ínségbe jutott családokon, hanem módot és alkalmat adnak arra is, hogy létfenntartásukat megkönnyíthessék, erkölcsi és anyagi helyzetüket megszilárdíthassák.

A bérházrendszerű szükséglakások, mivel egyetlen helyiségből álló lakásba zsúfolják össze a hajléktalan családokat, az elproletárizálódást feltétlenül előmozdítják és meggyorsítják. A városszéli telepek viszont, mivel lehetővé teszik, hogy a családok egymástól elkülönítve, otthonnak tekinthető szoba-konyhás lakásokban éljenek, olyan területen, amelynek megművelésével fedezni tudják élelmiszer-szükségletük jelentékeny részét, a város és a társadalom szempontjából egyaránt nagyon kívánatos polgárosodási folyamatot megindítják és elősegítik.

A telepesek kiválasztásánál a legfontosabb feltétel, hogy a telepes csak olyan segélyre szoruló budapesti család lehet, melynek összjövedelme a létminimumon alul marad. Továbbá elsősorban a többgyermekes családok vétetnek figyelembe és az egyébként megfelelők közül is előnyben fognak részesülni azok, akik már gazdálkodtak vagy legalábbis rendelkeznek azokkal az ismeretekkel, amelyek egy kiskért belterjes megműveléséhez szükségesek.

A felsoroltakhoz hasonló nyomatékkel bíró összes többi érvek közül még csak azt az egyet emeljük ki, amely országos érdekből teszi indokolttá a városszéli telep létesítését. Előreláthatóan a fővárosi mintatelep a többi magyar várost is arra fogja serkenteni, hogy hasonló módon juttassák a munkanélkülieket emberhez méltó otthonhoz és megélhetésüket legalább részben fedező munkához. Sőt, ha a székesfőváros első városszéli telepét követi a többi, akkor ezek átmenetet fognak alkotni és meg fogják könnyíteni a nemzeti munkaterv programpontjai között is szereplő, országosan megszervezendő mezőgazdasági telepítéseket.

A törvényhatósági tanács 1932. október hó 27-én tartott ülésén a szükségmunkák előkészítésére és megszervezésére kiküldött alkalmi bizottság által is támogatott javaslatot magáévá tette és hozzájárult a városszéli telep létesítéséhez.

A telep a polgármesteri III. ügyosztály és a városrendezési és magánépítkezési szakbizottság által erre a célra legalkalmasabbnak megjelölt fővárosi területen fog felépülni, amely terület a X. kerületben, a Külső Jászberényi-út, a MÁV szolnoki vonala és a Határerdő-öv között fekszik.

Ezen a 118.500 négyszögöl kiterjedésű területen 300 telepese család elhelyezésére, 300 négyszögöles telkeken 150 kettős ikerház alakjában összesen 300 lakás fog épülni.

A telep elrendezésére és a kis családiházak megtervezésére a főváros nyilvános tervpályázatot írt ki, mely iránt az érdeklődés olyan széleskörű volt, hogy kb. 200 pályázat érkezett be. Ezek között több külföldi pályázó is szerepelt. A beérkezett tervek közül 25 darabot a 300 pengőért megvásárolt a székesfőváros. A városszéli telepnek a közgyűlés határozata alapján bemutatott műszaki terveit és költségvetését a m. kir. belügyminiszter november hó folyamán elfogadta és jóváhagyta. Az építkezés és a telepítés előkészítőmunkálatai ezek után azonnal megindultak.

Egyes kislakásos bérházakban a lakbérek leszállítása. A fővárosnak a háború által félbeszakított lakáspolitikai tevékenysége 1925-ben ismét megindult és bár építési programjának tervszerű keresztülvitele akadályokba ütközött, 1930-ig 2235 egyszobás, 1320 kétszobás és 322 háromszobás lakást létesített.

A főváros építkezésével egyidejűleg megindult magánépítkezés nagyrészt 2—3 szobás lakások építésével egyrészt a nagyobb lakások hiányát szüntette meg, másrészt egyszerűbb kivitelű lakások létesítésével enyhített a lakásszükségen. Sajnos, a súlyosbodó gazdasági helyzet a bérek és a bérfizetésekképesség között olyan különbséget tett általánossá, hogy ez a jövedelmek további állandó csökkenése miatt a bérek rohamos csökkentését tette szükségessé, nagyon gyakran olyan mértékben, hogy az a bérházépítéssel összefüggő terhek viselését sem teszi lehetővé.

A mai viszonyok közt a főváros nincs abban a helyzetben, hogy bérek leszállításánál szociálpolitikai szempontokat tarthasson olyan módon szem előtt, hogy az a közönség jelentékeny áldozatát vehesse igénybe.

Mindenesetre szükséges volt azonban, hogy az 1927—1930. évi építési ciklusban létesített lakások béreit mérsékelje.

Ez okból a IX. ügyosztály az alább részletezett házakban a lakások béreit, tekintettel azok fekvésére, beosztására és használhatóságára, az 1932. május hó 1-től kezdődőleg 5—14%-kal csökkentette. A bércsökkentés mértékének megállapításánál a házak és lakások egyenként bíráltattak el.

A bérleszállítások keresztülvitelével a

- I. Németvölgyi-úti bérház 224.164 pengő bérjővedelme 18.572 pengővel, 8·3%-kal csökkent,
- I., Lenke-úti 93—95 sz. bérház 181.214 pengő bérjővedelme 10.226 pengővel, 5·6%-kal csökkent,
- III., Bécsi-út 88—92. sz. bérház 549.468 pengő bérjővedelme 53.382 pengővel, 9·7%-kal csökkent,
- III., Hunor- és Veder-u. bérház 195.282 pengő bérjővedelme 16.416 pengővel, 8·4%-kal csökkent,

- V., Kárpát-u. 13—15. sz. bérház 124.220 pengő bérjövedelme 6494 pengővel, 5·2%-kal csökkent,
- V., Váci-út 170. sz. bérház 160.551 pengő bérjövedelme 14.391 pengővel 8·9%-kal csökkent,
- VI., Váci-út 159. sz. bérház 129.980 pengő bérjövedelme 13.280 pengővel, 10·2%-kal csökkent,
- VII., Gyarmat-u. 47—49. sz. bérház 131.196 pengő bérjövedelme 9792 pengővel, 7·5%-kal csökkent,
- VII., Újvidék-u. 5. sz. bérház 103.752 pengő bérjövedelme 11.568 pengővel, 11%-kal csökkent,
- VIII., Rozgonyi-u. 2. sz. bérház 64.392 pengő bérjövedelme 3576 pengővel, 5·6%-kal csökkent,
- VIII., Kisfaludy-u. 40. sz. bérház 55.564 pengő bérjövedelme 8260 pengővel, 14·9%-kal csökkent,
- IX., Gróf Haller-u. 8—18. sz. bérház 251.085 pengő bérjövedelme 19.383 pengővel, 7·7%-kal csökkent,
- X., Üllői-út 120—122. sz. bérház 159.440 pengő bérjövedelme 19.682 pengővel, 12·4%-kal csökkent,
- X., Maglódi-út 10. sz. bérház 74.158 pengő bérjövedelme 5746 pengővel, 7·8%-kal csökkent,
- X., Kolozsvári-út 39—43. sz. bérház 67.956 pengő bérjövedelme 3258 pengővel, 4·8%-kal csökkent,
- X., Kerepesi-út 118. sz. bérház 45.274 pengő bérjövedelme 4516 pengővel, 10%-kal csökkent.

A kislakásos bérházak évi 4,449.242 pengő bérjövedelme tehát összesen 218.542 pengővel 4·91%-kal csökkent. A béreknek 1932. évi május hó 1-től a fenti mértékben való leszállítása ez évben a bevételnek 145.688 pengővel való csökkentését jelentette

Újabb szükséglakások építése. A súlyosbodó gazdasági helyzet következtében egyre nagyobb arányokat öltő hajléktalanságban rejlő szociális veszedelem elhárítása és a saját hibájukon kívül utcára kerülő családok elhelyezésének biztosítása érdekében a főváros 1925-től 1930-ig fokozatosan összesen 784 szükséglakást épített.

A főváros költségvetési egyensúlyának fenntartása érdekében azonban már a múlt, de az idei évre sem volt lehető újabb szükséglakások építésére a költségvetésben megfelelő költségösszeget előirányozni és így a szükséglakások további építése szünetelt. A kormány több ízben sürgette a fővárost szükséglakások további építésére, a főváros tehát 1931. év elején felterjesztéssel fordult a népjóléti miniszterhez és ebben rámutatva pénzügyi helyzetére, a szükséglakás-építkezés folytatására állami támogatást kért. 1932. év január hó 14-én kelt leiratában a népjóléti miniszter értesítette a fővárost, hogy a kilakoltatott és hajléktalan családok elhelyezéséről szükséglakások építése útján kíván gondoskodni, minthogy pedig a főváros külön költségvetési fedezettel e célra nem rendelkezik, a székesfővárosi ínségnyhító mozgalom támogatására megállapítandó államsegély keretében az újabb építkezésekre 400.000 pengő fedezetet biztosít.

Tekintettel arra, hogy a szükséglakások sürgős felépítését a népjóléti miniszter fontosnak tartotta, a főváros azonnal intézkedett az új szükséglakásoknak a X. ker., Ceglédi-úti szükséglakásos telep mellett fekvő városi telken való felépítése iránt és így már március hó 20-án kétemeletes, összesen 122 főző, fűtő-, víz- és világítóberendezéssel felszerelt lakást magában foglaló szükséglakás-épületet adott át a használatnak.

E szükséglakásokat a főváros a népjóléti miniszter kifejezett kívánságára, a lakásügyi miniszteri biztos által kilakoltatott sok gyermekes családok elhelyezésének biztosítása végett első betöltésre a miniszteri biztosnak ajánlotta fel.

A szabad rendelkezés alatt álló lakások bérlőinek szociális védelme. A főváros még 1931. évben felterjesztéssel fordult a népjóléti miniszterhez s rámutatott arra, hogy a szabad rendelkezés alatt álló kislakások bérlői bérhátralék esetén a velük szemben meginduló felmondási eljárás során nem részesülnek a lakásügyi miniszteri biztos békéltető és egyeztető eljárásában, míg a kötött forgalmú lakásban elhelyezkedtek, bár általában kisebb lakbér terheli csak őket, kilakoltatásuk előtt a lakásügyi miniszteri biztos szociális védelmét élvezik. Ennélfogva felkérte a minisztert arra, hogy az egységes lakóvédelem érdekében a kilakoltatási végrehajtások lebonyolításával megbízott miniszteri biztos eljárását terjessze ki a szabad rendelkezés alatt álló kislakások bérlőire is.

A felterjesztés eredményeképp 1932. év elején megjelent a bérleti viszonyok megszüntetése tárgyában foganatosítandó végrehajtási eljárás szabályainak módosításáról szóló 550/1932. M. E. számú rendelet, mely részben eltüntette a különbséget a kötött és szabadforgalmú lakások között azzal, hogy az évi 1200 pengő béren alul levő szabad rendelkezés alatt álló lakásokban lakók kilakoltatását a lakásügyi miniszteri biztos hatáskörébe utalta. A rendelet azonban csak némi enyhülést jelentett, mert nem a kilakoltatások számának csökkenését, hanem csak azoknak időbeli elhúzódnását jelentette. A téli időszak alatt azonban a kilakoltatások tempójára kétségen kívül mérséklő hatással volt.

Lakbérsegélyezések. A főváros lakbérsegélyezési akciót is indított azoknak az ínséges családoknak lakáshoz való juttatása érdekében, akiket bérhátralék miatt bérőrilag kilakoltattak, de akiknek önhibájukon kívüli keresetnélküliségük következtében nem volt módjukban új lakást bérelni. Ezen kilakoltatottak részére egy havi bért segélyként az új bérbeadó háztulajdonos kezeihez utalt ki. A segélyezésnek ez a formája azonban csakhamar alkalmatlanná vált. A bérbeadók ugyanis még az egy havi bér készpénzben való befizetése ellenében sem akarták a kilakoltatott családokat főbérleti lakásba befogadni. Tudomást szereztek ugyanis arról, hogy a főváros, az első havi bér kifizetése után a bérfizetésért további felelősséget nem vállal s így az első havi bér kifizetése után előreláthatólag ismét hátralékosná váló bérlővel szemben lefolytatandó költséges felmondási eljárás veszélye óvatossá tette a háztulajdonosokat. A kilakoltatott családoknak pedig albérletben való elhelyezkedésére egyrészt a családtagok nagy száma, másrészt a család butorai miatt a legtöbb esetben nem volt lehetőség.

A főváros ezért most úgy kívánt gondoskodni a kilakoltatott családokról, hogy az egy havi bért a kilakoltatott kezeihez fizette ki, oly ellenőrzési rendszer mellett, mely mindössze csak három esetben adott visszaélésre alkalmat. Ezzel az

eljárással a főváros május hó 1-ig több mint 280 családot juttatott megfelelő otthonhoz, sajnos, azonban a lakbérsegélyezési akciót mégis meg kellett szüntetni, egyrészről az e célra előirányzott és rendelkezésre állt 8000 pengő hitelösszeg kimerülése miatt (egy család átlag 32 pengő 50 fillér lakbérsegélyben részesült), részben azonban azért is, mert megállapítást nyert, hogy a lakásügyi miniszteri biztos által végrehajtott kilakoltatások száma éppen a lakbérsegélyek következtében is, ugrásszerűen emelkedett.

A szükségslakások jogviszonyainak szabályozása. A főváros szükségslakásos telepein lakó családokra vonatkozó és az év elején lefolytatott statisztikai összeírás eredménye azt mutatta, hogy nagy számban használnak szükségslakást oly családok, akik vagy állandó és magánbérházban levő kislakás bérlésére megfelelő jövedelemmel rendelkeznek vagy más oly körülményekkel bírnak, melyek indokolatlanná teszik, hogy a sokgyermekes, önhibájukon kívül keresetnélküli családok elhelyezésére alkalmas szükségslakást elfoglalva tartják. Bár a főváros a jogosulatlan szükségslakást használók ellen a felmondási és kilakoltatási eljárást megindította és szorgalmazta, az eljárás azonban sokkal hosszadalmasabb volt, semhogy a kilakoltatott családok sürgős elhelyezését kívánó azonnali intézkedésekre módot adott volna. Ez évi január hóban 2, februárban 2, március hóban pedig csak 1 szükségslakás üresedett meg a főváros szükségslakásos telepein, felmondás vagy önkéntes eltávozás útján.

Felterjesztéssel fordult ezért a főváros a népjóléti miniszterhez s rámutatott arra, hogy a szükségslakásokra a régi jogalkotás és joggyakorlat szerint a lakásbérleti szabályrendelet nem terjedt ki, hanem a főváros az általa létesített szükségslakásokból az ott elhelyezett családokat, amennyiben ezek anyagi helyzete megváltozott, közigazgatási úton saját hatáskörében kihelyezhette. Rámutatott a főváros arra, hogy amennyiben ezt a jogát visszakapná, módjában volna fokozatosan több száz szükségslakást kiüríteni s ezeket a kilakoltatott hajléktalan családok elhelyezésére felhasználni.

Kimutatta továbbá a főváros felterjesztésében, hogy a szükségslakásoknak újabb építkezés útján való termelése jelenleg nem rentábilis, tekintve, hogy egy szükségsszoba felépítése 3—4000 pengő költséget jelent s nagyszámú hajléktalannak ezen költséges megoldást jelentő elhelyezésére azért sincs mód, mert jelentősebb számú szükségslakást magában foglaló újabb építkezésekhez költségfedezetet biztosítani előreláthatólag éveken keresztül nem lesz képes. Rámutatott arra is, hogy a főváros területén levő bérházakban több mint 1700 kislakás áll üresen és a hajléktalanságot, mely minden esetben a munkanélküliség következménye, csak oly segélyezési mód megindításával lehetne gyökeresen rendezni, ha a főváros az évenként e célra kijelölt kisebb hitelösszezből a Budapesten üresen álló egyszobás lakásokból kibérelne annyit, amennyi szükséges az utcára kitett családok elhelyezésére. Mint-hogy pedig a hajléktalanok elhelyezése ügyében foganatosítani kívánt intézkedései:

1. az indokolatlanul elfoglalt szükségslakások felszabadítása,
2. magánbérházakban üresen álló szoba-konyhás lakásoknak szükségslakásként való felhasználás céljából való kibérlése csak úgy vihető keresztül, ha a fővárosnak mód adatik arra, hogy a jogosulatlan használóktól a szükségslakást azonnal elvonhassa, felkérte a minisztert arra, rendeletileg intézkedjék aziránt, hogy a hatóságok részéről szükségelhelyezés célját szolgáló akár létesített, akár bérelt helyiségek

kiürítésének módozatait az azokat létesítő, fenntartó, illetőleg használatba adó hatóság állapíthassa meg.

A főváros felterjesztésére jelent meg 1932. év augusztus hó 30-án a m. kir. minisztériumnak a szükséglakások jogviszonyainak szabályozása tárgyában kelt 4780/1932. M. E. sz. rendelete, melynek 2. §-a kimondja, hogy a közület és a szükség-lakásban részesülők között lakbérleti viszony nem jön létre, ennél fogva a szükség-lakás elvonása felől is az illető közület közigazgatási úton maga intézkedik.

A rendelet alapján a főváros az indokolatlanul elfoglalt szükséglakások elvonását az ősz folyamán kezdette meg, azonban a téli időszakra való tekintettel nem folytathatta s így ennek eredménye csak az 1933. évben mutatkozott. Ugyancsak az ősz folyamán a főváros elkészítette a szükséglakások számának kibérlés útján való gyarapítására vonatkozó tervezetét és az új költségvetési év megnyitásával 1933. évi január hó elején vitte ezt a székesfőváros törvényhatósági tanácsa elé, amely a tervezetet elfogadta s ezzel megnyílt az út arra, hogy a főváros a hajléktalanság elleni küzdelemben most már sikerrel léphessen fel.

A szükséglakások forgalma a székesfőváros szükséglakásos telepein. A székesfőváros által kiutalt szükséglakások forgalmát az 1932. évben az alábbi táblázat szemlélteti.

H ó	Kiadott szükséglakások száma	A szükséglakásokba elhelyezettek felnőtt	gyermek (16 éven alul)	száma összesen
Január	2	3	12	15
Február	2	4	6	10
Március.....	1	1	3	4
Április.....	9	18	33	51
Május	16	27	56	83
Június	9	15	40	55
Július	6	10	30	40
Augusztus	9	21	42	63
Szeptember	6	19	23	42
Október	20	48	80	128
November	15	32	58	90
December	3	8	9	17
Összesen....	98	206	392	598

Az újonnan épült X., Ceglédi-úti szükséglakásokba elhelyezést nyert 126 család s figyelembe véve, hogy a lakbérsegélyezési akció révén 280 család jutott lakáshoz, a főváros az 1932. évben több mint 500 kilakoltatott, többgyermekes, munkanélküli család elhelyezését biztosította.

Háziipari foglalkoztatás. Az 1924. évben megindított háziipari foglalkoztatás főképen a középosztályhoz tartozó nőknek adott otthon végezhető munkát. Ez az intézmény az 1932. évben kb. 500 személyt látott el munkával, akik közül 200 állandó kenyérkeresethez jutott. Munkarendelők a m. kir. népjóléti minisztérium és a székesfőváros különböző intézményei voltak. Anyagmegrendeléssel a háziipari foglalkoztató csak különös esetekben foglalkozott, mert általában az anyagokat a megrendelő intézmény bocsátotta a foglalkoztató rendelkezésére. A foglalkoztató minden ruha-féléből műhelyében szabványt készítettett és ennek alapján varratta meg a megrendelt darabokat. A munkásnők nagy tömege otthon végezte a varrást és csak a

kész munkát vitte be a foglalkoztató raktárába. Munkásnők közül azok, akiknek otthon varrógépjük nincs — kb. 25-en — az erre a célra berendezett műhelyben is dolgozhatnak. A háziipari foglalkoztató az 1932. évben 159.057 m árut dolgozott fel, amelyből 192.226 db ruházati cikket állított elő. Ezekhez 5,196.000 m cérnát, 60.384 m szalagot és 290.000 db gombot használt fel. 158.328 darab szabványt készített, raktárában pedig 211.986 darab darabárut kezelt, melynek értéke 504.008 pengő volt.

Egy-egy munkásnő havonta átlag 60 pengőt keresett. A Háziipari foglalkoztató 1932. évben munkabérekre 33.245 pengőt fizetett ki.

A főváros a háziipari foglalkoztató VIII., Dologház-utca 3. sz. alatt levő raktárait nemcsak a feldolgozásra váró anyagok elraktározására használta fel, hanem ugyanitt tárolta a csecsemőkelengye, valamint a gyermekfelruházás és felnőttfelruházás nyersáru és készáru anyagát. A háziipari foglalkoztató személyzete bonyolítja le költségkímélés szempontjából a csecsemőkelengyekölcsönzéssel és a gyermekfelruházással kapcsolatban a gyermekruhák kezelését és szétosztását is.

Budapesti munkások alkalmazása a székesfővárosi közmunkáknál. A székesfőváros törvényhatósági bizottsága az 1930. évi április hó 2-án hozott 570. számú határozatában a budapesti munkanélküliség enyhítése érdekében utasította a tanácsot, hogy a fővárosi munkák vállalatba adásakor kösse ki, hogy a vállalkozók a munkák elkészítéséhez elsősorban budapesti és környéki munkásokat tartoznak alkalmazni s vidéki munkásokat csak abban az esetben alkalmazhatnak, ha a budapesti munkaközvetítők nem tudnak megfelelő munkást közvetíteni.

E rendelkezés alapján a Fővárosi Közlöny »Hivatalos hirdetések« című rovata élén a hirdetett nyilvános versenytárgyalásokhoz kiegészítésül szolgáló ajánlati feltételekbe az ajánlattevőkhöz olyan értelmű figyelmeztetést vettetett fel a polgármester, amely szerint a budapesti munkanélküliség enyhítéséhez fűződő érdekek megkívánják, hogy a fővárostól elnyert közmunkáknál egyenlő feltételek esetében elsősorban a budapesti lakos munkások alkalmazzassanak.

E figyelmeztetés dacára megállapítást nyert, hogy egyes vállalkozók, különösen a földmunkáknál, még mindig nagyobbára vidéki munkásokat alkalmaznak.

Minthogy a fővárosnak elsőrendű szociális feladata a nagymérvű munkanélküliséget munkaalkalmak nyújtásával lehetőleg csökkenteni és ebből a szempontból elsősorban a budapesti lakos munkanélkülieket kell figyelembevenni, feltétlenül szükséges volt, hogy a közgyűlési határozatban foglalt irányelveknek érvény szereztessek.

Ebből az okból elrendeli a polgármester, hogy mindennemű, a főváros által vállalatba adott munkánál vagy szállításnál, tekintet nélkül arra, hogy a vállalatbaadás nyilvános vagy szűkebbkörű versenytárgyalás útján vagy szabadkézből történik, az ajánlati felhívásban, a versenytárgyalási feltételekben vagy a kötendő szerződésben, vagy szerződésszerű megállapodásban (határozatban, rendeletben, megbízó vagy megrendelő levélben) oly értelmű kikötést kell felvenni, hogy a munkát elnyert vállalkozó köteles a vállalt munkájához elsősorban olyan munkásokat alkalmazni, akik vagy a rendőrségi bejelentőlapjukkal, vagy pedig a kerületi előljáróságok által kiállított és ínséges voltukat tanúsító ellenőrző igazolványukkal igazolják, hogy az alkalmaztatást megelőzően legalább három hónap óta állandóan Budapesten laknak.

Más budapesti, illetőleg budapestkörnyéki munkásokat, illetve ilyenek hiányában vidéki munkásokat csak abban az esetben alkalmazhat, ha a budapesti munkaközvetítők nem tudnak megfelelő munkást közvetíteni. Ki kell kötni továbbá, hogy a vállalkozó tartozik elismerni a fővárosnak ellenőrzési jogát e rendelkezésnek a betartását illetőleg, továbbá figyelmeztetni kell a vállalkozót arra is, hogy a kikötés be nem tartása a Közszállítási Szabályrendeletben és a főváros általános munkafeltételeiben a vállalati szerződés vagy szerződésszerű megállapodás megszegése esetére megállapított jogkövetkezményeket vonja maga után.

V. kerületi Népház. Az V. kerületi Népházat kezelő közjótékonyági egyesület az 1932. évben csekély térítési díj ellenében 45.544 adag levest, 61.792 adag húst és tojást, 30.330 adag főzeléket, 31.780 adag tésztát, 94.400 adag kenyeret, 36.418 adag tejeskávét, 34.895 adag tejet, 31.505 adag teát stb. osztott ki a főváros segélyéből és a társadalom adakozásából. Az éjjeli szállót 1932-ben 108.305 esetben vették igénybe. A népházi bölcsődében 87 fiú- és 78 leánygyermeket gondoztak.

A Népházban működik az egyesület közművelődési szakosztálya, amelynek keretében több kulturális intézmény létesült. Ilyen a munkaiskola, ahol 12—15 éves leánygyermekeket gyakorlati, háztartási teendőkre oktatnak. Ennek a szakosztálynak keretében 25 hallgatóval német, 16 hallgatóval francia és 17 hallgatóval analfabéta tanfolyamot tartottak.

Dunai életmentés. A dunai életmentés megszervezése az 1876. évi XVI. t.-c. 41. §-án alapszik, amely a helyi hatóság kötelességévé teszi, hogy »mentőintézetek állíttassanak«. Minden egyes dunai hídnál, valamint a római partnál egy-egy mentőállomás van. Ezenkívül állandó cirkálószolgálat van rendszeresítve a dunai strandfürdők közelében a szerencsétlenül járt fürdőzők és evezősök megmentésére. Az életmentési szolgálatot a m. kir. államrendőrség végzi, míg a felszerelés a főváros tulajdona. Az 1932. évben 220 életet sikerült ezzel az intézménnyel megmenteni.

KÖZJÓTÉKONYSÁG

Közjótékonyság.

A közjótékonyság általában. A leromlott gazdasági viszonyok következtében munkanélkülivé vált családok nyomora a főváros társadalmától fokozott áldozatkészséget, a közhatóságoktól pedig az inség enyhítésére legalkalmasabb segélyezési módok felismerését és bevezetését követeli meg.

A társadalomnak, de főként a közhatóságoknak elsődrendű kötelességük, hogy a kereset nélkül álló családokat a pusztulástól megmentse. Miután tehát a gazdasági viszonyok javulására eddig nem volt kilátás és arra sem volt remény, hogy megfelelő eredményt lehessen szociálpolitikai intézkedésekkel elérni, a közhatóságnak közjótékonyági tevékenységgel kellett stabilizálni a társadalomnak a nyomor következtében ingadozó egyensúlyát.

Az országszerte jelentkező munkahiány, pénztelenség és gazdasági leromlás a székesfőváros lakosságánál is éreztette hatását, amennyiben az 1931. év folyamán Budapesten is rohamosan megnövekedett a segélyreszoruló munkanélküli családok száma.

Ennek következtében a főváros közjótékonyági ügyosztályának 1931. év őszén az inségnyihítés rendszerét teljes egészében át kellett szerveznie.

Először azon érok egyesítéséről kellett gondoskodni, amelyek az inségnyihítés munkájában részt tudtak vagy részt kívántak venni. A kormányhatóság, nehéz és áldozatos munkát végezve a Főméltóságú Asszony, a felekezeti egyházak vezetői és az évtizedes eredményes multra visszatekintő jótékonyági egyesületek erejükhöz képest, de egymástól függetlenül vettek részt eddig a munkában, most azonban a megoldandó feladat nagysága nem engedett elszigetelt jótékonykodást. Az egyházak, a karitatív intézmények, a jótékonyági egyesületek és a közhatóságok csak karöltve és egymást támogató munkával vállalkozhattak siker reményével a nyomor elleni küzdelemre.

A polgármester az 1931/32. évi inségnyihítés ügyében 1931. évi október hó 31-én végrehajtási utasítást adott ki, amelyben összefoglalta és ismertette a szegénygondozással kapcsolatban követendő eljárás és a szegénysegélyezés módozatait.

A kiadott végrehajtási utasításban lefektetett rendszer szerint a főváros a munkanélküli és általában az önhibájukon kívül nyomorúságos helyzetbe jutott családoknak nemcsak anyagi támogatást és segítséget nyújtott, hanem a főváros társadalmából toborzott szeretethadsereg tagjaiban a nyomorba jutott és erkölcsi erejüket elvesztő inségeseknek erkölcsi támaszt is biztosított.

Miután azonban az eredményes munkának egy további előfeltétele a megnövekedett nyomor mérvének tényleges ismerete volt, 1931. őszén hirdetmény jelent meg a főváros utcáin, amelyben a polgármester felhívta az inségeseket, hogy amennyiben a főváros támogatását igénybe kívánják venni, jelentkezzenek az illetékes kerületi elöljáróságokon. A felhívás eredményeként a szegénykataszterben nyilvántartott családok száma az 1931. év októbertől december hó végéig 37.051-ről 60.237-re emelkedett.

A szegénygondozást a székesfőváros polgármesteri IX. (közjótékonysági és szociálpolitikai) ügyosztálya, valamint a szegényekkel közvetlenül érintkező kerületi elöljáróságok végzik. Amíg azonban a kerületi elöljáróságok az elmúlt években — sőt még a háború alatt is egy-egy kerületi előadóval és egy-két segédmunkaerővel intézték el a felmerülő szegényügyi kérdéseket, addig az 1932. év januárjában erre a munkára már az előző év őszén megszervezett kis hadsereg várakozott. Ennek a jelenleg is működő közjótékonysági szervezetnek a tagjai a kerületi népjóléti osztályok élén álló előadók, akik mellett a beosztott munkaerőkön kívül a Magyar Vöröskereszt Egyesület kerületi megbízottjai és az 1931. év őszén megszervezett tanfolyamon kiképzett ú. n. népjóléti megbízottak teljesítenek szolgálatot. Azonban ez a szervezet is csak ereje megfeszítésével volt képes az akkor összegyűlt tennivalókat ellátni.

A kerületi népjóléti megbízottak kinevezése, kiképzése és kerületenkint való beosztása a polgármesteri végrehajtási utasításnak megfelelően történt. A népjóléti megbízottak száma 1931. év végén :

az I. kerületben		178
a II. „		70
a III. „		98
a IV. „		40
az V. „		45
a VI. „		153
a VII. „		164
a VIII. „		162
a IX. „		110
a X. „		76
összesen		1.096 volt.

Ez a szeretethadsereg el tudta volna látni a szegénygondozás nehéz és felelősségteljes munkáját, azonban a tagjai önkéntes munkaerők voltak, s bár egy részük a legnagyobb szorgalommal és odaadással látta el a reábízott feladatot, — az inséges családok látogatását és gondozását, a nagyobb rész azonban megfelelő idő és anyagiak hiányában csakhamar kedvét veszítve, a gondozására bízott családok ügyében vagy csak felületesen vagy egyáltalán nem tett semmit. Ennek következtében a tényleg tevékenykedő népjóléti megbízottak száma csakhamar annyira leapadt, hogy 1932. év májusában megtartott revízió alkalmával már csak egynéhány megbízott, illetve inkább csak azoknak a segítségére lehetett számítani, akik a szegényüggyel hivatászerűen foglalkoztak.

Ennek a következménye volt, hogy az 1932. év őszén a polgármester már nem vette igénybe az önkéntes népjóléti megbízottak segítségét, hanem a szegénygondozói munkát fizetett szellemi szükségmunkásokkal végeztette.

A szegénygondozás szempontjából a kerületi elöljáróságok területe szegénygondozási nagy körzetekre, majd ezeken belül kis népjóléti megbízotti körzetekre

osztatott fel. A nagy körzetek élén egy-egy körzetvezető áll, aki a kerületi előjáróságok népjóléti osztályán teljesít szolgálatot. A népjóléti osztály vezetője székesfővárosi tisztviselő. Lehetőleg a fogalmazási karból, de minden esetben olyan, aki már huzamosabb idő óta teljesített szolgálatot az illető kerületben és így a szükséges tájékozottsággal rendelkezik. A nagy körzet vezetője vagy fővárosi tisztviselő, vagy pedig a Magyar Vöröskereszt Egyesület megbízottja. A nagykörzet vezetőihez osztattak be a kisebb körzetek népjóléti megbízottjai, előbb az önkéntes megbízottak, majd az ezek munkakörét átvevő szellemi szükségmunkások. A beosztottak a kerületi népjóléti osztály vezetőjének és a nagykörzetek vezetőinek irányítása mellett látogatják az ínségesek lakásait és helyszíni környezettanulmányozásuk alapján gyűjtik össze, illetve ellenőrzik a kerületi előjáróságok szegénykatasztereinek adatait.

A segélyezett ínséges családok számával együtt a nagy és kiskörzetek száma is emelkedett, úgyhogy 1931. év december hó végén megoszlásuk a következő volt:

Nagy körzet:		Kis körzet:	
I. kerület	9	I. kerület	192
II. „	2	II. „	70
III. „	5	III. „	93
IV. „	3	IV. „	22
V. „	2	V. „	89
VI. „	5	VI. „	90
VII. „	4	VII. „	70
VIII. „	5	VIII. „	199
IX. „	8	IX. „	102
X. „	3	X. „	84
Összesen	46	Összesen	1.011

Az ínség fokozódására megmozdult a főváros társadalma is és a fővárost — amely vállalta a nyomor elleni küzdelem szervezését és irányítását — a mind nehezebb feladatot vállaló és pótolhatatlan munkát végző egyházi és felekezeti karitás szervezeten és jótékonyági egyesületeken keresztül fokozott áldozatkészséggel támogatta.

A nyomorelleni küzdelem eszközévé vált a rádió is, amelynek propagatív ereje Papp Jenő rádió-krónikás megértő segítségével 1932. év január hó 3-án a vasárnap délelőtti rádiókrónika keretében hirdette: »Segítsünk embertársainkon.« Intőszava a mikrofonon keresztül eljutott a kunyhótól a palotáig. Még inkább felfigyelt a társadalom, amidőn meleg szívének szeretete a rádió elé vitte január hó 10-én dr. Sipőcz Jenő polgármestert, aki a hatóságok nyomorenyhítő tevékenységét ismertette.

A küzdelem terén a »hivatalos városháza« még tovább ment. Bele kellett vésni az emberek lelkébe azt is, hogy a szegénysegélyezés, a nyomorgóknak való juttatás nem lehet egyesek részéről a jótékonykodási vágy tervszerűtlen megnyilatkozása, nem lehet pillanatnyi ellágyulás, hanem céltudatos és rendszeres tevékenység kell, hogy legyen. Ezt hangsúlyozta és ehhez kapcsolta a fővárosnak a társadalomhoz intézett kérését január hó 17-én Budapest szegényügyének atyja, a Városháza szíve: Liber Endre alpolgármester, aki ekkor különösen a kolduskérdésre világított rá.

Az ínségenyhítő munka, mint a fentebbiekből kitűnik, az 1932. évben már tervszerűen, szervezeten és rendszeresen bonyolítottatott le. Időnkint szükség volt arra, hogy az ínséges családok számáról statisztika készíttessék, amelyből megállapítható volt, hogy a székesfőváros szegényeinek helyzetében milyen változás állott be. Ilyen statisztikai összeállítások adatai szerint a kerületi előjáróságok szegénykatasztereiben:

1932. január hóban	60.237 család
március «	68.482 «
május «	68.934 «
június «	63.321 «
december «	67.474 «

szerepelt. Ezekből az adatokból megállapítható volt az inségesek számának növekedési vagy apadási iránya, amely természetesen a rendelkezésre álló hitelösszeg keretén belül, a segélyezési mód fájának és mértékének megállapításánál vétetett figyelembe.

A fentebb ismertetett szegénykataszteri eredményszámok összeállításával egyidejűen feldolgoztattak az inséges családokra vonatkozóan felvett egyéb adatok is és az így nyert eredményeket az alábbiakban közöljük:

A székesfőváros kerületi előljáróságainál az 1932. évben nyilvántartott inséges családok száma.

Kerület	Nyilvántartott inséges családok száma			
	január	május h ó n a p b a n	június	december
I.	4.142	4.732	3.725	4.174
II.	2.832	2.793	2.609	2.498
III.	5.216	4.485	4.269	4.838
IV.	975	1.006	812	611
V.	4.223	4.460	4.261	4.365
VI.	9.599	12.535	10.931	12.593
VII.	9.550	12.246	11.445	12.156
VIII.	9.537	11.198	10.196	10.408
IX.	9.954	11.662	11.050	10.802
X.	4.209	3.817	4.023	5.029
Összesen	60.237	68.934	63.321	67.474

A nyilvántartott inséges családokból december hó 15-én munkaképtelen család volt 10.263, támogatásra szoruló szellemi szükségmunkás család volt 4592, szakmunkás családja 21.751, napszámos családja pedig 30.868. A nyilvántartott 67.474 családban 184.155 családtag volt érdekelve. És pedig:

I. kerületben	11.102	VI. kerületben	35.261
II. «	5.482	VII. «	35.946
III. «	14.167	VIII. «	28.221
IV. «	1.137	IX. «	27.363
V. «	7.637	X. «	17.839

A május hónapban nyilvántartott 68.934 inséges családból gyermektelen volt 30.085 család, egygyermekes 9940, kétgyermekes 6189, háromgyermekes 3219, négygyermekes 1207 és négynél többgyermekes 1320. A munkanélkül levő családok közül pedig egy éve tartózkodott a fővárosban 1113, két éve 1772, két-három éve 2502 és három évnél hosszabb idő óta 46.573 család.

A főváros az egyre rosszabbodó gazdasági viszonyok következtében csökkenő bevételei mellett, költségvetési egyensúlyának biztosítása érdekében nem vállalhata az inségenyhítő tevékenységek hitelösszegének a költségvetés keretein belül való biztosítását. A m. kir. kormány pedig az 1931. évi inségenyhítő akció költségvetésének fedezésére a közsgéi adóként szedett inségadó kivetését 1932. évre már nem engedélyezte, hanem a helyett állami pótdóként szükségadót rótt ki s ebből kívánta az

országos ingyenyhítés költségeit törvényhatóságoknak adandó kormánytámogatás-ként kiutalni.

A főváros kénytelen volt tehát — egyéb fedezet hiányában, — az ingyenakció keretén belül tervbevett segélyezési módok kiadásai fedezetéül a befolyó szükségadóból állami támogatást kérni. Az 1932. évi költségvetésnek összeállításánál ennek megfelelően a székesfőváros törvényhatósági bizottsága az ingyenakció kiadásainak fedezésére, mint »részesedést a szükségadóból« 5 millió pengőt jelölt meg, mint a természetbeni támogatásoknál várható megtérítést, 475.000 pengőt vett fel, a város egyéb bevételeiből pedig ingyenyhítésre fedezetül 304.005 pengőt, vagyis összesen 5,779.005 pengőt irányzott elő.

Ezen bevételi résznek megfelelően az ingyenakcióra fordítandó kiadások 5,779.005 pengős összegének a székesfőváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése által elfogadott részletes költségvetési előirányzata a következő volt :

	Pengő
Személyi kiadások	58.950
Dologi kiadások :	
1. Étkeztetési akció	3,804.131
2. Tejakció	285.000
3. Felruházási akció	150.000
4. Tűzelőanyagakció	10.000
5. Melegedőszobaakció	20.000
6. Háziipari foglalkoztatás	100.924
7. Csecsemőkelengyeakció	20.000
8. Élelmiszer-csomag	850.000
Rendkívüli kiadás :	
Szellemi szükségmunka	480.000
Összesen	5,779.005

A székesfőváros 1932. évi költségvetésének összeállítása és az illetékes bizottságoknál való letárgyalása után jelent meg a m. kir. belügyminiszternek 185.400/1932. számú rendelete, amely felhatalmazza a városokat arra, hogy a jövedelem és társulati adó után 20%-os, az általános kereseti adó után pedig 2%-os ingyenjárulékot vehessenek ki azzal, hogy az ilyen módon elért bevételek az ingyenesek segélyezési költségeinek részbeni fedezésére szolgálnak.

A belügyminiszter a székesfőváros költségvetésének felülvizsgálásakor intézkedett aziránt, hogy az ingyenyhítés költségvetése a nyomor fokozódása következtében a változott viszonyoknak megfelelően legyen összeállítva. Az ingyenakciók kiadásaira eredetileg felvett 5,779.005 pengő kiadási hitelösszeget a költségvetést jóváhagyó miniszteri leirat már 6,424.874 pengőre emelte fel. Ez bizonyítja a legjobban a székesfőváros lakosságának ingyenes helyzetét, valamint a természetbeni segélyezés szükségességét, mert az anyagiakkal takarékoskodó kormányhatóság is megállapította, hogy az ingyenakciók kereteit ki kell terjeszteni és pedig a kényszerítő szükség következtében a költségvetés összeállításakor megszabott határokon túl.

A kormányhatósági jóváhagyás után a székesfővárosi ingyenakciók 1932. évi végleges költségvetése a következő volt :

	Pengő
Részesedés a szükségadóból	4,700.000
Térítések	475.000
Ingyenjárulék a társulati adó után	1,000.000
Összesen	6,175.000

Kiadás.

Személyi kiadások	Pengő 58.950
Dologi kiadások :	
1. Étkeztetési akció	4,500.000
2. Tejakció	435.000
3. Felruházási akció	150.000
4. Tüzelőanyagakció	10.000
5. Melegedőszobaakció	20.000
6. Háziipari foglalkoztató	100.924
7. Csecsemőkelengyeakció	20.000
8. Élelmiszercsomagok	250.000
Rendkívüli kiadások :	
1. Szellemi szükségmunka	480.000
2. Szükséglakások építése	400.000
Összesen	6,424.874

A hiány 249.874 P, melyet a főváros egyéb bevételeiből fedezett volna.

Már az 1932. év első negyedében megállapítható volt azonban, hogy a belügy-minisztérium által felemelt költségvetési hitelkeret sem kielégítő.

A székesfővárosi törvényhatósági bizottság közgyűlése a polgármester előterjesztésére és a törvényhatósági tanács határozatára április hó 13-án 124/1932. kgy. szám alatt a székesfőváros inségenyhítő tevékenységének 1932. évi hitelkeretét már 8,007.874 pengőben állapította meg, kimondotta azonban, hogy a székesfővárosi hatósági inségenyhítő tevékenység csak addig folytatható, amíg a székesfőváros rendelkezésére bocsátott kormánytámogatás, az inségjárulék, az inségenyhítés során beszédre kerülő térítések befolyt részletei, valamint a befolyó esetleges adományok a kiadásokat tényleg fedezik.

A m. kir. kormány a főváros fent részletezett költségvetésének jóváhagyásával egyúttal kötelezettséget vállalt arra, hogy az 1931/32. év folyamán 4,700.000 pengőt ad az inségenyhítéshez az inségadóból részesedésként és ezen kötelezettségének eleget is tett, mert az inségesek támogatására a következő összegek utaltattak át az állam részéről a főváros pénztárába :

	Pengő		Pengő
1931. évi november 14-én ..	250.000	1932. « február 4-én ..	1,000.000
1931. « december 15-én ..	500.000	1932. « március 2-án ..	300.000
1932. « január 7-én ..	250.000	1932. « március 11-én ..	700.000
1932. « január 14-én ..	400.000	1932. « április 6-án ..	1,300.000
		Összesen	4,700.000

Miután azonban az átutalt összegek a fokozódó inség következtében felhasználást is nyertek, kétségtelennek látszott, hogy az inségakcióknak már eddig ismételtén bővített hitelkerete sem biztosíthatja a szükséghez képest felemelt segélyezési ágak hitelszükségletét és így gondoskodni kellett a segélyezettnek számának fokozatos leszorításáról.

Az inségakciók kiadásainak csökkentése érdekében a polgármester 1932. május hó végén a kerületi elöljáróságok népjóléti osztályaival átvizsgáltatta a szegényügyi nyilvántartásokat és a megejtett helyszíni ellenőrzések alapján megállapítást nyert, hogy a nyilvántartott munkanélküliek száma az 1932. évi márciusi állapottal szemben 63.321-re csökkent.

A kerületi előljáróságok szegénykataszteri adatai alapján ugyanis mint már említettük 1932. év elején 68.482 család volt segélyezve, amivel szemben az átvizsgálás befejezésekor a tovább segélyezendők száma 5400-zal csökkent.

Az inségesek számának csökkenése a segélyezés mértékének legfeljebb 8%-os csökkentését engedte volna, ezzel szemben azonban megfelelő költségfedezet hiánya arra kényszerítette az ügyosztályt, hogy május hó elején az élelmiszer-segélyezéseknél 20%-os csökkentést vigyen keresztül. Ez az állapot azonban tarthatatlan volt és sürgős segítségre volt szükség.

Ez év június hó 27-én a törvényhatóság közgyűlése ismét foglalkozott tehát az ingyenyhítés további működéséhez szükséges hitelösszeg fedezetének kijelölése kérdésével. Ez ügyben a közgyűlés elé terjesztett polgármesteri jelentés szerint az ingyenyhítő tevékenység az év első öt hónapjában 4,840.000 pengőt igényelt. E szerint a még hátralévő június—december hónapokban a 124/1932. kgy. szám alatt e célra felhasználásra kijelölt 8 millió pengős költségvetési keretből még rendelkezésre álló 3,167.000 pengő csak az esetben elegendő, ha az inségesek a nyári hónapokban csak egész csekély mértékben támogattnak. Hangsúlyozta a polgármesteri jelentés, hogy a főváros nem vállalhat felelősséget az ingyenyakció eredményes működéséért, ha a hivatkozott közgyűlési határozatban megállapított hitelkeret között kell továbbra is az akciót fenntartani, mert ez esetben a segélyezést a legminimálisabb mérték alá kellene csökkenteni.

Kétségtelen volt, hogy a 8 millió pengős hitelkeretet bővíteni kell. A törvényhatósági bizottság közgyűlése 228/1932. kgy. számú határozatával tudomásul vette a polgármester jelentését, elfogadta javaslatát, amely szerint a főváros az ingyenyhítő tevékenységnél eddig megállapított 8 millió pengős hitelkeretet az 1932. évben 9,750.000 pengőre kívánja felemelni.

Ez a hitelkeret most már módot adott arra, hogy a segélyezések egyrészt a a nyári időszakban csökkentve ugyan, de a minimális igények kielégítésével lebonyolíthatók legyenek, másrészt lehetőséget adott az őszi időszakban a keretek lassú és szükségsszerű fokozatos bővítésére. Az egy és háromnegyedmilliós többletköltségre azonban a főváros fedezetet kijelölni nem tudott és ezért a polgármester 1932. évi május hó 24.-én kelt 73.704/1932.—IX. számú felterjesztésében már azzal a kéréssel fordult a m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszterhez, hogy az ingyenyhítés tovább folytatása céljára május, június hónapokra még 1 millió pengő támogatást utaljon ki a főváros részére.

A m. kir. belügyminiszter 1932. évi június hó 20.-án 185.125/1932. szám alatt 300.000 pengőt, majd június hó 30.-án 187.913/1932. szám alatt újabb 300.000 pengőt, végül pedig a m. kir. pénzügyminisztérium október hó 13.-án kelt 134.098/1932.—VII. b. szám alatt 400.000 pengőt utalt át a székesfőváros központi pénztárába. Ily módon újabb 1 millió pengő kormánytámogatás folyt be a fővároshoz az ingyenyhítés kiadásainak fedezésére.

Összegezve a fentieket, megállapítható, hogy az 1932. évben a kormánytámogatás a költségvetésben tervezett 4-7 millió helyett 5-9 millióra emelkedett, a fent részletezett 1 millió és a húsvétkor munkanélküli segélyre kiutalt 200.000 pengő figyelembe vételével. Ez az összeg azonban korántsem fedezte az ingyenyhítéssel kapcsolatos 1932. évi kiadásokat, hiszen a kormánytámogatáshoz járult 591.784 pengő ténylegesen

befolyt ínségjárulékkal, továbbá a természetbeni adománnyáért befolyt 526.445 pengő térítéssel és a 21.403 pengő adománnyal az ínsége nyhítás céljaira összesen rendelkezésre álló 7,039.632 pengőt is, miután ugyanezen címen 7,734.521 pengő volt 1932. évben az összes kiadás, kénytelen volt a főváros 694.889 pengővel a saját bevételeiből kiegészíteni.

Az ínségesek támogatására fordított költségek 1932. évi zárószámadása ezek szerint a következő :

<i>Bevétel.</i>	Pengő	<i>Kiadás.</i>	Pengő
Részesedés a szükségadóból	4,700.000	Személyi kiadás	62.782
Térítések	526.445	Dologi kiadás	6,292.071
Ínségjárulék a társulati adó után..	591.784	Rendkívüli kiadás	1,379.668
Állami hozzájárulás az ínségakcióhoz	1,200.000	Összesen ...	7,734.521
Adományok	21.403		
Összesen ...	7,039.632		

Mindezek előrebocsátása után rátérünk a főváros 1932. évi ínsége nyhító tevékenységének részletes ismertetésére. A hatóság támogatása általában három részre osztható, és pedig :

1. Anya- csecsemő- és kisdcdvédelem,
2. gyermekvédelem és
3. a felnőttek támogatása.

Anyá-, csecsemő- és kisdcdvédelem. Ebbe a csoportba tartozik a hatósági támogatásra utalt anyák, csecsemők és a kisdcddek (hároméves korig) segítése. Az anyá- és csecsemővédelmet, mint államhatósági feladatot a m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszter az egész országban az Országos Stefánia Szövetség hatáskörébe utalta ugyan, de a 151.317/1925.—IV. számú rendeletével a törvényhatóságokat felkérte, hogy alakítsanak fiók-szövetségeket és azokat anyagi erejükhöz mérten támogassák. A székesfőváros tehát az anyá- és csecsemővédelmet az Országos Stefánia Szövetséggel együtt bonyolította le és pedig oly módon, hogy a védelmi szakmunkát a főváros ellenőrzése mellett a szövetség, az ezzel járó gazdasági tevékenységet pedig a szövetség irányítása szerint a polgármesteri IX. ügyosztály közegei végezték. A felmerülő összes költségeket azonban a székesfőváros viselte.

Az anyá-, csecsemő- és kisdcdvédelemmel a fővárosban 20 védőintézet foglalkozik, és pedig :

I. kerület Budafoki-út 187.	VII. kerület Peterdy-utca 17—19.
I. « Lenke-út 93—95.	VII. « Róna-utca 45.
II. « Lánchíd-utca 6.	VIII. « Vas-utca 10.
II. « Marcibányi-tér 1.	IX. « Gróf Haller-utca 8—18.
III. « Bécsi-út 88—92.	IX. « Soroksári-út 136.
III. « Kórház-utca 35.	X. « Üllői-út 120—122.
V. « Berzenczei-utca 40.	X. « Füzér-utca 32.
VI. « Gömb-utca 3.	X. « Golgota-út 5.
VI. « Váci-út 159.	X. « Kolozsvári-út 39.
VII. « Izabella-utca 42.	X. « Templom-tér. Iskola.

A védőintézetek élén egy-egy főorvos áll, akihez a segítő orvoson kívül egy fővédő és a szükséghez mért számú körzeti védő van beosztva. A védőintézetek száma és az orvosi és védőnői személyzet kerületenkint a következő :

Kerület	Védőintézetek	Orvosok s z á m a	Védőnők	Orvosok és védőnők együtt
I.	2	3	7	10
II.	2	2	11	13
III.	2	2	11	13
V.	1	1	5	6
VI.	2	2	13	15
VII.	3	3	17	20
VIII.	1	3	10	13
IX.	2	2	10	12
X.	5	5	22	27
Összesen	20	23	106	129

A védőintézetek fekvésének megfelelően a székesfőváros területét körzetekre osztották be, úgyhogy egy-egy védőintézethez 2—3 körzet tartozott.

A kerületi anyakönyvi hivatalok kötelesek minden újszülöttről az Országos Stefánia Szövetségnek értesítést küldeni, amit a Szövetség központja az illetékes védőintézethez ad ki. Ennélfogva, ha a támogatásra szoruló anya szülés előtt nem is jelentkezett a védőintézethoz, akkor is újszülöttjével együtt a védőintézet nyilvántartásába kerül. A védőnő kötelessége, hogy az újszülöttet meglátogassa és szükség esetén védelembe vegye. Ez azt jelenti, hogy az anyát a gondozást illetően megfelelő tanácsokkal látja el, orvosi rendelésre hívja be és ha a szülő helyzete úgy kívánja, anyagi támogatásban is részesíti, a terhes vagy szoptató anyát valamint a csecsemőt a védőintézet orvosa megvizsgálja, ingyenes orvosi tanáccsal látja el és szükség esetén a csecsemő mesterséges táplálására megfelelő tápszert, tejkészítményt, tejet és gyógyszerrel utal ki. Ezt a támogatást kiegészítheti ingyen csecsemőkelengye kölcsönzés, étkeztetés, élelmiszersegély, az anya- és csecsemővédő intézetekben az anya és a gyermek 9—12 hónapig tartó teljes ellátása, jogi tanácsadás stb.

Az anyák részére a főváros hatósági főző- és étkeztető-helyeire érvényes 7 napos ingyenebédjegyekből kiosztásra került:

Január 1-től márc. 2-ig terjedő időben 1800 hetijegy, március 2-től május 30-ig 5200 hetijegy, május 31-től november 28-ig 9100 hetijegy, november 29-től december 31-ig 2440 hetijegy, vagyis összesen az év folyamán 129.780 napi ebéd.

Az 1932. évben a szegénysorsú anyák 129.780 adag ebédet fogyasztottak el.

Ezenkívül kiosztásra került a védőintézetekben háromféle jótékonyági utalvány, és pedig:

1. lóhúsutalványok, amelyekre 10 dg lóhúskészítményt és 10 dg kenyeret adnak a lóhússzékek,

2. hentesáruutalványt, melyre 5—8 dg hideg hentesárut és 10 dg kenyeret adnak a főváros hentesüzleteiben,

3. tejutalványt, melyre $\frac{1}{2}$ liter tejet és 20 dg kenyeret adnak a főváros tejcsarnokaiban.

Az év folyamán kiosztásra került 41.800 lóhús-, 18.020 hentesáru- és 62.700 tejutalvány, összesen tehát 122.520 élelmiszerutalvány.

Orvosi tanácsadáson 9203 terhes nő jelent meg s szülésre beutaltatott az 1932. év folyamán 1823 terhes.

Az 1932. évben a székesfőváros területén 15.995 élveszületés történt; ez évben elhalt 2583 egy éven aluli csecsemő. A halálozási arányszám 16·2‰.

Egyebekben lásd a Statisztikai Évkönyv ide vonatkozó adatait.

Úgynevezett szociális védelem. A védőnői látogatások száma az 1932. év folyamán 218.296 volt. Ebből 19.113 esetben terhes nőknél, 12.145 esetben gyermekágyasoknál, 110.879 esetben csecsemőknél, 72.025 esetben kisdedeknél tettek látogatást az intézetek védőnői, továbbá 4134 ellenőrző látogatást is végeztek.

Vándor csecsemőkelengye. Készleteit a Székesfővárosi Háziipari Foglalkoztató készíti és kezeli. E csecsemőkelengyét az Országos Stefánia Szövetség ajánlására kapják a szegénysorsú anyák 8—10 havi használatra. Régebben a kelengyékért csekély kölcsöndíj járt, ami azonban 1928. október 1-én megszűnt, sőt a kölcsönző kelengyét pontosan és hiánytalanul visszahozó anyák jutalmul 3 db csecsemőinget és 2 db kisruhát kapnak ajándékba. Az 1932. évben 5583 darab csecsemőinget, 3722 darab csecsemőruhát, 4160 darab gumibetétet és 4160 darab flaneltakarót, vagyis összesen 17.625 darabot kaptak az anyák ajándékképpen.

A régi kelengyék molinóból készültek, az újabbak azonban már finomabb fehérneművászonból. A kölcsönkelengyék forgalma 1932. évben a következőképen alakult:

	Kiadott kölcsönkelengyék	Visszahozott száma
Januárban	377	215
Februárban	380	242
Márciusban	349	241
Áprilisban	369	296
Májusban	310	255
Júniusban	362	280
Júliusban	316	345
Augusztusban	330	275
Szeptemberben	308	330
Októberben	380	360
Novemberben	323	325
Decemberben	356	337
Összesen	4.160	3.501

A kölcsönkelengyét 1932. évben 4160 anya vette igénybe. 1931. évben 3086 anya, 1930-ban 1800 anya. A visszahozott kelengyét alapos mosás és fertőtlenítés után a Háziipari Foglalkoztató kijavítja és újból kölcsön adja, úgyhogy a legtöbb kelengyekészlet 3—4-szer is kiadásra kerül. Az akció 1932. évi költsége 17.524:10 pengőt tett ki.

A központi tejkonyha működése. Az 1932. év folyamán a tejkonyha 937 csecsemőt látott el, akik részére 83,856.695 gr. súlyú tejmenyiséget osztott ki. Ebből a napi adagok évi összege 94.415, a napi adagok átlaga pedig 257. A kiadott mennyiség összesen 497.389 üvegre volt adagolva.

Az év folyamán a kiosztott tejkészítmények összetétel szerint a következőképen oszlottak meg:

Egyharmados tej cukorral	250.790 gr
Felestej cukorral és nyákkal	15,423.565 «
Kétharmadostej cukorral és lisztlevessal	15,025.640 «
Malátaleves	399.000 «
Fehérjéstej hordenzimmal	13,804.345 «
Író, liszttel és cukorral	1,785.485 «
Czerny-féle vajleves	794.600 «

Móro-leves	4,667.535 gr
Feles tejbandara	5,883.390 «
Kétharmados tejbandara	10,033.680 «
Szintejben dara	7,988.540 «
Szintej	3,181.920 «
Diétás leves	2,092.015 «
Diétás főzelék	2,526.190 «

A központi (Hollandi) rendelő 1932. évi forgalma :

Folyó év január 1-én a rendelő gondozása alatt állt .	205 csecsemő
Az év folyamán felvételre	790 «
Gondozásban volt összesen	995 csecsemő
Gondozás alól kikerült az év folyamán	697 «
Az év végén maradt gondozás alatt	298 csecsemő

Az év folyamán a gondozásba vettek közül :

Anyátlan csecsemő volt	11
Tbc-s anya csecsemője volt	47
A gondozottak közül az év folyamán elhalt ...	5

A halál okai :

Vérhas	1
Rángógörcs	1
Vérmérgezés	1
Tüdőgyulladás	1
Vesegyulladás	1

A központi »Vándor-csecsemőmérlegraktár« 1932. évi forgalma :

1931. év végén kölcsön maradt	189
1932. év folyamán kiadatott	267
Összesen	456
Az év folyamán visszaszolgáltató	309
Az év végén tehát kölcsön maradt	147

A központi »szülészeti vándorládarakta« 1932. évi forgalma :

Az 1931. év végén kölcsön maradt	9
1932. év folyamán kikölcsönözött	77
Az év folyamán visszaszolgáltató	79
1932. év végén kölcsön maradt	7

Budapest székesfőváros tejesztő tevékenységének célja, hogy a szegénységük miatt legjobban rászoruló terhes- és szoptatóanyákat és a 3 éven aluli kisdedeket, valamint a tüdőbetegeket és iskolásgyermeket a naponta szükséges tejmennyiséggel ellássa.

Az anyák, kisdedek és iskolásgyermek, három hétre összesen 50 fillér térítés ellenében, napi félliter tejet kaptak. A mesterséges táplálásra utalt csecsemők az Országos Stefánia Szövetség tejkonyhájában előállított tejkészítményeket ingyen kapták. A tüdőbeteg-gondozó intézetek által kezelt szegénysorsú betegek 1 pengő lefizetése ellenében három héten át napi 1 liter tejre jogosító utalványt kaptak. Az anyák, csecsemők és kisdedek részére az Országos Stefánia Szövetség védőintézetei állították ki a tejutalványokat, míg az óvodás- és iskolásgyermek a székesfővárosi Iskolánövéri Intézmény útján jutottak a tejutalványokhoz.

Az inséges-, terhes- és szoptatósanyák, továbbá 1 éven aluli csecsemők részére hetenkint 1,920.259 félliteres adag, vagyis 960.129 liter tej került 1932. évben kiosztásra, míg a kisdedek között 41.026 félliteres heti adag, tehát 20.513 liter tej osztatott ki. A fentjelzett tejmennyiségből az év folyamán 8220 terhesanya, 23.087 szoptatósanya, 16.857 csecsemő (0—1 éves) és 35.421 kisdéd (1—3 éves), vagyis összesen: 83.585 inséges részesült.

Az utalványokat a székesfővárosi étkeztetési akció kijelölt főzőhelyein váltották be. A tejkiosztóhelyek a következők voltak:

1.	I. ker.,	Hengermalom-utca 66.	elemi iskola
2.	I. «	Kelenföldi vasúti	« «
3.	I. «	Lenke-úti telepi	« «
4.	I. «	Váli-út 1.	« «
5.	I. «	Fehérsas-tér 3.	« «
6.	I. «	Fery Oszkár-utca 15.	óvoda
7.	I. «	Attila-utca 103.	elemi iskola
8.	I. «	Labanc-út 31.	« «
9.	I. «	Diana-út 4.	« «
10.	II. «	Görgey Artur-utca 36.	« «
11.	III. «	Ürömi-utca 64.	« «
12.	III. «	Kiscelli-utca 80.	« «
13.	III. «	Raktár-utca 1.	« «
14.	III. «	Vörösvári-utca 93.	« «
15.	III. «	Szentendrei-utca 8180.	« «
16.	V. «	Pannonia-utca	« «
17.	VI. «	Izabella-utca 42. (Ingyentej Egyesület)	
18.	VI. «	Váci-út 21.	elemi iskola
19.	VI. «	Váci-út 61.	« «
20.	VI. «	Tomori-utca 70.	« «
21.	VI. «	Tatai-utca 1553. hrsz.	« «
22.	VI. «	Szent László-út 59.	« «
23.	VII. «	Akácfa-utca 32. (Fővárosi Gyermekkert Egyesület)	
24.	VII. «	Kazinczy-utca	elemi iskola
25.	VII. «	Telep-utca 32/b	« «
26.	VII. «	Hermina-út 21. zárda	
27.	VII. «	Aréna-út 25.	elemi iskola
28.	VII. «	Angol-utca 25.	« «
29.	VII. «	Hernád-utca 42.	« «
30.	VIII. «	Rökk Szilárd-utca 13.	« «
31.	VIII. «	Kisstáció-utca	« «
32.	VIII. «	Práter-utca 15. gimnázium	
33.	VIII. «	Dugonics-utca 19.	elemi iskola
34.	VIII. «	Erdélyi-utca 6.	« «
35.	VIII. «	Tisza Kálmán-tér	« «
36.	IX. «	Erkel-utca 10. Óvoda	
37.	IX. «	Gróf Haller-utca	elemi iskola
38.	IX. «	Szvetenay-utca 28.	« «
39.	IX. «	Knézits-utca	« «
40.	IX. «	Tóth Kálmán-utca 35.	« «
41.	IX. «	Kén-utca 1.	« «
42.	IX. «	Gyáli-út 25.	« «
43.	IX. «	Mária Valérii-telep	« «
44.	IX. «	Zita-telep	« «
45.	X. «	Simor-utca 49.	« «

46.	X. ker., Kada-utca	elemi iskola
47.	X. « Százados-út 6.	« «
48.	X. « Szent László-tér. polgári iskola	
49.	X. « Kápolna-tér 4.	elemi iskola
50.	X. « Maglódi-út 8.	« «
51.	X. « Augusztai-telep	« «
52.	X. « Templom-tér 2.	« « (Rákosfalva)

Az ismertetett tejosztáson kívül az Országos Stefánia Szövetség VIII., Vas-utca 10. szám alatt levő székházában berendezett tejkonyháról mesterséges táplálásra szoruló csecsemők részére 13-féle tejkészítményt szolgáltatott ki. A tejkészítményeket a védőintézetek főorvosai írják elő. A tápszereket az anyák csak a VIII., Vas-utca 10. szám alatt levő tejkonyhán vehették át. A tejkonyhán szakképzett nővérek készítik orvosi felügyelet mellett a gyermektápszereket és sterilizált állapotban külön üvegekbe helyezve egy napi csecsmőtápláléknak megfelelően, könnyen vihető vas-kosarakban szolgáltatják ki az anyáknak. Az a szülő, amelyiknek módjában áll, köteles a tápszer költségeit megtéríteni. Az ínségesek a tápszert a főváros terhére díjmentesen kapják, sőt indokolt esetben részükre a központhoz való utazás villamos-költsége is megtérített. Az 1932. évben kiadott tejkészítmények minősége és mennyisége a következő volt:

I. $\frac{1}{3}$ -os tej	167.330 gr
II. $\frac{1}{2}$ -es «	14,575.294 «
III. $\frac{2}{3}$ -os «	16,392.380 «
IV. Malátaleves	275.370 «
V. Fehérjés tej	12,757.555 «
VI. Iró	1,324.710 «
VII. Czerny-féle vajleves	711.620 «
VIII. Móró-féle készítmény	4,386.135 «
IX. Feles dara	5,419.660 «
X. $\frac{2}{3}$ -os dara	9,718.000 «
XI. Szintejdara	7,886.270 «
XII. Diétás leves	2,179.915 «
XIII. Diétás főzelék	2,657.680 «
Összesen	78,451.919 gr

Ezek szerint az ínséges családok csecsemői részére az 1932. évben 78,451.919 gr tejkészítmény került kiosztásra, amelyért a székesfőváros 57.098-32 pengő térítést fizetett a Stefánia Szövetségnek. Mesterséges táplálékban 1170 csecsemő részesült. A székesfővárosnak a fent ismertetett tejosztó tevékenysége az 1932. évben 359.088-52 pengőbe került, amivel szemben 46.743-31 pengő megtérítés folyt be.

Az 1932. év őszén az Országos Stefánia Szövetség azzal a kéréssel fordult a polgármesterhez, hogy a gondozott anyáknak vasárnap délutánonként »Anyák iskolája« címen ismeretterjesztő és szórakoztató előadásokat tarthassanak. Ezeken az előadásokon a polgármesteri IX. ügyosztály és a fővárosi iskolán kívüli népművelési bizottság tagjai ismeretterjesztő, a védőintézetek vezetői, főorvosai pedig szakszerű orvosi előadásokat tartottak. Különösen felhívták a hallgatóság figyelmét arra, hogy a csecsemők érdekében mindenkor az orvosok és védőnők tanácsait kérjék ki és azokat lelkiismeretesen tartsák be. Az összejövetelek népszerűsége érdekében az egyes komoly előadások között ének- és zeneszámok, szórakoztató magánjelenetek, gyermekek vagy felnőttek által előadott egyfelvonásos színdarabok szerepeltek a

műsorokon. A gyermekeiket magukkal hozó anyáktól a gyermekeket és kisdedeket átvették és egy külön helyiségben gyűjtötték össze, ahol gondozónők felügyelete mellett a gyermekek uzsonnát kaptak. Az uzsonna 1—1 csésze tejből és 1—1 db péksüteményből állott. Ezek költségeit a székesfőváros viselte. Az előadások 1932. október hó 16-án kezdődtek, úgyhogy az év végéig 16 előadás volt, amelyeken 3822 anya, 4320 gyermek és 423 vendég vett részt. Az év folyamán tartott 16 össze-jövetelen az orvosi és oktató tárgyú előadásokon kívül 38 ének, 28 zene és 66 szóra-koztató magánszám került bemutatásra.

Székesfővárosi bölcsődék és napközi otthonok. A védőintézetek általában a védőnői irodából és modern felszereléssel berendezett orvosi rendelőkből állanak. A 20 védőintézet között 6 olyan van, amelyben 1929. évben a székesfőváros bölcsődét és 1—3 éves kisdedek részére napközi otthont is berendezett. Ezek a védőintézetek a következők:

- I., Lenke-út 89/95.
- III., Bécsi-út 88.
- VI., Váci-út 159/161.
- IX., Gróf Haller-utca 18.
- X., Kolozsvári-út 39.
- X., Üllői-út 120/122.

Az orvosi rendelőben folyó munka teljesen azonos a már fentemlített védőintézetek munkájával. A bölcsődékben az anyák csecsemőiket reggel munkába menet előtt helyezik el. A gyermekeket átvétel után megfürösztik és az intézet ruháiba öltöztetik. A csecsemők gondozása estig tart, amidőn a munkából hazatérő anya csecsemőjét ismét hazaviszi. Szükség esetén az anyát a gyermek elvitelekor az napra szükséges mesterséges tápszerrel is ellátják. Ezeken a csecsemőkön kívül minden intézetben 8—10 anya kap elhelyezést csecsemőjével együtt, hogy a csecsemőket szoptassa és a szükséges házimunkát ellássa. Az Országos Stefánia Szövetség útján beutalt anya az intézetben lakást, ellátást, ruházatot, sőt havonta 10 pengő segélyt kap. A hat bölcsődében 1932. évben a behozott csecsemők 25.457 (1931. évben 22.419) gondozási napon, a bennlakó anyák csecsemői pedig 16.447 (1931. évben 16.376) gondozási napon át részesültek ellátásban, vagyis 1932. évben összesen 41.904-et tett ki (1931. évben 38.795) a gondozási napok száma a főváros bölcsődéiben.

A napközi otthonokban az 1—3 éves kisdedeket reggeltől estig gondozzák. A munkába járó anyák gyermekeit — ugyanúgy, mint a bölcsődékben — átvétel után minden reggel megfürösztik, otthoni ruháikat intézeti ruhákkal cserélik fel és óvónők felügyelete mellett foglalkoztatják. A kisdedek teljes ellátásban részesülnek és jó-minőségű, tápláló — szükség esetén diétás — étellemezést kapnak. A napközi otthonok és bölcsődék vásár- és ünnepnapon nem működnek, ennél fogva az év folyamán kb. 290—300 napon át gondozzák a kisdedeket. 1932. évben 48.437 (1931. évben 44.820) gondozási nap volt. Az intézetekben a gondozásért napi 30, illetve 15 fillért szednek. A mai nehéz gazdasági viszonyok mellett azonban a gondozás általában díjtalan. Az 1932. évben ilyen címen mindössze csak 2119·45 pengő folyt be.

A III., Bécsi-úton lévő napközi otthon az év folyamán az intézet közelében levő hámoszobás lakás hozzácsatolásával kibővült. Ez a lakás kis átalakítással olymódon rendeztetett be, hogy az intézetben addig gondozott nyolc anya helyett 11 anyát lehetett elhelyezni, továbbá ugyanebben a részben kapott a gazdasági

felügyelőnő is lakó- és fürdőszobát. A felszabadult helyiségekkel a bölcsődét olyképen lehetett megnagyobbítani, hogy a multban gondozott 30 csecsemő helyett 36 csecsemőt, a napközi otthonban pedig a multban gondozott 32 kiseddel szemben 60 kisedet lehetett befogadni. A bővítés következtében a gyermekek létszáma 34-gyel, a gondozott anyák létszáma pedig 3-mal növekedett, ami nagy segítséget jelentett ezen a vidéken, ahol az inséges gyermekek száma meglehetősen magas.

A félig zárt intézetben a napi létszám a következő volt :

	Dajka (anya)	Csecsemő	Kised	Együtt
I., Lenke-út	8	24	32	64
III., Bécsi-út	11	25	60	96
VI., Váci-út	8	24	35	67
IX., Gróf Haller-utca	9	27	35	71
X., Üllői-út	9	32	35	76
X., Kolozsvári-út	6	22	32	60
Összesen	51	154	229	434

A gyermekek napközi ellátása folytán a félig zárt intézetek útján

	Segélyben részesült családok száma	Kvarckezelésben részesültek száma
I., Lenke-út	221	91
III., Bécsi-út	191	21
VI., Váci-út	318	44
IX., Gróf Haller-utca	263	28
X., Üllői-út	238	25
X., Kolozsvári-út	230	40
Összesen	1.461	249

A székesfővárosi Anya- és Csecsemővédő Intézetek bölcsődéiben és napközi otthonaiban 1932. évi január hó 1-től december hó 31-ig gondozott csecsemők és gyermekek száma 90.341-et tett ki. Ezek után gondozási díj címén befolyt 1798-95 pengő. Az összeg alacsony volta azzal a körülménnyel magyarázható, hogy a gondozott csecsemők és gyermekek 84.4%-a, azaz 62.357 ingyenes gondozásban részesült. Teljes díjas mindössze 456 gyermek, illetve csecsemő volt (0.6%), földíjat fizettek 11.081 gondozott után (15.0%). Az anyával együtt bennlakó ingyenesen gondozott csecsemők száma a szóbanlevő esztendő folyamán 16.447 lelket tett ki.

Gyermekevédelem. A székesfőváros a csecsemők és az 1—3 éves kisedek védelmét az Országos Stefánia Szövetséggel együtt bonyolítja le. A Szövetség hatáskörébe tartozik a csecsemőkortól 3 éves korig terjedő kisedek védelme és gondozása. A 3—6 éves gyermekeket a székesfőváros óvodáiban nevelik, tanítják és foglalkoztatják. Az 1931/32. iskolaévben a székesfővárosnak 88 óvodájába 10.057 kised járt. A jelenlegi nehéz gazdasági viszonyok miatt a legtöbb óvodás korban lévő gyermeknek nem volt megfelelő ruházata, úgyhogy e miatt a szülők nem küldhették gyermekeiket az óvodákba. Másrészt pedig nem hajlandók a gyermekeket naponta kétszer az óvodába és haza kíséni. Erre legtöbbször idejük sem volt, mert sok esetben az anyának kellett dolgozni a munkanélküli családfő helyett, vagy pedig ha nem járt munkába, akkor a déli órákban kellett a főzőhelyen az ebédért jelentkezni. A Főméltóságú Asszony, aki különös figyelemmel kíséri az inségesek gyermekeit, már 10 év óta élén áll egy lelkes hölgytársaságnak, amelyik azt tűzte ki célul, hogy a

főváros óvodáiban — anyagi erejéhez mérten — úgynevezett gyermekotthonokat nyisson. Ez a hölgybizottság ezideig 7 gyermekotthont rendezett be. Ezekben a gyermekek reggeltől estig napközi gondozásban részesülnek olymódon, hogy a rendes óvodai tanítást és foglalkoztatást a székesfőváros nyújtotta, míg a gyermekek ételmezéséről a hölgybizottság gondoskodott. Ez a nemeslelkű társaság, bár a gyermekotthonok további kiépítését tűzte ki célul, a bizottság tagjainál is érezhetővé vált anyagi nehézségek következtében azonban működési körét csak a meglévő otthonok fenntartására szoríthatta. A gyermekvédelem ezen törekvésén sokat segített a polgármester az 1932. évi októberben kiadott 192.714/1932—IX. számú rendeletével, amikor is megengedte, hogy az óvodákban történő gyermekétkeztetés bekapcsolódhasson az általános ingyenyhítés működési körébe. A gyermekotthonok száma kibővíthető volt olymódon, hogy a már meglévő otthonokban berendezett konyhák ezután nemcsak annak az óvodának az ételmezése bonyolítódott le, amelyben a konyha volt, hanem a lehetőséghez képest még az óvodák közelében lévő többi óvodát is ugyaninnen ételmezték a főváros költségére. Ez az intézkedés tehát biztosította a gyermekotthonok további fennállását és lehetővé tette azt is, hogy ugyanilyen módon és szellemben gondozhassák a kisdedeket az otthonok közelében lévő óvodákban is. A hölgybizottság működése nem szűnt meg, hanem az ételmezés költségeinek megtakarítását arra használja fel, hogy a tervezett gyermekotthonok további fejlesztését előmozdítsa.

A hölgybizottság fent ismertetett támogatásával 1932. évben a következő gyermekotthonok működtek :

1.	III., Vörösvári-úti óvoda	80	gyermek számára
2.	III., Kiscelli-úti «	100	« «
3.	VI., Szekszárdi-úti «	60	« «
4.	VI., Babér-utcai «	160	« «
5.	VI., Tatai-úti «	130	« «
6.	VII., Káldy-úti «	80	« «
7.	IX., Vágóhid-utcai «	150	« «
Összesen		760	gyermek számára

Amikor a székesfőváros ezekben a gyermekotthonokban az ételmezést átvette, azonnal bekapcsolta a felsorolt otthonok közelében lévő óvodákat is :

1.	III., Kerék-utcai óvoda	60	gyermek számára
2.	III., Raktár-utcai «	60	« «
3.	III., Lajos-utcai «	60	« «
4.	III., Szépvölgyi-utcai óvoda	80	« «
5.	III., Timár-utcai «	80	« «
6.	VI., Petneházy-utcai «	70	« «
7.	VII., Telep-utcai «	70	« «
8.	VII., Fűrész-utcai «	70	« «
9.	IX., Ranolder-utcai «	90	« «
10.	IX., Telepy-utcai «	60	« «
Összesen		700	gyermek számára.

Ezekben az otthonokban a gondozott gyermekek reggelire tejet vagy kávé egy darab kenyérrel, tízóráira vajás, ízes vagy zsíroskenyeret, ebédre pedig ízletes, jóminőségű, kétfogásos ebédet kapnak, uzsonnára pedig ismét ízes, vagy zsíroskenyeret. Ezekben az otthonokban különös súlyt helyeznek az ebédek elkészítésére s azoknak

nemcsak táplálónak, hanem lehetőleg olyannak is kell lenniök, amilyeneket a gyermekek életkora és egészségi állapota megkíván, továbbá amelyeket a gyermekek legszívesebben fogyasztanak el.

Végül meg kell jegyezni, hogy a gyermekotthonokban a gyermekek részére nyújtott ellátás alig haladta meg az étkezőhelyeken adott ellátás költségeit, amit az is csökkentett, hogy a szülők 60—70%-a hetenkint 40 fillér térítést fizetett a gyermek ellátásáért. A gyermekotthonok érendjét az ügyosztály állítja össze és pedig akként, hogy minden otthonban ugyanazt kell főzni.

Az ínséges szülők oly óvodás gyermekei, akik a fentebb ismertetett gyermekotthonok gondozásában nem voltak, a székesfőváros főzőhelyein előállított ebédekből részesültek. Ezek az ebédek általában egyenlőek a felnőttek részére főzött ebédekkel, azzal a kivétellel, hogy a csütörtökön főzött gulyás helyett hústalan gulyáslevest és tejben rizst kaptak. Az ebédek kiosztása az óvónők felügyelete mellett az óvodákban történt. A nyári időszakban átlag 1300—1400, a téli iskolai időszakban pedig átlag 2800—3000 óvodásgyermek részesült naponta ilyen ebédsegélyben.

Óvodásgyermekek reggelije. A legnagyobb ínségben szenvedő szülők gyermekei étlen-szomjan érkeznek az iskolába, ahol ebédig semmiféle táplálékot nem kapnak. Ezalól kivételt képeznek azok az elemisták, akik tízóraitra egy pohár tejet és egy darab kenyeret kapnak. Ez csak azokban az iskolákban lehetséges, ahol jobbmódú gyermekek igénybeveszik a tízórai tejakiót, mert a tejért így befolyó térítés 10%-át a legszegényebb sorsú gyermekek ingyenes tejellátására fordítják. Az 1932. évben Augusztia főhercegasszony 1800 pengőt és az Iskolanővéri Intézmény 619·20 pengőt adott az óvodás gyermekek reggeliztetésére. Ebből az összegből az I., Hengermalom-úti, az I., Árok-utcai és a IX., Gyáli-úti óvodákban 1932. január hó 11-től június hó 11-ig osztottak reggelit, úgyhogy a jelzett idő alatt 4739·5 liter tej és 1888·40 kg kenyér került kiosztásra.

A 3—6 éves gyermekek zárt intézeti gondozására szolgál a vitéz Nagybányai Horthy Miklósné árvaház (I., Hidegkúti-út 107.), az Erzsébet leányárvaház kisdedosztálya (I., Szent Imre herceg-útja 29.) és Mahunka Imre üdülő (III., Kavics-utca 9.).

A *vitéz nagybányai Horthy Miklósné árvaház és gyermekotthon* (I., Hidegkúti-út 107.) a 3—6 éves kisdedek árvaháza. Ebben az intézetben 50 fiú és 50 leánykisded részére van hely. Az Erzsébet leányárvaház kisdedosztályának megnyitása óta — amely 1932. december hó 21-én történt — mind a száz ágy fiúkisded rendelkezésére áll. Az Erzsébet leányárvaházban ötven 3—6 éves leányárva befogadására van hely. Mindkét intézetben a kisdedek otthont, megfelelő ellátást és gondozást kapnak. Az óvodai foglalkoztatás a főváros óvodai foglalkoztatási terve szerint történik. Az I., Hidegkúti-út 107. sz. alatt lévő intézet két épületben nyer elhelyezést. Egyik pavillon a nappali helyiségeket foglalja magában, a másik épületben pedig a háló- és betegszobák vannak. Ezenkívül egy nagy, 380 m² területű üvegezett játékszín áll az árvák rendelkezésére oly tökéletes berendezéssel, hogy a növendékek a fűtés tavaszi beszüntetésétől őszi egész napjukat abban töltik, úgyhogy esős időben is állandóan szabadlevegőn vannak a reggelizéstől addig, amíg este hálótermeikbe nem térnek. Az árvaházban az 1932. év folyamán 80 mindkét nembeli árva növendék részesült gondozásban. A gondozott árvák az egész évet az intézetben töltötték.

A III., Kavics-utca 9. szám alatt volt néhai Mahunka Imre és felesége nyaralója, amelyet *Mahunka Imre* halála után annak özvegye *gyermeküdülő* céljaira a székes-

fővárosnak adományozott. Ez az ingatlan 923 □-öles parkban van, amit a székesfőváros tataroztatott és gyermeküdülő céljaira átalakított. Az alapító oklevél szerint az üdülőben oly 3—6 éves gyermekek nyerhetnek — társadalmi és valláskülönbőség nélkül — elhelyezést, akik erre rászorultak és akiknek testi fejlődése a gondos felügyeletet megkívánja. Az üdülőben 25 gyermek részére van hely, amelyet 3 hetenkint gyenge testalkatú vagy beteges óvodásgyermekkel töltenek be. Az üdülő télen, nyáron nyitva van. A felvétel után a gyermekek egészségéről és fejlődéséről rendszeres orvosi és óvónői felügyelet mellett gondoskodnak. A gyermekek ruházatot, jóminőségű ellátást és foglalkoztatást kapnak.

Az üdülő 1931. év végén nyílt meg. Az első gyermekcsoport 1931. decemberében nyert elhelyezést, de tekintettel arra, hogy 1932. januárjában ragályos betegség miatt az üdülő zárva volt, az alább közölt adatok, bár tulajdonképpen 13 hónapi működésre vonatkoznak, az 1932. évi januári szünet miatt egy teljes évi munkát juttatnak kifejezésre.

A szóbanlevő esztendő folyamán 310 gyermek volt elhelyezve az üdülőben. A gyermekek 22%-a a VI., 21%-a a IX., és 20%-a pedig a X. kerületből került az üdülőbe, tehát a főváros legszegényebb részeiből. A gondozómunka eredményességét igazolja, hogy a gyermekek közül 244, azaz 79% testsúlyában gyarapodott s csak 66 gyermek tartotta meg régi súlyát. A gondozott gyermekek közül 53-nak édesatyja munkanélküli volt (17%), 45 gyermek (15%) pedig mint apátlan árva került az üdülőbe.

A fent ismertetett I., Hidegkúti-út 107. sz. alatt lévő gyermekotthon és árvaházhoz — a már említett árvaházi gondozáson kívül — *átmeneti leányotthon* is tartozik. Az intézet hivatott a bicskei átmeneti leányotthon (6 éves korig leány és fiú, azon túl 18 éves korig csak leány) gondozásába utalt gyermekek felvételét, orvosi felülvizsgálatát, majd a gyermekeknek hozzátartozóikhoz való visszahelyezését lebonyolítani. A gyermekotthoni részben 1932. év folyamán 473 növendék nyert átmeneti gondozást.

A gyermekvédelemmel kapcsolatban megemlékezünk még a hatósági inség-ényhító tevékenység keretében lebonyolított segélyezésekről.

1. *Ebédosztás.* Az itt következő táblázat azt mutatja, hogy a főváros különféle iskoláiból a főzőhelyeken hány tanuló részére adtak ki az 1932. év folyamán ebédet.

Kerület	Óvoda	Elemi	Polgári i s k o l a	Iparostanonc	Egyéb	Összesen
I. kerület	520	1.248	451	27	62	2.308
II. „	144	539	152	98	18	951
III. „	141	1.645	253	10	56	2.105
IV. „	11	64	23	—	9	107
V. „	78	312	129	32	—	551
VI. „	342	3.114	414	226	59	4.155
VII. „	631	2.272	734	175	323	4.135
VIII. „	165	1.442	332	138	40	2.117
IX. „	467	2.043	526	64	35	3.135
X. „	359	1.588	658	16	65	2.686
Összesen ...	2.858	14.267	3.672	786	667	22.250

E szerint az 1932. évben 2858 óvodás, 14.267 elemista, 3672 polgárista, 786 iparostanonc és 667 egyéb, vagyis összesen 22.250 tanuló részesült a fővárostól ebéd-

támogatásban. Ezek a gyermekek az 1932. évben összesen 5,972.422 adag ebédet fogyasztottak el, melyből 1,500.057 húsos, 4,472.365 pedig hústalan adag volt.

A multban a nyári iskolai szünet alatt az ebédosztás szünetelt. Az egyre rosszabbodó gazdasági viszonyok miatt 1928. év óta az ebédeltetést egész évben folytatták. 1932. év tavaszán 18.000—20.000-ig terjedt az étkező gyermekek napi létszáma. Ez a szám a nyári szünetben 7600-ra csökkent, télre pedig 22—23.000-re emelkedett. A gyermekétkeztetésnek 1932. év előtt ilyen magas létszáma sohasem volt.

2. *Ruhaosztás.* A segélyezett tanulók számát és a kiosztott ruházati cikkeket a következő táblázat mutatja:

Az 1932. év folyamán kiosztott gyermekruházati cikkek összefoglalása.

Megnevezés	Cipő	Harisnya	Ruha	Nadrág	Ing	Alsó-nadrág	Szvetter	Télikabát	Összesen
Fiú	2 647	2 647	84	1.655	2.978	2.948	1.779	197	14.935
Leány	1 372	1 369	719	—	2.165	2.145	—	97	7.867
Együtt	4.019	4.016	803	1.655	5.143	5.093	1.779	294	22.802

Az 1932. évben tehát 22.802 darab ruhanemű került kiosztásra 6167 ínséges gyermek között. A kiosztott ruhaneműek anyag- és előállítási költsége 128.800 pengőt tett ki.

A ruhaosztással kapcsolatban tartatott meg a Fővárosi Vigadóban vitéz nagybányai Horthy Miklósné Főméltóságú Asszony karácsonyfaünnepsége is. Ezen 3000 szegénygyermek kapott különféle ruhaneműt, kalácsot és játékot.

3. *Gyermekcipőtalpalás.* Az iskolásgyermekek között kiosztott ruhaneműek nem fedezték a szükségletet. A legnagyobb hiány az iskolába járó gyermekek cipőinél mutatkozott. Az utóbbi években új cipőket csak azok a gyermekek kaptak, akiknek vagy egyáltalában nem volt vagy már javíthatatlan állapotban lévő cipőjük volt. Azoknak a szegénytanulóknak, kiknek cipői talpalással vagy fejeléssel még javíthatók voltak, a főváros talpaltatta vagy javíttatta meg cipőiket. A cipőtalpalási segélyben részesülő tanulókat a székesfővárosi iskolanővérek válogatták ki és az iskolához közel lévő cipészkisiparos végezte el a javítási munkálatokat. A cipőjavításokat ugyancsak a székesfőváros iskolanővérei vizsgálták felül, úgyhogy a cipészek követeléseit csak a szükséges ellenőrzés után egyenlítette ki a polgármesteri IX. ügyosztály házipénztára.

Az 1932. év folyamán 23.063 pár cipőt 93.723/36 pengő értékben talpaltatott meg a székesfőváros.

Vitéz nagybányai Horthy Miklósné gyermekotthon Bicskén. 1929. december havában nyílt meg a vitéz nagybányai Horthy Miklósné gyermekotthon Bicskén. Ezt az ingatlant, mely a gróf Batthyány-családé volt, a m. kir. népjóléti és munkaügyi minisztérium ingyenes használatra engedte át a székesfővárosnak azzal, hogy a nyomorban lévő és esetleg erkölcsaikben is veszélyeztetett 6—18 éves korú leányokat, továbbá a pusztulás veszélyének kitétt csecsemőket anyjukkal együtt, a beutalási ok alapján megkívánt hosszabb-rövidebb időre gondozás céljából elláthassa. Így tehát ez az ősrégi kastély a hozzátartozó 48 holdas parkkal és gazdasági épületekkel arra

van hivatva, hogy a szűkölködőknek átmeneti otthont biztosítson. Az intézetben 32 csecsemő, 40 kisedet, 125 leány és 10 anya befogadására van hely. Az átmeneti gyermekotthonnak csak úgy van célja, ha gyorsan és lehetőleg bürokratikus formák nélkül segít a gyermekeken és pedig akkor, amikor arra a legnagyobb szükség van. Ilyen esetek pl. ha a gondozó szülő megbetegszik, kórházba kerül, meghal, ha a családot kilakoltatják, ha a gondozó szülő szabadságvesztésre ítéltetett, ha a gyermek olyan környezetben él, ahol feltétlenül a züllés útjára kerül, ha a gyermek hozzátartozóit nem sikerül azonnal kinyomozni stb. Ilyen alapelvek szerint létesített intézmény eddig Magyarországon még nem volt. A bicskei intézetben az odakerült gyermekek a testi gondozáson kívül megfelelő iskolai és valláserkölcsi nevelést is kapnak. A gondozottak gyakorlati kiképzésben is részesülnek, mert a háztartási, varrási, ruhajavítási és kerti munkálatoknál segédkeznek. Az intézet nem javító-intézet jellegével bír, mert oda elzüllött gyermekeket nem is vesznek fel. Igen nagy súlyt helyeznek a gondozottak egészségének helyreállítására, mert a gondozásba vett gyermekek — épen inséges helyzetük következtében — legtöbbször nagymértékben leromlott egészségi állapotban kerülnek az intézetbe. Az 1932. évben az intézet 80 csecsemőt, 80 kisedet, 183 iskolásleányt, 5 iskolán kívüli leányt, 156 üdülő-leányt, 21 anyát, vagyis összesen 525 személyt gondozott.

A felvétel okát tekintve, az 1932. évben beutalt gondozottak a következőképen oszlottak meg:

Árvaság	71
Nyomor	49
A szülő munkanélkülisége	34
A szülő betegsége	114
Az anya szülése	8
A szülők kilakoltatása	5
Üdülés és egyéb ok.....	162
Állami beutalás	61
Összesen	504

Az állami beutalásokat a m. kir. belügyminisztérium — az ingatlan átengedéssel kapcsolatban kötött megállapodás alapján — eszközli. Megjegyezzük, hogy a felsorolt 504 esetenél 21 esetben az anya csecsemőjével együtt került gondozásba, úgyhogy ennek a beszámításával az esetek száma 525, amely megegyezik a gondozottak számával.

Az intézetben gondozottak szülői a legkülönbözőbb társadalmi osztályokból kerültek ki, de túlnyomórészt a munkástársadalomhoz tartoztak. Említésre méltó, hogy a gondozottak közül 126-nak szülője munkanélküli volt.

Az 1932. év folyamán gondozottak közül az intézetből eltávozott:

Szülőhöz	253
Rokonhoz	7
Más intézethez	7
Gyermekekmenhelyre	52
Állásba	5
Az intézetben meghalt	8
Az intézetből járványkórházba került és meghalt	3
Összesen	335

Az év folyamán fekvőbetegként gyógykezelettetett 223 leány, 119 kisdéd és 122 csecsemő ; összesen 4815 ápolási nappal. Kórházi ápolásra szorult 28 leány, 19 kisdéd és 10 csecsemő. Kvarckezelést kapott 69 gondozott, összesen 479 esetben. Műtéti beavatkozás 129 esetben vált szükségessé. A megtartott laboratóriumi vizsgálat száma 568 volt, míg a Pirquet és Schick-féle bőrpróbák együttes száma 286-ot tett ki. Fogorvosi kezelésben részesült 140 gondozott.

Felnőttek támogatása. A székesfőváros közjótékonyági tevékenysége kapcsán nyújtott pénzsegélyezést, valamint a hajléktalanok menhelyein, a népfürdők, a szükség-lakások és szeretetotthonok útján történő támogatást más helyen részletesen ismertetjük. Itt a természetbeni segélyezésekből az úgynevezett nyílt gondozást kívánjuk részletesen ismertetni, amelyek a következőképpen tagozódnak :

1. Az ebédosztás útján kész ebédeket kaptak az inségesek ;
2. a tejosztás útján az inséges anyák és csecsemők napi $\frac{1}{2}$ liter tejsegélyben, a tüdőbetegek pedig napi 1 liter tejsegélyben részesültek ;
3. élelmiszer-csomagosztás ;
4. ingyenkenyérosztás ;
5. jótékonyági élelmiszerutalványosztás ;
6. reggeli- és vacsora-levesosztás ;
7. ruhaosztás ;
8. tüzelőanyagosztás ;
9. a téli időszakban melegedőszobákat állítottak fel a hajléktalan és meleg helyiséggel nem rendelkező inségesek részére ;
10. a kilakoltatott családok részére lakbérsegélyosztás ;
11. ideiglenes szükségmenhelyek ;
12. háziipari foglalkoztatás ;
13. állástalan tisztviselők részére szellemi szükségmunka ;
14. hajléktalanok menhelyein gondozottak foglalkoztatása ;
15. városszéli telep létesítése ;
16. fizikai szükségmunka ;
17. a dunai hidaknál felállított mentőállomások útján az öngyilkosok megmentése.

1. *Ebédosztás.* A székesfőváros különféle, természetben adott segélyei közül — a zárt intézeti gondozást leszámítva — a legnagyobb arányúnak és a legcélszerűbbnek bizonyult az étkeztetés. Rendeltetése, hogy az inségeseknek kiadós, jóízű és tápláló meleg ebédet adjon. A főváros, különböző pontjain 1932. év folyamán 102 helyen rendezett be főzőkonyhát.

A kiosztásra kerülő ebédek változatosságáról az étrend összeállításánál történik gondoskodás. Hetenkint kétszer volt leves, hús főzelékkel vagy körítéssel és vasárnap tésztával is ; kétszer leves és tészta ; a többi napokon pedig leves és főzelék. Minden ebédhez 10 dkg kenyér járt. A téli hónapokban — az év elején — minden szombaton, az év végén pedig minden kedden is a főzelékhez egy-egy darab 5 dkg súlyú, lóhúsból készült debreceni kolbászt adtak. Egy-egy étkező 3—4 dl levest, ugyanannyi főzeléket, 12 dkg húst (nyersen), 18—20 dkg tésztát kapott. A következőkben közreadjuk a téli időszak egyik 4 hetes étlapját :

I. hét.

Hétfő : . . . árpakásaleves, túrósmetélt
 Kedd : . . . lebbencsleves, paprikásburgonya debrecenivel
 Szerda : . . . köményleves, lencsefőzelék
 Csütörtök : . gulyásleves burgonyával, óvodásoknak tejben rizs
 Péntek : . . . bableves, ízesmetélt
 Szombat : . . borsóleves, paradicsomoskáposzta debrecenivel
 Vasárnap : . . húsleves, főtt hús hagymamártással, mákoskalács.

II. hét.

Hétfő : . . . borsóleves, mákosmetélt
 Kedd : . . . tarhonyaleves, paradicsomosburgonya debrecenivel
 Szerda : . . . lebbencsleves, babfőzelék
 Csütörtök : . gulyásleves burgonyával, óvodásoknak tejben dara
 Péntek : . . . paradicsomleves, káposztástészta
 Szombat : . . lencseleves, savanyú káposztafőzelék debrecenivel
 Vasárnap : . . zöldségleves, pörköltburgonya körettel, vegyesíz kalács

III. hét.

Hétfő : . . . köményleves, ízesmetélt
 Kedd : . . . borsóleves, paprikásburgonya debrecenivel
 Szerda : . . . tarhonyaleves, lencsefőzelék
 Csütörtök : . gulyásleves burgonyával, óvodásoknak tejben rizs
 Péntek : . . . bableves, túrósmetélt
 Szombat : . . burgonyaleves, paradicsomos káposzta debrecenivel
 Vasárnap : . . húsleves, főtt hús paprikás lével, rizsköret, szilvaíz kalács

IV. hét.

Hétfő : . . . lencseleves, darásmetélt
 Kedd : . . . paradicsomleves, savanyú burgonyafőzelék debrecenivel
 Szerda : . . . árpakásaleves, borsófőzelék
 Csütörtök : . gulyásleves burgonyával, óvodásoknak tejben dara
 Péntek : . . . burgonyaleves, káposztástészta
 Szombat : . . bableves, savanyú káposzta debrecenivel
 Vasárnap : . . zöldségleves, pörkölt tarhonyakörettel, dióskalács

Ehhez az étlaphoz körülbelül hasonlóak a nyári időszak étlapjai is, azzal a különbséggel azonban, hogy azokon a téli leves- és főzelékfélék helyett időszakonként zöldborsó-, zöldbab-, kalarábé- és paradicsomleves; saláta-, zöldborsó-, tök-, zöldbab-, káposzta-, kelkáposzta-, paradicsomos burgonya- és paradicsomos káposztafőzelék szerepeltek.

Az 1932. évben kiosztott 17,227.145 adag ebéd előállításához felhasználtatott 3,126.746 kg kenyér és tésztanemű, 278.472 kg liszt, 597.031 kg szárazfőzelék, 2,472.104 kg zöldfőzelék, zöldség és burgonya, 174.654 kg konzerv, 211.363 kg fűszerárú, 12.883 l ecet, 16.617 kg tejtermék és tojás, 377.775 l tej és tejföl, 954.274 kg hús és zsír. Összesen 7,831.261 kg, illetve 390.658 l élelmiszer.

A főzéshez, valamint a helyiségek fűtéséhez 14.319 q fát, 11.912 q szenet, 270 q kokszot és 50.277 m³ gázt használtak fel.

Az elfogyasztott élelmiszerek értéke 3,611.665 pengő, a tüzelőszerek értéke pedig 116.013 pengő.

1932. év januárjában 96 főzőhely volt üzemben. Számuk az inségesek számának emelkedésével februárra 100-ra emelkedett, majd a nyári időszak beálltával július hónapban 48-ra csökkent. Az étkeztetés őszi időszaka, mely október hó elején vette kezdetét, 74 főzőhellyel kezdte meg működését és decemberben már 98 főzőhely volt üzemben. A 98 főzőhely közül 6 helyen csak gyermekek ebédelhettek, 45 helyen gyermekek és felnőttek, 26 helyen gyermekek ebédelhettek és a felnőttek ebédjüket csak elvihették, 21 hely pedig kizárólag felnőttek étkeztetésére szolgált. Az üzemben levő főzőhelyek száma havonként és kerületenként a következőképpen alakult:

Hónap	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	Együtt
	k e r ü l e t										
Január	17	4	8	—	5	11	20	10	11	10	96
Február	17	4	8	—	5	11	23	11	11	10	100
Március	17	4	8	—	5	11	23	11	11	10	100
Április	17	4	8	—	5	11	23	11	11	10	100
Május	17	4	8	—	5	11	23	11	11	10	100
Június	13	3	6	—	2	9	14	7	8	7	69
Július	5	3	4	—	2	7	8	6	7	6	48
Augusztus	5	3	4	—	2	7	8	7	7	6	49
Szeptember	5	3	4	—	2	7	8	7	7	6	49
Október	11	3	6	—	2	11	13	10	10	8	74
November	12	3	6	—	3	11	15	10	10	8	78
December	14	4	8	—	5	11	23	11	12	10	98

A 100 főzőhely közül 70 a főváros iskoláiban, 10 egyéb fővárosi középületben és 20 pedig közjótékonyági (felekezeti) egyesületek helyiségében volt elhelyezve.

Az intelligens szegények részére 1931. december hó folyamán az I., Attila-körút 41. szám és az V., Sas-utca 13. szám alatt továbbá 1932. december hó 12-én a VIII., Sándor-utca 26. szám alatt és a IX., Kinizsy-utca 6. szám alatt létesült főzőhely. Ezeken a főzőhelyeken ugyanolyan étrend szerint és ugyanolyan adagolás mellett főztek, mint a többi főzőhelyeken, azzal a különbséggel azonban, hogy lóhús és a lóhúsból készült debreceni helyett mindenkor marha- vagy sertéshúst használtak fel. A lényeges különbség a kétféle főzőhely között az, hogy ezeken az úgynevezett intelligens szegények főzőhelyein a helyben étkezők terített asztaloknál és felszolgáltan kapták ebédjüket.

1932. év őszen, amikor az ebédeltetésben részesülők száma a legmagasabb volt, 55 iskolaigazgató, 71 gazdasági felügyelő, 124 étkezési felügyelő, 184 főzőnő és 288 kisegítő, vagyis összesen 722 személy volt alkalmazva.

Az »Ebédosztás« az 1932. évben létszámmegállapítás szempontjából — épűgy, mint a korábbi években is — három időszakra oszlott és pedig január hó 1-től június hó 12-ig (azaz az iskolaév befejezéséig), június hó 13-tól szeptember hó 25-ig és szeptember hó 26-tól az év végéig. Ez az elosztás azon alapult, hogy nyáron, a gyermeknyaraltatás és az iskolai szünidő alatt jelentékenyen kevesebb az ebédreutaltak száma, úgy a felnőttek, de különösen a gyermekek között, mint például a tél közepén.

Költségmegtakarítás céljából a főzőhelyeket csak abban az esetben nyitották meg, ha azok körzetében megfelelő számú inségesnek jutott ebédjegy. Amíg ez a feltétel nem volt meg, addig más módon történt gondoskodás az inségesek támogatásáról. Így pl. mivel a III., Keve-utca 41. szám alatt levő elemi iskola 80 tanulója részére csak 1932. évi november hó 28-án nyílt meg a főzőhely, október 25-től

november hó 27-ig a tanulók fölváltva egyik napon a Községi Élelmiszerárúsító Üzem húsárúját, másik napon pedig $\frac{1}{2}$ liter tejet és mindennap 8 dkg kenyeret kaptak ebédre. A jelzett idő alatt 96 kg szalonnát és községi kolbászt, 600 liter tejet és 264 kg kenyeret fogyasztottak el a tanulók.

Az 1932. év egyes időszakaiban kiosztásra került összes napi ebédekről az alábbi táblázat nyújt képet:

A gyermekek fogyasztottak:	húsos	Adagok száma hústalan	összesen
1932. január 1-től június 12-ig	797.455	2,377.979	3,175.434
1932. június 13-tól szeptember 25-ig	189.250	564.136	753.386
1932. szeptember 26-tól december 31-ig	513.352	1,530.250	2,043.602
Összesen	1,500.057	4,472.365	5,972.422

A felnőttek fogyasztottak:	húsos	Adagok száma hústalan	összesen
1932. január 1-től június 12-ig	1,600.165	4,036.205	5,636.370
1932. június 13-tól szeptember 25-ig	764.030	1,927.163	2,691.193
1932. szeptember 26-tól december 31-ig	831.096	2,096.064	2,927.160
Összesen	3,195.291	8,059.432	11,254.723
Mindössze	4,695.348	12,531.797	17,227.145

A táblázat szerint az 1932. évben összesen 17,227.145 adag ebéd került kiosztásra, amelyből 4,695.348 adag volt húsos és 12,531.797 adag volt hústalan. Az 1932. évben folytatott étkeztetés összesen 4,429.494 pengőbe került, tehát egy adag ebéd teljes költsége 25.7 fillér volt.

2. *Tejosztás.* A tejosztó működését már ismertettük az anya- és csecsemővédelmi részben, úgyhogy itt csak azt említjük meg, hogy 1932. évben a szegény tüdőbetegek közül 3852 személy 78.600 liter tejet kapott.

A tüdőbetegek igényjogosultságát a székesfővárosi tüdőgondozó intézetek állapították meg és ugyanott a betegeket 3 hetes tejutalványokkal látták el. A betegek az utalványokért 1 pengőt fizettek, amelyek ellenében három héten keresztül naponta 1 liter tejet vehettek át a tej kiosztóhelyeken.

3. *Élelmiszercsomagok.* Azok a családok, amelyek háztartásukat nem szüntették meg még teljesen, de jövedelmük alacsony volta miatt képtelenek voltak arra, hogy elemi szükségleteiket kielégítsék, élelmiszercsomagokat kaptak. Ezek a csomagok 6—10 kilogrammosak voltak és lisztet, zsírt, hüvelyest és szappant tartalmaztak. A csomagok átvételére jogosító utalványokat a kerületi elöljáróságok postán küldték el a szegénykataszterük alapján kijelölt ínségeseknek, akik csomagjaikat a lakásukhoz legközelebb eső főzőhelyeken vehették át. A csomagok kiosztásával az

I. kerületben	4
II. „	1
III. „	4
IV. „	—
V. „	2
VI. „	4
VII. „	4
VIII. „	4
IX. „	4
X. „	4
Összesen	31

főzőhely foglalkozott.

Az év folyamán összesen 43.000 élelmiszer-csomag került kiosztásra. A kiosztott élelmiszer-csomagok közül 1932. március hó 18-tól március hó 22-ig, vagyis húsvétra kiosztott 8000 csomagon felül még 8000 darab csomagot a m. kir. népjóléti és munkaügyi minisztérium adott oly módon, hogy 5 vagon inségbúzáat és 15.700 pengőt adott át a fővárosnak. Az 1932. decemberben kiosztott 10.000 darab élelmiszer-csomaghoz felhasználták a vitéz nagybányai Horthy Miklósné Főméltóságú Asszony segítő akciójára felajánlott élelmiszereket is, kiegészítve a főváros adományával.

Az 1932. év folyamán kiosztott élelmiszer-csomagok száma kerületenkint a következőkép alakult:

I. kerület	4.730	élelmiszer-csomag
II. „	3.010	„
III. „	3.870	„
IV. „	1.290	„
V. „	3.440	„
VI. „	5.590	„
VII. „	5.590	„
VIII. „	6.020	„
IX. „	5.590	„
X. „	3.870	„
Összesen	43.000	élelmiszer-csomag

4. *Ingyenkenyér.* Azok az inségesek, akik ebédjegyhez nem jutottak, továbbá azok, akiknek — nagy családjuk lévén — a kiadott ebédjegyek nem voltak elegendők, a leginségesebb hónapokban, vagyis 1931. december hó 31-től 1932. június hó 4-ig ingyenkenyeret kaptak.

Egy-egy inséges napi $\frac{1}{2}$ kg kenyeret kapott oly módon, hogy a kiosztott, két hétre érvényes utalványok hetenkint 3 darab 1 kg kenyér átvételére jogosító szelvényekkel voltak ellátva. Így tehát az utalvány tulajdonosa minden második nap 1—1 kg. kenyeret kapott.

Az ingyenkenyérosztásból

1931. december 22-től 1932. január 17-ig naponta	10.000	inséges
1932. január 18-tól április 10-ig	20.000	„
1932. április 11-től május 8-ig	16.000	„
1932. május 9-től június 4-ig	12.000	„

részesült. A kenyérszállítás igazságos elosztása céljából a polgármester arra törekedett, hogy a szállítást minden kerületben a helyi sütőiparosok lássák el. Ezért felhívta a kerületi előljárókat, hogy a kerületükben levő inségeseknek kiosztásra kerülő kenyér mennyisége arányában megfelelő számú sütőiparossal a szállításra vonatkozó megállapodást kössék meg. A kerületi előljárók által kötött megállapodás alapján a központi pénztár ellátmányokat adott a kerületi pénztáraknak, hogy azok négy-hetenként abból fizessék ki a sütőiparosok járandóságait.

A szállító sütőiparosok a székesfőváros által kijelölt főzőhelyekre szállították a kenyeret, úgyhogy azt az inséges a lakóhelyéhez közel eső főzőhelyen vehette át. Tehát a kenyér kiosztása is a főzőhelyeken történt. Ennélfogva a kenyérutalványok szelvényeit a főzőhelyek váltották be és számolták el a polgármesteri IX. ügyosztállal. Az inségkenyér kiosztásával az

I. kerületben	6
II. „	3
III. „	6
IV. „	3
V. „	4
VI. „	8
VII. „	9
VIII. „	4
IX. „	6
X. „	8
Összesen ...	57

főzőhely foglalkozott.

A kenyérosztás időtartama alatt, vagyis 1931. december hó 22-től 1932. június hó 4-ig összesen 1,136.687 kg kenyér került kiosztásra, amelyért 338.253 pengőt vettek fel a sütőiparosok. A kenyér kiosztása kerületenkint a következőképen alakult :

I. ker. kiosztatott	122.476-80 kg kenyér	36.755-23 P értékben
II. „ „	77.553— „ „	23.489-40 „ „
III. „ „	104.154— „ „	30.308-16 „ „
IV. „ „	33.177— „ „	9.975-60 „ „
V. „ „	91.981— „ „	26.907-40 „ „
VI. „ „	150.307— „ „	45.171-60 „ „
VII. „ „	142.513— „ „	42.068-10 „ „
VIII. „ „	161.699— „ „	48.250-20 „ „
IX. „ „	148.785— „ „	44.635-21 „ „
X. „ „	104.041-20 „ „	30.692-10 „ „
Összesen	1,136.687— kg kenyér	338.253— P értékben

5. *Jótekonysági élelmiszerutalványok.* A székesfővárosban 1931/32. év telén olyan rohamosan növekedett az inségesek száma, hogy mindinkább szüksége mutatkozott annak, hogy a segélyre szorulókat a természetbeni segélyekhez gyorsan és egyszerűen jussanak. A jótekonysággal foglalkozó hivatalos szerveknél jelentkezők már nem voltak kielégíthetők oly módon, mint az a múltban történt, amikor az inséges az átadott ebédjegyre csak a következő napon kaphatott ebédet, mert a főzőhelyek csak annyi ebédet főzhettek, ahányan előző napon jelentkeztek. Továbbá a jótekonysággal kívánó magánosok is azzal a kívánsággal fordultak a hatósághoz, adjon módot arra, hogy ők ne pénzbeli, hanem természetbeni adományokkal támogathassák az inségeseket. Ennek a kívánságnak az ebédjegy kiadása helyett inkább a jótekonysági utalvány felelt meg.

A jótekonysági utalványok ellenében az utalvány tulajdonosa a város minden részében bármikor kaphatott élelmiszert. Az utalványok beváltásával a főváros által kijelölt tejcsarnokok és hentesüzletek foglalkoztak. A jótekonysági utalvány-beváltóhelyek a főváros egész területén arányosan jelöltettek ki.

A székesfőváros közjótekonysági ügyosztálya háromféle utalványt bocsátott ki :

a) 10 fillér értékű úgynevezett lóhús-utalványt, melynek ellenében a községi lóhússzékben 10 dkg kenyeret és 8 dkg kolbászt szolgáltatnak ki.

b) 18 fillér értékű tejutalványt, melynek ellenében a beváltó tejcsarnokok és azok fiókjai $\frac{1}{2}$ liter tejet és 10 dkg kenyeret szolgáltatnak ki. Tejutalvány-beváltással 269 tejcsarnok foglalkozott.

c) 20 fillér értékű hentesáru utalványt, melynek ellenében a székesfővárosban 184 hentesüzlet, melyeket a Budapesti Hentesek és Mészárosok Ipartestülete jelölt ki, 20 dkg kenyeret és hidegárut, mégpedig 8 dkg kolbászt vagy 7 dkg párizsit vagy 7 dkg nyáriszalámit vagy 7 dkg tepertőt vagy 6 dkg disznósajtot vagy 5 dkg füstöltzalonnát vagy 20 dkg feketekolbászt szolgáltatott ki.

A jótékonyági utalvány beváltó helyeinek száma kerületenkint a következő:

	Lóhús- utalvány	Hentesáru- beváltóhelyek száma	Tej-
I. kerületben	2	21	33
II. „	1	11	23
III. „	2	14	17
IV. „	—	2	13
V. „	—	13	27
VI. „	7	38	40
VII. „	4	30	47
VIII. „	5	25	42
IX. „	6	19	22
X. „	5	11	5
Összesen .	32	184	269

Az utalványokat legnagyobb számban a kerületi előljáróságok ingyenesen osztották szét az ínségesek között. Az 1932. évben ingyenesen kiosztatott 492.000 darab lóhús-, 711.000 darab hentesáru- és 885.060 darab tejutalvány.

Magánosok is vásárolhattak ilyen jótékonyági utalványokat a polgármesteri IX. ügyosztály házipénztárától, a kerületi előljáróságoktól és a Községi Élelmiszer-árúsító Üzem, valamint a Községi Lóhúsüzem üzleteiben. A magánosok által vásárolt jótékonyági utalványok darabszámairól az alábbi táblázat ad tiszta képet:

	Lóhúsutalvány	Hentesáruutalvány	Tejutalvány
Január	17.889	4.570	—
Február	22.968	7.217	4.176
Március	8.677	6.264	2.971
Április	8.887	3.698	3.697
Május	850	1.860	2.642
Június	6.520	2.599	2.680
Július	3.030	466	895
Augusztus	1.565	804	1.349
Szeptember	951	704	707
Október	309	621	610
November	7.150	3.390	6.015
December	3.845	5.730	3.465
Összesen	82.641	37.923	29.207

A magánosok által vásárolt:

	Pengő
lóhús utalványok értéke	8.264-10
hentesáru „ „	7.584-60
tej „ „	5.229-47
Összesen	21.078-17 volt.

A legnépszerűbb a tejutalvány volt. Ezt a betegek, a sok gyermekes családok és öregek egyaránt örömmel fogadták, mert az részükre nagyon célszerű élelmezési segítyt jelentett.

Az utalványokat a beváltó helyen összegyűjtötték és kifizetés végett a polgármesteri IX. ügyosztály házipénztáránál benyújtották. Ezekért az év folyamán 312.737-32 pengő került kifizetésre.

Az év folyamán beváltott jótékonyági utalványokra 298.675 kg kenyeret, 45.971 kg lókolbászt, 67.403 kg hentesárut és 457.134 liter tejet szolgáltatottak ki az imént jelzett üzletek.

6. *Levesosztás.* Reggelire és vacsorára levest osztottak ki a hajléktalanok menhelyein : a II., Szegényház-utca 35., a VI., Angyalföldi-út 2., a VII., Rottenbiller-utca 16. és a VIII., Alföldi-utca 9—11. szám alatt levő hajléktalanok menhelyén az intézményt igénybe vevő inségesek között. Kiosztásra került naponként és fejenként 4 deciliter köményleves és 10 dkg kenyér. A hajléktalanok ezen ellátása 1931. november hó 2-án kezdődött és 1932. április hó 3-án fejeződött be. A kiosztott adagok számát a következő táblázat tünteti fel :

Menhely címe	Hány napon át működött	Kiosztott leves- és kenyéradagok száma
II., Szegényház-utca 35.	77	22.044
VI., Angyalföldi-utca 2.	77	49.547
VII., Rottenbiller-utca 16.	77	14.900
VIII., Alföldi-utca 9/11.	77	31.500
Összesen		117.991

A leveshez felhasznált nyersanyagok költségeit a menhelyen létesített melegedők alább feltüntetett költségei foglalják magukban. A menhelyi reggelihez és vacsorához kiosztott 11.799-10 kilogramm kenyér 3421-74 pengőbe került.

A nagyszámú lakástalan inséges elhelyezése céljából ideiglenesen a IX., Timót-utca 3. szám alatti Laudon-laktanyában 356 férőhellyel 1931. december hó 17-én és a VIII., Fiúmei-út 4. szám alatti Kivándorlók Otthonában 1932. február hó 24-én 106 férőhellyel szükségmenhelyek nyíltak meg, amelyekben az inségesek naponta 4 deciliter levest és 10 dekagramm kenyeret kaptak vacsorára. A IX., Timót-utcai menhely ellátottjai ezenkívül reggelire 3 deciliter kávé és 175 gramm komiszkenyeret is kaptak a m. kir. honvédelmi minisztérium adományából.

A szükségmenhelyeken vacsorára kiosztott leves- és kenyéradagok számát a következő táblázat mutatja :

Menhely címe	Hány napon át működött	Kiosztott kenyér- és levesadagok száma
VIII., Fiumei-út 4.	108	7.040
IX., Timót-utca 3.	133	36.760
Összesen		43.800

A leves- és kenyéradagokhoz felhasználtak : 4380 kilogramm kenyeret, 868-21 kilogramm lisztet, 304-30 kilogramm zsírt, 217-40 kilogramm sót, 16-90 kilogramm köményt, 8-33 kilogramm paprikát, összesen 5794-14 kilogramm élelmiszert 2060-96 pengő értékben. Ezenkívül a IX., Timót-utcai menhelyen elhelyezett hajléktalanok részére a m. kir. honvédelmi minisztérium adományából készített reggelihez : 564-25 kilogramm kávékonzervet és 7541 kilogramm komiszkenyeret, összesen 8105-25 kilogramm élelmiszert 3239-98 pengő értékben használtak fel.

Ugyanitt említjük meg, hogy a IX., Ferencvárosi kiserdőben lakó nagyszámú nincstelenek közül azok részére, kiknek ebédjegy nem jutott, a székesfőváros az ott berendezett melegedőhelyiségben 1932. április hó 18-án levesosztót állított fel, ahol

minden jelentkező naponta egy-egy adag levest és 10 dekagramm kenyeret kapott. Ez a levesosztó 1932. évi december hó 13-ig, a melegedőszoba újbóli megnyitásáig működött. 1932. évi április hó 18-tól december hó 13-ig, vagyis 240 nap alatt összesen 200.600 adag levest, tehát naponta átlag 835 adag levest fogyasztottak el. A leves- és kenyéradagokhoz 20.060 kilogramm kenyeret, 3494 kilogramm lisztet, 1408-40 kilogramm zsírt, 908 kilogramm sót, 80-48 kilogramm köményt, 40-24 kilogramm paprikát, összesen 25.991-12 kilogramm élelmiszert és 9040 kilogramm fát, 18.130 kilogramm szenet, összesen 27.170 kilogramm tüzelőszert használtak fel.

Az élelmiszerek ára 10.245-34 pengőt, a tüzelő ára 1157-34 pengőt tett ki, úgyhogy a székesfőváros a ferencvárosi kiserdei levesosztóra 11.402-71 pengőt fordított.

7. *Felnőttek felruházása.* Ennek során a főváros által beszerzett ruhadarabokon kívül a vitéz nagybányai Horthy Miklósné Főméltóságú Asszony segítő akciója keretében összegyűlt ruhákat is kiosztották. Az adományként átadott új ruhadarabokat és méterárukat nem a főváros, hanem a Főméltóságú Asszony személyesen osztotta ki. A ruhaadományok gyűjtésére

I. kerületben	3 főzőhelyet
II. „	2 „
III. „	2 „
IV. „	1 „
V. „	2 „
VI. „	3 „
VII. „	1 „
VIII. „	2 „
IX. „	2 „
X. „	2 „
összesen	20 főzőhelyet

jelöltek ki, ahol az adományokat elismervény ellenében vették át és fertőtlenítés után a háziipari foglalkoztatóval vagy cipész-kisiparosokkal kijavíttatták. Összesen 10.126 pengőre becsülhető a begyűlt ruhák értéke. A kijavított ruhaneműkből a Főméltóságú Asszony kívánságára 383 család részesült az V. és VI. kerületi előljárásság útján, 2540 darabot a Magyar Vöröskereszt Egylet osztott ki és 1001 darabot a IX., Timót-utcai menhelylakók kaptak. Összesen 4002 család részesült a Főméltóságú Asszony fővárosi gyűjtéséből.

A Főméltóságú Asszony segítő akcióján kívül a főváros is beszerzett 290 pár cipőt, 1700 pár bakancsot, 1495 darab férfinadrágot, 650 darab zubbony és nadrágból álló öltönyt, 1385 darab köpenyt, 4200 darab fehérneműfélét, melyből 8089 egyén részesült.

Az 1932. év folyamán felnőttek között az alábbi ruházati cikkek kerültek kiosztásra:

Megnevezés	Bakancs, cipő	Ing	Alsó- nadrág	Ruha	Zubbony	Nadrág	Mellény	Alsó- szoknya	Blúz	Felső- kabát	Összesen
Férfi	1.320	2.035	853	1.140	60	1.209	34	—	—	902	7.553
Nő	471	454	476	114	—	—	—	30	66	90	1.701
Együtt ...	1.791	2.489	1.329	1.254	60	1.209	34	30	66	992	9.254

8. *Tüzelőanyagosztás.* Az 1932. évben sokkal több tüzelőszer került kiosztásra, mint a múltban, amit a szokatlanul hideg időjárás tett szükségessé. A Főméltóságú Asszony segítő akciójából a székesfőváros ínséges lakossága részére átengedett 19.010 métermázsa fát, 3894 métermázsa szenet, 2500 métermázsa brikettet, vagyis összesen 25.404 métermázsa tüzelőanyagot.

A polgármester kérelmére 2098 métermázsa tüzelőszeradomány érkezett, ami azonban nem fedezte a szükségletet. Mindezekon kívül még 24.378 métermázsa szenet vásárolt a főváros.

A kiosztott tüzelő kerületenkint részletezett mennyiségét a következő táblázat mutatja:

I. kerület	6.418 q
II. „	3.516 „
III. „	4.783 „
IV. „	— „
V. „	4.529 „
VI. „	6.166 „
VII. „	6.370 „
VIII. „	7.384 „
IX. „	5.091 „
X. „	6.541 „
Összesen	50.798 q

A még fennmaradó 1082 métermázsa tüzelőt a főzőhelyek kapták.

A kiosztásra kerülő szén egy részét a székesfőváros a Gázművek 25.000 pengős adományából vásárolta. A tüzelőanyag kiosztási költségeit ugyancsak a székesfőváros fedezte. A költség legnagyobb része az adományozott fa vasúti fuvardíjára esett, mert az adományozók a fát a kitermelt erdő közelében levő vasútállomáson adták át. A tüzelő kiosztása 25 és 50 kilogrammos utalványok ellenében történt. Beváltásra került 72.226 darab 25 kilogrammos utalvány és 65.483 darab 50 kilogrammos utalvány. A tüzelőszer többi részét a főzőhelyek kapták.

A családok a tüzelőt a székesfőváros különböző pontjain levő 24 elosztóhelyen vehették át. Az elosztóhelyek között a székesfővárosi Gázművek tüzelőszertelei is szerepeltek. Ezek gyűjtőállomások is voltak, ahová a vasúton érkező tüzelőszereket irányították és ahonnan a szükséges mennyiséget kocsikkal a kiosztóhelyekre szállították. A tüzelőszerosztás 1931. év decemberében kezdődött és 1932. évi április hó közepéig tartott. A tüzelőszer átvételére jogosító utalványokat a kerületi előljáróságok osztották ki az ínségesek között. Az utalványosok a kiosztóhelyen kiutalt tüzelőszert vagy személyesen, vagy pedig az ott tartózkodó alkalmi fuvarosokkal szállították haza. Öregeknek és betegeknek a székesfőváros a kiutalt tüzelőszert haza is szállíttatta. A kiosztott tüzelőszer értéke a felmerült költségekkel összesen 172.000 pengőt tett ki.

9. *Melegedőszobák.* A székesfőváros a téli időszak beálltával melegedőszobákat rendezett be. A melegedőszobákat — melyek reggel 8-tól este 6-ig állottak az ínségesek rendelkezésére — egy vagy több nagy fűtött helyiségben rendezték be, ahová bárki bemehetett. A melegedőkben naponta kétszer 4 deciliter köménylevest és 10 dekagramm kenyeret osztottak ki a jelentkezők között minden igazolás nélkül.

A melegedőszobák közül négyet 1931. évi december hó 5-én, hetet 1931. évi december hó 14-én és kilencet 1932. évi január hó 18-án nyitottak meg, úgyhogy ezen naptól kezdve 1932. évi április hó 3-ig bezárólag 20 melegedőszoba állt az inségesek rendelkezésére.

A melegedőszobák forgalmát részletesen a következő táblázat mutatja:

Hely	Hány napon át működött	Kiosztott kenyér- és levesadagok száma
I., Fehérsas-tér 3.	77	26.050
I., Váli-út 1.	112	23.815
I., Lenke-út 56.	112	4.103
II., Szegényház-utca 35.	121	27.580
III., Raktár-utca 1.	112	38.803
V., Vág-utca 12.	77	38.660
VI., Szent László-út 59.	77	81.250
VI., Váci-út 61.	77	43.350
VI., Angyalföldi-út 2.	121	33.953
VII., Angol-utca 25.	77	23.193
VII., Rottenbiller-utca 16.	121	26.000
VIII., Erdélyi-utca 6.	77	53.100
VIII., Kistérció-utca 3.	112	105.450
VIII., Alföldi-utca 9—11.	121	63.056
IX., Gróf Haller-utca 3.	112	97.260
IX., Zita-telep	77	33.600
IX., Mária Valéria-telep	77	10.370
IX., Ferencvárosi kiserdő	84	56.920
X., Augusztá-telep	112	26.220
X., Szent László-tér 2.	112	174.200
Összesen		986.933

A melegedőszobákban kiosztásra került leveshez és kenyérhez a következő élelmiszer- és tüzelőanyagmennyiséget használták fel:

Kenyér	98.699-30 kg
Liszt	18.939-26 «
Zsír	6.997-55 «
Só	4.735-58 «
Kömény	381-70 «
Paprika	200-04 «
Összesen	129.953-43 kg élelmiszert

Fa	49.855 — kg
Szén	91.120 — «
Koksz	36.300 — «
Összesen	177.275 — kg tüzelőanyagot.

A felhasznált élelmiszer ára 46.483-59 pengőt, a tüzelőszereké 8562-66 pengőt tett ki. Ezenkívül 7701-60 pengő egyéb költség merült fel, úgyhogy a melegedőszobák fenntartására és az azokban kiosztott élelmiszerekre az 1932. évben a székesfőváros összesen 62.747-85 pengőt költött.

A fenti melegedőszobákon kívül a székesfőváros az V., Wahrmann-utcában levő Wörner-gyár pincéjében éjjeli melegedőt rendezett be, melybe a rendőrfőkapitányság életvédelmi osztálya utalta be a rászorulókat. Itt a felügyeletet is a rendőrség gyakorolta, a székesfőváros csak az átalakítási és fűtési költségeket viselte. Ez az éjjeli melegedő 1932. évi február hó 26-tól április hó 3-ig működött, mely idő alatt naponta 350-en vették igénybe. Az átalakítási költségek 378-20 pengőt, az elfogyasztott 1000 kilogramm fa és 3000 kilogramm szén ára 173 pengőt tettek ki, úgyhogy a székesfővárosnak ezen éjjeli melegedő 552-20 pengőjébe került.

10. *Lakbérsegélyek.*

11. *Ideiglenes szükségmenhelyek.* Az inség növekedésével a hajléktalanok száma oly magasra emelkedett, hogy azokat a rendelkezésre álló szükséglakásokban, valamint a hajléktalanok menhelyein elhelyezni nem lehetett. Ezért ideiglenes menhely létesítése ügyében a székesfőváros tárgyalásokat folytatott a m. kir. honvédelmi minisztériummal, hogy valamelyik laktanyát hajléktalanok elhelyezése céljából bocsássa a főváros rendelkezésére. A tárgyalások eredményeképpen a m. kir. honvédelmi miniszter az 1932. évi március hó 16-án kelt 1547/1932. számú leiratában megengedte, hogy a VI., Szabolcs-utca 36. szám alatt levő Albrecht-laktanyához tartozó volt Honvéd Állatorvosi Internátus épületét, éjjeli menedékhely céljaira, két évi időtartamra — vagyis 1934. évi május hó 1-ig — a székesfőváros átvehesse.

A leiratnak a székesfőváros eleget tett és az Albrecht-laktanyában kijelölt helyiségeket 274 férőhellyel menhely céljaira berendezte és 1932. évi május hó 1-én meg is nyitotta. A hálólhelyeket az év végéig összesen 67.100 esetben vették igénybe.

Hasonló célra nyílt meg 1932. évi január hó 14-én a VIII., Fiúmei-út 8. szám alatti Kivándorlók Otthonában egy 111 férőhellyel bíró szükségmenhely, amely 1932. évi május hó 13-ig, vagyis 133 napon át működött. E hálólhelyeket összesen 36.760 esetben vették igénybe.

12. *Háziipari foglalkoztatás.*

13. *Szellemi szükségmunka.* A pénzügyi és gazdasági válság fokozódó méretei és az ebből származó szociális bajok következtében a székesfővárosnak ismét gondolnia kellett arra, hogy az inséges fizikai munkások támogatásán kívül a szellemi munkanélküliek helyzetén is enyhítsen.

Annál is inkább gondolnia kellett erre, mert a fizikai munkanélküliséget, a gazdasági élet bonyolult szervezetében szeparálni nem lehet és ez visszahatásként, szükségképpen szellemi munkanélküliséget is eredményezett.

A szellemi szükségmunkára rendelkezésre álló hitelösszeg alapján a polgármester 1932. évi január hó 1-től kezdődően hat hónapra terjedő időre 1000 szükségmunkás alkalmazását tervezte.

Bár erre a munkára jelentkezési felhívást a polgármester nem bocsátott ki, mégis az akció megkezdésének időpontjáig mintegy 16.000 kérvényt adtak be.

A kérvényezők életviszonyait ráutaltság szempontjából kivizsgáltatta a főváros. A környezettanulmányt végző népjóléti megbízottak 8700 esetben állapították meg a segélyezés indokoltságát, a többi esetben pedig annak elutasítását javasolták.

A szellemi szükségmunkára ráutaltak magas számára való tekintettel a polgármester a tervezett 1000 alkalmazás helyett 1845 szükségmunkás foglalkoztatását engedélyezte azzal, hogy azok 6 hónap helyett csak 3½ hónapig maradnak alkalmazásban.

A szellemi munkanélküliek nagyrészen a főváros különböző hivatalaiban és pedig ott, ahol a hivatali tömegmunka megkívánta, teljesítettek szolgálatot, egy részük pedig az állami és fővárosi statisztikai hivatal részére statisztikai adatgyűjtést végzett.

Ezen akció lebonyolítása 480.000 pengőt igényelt. A szellemi szükségmunka ezzel azonban nem zárult le. A szellemi szükségmunkát igénylőknek a tervezett keretet meghaladó jelentkezése ugyanis arra indította a polgármestert, hogy a súlyos helyzetben lévő középosztály megsegítésére a szellemi szükségmunka keretében való segélyezést újból javasolja. Ennek eredménye volt, hogy a főváros tanácsa 1932. év novemberében elhatározta az akciónak még a tél beállta előtt való újabb megkezdését.

Az akció megindításához szükséges 100.000 pengő, a kilátásba helyezett kormánytámogatás terhére, a rendelkezésre álló pénzkészletekből utalványoztatott.

A pályázók közül 1932. év december hó folyamán 1460 fővárosi lakos nyert beosztást. Ennél az újabb akciónál a segélyek összege havi 80—70 és 60 pengő volt, a szerint, hogy a szükségmunkás családos, családfenntartó vagy családtag volt.

Az eddigi szokástól eltérően a szellemi szükségmunkások nemcsak a székesfőváros különböző hivatalaiban teljesítettek szolgálatot, hanem közülök mintegy 800-an a főváros ínségnyhító szervezetébe nyertek beosztást. Hogy ezek a rájuk bízott és úgy az ínségesek, mint a főváros szempontjából fontos munkakört, az ínséges családok környezettanulmányozását és állandó gondozását be tudják tölteni, számukra a szociálpolitikai ügyosztály kilenc előadásból álló, három napon át tartó tanfolyamot rendezett.

Ezekon kívül az ínséges családok egészséggondozása céljából a szellemi munkások közül a polgármester a kerületi orvosok mellé tíz orvost havi 200 pengő, 10 gondozónővért havi 60 pengő, négy orvost pedig havi 80 pengő illetménnyel a tüdőbeteggondozó intézetekhez osztott be.

Az így alkalmazott szellemi szükségmunkások megszakítás nélkül 1933. év április 30-ig állottak szolgálatban.

14. *Hajléktalanok menhelyein gondozottak foglalkoztatása.* Nagy gondot okozott a hatóságoknak a fedél nélkül maradt ínségesek segélyezése. Ezeket, miután bejelen-

tett lakással nem bírtak, egyik kerület sem volt hajlandó támogatni. Ezt a kérdést oldotta meg a polgármester 1932. évi december 15.-én kelt 223.442/1932—IX. számú rendelete, amely a székesfőváros hajléktalan-menhelyeiben, valamint a Magyar Vöröskereszt Egylet által felállított menhelyeken gondozottak ügyeit a VI., Angyalföldi-utca 4. sz. alatt lévő menhelyen felállítandó központi irodára bízta. Ez az iroda nyilvántart minden hajléktalant, a nála jelentkezőket beutalja a menhelyekre, akik azokat esti 6 órától reggel 7 óráig ingyenesen vehetik igénybe. Minden beutalt hajléktalant megvizsgáltnak abból a szempontból, hogy munkaképes-e. Ha munkaképesnek találták, a központi iroda által kiállított munkagazdálvánnyal köteles volt a menhelyen nyújtott támogatás ellenében munkát végezni. A munkaszolgáltatást vagy a kerületi előjárások mérnöki hivatalai vették igénybe (utak javítása stb.), vagy pedig a székesfővárosi kertészet. A munkaképes hajléktalan havonta 10 napon át dolgozott és ezzel megszolgált az egyhavi támogatást. Ez a támogatás a következőkből állott: éjjeli hálóhely, reggeli ($\frac{1}{2}$ liter tej és 20 dkg. kenyér), a hatósági étkezőhelyen ebéd, végül pedig vacsora (10 dkg. kenyér és 5—8 dkg. hentesáru). A férfi ínségmunkások a munkában töltött napokon 10 db cigarettát is kaptak.

A munkaképtelen hajléktalanok ugyancsak díjtalanul kapták meg a hálókahelyeiket, továbbá az ebédjegyüket és egy drb utalványt, melyre 8 dkg. lóhúsból készült hidegárut és 10 dkg. kenyeret szolgáltatott ki.

Ez az új rendszer csak az év utolsó hetében lépett életbe, úgy hogy ennek eredményei csak az 1933. évben mutatkoztak.

15. Városszéli telepítés.

16. *A székesfőváros által 1932-ben létesített fizikai szükségmunkák.* Az 1931/32. évi téli ínségnyhítás folyamán szerzett tapasztalatok már könyörtelenül feltárták azokat a mély sebeket, amelyeket a munkanélküliség ejtett a székesfőváros dolgozó társadalmán. A kerületi népjóléti osztályok nyilvántartásaiból kitűnik, hogy a segélyezett családok túlnyomó része, — több, mint 75%-a, — a családfő vagy a családtagok munkanélkülisége következtében szorul a közhatóság állandó támogatására. A minden ellenszolgáltatás nélkül nyújtott segélyezés nemcsak improduktív megterhelése a közületnek, hanem kétségtelen, hogy a munkaképes munkanélküli tömegekre idővel demoralizáló hatást gyakorol. A szociálpolitikai ügyosztály — erkölcsi felelőssége tudatában — 1932. április hó folyamán szükségmunkatervezetet dolgozott ki a munkanélküliek foglalkoztatására, amelyben az út- és csatornaépítkezéseket, továbbá a telepítéseket jelölte meg, mint szükségmunkára elsősorban alkalmas munkálatokat.

A székesfőváros polgármestere — átérezve a kérdés nagy horderejét és jelentőségét, — törvényhatósági tanáccsal egyetértésben a székesfőváros törvényhatósági bizottságának 1932. évi április hó 27-én tartott közgyűlése elé azt a javaslatot terjesztette, hogy a szükségmunkák gyors és eredményes megszervezése és lefolytatása érdekében bizza meg a közgyűlés 7 tagját, — mint ad hoc bizottságot — a kérdések sürgős tanulmányozásával és azzal, hogy hathatós közreműködésével könnyítse meg azok gyakorlati megoldását. A közgyűlés a polgármester előterjesztésére 228/1932. sz. határozatával a fővárosi szükségmunkák tanulmányozására és előkészítésére alakított alkalmi bizottságba kiküldte *Becsey Antal*, *Hann Arnold*,

Kozma Jenő dr., Petrovác Gyula, Peyer Károly, Rassay Károly dr. és Wolff Károly dr. törvényhatósági bizottsági tagokat.

A pártközi hetes bizottság július 1-én, majd július 22-én tartott ülésében tárgyalta a szükségmunkák fedezeti kérdését, amelynek biztosítása érdekében a vállalkozói, illetve áruhitel formáját választotta. A hetesbizottság javaslat alapján a polgármester előterjesztésére a törvényhatósági bizottság 1932. évi július hó 5-én tartott rendes közgyűlésében 271/1932. kgy. sz. alatt felhatalmazta a polgármestert, hogy a hetesbizottság hozzájárulása mellett 10 millió pengő erejéig kötelezettséget vállalhasson a szükségmunkák fedezetére és ha a fedezet másként rendelkezésre nem állana, annak áru- vagy pénzhitel útján való előteremtéséről gondoskodhassék. A közgyűlés határozatát a m. kir. belügyminiszter augusztus hó 2-án kelt 70.445/1932. B. M. sz. alatti leiratával jóváhagyta. Az 1932. évi szeptember hó 22-én tartott tanácsülésen a polgármester előterjesztést tett a 10 millió pengő felhasználására vonatkozólag és bejelentette, hogy abból 9 millió pengőt út- és csatornaépítkezésekre óhajt fordítani. A csatornaépítésekre f. évi augusztus 26-i, az útépítésekre pedig f. évi szeptember hó 9-i lejáratnál áruhitelzési alapon nyilvános versenytárgyalást hirdetett. A székesfőváros törvényhatóságának 1932. évi szeptember hó 28-án tartott közgyűlése, utalással a 271/1932. kgy. sz. határozatra, hozzájárult ahhoz, hogy a polgármester a munkanélküliség enyhítésére 9 millió pengő összértékű út- és csatornaépítésekből az addig megtartott versenytárgyalás alapján kereken 4 millió pengő értékű (3 millió pengő út- és 1 millió pengő csatornaépítési) munkára a vállalkozói megbízást azonnal kiadhassa. A vállalatbaadások feltétele az volt, hogy a vállalkozó köteles a nem szakmunkásoknak legalább 70%-át a kerületi népjóléti osztályok által nyilvántartott ínségesek közül alkalmazni. A szükségmunkák október hó elején megindultak és a polgármesteri IX. ügyosztály által kiküldött szükségmunkások száma október végéig 510 volt. November hó végén az ügyosztály részéről addig kiküldött 850 szükségmunkás közül 400 dolgozott, december első hetében pedig az addig foglalkoztatott munkások száma 1054-re emelkedett. A szükségmunkások kiküldése és foglalkoztatása egész időn át fennakadás nélkül, rendben folyt. Az akkord- és órabér kérdésében felmerült néhány panaszt a munkát vezető műszaki ügyosztály minden esetben azonnal megvizsgálta és orvosolta.

17. Dunai életmentés.

A természetbeni segélyezések költségei. Az ismertetett természetbeni segélyezések költségeit az 1932. évben a székesfőváros a szükségadórészesedésből, az ínségjárulékból, a természetbeni adományokért befolyt térítésekből, az állami támogatásból, különféle adományokból, végül egyéb bevételeiből fedezte. A magánosok a adományai 21.403-39 pengőt tettek ki, amely összegben nem szerepelnek azok az adományok, amelyeket ismeretlen adakozók olymódon juttatnak a szegényeiknek, hogy egy-egy főzőhelyen megjelennek és az általuk vásárolt ebédjegyeket kiosztják. A legnagyobb adományt vitéz nagybányai Horthy Miklósné Főméltóságú Asszony segítőakciójából átengedett természetbeni adományok képezték, melyeknek értéke 99.820-34 pengőt tett ki. Ezenkívül említésre méltó még a székesfővárosi Gázművek tüzelőszeradománya.

A szegénygondozással kapcsolatban kiosztott természetbeni adományok 1932. évi költségeiről a következő táblázat ad tiszta képet:

T á r g y	Kiadás	Bevétel	Tiszta kiadás
	p e n g ő		
Anyá-, csecsemő- és gyermekvédelem	456.898-35	2.673-04	454.225-31
Vitéz nagybányai Horthy Miklósné leányotthon, csecsemővédő és árvaház	341.479-66	11.305-23	330.174-43
Kórház-utcai napközi kisdédotthon	16.428-37	—	16.428-37
Óvodásgyermekek üdülőotthona	31.288-41	470-90	30.817-51
Csecsemőkelengyekölcsönzés	17.524-10	—	17.524-10
Tej- és tejkészítményosztás	340.802-75	46.743-31	294.059-44
Gyermekefelruházás	128.794-37	—	128.794-37
Gyermekecipőtalpalás	93.744-86	—	93.744-86
Gyermekegyaraltatás	466.891-48	59.609-99	407.281-49
Gyermeke- és felnőttétkeztetés	4.591.584-61	395.503-36	4.196.081-25
Ingyenkenyérosztás	304.072-11	—	304.072-11
Élelmiszeralváltvány- és csomagosztás	369.762-99	—	369.762-99
Tűzelőanyagosztás	98.035-73	—	98.035-73
Felnőttfelruházás	148.259-06	—	148.259-06
Melegedőszobák fenntartása és levesosztás	63.787-54	—	63.787-54
Lakbérsegélyek	10.649-—	—	10.649-—
Hajléktalanok megsegítése	14.289-20	—	14.289-20
Ideiglenes menhelyek	34.455-43	12.595-60	21.859-83
Háziipari foglalkoztatás	80.265-30	71 602-92	8.662-38
Szellemi szükségmunka	580.000-—	—	580.000-—
Szükséglakások építése	399.668-59	—	399.668-59
Munkanélküliek segélye	400.000-—	—	400.000-—
Népszálló	225.590-94	149.533-84	76.057-10
Népház	107.954-69	—	107.954-69
Különféle segélyek	37.481-22	—	37.481-22
Vitéz nagybányai Horthy Miklósné nyomoreny- hító akciójából átengedett adományok	99.820-34	99.820-34	—
Adományok	21.403-39	21.403-39	—
Gabonaadomány felhasználása	86.895-39	86.895-39	—
Dunai életmentés dologi kiadásai	29.993-85	—	29.993-85
Összesen	9,597.821-73	958.157-31	8,639.664-42

A kimutatás szerint csak az ismertetett természetbeni segélyekre az 1932. évben 8,639.664-42 pengőt költött a székesfőváros, mely összegbe nincs beleszámítva az ínségesek szegényházi, árvaházi stb. ellátásának költsége.

GYÁMÜGYI KÖZIGAZGATÁS

Gyámügyi közigazgatás.

Az árvaszék ügyforgalma és ügykezelése. Az árvaszék, mely a gyámhatósági közigazgatást az általános (tanácsi, illetve polgármesteri) közigazgatástól teljesen elkülönítve, mint önálló önkormányzati hatóság elsőfokon látja el, tevékenységét az 1932. évben is a szociális igényeknek megfelelően fejtette ki és ezúttal is arra törekedett, hogy a többé-kevésbé változó szükségleteket a fennálló jogszabályok korláta és a hivatal régi keretei között is a racionalizálás szempontjainak érvényesülésével, a lehetőség szerint kielégíthesse.

Az ügyforgalomnak s a kiskorúaknak és gondnokság alatt állóknak számbeli adatait az alábbi kimutatás tünteti fel:

Vagyonos kiskorú	2.830
Vagyontalan kiskorú	5.952
Vagyonos gondnokolt	1.582
Vagyontalan gondnokolt	7.247
Atyai hatalom, vagy az anya t. és t. gyámsága alatt álló vagyonos kiskorú	14.426
T. és t. gyámság alatt álló vagyontalan kiskorú	30.383
Számadó törvényes képviselő	2.639
Az iktatott beadványok száma	114.781 darab
Elintézetlen ügydarab	580 „

Az árvaszék kiadóhivatalában hátralék nem volt.

Az önálló ügyek száma az általános árvaszéki ügykörben 20.633-at, a gyermekvédelmi ügykörben pedig 12.053-at tett ki. A múlt év folyamán tehát az árvaszék előtt megfordult összesen 32.686 önálló ügy. Az egyes ügyekben az iktatások (beadvány, jegyzőkönyv, átirat, jelentés) száma átlag 2—4-et tesz ki és így áll elő az összes iktatmányok számaként kimutatott 114.781 darab. Azonban ettől az átlagtól nagy eltérések vannak. Ugyanis a tartási és hagyatéki ügyekben is az átlagos iktatószám 5—8, a nagyobb ügyekben gyakori a 15—20 iktatószám, de vannak bonyolult vagyonkezelési, hagyatéki és tartási ügyek, amelyekben az iktatmányok száma 50—60-at tesz ki, sőt némelyekben az iktatmányok száma a 100-at is eléri.

Az iktatott ügydaraboknak csaknem a fele (53.900 darab) leírásra került, ami azt jelenti, hogy ezekben az érdekelt felek vagy a hatóságok számára szóló hosszabb-rövidebb határozat, átirat stb. fogalmazására volt szükség.

A kiadó ügyforgalma 88.553 darabot tett ki. Az irattárba elhelyezésre beérkezett 116.132, szerelésre érkezett 111.703, az irattár forgalma tehát 227.835 darab volt.

Az 1932. évben, a fenti kimutatás szerint összesen 114.781 ügydarabot iktatott a hivatal, míg 1931-ben ez a szám 115.206-ot tett ki. Az iktatások számában tehát nem sikerült számottevő csökkentést elérni. Ennek biztosítása céljából az ügykezelés gyökeres egyszerűsítésére, átalakítására van szükség, amit az árvaszék — az alábbiakból kitűnően — a múlt évben előkészített és végrehajtott, eredményei azonban csak a folyó évben fognak jelentkezni.

A racionalizálás ügye. a.) Általános intézkedések. Az ügymenet gyorsítása és az ügykezelés racionalizálása céljából — az erre vonatkozó rendelet vagy felsőbb hatósági intézkedés bevárása nélkül — az árvaszék elnöke még 1931. novemberében elrendelte, hogy a revízió alkalmával az egyes előadók munkamódszerét részletes megfigyelés alá kell vonni, e megfigyelés alapján szerzett tapasztalatokat összegyűjteni s az egyes ügyágak szerint csoportosítani kell. Az így összegyűjtött anyagot s az egyes előadóknak javaslatait a múlt év első felében az árvaszék teljes ülése részletes tárgyalás alá vette s annak eredményéhez képest részben elnöki hatáskörben, részben teljes ülési határozattal megtörténtek a belső egyszerűsítő intézkedések.

Az erre vonatkozóan 1932. évi június 4-én hozott alapvető jelentőségű 12/3—1932 sz. teljes ülési határozat a következő fontos megállapításokat és rendelkezéseket foglalja magában :

A teljes ülés szükségesnek tartja, hogy az egész gyámügyi igazgatás racionalizálásának időszerű kérdésével behatóan foglalkozzék, mert az e néven ismert reformtörekvéseket olyan szükségszerűségek és olyan korszerű követelmények váltották ki és tartják felszínen, amelyek a teljes ülésre a székesfőváros gyámügyi igazgatásának zavartalan továbbvitele szempontjából nagy erkölcsi felelősséget rónak.

A közigazgatás racionalizálására irányuló törekvések oka egyrészt a trianoni szerződés következtében beállott súlyos gazdasági és pénzügyi válság, amelynek következtében a kormányhatalom a közigazgatás személyi és dologi kiadásait jelentékenyen csökkenteni kényszerül, másrészt az a körülmény, hogy az életviszonyoknak az utóbbi időkben történő rohamos változása a közigazgatást folyton újabb és gyors kielégítést sürgető feladatok elé állítja. Fokozottan áll ez a székesfőváros gyámügyi közigazgatását ellátó árvaszékre, amely Budapest lakosságának különleges szociális viszonyai következtében az ország többi gyámhatóságától eltérő helyzetben van.

Az egymilliószéke lélekszámot meghaladó lakosságú fővárosban a nagyszámú házasságon kívül született, elhagyott vagy erkölcsi romlás veszélyének kitétt gyermeknek, a bűnöző fiatakorúaknak, a felbomlott házasságokból származó kiskorúaknak jogvédelme különleges szociális feladatokat ró a székesfővárosi árvaszékre. Az árvaszék ezeknek a feladatoknak a fontosságát már a múltban is átérezte és azoknak intézményes megoldására törekedett. A mostani súlyos gazdasági helyzettel járó tömegnyomor, munkanélküliség és az erkölcsi kötelékek meglazulása pedig arra készíti, hogy ezeknek a feladatoknak teljesítésére a jövőben még fokozottabb figyelmet és munkaenergiát fordítson.

A székesfővárosi árvaszék munkája különösen a gyermekvédelem kifejlesztésével, valamint a családi élet bomlása következtében elszaporodó válásokkal kapcsolatban az elvált vagy különélő szülők kiskorú gyermekeinek tartása és elhelyezése kérdésében felmerülő viták elintézésével igen nagy mértékben megnövekedett. Ehhez

járul az a körülmény, hogy a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló 1930. évi XXXIV. t.-c. a törvényes kiskorúak tartása és elhelyezése kérdésében az általános hatáskört a bíróságról a gyámhatóságra ruházta át és a hatósági gyermekvédelem terén is olyan törekvések érvényesülnek, amelyeknek következtében a gyámhatóság törvényes hatáskörének kiterjesztése várható. Ugyancsak szaporodtak a közelmúltban az elmebetegek gondnoksági ügyei. Ezzel szemben a székesfővárosi árvaszék tervezett státuszrendezése, a mostoha gazdasági viszonyok következtében belátható időn belül lehetetlenné vált. Az árvaszék ennél fogva a ráháruló fokozott feladatoknak csak úgy képes megfelelni, ha ügyintézése minden felesleges bürokratizmustól mentesen a gazdaságosság, egyszerűség és gyorsaság követelményei szerint nyer megszervezést. Az árvaszéket tehát ezeknek az egyszerűsítési intézkedéseknek a keresztülvitelénél nemcsak az a cél vezeti, hogy a jelenlegi súlyos gazdasági viszonyok által parancsolt és most minden téren megnyilvánuló, úgynevezett racionalizálás az árvaszék adminisztrációjában is érvényesüljön, hanem főképp az az aggodalom, nehogy a fentemlített egyes ügykörökben újabban előállott feltűnő emelkedés folytán és az újabb szociális feladatoknak az árvaszék hatáskörébe való utalása következtében az ügymenetben olyan zavarok álljanak elő, amelyek az árvaszék eddigi jóhírnevét veszélyeztetnék és amelyeket megelőzni az árvaszéknek még a háború előtti időkből származó személyzeti hiánya miatt csakis igen komoly, radikális intézkedésekkel lesz lehetséges.

A gyámügyi közigazgatás korszerű reformjához mindenekelőtt törvényhozási és kormányhatósági intézkedésekre volna szükség. A legfontosabb tennivalók volnának e téren az anyagi gyámsági jog reformja, a gyámhatóság szervezeti reformja, a bírói függetlenség biztosítása, az eljárási és végrehajtási jog megalkotása, a fellebbviteli rendszer reformja és az új gyámi ügyviteli szabályzat életbeléptetése. Ezek a reformok volnának a gyámhatósági közigazgatás gyökeres racionalizálásának legfőbb és legáltalánosabb előfeltételei, ezeknek megteremtése azonban az árvaszék hatáskörén kívül esvén, csupán a kérdések felszínen tartásával (felterjesztések stb. útján) tudja az árvaszék ezeket a nagy célokat közvetve szolgálni.

A teljes ülés tehát ezúttal az ügyintézés és ügykezelés racionalizálása terén csupán azokra az intézkedésekre szorítkozik a fennálló törvények és rendeletek korlátain belül (Á. Ü. Sz. 107. §-a és a 7740/1923. M. E. sz. rendelet), amelyeknek azonnali életbeléptetése közvetlen hatáskörébe tartozik.

A fenti rendelkezésekben gyökerező hatáskörénél fogva tehát az árvaszék az ügyintézés terén a fogalmazói személyzet összes tagjaira kötelező hatállyal a következő irányelvek szigorú szemmel tartását határozza el:

A racionális ügyintézés két fő alapelve a gazdaságosság és a gyorsaság. A teljes ülés álláspontja szerint tehát szakítani kell azzal, hogy az egyes előadók munkateljesítménye az elintézett aktaszámok után ítéltető meg, hanem ezután az érdemileg elintézett ügyek száma és jelentősége lesz irányadó.

A beérkező ügyek gyors és érdemleges elintézésére kell törekedni. Kerülni kell minden felesleges, az ügy érdemi elintézését elodázó ügyszámszaporítást, mert az nemcsak az előadóknak és a kezelőszemélyzetnek munkáját szaporítja, hanem ezenfelül feleslegesen foglalkoztatja a megkeresett hatóságokat, a felhívott ügyfeleket, postát stb. és az ügy gyors elintézését hátráltatja.

A gyors és érdemleges elintézés előfeltétele az ügyek helyes előkészítése. Az előkészítésnek az ügy érdemi elintézéséhez szükséges minden lényeges körülményre

ki kell terjedni. Rögtön az első intézkedésnél arra kell törekedni, hogy az előkészítés kimerítő legyen. Ha az ügyben többirányú előkészítés szükséges, valamennyi intézkedést egyszerre kell megtenni. (Egyszerre többirányú megkeresés, esetleg egyidejű tárgyalás elrendelése.)

Az előkészítés vagy szóbeli (tárgyalás) vagy írásbeli (megkeresés, felhívás).

A tárgyalások kitűzésénél a következőkre kell figyelemmel lenni. A modern perrendtartás főalapelvei közé tartozik a szóbeliség és közvetlenség. Minthogy az árvaszéki ügyek jelentékeny része bírói természetű, a szóbeliség és közvetlenség elvét — a közigazgatási eljárásban szükséges módosításokkal bár — de lehetőleg széles körben alkalmazni kell. Nem szabad huzódogni a szóbeli tárgyalásoktól vagy feleslegesen más hatóság (például kerületi előjáróság) elé utalni az előkészítést. Az ügyet gyorsan és jól előkészíteni rendszerint a felek személyes meghallgatása mellett lehet. Viszont figyelemmel kell lenni arra, hogy a félnek drága az ideje, munkát mulaszt, közlekedési költségei vannak, a neki küldött levélért portót fizet, mellőzni kell tehát az idézést olyan esetekben, amikor jelentéktelen vagy olyan ügyről van szó, amelynél csak bizonyos bürokratikus formásoknak kell eleget tenni. Minthogy a fél nehezen szorítható arra, hogy az árvaszék előtt megjelenjék, szükséges, hogy az ügyet az előadó a megjelent felekkel már az első alkalommal pontosan és kimerítően letárgyalja, minden lényeges adatot tisztázzon, mert az itt elkövetett hiba vagy felületesség következménye az, hogy újabb előkészítés válik szükségessé, ami új munkát és úgyszaporítást jelent, vagy pedig a hiányos előkészítés következtében nem kellően indokolt véghatározat jön létre, amelyet sokszor a felsőbb gyámhatóság felold. Szükséges ezért a tárgyalások kitűzése alkalmával — amikor az előadónak az ügyiratot úgy is át kell tanulmányozni — a tárgyiraton vagy a fogalmazvány baloldalán pro domo jelzés mellett feljegyezni a tárgyalás célját és azt, hogy mire kell a tárgyalásnak kiterjedni. Ez munkakimélést jelent az előadónak, meggyorsítja a tárgyalás menetét, biztosítja az ügy kimerítő letárgyalását és esetleg helyettesítés esetén megkönnyíti a helyettes munkáját. Elrendeli a teljes ülés, hogy a tárgyalási jegyzőkönyvnek felvétele alkalmával a felek neve mellett foglalkozásukat is fel kell venni, mert erre az adatra az ügy elbírálásánál gyakran szükség van.

A tárgyalási határnap elvileg, vagyis az esetek túlnyomó többségében rövid legyen. Különösen ott, ahol szociális igényt kell kielégíteni (tartás) vagy az ügy gyors elintézéséhez a gyámhatóság alatt álló személynek valamely jelentékeny érdeke fűződik, 8—14 napos, esetleg még rövidebb határidőt kell adni.

A szóbeli előkészítésre elmondottak állnak az írásbeli előkészítésre is. Az írásbeli felhívásoknak vagy megkereséseknek adatszerűleg pontosaknak és kimerítőeknek kell lenniök. Itt nincs helye a túlzott rövidegnek, mert ennek a következménye, hogy a fél vagy a megkeresett hatóság nem ad kimerítő választ és így az ügy előkészítése hiányos lesz vagy elhúzódik.

Az ügy előkészítéséhez tartozik az ügyészi vélemény előzetes kikérése a gyámügyi törvény 179. §-a értelmében, amely előírja, hogy az ügyész minden jogi és peres kérdésben, valamint jogügyletek kötésénél határozathozatal előtt meghallgatandó. Ezzel a rendelkezéssel kapcsolatos az Á. Ü. Sz. 46. §-ának rendelkezése, hogy véleményre az ügydarab az ügyésznek csak akkor adható ki, ha az ügy fel van szerelve, kiegészítve és előkészítve, hogy az ügyész érdemben nyilatkozhatik. Egyben pontosan meg kell jelölni, miről kíván az árvaszék véleményt. Sablónos hagyaték tárgyalási jegyző-

könyvekkel vagy egyéb jogügyletekkel kapcsolatban a helyes gyakorlat az, hogy előzetes vélemény kikérését mellőzni kell, ami az elintézészt jelentékenyen meggyorsítja. Viszont ha a véghatározat az előzetesen kikért ügyészi véleménnyel teljesen egyező, akkor az utólagos ügyészi láttamozásra küldés felesleges. Ilyen esetekben a véghatározat szövegében utalni kell a tisztí ügyész előzetes hozzájáruló véleményére. Mint-hogy azonban egyes bonyolult ügyeknél célszerű, hogy a tisztí ügyész magát a véghatározat szövegezését ismerje, ilyen ügyekben előzetes egyező vélemény esetén is közölheti az előadó a véghatározatot a tisztí ügyésszel; ha pedig a tisztí ügyész előzetes véleményadáskor az ügyiraton megjegyzi, hogy a meghozandó véghatározatnak közlését kívánja, akkor a véghatározatot vele fellebbezési jogának esetleges gyakorolhatása végett közölni kell.

Igen fontos, hogy az előadó az első fokon érdemileg elintézett, de fellebbezett ügyeket megfelelő előkészítés nélkül ne terjessze fel másodfokú elbírálásra. Ha a fellebbező fél olyan lényeges körülményekre hivatkozik, amelyeket az árvaszék a véghatározat meghozatalánál figyelembe nem vett vagy olyan új ténykörülményekre hivatkozik, amelyek bizonyítását a másodfokú gyámhatóság előreláthatólag el fogja rendelni, az ilyen esetekben alkalmazni kell a gyámságitörvény 210. §-át és nem szabad az ügyet előkészítetlenül felterjeszteni másodfokú elbírálás végett, mert ezzel az ügy jogerős elintézése nagy késedelmet szenved, feleslegesen növekedik a másodfokú gyámhatóságnak és az ott előadó ülnököknek a munkája és szaporodik a másodfokú feloldó határozatok száma, ami az elsőfokú gyámhatóság tekintélyének rovására esik, úgy befelé a felsőbb gyámhatóság előtt, mint kifelé a felek előtt.

A fellebbezésre vonatkozó jogszabályok (gy. t. IV. fejezet és 1929. XXX. t.-c. II. rész, I. fejezet) helyes és egyöntetű alkalmazásával kapcsolatban az árvaszék teljes ülésének a következő az álláspontja:

A fellebbezést elsősorban az árvaszéknek kell elbírálni abból a szempontból, vajjon a fellebbezés: 1. megengedett-e és kellő határidőben érkezett-e? Nem tekintendő-e előterjesztésnek? Ehhez képest az árvaszék a fellebbezést vagy hivatalból visszautasítja vagy másodfokú elbírálás végett felterjeszti vagy a gy. t. 210. §-a értelmében előterjesztésnek tekinti. Az utóbbi esetben az árvaszék vagy: 1. nyomban új (hatályon kívül helyező, vagy megváltoztató) véghatározatot hoz, vagy 2. a lényeges ténykörülmények tisztázása végett bizonyítási eljárást rendel (tárgyalás, hivatalból nyomozás stb.). Ha az árvaszék a fellebbezést előterjesztésnek tekinti és további bizonyítási eljárást rendel, akkor — amennyiben véghatározatát egyidejűleg kifejezetten hatályon kívül nem helyezi — a megtámadott véghatározat hatályos és esetleg végre is hajtható. A bizonyítási eljárás befejezése után az árvaszék vagy fenntartja a megtámadott véghatározatot és a fellebbezést felterjeszti vagy a véghatározatot hatályon kívül helyezi (esetleg módosítja) és megfelelő újabb véghatározatot hoz.

Szükséges, hogy az ügyiratok az ülnöki és elnöki revízió, továbbá a helyettesítések és esetleg a másodfokú gyámhatóság előtti előadás könnyebbsege szempontjából könnyen áttekinthetők legyenek. Ezért nyomatékosan elrendeli a teljes ülés, hogy az előadók minden gyámhatóság alatt álló vagyonos kiskorú vagy gondnokolt ügyiratához gyámi ívet készítsenek és azon az adatokat pontosan jegyezzék fel és esetről-esetre egészítsék ki. De elhatározta egyúttal a teljes ülés azt is, hogy ezután a bonyolult ügyekben a tényállásról, a függő kérdésekről kivonatot kell készíteni és azt a gyámi ív mellé kell csatolni. A gyámi ívet és a hozzácsatolt néhány olyan iratot, amelyeknek

gyakran kéznél kell lenni (születési anyakönyvi kivonatok, leltár, hagyatéki osztálykivonat, telekkönyvi bekebelező végzés, számvetőségi vagyontkimutatás, a gyámpénztárban kezelt vagyon állagáról), az iratcsomóban felül, a legutolsó iktatmány alatt kell tartani. Ezeknek a rendelkezéseknek betartása magának az ügy előadójának is nagy könnyebbségére szolgál intézkedései megtételénél.

Az ügyintézés terén követendő irányelvek és eljárás tekintetében egyebekben utal az árvaszék az Á. Ü. Sz. III. fejezet II. Cím alatt foglaltakra és különösen a követendő rendelkezések szigorú szem előtt tartására utasítja az előadókat: »az elintézési tervezet lehetőleg rövid, világos, szabatos és magyaros legyen. A szükség-telen, gyakran csak az ügyszám szaporítására, nem pedig az ügy elintézése végett történő közbeeső intézkedések tilosak. Általában arra kell törekedni, hogy az ügy mielőbb és minél kevesebb közbeeső intézkedéssel legyen befejezhető.«

A tárgyalásra idézésnek megfelelő mintalappal rövidúton kell a jövőben történnie. Az ügy közvetlen előadója röviden feljegyzi az ügyiratra, hogy melyik napnak, milyen órájára tűzött ki tárgyalást, esetleg kiket idézett és ugyanakkor az idézéseket kitölti vagy kitölteti, aláírja és expedíálásra kiadja. Az eredeti akta, mint tárgyalási darab formális elintézés nélkül a tárgyalási napok szerint csoportosítva az előadónál marad. Az idézési mintalapokat úgy kell elkészíteni, hogy azok meg nem jelenés esetére a szankciót is tartalmazzák. A szükséghez képest különböző szövegű idéző mintalapok készíthetők; olyanok is, amelyek nem határozott napra, hanem bizonyos határidőn belüli megjelenésre szólnak. A rövidúti idézés a tárgyirat iktatószámát viseli »ad« megjelöléssel. A rövidúti idézéstől csak egyes olyan esetekben van eltérésnek helye, amikor a tárgyalás kitűzésével egyidejűleg ugyanazon határozatban más intézkedéseket is tesz az árvaszék.

A rövidúti idézés rendszerének szembeszökőek az előnyei. Az idézés még azon a napon kézbesíthető, tehát rövid határnapot lehet kitűzni. Az iratcsomó ott marad az előadónál, míg a régi rendszer szerint egy teljes körforgást végezve számos kézen keresztül több könyvbe beírva kerül vissza az előadóhoz. A rövidúton idézés folytán felvett jegyzőkönyvet rendszerint nem kell iktatni, hanem »ad« számhoz jelöléssel a tárgyirathoz kell csatolni és a tárgyirat száma mellett kell elintézni. Ez a rendelkezés különösen azokra a jegyzőkönyvekre vonatkozik, amelyek egyszerű előkészítő adatokat tartalmaznak. Az olyan jegyzőkönyvek azonban, amelyeknek tartalma ügydöntő jelentőségű, például örökbefogadási vagy egyéb szerződést, kötelező nyilatkozatokat, egyességet stb. tartalmaznak, akkor is iktatandók, ha a felek idézése rövidúton történt.

Ha az idézett fél nem jelent meg, úgy az előadó a meg nem jelenésről jelentést vezet a tárgyiratra és a szükséghez képest újabb idézést bocsát ki vagy egyéb intézkedést tesz. Tekintettel a gyermekvédelmi, tartási stb. tömeges idézések nagy számára, a beérkezett jegyzőkönyvek iktatásának mellőzése több ezer iktatás megtakarítását jelenti évente.

Az írásbeli felhívásoknál és megkereséseknél, az egyszerűbb sablónos és tömeges ügyeknél széles körben alkalmazni kell a tudakozólapokat. A tudakozólapok használatára az Á. Ü. Sz. 134. §-ában foglalt rendelkezések nyújtanak módot. Az árvaszék gyakorlata a tudakozólapok alkalmazását, különösen a gyermekvédelmi osztályban, eddig is ismerte és mivel ez a rendszer a közel 22 esztendő gyakorlat tapasztalatai szerint teljesen bevált és az eljárás egyszerűsítésére és gyorsítására

nagyon alkalmasnak bizonyult, ennek a rendszernek nagymértékű kibővítését határozza el az árvaszék, mint az egyszerűsítésnek és a felesleges bürokratikus munka csökkentésének egyik legalkalmasabb eszközét és módját. Az eddig használatos néhány tudakozólap-mintán kívül új tudakozó mintalapokat vezet be az árvaszék, amelyek az eddigi rendes megkereséseket lesznek hivatva pótolni. A tudakozólapok alkalmazását kiterjeszti az árvaszék a jövőben tartási ügyekben a gondnokolt vagyoni és egyéb viszonyainak megállapítására, elhagyottsági ügyekben a hozzátartozók vagyoni és kereseti viszonyainak megállapítására, a menhelytől egyes adatok bekérésére; tudakozólap formájában lehet a feleket felhívni születési adatok, lakcímek, községi illetőségi adatok bejelentésére stb. és használhatók nyomtatott szövegnélküli tudakozólapok, amelyeken a kérdéseket az előadó tölti ki. Egyes tudakozólapok válaszos levelezőlap formájában is készíthetők. Ha az előadónak írógép áll rendelkezésére, a tudakozólap másodpéldányát fogalmazvány helyett, illetve tájékoztatóul az iratokhoz csatolhatja.

Tekintettel arra, hogy a rövidüti idézések és tudakozólapok csak egyszerű előkészítő intézkedéseket tartalmaznak, azoknak ülnöki aláírását a teljes ülés mellőzhetőnek tartja és az ilyen intézkedések aláírására az összes előadókat felhatalmazza.

A visszaérkezett tudakozólapot vagy idézést iktatás nélkül kell az előadóhoz juttatni. Az előadó a tudakozólapot a tárgyrathoz csatolja és a további intézkedést a tárgyrat száma alatt teszi meg. Ha a tudakozólap a megszabott határidő alatt a válasszal kitöltve nem érkezik vissza, úgy az előadó ezt a tárgyraton feljegyzi és azután a szükséghez képest teszi meg az ügyben a további intézkedéseket.

Mivel a rövidúton történt idézés folytán felvett jegyzőkönyvek és a visszaérkezett tudakozólapok rendszerint nem esnek iktatás alá, abból a célból, hogy a jegyzőkönyvnek vagy tudakozólapnak rövidúton az iratokhoz csatolása megállapítható és ellenőrizhető legyen, minden ügyirat mellett egy megfelelő mintalapot kell tartani és azon a nem iktatott ügyirat beérkezését az alapszám és kelet és az ügyirat minőségének jelzésével fel kell tüntetni. Ez a feljegyzés pótolja az iktatást.

A tudakozólap-rendszerrel az árvaszék ugyancsak gyorsítja az eljárást, nagyszámú új iktatást és leírást takarít meg és ugyancsak nagyszámú nyilvántartást (scontrot) is.

Az árvaszéki iktatmányok számát a legnagyobb mértékben a nyilvántartói jelentések szaporíttják. A nyilvántartások eddigi rendszere rendkívüli terhet jelent úgy az előadókra, mint a kezelőszemélyzetre. Ennek a rendszernek a megszüntetésére az árvaszék teljes ülése szigorú betartás kötelezettsége mellett következőket rendeli.

Nyilvántartást rendelni csak feltétlenül indokolt és szükséges esetben szabad. A nyilvántartás rendelésnél naptárilag meg kell jelölni a nyilvántartási határidő utolsó napját s pontosan meg kell jelölni a nyilvántartottat. A határidőt úgy kell megállapítani, hogy az eset körülményei szerint lehessen számítani arra, hogy a határidőre a nyilvántartott meg tud és meg fog felelni. Nem szabad a nyilvántartói jelentést úgy elintézni, hogy irattárba tesszük és újabb határidőt rendelünk azzal, hogy egy bizonyos meghatározott idő múlva jelentés teendő. A határidőt úgy kell kitűzni, hogy ha a nyilvántartott nem felelt meg és a skontrojelentés beérkezett, akkor feltétlenül intézkedünk is; tehát sürgetünk vagy más intézkedést teszünk.

A nyilvántartói jelentések csökkentésére már ezúttal elrendeli az árvaszék, hogy a vagyontalan haláleseteknél, amennyiben a gyámrendelés vagy a t. és t. gyám

megerősítése a halálesetfelvétel beérkeztekor nem történhetik meg azért, mert meg kell várni az előjáráságtól a születési anyakönyvi kivonatok beérkezését, a jövőben úgy kell eljárni, hogy a halálesetfelvételi íveket nem teszi az előadó az eddigi rendszer szerint nyilvántartással irattárba, hanem 30—60 napig külön számsorban kezelve magánál tartja. Ha a születési bizonyítványok ezen határidőn belül beérkeznek, intézkedik a gyámrendelés, illetve gyámi megerősítés iránt, ellenkező esetben intézkedést tesz a születési anyakönyvi kivonatok beszerzése iránt.

Azokat az iratokat, amelyekben rövidíti tudakozólapot küldött ki az előadó, a fentebbiek szerint félretett halálesetfelvételi ívekkel együtt számsorba rakva külön kell kezelni. Az egy naptári hónapban összegyűlt anyagot le kell zárni és további egy hónapig félretenni.

Ennek az időnek leteltével intézkedni kell azokban az ügyekben, amelyek az előadónál bennmaradtak azért, mert a tudakozólap, bejelentőlap vagy születési bizonyítvány nem érkezett be.

Minthogy évtizedes tapasztalat szerint a nyilvántartás helytelen gyakorlata idézi elő a legtöbb felesleges munkát, emeli az ügyforgalmat és a helytelen bürokratizmusra a legtöbb alkalmat ad, ezért a racionalizálás másik legeredményesebb tényezőjének tekinti az árvaszék a nyilvántartások okszerű és egységes vezetését.

Azoknál az előadóknál, akiknek írógép áll rendelkezésükre, egyszerűbb ügyekben a fogalmazványt az előadó ülnök hozzájárulásával úgy lehet elkészíteni, hogy annak másod- és többi példányai kiadmányként szerepelhessenek. Az írógéppel dolgozó előadónál ez a rendszer nem jelent munkatöbbletet, a segédhivatali leírókat pedig jelentékenyen tehermentesíteni fogja. Egyébként ezt az újításnak látszó intézkedést már az Á. Ü. Sz. is ismeri (63. §.).

A pénztári igazgató javaslata alapján kimondja az árvaszék, hogy azoknál a hosszabb határozatoknál, amelyek utalványozást is tartalmaznak, a határozatnak utalványozó részét lehetőleg el kell különíteni és úgy kell megszövegezni, hogy csupán az erre vonatkozó rendelkezés mint külön utalvány küldessék meg a számvevőség és a pénztár részére.

Az árvaszéken már régen működnek az ügyek természete szerint alakított ügyosztályok (gyermekvédelmi, házassági osztály) és azok jól beváltak. A teljes ülés véleménye szerint további, az ügyek természete szerinti osztályok alakítása a tömeges ügyek racionális intézését elősegítené a munkamegosztás elvének érvényesülése folytán. Az egyes ülnökök a nehezebb és nagyobb felelősséggel járó, de kisebb számú ügyek közvetlen intézése mellett egy-egy az ügyek természete szerint alakított osztály vezetésével vehetnének részt a tömegesebb munka irányításában és ellenőrzésében. Az egyes osztályokat vezető ülnökök így bizonyos természetű ügyekkel behatóbban foglalkozván, az illető ügyek racionális intézésére megfelelő joggyakorlatot és ügyintézési rendet alakíthatnának ki. A fiatalabb előadók az egyes ügycsoportokban bizonyos időt felváltva tölthetnének és így alaposabb kiképzésben részesülhetnének.

Ilyen osztály volna elsősorban a törvényes gyermektartási ügyek osztálya. A tartási ügyek folyton szaporodnak és az árvaszék munkájának mind jelentékenyebb részét teszik. Ezeknek az ügyeknek gyors és jó elintézése ma már ugyanolyan szociális szükséglet, mint a házasságon kívül született gyermekek jogvédelme.

A tartási ügyek nagy tömegét a szegényebb néposztályhoz tartozó gyermekek ügyei teszik. Ezek a tömegesen jelentkező és nagy vonásokban hasonló ügyek egy

ügyosztályban egységes irányítás mellett célszerűen, jól és gyorsan intézhetők. Nem minden tartási ügy, hanem a hasonló természetű és rendszerint nehezebb bizonyítási eljárást nem igénylő ügyek tömege volna így csoportban intézhető. Ide kerülnének az állandó alkalmaztatású apák, köz- és magántisztviselők, ipari és kereskedelmi alkalmazottak, munkások stb. gyermekeinek tartási ügyei. Ezenkívül egy csoportban volnának egyesíthetők a vagyontalan halálesetekkel kapcsolatos ügyek és a vagyontalan ideiglenes gondnokoltak ügyei. Külön osztályban volnának intézhetők a kis és közepes hagyatéki ügyek. Az osztályalakításra vonatkozó intézkedések árvaszéki elnöki hatáskörben tehetők meg, miért is a teljes ülés ez irányban intézkedéseket nem tesz, csak álláspontját szegezi le a tekintetben, hogy az egyszerűsítésnek ez is egyik alkalmas módja, amint azt az árvaszéknél az 1910. évben felállított gyermekvédelmi osztály, majd később a házassági ügyek, útlevél-, kivándorlási- és vallásváltoztatási ügyek egyöntetű elintézésére létesített csoportok eddigi működése eredményesen bizonyítja.

Az árvaszék teljes ülése az árvaszéki mintalapokat revízió alá fogja venni és azokat a mai joggyakorlatnak és az ebben a határozatban lefektetett elveknek és rendelkezéseknek megfelelően át fogja alakítani.

Célszerűnek tartja az árvaszék az ügykezelés egész rendszerének gyökeres átalakítását. A legraktikusabbnak látszik a modern irodai adminisztrációban mind szélesebb körben alkalmazott kartotékrendszer bevezetése. Ennél a rendszernél a névmutatót és esetleg az ügykönyvet (iktató) is szekrényekben elhelyezett és szoros betűrendben kezelt repülőlapok helyettesítenék. Ezeknek a lapoknak a kezelése a nehézkes nagy könyvek kezelésénél sokkal egyszerűbb volna és feleslegessé tenné az egyik évből a másikba átfutó anyagnak minden évben új könyvekbe átvezetését, az újévi ügynevezett kapcsolásokat stb. és úgy munkában, mint anyagban nagy megtakarítást jelentene.

Minthogy azonban ez a rendszerváltoztatás egyrészt az ügyviteli szabályok lényeges megváltoztatását, tehát kormányhatósági hozzájárulást is, másrészt pedig körültekintő és minden részletre kiterjedő előkészítést igényel, az árvaszék teljes ülése ezzel a kérdéssel kellő előkészítés után fog foglalkozni.

Ezidőszerint az árvaszék az ügykezelés terén az azonnal bevezetendő következő részletintézkedéseket teszi, illetve a korábban tett ilyen intézkedéseket megújítja, mivel egyes rendelkezések az idők folyamán feledésbe mentek.

A kiadványok közül ezentúl a határozatot hozó ülnök csupán a felterjesztéseket és az okiratok záradékait írja alá sajátkezű aláírással, az egyéb érdemleges kiadványok ugyanúgy kiadványozandók, mint a nem érdemleges határozatok, kivéve mégis a pénztárnak szóló utalványpéldányt, amelyet a határozatot hozó ülnöknek vagy helyettesének ezentúl is sajátkezűleg kell aláírnia. Az okirati záradékok közül a jegyzőkönyvbe foglalt örökbefogadási szerződések záradékai — az eddigi rendelkezéseknek megfelelően — szintén nem kerülnek ülnöki aláírás alá. Az ülnöknek joga van azonban arra, — ha bármi okból annak szükségét látja — a kiadványokat sajátkezű aláírással bekívanni.

Ez az egyszerűsítés a 7740/1923. M. E. számú rendelet végrehajtása tárgyában hozott és tudomásulvétel végett a m. kir. belügyminiszterhez felterjesztett 541/1923. eln. számú teljes ülési határozat rendelkezéseinek elvben megfelel és csupán az ottani rendelkezések kiterjesztését foglalja magában.

A segédhivatal vezetője gondoskodik arról, hogy a véghatározatok jogerőre emelkedésének bejelentésével megbízott mindenkori hivatalnok az erre vonatkozó szabályokra részletesen kioktattassék.

*

A múlt év nyarán hozott és itt kivonatossan ismertetett teljes ülési határozat a célszerű rendelkezések egész sorát foglalja magában, amelyek arra hivatottak, hogy az árvaszék ügyintézését, a lehetőségek keretein belül, korszerűen átalakítsák és ezzel a gyámügyi közigazgatást elsőfokon gazdaságosabbá, egyszerűbbé és gyorsabbá tegyék. Minthogy azonban ennek a határozatnak a gyakorlatban való érvényesülése több előkészítő intézkedést tett szükségessé, így különösen a nagyszámú mintalapok szövegének teljes átdolgozását, másrészt az év közepe — részben kezelési szempontból, részben a fogalmazói személyzet nyári szabadságideje miatt — az új rendszer életbeléptetésére nem látszott alkalmasnak, a teljes ülés úgy határozott, hogy fenti határozatát 1933. évi január hó 1-én lépteti életbe. Ennek folytán az új rendszer eredményei csak a folyó évben fognak jelentkezni.

Egyidejűen elrendelte a teljes ülés a segédhivatal munkájának egyszerűsítését, amelynek az a lényege, hogy az iktatókönyvet s a névmutatókönyvet egyesítette s ezzel az iktatást, a vele kapcsolatos kezelési munkát s a felek számára a felvilágosítás adását egyszerűbbé, gyorsabbá tette.

Az ismertetett rendelkezések mind a fogalmazási, mind pedig a kezelői tevékenység terén a munka módszerében és ütemében az évtizedek óta megszokott rendszertől olyan mélyreható eltérést jelentettek és kívántak, aminőt az árvaszék 55 éves fennállása óta talán az 1903. évi általános ügyvitelmódosítás és részben a gyermekvédelmi osztálynak 1910-ben történt megszervezése idézett elő. Ezért az új rendszerre való zavartalan áttérés érdekében minden szükséges és célszerű intézkedés megtörtént.

b) *A tudakozó iroda működése.* A racionalizálás célját szolgáló intézkedések közül a legelső volt az árvaszék tudakozó irodájának megszervezése.

Az elnök javaslatára a teljes ülés még 1931. évi április hó 25-én elhatározta, hogy »tájékoztató és kérelemfelvevő irodát« állít fel. Erre az intézkedésre alkalmul szolgált a polgármester 52.188/1933—I. számú rendelete, amely a felek fogadását szabályozta és amely rendelet a munkaidő jobb kihasználhatása szempontjából, különösen a tárgyalásokkal amúgy is túlterhelt árvaszék fogalmazói személyzetére nézve igen nagy könnyítést jelentett volna, azonban az árvaszék ügykörének természete szempontjából az mereven keresztül vihető nem volt. Az árvaszéknél megjelenő felek jórésze ugyanis a szegényebb társadalmi osztályhoz tartozik, akiket szigorúan megszabott hivatalos órákhoz kötni már szociális szempontból sem volt méltányos.

Ezért ebben a külön irodában naponként felváltva a fiatalabb előadók teljesítenek szolgálatot, akik megadják az odaforduló feleknek a szükséges felvilágosításokat és tanácsokat és amennyiben az előadott konkrét eset intézkedésre alkalmasnak látszik, a kérelmet azonnal jegyzőkönyvbe foglalják. Ezáltal a fogalmazási személyzet részére biztosítani lehetett, hogy munkaidejüket jobban kihasználhassák, az árvaszék pedig a jogsegélyt kereső, szegény és jogtudatlan félnek nemcsak a rendelettel meghatározott órákban állott rendelkezésére. Ez az intézkedés mind a két célt biztosította és az iroda közel kétévi működéséről megállapítható, hogy az teljesen bevált.

Az iroda közvetlen irányítását egyik ülnök látja el. Az iroda működéséről naponként pontos statisztikai feljegyzést készít és ennek alapján készült az alábbi téjakoztató kimutatás. E szerint az iroda 1932-ben közel 7000 esetben állt tanácsal, útbaigazítással stb. az ott megjelenő felek rendelkezésére s ezek közül 555 esetben a kérést jegyzőkönyvbe foglalta. Ki kell azonban emelni, hogy a tudakozó iroda csak az ügynevezett új ügyekben veszi fel a jegyzőkönyvet a szegény és járatlan felek kéréseiről. Azokban az ügyekben, amelyeknek már van előzménye, az ügy előadója foglalja írásba a szegény felek újabb kéréseit. Ezeken felül a házassági és útlevélyügyekben a jegyzőkönyveket az illető osztály veszi fel.

A tudakozó iroda 1932. évi működése.

H ó n a p	Az iroda a felek kérését jegyzőkönyvbe foglalta								Az iroda szóbeli felvilágosítást adott
	törvényes kk.			gyámság és gondnokság	örökbe-fogadás	gyermek-védelmi	egyéb	összesen	
	tartása	látha-tása	elhelye-zése						
ü g y é b e n					ügyekben				
Január	27	1	—	3	5	5	14	55	529
Február	9	1	—	2	2	1	5	20	328
Március	15	—	2	3	2	3	8	33	515
Április	15	—	3	3	3	5	8	37	592
Május	21	1	5	—	4	—	8	39	495
Június	25	3	4	1	5	1	24	63	557
Július	22	—	1	4	6	11	4	48	542
Augusztus	30	1	2	5	6	5	7	56	528
Szeptember	28	1	1	3	6	2	12	53	578
Október	28	2	3	1	3	1	40	78	545
November	23	2	4	5	3	2	3	42	553
December	14	—	3	4	4	2	4	31	433
Összesen	257	12	28	34	49	38	137	555	6.195

c) *A nagyobb ügycsoportok szerint alakított osztályok.* A teljes ülésnek álláspontja szerint kívánatos az ügycsoportok természete szerint osztályok alakítása, mert ez a rendszer, a munkamegosztás elvének érvényesülése folytán, elősegíti a tömeges ügyek célszerűbb intézését. Az egyes ülnökök a kisebbszámú, bonyolultabb ügyek személyes intézése mellett egy-egy ilyen osztály vezetésével vehetnének részt a tömegesebb munka irányításában s ennek során az egy csoportba tartozó ügyek racionálisabb intézésére megfelelő gyakorlatot és rendszert alakíthatnának ki.

Ez a szempont bizonyos mértékig már régebben is érvényesült az árvaszék munkarendjében és ügyintézésében, amikor még szó sem volt az ügynevezett racionalizálásról. Ugyanis hasonló megfontolás alapján állította fel a teljes ülés 22 évvel ezelőtt a gyermekvédelmi osztályt; 1921-ben a házassági és útlevélyügyek osztályát s most a racionalizáló intézkedések során elsősorban szükségesnek látszott a törvényes gyermekek tartási ügyeit intéző osztályt megszervezni. Ezt az intézkedést a szükséghez és a lehetőséghez képest követni fogja más ügycsoportok kialakítása.

1. *A gyermekvédelmi osztály.* Ennek működéséről alább külön fejezet számol be, mert a gyermekvédelmi ügyek már hosszabb idő óta számban és jelentőségben az árvaszék munkájának egyik legfontosabb részét teszik.

2. A házassági, útlevel- és vallásváltoztatási ügyek osztálya. A házassági ügyek egy részében a törvény által kívánt formaságok megkönnyítésére vonatkozó és még a háború folyamán életbelépett kormányrendeletek részben ma is hatályban vannak és úgy ezeknek a jogszabályoknak az alkalmazásánál, mint a kiskorúaknak az elszakított területekre és külföldre való utazásához szükséges útlevelek megszerzésénél az árvaszék hozzájáruló intézkedésére igen gyakran van szükség.

Ezekben az ügyekben az eljárás megkönnyítése és gyorsítása céljából még 1921-ben létesített osztály célszerű működése lehetővé tette, hogy az érdekeltek szükség esetén még a kérelem előterjesztésének napján kézhez vehessék az árvaszék határozatát.

1932-ben a helyesebb munkamegosztás céljából ennek az osztálynak irányítását ellátó ülnök intézkedési jogkörébe utalta az elnök az eddig is külön csoportosított vallásváltoztatási ügyeket.

Ennek az osztálynak működéséről az alábbi kimutatás tájékoztat:

Házassági ügyek.

Az osztály a kérést jegyzőkönyvbe foglalta	605	esetben
A szülők és a házassághoz beleegyezést kérő kiskorú között az ellentétet az osztály kiegyenlítette és ezzel az ügy megszűnt.....	22	«
Véghatározat	435	«
Egyéb intézkedés (r. ú. idézés, telefonon stb.)	701	«

Kivándorlási ügyek.

Az osztály a kérést jegyzőkönyvbe foglalta	50	«
Véghatározat	50	«

Útlevelváltási ügyek.

Az osztály a kérést jegyzőkönyvbe foglalta	413	«
Véghatározat	413	«
Egyéb intézkedés	50	«

Vallásváltoztatási ügyek.

Beérkezett kérelem (kérvény, jegyzőkönyv)	36	«
Véghatározattal kedvező elintézkést nyert	34	«
Véghatározattal elutasított jogalap hiányában	2	«

3. A törvényes kiskorúak tartási ügyeinek osztálya. A tartási ügyek folyton szaporodnak és az árvaszék munkájának mindjelentősebb részét alkotják. Ezeknek az ügyeknek gyors és jó elintézése ma már ugyanolyan szociális szükséglet, mint a házasságon kívül született gyermekek jogvédelme. A tartási ügyek nagyobb csoportját a szegényebb társadalmi osztályokhoz tartozó gyermekek ügyei teszik.

Ezek a tömegesen jelentkező és nagy vonásokban hasonló ügyek egy osztályban, egységes irányítás mellett, célszerűen, jól és gyorsan intézhetők. Az árvaszék eddig is súlyt helyezett arra, hogy ezekben az ügyekben az előkészítő eljárást az előadók a lehetőséghez képest gyorsan lefolytassák és az érdekeltek mielőbb véghatározathoz jussanak, ami az utóbbi években rendszerint 3—4 hónapon belül meg is történt.

Az ügyviteli szabályokhoz alkalmazkodó eddigi kezelési és ügyintézési rendszer mellett ennél jobb eredmények csak kivételesen voltak elérhetők. A racionalizáló intézkedéseknek azonban épen az volt az egyik célja, hogy ezekben az ügyekben az eljárást még gyorsabbá tegyék és elérjék azt, hogy az érdekelték rendszerint hat héten belül véghatározatot kapjanak. Ennek a biztosítása céljából a múlt évi november 12-én elrendelte az elnök a törvényes gyermektartási ügyek osztályának megalakítását. Nem minden tartási ügy, hanem a hasonló természetű és rendszerint nehezebb bizonyítási eljárást nem igénylő ügyek tömege kerül ilyen egységes irányítás alá. Ezek alapján ez az osztály fogja intézni az állandó alkalmaztatású atyák, köz- és magántisztviselők, ipari és kereskedelmi alkalmazottak és munkások gyermekeinek tartási ügyeit. Az osztályban egy ülnök vezetése alatt két fogalmazó és két segéd-fogalmazó dolgozik, akik azonban egyéb ügyeket is intéznek, nehogy a túlságos specializálódás egyoldalúvá tegye őket. Minthogy az osztály működését a kellő előkészítés után csak december havában kezdhette meg, tevékenységéről részletes jelentés még nem áll rendelkezésre.

d) *Az érdemi intézkedések kimutatása ügycsoportok szerint.* Az árvaszék új irányú munkamódszerének helyes kialakítása és továbbfejlesztése érdekében a múlt év elejétől kezdve az érdemi munkát jobban feltüntető és ellenőrizhető statisztikai adatgyűjtés indult meg. Az ebből összeállítható anyag szemléltetőbb tájékoztatást nyújt arról a sokoldalú munkateljesítményről, amelyet az árvaszék jogvédelmi, jogszolgáltatási és szociális téren kifejtett, ezenfelül hasznos szolgálatot tehet egyes szakkérdések tudományos feldolgozása vagy anyagi és eljárási reformok előkészítése alkalmával.

A fentemlített új statisztikai adatgyűjtés alapján a következők állapíthatók meg:

1932. évben az árvaszék előtt folyamatban volt 32.686 önálló ügy ;

az ügyekben az összes iktatások (kérvények, jegyzőkönyvek, átiratok, nyilván tartó jelentések stb.) száma összesen 114.781 ;

érdemi határozatot (véghatározatot) hozott az árvaszék 17.810-et.

E szerint tehát az önálló ügyeknek több, mint a felére (54-5%) esik érdemi intézkedés. Ha figyelembe vesszük, hogy az árvaszékhez beérkező ügyeknek nem kis része olyan természetű, amelyekben nincs szükség érdemi intézkedésre, hanem csak tudomásulvételre, nyilvántartásra, megkeresés folytán vizsgálatra, értesítésre stb., akkor ez az arányszám kedvezőnek mondható s azt mutatja, hogy az egyéb ügyekben az árvaszék számbelileg is jelentékeny érdemleges munkát végzett.

A fenti adatok további összevetéséből az tűnik ki, hogy az összes iktatmányoknak csak 15-5%-ában volt szükség érdemi intézkedésre (véghatározatra). Itt félreértések elkerülése végett ki kell emelni, hogy a véghatározattal elintézt 15-5% nem azt jelenti, mintha az iktatmányok többi része nem lenne végleg elintézve. Ugyanis az iktatmányoknak s ezzel esetleg az egész ügynek végleges elintézése történhetik úgynevezett nem érdemi (kurrens) intézkedéssel, ha tudniillik az ügy természete csak ilyet kíván, például egy bírósági megkeresés egyszerű válasziratot vagy egy vidéki árvaszéki átirat egy ittlakó személy jegyzőkönyvi meghallgatását.

Az új ügyintézési rendszerben csökkenni fog az iktatások száma és emelkedni fog az érdemi intézkedések arányszáma.

Törvényes kiskorúak tartási, elhelyezési és láthatási ügyei.

Beérkezett összesen	1.431	darab
Tartási ügyben véghatározat	746	«
Elhelyezési ügyben véghatározat	159	«
Láthatási ügyben véghatározat	79	«
Egyesség jött létre	286	«
Egyéb intézkedés (áttétel, megszűnt stb.)	40	«
Folyamatban van	121	«

Az árvaszék megállapított tartásdíjat:

83 esetben	havi	20 pengőn alul
602 «	«	20— 50 pengőig
79 «	«	50—100 «
18 «	«	100—150 «
10 «	«	150 pengőn felül

792 esetben összesen havi 28.455 pengő tartásdíjat állapított meg az árvaszék. A 792 esetben azok az ügyek is bennfoglaltatnak, amelyekben a szülők a gyámhatósági eljárás során egyességet kötöttek s ezt az árvaszék végrehajtható véghatározattal tudomásul vette.

A megállapított legkisebb tartásdíj havi hat pengő, a legnagyobb pedig havi 800 pengő volt.

Hagyatéki ügyek.

Beérkezett összesen	1.374	darab
Jóváhagyó véghatározat	1.305	esetben
Pótlásra a kir. közjegyzőhöz	15	«
Áttéve az illetékes árvaszékhez	12	«
Egyéb intézkedés	5	«
Folyamatban van	37	«

Adásvételi és egyéb jogügyletek.

Beérkezett összesen	728	darab
Jóváhagyó véghatározat	689	esetben
Jóváhagyást megtagadó véghatározat	10	«
Egyéb intézkedés (pótlás, áttétel)	5	«
Folyamatban	26	«

A fenti 728 ügy nem foglalja magában az örökbefogadási és tanoncszerződéseket s a házasságon kívüli gyermekek tartási egyességeit.

Törvényes kiskorúak örökbefogadási ügyei.

Beérkezett összesen	192	darab
A szerződést az árvaszék foglalta jegyzőkönyvbe	111	esetben
A szerződést a felek mutatták be	81	«
A szerződést az árvaszék jóváhagyta	146	«
Kormányhatósági megerősítés történt	128	«
Egyéb intézkedés (áttétel stb.)	12	«
Folyamatban	34	«

Nagykorúsítási ügyek.

Beérkezett kérvények száma	678	darab
Nagykorúsító véghatározat	672	«
Elutasító véghatározat	6	«

Ezen statisztikai adatok alapján még a következők állapíthatók meg :

A gyermekvédelmi ügyek az összes ügyeknek 36·9%-át, a törvényes gyermekek tartási ügyei 4·4%-át, a hagyatéki ügyek 4·2%-át s a jogügyletek 3·9%-át teszik. A statisztika tehát igazolja azt a megfigyelést, hogy a tartási ügyek jelentősége emelkedik az árvaszék ügykörében és számuk meghaladja a valamikor domináló hagyatéki ügyek számát.

Az árvaszéknek 17.810 véghatározata közül a múlt évben mindössze 250-et fellebbeztek meg, vagyis az összes érdemi határozatoknak csak 1·4%-át. Bár a gyámhatóság hatáskörében aránylag kevés a kontenciózus ügy és így oly sok fellebbezésre nem lehet számítani, mint a bírói eljárásban, de a jogorvoslatok csekély száma, továbbá a megváltoztatások (50) és feloldások (8) kis hányada arra mutat, hogy az árvaszék intézkedései kellő színvonalon vannak.

*

Általános jellegű és elvi jelentőségű rendeletek, határozatok. Az 1932. év folyamán a gyámügyi eljárást és az árvaszék ügymenetét érintő több oly kiemelkedő mozzanat (kormányrendeletek, felsőbírószági döntés, árvaszéki teljes ülési határozat stb.) merült fel, amely fontosságánál vagy elvi jelentőségénél fogva többé-kevésbbé részletes ismertetést érdemel.

*

A m. kir. belügyminiszternek 130.200/1932. B. M. számú körrendeletéből a hagyatéki tárgyalási jegyzőkönyvekről a gyámhatóságok részére készítendő másolatok ügyében. Az örökösödési eljárásról szóló 1894 : XVI. t.-c. 71. §-a értelmében a közjegyző a hagyaték tárgyalásának befejezésével az összes iratokat az illetékes járásbírósnak mutatja be ; ha azonban kiskorú vagy gondnokság alatt álló személy van érintve, akkor a gyámhatósághoz teszi át, amely az esetleg létrejött osztályegység jóváhagyásának kérdésében határoz s az iratokat e határozattal kiegészítve az illetékes járásbírósnak küldi meg. Ezt a rendelkezést az 1912 : VII. t.-c. 29. §-a azzal egészíti ki, hogy ha az örökösök között az osztály létrejön, a kir. közjegyző az osztályt úgy veszi jegyzőkönyvbe, hogy az a hagyatékátadó végzésnek kellékeit tartalmazza. A közjegyző a jegyzőkönyvből az osztályt tartalmazó szószertint kivonatot készít annyi példányban, ahány példányban az átadó végzést az érdekelteknek és a hatóságoknak kézbesíteni kell és a kivonatokat az iratokkal együtt bemutatja. Az 1912 : VII. t.-c. életbelépése előtt tehát az árvaszék hivatalból egyáltalán nem kapott másolatot a hagyatéki tárgyalási jegyzőkönyvből, hanem csupán hagyatéki bírósági átadó végzést, amely a tárgyalási jegyzőkönyv tartalmára csak utalásokat tartalmazott. Ma a bíróság, ha a felek között osztályegység jött létre, a közjegyző által e végből elkészített és bemutatott *kivonatos másolatot küld meg az árvaszéknek.* Mint-hogy pedig az esetek túlnyomó részében a felek között osztályegység jön létre, az árvaszék a legtöbb esetben a hagyatéki tárgyalási jegyzőkönyvnek kivonatos másolatát megkapja, minek következtében a *jegyzőkönyv teljes szövegére nincs is szüksége.* Olykor az árvaszéknek mégis szüksége lehet a felügyelete alatt állók érdekeinek védelme szempontjából a hagyatéki tárgyalási jegyzőkönyv teljes szövegére. Ilyen kivételes esetekben indokolt, hogy az árvaszék a hagyatéki tárgyalási jegyzőkönyvet

kiadóhivatala által egész terjedelmében hivatalból lemásoltassa. Ha pedig a tárgyalási jegyzőkönyvnek hivatalból való lemásolása nehézségbe ütközik, viszont a kiskorú vagy gondnokolt *vagyoni viszonyai* a másolási költségek viselését *megengedik és ha a törvényes képviselő is hozzájárul* ahhoz, hogy az a költség a kiskorú vagy gondnokolt vagyonából megtéríttessék, ebben az esetben az árvaszék a tárgyalási jegyzőkönyv hiteles másolatát a kiskorú vagy gondnokolt költségére akár a közjegyzőnél megrendelheti, akár külön díjazásért saját közegeivel elkészíttetheti. Az árvaszéknek mindenestre arra kell törekednie, hogy a másolat minél kevesebb költségbe kerüljön a kiskorúnak vagy gondnokoltnak. A hagyatéki tárgyalási jegyzőkönyvnek az árvaszék megbízásából készített másolatáért járó *közjegyzői díj megállapítása* és a díj fizetésére kötelező határozat hozatala a kir. közjegyzők díjainak szabályozásáról szóló 60.600/1926. I. M. sz. rendelet 33. §-a értelmében a megbízást adó hatóság, vagyis ebben az esetben az *árvaszék hatáskörébe tartozik.*

*

A m. kir. belügyminiszternek 137.757/1932—XI. sz. leiratából az Amerikai Egyesült-Államokba kivándorolt magyar állampolgárok részéről örökbefogadni kívánt kiskorú magyar állampolgárok örökbefogadásának megkönnyítése ügyében. A Katolikus Háziasszonyok Országos Szövetsége azt panaszolta, hogy azokban az esetekben, amelyekben az Amerikában lakó jómódú rokonok hősi halált halt hozzátartozójuknak Magyarországon tartózkodó gyermekét kívánják örökbefogadni, az örökbefogadási eljárás annyira hosszadalmas, hogy a miatt az örökbefogadástól gyakran elállanak. A beadványt a belügyminiszter azzal a kéréssel tette át az igazságügyminiszterhez, hogy tegye megfontolás tárgyává, nem volna-e célszerű a magyar honos kiskorúaknak az Egyesült-Államok polgárai által történő örökbefogadására vonatkozólag legalább magyar részről bizonyos könnyítéseket tenni és a hatóságokat gyorsabb eljárásra kötelezni. Az igazságügyminiszter az ország legnagyobb árvaszékét, a székesfővárosit felhívta, tegyen jelentést arról, hogy ezekben az örökbefogadási ügyekben milyen okok akadályozzák vagy késleltetik a gyámhatósági eljárás lefolytatását és ezeknek az okoknak megszüntetésére a székesfőváros árvaszéke a maga részéről milyen intézkedéseket, illetőleg könnyítéseket hoz javaslatba. Az árvaszéknek jelentésében foglalt arra a megállapításra, amely szerint általánosságban az örökbefogadási szerződés gyámhatósági jóváhagyására irányuló eljárás hosszadalmasságát egyrészt az anyakönyvi kivonatoknak az utóállamokból való megszerzése körül mutatkozó nehézségek, másrészt azok a zavarok okozzák, amelyek a trianoni szerződés állampolgársági rendelkezései következtében állottak elő, a belügyminiszter a következőket jegyezte meg: az anyakönyvi kivonatok megszerzésének említett nehézsége az árvaszék jelentésének megtétele óta lényegesen enyhült. Ez a változás magyar—román és magyar—jugoszláv viszonylatban nyilvánvalóan azzal függ össze, hogy az előbbi viszonylatban az 1926: VI. t.-c.-be iktatott nemzetközi egyezmény 13. §. utolsó bekezdésében foglalt rendelkezés, az utóbbi viszonylatban pedig az 1930: XXXIX. t.-c.-be iktatott nemzetközi egyezmény 31—32. cikkében foglalt rendelkezések nemzetközi egyezmény erejével biztosítják a magánszemélyek részéről kért anyakönyvi kivonatok megküldését s az imént idézett egyezményi rendelkezések igazolt vagyontalanság esetében a kivonatok költségmentes elkészítését és megküldését is. Magyar—csehszlovák viszonylatban az érintett cél érdekét szolgáló

egyezményünk ugyan nincsen, de tapasztalat szerint a csehszlovák kormány az egyes anyakönyvi kivonatoknak megküldésére irányuló megkeresések teljesítése elől nem zárkózik el és az ilyen megkereséseknél számbavehető késedelem alig fordult elő. Egyébként az igazságügyminiszter olyan esetekben, amelyekben valószínűsítve látja, hogy az anyakönyvi kivonatoknak az utódállamokból való megszerzése csak-ugyan rendkívüli nehézségekbe ütközik — hivatali elődeinek e részben követett gyakorlatával egyezően, illetőleg a székesfővárosi árvaszék javaslatának is megfelelően — az örökbefogadási szerződések megerősítésére vonatkozó kormányhatósági jogkörében a személyi adatok igazolására kivételesen más hitelt érdemlő okmányt is elfogad, illetőleg egyes méltányos esetekben a fennálló nehézségekre tekintettel a 3546/1884. I. M. számú rendelet X. pontjában megjelölt valamennyi okmány csatolását nem kívánja meg. A székesfőváros árvaszékének jelentésében említett azokat a nehézségeket, amelyeket a trianoni szerződés állampolgársági rendelkezései az utódállamokhoz átszatolt területen született olyan kiskorúak állampolgárságának megállapítása tekintetében idéztek elő, akiknek szülei a magyar állampolgárság fenntartása iránt nem optáltak és a visszahonosítás útját sem vették igénybe, az igazságügyminiszter is jól ismeri. Idevonatkozólag a belügyminiszternek az igazságügyminiszterrel egyetértőleg álláspontja a következő: a székesfőváros árvaszékének jelentésében említett azt az eljárást, amely szerint abban az esetben, ha az az utódállambeli gyámhatóság, amelynek illetékességét a rendelkezésre álló személyi adatok alapján vélelmezni lehet, az illetékességet elhárítja, a székesfővárosban tartózkodó kiskorúra, mint kétes (vitás) állampolgárságú egyénre nézve a gyámhatósági illetékességet megállapítja, a maga részéről is helyesli, mert ez az eljárás teljesen megfelel a nemzetközi magánjogban általánosan elfogadott és a magyar jogban is érvényesülő annak a szabálynak, amely szerint a kétes és vitás állampolgárságú egyén személyi állapotának körébe tartozó minden kérdésben a lakóhely joga nyer alkalmazást. A székesfőváros árvaszékének az imént vázolt eljárásnál túlmenő azt a javaslatát azonban, hogy ilyen esetekben a tartózkodó hely szerint illetékes magyar gyámhatóság a vélelmezhető külföldi gyámhatóság megkeresése nélkül is megállapíthassa illetékességét, a belügyminiszter elfogadhatónak nem tartja. Ez az eljárás ellentétben állana a kiskorúak gyámságáról szóló s az 1911: XXX. II. t.-c.-be iktatott hágai nemzetközi egyezményrel, amelynek Magyarország s az utódállamok közül Románia is a részese, valamint az idézett 1925: VI. t.-c.-be iktatott magyar—román egyezmény 12. cikkének 2. bekezdésében, illetőleg az 1930: XXX-IX. t.-c.-be iktatott magyar—jugoszláv egyezmény 29. cikkének 2. bekezdésében foglalt azonos tartalmú rendelkezéssel. Ezeknek a rendelkezéseknek sérelmét jelentené ugyanis, ha a tartózkodó hely szerint illetékes magyar gyámhatóság pusztán ama feltevés alapján állapítaná meg illetékességét, hogy az a külföldi gyámhatóság, melyet a rendelkezésre álló adatok alapján a kiskorú illetékes hazai gyámhatóságának lehet vélelmezni, az illetékességet valószínűen elhárítaná. Magyar—csehszlovák viszonylatban itteni megállapítások szerint a csehszlovák gyámhatóságok, nemzetközi egyezmény hiányában is, az idézett hágai egyezményben foglalt nemzetközi jogi elvek értelmében járnak el. Magyar—jugoszláv viszonylatban pedig az idézett magyar—jugoszláv egyezmény életbelépése következtében szintén remélni lehet, hogy a vélelmezett illetékesség alapján megkeresett jugoszláv gyámhatóságok a jövőben nem fognak elzárkózni a trianoni szerződéssel Jugoszláviához átszatolt területen történt szüle-

tésnél fogva jugoszláv állampolgároknak mutatkozó kiskorúak érdekében kötött örökbefogadási szerződések gyámhatósági jóváhagyása elől. Az árvaszék jelentése szerint az utódállamok újabb törvényei értelmében a kiskorú gyámhatósági illetékességét a kiskorú lakóhelye állapítja meg. Ámde még az esetben is, ha az utódállamok belső jogszabályai az 1877: XX. t.-c.-nek a gyámhatósági illetékességről szóló szabályait csakugyan ilyen értelemben módosították, a már említett egyezmények értelmében nem lehet kétséges, hogy az utódállamok gyámhatóságainak az örökbefogadási szerződések jóváhagyására vonatkozó illetékesség tekintetében — épúgy, mint a magyar gyámhatóságoknak — az illetékesség megállapítása előtt a hatáskör kérdésének eldönthetése céljából azt a kérdést kell tisztázni, hogy a kiskorú melyik államnak az állampolgára és csak akkor, ha már megállapítást nyert, hogy a gyámhatósági eljárás a kiskorú állampolgárságánál fogva az illető utódállam hatóságának a hatáskörébe tartozik, kerülhet sor annak a megállapítására hogy az utódállam gyámhatóságai közül az eljárásra melyik az illetékes. Ezek szerint a szóbanlevő kiskorúak örökbefogadása tárgyában követendő gyámhatósági eljárás szempontjából nincs jelentősége annak, hogy az illető utódállam belső jogszabályai értelmében a kiskorú gyámhatósági illetékességét a kiskorú községi illetősége vagy tartózkodó helye állapítja-e meg s a kiskorú községi illetőségének a megállapítása csakis az állampolgárság kérdésében játszik közre. Az állampolgárság kérdésének enyhe elbírálása tekintetében nem fogadható el indokul az az érv sem, hogy az örökbefogadások túlnyomó része házasságon kívül született gyermekek burkolt törvényesítése, amelynél vagyoni jogi kérdések alig jöhetnek szóba s ennél fogva nem kell tartani attól, hogy az állampolgársági kérdéseknek enyhébb elbírálása esetében utóbb jogi bonyodalmak keletkeznek. Az ugyanis, hogy az örökbefogadási szerződést a kiskorú hazai gyámhatóságának kell gyámhatóságilag jóváhagynia, az örökbefogadás jogérvényes létrejövetelének mellőzhetetlen kelléke s legkevesebbé állhat a feleknek az érdekében, hogy az igazságügyminiszter olyan örökbefogadási szerződést erősítsen meg kormányhatóságilag, amelynek jogérvényes létrejöveteléhez a magyar gyámhatóság hatáskörének hiányában kétség fér s ennél fogva az örökbefogadást az érvénytelenség veszélye fenyegeti. Az elmondottak azonban nem zárják ki azt, hogy az igazságügyminiszter, miként eddig, úgy a jövőben is a szóbanlevő kiskorúak állampolgárságának speciális állampolgársági okmánnyal igazolásától eltekintsen s a magyar állampolgárság megállapítását — az ügynek a kiskorú erkölcsi érdekével indokolt gyors lebonyolítását tartva szem előtt — enyhe feltételekhez kösse.

*

A m. kir. belügyminiszternek 131.865/1932. B. M. számú körrendeletéből a gondnokoltak vagyonának leltározása ügyében. Minthogy a gondnokság alá helyezettek vagyonának leltározására vonatkozólag általános érvényű jogszabály mindeddig nincs, a belügyminiszter az egyöntetű gyakorlat biztosítása céljából a leltározásnál követendő eljárást, a leltározásnál igénybevehető becslést, a leltározásért és becslésért szedhető díjakat a 11.000/1928. I. M. sz., továbbá az 50.515/1927. B. M. sz. és a 802/1917. B. M. sz. rendeletekben lefektetett elveknek megfelelően szabályozta.

A leltározás szabályai. A leltározó közeget köteles a gondnokság alá helyezett személy vagyonát hivatalból kinyomozni. E végből még a leltározás megkezdése előtt szerezzen tájékozást a gondnokság alá helyezett személy vagyoni viszonyai

felől, a leltározás alkalmával pedig a jelenlevőkhöz intézett kérdések, helyiszemle, a gondnokság alá helyezett személy családjának, házbeli és viszonyokkal ismerős más személyeknek meghallgatása és egyéb alkalmas adatok beszerzése útján derítse ki a gondnokság alá helyezett személy vagyonának mibenlétét.

A leltározó közeg az ingatlanokra vonatkozó hiteles telekkönyvi kivonatok és egyéb telekkönyvi adatok megszerzése iránt — a szükséghez és lehetőséghez képest — szintén a leltározás megkezdése előtt intézkedjék.

Ingóságok leltározása. Az ingóságok értékéül a közönséges forgalmi értéket kell a leltárba felvenni. Ennek az értéknek a megállapításánál a felek bevallását kell alapul venni.

A következő esetekben azonban az ingóságokat meg kell becsültetni és a leltárba a szakértői becslés útján megállapított értéket kell felvenni:

1. ha az érdekeltek becslést kívánnak;
2. ha az érdekeltek bármely más okból nem tesznek értékbevallást;

3. ha az érdekeltek részéről bevallott értéket maga a leltározó közeg vagy a leltározásnál jelenlevő szakértő vagy az árvaszék a közönséges forgalmi értékekkel megegyezőnek nem találja.

Az ingóságok megbecsülése, illetőleg az érdekeltek által bevallott értékek ellenőrzése végett egy szakértőnek rendszerint jelen kell lennie a leltározásnál.

A szakértőket az árvaszék nevezi ki és esketi fel.

Értékpapírok leltározása. Értékpapírok leltárba való felvételénél meg kell jelölni az értékpapírok nemét, névértékét, kiállításuk helyét és napját, kamatozó értékpapíroknál ezenfelül még a kamatlábakat, valamint azt is, hogy a szelvények és szelvényutalványok megvannak-e?

Sorsolásnak alávetett értékpapíroknál azok számát, névre szóló részvényeknél pedig, ha üres hátirattal nincsenek ellátva, azt is meg kell említeni, kinek a nevére vannak kiállítva.

Az értékpapírokat abban az esetben, ha a budapesti áru- és értéktőzsdén jegyeztetnek, a budapesti tőzsde hivatalos árfolyamjegyzékében jegyzett árfolyammal kell értékelni.

Ha a leltározás napján árfolyamjegyzés nem volt, az azt megelőző legközelebbi jegyzés az irányadó.

Ha az árfolyam gyanánt két érték van feltüntetve, az alacsonyabbat kell alapul venni.

Ha az értékpapíroknak a fent megjelölt módon való értékelése lehetetlen, a névértéket kell alapul venni.

A követelések leltározása. Az érték a leltározás napján fennálló tőkeösszeg a leltározás napjáig számított járulékok hozzászámításával. A járulékokat nem elég csupán a kamatláb és a járulékszámítás kezdő időpontja szerint megjelölni, hanem összegüket is ki kell számítani.

Ha valamely követelés záloggal vagy jelzáloggal van biztosítva, ezt meg kell említeni a zálog vagy jelzálog körülírásával.

Azoknál a követeléseknél, amelyekről az érdekeltek valamelyike azt állítja, hogy behajthatatlanok, a behajtás akadályait meg kell említeni.

Tartozások leltározása. A tartozások felvételénél meg kell jelölni a hitelező nevét és lakását, a tartozás jogalapját, keletkezésének idejét, a tartozásra vonatkozó esetleges okirat keltét, a leltározás napján fennállott tőkeösszeget, a kamatlábat, a lejáratú időt és ki kell számítani a kamathátralékot a leltározás napjáig terjedően.

Ha a tartozás életjáradék vagy évjáradék fizetésére vagy más bizonytalan ideig szakonként teljesítendő szolgáltatásra irányul, külön ki kell számítani a leltározás napjáig lejárt részletek összegét, azután pedig külön tétel alatt fel kell venni a további részleteknek megfelelő tőkeösszeget.

Üzletek leltározása. Ha a gondnokság alá helyezett személy kereskedelmi üzletnek vagy iparvállalatnak egyedüli tulajdonosa, a leltározó közeg az üzleti könyveket azonnal lezárja és a lezárás okát és napját az üzleti könyvekben feljegyzi. Az üzleti könyvek alapján esetleg külön jegyzéket készít, amelyben az üzlet vagy vállalat vagyona részletezendő és megbecsülendő.

Ha a gondnokság alá helyezett személy közkereseti társaság tagja vagy betéti társaságnak bel- vagy kültagja, a leltározásnál elsősorban a társasági szerződést kell figyelembe venni. Ha a szerződés eltérően nem rendelkezik, a gondnokság alá helyezett személy vagyoni illetőségét az utolsó évi mérleg alapján kell a leltárban kiüntetni és a leltárhoz az utolsó évi mérleget másolatban csatolni kell.

Az üzleti könyveknek a leltározás alkalmával való felmutatására a kereskedelmi társaság tagját vagy tagjait a leltározó közeg nem kötelezheti (1875 : XXXVII. t.-c. — kereskedelmi törvény — 36. §-a, 11.000/1928. I. M. 30. §-a).

Ingatlanok leltározása. Ingatlanoknál a leltárba fel kell venni az ingatlanok kataszteri, telekkönyvi, helyrajzi számát; az ingatlan terjedelmét (hány kat. hold és négyszögöl) és művelési ágát.

Épületeknél a leltárban fel kell tüntetni a ház számát a kerület és utca megnevezésével, az épület méreteit és azt, hogy az épület milyen állapotban van.

Az ingatlanok értékének becslés útján való megállapítását minden esetben mellőzni kell, így tehát az ingatlan értékét a leltárba nem kell felvenni.

A leltározásért szedhető díjak. A gondnokság alá helyezett személy 200 P értéket meg nem haladó vagyonának leltározásáért díj nem szedhető.

A 200 pengő értéket meghaladó vagyon leltározásáért 40.000 pengő értékig 1—12 pengő számítható fel.

A 40.000 pengő értéken felül minden további 2000 pengő vagy ennél kevesebb, de legalább 400 pengő érték után 1 pengő szedhető, úgy azonban, hogy a díjak összege 100 pengőnél több nem lehet.

A díjszámítás alapja a vagyonnak leltári értéke a terhek levonása nélkül.

Ha a leltározást a község vagy a város belterületén kívül ugyanazon községhez vagy városhoz tartozó külterületen kell végezni, a leltározót fuvardíjak illetik, amelyek községekben a községi alkalmazottakra nézve is irányadó 1100/1925. M. E. számú rendelet értelmében — a városokban pedig az e részben érvényben lévő városi szabályrendelet értelmében — számíthatók fel.

Ha az utazás az érdekeltek járművén vagy költségén történt, a leltározó fuvardíjat nem számíthat fel.

A gyámhatóság részére hivatalból készítendő másodpéldányért külön díj nem szedhető.

Becslési díjak. Azt a tisztviselőt, akit becslőül kirendelnek, a teljesített becslésért szakértői díj címén az eljárás minden megkezdett napjára akkora összeg illeti meg, amekkora neki a hatályban álló jogszabály (rendelet, szabályrendelet, szolgálati rendtartás) szerint kiküldetése esetében egyszeres napidíj címén jár.

Ugyanez áll azokra a becslőkre, akik nem tisztviselők ugyan, de napidíjuk valamely jogszabállyal van megállapítva.

Ha a becslő nem tisztviselő, szakértői díj címén az eljárás minden megkezdett napjára a IX. fizetési osztályba sorozott állami tisztviselőt napidíj címén megillető összegre van igénye.

Ha az előbbieik értelmében járó becslési díj a megbecsült ingatlan értékéhez, a végzett munka mennyiségéhez vagy a becsléshez megkívánt különös szakértelemhez képest aránytalanul alacsonynak látszik, azt a gyámhatóság méltányos módon felelmelelheti.

*

A hatásköri bíróságnak 1932. június 4-én kelt 1932. Hb. 32/4. sz. határozatából a kiskorú unokák tartásdíjára vonatkozóan. A székesfőváros árvaszéke és a budapesti kir. törvényszék között felmerült hatásköri összeütközést a hatásköri bíróság a rendes bíróság hatáskörének megállapításával szüntette meg.

A hatásköri kérdés eldöntése a jelen esetben attól függött, vajjon az 1930. évi XXXIV. t.-c. 137. §-ában foglalt az a rendelkezés, hogy: »Törvényes kiskorú gyermek elhelyezésének és tartásának kérdésében a gyámhatóság határoz«, — kiterjed-e az unokatartásra is.

A hatásköri bíróság ezt a kérdést nemleges értelemben döntötte el.

Az 1930. évi XXXIV. t.-c. 137. §-a ugyanis kifejezetten csupán a Ppé. 21. §-a utolsó bekezdésének, amely a gyermektartás kérdését a szülővel szemben szabályozta, lépett a helyébe, vagyis csakis és kizárólag a Ppé. 21. §-ának utolsó bekezdését helyezte hatályon kívül. Ebből következik, hogy viszont a Ppé. 21. §-ának első bekezdése, amely az unokatartásra vonatkozik, továbbra is hatályban marad.

Már pedig a Ppé. 21. §-ának első bekezdése idevágóan akként rendelkezik, hogy a gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről szóló 1877. évi XX. t.-c. 11. §-ának az unokatartási ügyeket a gyámhatóság hatáskörébe utaló utolsó és utolsóelőtti bekezdése hatályát veszti, ami által ezekre az utóbbi — nyilvánvalóan magánjogi természetű — ügyekre nézve, amint ezt a Hatásköri Bíróság 1918. HB. 27. és 1921. HB. 42. sz. határozataiban ismételt kimondotta, a rendes bíróság hatásköre helyreállott. Ez a jogi álláspont annál inkább helytálló, mert a Ppé. 21. §-ának utolsó bekezdésében foglalt szabályozás kifejezetten csupán az 1877. évi XX. t.-c.-nek a gyermek és a szülő közti viszonyban felmerült tartásdíjigényre vonatkozó 13. §-a harmadik és negyedik bekezdésének helyébe lépett, s nem egyszersmind a gyámtörvénynek az unokatartást szabályozó 11. §-a utolsó és utolsóelőtti bekezdésében foglalt, szintén gyámhatósági hatáskört megállapító — a Ppé. 21. §. 1. bekezdése által különben is hatályon kívül helyezett — rendelkezések helyébe. Az 1930. évi XXXIV. t.-c. 137. §-a viszont, mint már fentebb említve volt és amint ez a törvényjavaslat miniszteri indokolásából is kitűnik, csupán a Ppé. 21. §-ának imént említett utolsó bekezdésében foglalt rendelkezést váltotta fel és csak ebben a szűkebb körben

— t. i. a szülő és a gyermek egymásközi viszonyában — szabályozza a tartási ügyek tekintetében a hatáskör kérdését.

Ekként az 1930. évi XXXIV. t.-c. 137. §-ában foglalt hatásköri rendelkezés az unokatartásra nyilvánvalóan nem vonatkozik; továbbá a törvénynek ilyen értelmű világos rendelkezésével szemben a Budapest székesfővárosi árvaszék véghatározatával hivatkozott 204.500/1931. B. M. sz. rendelet I. fejezete 1. címének 4. pontjában foglalt ellenkező értelmű hatásköri rendelkezés figyelembe nem jöhet, mégpedig annál kevésbbé, mert a belügyminiszternek arra nem volt törvényes felhatalmazása, hogy a törvénnyel ellenkező hatásköri rendelkezést állapítson meg; mint törvényt magyarázó rendelet pedig az említett belügyminiszteri rendelet a bíróságot a törvény helyes értelmezésében alkotmányunk szerint egyáltalán nem akadályozhatja.

*

A hatásköri bíróságnak 1932. november 21-én kelt 1932. Hb. 60/3. sz. határozatából az ügyvéd-gyám díjainak és költségeinek megállapítására vonatkozóan. A belügyminiszter, mint harmadfokú gyámhatóság és a budapesti kir. ítélőtábla között felmerült negatív hatásköri összeütközést a hatásköri bíróság a gyámhatóság hatáskörének megállapításával szüntette meg. A szóban levő ügyben elsőfokon a székesfőváros árvaszéke saját hatáskörét megállapította, amit azután a hatásköri bíróság is megerősített.

A hatásköri bíróság indokolásának lényege a következő:

Azt a kérdést, hogy a gyámhatóságilag kirendelt gondnok részére a gondnokoltja érdekében kifejtett és a saját hivatásához tartozó szolgálatok végzése fejében a szokásos gondnoki jutalmon felül jár-e s ha igen, milyen mérvű külön díjazás, a gyámügyről szóló 1877: XX. t.-c. 78. §-a anyagi jogi vonatkozásban szabályozza ugyan és ez a szabályozás minthogy nem az ügyvédi rendtartás 61. §-a alapján teljesített megbízásról van szó, az ügyvédgondnoknak az ügyvédi hivatása körében teljesített gondnoki szolgálataira is kétségtelenül kiterjed. De a kérdés hatásköri hovatartozását a törvény kifejezetten nem dönti el. Hasonló az eset a gyám és gondnok készkiadásai (költségei) tekintetében is, amelyek megtérítését az 1877: XX. t.-c. 77. §-a szintén kötelezően előírja ugyan, a nélkül azonban, hogy a megtérítési igény elbírálását kifejezetten a gyámhatóság hatáskörének tartaná fenn. A hatáskör szempontjából nem lehet döntőnek tekinteni a gyámtörvény 140. §-ában foglalt rendelkezést, amely szerint a gyámok és gondnokok sérelmesnek vélt gyámhatósági határozatok ellen a felsőbbfokú gyámhatósághoz fellebbezhetnek. Ennek a törvényi rendelkezésnek ugyanis önmagában nem a közigazgatási hatáskört általában megállapító, hanem azt csupán feltételező jelentősége van. Mégis a gyámhatósági kirendelés folytán gondnoki ügykörben végzett munkával fölmerült ügyvédi munkadíj és költség megállapításának gyámhatósági hatáskörbe tartozása következik egyrészt abból, hogy az idézett törvénynek a gyámi és gondnoki tisztról és az ezzel egybekötött felelősségről szóló IV. fejezete a 79. és 80. §-okban a gyámot és gondnokot működése idejére a gyámoltnak és gondnokoltnak a jövedelméből rendszerint megillető jutalom, illetőleg végjutalom megállapítását a gyámhatóság hatáskörébe utalja. Visszas volna ugyanis, ha a jutalom, amely a gondnoknak a gondnokolt érdekében kifejtett szolgálatai ellenértéke, másrendű hatóság elbírálása alá esnék, mint akár az ügyvéd-

gondnoknak az ügyvédi hivatása körében végzett, de szintén gondnoki szolgálatokért járó ügyvédi díj, akár a készkiadások megtérítése, amelyeket az alapul szolgáló jogviszony azonosságánál fogva is egységesen kell elbírálni. Másrészt a közigazgatási hatóság (gyámhatóság) hatásköre következik abból az általános hatásköri jogszabályból, hogy hatósági megbízás alapján kifejtett tevékenység ellenértékét — kifejezett eltérő jogszabály hiányában — az a hatóság jogosult megállapítani, amely hatóságtól a kirendelés eredt. A közigazgatási hatóság hatáskörén nem változtat az a körülmény, hogy a külön díjazás megállapítása iránt a gondnok részéről folyamatba tett eljárás folyamán a gondnokolt elérte teljes korát, mégpedig annál kevésbbé, mert a gyámtörvény 135. §-a, csupán a gyámgondnoki számadások ellen emelt kifogások esetében és csakis e számadások felülvizsgálata kérdésében s nem egyúttal a gondnok külön díjazása tekintetében írja elő a gondnokolt teljeskorúvá válása esetén a perreutasítást. A gyámhatóságnak a gyámgondnok által igényelt jutalom (végjutalom) megállapítására vonatkozóan a gyámtörvény 79. §-ában biztosított hatáskörét sem szünteti meg a gondnokolt teljes korának beállta. Nem látszik indokoltnak, miért volna ez másként a gondnoki díjak és költségek megállapításával.

*

A kir. Kúria 1932. P. I. 328/1932. sz. határozatából. A kormányzói kegyelemmel az atya halála után bekövetkezett törvényesítés visszahat az atya halálának időpontjára.

*

A kir. Kúria 1932. május 3. P. V. 3307/1930. sz. határozatából. A törvényes képviselő nem tartozik kártérítéssel a miatt, hogy a gyámhatóságnál az általa a kiskorú nevében kötött jogügylet jóváhagyásának megtagadása érdekében járt közre.

*

A kir. Kúria 1932. május 4. P. III. 5122/1931. sz. határozatából. Házasságon kívül született gyermekének életpályát választani egyedül az anya hivatott. Azonban az anya a természetes atyától a gyermek megélhetéséhez, neveltetéséhez és taníttatásához szükséges anyagi eszközök szolgáltatását csak annyiban követelheti, amennyiben azokat a vélelmezett atya kereseti és vagyoni viszonyainál fogva nyújtani képes.

*

A kir. Kúria 1932. április 15. P. I. 493/1930. sz. határozatából. Megtámadható a hagyatéki tárgyaláson tett nyilatkozat azon az alapon, hogy a nyilatkozónak a jogban való járatlanságát ellenfelének jogtudó képviselője kihasználta, az ügyben eljáró hatósági közeg pedig a köteles felvilágosítást elmulasztotta.

*

A kir. Kúria 1932. április 19. P. III. 4396/1931. sz. határozatából. A tartásösszezszerű megállapításánál nem a kereset beadásának időpontja a döntő, hanem a bontás idejében fennállott társadalmi és vagyoni állás és Pp. 413. §-a értelmében

később figyelembevehető, lényegesen megváltozott körülményekhez szabott újabb tartásdíjra az újabb bírói döntés időpontja irányadó. A közigazgatási tisztviselők javára hivatalos tennivalók elvégzésére adott átalányok a tartásdíjak megítélésénél, céljuknál fogva, teljesen figyelmen kívül hagyandók.

*

A kir. Kúria 1932. február 18. P. IV. 2737/1930. sz. határozatából. A tartási célt szolgáló járadék iránti igényének érvényesítésével közel 16 éven át késedelmes jogosult javára a bíróság a járadékot csak a kereset beadásától ítélte meg.

*

A kir. Kúria 1932. június 22. P. III. 619/1932. sz. határozatából. A holtnak nyilvánító határozat a holtnak nyilvánított elhalálozására és a halál időpontjára a H. T. 73. §. 2. bekezdésében meghatározott olyan törvényes védelmet állapít meg, amely mindaddig, míg azt a vele ellentétes valódi tényállás törvényes keretek közt meg nem dönti, kizárólagos hatállyal bizonyítja a holtnak nyilvánított halálát, ennek folytán a határozatban megállapított időponttal a házasság megszűnését. Ennek következtében a holtnak nyilvánító határozatban a halál időpontjául megjelölt napot követő 302 napon túl született gyermek nem törvényes.

*

A kir. Kúria 1932. május 11. P. I. 8489/1930. sz. határozatából. A hagyaték tárgyalásával kapcsolatosan felmerülő kiadás, mint az örökség megszervezésével járó költség nem hagyatéki teher, hanem az örökösöket saját személyükben terheli és ezek azért minden vagyonukkal felelősek.

*

A hatásköri bíróság 1932. Hb. 15/6. sz. határozatából. Ha a végrehajtási zárlatot kiskorúnak tulajdonában álló ingatlanoknak özvegyi haszonélvezetére vezetik, a zárgondnokot a gyámhatóság jogosult kirendelni, ha e jogával élni kíván.

Ha mind a rendes bíróság, mind a gyámhatóság kirendel ilyen esetben zárgondnokot, úgy a gyámhatóság intézkedése marad hatályban.

*

A kir. Kúria 1932. március 18. P. V. 1848/1930. 25. sz. határozatából. Nem helytálló felperesnek az az érvelése, hogy a távollévők képviselőjében törvényszerűen vonta volna perbe a hagyatéki eljárásban szereplő gondnokot.

*

A kir. Kúria 1931. november 18. III. 4729/1931. sz. határozatából. A gyermekeket szülőtartási kötelezettségükben megelőzi az eltartásra jogosult szülő házastársa, sőt elvált házastársa is akkor, ha a házasság felbontása után is a kötelezettség őt terhelne.

*

A kir. Kúria 1932. január 8. P. I. 5919/1929. sz. határozatából. I. A kötelesrész az öröklés megnyitásával minden tehertől s így az özvegyi jogtól is mentesen esedékes. II. Az erre vonatkozó jog végrendelettel sem korlátozható és amennyiben az örökhagyó nem intézkedett akként, hogy a jogosult a neki szánt részesítést csak úgy kapja meg egészben, ha a korlátozást a kötelesrész tekintetében is elfogadja, a leszármazó örökösök a kötelesrész mentesítését követelhetik akkor is, ha a hagyaték állagában köteles részükön felül is részesednek. III. Az özvegyi jognak a kötelesrésszel szemben is védett törvényes mértéke azonban nem csorbítható.

*

A kir. Kúria 1931. december 17. P. I. 439/1931. sz. határozatából. I. Az utóöröklési joggal kapcsolatos elidegenítési és terhelési tilalom nem zárja ki feltétlenül a vagyon megterhelését és állagának megváltoztatását. II. A gyámhatóságnak a megterheléshez vagy elidegenítéshez való hozzájárulása kárkövetelés alapjául nem szolgálhat, ha a megterhelés vagy elidegenítés a kiskorú utóörökösök érdekét nem sértette. III. Az utóbbinak megállapítására szolgáló körülményeket a gyámhatóság határozatának meghozásakor mérlegelheti és mérlegelni tartozik.

*

A kir. Kúria 1932. február 4. P. III. 572/1931. sz. határozatából. I. A kiskorú gyermekek tartása tekintetében az apa kötelezettsége az anya ilyirányú kötelezettségét feltétlenül megelőzi. II. A feleség is köteles férjét közremunkálással támogatni, sőt a mai nehéz gazdasági viszonyok között a körülmények szerint köteles önállóan is keresni és a házassági terhek viseléséhez egyéb jövedelméből is méltányosság szerint hozzájárulni, amennyiben életviszonyaik mindezt így kívánják. III. Ha a keresetlevél beadásától az ítélelhozatalig letelt időre járó tartásdíjak a marasztalt fél vagyoni helyzetét nyomasztólag befolyásolnák, a marasztalást csak az ítélet keltétől mondja ki a bíróság.

*

A kir. Kúria 1932. január 22. P. I. 7310/1929. határozatából. Kiskorúnak a gyámjával kötött szerződést a nagykorú másik szerződő fél a gyámhatósági jóváhagyás hiánya címén csak akkor jogosult megtámadni, ha a per indítása előtt a gyámhatósághoz fordult a jóváhagyás tárgyában határozathozatal végett vagy az időközben nagykorúvá vált kiskorút az utólagos helybenhagyás tárgyában nyilatkozattételre hívta fel és e lépések eredményre nem vezettek.

*

A kir. Kúria 1932. január 19. P. III. 4124/1931. sz. határozatából. A házasság tartama alatt vagy a házasság megszűnésének napjától számított 10 hónapon belül született gyermek törvényesnek vélelmezendő és a törvényes származás eme vélelmének megdöntésére csak a származás törvényességének megtámadására irányuló az a kereset szolgálhat, amelyet a házassági viszonymál fogva az apának vélelmezendő férj indított.

Más férfi vélelmezett törvényes gyermekének utólagos házasságkötés útján való törvényesítése be nem következhetik, mert ugyanaz a gyermek két apának törvényes gyermeke nem lehet.

Az anyakönyvezető mindaddig, míg a törvénytelen származás bírói ítélettel jogerősen megállapítva nincs, nem jogosult arra, hogy a törvényes házasság alatt született gyermek törvénytelen származását a törvényes vélelemtől eltérően jegyezze be.

Az utólagos házasságnak törvényesítő ereje be nem állhat akkor, ha a szülők között a gyermeknemzés akadálya állott fenn.

*

A kir. Kúria 1931. december 15. P. I. 5602/1930. sz. határozatából. Az ideiglenes gondnok jogköre a gondnokolt személyi ügyeire és a vagyon feletti felügyeletre terjed ki. Az utóbbi magában foglalja azt a jogot, hogy az ideiglenes gondnok a gondnokoltját a vagyon állaga iránt indított perben képviselje.

*

A hatásköri bíróság 1931. dec. 21-i Hb. 51/4. sz. határozatából. Minthogy a gyámhatóság által kirendelt gondnoknak, így tehát a zárgondnoknak is a díjai (jutalma) megállapítására az 1877 : XX. t.-c. 79. §-a alapján a gyámhatóság hivatott és ezen a hatáskörön az a körülmény, hogy a gondnokot (zárgondnokot) végleges avagy csupán ideiglenes minőségben rendelték-e ki, egyáltalán nem változtat; továbbá, minthogy annak elbírálása, hogy a gondnok és így a zárgondnok is addig, amíg gondnokká (zárgondnokká) kinevezése jogerőssé nem vált, gondnokoltja képviselőjében minő teendőket és jogcselekményeket végezhet, különben is a gondnokot (zárgondnokot) kirendelő gyámhatóságnak a felügyeleti jogából folyó hatáskörbe tartozik, mindezeknél fogva a jelen ügyben a közigazgatási hatóság — gyámhatóság — hatáskörének megállapításával kellett határozni.

*

A kir. Kúria 1932. febr. 26-i V. 1338/1930. sz. határozatából. Az 1877 : XX. t.-c. 87. §-ának 2. bekezdése értelmében az idézett törvény 28. §. d) pontja alapján gondnokság alá helyezett gondnokának a tiszte csak a vagyonkezeléssel kapcsolatos ügyekre szorítkozik, — ellenben a távollévő gondnokának képviselői jogköre nem terjed ki a távollévő ingatlanának elidegenítésére, — még sürgős szükség esetében sem, s az ilyen eladás akkor is érvénytelen, ha — amint az a jelen esetben is történt — a gyámhatóság az adásvételi szerződést jóváhagyta, — a gondnok és az alperes között anyagi jogilag érvénytelenül megkötött jogügyletet tehát nem teszi joghatályossá az sem, hogy szükséges és nélkülözhetetlen volt az ingatlan eladása a távollévő érdekében is, amint ezt az alperesek állítják.

*

A kir. Kúria 1932. március 14. I. P. 7426/1930. sz. határozatából. A családbeliek javára történt vagyonátruházást a kötelesrészre jogosultakkal szemben csak annyiban lehet visszterhesnek tekinteni, amennyiben azok, akikre az örökhagyó vagyonát átruházta, kimutatják, hogy az ellenértéket a valóságban szolgáltatták és volt miből szolgáltatniok.

*

A kir. Kúria 1932. november 15. P. I. 2063/1931. sz. határozatából. I. A pazarlás egymagában valósága esetén sem kitagadási ok, hanem csak akkor, ha erkölcstelen életmóddal kapcsolatos.

II. A kötelesrészt természetben megítélni csak akkor lehet, ha az örökhagyó végrendeletében ekként intézkedett vagy ha a felek a természetben való kiadásban megállapodtak.

*

A kir. Kúria 1932. február 27. Pk. V. 5604/1931. sz. határozatából. Ha az ítélet kihirdetése után az elmarasztalt kiskorú alperes t. és t. gyámja a fellebbezési jogról szabályszerűen lemondott, az annak alapján kielégítési végrehajtást elrendelő végzés megváltoztatására alapul nem szolgálhat az a körülmény, hogy a gyámhatóság által ezután kirendelt eseti gondnok az ítélet ellen fellebbezéssel él.

*

A kir. Kúria 1932. szeptember 1. P. I. 5433/1931/12. sz. határozatából. Az árvaszék felhatalmazása folytán peres ügyekben a tiszti ügyész a kiskorú nevében eljárhat tekintet nélkül arra, hogy a kiskorúnak van-e törvényes képviselője, akit egyébként a kiskorú perbeli képviselője is megilletne.

*

A kir. Kúria VI. 7348—1930., 1932. XI. 15. sz. határozatából. A gyermek-tartási díj olyan szolgáltatás, amelynek meghatározott célja és rendeltetése van, mégpedig az, hogy abból a gyermek eltartásban, ellátásban részesüljön. Az ügyvédi munkadíj vagy tiszteletdíjnak jogi természetével tehát ellenkezik az a kikötés, hogy a bizonyos időpontig fizetendő és a gyermek eltartására szükséges díjnak meghatározott hányadrésze a megbízott ügyvéd tiszteletdíjára lekötessék s nemcsak a bírói gyakorlat, hanem a m. kir. Kúria ügyvédi tanácsának gyakorlata szerint az etikába ütköző, az ügyvédi tiszttel és foglalkozással ellenkező ilyen ügylet semmis és érvénytelen, s abból sem jogok, sem kötelezettségek nem származtathatók.

Ezen jogi álláspont szerint a gyermektartási perre vonatkozó ügyvédi tiszteletdíjkikötés semmis és érvénytelen lévén, az előbbi állapot visszaállításának van helye.

*

Az árvaszéknek az 1932. április 16-án kelt 10/10—1932. sz. teljes ülési határozatából az életbiztosítás számbavételéről a kötelesrész kiszámításánál. Az árvaszék teljes ülése a jövőben követendő gyámhatósági gyakorlat szempontjából kimondja, hogy az örökhagyó biztosítását a kötelesrész kiszámításánál a biztosításnak az örökhagyó halálakor fennállott visszaváltási értéke szerint ezentúl figyelembe veszi.

A kötelesrész intézményének védelmében jogrendszerünk kardinális tétele, hogy a kötelesrész kiszámítása végett a hagyaték értékéhez hozzá kell adni azt az értéket is, amelyet az örökhagyó életében, a szokásos alkalmi ajándékok kivételével, elajándékozott. Már pedig az életbiztosítás természete szerint sem más, mint a biztosítási díjakból tőkésített ajándék s így kell, hogy az előbb említett jogtétel az életbiztosítással szemben is alkalmaztassék. Amikor ugyanis az örökhagyó minden erre vonatkozó kötelezettség nélkül, meghatározott harmadik személy, mint kedvezményezett javára halál esetére biztosítja magát és a biztosítási díjakat sokszor évtizedeken keresztül fizeti, akkor az a biztosító intézettel szemben visszerthesnek jelentkező szerződés a kedvezményezett javára egyúttal ingyenes juttatást, ajándékozást foglal magában, amely ajándékozás értéket von le az örökhagyó hagyatékából, — már pedig a visszteher nélkül elidegenített vagyonérték a kötelesrész kiszámításánál az előbb említett jogszabály értelmében mindig számításba veendő. Hogy az örökhagyó súlyosan megkárosíthatja a kötelesrészre jogosult örökösét életbiztosítási szerződés kötésével, igazolja a gyakorlatban nem ritkán előforduló az az eset, amelynél a kötelesrészre jogosult kiskorú vagy gondnokolt érték szempontjából teljesen jelentéktelen hagyatékot örököl, ezzel szemben egy harmadik személy, rendszerint az örökhagyó özvegye, mint ingyenes kedvezményezett az örökhagyó által kötött biztosítás alapján a hagyaték értékét többszörösen felülhaladó, jelentékeny összeget kap.

A jövőbeni gyakorlatát irányító ennek a jogelvnek kimondásakor nem tévesztette szem elől az árvaszék az állandóan követett bírói gyakorlat ama tételét, amely szerint »a hagyaték csak oly jogokból és kötelezettségekből áll, amelyek az örökhagyót illették; amiből önként következik, hogy a biztosított halála folytán esedékes életbiztosítási összeg annak hagyatékához nem tartozhatik és az arra vonatkozó követelési jog közvetlenül a kedvezményezettet illeti« (234/1885., 6053/1897.) s úgy találja, hogy ez a kétségkívül helyes jogszabály az életbiztosításnak a kötelesrész szempontjából való figyelembevételét nem gátolja, mert miként a kifejezett ajándékozásnál a sérelmet szenvedett kötelesrész kiegészítése harmadik személytől: a megajándékozottól követelhető, a nélkül, hogy ezzel az ajándéknak a hagyatékhoz való tartozása állíttatnék, — azon módon az ajándékozást magábarejtő életbiztosításnál is harmadik személytől: a kedvezményezettől követelhető a kötelesrész kiegészítése.

Minthogy pedig az életbiztosítás által a hagyatékából csak azt az értéket lehet elvonni tekinteni, amelyet a biztosítási kötvény képviselne, ha az örökhagyó halála idejében a biztosítást megszüntetné, s így a kötvénynek az elhalálozásakor fennállott ezzel az értékével csökkentette csupán az örökhagyó a maga vagyonát, a Polgári Törvénykönyv törvényjavaslatának 2021. §-ával összhangban az örökhagyó halálakor fennállott és az 1923. évi VIII. t.-c.-ben nyert felhatalmazás alapján kibocsátott 196/1923. M. E. sz. rendeletben közelebbről körülírt visszaváltási érték szerint fogja a jövőben figyelembe venni az árvaszék az életbiztosítást a kötelesrész kiszámítása szempontjából és fog kezdeményezni ez irányban esetleg kifejlődő bírói gyakorlatot.

Ezt túlmenőleg magának a biztosítási összegnek figyelembe vételét mondta ki a Kúria 2644/1910. sz. ítéletében, amely az életbiztosításnak a kötelesrész szempontjából való figyelembe vételét kimondó egyedüli legfelsőbb bírósági határozat.

Amennyire helyes ez az ítélet az életbiztosításnak figyelembevételére vonatkozó elv kimondása következtében, annyira túlzott a figyelembevétel mértéke tekintetében, ami szembeötlővé főleg abban az esetben lesz, ha a biztosított a biztosítási szerződés megkötése után rövidesen elhal, amikor is a kedvezményezett olyan összeghez jut, amely a befizetett díjakat és a visszaváltási értéket jóval meghaladja és minthogy ez az összeg az örökhatyónak sem képezte soha tulajdonát, az a köteles-rész kiszámításánál helyesen számba nem vehető.

Megjegyzí még az árvaszék, a jelen állásfoglalásnak gyakorlati jelentősége csupán oly biztosításnál van, amely meghatározott harmadik személy, mint kedvezményezett javára kötötett avagy előmutatóra szól ugyan, de halálakor nem a biztosított birtokában volt.

*

Az árvaszéknek 1932. május 6—7-én kelt 5/7—1932. sz. teljes ülési határozatából a szakértői díjak újabb megállapítására vonatkozóan. A belügyminiszter úrnak 206.315/1931. számú leirata, az ügykereső felek részéről elhangzott panaszok és kérelmek s végül a tapasztalatok szolgáltaták az alapot az árvaszék teljes ülésének ahhoz az elhatározásához, hogy az 5/1—1927. sz. alatt kelt teljes ülési határozatát felülvizsgálat alá vegye s a szakértői díjak megállapítása tárgyában a kiskorúak és gondnokoltak jól felfogott érdekében s a gazdasági viszonyoknak is megfelelően újabb határozatot hozzon.

Vizsgálat tárgyává tette az árvaszék a fentidézett teljes ülési határozattal meghatározott díjtételek nagyságát. Bár az abban megjelölt díjtételek a budapesti mérnöki kamara által hasonló munkálatokra meghatározott díjtételeknél alacsonyabak, mégsem felelnek meg a mai gazdasági viszonyoknak, valamint a vagyonukban amúgy is leromlott kiskorúak és gondnokoltak érdekeinek. De figyelemmel volt a teljes ülés arra is, hogy a becslések mindenkor a gyámhatósági felügyelet alatt állók érdekében és pedig a törvény kényszerű rendelkezései folytán történnek, a kiküldött szakértő az árvaszék állandó — legalább 6 évre kinevezett, — szakértője, aki bizonyos szempontokból, hivatalos közegnek is tekinthető.

Ebből a megállapításból kiindulva, az árvaszék az 5/1—1927. sz. határozattal meghatározott díjtételeket az alábbi díjtáblázat szerint aránylagosan leszállítja és egyben megjelöli azt a legmagasabb összegű határt is, amelyet egy ugyanazon telekkönyvi jószágtest (helyrajzi számú ingatlan), megbecsléséért az árvaszék a szakértő részére megállapíthat.

Megjegyzí az árvaszék, hogy a jelen teljes ülési határozattal megjelölt díjtételektől való eltérésnek csak rendkívül méltánylást érdemlő esetekben van helye.

Ez az eset csak akkor állhat elő, ha :

1. a szakértő kifejtett munkássága egyáltalában nem áll arányban a kiskorú vagy gondnokolt tulajdonát képező ingatlanrész forgalmi értéke alapján felszámítható díjösszeggel (lásd II. rész) vagy ha

2. a szakértő kivételes — a rendes forgalmi értékbecslésen kívüli — megbízást nyer.

Ilyen esetekben a szakértő munkássága külön elbírálás tárgyát képezvén, díjai és költségei a teljes ülési határozattól eltérően megállapíthatók.

Szükségesnek véli továbbá a teljes ülés a szakértő díjazását meghatározni oly esetekre vonatkozólag is, amikor felmerül a gondnokolt vagy kiskorú érdekében a folyamatba tett építkezés szakértő útján való ellenőrzése, esetleg az építkezés leszámolásának felülvizsgálata.

Ilyen esetekben a szakértő feladata, lehetőleg még az építkezés megkezdése előtt a tervek, szerződés, műleírás és költségvetés felülvizsgálata, azokról szóló véleményes jelentéseknek, illetve módosító javaslatainak megtétele. Ilyen megbízás esetén az építkezést megelőző ténykedésért a szakértő díjait az építkezés költségeinek figyelembevételével, az I. alatti díjtáblázat szerint járó összeg kétszeresében kell megállapítani. Ha a szakértő az építkezés kivitelének ellenőrzésével bizatnék meg, különbség teendő a között, vajjon az építkezés tervezése, művezetése és kivitele egy kézben van-e, avagy különválasztva, a tervezést és művezetést a »Mérnöki Kamara« fegyelmi hatóságának amúgy is felelőséggel tartozó kamarai tagok végzik.

Az első esetben az árvaszék szakértőjére hárul az állandó ellenőrzés és a részletes leszámolás teljes mértékű feladata, utóbbi esetben azonban esetleg csak az építkezés időközönkénti és a leszámolás végösszegének hozzávetőleges, becslésszerű ellenőrzése.

Különbséget kell tenni továbbá a leszámolás ellenőrzése tekintetében a között is, hogy az építkezés kivitele átalányszerű végösszeg ellenében avagy költségvetés-szerű egységarak alapján adatott-e vállalatba.

Az ellenőrző szakértő díjazásának mértékéül a III. alatti díjtáblázat szolgál, amelytől felfelé való eltérésnek csakis súlyosan megindokolt esetben lehet helye.

Ha az építési költség az 1,000.000 pengő összeget meghaladja, akkor a szakértői díjakat, — mérlegelve a kifejtett munkásságot, valamint az építési költség végösszegét — esetenként kell megállapítani.

I. Díjtáblázat. A székesfőváros területén fekvő ingatlanok ingatlanforgalmi becslésénél az ingatlanok becslértéke alapján :

1.	1.000 pengőig, mely egyúttal a legkisebb díj is	10 pengő
2.	1.000— 5.000 pengőig terjedő értéknél	15 „
3.	5.000—15.000 „ „ „	30 „
4.	15.000—20.000 „ „ „	50 „
5.	30.000—40.000 „ „ „	60 „
6.	40.000—50.000 „ „ „	80 „
7.	50.000 pengőn felüli becslértéknél az érték 1 ezrelékét lehet felszámítani, illetve kell megállapítani szakértői díj és költség címén akként, hogy a 7. csoportbeli becsléseknél a szakértői díjat és költséget két tételből kell összeállítani :	
	a) az alapidjból és	
	b) az ezrelékes többletdíjból.	

E két tételnek összege adja a becslési díj és költség összegét.

8. 970.000 pengőn felüli becslértéknél 1000 pengő számítható fel, mely egyben az egy ugyanazon, telekkönyvi (helyrajzi számú) jószágtest megbecslésénél felszámítható legmagasabb díj is.

II. Részingatlanok becslésénél, a törvényes képviselőknek több ízben hangoztatott azt az álláspontját, hogy a részingatlanok adásvételénél a szakértői díjak és költségek ne az egész ingatlan, hanem csupán a részingatlan forgalmi értéke után állapíttassanak meg, az árvaszék magáévá téve, akként intézkedik, hogy a részingatlanok becslésénél a szakértői díjakat és költségeket az ingatlanrész forgalmi értékének alapulvétele mellett, az ingatlanforgalmi becslésekre vonatkozólag a fenti I. alatt megállapított díjszabás szerint kell megállapítani, azonban úgy, hogy amennyiben az ingatlan-

rész után a fentiek szerint kiszámított szakértői díj összege a szakértő kifejtett működésével, — a díj csekély volta miatt, — arányban nem állna, úgy a szakértői díj az ingatlanrész forgalmi értékeként megállapított összegnek egy százalékaig felelhet.

III. Díjtáblázat. Az építkezést és leszámolást ellenőrző szakértő díjazására.

				Állandó építési ellenőrzésért jár	Részletes leszámolás és ellenőrzésért jár
				a r a n y p e n g ő	
1.	10.000	pengő	építési költségig	125	90
2.	20.000	«	«	238	170
3.	50.000	«	«	520	375
4.	100.000	«	«	930	535
5.	150.000	«	«	1.260	900
6.	200.000	«	«	1.560	1.120
7.	300.000	«	«	2.100	1.520
8.	400.000	«	«	2.700	1.950
9.	500.000	«	«	3.300	2.360
10.	600.000	«	«	3.800	2.700
11.	700.000	«	«	4.300	3.100
12.	800.000	«	«	4.760	3.420
13.	900.000	«	«	5.260	3.780
14.	1.000.000	«	«	5.750	4.130

Ennél nagyobb építési költség esetében a teljes ülés állapítja meg a szakértő díját.

Nem állandó, hanem csak időközönkénti építési ellenőrzés esetében a fenti díjak $\frac{1}{2}$ -e

és a leszámolásnak csak hozzátétőleges, azaz : becslésszerű ellenőrzése esetében a fenti összegek $\frac{1}{3}$ -a jár a szakértőnek.

*

Az árvaszékeknek az 1932. október 22-én kelt 10/16—1932. sz. teljes ülési határozatából a kiadmányok kézbesítésének szabályozásáról. Megállapítja a teljes ülés, hogy a kézbesítés :

1. postán avagy
2. központi kézbesítő hivatal útján fogatosítható.

A postán való kézbesítés történhetik :

- a) hivatalból átalányozva portómentesen,
- b) hivatalból portóköteles,
- c) hivatalból felbélyegezve.

Az átalányozás terhére a 14.880/X—1924. K. M. sz. rendelet alapján kibocsátott 84.755/1924—I. sz. polgármesteri rendelet értelmében azok a kiadmányok kézbesíthetők, amelyek hivatalos avagy közérdeket célzó intézkedéseket tartalmaznak, amelyekben tehát az eljárás elsősorban és közvetlenül nem a fél érdekét szolgálja, hanem a hivatal érdekét (pl. előzmény felkutatása céljából felhívás kibocsátása), vagy pedig olyan intézkedést, amelyet az árvaszékek törvényes felhatalmazás alapján hivatalból kell megtennie.

A teljes ülés megállapítása szerint átalányozás alá a következő ügykörökkel kapcsolatos intézkedések vonhatók :

1. gyámsági,
2. gondnoksági,

3. hagyatéki,
4. számadási ügyek és végül
5. pénz- és értékpapírkezelési ügyek.

Ezzel szemben portókötelesek mindazok a kiadmányok, amelyek legnagyobb részt a felek által előterjesztett és a felek érdekét szolgáló kérelmek elintézését avagy azok előkészítését tartalmazzák.

Ilyen elbírálás alá esnek :

1. nagykorúsítás,
2. örökbefogadás,
3. gyámpénztári és egyéb kölcsönügyek,
4. adásvétel,
5. ajándékozás,
6. pénzutalványozás,
7. tartás és elhelyezés,
8. házassági ügyek.

Minthogy azonban a mai gazdasági viszonyok mellett igen gyakori, hogy a felek az érdekükben álló eljárásoknál is portófizetési kötelezettségnek eleget tenni nem tudnak, bélyegköltségek fedezésére a segédhivatal vezetőjének kezelése alatt álló átalányösszeg áll rendelkezésére.

Portóköteles kiadmányoknál tehát, amikor a körülmények indokoltá teszik, az előadónak módjában áll a kézbesítést a hivatal által felbélyegezve elrendelni.

Tekintettel arra, hogy a gyermekvédelmi ügyosztály hatáskörébe tartozó ügyeknél legnagyobb részt szegénysorsú felek vannak érdekelve, tekintettel továbbá a gyermekvédelmi ügyek természetére, a teljes ülés továbbra is fenntartja az eddig is követett gyakorlatát és az átalányozás alá nem eső gyv. kiadmányokat hivatalból felbélyegezve kézbesítetteti.

A központi kézbesítő hivatal útján eddig az árvaszék legnagyobb részét csupán a helybeli hatóságokhoz szóló felzeteket kézbesítette.

Amidőn az ezúton való kézbesítéssel kapcsolatos előnyökre a teljes ülés az előadók figyelmét felhívja, egyben, tekintettel arra, hogy a tartási és elhelyezési ügyek legtöbbje szegénysorsú feleknek folyik, — a teljes ülés elhatározza, hogy a tartási és elhelyezési ügyekben kelt intézkedések felzetpéldányait, — hacsak fennálló különleges szempontok más eljárást nem indokolnak, a központi kézbesítőhivatal útján fogja expedíáltatni.

Ugyancsak a központi kézbesítőhivatal útján kell expedíáltatni a koronaértékű letétek kiutalását tartalmazó felzetpéldányokat, mert visszas volna ezeknél a kiutalásoknál bélyegköltséget fizettetni, de ugyancsak támadásra nyujtana alapot, ha az igen gyakran 2 fillér kiutalásáról szóló értesítést a hivatal 8 filléres bélyeggel látná el.

A gyámi pénzek kezelése. A székesfővárosi gyámpénztárban kezelt árva-vagyon mennyisége és ezzel kapcsolatban a gyámpénztár forgalma az előző 1931. évi állapottal egybevetve a következőképen alakult.

A gyámpénztár forgalma az 1932. évben volt :

Bevétel	14,418.205-13 pengő
Kiadás	14,424.697-89 «
Összesen	28,842.903-02 pengő

Az 1931. évben pedig :

Bevétel	12,473.027-26 pengő
Kiadás	11,758.266-05 «
Összesen	24,231.293-31 pengő

A gyámpénztár forgalma tehát a fenti két évet összehasonlítva 4,611.609-71 pengővel, vagyis 19-03%-kal növekedett.

A gyámpénztárban kezelt vagyon állaga az 1932. év végén a következő volt :

Készpénzben	5,385.369-66 pengő
Értékpapírokban és ékszerekben	6,971.073-64 «
Összesen	12,356.443-30 pengő

míg az 1931. évben összesen 11,374.278-10 pengőt tett ki : e szerint a gyámpénztárilag kezelt vagyon 982.165-20 pengővel, vagyis 8-63%-kal növekedett.

Az 1932. év végén készpénzvagyongként feltüntetett 5,385.369-66 pengőből gyümölcsözőleg elhelyezve volt :

Jelzálogkölcsonőkben	4,728.011-92 P
Takarékpénztári betéti könyvekben (decemberi zárlat)	533.612-83 «

Ha a gyámpénztári készpénzkészlet 1931. és 1932. évi végösszegét (1,185.919-07 pengő, illetve 533.612-83 pengő) egybevetjük, szembeöltő a két összeg közötti nagyrányú különbözet.

A készpénzkészletnek több mint fele összeggel való apadását a válságos gazdasági és pénzügyi viszonyokra vezethetjük vissza. Az ok kettős. Az egyik az, hogy olyan új hagyatéki ügyek, amelyekben a kiskorú örökösök számottevőbb készpénzt örökölnének, alig vannak. Ezzel szemben a kiskorúak és gondnokoltak gyámpénztári készpénzvagyona a szülők és a gyámok indokolt kérelmei folytán mind gyakrabban szükségessé váló segélykiutalások következtében állandóan apad.

A másik okot ugyancsak a gazdasági viszonyok eredményezték. A gyámpénztári adósoknak mintegy 35%-a a kereseti lehetőségek állandó csökkenése, a házbértartozások emelkedése, valamint a lakások kiürülése következtében vagy egyáltalán nem tudott eleget tenni a gyámpénztárral szemben vállalt kötelezettségének vagy azt csak kis részében teljesítette.

Ez a jelenség már az augusztusi zárlatnál mutatkozott. Arra a kérdésre, vajjon helyes volt-e a gyámpénztárban kezelt készpénzvagyon nagyobb részének jelzálogos kölcsönökbe való fektetése, az árvaszéki elnök évi jelentése határozott igennel felel.

Az árvaszék ugyanis a törvényben előírt kötelezettségének tesz eleget akkor, amikor a kiskorúak és gondnokoltak gyámpénztári kezelésbe vett pénzének minél gyümölcsözőbb elhelyezéséről gondoskodik.

Már pedig a gyámhatósági felügyelet alatt állók a pénzügyintézetek által fizetett kamatnál jóval nagyobb kamathoz jutottak és jutnak azáltal, hogy az árvaszék gyámpénztára útján a készpénzvagyon nagyobbik részét jelzálogkölcsonőkbe helyezte el. Ennek az álláspontnak a helyességét a belügyminisztérium is elismerte.

A fentieket igazolja az, hogy ha az árvaszék pénzkészletét kamatoztatás céljából csupán pénzügyintézeteknél helyezte volna el, akkor :

az 1931. első félévre	6.2%	helyett csak	4.59%-ot,
az 1931. második félévre	7.2%	«	« 5.63%-ot,
az 1932. első félévre	6.6%	«	« 4.62%-ot,
az 1932. második félévre	6.0%	«	« 3.65%-ot

fizethetett volna a kiskorúaknak.

Összegezerüleg ez a kamatkülönbözet :

az 1931. évre	85.450 pengő,
az 1932. évre	111.382 pengő

összeget tett volna ki.

E mellett azonban az árvaszék azáltal, hogy a gyámpénztár pénzfeleslegét jelzálogkölcsönökbe helyezte, nemcsak a kiskorúak és gondnokoltak érdekeit mozgította elő a nagyobb kamattérítés és az állagvagyonnak ingatlanokon való kellő biztosítása útján, hanem a mai nehéz hitelviszonyok között a székesfőváros lakosságának közgazdasági és szociális szempontból is hasznos szolgálatot tett, mert a kölcsönvevők a jelzálogkölcsönökbe kihelyezett gyámi pénzek jelentős hányadát építkezésekre és tatarozásokra fordították.

Az árvaszék legutóbb 1932. június 11-én szavazott meg kölcsönöket, amikor a pénzkészlet az 1,400.000 pengőt meghaladta és a készpénznek ettől az időtől kezdődő állandó apadására figyelemmel, az árvaszék 1932. szeptember 16-án tartott teljes ülésében kifejezetten elhatározta és a még mindig nagyszámban jelentkező folyamódókra és érdeklődőkre tekintettel a hírlapok útján is közölte, hogy további intézkedésig, de legalább is addig, míg a készpénzvagyon egyharmada a gyámpénztárban, mint készpénz rendelkezésére nem áll, gyámpénztári kölcsönt meg nem szavaz, illetve nem folyósít.

Elrendelte egyben az árvaszék a hátralékos tőke- és kamattartozások behajtása iránt a törvényes lépések megtételét.

A készpénz az 1932. első félév végén átlag 7.2853%-os, a második félév végén 6.7854%-os kamatláb mellett volt elhelyezve ; ennek köszönhető, hogy a gyámpénztár a gyámoltak és gondnokoltak készpénzvagyonra után az 1932. első félévben 6.6% és a második félévben 6% kamatot fizetett.

A m. kir. belügyminiszter úrnak a háborús magyar államadóssági címletek elértéktelenedése következtében károsult címlettulajdonosok pénzbeli támogatása tárgyában kelt 265.000/1928. B. M. számú rendelete alapján a hadikölcsönkötvénytulajdonosok segélyezése az 1932. év folyamán tovább folytatódott és ennek az akciónak eredményeképpen az árvaszék az elmúlt év folyamán a megállapított segélyösszegeből 189.534.14 pengőt fizetett az érdekelteknek.

A gyermekvédelmi osztály működése. A gyermekvédelmi osztály működését a múlt évben is a fennálló jogszabályok értelmében s az eddigi gyakorlat keretében fejtette ki.

a) *A gyermekvédelmi osztály ügyforgalma.* Az iktatások száma az 1932. évben 33.451 darab volt, vagyis 1940-nel több, mint az előző évben.

b) *A házasságon kívül született gyermekek nyilvántartása.* A házasságon kívül született gyermekekről 22 év óta vezetett nyilvántartásnak 1921-ben megkezdett revízióját az elnök a múlt évben is elrendelte.

c) *A hivatásos gyámság szervezésének ügye.* Ami a végleges szabályozás ügyét illeti, ennek megoldása a múlt évben nem haladt előre.

d) *A hivatásos gyámság tevékenysége.* A hivatásos gyám gyámsága alatt álló gyermekek száma 1931. év végén 3911 volt; 1932. év folyamán 1357 házasságonkívüli gyermek részére rendelte ki gyámul az árvaszék a hivatásos gyámot s így az összes gyámoltak száma a múlt évben 5268 volt. Évközben azonban 1456 gyámság megszűnt a következő okokból:

935	gyermek	anyja	nagykorú lett,
267	«		elhalt,
206	«	anyja	a természetes apával vagy más egyénnel házasságra lépett,
29	«		örökbefogadtatott,
1	«	részére	más gyámot rendelt az árvaszék,
18	«	ügyét	a gyám felmentésével az illetékes gyámhatósághoz tette át az árvaszék.

Ezeket tehát leszámítva, a hivatásos gyámnak 1932. december végén 3812 házasságonkívüli gyámoltja volt. Minthogy a házasságon kívül szülő anyák legnagyobb része háztartási alkalmazott és helyét gyakran változtatja, az esetek jó részében az anya és gyermeke tartózkodási helyét megállapítani s a gyermek felett a személyi felügyeletet ellátni nem lehetett. Ennek folytán az 1932. év végén az említett társadalmi szervezettől, valamint az e végből megkeresett vidéki helyi hatóságoktól csak 1726 gyermekre vonatkozóan érkezett jelentés. Az ezekről összeállított gyámi kimutatásból a következők állapíthatók meg:

A házasságon kívül szülő anyák a szülés után hosszabb-rövidebb idő múlva nagyszámban elköltöztek Budapestről a gyermekekkel együtt, gyakran abba a községbe vagy városba, ahonnan valók, de igen sokszor a gyám előtt ismeretlen helyre s így e kiskorúak a tartózkodási hely kivételes gyámhatósági illetékessége alapján kirendelt budapesti hivatásos gyám felügyelete alól kikerültek. Ez az oka annak, hogy a hivatásos gyám 3812 gyámoltja közül az év végén anyjával együtt csak 346 tartózkodott Budapesten.

A gyermekmenhelyi szoptatási segélyeket még 1931-ben megszüntették s részben ennek folytán sok nyomorgó anya megvált csecsemőjétől s a menhelybe adta.

A hivatásos gyám által a személyi felügyeletre vonatkozó jelentések alapján összeállított kimutatás a következő:

I.

Azon gyámoltak száma, akik felügyelet pontjából jegyzékbe vették	Azon gyámoltak száma, akikről jelentés érkezett	Nem érkezett bejelentés vidékről	A gyermek az anya gondozásában van		A gyermek más egyén gondozásában van	A gyermek a menhely gondozásában van	Anyja és gyermeke ismeretlen helyen	A gyermek meghalt	A szülők házasságot kötöttek
			Budapesten	vidéken					
1905	1726	179	346	167	221	314	425	171	82

II.

A gyermek egészségi állapota				A szülők kapcsolata		
fejlett, kielégítő	beteges, gyenge	orvosi kezelésben	kórházi ápolásban	A szülők házasságot kötöttek	A szülők közös háztartásban élnék	Apa a gyermeket elismerte
492	123	100	15	82	164	111

A hivatásos gyám jelentéséből kitűnően több, mint 2000-re tehető azoknak a gyermekeknek száma, akiknek tartózkodási helyéről a jelentés elkészítéséig nem sikerült tudomást szerezni. A hivatásos gyám ennek okát az eddigi nyomozási rendszer lassúságában látja. Ezért a jövőben rendszerint mellőzni fogja a rendőri bejelentő hivatal megkeresését, mert a rendőrségnek válasza gyakran oly későn érkeznek meg, hogy akkorra az anya már a közölt lakcímről ismét továbbköltözött. Ezentúl a hivatásos gyámság a gyámoltak tartózkodásának megállapítására is a Stefánia Szövetséget fogja igénybe venni, amely jól kiépített szervezete révén hamarabb tudja megállapítani és közölni az anyának és gyermekének lakását.

A hivatásos gyám egyébként néhány gyámoltját személyesen is felkereste, hogy azok gondozását az anyánál ellenőrizze.

A hivatásos gyám 1932-ben is az árvaszék intencióinak megfelelően fejtette ki tevékenységét, az anyákkal s a természetes apákkal közvetlenül tárgyalt, igyekezett gyámoltjainak törvényesítését, örökbefogadását előmozdítani, a tartásdíj dolgában elsősorban egyességre törekedett s csak más megoldás híján adta ki perlésre az ügyet a kijelölt ügyvédeknek.

A hivatásos gyámság pénzkezelése még az 1920. évben kiadott árvaszéki utasításnak megfelelően történt. A számvevőség IX. ügyosztálya a pénzkezelést csaknem minden hónapban váratlanul megvizsgálta s annak vitele ellen nem emelt kifogást.

A hivatásos gyámság a hozzá beérkezett tartási összegeket a gyermek eltartójának 24 órán belül kifizette, illetve címére postán elküldötte. Ha pedig erre lehetőség nem volt, vagy amikor a tartási összeget végkielégítéssel váltották meg, azt a gyám az érdekelt kiskorú javára 24 órán belül gyámpénztári letétbe helyezte.

A gyámság pénztárába az elmúlt évben tartásdíjak címén 13.405,69 pengő folyt be, mely összeg részben a kiskorúak eltartójának fizettetett ki, részben pedig gyámpénztári letétbe helyeztetett. A hivatásos gyámság pénztára nagy forgalmat azért nem bonyolít le, mert a természetes apák a megítélt tartásdíjakat az esetek nagy részében közvetlenül a gyermek eltartójának fizetik ki.

e) Az árvaszék nyilvántartásába került házasságon kívül született gyermekekre vonatkozóan az alábbi táblázatok nyújtanak tájékoztatást.

Az 1932. évben házasságon kívül született gyermekekre vonatkozó általános adatok.

a) Nem és vallás szerint.

Összesen	N e m e		A n y j a			V a l l á s a								S z ü l e t e t t	
	fiú	leány	kiskorú	teljeskorú	külföldi	róm. kat.	református	ág. evang.	unitárius	gör. kat.	gör. kel.	izraelita	baptista	lakásban	szülőintézetben
3.216	1.650	1.566	1.666	1.550	49	2.387	546	142	10	30	9	92	—	476	2.740

b) Születési hely szerint.

Születési hely kerületenkint										Születési hely szülőkintézetenkint												
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Tud. egyetem I. sz. szül. int.	Tud. egyetem II. sz. szül. int.	Rókus-kórház	Bakáts- téri kórház	Szent János- kórház	Szent Margit- kórház	Szent István- kórház	Bábaképző	Bethesda	Gyöngyösi- úti	Zsidó kórház	Poliklinika	Egyéb szülő- otthon
251	10	152	—	11	472	92	1.355	618	255	279	332	531	247	222	114	279	85	85	258	79	48	21

A nyilvántartásban levő összes házasságon kívül született gyermekek jogvédelme érdekében az 1932. év folyamán történt intézkedések és személyi viszonyaikban ugyanazon idő alatt beállott változások.

Mikor született a gyermek	Az anya kiskorúsága tartamára gyám rendeltetett	Teljeskörű anya gyermek részére az 1877. évi XX. t.-c. 30. §-a alap- ján gondnok ren- deltetett	Teljeskörű anya a per vitelére az árvaszék útján adott megbízást üggyvéd részére	A szülők házasságra léptek	Gyermekek örökbe fogadottak ¹⁾	Gyermekek meghalt			Anyja meghalt	Természetes apa meghalt	Illetékes gyámható- sághoz ártettett
						fiú	leány	össze- sen			
1911—1931. években	10	5	—	638	332	408	336	744	3	—	2
1932. évben	1.170	—	117	47	13	274	192	466	13	26	607

Az 1932. évben született és ugyanazon év folyamán meghalt gyermekek.

M e g h a l t é s p e d i g							
fiú	leány	összesen	1 hónapon aluli korban	1—3	3—6	6—9	9—12
				h ó n a p o s k o r b a n			
274	192	466	182	192	70	21	1

A tartásdíjnak egyességi úton történő rendezése tekintetében az árvaszék és a hivatásos gyámság által az 1932. évben kifejtett tevékenység eredményéről az alábbi kimutatás tájékoztat:

Egyességi statisztika.

Jóváhagyott egyes- ségek száma	Árvaszék előtt kötöttet	E b b ő l		Végkielégítési összegekről szóló egyességek száma	A havi tartásdíjak összege egy évre átszámítva	A végkielégítések összege
		Az érdekeltek felek maguk közöttük meg az egyes- séget, illetve a bírószék előtt kötöttet egyes- ség	Havi tartás- díjakról szóló egyességek száma			
19	7	12	16	3	6.190-80 P	2.680 P

¹⁾ Ezek az adatok a gyermekvédelmi osztály felállítása óta nyilvántartásba került gyermekekre vonatkoznak és a születési anyakönyvekben már bevezetett örökbefogadásokat tüntetik fel; az alábbi f) pontban közölt esetek a gyermekvédelmi osztály elé került ügyekre terjednek ki.

A hivatásos gyám megbízásából, illetve a nagykorú anyák kérésére az árvaszék által kijelölt ügyvédek működéséről pedig ez a kimutatás nyújt képet :

A megbízott ügyvédek működésének eredménye.

A hiv. gyámosság illetve az árvaszék megbízásából működő ügyvédek száma	Kaptak ügyet			Jelentettek	Nem indítottak pert, mert				Megindították a pert			Az ítéletek közül elutasító ítélet	A megítélt havi tartás- díjak összege egy évre átszámítva
	árvaszék-től	hivatásos gyám-ságtól	összesen		anya nem akar perelni	anya ismeretlen	apa ismeretlen	apa, anya vagy gyermek meghalt	befejtést nyert ítélettel	per folyik	per szűnetel		
17	121	362	483	482	47	34	9	5	213	104	43	38	56.484 P

A teljesség kedvéért megemlítenőd, hogy a hivatásos gyám, illetve az anyák kérésére az árvaszék által megbízottakon kívül az anyák kérése folytán más ügyvédek is (52-en) eljárak tartási perekben.

Ezek működése folytán az 1932. évben 24 ítélet hozatott s a megítélt havi tartásdíjak összege egy évre átszámítva 6048 pengőt tett ki.

Vagyis összegezve az egészet : az árvaszék nyilvántartása alatt álló, házasságon kívül született gyermekek részére az 1932. évben bíróilag megítélt, illetve gyámhatóságilag jóváhagyott egyességgel megállapított havi tartásdíjak összege egy évre átszámítva kitesz 68.722-80 pengőt, végkielégítés fejében pedig befolyt 2680 pengő.

f) *Törvényesítési ügyek és házasságon kívüli gyermekek örökbefogadása.* Az utólagos házasság útján való törvényesítést az 1932. évben 71 gyermek ügyében kezdeményezte az árvaszék ; a törvényesítés anyakönyvi följegyzése mindegyik esetben megtörtént.

A legfelsőbb kegyelmi törvényesítést 22 gyermek ügyében kérték az érdekeltek s javasolta az árvaszék, ezek közül 16 esetben nyert kedvező elintézés ; az előző években megindított ügyekben pedig 7 gyermek törvényesítése rendeltetett el.

Az 1932. évben előfordult örökbefogadási ügyekről a következő statisztikai táblázat tájékoztat :

Hány gyermek örökbefogadása ügyében indult meg az eljárás?	354
A szerződések közül hányat foglalt jegyzőkönyvbe a gyermekvédelmi osztály?	318
Hányat mutattak be a felek elkészítve jóváhagyás végett?	36
A gyermekek közül hány volt külföldi (oszták, német, cseh, szerb, román, orosz)?	24
Hány nyert gyámhatósági jóváhagyást?	317
Hány nyert kormányhatósági megerősítést?	229
Hány esetben szűnt meg az eljárás különböző okok (gyermek halála, a felek visszalépése, gyámhatósági jóváhagyás megtagadása) folytán?	4
Hány tétetett át az illetékes gyámhatósághoz?	3
A megelőző években megindult, de még be nem fejezett ügyek közül hány nyert kormányhatósági megerősítést?	29

Az örökbefogadási ügyeknél az előző évekkel szemben jelentékeny emelkedés mutatkozik. 1931-ben ugyanis csak 283 esetben indult meg az eljárás és csak 174 szerződést erősített meg az igazságügyminisztérium. Ennek oka az, hogy az eljárás

nehezebb és hosszadalmasabb lett, mert az igazságügyminisztérium az elszakított területekről származott és így rendszerint külföldinek tekintendő kiskorúak ügyeiben az állampolgárságnak igazolását vagy a hontalanság kormányhatósági megállapítását kívánja.

A múlt évben azonban az árvaszék támogatásával sikerült gyorsabban megszerezni a kívánt igazolásokat. Egyébként pedig az örökbefogadások számának emelkedése azzal magyarázható, hogy a természetes atyák egyrésze tudomást szerezve a kegyelmi törvényesítési eljárás nehézségeiről és hosszadalmasságáról, inkább a könnyebb, bár nem teljesen kielégítő örökbefogadást választja házasságon kívüli gyermeke családjogi helyzetének rendezésére.

Végül azok a természetes atyák, akik ugyan utóbb házasságot kötöttek az anyával, de a gyermek fogamzása idejében nem lévén szabad állapotban, e miatt nem törvényesíthetik gyermeküket — jobb megoldás híján — szintén az örökbefogadást választják.

g) *Az erkölcsileg veszélyeztetett kiskorúak védelme.* Az árvaszék a kormányrendeletben nyert felhatalmazás alapján az úgynevezett anyagi elhagyottság rendszerinti megállapítását a kerületi előljárókra bízta és csak az erkölcsi elhagyottsági ügyek intézését tartotta fenn magának. Azonban kivételesen elbírálja az árvaszék az anyagi elhagyottság kérdését is, ha az kapcsolatos az erkölcsi elhagyottsággal, továbbá azokban az esetekben, amelyekben valamelyik kerületi előljáró illetékessége nem állapítható meg, mert a kiskorúnak egyik kerületben sem volt jogilag figyelembevehető tartózkodási helye.

Gyermekvédelmi rendszerünk bonyolultsága folytán az erkölcsileg veszélyeztetett kiskorúak ügyei szét vannak tagolva és kellően át sem tekinthetők. A bűnöző fiataikorúak (12—18 év között) védelme a fiataikorúak bíróságához tartozik; a bűnöző gyermekek (12 éven aluliak), valamint a nem bűnöző, de erkölcsileg egyébként veszélyeztetett többi kiskorúak érdekében véglegesen az árvaszék hivatott eljárni; a 18 éven aluliak kihágási ügyeiben pedig a dunai kerületi kapitányság, mint rendőri gyermekbíróság intézkedik.

Ezek alapján az árvaszékhez csak egy része kerül az erkölcsileg veszélyeztetett kiskorúak ügyeinek. Sajnálattal kell megállapítani, hogy a takarékosági rendszabályok során az állam gyermekvédelmi intézményeinél olyan visszafejlesztések történtek, amelyek az eddig is mostohán kezelt gyámhatósági gyermekvédelmet leküzdhetetlen nehézségek elé állították. Az erkölcsileg veszélyeztetett gyermekek legkülönbözőbb típusaira 15 éven alul egyetlen elhelyezési lehetőség van: az állami gyermekmenhely. A 12 éven aluli gyermeket átmeneti otthonban elhelyezni még akkor sem lehet, ha bűnöző, 12 éven felüli kiskorút csak akkor, ha bűncselekményt már elkövetett. A 15 éven felüli zuhlásnak indult kiskorúakat pedig sehol, sem az állami gyermekmenhelyben, sem igazságügyi nevelőintézetben nem lehet elhelyezni.

Az árvaszék tehát ezidőszereint még kevésbé tud megfelelni az erkölcsileg veszélyeztetett kiskorúak védelmére vonatkozó törvényes feladatának, mint az előző években. Mindamellet igyekezett a gyámhatóság a szűkre szorított lehetőségek korlátain belül ezt a feladatkört is ellátni és azokat az eseteket, amelyek menhelyi elhelyezéssel megoldhatók voltak, a budapesti m. kir. állami gyermekmenhely támogatása mellett eredményesen elintézte.

Az árvaszék által intézett elhagyottsági ügyekről számszerűleg az alábbi kimutatás tájékoztat :

Beérkezett ügyek száma	1.145	darab
Anyagi okból elhagyottá nyilvánító véghatározat	590	esetben
Erkölcsei okból elhagyottá nyilvánító véghatározat	145	«
Elhagyottá nyilvánítást megtagadó véghatározat	38	«
Menhelyből való kiadatást elrendelő véghatározat	143	«
Menhelyből való kiadatást megtagadó véghatározat	10	«
Felterjesztés a gondozási idő meghosszabbítása iránt	37	«
Tanoncszerződés jóváhagyása	8	«
Keresményi pénz kezelésbe vétele	10	«
Intézkedés községi illetőség megállapítása iránt	19	«
Áttétel illetékességből	95	«
Az elhagyottsági ügy folyamatban	100	«

